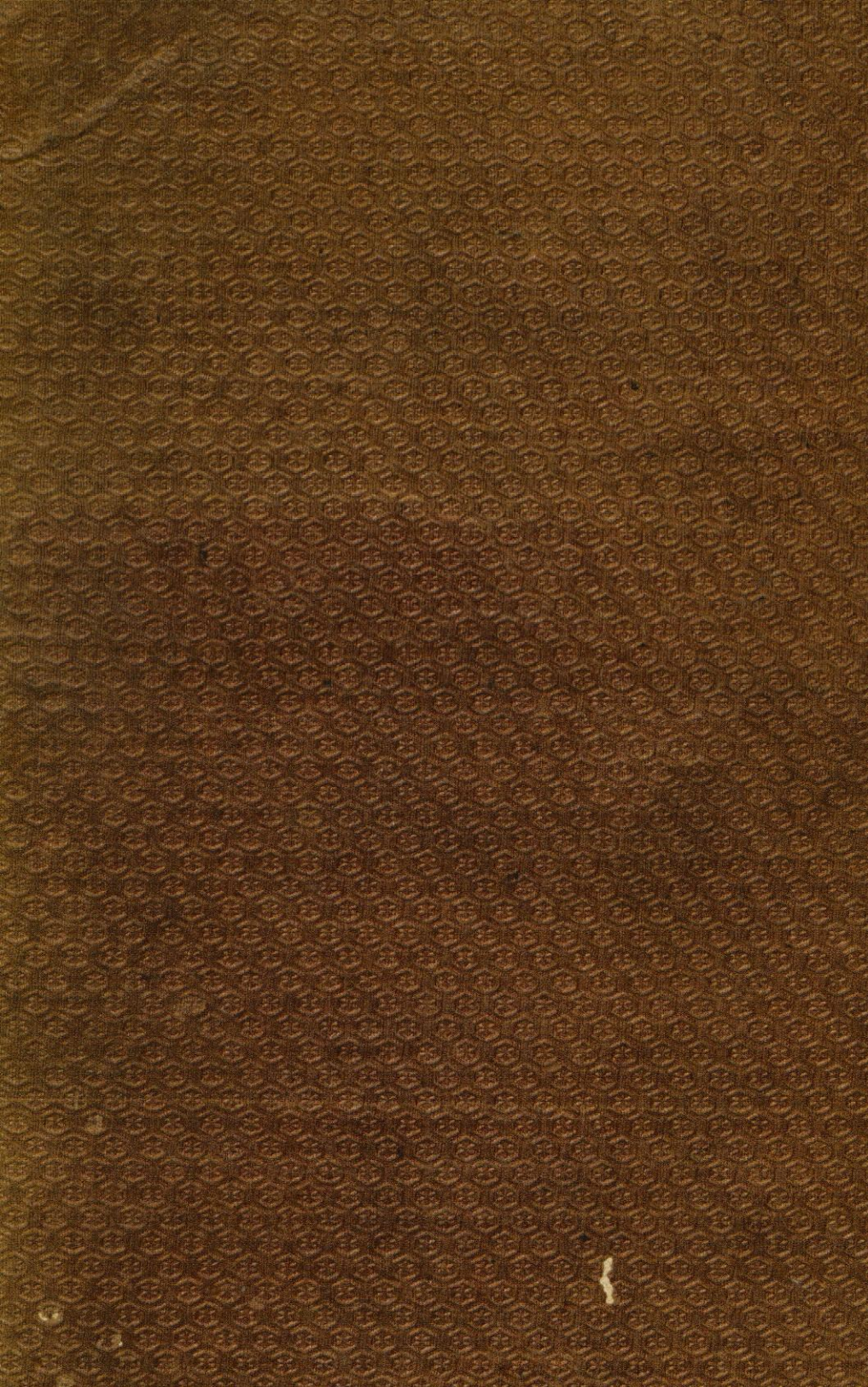

19126. V. 3. g.
L

676.

C E S T O P I S

obsahující cestu

do

H O R N Í I T A L I E

a odtud

přes

TYROLSKO A BAWORSKO,

se zvláštním ohledem na slawjanské žiwly
roku **1841.**

konanau a sepsanau

od

J a n a K o l l á r a

S Wyobrazeními a Přílohami

též i se

Slowníkem slawjanských umělcůw všech kmenůw
od neystarších časůw k nynějšímu věku, s krátkým žiwotopisem a udá-
ním znamenitějších, zvláště národních, wýtworůw.

W PEŠTI, 1843.

Tiskem Trattner-Károlyiho.

C E S T O P I S

obsahující obsah

N O R N I T A L I E

z oboru

TYROLSKO A BAWORSKO

se zvláštním ohledem na slawjanské živly

roku 1841

bonnan a reppanen

Jana Holá

Wydručené v Tyrolsku

Slawjanské slawjanských mluvnice vsoch kmeny

obslužebních kmenů k slawjanským a k slawjanským slawjanským a k slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským slawjanským

W PRÁSTI 1841

Tiskem Trstener-Károlyiho

P ř e d s l o w í .

Pán Antonín Doležálek, ředitel ústavu slepých w Pešti, rozený Čech, má bratra mladšího jménem Vincence, jenž we Štyrsku císařskokrálovské hraniční strážě Dohledáčem jest a w městčku Brežci (německý Rann) bydlí. Pán Vincenc Doležálek, nawštíwiw před několika léty swého pána bratra w Pešti i se mnau přátelskau známost učinil, a právě toho léta, 1841. w měsíci Září, do stawu manželského wstaupiti chtěje, nás ku swadbě swé wlidně pozwal. Příležitost tuto k cestowání já tím radostněji sem uchopil, čím sytější byl sem obkličujících mne denně autokůw a aukazůw panujícího we vlasti naší neduhu maďaromanie, a čím více se přibližowal onen, pro mne w celém roku neymrzutější, čas totiž držení církewních sněmůw čili konwentůw w počátku měsíce Září. Anobrž sám auřad můj, ačkoli jako takowý weždy mi byl wážený a milý, předce w Pešti skrze místní a nahodilé okoličnosti tak obtížný a nepotěšený jest, jako sotwy kde jinde. Slowenský kazatel má zde netoliko swau církew a školu, ale i krajinské zde se zdržující, wětším dílem ze Slowákůw záležející, wojsko, mimo to osem rozličných špitalůw a nemocnic k duchownímu obstarávání a nawštěwowání, z nichž čtyři w Pešti, čtyři w Budině jsau; k tomu čtyři žaláře wěznůw wojských, stoličných, městských a nad to ještě wšeliké ústawy žebrakůw, sirotkůw a těm podobných ubožákůw a nešťastníkůw. Každodenní pohled na tuto lidskau, tělesnau i mrawnau, bídu a neřest zplodí naposledy w citnatém srdci neukojiwau tužbu nejen po oddechu, ale i po proměně místa a polohy, po ob-

cowání s onačejšími lidmi, po hledění na příjemnější aukazy žiwota a přírody. Proto upozadiw všechny jiné ohledy a práce a zaopatřiw sobě prozatím náměstníka, wystrojil sem se na cestu tím ochotněji, že neyvyšší prawidlo žiwota u mne bylo to: wzděláwej sebe samého všestranně a nepřestanně, i w auřadu, i we starším věku až do konce žiwota k neymožnější dokonalosti, a pak působ skrze to, co jsi, na jiné, zvláště na twůj národ. Wydání se na cestu ustaweno bylo na 4. den Září; a však dílem pro nastávající neděli, kde ještě já služby chrámovní wykonati sem chtěl, dílem pro očekávaný příchod Důstojných pp. Nadzíratelůw, Seberiniho a Jozefiho, s nimiž sem se o některých, zvláště Wydání Zpěvníku a slowenské stolice w Břetislawě se týkajících, důležitostech smlauwati žádal, naše odjiti z Peště o celé tři dny se protáhlo. Den před našim odchodem, ráno o hodině 9, poctil mne swým nawštíwením všeobecný Dohledač evanj. církwi w Uhrách, Welkom. hrabě Karel Zay. Poněwadž rozmluwa s ním jměná i na tuto cestu se wztahuje, zde ji klademe. Pán hrabě ještě we dveřích byw, dle swého obyčeje, silným ale přiwětíwým hlasem w němčině wolal: Pane Koláře! je to prawda že od našich konwentůw kamsi na cestu utíkáte?

Já: Pane hrabě! to jest i prawda i neprawda; prawda jest, že se na cestu strojím, neprawda jest, že od konwentůw utíkám.

Hrabě: Ne já, ale swět tak mluwiti a Waši cestu sobě zle wykládati bude, jakoby ste se konwentůw bál. —

Já: Já se swětem již dáwno aučty udělauw nyní při swých činech toliko na swé swědomí a na Boha hleděti obyčej mám. Že pak bázně před konwenty a jakowýmikoli lidmi neznám, o tom tuším dwadcet let auřadu mého a asi padesáte všelijakých konwentůw, wětším dílem proti mně a proti zdejšímu slowenskému Zboru držených, dostatečné swědectwí wydawati mohau. Já se konwentůw nebojím, ale je sobě, jak nyní jsau, oškliwím, ony nejsau wíce církewní a náboženská shromaždění, ale peleše diwokých náruživostí: a w tomto smyslu nedbám jmenujte mau cestu třebaš hedžirau.

Hrabě: Jakž, Wy sobě oškliwíte naše konwenty?

Já: Iarci, a to z celé duše. Byliť časowé owšem, kde sem při nich rád přítomen býwal: ale nyní ste nám všecken wplyw

zamezili a všechno účinné podílubráni na nich odebrali, uwe-
dením do nich maďarčiny. Já jsem celau mau mladost, mé
horce nabyté jmění a dědictví školám, akademii, theologii,
slowem náboženstwu a církwi obětowal: a nyní w dospělém
věku, kdebych podle hříwny od Boha mi propůjčené, církwi
a náboženstwu prospěšným býti mohl, zbawen jsem k tomu
wší příležitosti a možnosti. Udělali ste z nás Slowákůw ma-
ďarsky neumějících jen prázdné figuranty a němé posluchače.
Kdo neylépe maďarsky umí, tenť jest nyní neywětší prote-
stant, byť i žádného náboženství neměl, předce saudí o ná-
boženských a církewních věcech. Bůh všemohaucí ať sám
tuto křiwdu saudí, ona jest jedna z neybolestnějších mého ži-
wota. Já a mnozí jiní semnau toho nezaslaužili, ať my we
mladosti naší ani potřeby ani příležitosti sme neměli k učení
se maďarčině, a nyní we starším věku k tomu ani času ani
chuti a schopnosti nemáme.

Hrabě: Nu, mluwte latinsky při konwentech.

Já: Nechci od Maďarůw ani wysmán ani litowán býti.
A jak mluwiti tam, kde člověk ani protokolům, ani žalob-
níkům, ani saudcům a předstaweným dokonále nerozumí aby
na každé slovo odpověď dáti mohl?

Hrabě: Nu, ale jábych předce žádal aby ste obzwláště Wy
a obzwláště při letošním církewním sněmě přítomen byl.

Já: Nechápám proč Waše hraběcí Milost mé maličkosti
tak welikau cenu připisuje: Wáš konwent se beze mne obejde.

Hrabě: Má se jednati o sjednocení Evanjelikůw s Re-
formaty: a k Wám mají Slowáci welikau důwěrnost, Wy by
ste slowenské církwe k tomu nakloniti a připrawiti mohl.

Já: Náboženswi, wíra, církew jsau mně tak swaté věci,
že rád w nich jednomu každému úplnau swobodu zanechávám
háje se pilně všelikého w tom násilí a přemlauwání: a jakže-
bych já jiné k tomu westi, owšem ponukati a bezděčiti mohl,
o čehož dobrotě a prawosti já sám přesvědčen nejsem?

Hrabě: I jakž? Wy ste tedy proti jednotě: sdělte mi,
prosím, o tomto předmětu swé náhledy upřímně.

Já: Proti sjednocení nejsem: ale proti času a způsobu
K náboženskému sjednocení jest nyní w naší vlasti čas a věk

nepříhodný, poněwadž národnost všecky mysli zaujala, rozdráždila a mezi stranami nedůvěrnost zplodila. Slowáci jsau toho domnění, že ewanjeličtí Maďaři, cítíce se býti nemnohými a slabými, s Kalwíny, jenž téměř všickni pauzí Maďaři jsau, proto se sjednotiti chtějí, aby se tak spojenými silami tím klopotněji na Slowáky obořiti a tím s jistějším prospěchem je zmaďariti mohli. Způsob pak, jak začato jest toto sjednocení, chybný jest w tom, že Waše Welkomožnost sama o vlastní ujmě, bez porady s církwemi a senioraty wěc tuto začala, a to na neynešťastnějším místě, totiž w politických Nowinách: to znamená *miscere sacra profanis*, a házeti perly do bláta. Ať nic o tom nedím, že Waše Welkomožnost těžce slowenský náš národ urazila, dílem w Řeči swé při wywolení a auwodu, dílem w maďarských Nowinách, dílem pronásledowáním slowenských ústawůw a učitelůw na ewanjelických školách, o obzwláště nechwalným sočením a brojením proti stolici Břetislawské.

Hrabě: Mé aumysly a záměry jsau dobré, ale Slowáci jim rozuměti nechtějí. Odložte swau cestu a zůstaňte při konwentech, napomáhající dobrau wěc.

Já: Dowolte, Pane hrabě! moje role a žiwly jsau náboženstwí, národ, řeč a literatura: tyto já nakolik možno swým způsobem a na swé cestě napomáhám.

Hrabě: Proč ne i církew a konwenty?

Já: To leží na bíledni. Církew jest nám nyní z rukau téměř cele wyrwána a dána advokátům, do horších pak rukau se nikdy dostati nemohla. Těžké bylo papežstwí, mnohem těžší jest toto šabličkárstwí w církwi. Ewanjelická církew a kněžstwo w Uhrách nalezá se nyní w tak žalostném stawu, že každý upřímný protestant nad tím w srdci swém hluboce lkáti musí. — Ale dosti o tom, Pane hrabě! i tato slowa mi jen Waše žádání upřímnosti ode mne z ust wynutilo.

Po odchodu hraběte bylo tímto rozmlauwáním srdce mé tak rozčilené, že jsem za několik dnůw pořád práci měl je kójiti. Čím wíce sem o tom přemýšlowal, tím wíce sem se o tom přesvědčil, že na cestě konwentůw již pro církew a národ náš všeccko ztraceno, že tu již pomoc a spasení ani pro tu, ani pro tento nekwete. Nesluší tajiti ani obalkowati to, co jasné wysloweným býti powinno. — Mlčením pominu ma-

terialní odwislost kněžstwa našeho od šlechty a politikůw :
 titi poslední, ačkoli často nedoukové, kteří nauky leda lí-
 zali, mají předce při častých stoličných a právních shromáždě-
 ních ustawičnou cwičnost we mluwení a w extemporizowá-
 ní; oni mluvějí všudy maďarskau jim materskau řeč, které
 se kněži jako jim cizí teprw učiti musejí; oni saudějí při
 konwentech a konsistořích o kněžských chybách, winách a
 přech, ale kněžstwo nikdy a nikde o jejich, leda že wšeo-
 becne we chrámě při kázání, kamž ale oni krom toho zřídka
 přicházejí. Odtudto vyplýwá politowání hodná zchatrnělost
 ewanjelického kněžstwa, církwe a náboženstwa w Uhrách.
 Církew tratí její nebeskau pružnost a vládu, jestli od swět-
 ské přemo i k bídnému stawu děvky uponížena býwá.
 Protestantismu sice, jako takowému, nemůže tato jeho nízká
 a služebná občanská postawa k aurazu slaužiti: nebo žádný
 opravdiwý a swobodný ewanjelický křesťan nemůže wěru
 bolestný cit w sobě potlačiti při té myšlénce, že utěšený
 strom Protestantismu, jak w celé Europě wůbec tak obzwlá-
 šťe w Uhrách, skrze neswatý Politikopapat a bohoraubawau
 Advokatohierarchii, swé koruny pozbawen, a tím netoliko
 k dalšímu zrůstu, ale i k silné jednotě a vlastní obraně, té-
 měř nezpůsobným učiněn jest. Zprávcowé církwi a obci
 protestantických již i mnohdy a ode mnohých starání byli o
 naprawení tohoto neřádu; posawad však bez prospěchu: zdá
 se že nechceme zmudřeti než s vlastní škodau. Jediné wy-
 manění kněžského stawu z posawadní jeho tlačliwé odwislo-
 sti a nawracení mu hospodárskoobčanské samostatnosti zhojí
 tento nebezpečný neduh. —

Šťastnau náhodau, aneb raději zwláštním řízením božím, se
 stalo, že sem práwě minulé zimy s mau paní, wečerními chwílemi,
 takowé knihy čítal, které mne k této nadnadějně cestě z daleka a
 newědomky připrawowaly a pak w samém cestowání zname-
 nitau službu mi prokazowaly, jmenowitě: *Denowo* wypsání
 a wyobrazení egyptských starožitností; *Goetheho* wlaskau ce-
 stu, *Eberhardowu*, *Försterowu* a jiných Italii. Nic méně však
 předce chránil sem se všudy pilně všeliké předpojatosti,
 kwapnosti a obyčejných, čtením cizých spisůw působených,
 predsudkůw w Italii: všudy chtěl sem všeccko vlastními okem
 widěti, vlastní cit swůj následowati a samostatný saud so-
 bě o všem utwořiti. Možno, že tento snad není wždycky
 prawý aniž s citem a saudem jiných se srownáwající: to však

upřímnost mau nikde nemýlí. „Boga w pomoc, nikomu w sljed.“ Co tedy zde naleznau naši pp. čtenářowé, to nechať považují jen co mé podmětné náhledy a osobné domnění, anť já zde nepsal sem tak Cestopis, jako raději Dějepis těch wtiskůw a účinkůw, těch citůw a myšlének, které tyto věci we mně wzbudily. Já nepodávám zde všeobecná pravidla pro cestowatele a milowníky přírody, ani zákony pro umělce a posudníky podle řemesla, nimiž by se oni říditi měli: nýbrž vyjádřuji toliko to, co při tom mého jest, co sem já sám při těchto věcech cítil a myslel, jak se zde zewniterný swět w zrcadle mé duše ukazowal a zdražel. Moje zajisté cele a úplně jen to jest, co mimo sebe předstawiť, j ným sděliti a na můj národ přenesti mohu: odtud i půwod tohoto Cestopisu.

Nechtěw nit Cestopisu samého delšími ausuwkami přetrhowati, připojil sem na konci we třech Přílohách důkazy, pojednání a přehled slawjanských umělcůw, které se nám k jeho úplnosti podstatně slaužiti zdají. Cokoli zajisté w dějinách, w zeměpisu, w uměních našeho jest, paběrkujme a kořistujme to pro welikau budaucnost, přiwlastnime to sobě a národu.

O B S A H.

DÍL I.

Zadunajské Uhersko a Illyrsko.

HLAWA I. Cesta Zadunajským Uherskem.

Martou-Vášár — Bělehrad — Vesprým — Kestel — Salavár — Kaniže	str.
— Mura	1

HLAWA II. Mezimuří a Štyrsko.

Čakatorně — Stryhova (Stridon) — Waraždín — Lepoglawa — Krapina — Brešče	20
--	----

HLAWA III. Horwatsko.

Záhřeb — Karlowec — Grobničko pole	27
--	----

HLAWA IV. Pomorí.

Rjeka — Welja — Čičowé — Terst	38
--	----

DÍL II.

ITALIE: Benátsko a Lombardsko.

ČAST I. Benátky:

HLAWA I. Moře Jaderské	54
----------------------------------	----

HLAWA II. Slawsko-dějepisné známosti o Benátkách	60
--	----

HLAWA III. Benátky:

Swato-Markowské náměstí a jeho okolí	70
--	----

HLAWA IV. Benátky:

Schiavoni — Akademie krásoum — Chrámy	84
---	----

HLAWA V. Benátky:

Paláce — Hostinec Europa — Nábřež Sláwůw — Zbrojnice — Okolní ostrowy	98
--	----

ČAST II. Padova, Vicenca, Verona.

HLAWA I. Padova — Arqua	119
-----------------------------------	-----

HLAWA II. Vicenca — Verona	135
--------------------------------------	-----

ČAST III. Lombardsko.

HLAWA I. Jezero Garda a ostrow Sermione: Slávoslawnost	146
HLAWA II. Brescia — Caravaggio — Cassano — Adwa	150
HLAWA III. Medulán — Monza	164
HLAWA IV. Brianza — Como — Leccho — Veltlin	185
Úvahy nad horními Wlachy	191

DÍL III.

NEMECKO: Tyrolsko a Baworsko.

HLAWA I. Tyrolsko.

Stelvio — Mals — Inomostí — Šarnice	212
---	-----

HLAWA II. Baworsko.

Mittenwald — Wilhelm — Mnichow — Lechowské pole — Augšpurk	220
--	-----

HLAWA III.

Solnohrad — Išel — Trauna — Gmund — Linec — Widen — Ebersdorf — Břetislawa — Wyšehrad	243
--	-----

Příloha I.	259
--------------------	-----

A. Memorabilia de Abbatia S. Adriani M. de Szalavar.

B. Zmínky o Salawáre při sněmích Uherských
 261 |

Příloha II. Etymoiogickohistor. pojednání o holubowi	263
--	-----

SLOWNÍK

Slawjanských umělcůw.

A. Umělci Slawopohauští	263
B. Umělci Slawokřesťanští	288
1. Wůbec, předbežná dějepisná poznamenání	286
2. Obzwláště	293
I. Malíři a kresličí	293
II. Rytcowé	333
III. Řezbáři	340
IV. Krásostawitelé	346
V. Slawjanské předměty od cizonárodních umělcůw	352

CESTOPI S.

ALAN J.	146
ALAN J.	147
ALAN J.	148
ALAN J.	149
ALAN J.	150

THE

ALAN J.

ALAN J.

ALAN J.	151
ALAN J.	152
ALAN J.	153
ALAN J.	154
ALAN J.	155

CESTOPI

ALAN J.

ALAN J.

ALAN J.	156
ALAN J.	157
ALAN J.	158
ALAN J.	159
ALAN J.	160
ALAN J.	161
ALAN J.	162
ALAN J.	163
ALAN J.	164
ALAN J.	165

D Í L I.

Zadunajské Uhersko a Illyrsko.

HLAVA I.

Cesta zadunajským Uherskem.

Márton-Vášár — Bělohrad — Wesprým — Kestel — Salavár — Kaniže —
Mura.

Dne 7. Září, ráno opustil Pešť právě v tom okamžení, když se most ku propuštění lodí otvíral, o hodině šesté na kočár spolu i s mojima dvěma druhy sedl sem. Jakýsi blahocit rozšiřoval se v mých wniternostech s každým pleskem biče, když se hrkotání vozu po dlažbě Budinské skončilo: nebo dvě veliké neřesti vždy více za sebou sem zanechával, totiž prach Pešťanský a národosálenství. Nenepodoben byl sem ptáčku z klece na svobodu propuštěnému. Spolu s námi seděla tam i jedna matka z Bělohradu se šwárným veselým chlapečkem, který mi svou šwítořností nepřítomnost mé dcerky Ludmilky, obzvláště v první den bolestně citěna, aspoň z částky wynahradil. Totož byla zajisté první cesta, která se s manželským a otcowským citem začal a od wraucně milovaných duší na delší čas vzdáliti se musel. Wedle Dunaje přes Sachsendorf, Promontor, Tetín, kde ještě všudy šlepije nešťastné oné powodně Dunajské od r. 1838. ku spatření byly, o polednách do Márton-Vášáru přijeli sme. Má první péče zde byla wyhlášenau zahradu a obrazárnu hraběcí Brunswikowské rodiny nawštíwiti; oboje přewýšilo mé očekávání a připrawilo smysly mé hodně k vyšším těm přírodným a uměleckým krásám, které se dále na mé cestě, obzvláště w Italii, cítiti a obdivowati měl. Park zdejší jest jeden z neyušlechtilejších, které sem w Uhrách widěl. Na jeho kwětnatý ostrow přeplawila nás

lodička ne wesly, ale pobočními, co na parolodi ustrojenými a rukami přewoźníka hýbanými, kolesy hnaná. W pozadí kaštelu jsau dvě swětnice w nichž se Sbírka Obrazůw, 373 kusůw silná, nachází, z nichž někteří obrazowé cenu 800 zl. stříbra w Poznamenání přiloženau mají. Jsauť zde díla od Kranacha, Holbeina, krásný anjel od Zuccarelliho a jiných właských mistrůw. Mau pozornost neyvíce na sebe táhlo poprsí *Kupeckého*, od něho samého malowané. Již všickni diwači z obrazárny dáwno byli odešli, anť já w myšlénkách pohříženého a samotného zde sem se před Kupeckým twáří we twář nalezl. Otčimské osudy Kupeckého wyryty jsau na jeho tmawowznešeném obličejí: on se zdá přináležeti k oněm Tacitowským a Juvenalským charakterům, jejichž ausměch hrozba jest a kletba. Na štěstí nikdy nenadužíwal w krásoumě této, wíce wnucené než přirozené, wlohy. Bolestí jeho české oko nad ztratau a zkazau swé vlasti, nebo pro náboženstwo musel, ještě co nemluwně w lůnu matky, z Mladé Boleslawi do Uher, městečka Pezinku, utíkat i r. 1667. Krátký žiwotopis tohoto českoslowenského malíře podali sme již we Wýkladu ku Sláwy Dceře str. 307. Właský blesk a čarownost barew se sewernau silau nikdo tak sjednotiti neuměl jako náš Kupecký; proto gehu portrety slušně europejské sláwy dosáhly. Dwa Sláwowé měli weliké zásluhy o Kupeckého, totiž Alexander Sobieský, Polák, jenž Kupeckého w Římě ze tmy na swětlo wywedl, a Petr Cár Ruský, jenž ho welice milowal, ctil a práce jeho odměňowal. Kupecký, jeho wrstewník, Slowák Bogdan, tři Schiayonové, Frederico Benkowich, Losenko a těmto podobní, ukazují dostatečně swětu schopnost našeho národu, nejen ke pluhu a rolnictwí, ale i ku štětcí a malířstwí. Coby tito mužowé byli pro náš národ, kdyby sme my měli národní malířské školy, akademie, obrazárny; kdyby oni nebyli přinuceni byli k cizincům se připojiti, ale w duchu slawonárodním wychowáni jsauce, pro náš národ byli pracowali a jej wzdělawali i oslawowali! Každý rozwrťaný a roztočený národ jest nešťastný: on ani nežije ani neumírá. Každý jeho syn, jenž se z první přirozené surowosti očistí a z bláta chatry k powědomosti swobodného a oswíceného člověka pozdwihe, přemýšlujeli o stawu a nešťěstí swého národu, jest opravdowý mučeník. — Takowéto myšlénky a city rozrýwaly mé wniternosti před obrazem Kupeckého.

Co newidět, zablesklo se w očích našich na lewici jezero a wesnice *Benatky*: nebo tak se vlastně w našem jazyku nazýwati má to, co Maďarům *Velentze* sluje. Jest to dosti dlauhé,

auzké, močálowité jezero, na jehož počátku wes Benatky wystawena, kteréž jméno nepochybně od podobnosti se wlaskými Benatky půjčeno. Již zde nedočkawá obrazotwornost má tworila sobě předkem všelijaké podobizny onoho zázračného města w moři, které však sama skutečnost všecky přewýšila. W Bělohradě ohledli sme, mimo chrámy, tamější Kasino, chyže čisté ale tabakowým dymem zaneswárené. W jedné z nich na stole množství maďarských a německých Nowin a Časopisůw, ale illyrské, české a wůbec nějaké slawské Nowiny zde, jako i we Wesprýmě, w Kaniži atd. na darmo sem hledal: anť naproti tomu w Horwatsku w každé čítnici i maďarské Nowiny k nalezení byly. Podáno nám w témž Kasině knihu k zapsání našich jmen: což když sme (já w českoslowenském jazyku) učinili a na wůz sedali, obklíčilo nás nejen w pozemí hegno diwákůw, ale i všickni w Kasině se tehdažalezající Maďari, šlechta a wojenští důstojníci na pawlač a okna se wydawše oči na nás maloměstským obyčejem pásli, až pokud sme nezmizeli.

Jsau jistá hrůzy plná místa na zemi, ku kterým se každý pocestný jen s třesením blíží: ale ani Scylla a Charybda na moři, ani smrtonosné lawiny w Helwetsku, ani banditůw plné hory Abruzzi w Italii nenaháněj íjak přespólním tak domácím tolik strachu, jako ten les, který se nyní před námi rozprostíral počal, totiž maďarský Bakoň. Čím více sme se k Wesprýmu blížili, tím více sme se jeden druhého těšili, posilowali a zmužilosti sobě dodáwati museli: nebo kam sme se se koli obrátili, o ničem jiném než o zbojnicích a zbojích, o žalářích a šibenicech, sme neslyšeli. Strašná jména: Šobri, Milfay, Mogor, Király, Pap Andor, rozprávky o jejich laupežech a poprawách ozýwaly se we všech hostincech. Laupežníci tito záležejí wětším dílem ze swinských pastýřůw (magy. kanasz, sr. kan, kanec) k nimž se někdy i wojenští auskokowé a wyobcowaní žákowé přidružují. Oni žijí w jisté zákony řízené obci, rozwětwení po mnohých krajech a stolicích, aby ukradené věci tím lépe ukrýwati mohli. Hauně anebo bunda, měšec s dohanem, nůž, sekera, fokoš, dvě pištole u pásu a duplonka u boku jsau jejich oděw a zbroj. Tu i tam w hustém lese widěti kříž aneb hromadu kamení, toť jsau jejich chrámy a poprawiště, kamž kněze anebo mnichy ze sausedních klášterůw se swázanýma očima wodiwají, aby těm, jenž z nich na smrt odsauzení jsau, posledním potěšením poslaužil podle onoho předsudku podobné chatry: Pop svoje a čert svoje! Duchowníku tomu, jdeli ochot-

ně, nic se nestane, často i obdarován zpátkem se wrací: ale běda té faře aneb tomu klášteru, kterýby jim tuto službu odepřel; w neyblíží noci jistě celý popelem lehne. Podiwu hodno, že my všeho toho sme se nebáli, bez rozpaku přes husté lesy, přes pusté pole w měsíčné noci cestujice, často se zpěwem, tak že teprw o půlnoci do Wesprýmu sme dospěli, kde přátelé a známí až do jedenácté hodiny na náš příchod čekali chtějíce nás s hudbau a zpěwem přiwítati.

Dne 8. Září já wčasné wstana pospíchal sem na hrad a jeho věži, kde strážný protíraje sobě oči ze spání, nemálo se diwil příchodu takowého hosta. W powaze mé přirozenosti to vězí, že, kde jen mohu, všudy na neyvyšší punkt postaviti se snažím, abych odtud rázem neyprwé celost a pak částky prohlédnauti a tím předběžný uplný obraz w mysli o každém předmětu sobě udělati a dlaho w paměti zachowati mohl. Rozpomínám se živě, že již w dětinstwí a mládenectwí mém wylezení na chlumpy a kopce, stromy a věže zvláštní radost mi působilo. Celé hodiny stráwil sem w takowé vysokosti samotn we blažených snách a výhledech. Hrad Wesprýmský má podobnost s Budinskau pewností, genže tam všecko menší; hrad, věže, zdi nesau na sobě podobu tureckého díla. Wyhlídka z věže této jest rozkošná, kormautí ji však u seweru blízky Bakoň (půwodně snad Bukoň, Bukový les,) powěstná peleš maďarských laupežníkůw. Z letopisůw známo, že již před příchodem Maďarůw, městečko zde bylo a chrám křesťanský od knížete slowenského Kocela wystawen: méně zřejmo jest, odkud powstala powěst u lidu a kronikářůw, že zde staroslawští králowé sídlem byli. Půwod jména Wesprým odwozují Němci od *Weiss-Brunn* čili Bílá studnice; a w samém skutku ukazují w předměstí na studnici, zwanau Fons Leprosorum, maďarsky Arany-kút čili zlatá studnice, jejíž woda prey neduhy, zvláště malomocenstwí hojí. Sláwowé říkají, že zde byla *Wes Perunowa*: tito tedy mají božský, titam wodní důkaz a důwod.

Mezi 8—9 hodinau nawštíwili sme Důstojného pana kanowníka Karla Bogdana, anť práwě u stolu sedě nábožnost swau ranní wykonáwal. Uslyšaw slowenskau mau přimluwu k němu, tento welebný starec, zdálo se gakoby nebyl chtěl swým vlastním uším a očím wěřiti, anť slowenská řeč, zde od Maďarůw pohrdaná, zřídka se, zvláště ze wzdělanějšich ust, ozýwá. Když nás ale bliže poznaw přiwítal, stkwěla se twář jeho radostí, byl jako w oslawení, místa nám neznaje. Jak žiw sem neslyšel slowenčinu krásněji, důstojněji a utěšeněji z ust plynauti

jako zde. Z každého slova bylo poznati, že pan Bogdan, ačkoli, jak sám žertovně řekl, zde jakoby na ostrov Patmos odsauzen, předce knihy českoslowenské pilně čítá a u prostřed maďarčiny milovníkem materčiny gest. Sokrates a Plato sotwy měli pozornějších posluchačůw, jako p. Bogdan nás, když asi za půl hodiny o zákonodarství vůbec, a pak o zákonech maďarčiny se týkajících, maudře a swobodně mluwil. Krátký obsah jeho rozmluwy byl asi tento: „každý maudrý zákonodáwatel na to pozorowati musí, aby se čtyr věci nedotknul, předně náboženstwa, po druhé řeči a národnosti, po třetí obyčejůw a po čtvrté starých zákonůw.“ — Mrzel se i na kněžstwo, národnost a řeč na ujmu cnosti a pobožnosti rozšiřující a lidu w w cizí řeči kážící. „Bůh prey dal apoštolům *dar rozličných jazykůw*, aby každému národu w přirozené řeči Evangelium zwěštowali. Dokud se w církwi i jen jedna jedinká baba slowenská nachází: kněz powinen jest ji slowensky učiti, těšiti, vzděláwati. Hle naše milostiwá Rakauská Wláda a Monarchie poddané sobě národy negermanizuje: i jakže to jednotliví národové a provincie s jinými spolunárody činiti mohou?“ Tak zdravý rozum, z ust vážného nad hrobem stojícího starce již sám w sobě silně na nás účinkowal: ale účinek tento proměnil se na hluboké pohnutí, když nám odcházejícím požehnání dával s tím naložením, aby sme jeho jménem všech mladých Slowákůw pozdrawili a ku stálosti we přítomném pokušení napomínali. Zlatemby bylo psáti jeho slova. Já daw jemu na znamení ucty jeden wýtisk nowěwyslé *Apologie* čili Obrany, sebe i národ přízni jeho sem poraučel. — On a celý rod Bogdanský ke slowenským šlechticům přináležející pochodí ze Zwolenské Stolice, ze wsi Welká Slatina jmenowané. Jeden z jeho předkůw *Jakob Bogdan* čili Bogdani, jest, co malíř, chlauba našeho národu. On putowal do Anglicka, kde pod králownou Annau mnoho i práce i odměny našel od r. 1699—1714. Malowal zvláště kwěty, owoce a ptáky; jeho obrazy wyznamenáwaly se přirozenau prawdiwostí a krásnou barwitostí, proto i welice hledány a wysoce váženy byly. Mnohé z jeho wýtworůw ozdobují posawad králowské paláce. W Londýně žil on asi padesáte let: pro jeho šlechtný charakter od Angličanůw welice ctěn. Jeho weliké uměním nashromážděné jmění, nezdařilý syn w krátce promrhal. Obsírněji píše o něm *J. D. Fiorillo*, Geschichte d. Malherei, B. V. S. 519. A *Füssli* Allg. Künstler Lex. I. 27. píše o něm: „Man hat den guten Fortgang in der Kunst, dem Genie dieses Mahlers allein zuzuschreiben.“ Kupecký a

Bogdan jsau, nakolik mi známo, neyslawnějši slowenští malíři. Nechybujet Slowákům na schopnostech k malířství, ale raději na příležitostech ku zdokonalení se a wyznamenání w něm. Já sám jsem se, již w mém pacholectwí a mládenectwí w Kremnici, reysowáním a malířstwím s náruživostí obíral. Učitelé a wzorové moji w tom byli Krištof Šimay, učitel na tamější reysowní škole a pak dva katoličtí mládenci a žákové Slowák *Hanus*, a Němec *Vierer*, výborní malíři, kteří oba newědomě přeweliký wplyw měli na mau aesthetickau vzdělanost. Wděčnějšího učenika a wychowance tito jistě neměli, nade mne. Tito počátkové umění malířského celý můj žiwot mi okrašlovali a oslazovali: oni mi zvláště na této pauti wděk přisli, sprowodili mne do všech obrazáren a dílen uměleckých, wywýsili mi každau rozkoš z powažování malby plynauci a propůjčili mi způsobnost krásu nejen cítiti, ale o ní i sauditi, přičin libosti, jmen a zásluh slavných mistrůw, rozdilu slohůw a těmto podobných věcí sobě žiwě powědomu býti moci. To jsem nikde tak nezkusil, jako na mé cestě w Italii. Proto radím našim Slowákům mladým, aby we školách, při wědecké straně žiwota, i na uměleckau nikdy nezapomínali. *)

Tato radost, kterau mi nawštívení Důst. p. Bogdana způsobilo, kalena byla w samém wracení se do hostince nepřijemným uražením mého národního citu. Potkal nás totiž na cestě jeden Čech čili Morawan z Holumuce p. Š—I, znamenitý hudebník, mladý muž, od několika let ředitel kůru we Wesprýmě: my Čecha česky oslowiwwše dostali sme odpověď německau, že ale my na swém stáli sme, i on později materským hlaholem

*) Již w Křemnici wymalował spisatel tohoto celý stkwostný Betlehem, t. j. narození Páně, se všemi k tomu přislauchajícími osobami, owcemi, stromy a t. d. což tehdaž w Křemnici welmi w obyčeji bylo a často mnoho peněz stálo; ačkoli nejednau starán býwal o prodání jeho, neučinil to zachowaw až do nynějška tuto památku mladosti. — W Bystřici dával hodiny některým mladým šlechticům a dcerám p. Magdy professora a rektora. Při powýšení Bystřické školy na Gymnasium shotowil, na rozkaz professorůw, obraz Bystřickau školu a chrám představující, ano je východ slunce oswěcuje, a před nimi podobiznu Uroz. p. Ondr. Kubiniho neywětšího dobrodince školy, an mu Minerva wěnc na hlavu kladla: který obraz byl pak jemu s mnohými werši obětowán. W Břetislawě učil též kreslení krajůw a kwětůw syny některých bohatých kupcůw, a však toliko we prázdninách, za kteréž peníze sobě pak znamenitau zbirku obrazůw, rytin a knih nakaupil. Poslední jeho práce jsau nástiny pro kamenotisk ku Wýkladu Sláwy De., ku Sláwě Bohyni a giné zábawy na této cestě. — Růže we Pražském Museum jest jen z částky jeho práce.

k nám se ozwal. Nerozumný stud, styděti se za vlastní národ a gazyk w cizí zemi! Čas gest, aby sme podobným bludům wíce oblázniti se nadadauce, wšudy i w cizině wěrně k národu swému stáli.

Na cestě přes Bělohradskau a Wesprýmskau Stolicí srdce mé smutnými aukazy a národními zpomínkami bolestně dotknuto bylo. W Bělohradě na náměstí stálo několik wozůw tuším s owocem neb s obilím: při mé procházce uwidím se rázem dvěma muži obstaupeného, ani ruce mé s gakausi klopotností chytali k políbení: já utáhna ruce zpátkem téměř s newolí, anť libání rukau mezi mužským pohlawím nikdy sem wystáti nemohl, řeknu: kdo ste a co chcete? „My sme z Welegu.“ Po řeči i obličejích poznal sem, že to byli onino poslowé z Weležské církwe, kteří od několika let každoročně do Peště chodíwali k Generalnímu církwi a škol ewanjelických Inšpektorowi a Konwentům s prosebným listem, aby se jim we chrámě služby boží rádně we slowenském jazyku držíwaly, a dítky též we škole týmž gazykem, ne pak maďarským, obzwláště w náboženství wynaučowali. Nu, p tám se jich, jakže wěc Waše stojí? „Ach, Pane! odpověděli, zle zle, z roka na rok hůře, nikde pomoci a rady! asi desetkráté byli sme již w Šoproně u Důst. pána Superintendenta, byli na mnohých Seniorálních Shromažděních, byli sme w Pešti častokráté: wšudy se nám slibuje a za sprawedliwé uznáwá, ale nic se nečiní.“ — A w Lajoš-Komárně jak to wyhlíží? „Asi tak jak u nás. Štěpán Wrabec, onen wážený stavec, zemřel we krátkém čase po onom bezbožném bití, kde mu před stoličným domem, we Wesprýmě 24 ran lískowau holi dáno.“ Milý Bože, myslel sem sobě, proč pak slawná Wesprýmská Stolica raději tyto swé Bakoňské žiwáně a laupežníky nepronásleduje a netresce, kteří zde wšudy wraždu a krádež páchají, tak že cestující každý krok s bázní a s třesením konati musí? proč a nač bije lidi proto, že miluji řeč od Boha jim danau? — Wesnice Weleg leží nedaleko od Bělohradu k seweru, Lajoš-Komárno nedaleko od Wesprýmu k jihu. A wšak i wíce českoslowenských a wendických wesnic upí tam pod podobným břemenem národního šálenství a jazykotyranství. Náš národ ztratil čest a wážnost před swětem proto, že ztratil powědomost swé welikosti, že w ustawičné neswornosti a rozptylenosti žiw jsa sám nad sebau zaufal a powolání swého, skrze skutky welikým a wážným se státi, již dáwno se odřekl. W takowémto náladu aneb raději rozladu myslí, metaný mezi hněwem a autrpností, opustil sem Wesprým.

Od Wesprýmu dále rozprostírá se nelepý, chudý, kame-
nitý a neurodný kraj až do Petentu a Kapoče. W celé téměř
Saladské Stolicí nespátřili sme přívětivého a pěkného obličej.
Obywatelé zrůstu nízkého, postawy silné, twářnosti více méně
totožné, zasmušilé, oděw Milfayowský: hauně čerwenými
pásky ozdobené. Zbořeniny hradůw, w prawo Heďešdywár, w
lewo Kesiwár, Sigawár atd. romantickau polohu mají a k bás-
nění ballád anebo ke spisowání nowel a romanůw obrazotvor-
nost lákají. W Egriči, wsi we blízkosti jezera Blatona, shro-
mažďowaly se oblaky wlastowic k podzimnímu odletu do již-
ních krajín, bylť jich nesčíslný počet, tak že cely chrám i wě-
že, dílem i sausední domy nimi pokryty byly. Hleděli sme dlu-
ho na toto zajímavé diwadlo. Některé z nich byly jakoby krá-
lowny a wůdkyně, jiné poselkyně které jiné shledáwati a swo-
láwati odcházely, jiné strážkyně na pořádek a nebezpečenství
pozorující. „Wy létawé štěbetalky, myslel sem sobě, dříwe
moře a jih pozdrawíte nežli my rozumní čtvernohowé se vše-
mi našimi železnodrahami a parolodími.“

S napnutau nedočkawostí wstoupili sme do onoho pole a
chotáru, kde ustaw hospodarský čili tak řečené *Georgikon* od
mnoha let kwete, totiž do *Kostelského*, čili maďarsky Kest-
helského. Zdejší učení odwozují, sice jméno *Kesthely Kestel*,
ať w maďarčině kořene a významu nemá, od římského *Ca-
stellum*: ale pamatujemeli na to, že zde slowenská knížata *Pri-
wina*, *Kocel* a jiná žili a chrámy čili kostely (k. p. Mosburg,
Pět Kostelůw) stawěli; pamatujemeli, že Maďaři naše o často w
e proměňují (k. p. Goisa-Geisa, Hornát-Hernát, oběd-eběd,
kopa-kepe atd.), anobř že i sami Slowáci říkají hospoda i he-
spoda, kolko i kelko, doska i deska; hledímeli na nesčíslné množ-
ství míst slawských toto anebo podobné jméno (Kostel, Koste-
lišť, Kostolany, Kostelné, Pět Kostelůw atd.) nosících: pochy-
bowati nelze, že Kesthely jest a bylo naše *Kostel*. W listině
Štěpána krále, opatství Salawarskému dané, stojí wes *Kestel*,
bez *h*. Zdejší Georgikon však na okrášlení a wzděláni okolního
kraje zhola žádného wplywu nemělo. Nebo cesty zdejší jsau
špatné, ploty zahrad a winic nemotorné, starobau hnijící;
rolnictwí a winarstwí tak jak jinde sporádané. Sám ustaw již w
nedobřém stawu se nalezá; nečistota we dvoře, na stěnách i
we školách: a předce se minulého roku žákůw 63 počítalo.
Škola čili semenišť winářské jest bohaté, ať asi 800 rozlič-
ných kmenůw winových chowá: rowně i stromowna mandře
jest zřízena, jelikož pokolení, plemena a druhowé stromůw,

ne roztraceně, ale pohromadě a saustawně rozsazena se nale-
zají, čímž se přehled a poznání rostlin welmi usnadňuje.

Do hostince přišlo k wečeři několik čelnějších obywatelůw
a panských auředníkůw; kterých když sem se ptal: dalekoli Sa-
lawár? oni, že asi dvě hodiny cesty, odpověděli, mezitím že do
Kaniže a Horwat prey tady nám jeti nepotřebí, ať i kratší cesta
tam wede. Já ale chci schwalně Salawár nawštíwiti, řekl sem,
abych wypátral nenalezajíli se tam nějaké staré zříceniny, na
nichž mně mnoho záleží, jako na pozůstatcích neystaršího chrámu
křesťanského w tomto kraji. — Jeden z přisedících, muž okazalé
postawy, nad jiné vzdělanější a výmluwnější, jménem Bedřich
Speil, Němec, rodilý z Hechingen-Hohenzollern, nyní w Kestheli
saukromující (privatizující), upřel i hned oči swé na mne řka:
„pane, já byl před několika dny w Salawáře u tamějšího faráře,
při mém odchodu šel on a mne spolu zwal k ohlédnutí gakých-
si pamatných starožitných zbořenin chrámu prey někdy pohan-
ského we blízkosti wesnice u řeky Sály se nacházejících, ať prey
Slawná Stolice je již skrze lid rozkopáwati dává, aby kamením
odtud získaným nowězaložená silnice se dlažiti mohla. Celá pak
ta práce swěřena jest panu Boďaimu, Služnodworskému, zde
w Kestheli bydlícímu.“ — Tato slowa proletěla jako blek srdce
mé a zbawila mne pokoje i nočního spání. Oč, že mne mé tu-
šení nezklame? řekl sem k mojim spolupocestným; oč, že to jsau
zbořeniny hradu a chrámu Priwinowa? — Wzaw i hned prů-
wodčího pospíchal sem k nadzmíněnému panu Služnodworské-
mu, abych s ním o této věci osobně mluwil: odpověď jeho
paní manželky, žeť ho doma není aniž že se té noci wrátí,
nemálo mne zkormautila. Najawše čerstvé koně nazejtří wčas-
ně do Salawáru (1 $\frac{1}{4}$ míle vzdáli) sme dojeli, právě ať Dwo-
jict. p. Wogtéch Göncz, administrator tamější fary, do chrámu
k ranním službám šel. My spolu s ním šedše, již před a wúkol
chrámu, na stupních, a pak we dvoře farním spatřili sme zlom-
ky starokřesťanských, tu i tam nápisy ozdobených, kamenůw:
čím zwédawost má ještě více rostla. Sám nynější Salawarský
chrám prey wětším dílem z takových rumůw a swalin wysta-
wen. We chrámě samém padlonám do očí nosiwo čili kroy zdejších
maďarských ženštin. Plachta, jako bílý šlár wisí ze hlavy a při-
krývá polowici těla, což zwláštní poloswětskau, polomnišskau
postawu ženám dává. Po kratičké té počtě boží pospíchali
sme z nawsří, na němž wesnice Salawár stojí, do doliny čili ro-
winy močálowité, rákosí, sítí, šašiny, a podobných rostlin
plné. Cesta wede násypem schwalně udělaným. Z daleka uzřeli

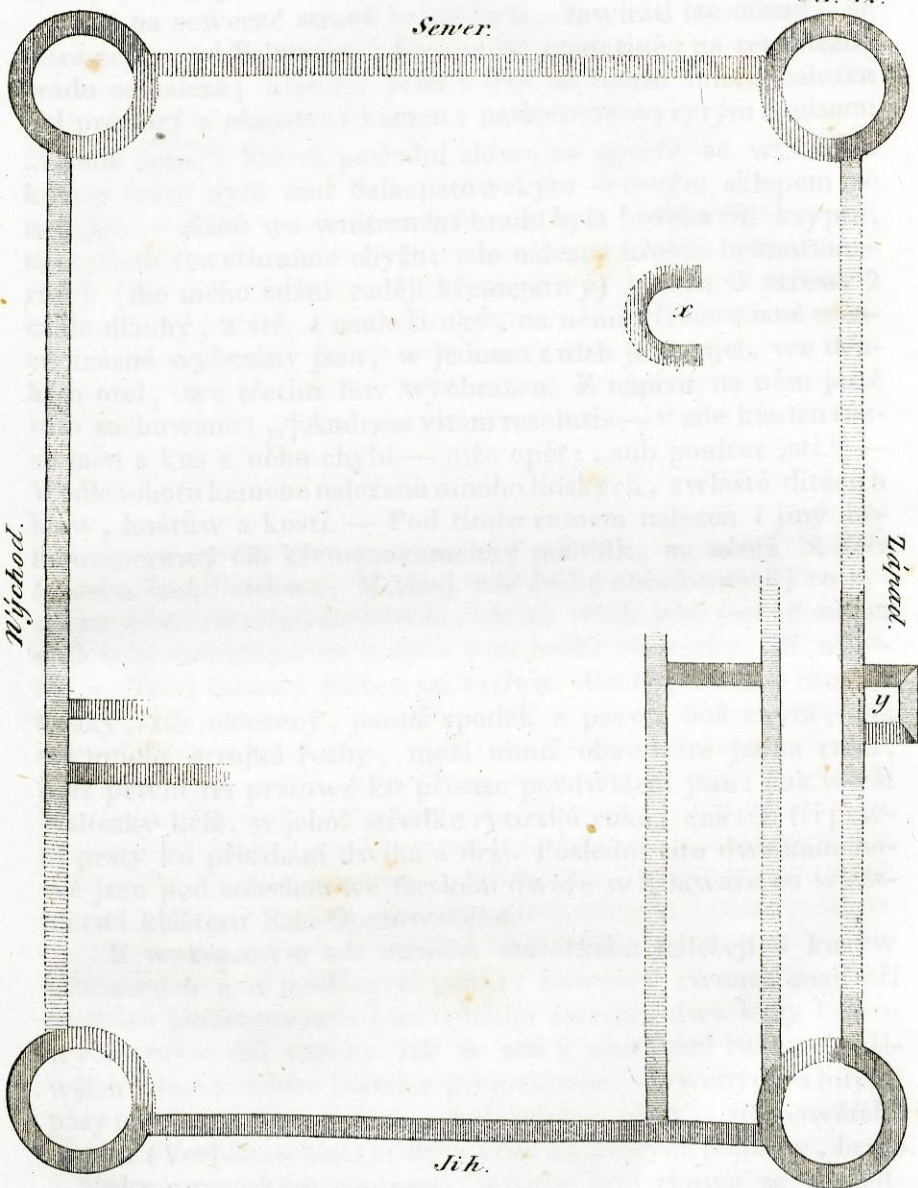
sme zástupy dělníkůw, kopáčůw, nosičůw a wozíčůw, kteří na jakémsi powýšeném, od wesnice asi čtvrt hodiny vzdáleném, místě se hemžili. Toť gest, to musí býti Priwinůw hrad a chrám, to jest co Bezejmenec Solnohradský „*Privinae civitas, munimen, castrum in nemore et palude Salae*“, Němečtí pak kronikáři „*Mosburg* čili *Moorburg*“ jmenují. I přistupiw k dohledací té práce, jenž byl p. *Salesius Gáspar*, zákonník řádu Benedictinského a administrator klášterních statkůw, prosil sem ho, jménem všech křesťanských Sláwůw, aby rozkázal těm dělníkům a kopáčům přestati a mně aby několik chvílek darowal, že se s nim o jedné vážné důležitosti smlauwati mám. „Pane, řekl sem, toto místo má nám swaté a nedotknutelné býti: zde stál jeden z prwních chrámůw křesťanských, právě před tisíci léty totiž r. 840, skrze slowenské kníže Priwinu wystawen; roku pak 850 skrze Luiprama arcibiskupa Solnohradského posvěcen, ke cti panně Marii; prwní kněz při něm byl jistý Dominicus latinského obřadu; we chrámě tom pochowán byl S. Adrian mučeník; roku 865 slawil zde u Kocela syna Priwinowa Slawnost Wánoční arcibiskup Solnohradský Adalwin, kterého času Němci hrad tento *Mosburkem* nazwali, od staroněmeckého slova Mos Mor t. g. Bláto, gezero, močál; roku 870 uwedl Method do chrámu tohoto obřad a jazyk slawjanský. Wlachowé, Francauzi, Angličané ctějí takowéto rumy prwochrámůw křesťanských jako swaté pozůstatky stawějíce nad nimi pomníky, a chráníce je před wětrem, deštěm a jinými nehodami ohradau a střechau: slušná wěc jest, aby sme i my podobným způsobem ukázali, že sobě drahého daru křesťanstwí wážiti známe.—“ Nowé a neslýchané byly tyto wěci muži tomuto jako i jiným zde bydlícím křesťanům, a já sám byl sem jako u wytržení, že sem stál na té samé půdě, na které někdy nohy Priwiny, Kocela, Methoda a Braclawa stály a kráčely. To mysl mau ladilo k jakési slawné přísnošti a swaté smělosti u prostřed těchto bořitelůw a kazitelůw, ale wěru i k bolu a smutku, který jen tím neystřízliwějším sebeopanowáním ublahán a ututlán býti mohl, anť bych téměř hotow byl býwal w rozhorlenosti swé příklad Onoho následowati, jenž ze chrámu Jeruzalemského kupce a prodawače wyháněl rka: Dům můg dům modlitby jest, nečiňtež z něho peleš rušitelskau! Nejináče sem myslel w prwním okamžení, než že tito lidé náhončí a nájemníci jsau onéno francauzské společnosti lichwářůw *La bande noire* jmenowané, která w Paríži a jinde staré neo-bydlené budowy a zrutiny kupujíc je baurá, se zemí srownáwa

a pak kamení, cihly i půdu odčachruje. Čímž sestává, že we Francouzsku neypamatnější zbořeniny denně více mizejí a krajina tím malebné okrasy, historie pak kamenné pomníky trátí. Takowéto lakomství a tělesné žiwoření, které všecho jen na peníze anebo hmotný, makavý zisk obrátiti hledá, jest mi již vůbec oškliwé, ale neywíce tudy, když swé neswaté ruce na swatyně wzkládá. K žiwotu přináleží nejen chléb, peníze, zisk a užitek, ale i krása a radost, wděčnost ku předkům a uctiwost ku starožitnostem. Sám půwodce tohoto hradu a chrámu Priwina, ač co Slawjan nesworný, co křesťan horliwý a dobročinný, wděčnosti potomstwa křesťanského hoden jest a Sam. Simon Imag. Hung. 1. 2 C. 15. slušně o něm prawi: „Privina novus erat Christianus professione vivendi, re et factis vetustus.“ Pan Gašpar cítil bolest srdce mého a vážnost mých slow, proto nedleně udělal kucílné příprawy, odstraniw dělníky a našeho wozníka zpátkem do Kesthele poslaw, zwal nás na swém koči do klášteru čili opatství Salawarského, které asi hodinku cesty odtudto vzdálené leží we wesnici Salaapathy čili Salapathy, kamž opatství toto po zboření Mosburku, a zwláště w bauřech a wojnách tureckých, přenešeno bylo. My však prwé ještě kopali, hrabali, měrali, kreslili a ohlédali sme všelijak tyto swaté starožitnosti slawokřesťanské s jakýmsi newymluwným citem uctiwosti a nábožnosti. Pro jasnější představení věci klademe zde opis neyprwé *okolí*, potom *hradu* jak co do formy tak i co do látky, a naposledy nalezených w něm starožitností. Okolí jest rowinatá dolina, přes niž řeka čili potok Sála ne tak teče jako raději podrývá a trátí se pod černau rašelinatau zemí (Torf). Woda říčky často cele z očí zmizí a opět, co newiděti, z trásowisk pod nohama se přehybujících wykukává. Na obau březích Sály jsau mnozí roztracení a osamotnělí hájkowé aneb kusy a chomáče lesůw na wětším díle wolšowých, které všechny zdejší Maďaři jedním slowem *Szalatiget* t. j. Sálský háj jmenují; oni jsau pozůstatky onoho býwalého zde welikého a celistwého lesu, o němž Anonym Solnohradský píše, že hrad Priwinůw stal „in nemore et palude Salae.“ Tyto háje a stromy zdejší obywatelé pořád ještě vypalují a kolčují aby z nich role a lauky mítí mohli.

Kde hrad tento stál jest místo něco powýšené na způsob schwálně udělaného ostrowu. Celý hrad byl obdlauhlý čtvero-
hran, otočený příkopem, jehož stopy posawad widno. Z plánu i ze všeho stawení wyswitá oblíbený tehdaž w Europě byzantický stawitelský sloh. Powrchnost a půda zbořeniště po-

roslá jest bodláčím a rozličnými uponkowatými zrostlinami. Zbořeniště hradu tohoto jest nyní od wesnice Salawáru, jižnozápadně ležící, sáhůw 760; od nowěwykopaného řečiště Sály 160; od austi této říčky do Blatenského jezera sahůw 3,235 vzdáleno. Zawděčujeme se milému našemu obecenstwu zde připojeným výkresem základůw hradu Salawárského. Dlauhost hradu od seweru k jihu obnáší 34, širokost od východu k západu 24 sáhy. Silnější čárky na připojeném zde wyobrazení znamenají zdi aneb základy nad zemí ještě čnějící a posawad zachované; bodkovaná pak místa jsau zdi již cele zbořené a jen po wykopaných skrze kamenolomce jamách poznatelné. W kautě mezi sewernau a východní stranau stál chrám, nebo u písmeny X jsau posawad rumy swatyně čili kaplnky na jejichž odpadlých stěnách a zdích ještě i nyní malování widěti; poněwadž podobné, až zbledlé, však nepoškozené staromalby i w Pětikostelském, tomuto sawwěkém, chrámě posawad se nalezají, prawdě podobno, že i tyto Salawárského chrámu pocházejí ještě od oněch malířůw, o nichž Anonym Salib. píše: „Roganti Privinno misit Luiprammus archiepiscopus magistros de Salzburch muratores et *pictores* qui intra civitatem Privinnae honorabilem ecclesiam construxerunt.“ — U písmeny Y byl přístawek čili pawlač a na všech čtyrech auhlech hradu byly bašty. Pozoru hodno, že již hrad tento na kolích (piljřech) hluboko do země wbitých a nyní časem zkamenělých stál, což obzwláště u auhlůw podkopaných okem zřejmě spatřiti lze. Základy čili fundamenty jsau z tesaného čtverhranného kamení. Zdi záležejí neywíce z pískowce s cihlami míchaného. Cihly jsau dvojí, gedny 11 1/2 caulůw zdělí, 5 1/2 zšíří, 2 1/2 ztlauští tmawočerwené barwy, druhé 12 1/2 caulůw, jasnočerwenau barwu mající, které nepochybně z rozdílných cihelen brány byly. Nalezena zde i hluboká jáma, plná haseného wápna, které i nyní ještě dobře se potřebowati dá. Ziskliwost a bažiwost po stawěcích látkách zrušila nejen wětší díl hlawních zdí, nýbrž téměř i wšecky mezizdi a stěny u wnitrěku, tak že z těchto pozůstatkůw nelze pojemu nabyti o wniterném rozdělení a uspořádání hradu. Jak walný býti musel tento hrad, odtud zawíráti lze, že nynější Salawarský kostel, fara a mnohé hospodarské budowy, gako i wětší díl Salaopatowského klášteru, pak mosty a silnice w tomto okolí z rumu a stawiwa tohoto hradu wystaweny jsau; a ještě nyní asi 70 sáhůw zde nalámaných kamenůw a cihel w sausedstwí zbořeniště stojí, které pro dlažení silnic určeny byly, nyní ale, jak

Sewer.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24

SALAWAIR.

Sáhu

naději máme, snad ku světějšímu cíli — k wystawení zde nějaké památky — slaužiti budau.

Že na sewerné straně brána byla, zawíratí lze odtud, že stará cesta, od Salawáru k Barandské pustatině, na této straně hradu se nalezá, a že asi před 6 léty na tomto místě nalezen byl prastarý a ošaustaný kámen s následným wyrytým nápisem: „Gaude apto“, kteréž poslední slovo za *aperto* se wykládá: kámen tento nyní nad Salaopatowským wínným sklepem se nachází. — Jižně we wniterném hradu byla hrobka čili krypta, na způsob čtwerhranné chyže; zde nalezen hrobní bělomramorowý (dle mého zdání raději křemenowý) kámen 3 střew. 2 caule dlauhý, 2 str. 4 caule široký, na němž tři sauwisné wěnce krásně wyřezány jsau, w jednom z nich jest anjel, we druhém orel, we třetím lew wyobrazen. Z nápisu na něm ještě toto zachowáno: „† Andreas vitam resolutis —“ zde kámen rozlomen a kus z něho chybí — níže opět: „sub ponitur isti.“ — Wedle tohoto kamene nalezeno mnoho lidských, zvláště dítěcích hlaw, hnátuw a kostí. — Pod tímto rumem nalezen i jiný bělomramorowý čili křemenokamenný pomník, na němž *S. Jiří* (patron řecké církwe; Method zde řecký obřad uwedl) co rytíř na koni sedící wyřezbowán, hlawa však jeho jest ulomena aniž wíce nalezena; na krajích jsau hezké slawesky čili ozdoby. — Třetí takowý kámen asi 3 střew. dlauhý, 2 str. 9 caulůw široký, zde nalezený, jemuž spodek a prawý bok chybí, má též mnohé strojné řezby, mezi nimiž obzvláště jedna ruka, jejíž prwní tři prstowé ku přísaze pozdwižení jsau; pak wětší Malteský kříž, w jehož středku rytířská ruka, ana též tři prwní prsty ku přísahání dwíhá a drží. Poslední tito dwa kamenowé jsau pod střechau we farském dwore w Salawáře co vlastnictwí klášteru Sala-Opatowského.

K wykopaným zde menším starotinám náležejí 5 kusůw stříberných a 4 měděných peněz; kowowý zwonec snad při službách potřebowaný; kus wětšího zvonu; dwa kusy kowowých trubic čili rurek, jak se zdá k umýwání rukau slaužiwších; dno z modré láhwice promalowané čerwenými a bílými pásy; železné jilce z meče, půl železné uzdy; staroswětská zámka (Vorhängschloss); dwa kusy z koňských podkow, hrdlo z pipky s tureckým nápisem: wšeco toto chowá se w opatstwí. Mimo to nalezen kus zelené pece na níž hlawa (římská?) wyobrazena; dvě ostrohy s dlauhými hrdly a končitými kolečky; železná forma k lití kulí; dwa nože; nožnice, ocílka, postružka; okrauhlé měděné kolečko snad z hodin atd. tyto

poslední věci zdržují se u p. Jos. Boďaiho. My sami našli sme střepy hliněných nádob starého slohu a jiné řídkosti.]

Jakowau radostí zaplesalo srdce mé, když při wchodu nade dveřmi Sala-Opatowského klášteru spatřil a četl sem nápis tento :

„Abbatla SaLaVarlensis DIVI HaDrIanI athLetae ChrIstI gLorlosI
gratla Del faVente restItVta.“

Tento nápis zajisté stojí w sawwisu se slowy Anonyma Solnohradského, písíciho : „Privina aedificavit munimen in inferiori Pannonia in nemore et palude Salae, construxit intra ecclesiam : in qua ecclesia *Adrianus* martyr humatus pausat.“ Z tohoto nápisu a jeho chronostichu widěti i to, že opatství toto obnovené a sem přeneseno bylo r. 1594. Nade dveřmi pak klášterního chrámu stojí též letočtný nápis tento :

ECCLesla abbatlaLIs sanCti HaDrIanI feLICiter eXstrVCta et plo
rItV beneDICta. 1. Sept.

Což na rok 1731 ukazuje. Na pečeti zboru tohoto wyryt jest Sw. Adrian, prawau koruhew, lewau lemeš čili radlo držící. We klášteře tom nalezá se nyní osem bratrůw řádu Benedictinského, totiž : Martin Akóry Superior a farář, Adrian Čilag, Štěpán Kelle, Salesius Gašpar, Ondřej Berger knihovník, Konrad Horvát, Ludwík Malec, Řehoř Modrowič. Všickni nás s welikým radohostinstwím přijali, ku starým ze Salawáru sem přeneseným a do stěn wezděným, dílem nápisy opatřeným, kamenům nás wodili. We knihowně ukazowali nám staré knihy ; w archiwu, kde Locus credibilis, staré Rukopisy a listiny mezi nimiž i nadací list, kterým císařowna Mária Theresia opatství tomuto jeho předešlé dobra a statky znowu potwrzuje. Sotwy sem ještě krásnější ženské písmo widěl, jako zde vlastnoruční podpis jména Marie Theresie. Zde sme našli i Rukopis jenž krátký Dějepis tohoto opatství od neystarších do nowějších časůw obsahuje: nemálo se diwili tito Bratrowé slyšíce při čtení tohoto Rukopisu, že se mé wypořádě s nim cele srownávají. Sedl sem i hned a přiložil se ku práci chtěge aspoň wýtah z Rukopisu tohoto pamatného sobě wypsati: ale pan Wojtěch Göncz přewzaw práci mau slíbil, že mi celý ten Rukopis pozorně přepsati a do Peště zaslati chce: což i skutečně učinil, a my jej zde na konci tohoto Cestopisu w *Príloze I.* celý a wěrně wytištěný sdělujeme. Pozdější osudy tohoto hradu a opatství, wážené ze sněmow-

ních uzávěrkův království Uherského přikládáme též tam w *Prilozě II.*

Poněwadž pak se klášterníci na nařízení a rozkaz zdejší Saladské stolice z tohoto ohledu učiněný odvolávali, za dobré sme drželi hned odtudto slowútnému maďarskému řečníku a sněmownímu vyslanci Wys. Urozenému pánu Frant. Deáko-wi, w této Stolicy bydlícimu a mnohomohaucímu, list psáti následujícího znění :

„W důvěře ku všeobecně známé wldnosti a prawému wlastenectwí Waší Milosti, bereme sobě swobodu, Waší urozenau Milost uctiwě o to prositi, aby maudrým a mocným prostředkowáním Waší Ur. M. onen rozkaz slawné stolice Saladské, dle kterého zrušení zbořenin u Salawáru a wození odtud nadobytého kamení na dlažbu silnic nařídila, čím spíše zastawen byl a k wykonání nikoli nepříšel. Jest to swátost všem křesťanům, obzwláště všem obywatelům naší uherské vlasti, drahá a pamatná: poněwadž zde jeden z neyprwnějších chrámůw křesťanských w Panonii bywších stál, totiž r. 840 od Priwiny wystawený, a od arcibiskupa Solnohradského poswěcený. Toto swaté místo jako kolébku křesťanského náboženství w naší vlasti považowati můžeme, odkud se swětlo Ewanjelium rozširowalo. Zachování jeho, třebas již slabých, pozůstatkůw podlužni sme předkům, sobě, potomkům i Historii. Zpytatelé starožitností wlastenskokřesťanských budau za to časem Waší Uroz. Milosti jistě wraucně děkowati, nebo podobné místnosti slaužejí ku zpřítomnění dáwné minulosti, k objasnění tmawých dějin a ku potvrzení jistých Letopisůw. Tuto zásluhu chce ale obzwláště slawjanský národ Waší Milosti vším dobrým zpomínati. W naději, že Waše Milost naši prosbu oslyšeti neráčí, zůstawáme atd. W Salských Opatowicech, dne 9. Září, r. 1841.“

Kněží, jenž we chrámě tomto Salaborském od r. 845—885 auředowali, známe pět, jejichž jména jsau: Dominik, Swarnagal, Altfried, Richbald a Method. Kdo po Methodowi byl, dějepis mlčí. O Mosburku však ještě se w listinách Solnohradského arcibiskupského archiwu čtyrykrátě zmínka činí, totiž r. 890 w diplomě Arnulfa krále, kde král tento nadřečenému arcibiskupství obnowuje a potvrzuje předešlé nadání a statky, mezi nimiž i „Mosaburch Abbatia, ubi S. Adrianus requiescit“; potom r. 895 kde Arnulf Bracislawowi dáwa „urbem Paludarum.“ dále r. 978 w diplomě Otta II. císaře, potvrzujícím listinu Arnulfowu od r. 890; a naposledy r. 1199 w diplomě

Filipa krále, též onu listinu téměř bez proměny potvrzujícím. Wpád pohanských Maďarůw, r. 900—907, pošlapal i tuto, tak utěšeně se rozwinující, kwětinu křesťanstwa. Tato kwětina však nebyla cele zmařena a zničena, ona, ačkoli skrytě, weždy zde swěžowala, jako píše Pilgrinius Laureacensis w listu k papeži Benedictowi VII. (u Hansizia Germ. Sacra, T. I. str. 211): „Terror gentis Magyarorum ex longo tempore etiam aliarum Provinciarum praedicatoribus meae dioecesis hactenus aditum clausit: Christiani autem, quorum major pars populi est, qui ex omni parte mundi illuc tracti sunt captivi, quibus nunquam soboles suas licuit, nisi *furtive* Domino consecrare atd.“ Teprw 1019, za času Wojíka čili Štěpána krále uherského, Salawár čili Mosburg znouu na swětlo vychází, kde král tento klášter Benedictinský založiw w něm latinského opata jménem Petra ustanowil, srow. Diplomatar Fejérůw pod r. 1019. kde toto stojí: „— divino instinctu fundavimus monasterium in insula Zaladiensi Ordinis S. Benedicti, quod a. 1019 ad finem perduximus; in quo jussu nostro dedicata est Ecclesia beati Adriani, quae est in Zala, simul cum duabus capellis, una quae est in honorem S. *Georgii*, altera quae est in honorem S. *Laurentii* a duobus Episcopis Modesto (Vesprimiensi) et Boniperto (Quinqueecclesiensi), ubi ordinavimus Abbatem *latinum* nomine Petrum. atd.“ Z onoho výrazu, že Štěpán zde *latinského opata* uwedl, patrno že slawenský jazyk a obřad od Methoda až po tu dobu ku Štěpánowi zde trwal a teprw nyní odstraněn byl. Jak slawenčina tohoto času w Panonii a w Uhrách rozšířena a oblíbena byla, widěti již z toho welikého počtu slawských jmen, která wůkol Štěpána a w celé jeho rodině nalezáme. Štěpán se prwé jmenowal *Woik Waik*, to jest, Woyk Wojík, které jméno w tom wěku u Slawůw všední bylo, srow. Dobrowský, Gesch. d. Böhm. Liter. S. 94. kde stojí *Woyk*, a Palackého w Časop. Mus. 1832. I. str. 97. *Wojik*; jemu podobná jména jsau *Wojek*, *Wojko*, *Wojin*, *Wojata*, *Wojha*, a složená *Wojtěch*, *Wojslaw*, *Boriwoj*, *Chotiwoj*, *Zbiwoj*. Waik tak se má ku Woik, jako Waiwoda ku Woiwoda. Wůkol Wojíka-Štěpána i jiná slawská jména nalezáme, jeho matka slula *Béloknegini*, jeho bratranec *Ladislaw*, manželka tohoto *Primi-slawa*, bratranec druhý *Wazul Wazilei* (slawská forma, z řeckého Basileos). Sem patří i jméno jeho otce *Goisa Gaysa* později *Geisa* (srow. Bohusa, Hněwsa, Woksa atd. *Goisa* tak se má ku *Geisa*, jako hospoda a hespoda (w trenč. stol.), hodbaw a hedbaw, hoslo a heslo, Hornat a Hernat, Honil a Henilo,

Kowin Kewe, Kostel Kestel atd. Sem přináleží i jméno jeho vojenského vůdce *Poznan* a jiná. — Že však ale předce Woják - Štěpán místo slawenčiny latinu w Salawáře uwedl: snadno pochopíme, powážímeli to, že *Wojtěcha* (latině přízniwého) za učitele a rádce měl. I to se jistě nestalo náhodau, ale zaumysla, že památku S. Adriana král Štěpán zde uložil, anť odezdejších kněží poučen byl, že již předtím zde chrám a klášter téhož jména stál, který obnowiti slušnost vyhledáwa.

Kdo nám ale powí: co a kdo byl onen *Sw Adrian* a mučeník, jehož tělo Priwina we chrámě swého Saloboru pochowati dal? Známoť jest, že wíce jest Swatých Adrianůw w církwi křesťanské: bylť Adrian Nikomedský r. 290 statý, Adrian mnich Fuldenský a jiní. Bylť ale i S. Adrian Panonský čili Uherský, z kráľowské prey krwe pošlý, který práwě w témž století, we kterém Priwina chrám tento stawěl, totiž w 9. byl biskupem w Panonii, kde mnoho duší Kristu získal. Potom se 6600 křesťany do Škotska se wystěhowaw i zde množství pohanůw ku křesťanstwí obrátil až i za biskupa w městě Swatý Ondřeg wywolen byl. Potom jakž Dánové Škotsko plenili, utekl s biskupem Stolbrandem, Glodianem Cajem a mnohými jinými na ostrow *Maja*, kde r. 870 všickni od Dánůw mučenickau smrt podstaupili. K jejich památce jest 4 Březen nařizen. Srow. Hist. Univ. Lex. pod tímto článkem. Možno, že wděčnost obywatelůw Panonie to tělo z ostrowu *Maja* sem přenesla, asi tak jako tělo Wojtěchowu z Pruska do Polska a Čech. Toto přenešení státi se muselo mezi 870 a 873 rokem, nebo Anonymus Salisburgensis psal r. 873 swůg spis *De Conversione Bojoariorum et Carantanorum*, kde o pochování jeho w Mosburku zmínku činí. Kde tento S. Adrian byl w Uhrách čili w Panonsku biskupem a ze kterého národu pocházel? těžko určití. Powážímeli však, že Sláwové již dáwno před Priwinau Panonii zalidnili, jako ze jmen knížat tamějších (Pribislaw, Mojmir atd.) patrno jest; powážímeli, že mučeník tento a gcho tělo we chrámě slawského knížete pochován byl: ne nepodobné zdáti se bude, že i on z našeho národu pocházel, a snad snažením Solnohradských Arcibiskupůw a kněží ku křesťanstwí přiweden byl. Jako opatstwí Salawarské S. Adrianowi Panonskému, tak i opatstwí Martinowrchowské (sacer mons Panoniae) w Rábské stol. S. Martinowi též Panončanowi zaswěceno bylo.

Maďarský spisowatel *Ondr Valyi*, w opisu Uher, píše: že prey *Ondřeg* král Uherský (1046—1061) Salawár pamat-

ným učinil skrze chrám (nowý čili jen obnowený ?), w němž král *Salamon* (1063 — 1074) Slawnosti Welikonoční swětil.

I w Pětikostelích stojí posawad chrám, nyní katedralní, prastarý, předmaďarský a jak se zdá saučasowý bratr tohoto Salawarského, anť již u Anonyma Solnohr. se zpomíná: „ad quinque Basilicas, quae omnes temporibus Privinnae constructae sunt et consecratae a praesulibus Juvaviensibus.“ I zde S. Štěpán král Uherský křesťanstwí a chrám jen wzkrísil, obnowil a potwrdil. I tento chrám jest celý z tesaných kamenůw, má též na každém auhle baštu a wůbec welikau podobnost se základy a zbořeninami Salawarského. Anobř ještě i jiní křesťanští chrámové byli toho času w Panonsku a we Slawensku, jako k. p. we Sremsku, w Nitře, we Starém Budíně (chrám bílé Marie, od Karla W. r. 804) a jinde, ale žádný z nich nemá takowau historickau znamenawost a jistotu, jako Salawarský. Učení Dějepisci, Koller (Hist. Epis. Quinqueecl.) a Selagius (De Statu Eccl. Pannon.) sice již w minulém století pronesly dohádky a možnosti o položení Salawáru, kdeby bylo: ale při chybných opisech Anonyma Solnohr. De Convers. Bojoar. et Carant. které tehdaž měli, zůstalo jejich domnění klátiwé, anť místo prawého *Sala* četli hned *Sara*, hned *Sana*. Teprw výborné kritické vydání tohoto Anonyma skrze p. Kopitára, a srownáwání zdejších místností a okolností s jeho opisy tak dokonále se shodujících, jako i kroniky a starožitnosti klášteru Sala-Opatského, anobř i ohled na zdejší, w celém okolí rozšířené, staré powěsti a podání — položily nás do stawu, oněm dlouhým rozepřem učených o tomto předmětu, na vždy konec učiniti. Pročež nadějeme se, že nám naši čtenáři to rádi odpustějí, že sme se při tomto, celé Sláwii drahém místě, tak obšírně a dlouho bawili. Naposledy ještě i tu příjemnau zpráwu oznamujeme, že účinkowáním našeho výborného p. Doležálka, přátelé dobré věci se našli, kteří chrámek aneb wětší kaplnu, též w byzantickém slohu, na tomto zbořeníšti, na památku uwedeného křesťanstwí w naši wlasti, wystawiti dáti chtějí: výkres a náwrh k tomu krásný, wyreysowal již p. Jos. Pán, architekt w Pešti, rozený Čech. Učinili sme, seč sme byli a co sme za potřebné drželi k odvracení konečné záhlady a k obnowení památky Salohradu.

Okolo třetí hodiny stál již we dvoře klášterním kočár s bujnými zninohy k odwezení nás až do Welké Kaniže. Ještě jednau přehledli sme celau tuto pamatnau dolinorowinu, nebo cesta naše šla opět wedle rozwalin Salawarských. We Welké

Kaniži spatřili sme, po prwníkrátě na naší cestě, slawské nápisys nade krámy a sklepy, k. p. Nowakowič atd. anobř i řeč illyrská ze dworůw a ulic zněla. Nawštíwili sme i zdejší Kasino, a však jen na okamžení anť w něm plno Židůw a dymu bylo, a mezi těmi mnohými Nowinami, ještě ani zde, žádných slawských sme neuzřeli. Náš wozník, Josef zwaný, byl rozený Horwát; od něho již mnoho sme se naučili i ze mluwy i z obyčejůw horwatských. Najat byl od nás až do Waraždína. Již tma byla, když sme z Kaniže vycházeli: za městem sotwa sme se probili přes husté oblaky dymu a kauře. Hořít tam již od několika rokůw pod zemí rašelina (Torf) a jiné zápaliwé žiwly, které nelze uhasiti. Často se prey tu i tam i země pod nohami jdaucích proboří, tak že téměř každého roku několik lidí smrt přitom nachází. Mezi jedenáctau a dwanáctau hodinau w noci slyšeli sme již zdaleka hučení řeky Mury. Přes Muru zde není most, ale přewoz širokau o tlustý prowaz uwázanau pramici; ku kterémuž cíli i dwa domky u břehu wystaweny jsau, w nichž tak řečení *brodári* čili přewozníci bydlejí, z této strany maďarský z onéno horwatský. Náš kočí neyprwé z wozu na brodáře wolal, že se nikdo neozwal, šel k oknu wolati a klepati. Najednau zaříči z chyžky strašné teremtutowání, basomowání, kutyalelkowání a kdo wí jakowé ještě maďarské proklínání a zlořečení proti nám: proč prey jemu w noci pokoje nedáme a sny jeho kazíme? i odepřel tento hrubian naskrze, že on z lůžka newstane. Poněwadž my zde pod holým nebem noclehowati sme nemohli, a toho dne geště byť i později, k uloženímu místu, padni co padni, dostati sme se chtěli, pošleme ještě jednau kočího, aby jemu slíbil zpropitek našim jménem. Ale, bohužel! ještě strašnější bauře nastala. Jeho žena, oprawdiwá Xantippa, wstawši s rozježenými wlasys wen z okna vykřikowati a ty neysurowější kwěty maďarského jazyka na nás sypati počala; tak že konečně přinuceni sme byli šabli, kterau p. Doležálek w pošwě wedle sebe měl, zařinčeti a tím jí tlamu zacpati, anať se domníwala že my lidé wojenského stawu býti musíme. Naše hašteření slyšel na druhém břehu bydlicí horwatský brodář: i hned přeplawiw se k nám s neywětší ochotností a wlidností nás přewezl, s dodáním těchto slow: „i tento trup to téměř se všemi lidmi tak činí! on byl někdy wojákem, a slawná Stolice dala mu tuto službu jen ku trápení pocestných.“ My odměníwše dwojitě statečnému tomu Horwatowi (Marica slula jeho hezká žena) jeho přewoz: s uraženým srdcem laučili sme se zde s Uherskau krajinau: a

tím wolněji a weseleji kráčeli sme po půdě Horwatské mezi přiwtětiwými bratřimi, w tak řečeném *Mezimurí* (Međumurje) čili w Murawě.

HLAWA II.

Mezimurí a Štyrsko

Čakatorně; Stryhowa (Stridon); Waraždín, Lepoglawa, Krapina, Brešce.

Přes Podošen, Držimace a jiné wesnice přijeli sme ráno do Čakatorně. Hledali sme dlanho dědičnau hrobku rodiny Zrinské, kterau Windiš w Zeměpisu swém německém opisuje, a o níž se wúbec prawí, že statá hlawa Sigetského hrdiny Mikuláše, neyprwé od welkowezíra Sokoliho do Rábu poslána, odtud pak skrze jednoho wěrného slauhu jeho domu sem donešena a zde we klášteře Heleny wedle Kateřiny Frangepáni, jeho prwní manželky, položena byla: nikdo však zde o tom, ani we hradě, ani we klášteře, nic neznal, ačkoli u přemnohých na to sme se dotazowali. Tenť jest osud welikých mužůw: vzdálený swět je zná a ctí, neyblížší jich newšmá a zapomíná s ohyzdnau newděčností. — Domníwáno se, že muž tento schwálně opuštěn a obětowan byl, anť prey z Carihradu podezření a pomluwy došly, jakoby po neyvyšší wládě w Horwatsku dychtíl: jeho slawná smrt zahanbila i zlé jazyky i lehkowěrné uši. We františkanském klášteře we dworní pawlači wiší starobylý, jak se říká, půwodní obraz Mikuláše Zrinského: jehož wěrnau kopii w prwním ročnám běhu Zory Budinské widěti. Na konci města stojí smutnotwárný Hrad Zrinský (Zrinyvár), pewnau zdí a baštami ohrazen, wúkol něho byl někdy příkop, nyní w lauku obracen. Hrabě Althan powýšil jej o dwoje poschodí; nyní jest w držení jeho hrabě Festetič. Zdejší úředník chtěl na sílu s nami maďarsky mluwiti. Asi půl hodiny od Čakatorně widěti w lese pomník, t. g. kámen s nápisem latinským: „že zde prey Mikuláš Zrinský od wepře roztrhán byl.“ — Bylť tento Mikuláš mladší, od onoho Sigetského ale rozdílný, maďarskohorwatským obojžiwníkem, on psal onu maďarskau báseň: „*Ne bántsd a' Magyar*“, který názew knihy nyní Maďari za národní heslo sobě zwolili; on psal i hrdinskau báseň též w maďarčině: *Sirena Jaderského moře*, kde cnosti nesmrtelného předka swého Mikuláše Zriniho wypisuje: toto poslední dílo přeložil Petr Zrinský do horwatské řeči, a sice tak, že

přívodník daleko převyšuje. Poněwadž Mikuláš tento vlastního svého národu nepřitelem byl, my na vše nukání a zwání našich přívodčích z wozu sme nezestaupili. — Celé Mezimuří přináleželo někdy slavnému Zrinskému rodu. Poněwadž ale nešťastný *Petr* 1687 pod Leopoldem I. utracen, jeden pak jeho bratr *Mikuláš*, jak se dí, wepřem usmrčen byl a druhý bez dítek a dědicůw zemřel, přišlo toto panství do rukau kral. Fisku. Karel VI. dal je hraběti Althanowi, Althanská rodina prodala je hraběti Festetičowi za 1600,000 zl. zanechawši sobě toliko jednu wes, poněwadž dědičné práwo wrchního Zupanství Althanské rodiny na posedlostech w Murawě spočívá. R. 1703 zmizel cele onen rod Zrinský, jehož jméno křesťanstwu téměř swatě býti by mělo: tak hrá osud s rodinami!

Od Čakatorně k sewerowýchodu wede cesta přes S. Helenu a S. Jirí do Stryhowé čili Stridonu, městečku nyní chatrnému, ale hádkau o rodišti S. Hieronyma slavnému. Na blížkém pahorku spatrují se zbořeniny hradu; roku 1448 wystawil zde *Bedřich* hrabě z Celie (potomek prey Priwino-Kocelowský) chrám a oltář S. Hieronymu zasvěcený; u bystré studnice, jenž se zde pramení, stál prey někdy onen dům, w němž se tento Swatý narodil; její woda prey léčí mnohé nemoci. W celém okolí rozšířeno jest to podání, že toto vlast onoho Hieronyma „*pro quo non minus ac olim pro Homero certant urbes*“ jako píše Schönleben, Ann. Carniol. ad A. 341. — Neynowější spor o tom, mimo Bedekowice: Natale solum S. Hieronymi 1752, weden byl mezi *Ianem Kaporem*: Della patria di San Girolamo, Roma 1824. a *Petrem Stankowicem*: Della patria di S. Girolamo, Venezia 1824. My nechtějice háldu těchto hádek rozmnožowati, nemůžeme tajiti, že Hieronyma w tom smyslu za Slawa držíme, we kterém i Uprawdu čili císaře Justiniana, Basilia Macedonského, papeže Jana IV. a jiné. Hieronym píše w listu *Sofroniowi*: „quam translationem, diligentissime emendatam, olim *meae linguae* hominibus dedi.“ A opět we psaní na *Rufina* Voglejského: „Mihi non licebit post 70 editionem, quam diligentissime emendatam *meae linguae* hominibus dedi, etiam ipsa exemplaria vertere?“ — I Sofronius i Rufinus, k nimž tito listowé psaní jsau, byli Římané čili Latínici; kdyby byl Hieronym též Římanem byl a zde pod *meae linguae* latinské přeložení Biblie rozuměl, to by byl nesmysl w jeho slowích; k Latíníkům zajisté byl by musel psáti *nostrae linguae*, ne pak *meae linguae*. Roku 390 S. Hieronym stál w dopisowání se mnihy a jeptiškami Lublanskými čili Aemon-

skými. Ostatně buď w Panonském, buď w Dalmatském Stridoně se narodil tento muž: w obojím případě patří Slawům.

Co mně již w celém Mezimurském okolí w oči padlo, to byly tak řečené *slawjanské zahony*, Němcům „*wendische Beete*“ zvané na poli a na rolích. Celá role rozdělí se na vícehrádek, čili ostředkůw, každý z těchto ostředkůw má wyvýšený hřbet; sám ostředek záleží ze dwau, tří i více brázd z obou stran wyoraných. Tento způsob obdělávání rolí jest prastarý a Slawjanům w Europě výhradně vlastní: my sme jej zpozorowali netoliko w Horwatsku, Štyrsku, Krajinsku ale i w horní Italii téměř až po Veronu, kde Wenetové někdy bydleli; pak w některých krajích Tyrolska a Baworska co pozůstatky tamějších Wendůw. We krajích míšeně Němci a Slawy obývaných, jakž sme do chotáru wstoupili, již obyčejně z twářnosti pole a rolí předkem sme uhodli, kterého narodu lid tam bydlí. Já dlanu sem cíle a příčiny těchto záhonůw a a *runůw* vyskaumati nemohl; všecko mé na to u Německých hospodářůw a auředníkůw dotazování marné bylo: až mi konečně jeden sedlák, Slawenec Štyrský, dokonale a uspokojící zpráwu dal, kterau na swém místě přiwedeme.

Pro Waraždín určili sme jenom as dvě hodiny: a však w běhu těchto dosti sme spatřili, totiž hlavu města čili radnici, a srdce města čili čítnici. Tato čítnice jest dílna čili raději škola národnosti a vzdělanosti. Její zewniterná i wniterná uspořádanost blahočinně působí na duši Slawjana. W předsíní wi-sejí po stěnách obrazy Slawistůw téměř všech kmenůw a nářečí; w čítowně samé drahný počet Nowin. Illyrské Nowiny a Danice zde na celé cestě po prwníkrátě nás uwítaly. Že cizozemci jsauce, předce ne německé, nýbrž Illyrské Nowiny sme žádali a četli: to všech zde přítomných čtenářůw pozornost na nás obrátilo. „Neníli zde baron Kušland?“ ptám se já jednoho mladíka. „Odpusťte pane: já jsem!“ — řekl on. Byl to mladší bratr onoho známého Drahotína Kušlanda, horliwého Slawjana; poněwadž pak tento we Křižewci byl, prosil sem tohoto mladšího aby jemu psal, že do Záhřebu putuji. I slíbil to hned učiniti: já však w Záhřebě neměl sem štěstí, starobylau Pešťanskau známost s pánem Kušlandem obnowiti, anť auředními pracemi zadržen byl. — Z čítnice šli sme do radního domu w důležitosti přípřeže. W Pešti dáno nám Assignacii na přípřeže w maďarské řeči: to byl lep na křídla naše w celém Horwatsku; nebo již zdejší kommissář wzaw to do ruky, co řeřawé uhlí, odwrhnul, řka: „pánové já tomu nerozumím,

to u nás nic neplatí, chtěli připřež, proukažte latinské aneb horwatské písmo.“ — W této auzkosti zawedli nás zdejší mladí vlastenci na městský dům, kde nám prostředkowáním wrchnosti latinská Assignacie dána. Dwa jonáci horwatší letěli s námi tak rychle k horwatskému Šweycarsku, že sme sotwy ducha popadli. Horwatské toto Šweycarsko jest *pohoří Ivančica*, a celé toto okolí podobá se Ľatranskoslowenským krajům. Zde i w celém Horwatsku a Štyrsku seje se mnoho pohánky, jenž zde haídina (sr. něm. Heidekorn) sluje: ona lidem i wčelám zdrawau potrawu přináší. W *Lepoglauě* nawštíwili sme klášter a krásný chrám Paulinský; pozoru hodné freskové obrazy jsau zde: Kristus dwanáctiletý we chrámě Jeruzalemském a Wyhánění kupcůw ze chrámu. W celém tomto Waraždinském okolí panuje nelepé, a těžce srozumitelné nářečí; přízwukování nazwice ruské, k. p. Božók (jméno našeho wozníka), gospá atd. téměř každé *o* wyslowuje se co *e*, ku př. *gora* gera, *koně* keně, *dobře* debre, *dole* dele, *kostel* kestel atd. Z Lepoglawy jeli sme cestau krkolomnau přes wrchy do *Krapiny*, rodiště Gayowa. Na této cestě zmocnil se mne jednau bolestný cit, při spatření tklivého diwadla. Pro příkrost horšli sme wětším dílem pěši: wúkol nás zástupowé pautníkůw, zwláště žen a panen. „Kamo idete?“ ptali sme se. Ony: „*Na prošćenie!*“ to jest na odpustky, od *prostiti*, prostění čili zproštění hříchůw. Mnogo sme se zde naučili o powaze, stawu, dobrých i chybných vlastnostech, o předsudcích a potřebách lidu horwatského. Nastojte, že tak málo se o wzdělání lidu zde pečuje, tak málo škol se nachází! Lid ten zdrawý na těle i na duši, schopný, bystrý: ale cele sobě a náhodě zanechán. Byliť zde lidé z těch neyrozličnějších krajůw, měst a wesnic horwatských. Nebo we Krapině jest jakýsi zázračný obraz P. Marie, k němuž ročitě tohoto týdne, jakožto na Jméno P. Marie, tisícové pauí dělají. Asi hodinu wzdáli z vysokého Swato-Jakubského chlumu widěti již poprwvníkrátě onen Krapinský chrám: při tomto pohledu padnau všickni pautníci na kolena modlíce se s obraceným ku chrámu obličejem. W tomto okamžení došla sem i jedna ubohá matka nesaucí dřewenau koléb ku na hlavě: když ji na zem wedle sebe položila, uzřeli sme w ní malé, nemocné, již téměř ku smrti pracující dojčátko, které tato matka až z Kopriwnice, we Křížské Stolicy, k onomu zázračnému obrazu pro uzdrawení nesla: bylot zajisté její jediné dítě. Slzy se nám, všem zde přítomným, potokem z očí wyronili. — Neypřednější přístup k Bohu má ubohý. —

Nade Krapinau, na wysokém rozložitém kopci, stojí chrám Panny Marie: baudy, krámy, stánky, kuchyně, wozy s winowymi sudy a nesčíslný počet lidstwa hemžícího se wúkol něho. Chrám, wniter krásný, tak plný byl, že sotwa bylo lze protlačiti se. Wúkol chrámu a we farním čili kostelnickém dworě, k našemu nemalému pohoršení, točilo se a prodávalo wino. I jinde w Horwatech to nic nowého, spatřiti wíchu nad bránau fary, co znamení, že se wino tam prodává. Krapina sama jest malé, w dolině stisknuté, a však auhledné městečko. Naše prwní otázka byla: kde dům Páně Gayu? I hned nás děwče asi dwanácetileté s jakausi radostí tam wedlo. Jest to šwárný, z wenku čerweně omazaný, domek s lékownau, w němž nyní bratr p. Gaye bydlí. Ukázáno nám pak ne toliko pokoj, nýbrž i kaut a postel, kde tento swětloňoš horwatský swětlo swěta spatřil. Nad městyssem pne se w oblaky ohromný pískowec, na jehož wrcholi swaliny hradu *Krapina*. Celé Horwatsko, obzwlášť ale celá tato okolice široko daleko plná jest powěstí o zámku Krapině, o Čechu, Lechu a Mechu zde někdy bydlewsích a odtudto do Čech, Polska a Ruska se přestehowawsích. My sme podání toto slyšeli nejen z ust kněží a učených, nýbrž i z ust dítek našeho hostinského, z ust sedlákůw a bab. Obrazotwornost má byla těmito rozprávkami tak rozehrána: že bez odkladu na neyvyšší chlum a zeď sme wylezli stojíce zde dlauho w jakémisi němém wytržení. Sídlo to bylo arci Čecha hodno: nowější přístawky ode prazdi zřejmě rozeznati. Na protějším, neméně vysokém, wrchu widěti zůstatky zbořenin druhého zámku *Psary*, kde prey Lech, w lewo opodál třetího zámku, kde prey *Mech* přebýwal. Tato srownalost místních těchto památek a podání Horwatských se starými českými powěstmi a dějepisy podiwná jest a tuším důležitější nežli ty neyučenější domysly našich kmenoskumcůw a slowozpytcůw. Každý místní podaj, každá staronárodní powěst jest mi milá a významná, anť weždy nějakau skutečnost za základ má. Když nás naše šwítorná starenka, w nepřítomnosti muže jejího, po hradě wodila a powěstí o něm wyprawowala, já sem se domníwal že Dalimila mluwícího slyším:

W Srbském jazyku gest zemie
 Jejžto Charwaty jest jmie
 W tej zemi bieše lech
 Jemuž jmie bieše Čech:
 Ten mužobojstwa se dočinie
 Pro něž swau zemiú prowinie,

I bra se lesem do lesa
Dietky swé na pleci nesa atd.

Widauc naši dychtiwost, se kterau sme słowa její poslouchali, čestowala nás co bratry a potomky Čechowy hroznem Krapinohradským, běžewši pak do kuchyně a přinesši uhel přijmela nás k tomu, abychom na památku swá jména tam na stěnu napsali: čehož, ačkoli já to jinaké nerád činím, odepřítí sme jí nemohli.

Dne 11. Září ráno učinili sme z Horwat výběh přes řeku Sotlu do Štyrska. Městečko *Brešče* (čili Brežče? něm. Rain Rann) asi s 1000 německoslawenskými obyvateli leží w pěkném okolí nad Sáwau. R. 1475 byla zde porážka křesťanůw od Turkůw; r. 1775 a opět 1815 bylo powstání sedlákůw proti zemskému pánowi *Ignacowi Attemsowi*: na bráně hradu jsau posud stopy sekání a střílení. Zde bydlí p. Vincenc Doležálek: moji druhowé jeli za ním do slawenské Bystrice pro mladuchu, kde i sobáš a swatba se držely; já ale, ohled maje na swé zdraví a chtěw aspoň jednu noc na této cestě tíše a cele spátí, zůstal sem toho dne we Brešči, abych nazejtří do Záhřebu pospíchal, anť pro mne Záhřeb, literatura a národnost slawoillyrská důležitější byly, nežli swatba. A však ještě i ostatek toho dne všemožně sem wynaložil k poznání Štyrska, k čemuž pán Schildenfeld, šwagr mladé newěsty, slowem i skutkem, wozem i člunkem přiwětiwě nápomocen mi byl. Při nawštíwení chrámu a školy na otázku: w jakowé řeči se zde mládež wynaučuje? řekl Dozorce, neznaw kdo jsem já, s onau Němcům obyčejnau sobělibau maudrosti a národní chlaubau: „že ještě před rokem náboženstwí se mládeži we slawenské čili windické řeči předkládalo, ale nyní že jde všecko jen německy, anť se prey na štěstí celé město, anobřž celý kraj Štyrský, wždy wíce a wíce němčí.“ U mne to není štěstí, řekl sem, nýbrž neywětší neštěstí a nerozum národ národnosti a řeči pozbawowati. Ubozí Styrčané! stínové Sláwy! — Weselejší wzduch wěje, chwála Bohu, ještě na wenkowě: wesnice se ještě ozýwají zpěwem slawským ačkoli owšem již welice němčinau protkaným. Několik weršůw z takowých, od Heleny Jerankowy, rodilé z Pristawu, zpiwaných písní zde klademe:

1. Luštno je pač na deželi,
Moja chyža na trate stoji:
Chytro se z jutro pregleda
Zachwalim jest mojga Boga.

2. S majhnam no kratkam veseljam
 Katir mi tak dobriga da,
 Krepelička v strenene prepeiva,
 Skorjanček se v lufti glasi
 Krepelička na verbi odegrevla
 Kosič pa v goši žwižga.
-

3. Luštno je pač na tom sveti:
 Kateri s poštenjam žiwi,
 Se žwižga in poja veselo,
 Na večer presladko zaspi.
-

4. Že mi ge grenko žiwljenje
 Neč na poraite moj brat,
 W nebesach te čaka veselje
 De bi ga živo en krat.

Wýklad slow: *Luštno* weselo, z něm. Lust, lustig; *pač* owšem; *deželo* pole; *trata* trawník lauka; — *Majhen* malý, *katir* který, *strenina* ster-nina obyčí, sr. strniště; *skorjanček* skřiván, *luft* = powětri; *kosič* malý kos; *goš* haušt; *žwižgati* pískati hwizdati; *poštenje* čest; *in ino* a; *grenko* horko, *neč na poraite* nepočítej toho wysoce, nedbey na to: *De bi ga živo en krat* = O bys je dožil jedenkráté.

Kamkoli sme putowali we Štyrsku, všeco ještě plno bylo rozprávek o škaredé scéně, která se před několika týdny w měsíci Srpnu w Rohatci (Rohitsch), kde slavná kyselka s kaupelí, přihodila. Syn hraběte Františka z Attemsůw, we Slovenském Hradci bydlícího, šel s kočárem na projíždku: jemu w austřety přicházelo tau cestau několik mladých Horwatůw do tamějších lázní; a že tito, jakožto s plušším wozem z cesty wystaupiti nechtěli, mladý hrabě jim „Kroatisches Sauvolk“ nawykřikowal. Tito s pokojem odešli. W kafírně však, kam o krátký čas i mladý hrabě přišel, Horwati obrátíce se k němu žádali, aby odprosil tu urážkau, kteraui jim a jejich národu učinil. W to přišel otec jeho a wida co se děje, řekl: *já jsem hrabě!* a w tom okamženi dal poliček jednomu z Horwatůw. Z toho se strhla strašná rwačka, tak že obě hrabata, syn i otec, s Waňkem se poraditi museli. Stawové Štyrstí tak se nad tím zhoršili, že hrabě ze všech auřadůw zesazen byl, aniž, dřívě očištění swého, we sněmowně ukázati se směl.

Po těchto denních tulačkách wstaupiwszy pod večer do lodice plawili sme se s nedočkawostí přes Sáwu do Krajinska, tak že téhož dne tři krajiny slawské, Horwatsko, Štyrsko a Krajinsko nawštíwil sem. U prostřed Sáwy wystupowali ja-

koby z wln před očima mýma dwa smutné obrazy: ha! zwo-
lám, zakryw oči dlaněmi: to je *Čop!* a tento *Cestar!* *Čop* byl
professorem slawské řeči w Lublanech, utopil se při kaupaní w
Sáwě před několika léty; *Cestar* byl Horwat, posluchač mu-
directwí w Pešti, způsobný mladík, horliwý vlastenec, utopil se
při kaupaní w Dunaji, několik dnůw před odchodem mým na
cestu: oba ku weliké ztrátě Slawenstwa. Ukrutná smrti, wzala
si nám již mnohé oběti a naděje před časem: Rožnay, Jozefo-
wic Mladon, Tomášek, Michalowič, Čerwenák hnijí: a mnohé
poškwrny a břemena národu žijí! — Městečko *Čates* na pahorku
ležící pěknější jest, nežli jeho dvojoblíčejní a dvojjazyční oby-
watelé, na jejichž postavách těžce rozeznati: wiceli německé-
ho či slawského žiwlu w jejich zpankhartění pozůstalo. Řeka
Brjana dělí Krajinsko od Wojenského Horwatska. Mně zde všu-
dy tak teskno, tak cizo, tak bolestno bylo, mezi tímto cele
zanedbaným, ze všech stran utiskovaným a opowrhovaným
lidem: že sem rychle domůw k nějakému vyrazení utíkati mu-
sel, aby se mi srdce nepuklo. Zastyď Bože mé pochybowání:
já nemám čáky, aby již w těchto krajích kdy lípa kwěsti mo-
hla. Znewonělo mi další zde meškání, a jakási bezděčná tēka-
wost pudila mne odsud dále.

HLAWA III.

Horwatsko.

Záhřeb; Karlowec; Grobničko pole.

Nazejtří dne 12. Září z národně umírajícího Štyrka, kwa-
pil sem k ožíwajícímu Horwatsku. Bylať jasná neděle, mlčeli-
wá Sáwa na lewici. Na cestě do Záhřebu požíwal sem poprw-
níkrátě blaženost samoty, kterau jen někdy rozmluwa s
mým wozatajem přetřhla. Potřeba jest to, obzwláště na cestách,
pro ducha lidského, aby se časem ode hluku swěta odstranil,
do sebe wstoupil, věci a předměty widěné sobě obnowil, za-
žil a přiwlastnil: jináče množství aukazůw způsobí jen zma-
tek w duchu. Jako tělo pokrm, tak duše látku cestowní strá-
witi musí. Arciže na cestě nemůže mysl dlawho sobě přinále-
žeti, anť nowí wtiskowé ustawičně ji ze wnitřeku wen wylu-
zují aneb wypuzují. Co to za wes? „*Dobrawa!*“ Dnes neděle,
a tu předce trh na hrnce, díw mému Jozefowi; Pane, řekl on,
to nic nowého u nás. — Co pak ste Wy Jozefe, Němec čili co?

Já jsem Slawenec a můj jazyk slawenský, německy málo umím: jsem rodák z Brešče. Jakž to, díím já, Wy říkáte Slawenec? a ne Slowenec? To vše jedno u nás, odpověděl on, učení lidé mluvějí Slowenec, my sprostí i Slawenec i Slowenec.

Nu, ptám se dále, a proč Wy Slawenci a Horwati role své tak na záhony a rumy (wendische Beete) rozoráváte? proč nenecháváte role své tak celé a široké jako Němci? „Proto, řekl Jozef můj, že sme my maudřejší rolníci nežli Němci; to děláme tím cílem, aby když prší, woda we brázdách zůstala a do půdy wníkla a tím aurodu napomáhala; kde pak je země sama w sobě močálowitá, aneb když mnoho dešťůw býwá; tudy tyto záhony odwozují přílišnau wlhkost, aby osení nehnilo; panujeli dluhá suchota w létě, a jeli studnice, potok aneb řeka we blízkosti, woda se odtud do těchto brázd nastrojí, která roli owlašuje.“ Tu hle sem měl přirozený dáwno hledaný klíč k tajemství slawjanských záhonůw: a toto wysvětlení a ukázání mi tak praktické maudrosti w rolnictví, naplnilo mne nowau uctiwostí ku starým našim předkům.

Laduč, Jerlušowice, Brdowec jsau chatrné wesnice s rozsypanými sem tam domky, což zřízení a nawštěwowaní škol těžkým činí. U Brdowce dohonili sme dráteníka, jistého Jiřího Hološe z Rowného, horwatsky téměř tak dobře jako slowensky mluwícího. Poněwadž Maďaři hlaupý posměch sobě z nich a z jejich remesla dělají: jdau tito chudáci raději w daleké krajiny, aby sebe ode hladu uchrániti a panstwu i stolici poplatky wypsotowati mohli. Sotwy tento truchliwý pohled z očí zmizel, otewřel se jiný utěšenější. Wedle silnice zahrada neohraděná, jenom okopaná; w zahradě na wyvýšeném místě Kwětnice s neykrásnějšími rosoperlými dítkami Flory; we středišti Kwětnice mladý, vysokorostlý, černým auředním rauchem oděný kněz se knihau w ruce. Že ranní nedělní swau nábožnost zde wykonáwal, poznati bylo nejen ze knihy ale z celé škr.ůšené twáře a postawy. Takowá modlitba, myslím, w takowé tichosti, z tak upřímého srdce, mezi tak wonným kwítím k nebi odsílaná, musí Bohu milá býti.

Čím wíce sme se k Záhřebu přibližowali, tím hustěji urážel oči mé jeden nepřijemný, škodliwý, zde široko daleko panující obyčej, totiž, nošení všelijakých břemen na hlavách u ženštin. Děwče, žena, starena téměř každá nese něco na wrchu hlavy, buď koš, buď putnu, buď nůši a uzel a to často tak weliký a těžký, že ledwa pod nim kráčí. Tím se stává, že postawa zdejších žen jest přímá a rowná co strom: ale že to

stále tlačení mozku, tohoto nejjemnějšího nástroje duše, škodlivé jest w jiném ohledu, o tom ani pochybowati nelze.

Do Záhřebu přijeli sme před desátau hodinau, tak že ještě zázwirku horwatského kázání we chrámě slyšel sem. Okolí Záhřebské žiwopisné, wzdělané, na lewo owěncené winohradmi, a pahrbky čili hrby hreby odkud i jméno Záhreb; na prawo nepřehledná rowina město k rozprostraňování se až ku Sáwě wábí aby někdy jedním z neywětších na jihu bylo. Obraz a staw města chwěje mezi welkými a malými, starými a nowými městy; krejčíři, tokáři a jiní remeselníci mají nápisy německé: kupci i slawoillyrské. Gay jest osa, wúkol které se duchowní a národní žiwot Záhřebu anobřz celeho Horwatska točí. Již tomu asi 12 let co sme se newiděli, co sme w Pešti spolu na procházky chodíwali, Čitanku k poučení se češtině čítali, o Prawopisu, o Nowinách a jiných národních důležitostech rozmlauwali a všeliké plány pro budaucnost činili: ze mládence jemného, učeliwého, naděje plného, stal se již prísny, wážný, wysoce zaslawžilý, všecka předsewzetí mladosti uskutečňující muž. Jakowá to radost pro mne, shlédání se s takowým přítelem, vlastencem, saunárodníkem! On co magnet přitáhl k sobě neyzpůsobnější illyrské mladíky ze všech krajůw a nářečí, chudé spisowatele podporami zakládal, získal šlechtu národní literaturě, sesaustředil rozptýlené síly, a tak aulohu Bohem a časem sobě danau, co jednotliwec, zdařile rozřešil. Cosi zázračného zdá se míti do sebe a okolo sebe pán Gay. Čili asnad wzkríšení národu nezasluguje jméno diwu? Nowinárna a tiskárna Gayowa jest welikanské podniknutí, síly gednoho saukromného člowěka téměř přewyšující. Jsau zde tři tiskací lisowé, každý z nich stojí 500 zl. stříbra; hydraulický preš nadto stál sám 1000 zl. stříbra, ať o literách, o sazečích o tiskářích a jiných přípravách a potřebách mlčím. Nejen sebe s tělem i s duchem, ale i celé swé dědictwí a jmění obětowal tento bezpříkladný vlastenec národu a vlasti. Nad tiskárnau jest čítalnice, přentěšený ustaw: wúkol při stěnách knihowny, kde knihy všech slawjanských nářečí, zwlastě Mluwnice, Slowníky a Dějepisy; w prostředku dlauhý, zeleným suknem pokrytý stůl, na němž dwadcet pět rozličných Nowin a Časopisůw, we krásném pořádku rozloženo. Takowé množství slawjanských Nowin pohromadě sotwy se kde ještě na swětě nalezá. Tu ruská Sewernaja Pčela, tam serbské Nowine a Narodni List, zde polský Tygodnik literacki, onde pražské Nowiny, Wčela, Kwěry, Ost und West a jiné čelnější německé Nowiny.

Maďarské Nowiny tu místo mají mezi našinskými, w maďarských čítownách ale nikde nespatrił sem naše Nowiny: kteráž slawjanská snášeliwost a všestranost mne nemálo těšila. Na tyto Nowiny vynakládá se ročitě 260 zl. stříbra. Dohled a pořádek drží zde p. Babukič, muž výborně učený a dobrý jako léto. Takovým čistým všeslawským životem nikde sem nebyl proniknut jako zde. Tu sem našel Slowáka, p. Šuleka Nowiny čtauiho, tam Rusa Srezniewského a Praisa, kteří zde několik dnůw na můj příchod čekali měwše odjítí do Serbska. Podiwuhodná jest schopnost Rusůw w učení se řečem a zvláště nářečím slawjanským. Pán Srezniewský mluwil tak dobře a plynně chorwatské nářečí, jakoby zde rozen byl. Mně to šlo z počátku arci něco tížeji, anť já posawad jen k čítání, málo kdy ke mluwení, příležitost sem měl: a však ze dne na den i můj jazyk se rozwázal. Poznal sem w Záhřebě netoliko wšecky čelnějších spisowatele, p. Demetra (drammatika), Vraza, Stooša, Rakowce, Kukuljewiče, Babukiče, Užarewiče, Mojžeša a jiné; ale i zástupce a podpory národu a literatury z vyšších stawůw, jako Jeho Excell. biskupa Hauljka, hrabě Dražkowice, hrabě Oršiče, hlavního župana Mikuláše Zdenčayho, Vice Bána horwatského Markowiče, barona Kulmera, generala Šimuniče, plukowníka Rastiče a nescíslný počet přátelůw a vlastencůw, kteří všickni tak mnohými a stkwělými důkazy přízně, hostinnosti a wzájemnosti slawjanské mne poctili, že pobytí mé mezi nimi k neykrásnějším dnům života mého přináleží. — Horwati jsau Špartanowé slawjanští: silní, zmužlí, odhodlaní. Wysokocit národní powědomosti a slawjanské významnosti nikoho tak neodušewňuje jako tyto Hrdinoslawy. Jim náleží ta krásná čest, že byli prwní, jenž se osmělili nowoslawské widy z duchowní říše do skutečného života přesazowati a wštěpowati. Tu žádný spisowatelský a učený aristokratismus, žádný monopol s literaturau a ideami, jako jinde: prawá národní a duchowní swobodná obec, jejíž učastníkem, ba i jen swědkem býti radost. — Někteří namítají p. Gayowi přílišnau cti a chwály žádost; my na to odpowídáme: we chwalitebných věcech chwálu hledati chwalitebno jest; we sláwě a we štěstí národu čest hledati, čestnější jest, nežli na čest nedbati, jí necititi a nehledati, aneb nečestnými věcmi se chlubití. Ukazalť p. Gay dostatečně, že mu čest národu dražší byla, než jeho vlastní, nebo we dnech národního nebezpečenstwí, když optimistowé mlčeli, odrodilci cizincům pochlebowali, chabí a klátiwí zaufali, sami učení opustiwše ožahawý

skutečný život do utočiště starých časů se zabrali aneb do hlubin wděčnějších theoretických skauání se pohřížili: on do trpkého jablka přítomnosti zakausl a smělost měl bezprostředně a veřejně k národu mluvit nedbav na mnohé etintrhače a žalobníky své. Kdyby sme my Slawjané měli národní Pantheon jako Římané a Francauzi, anebo Walhallu jako Němci, já bych Gayowu podobiznu tam postavil a lípoplistovým věncem hlavu jeho ozdobil. Jedno však jest, co každý Slawjan od p. Gaye příčinu žádati má, totiž, aby netoliko usty, penězmi, cestami, ale i pérem působil a krásným svým slohem své vlastence častěji obradowal.

Pán Gay má i znamenitau Sbírkou slawjanských starožitností, k. p. původní obraz *Gunduliče*, *Georgiče* (jenž o S. Pawlowi a ostrowu Mlěť psal), *Petra Zrinského* a jiných; pak staroillyrské peníze, na nichž vyobrazená první čtvrt *měsíce se hvězdau*; což za znak i mnohým horvatským rodinám šlechtickým posawad slauží. Na jednom takowém stříberném penízi stojí napis:

Caesar Augustus,
a na druhé straně: *Virtus turb. illyricar.*

Při spatření tohoto měsícohvězdowného znaku, vždy mi přišla mnohá místa z národních písní na pamět, kde řeč o měsíci a hvězdě, k. p. w serbské písní:

Mesec kara zwijazdu danicu atd.
Známo jest, že i Slavonia na erbě hvězdu má.

Mezi starými Rukopisy u p. Gaye zanimal mne obzvláště: *Zákon Winodolský*, od r. 1288. Charakteristické pro náš národ jsau w něm dwa články, totiž 2. kde toto stojí:

„Akoby ký vopil (upěl, křičel) v noči: pomagajte terby ký éul a nepřišal na pomoć, pak by se doznalo, da plati pene Gospodinu (gradskomu) Libar 25 a Cirkvi L. 25.“
— A pak pod číslem 11. kde toto stojí:

„Svakoj ženi je virovano od dobroga glasa.“ —

Kdoby takowau člowěčenskost a vzdělanost w oněch stoletích hledal? — Winodol jest kraj w Horvatském Přimorí,

Dne 15. Září, provozováno w Diwadle dwa kusy, prwní: *Seoská Kuja na drumu* (selský čili wenkowski domek na silnici) podle Kocebua; druhý *Ludost i tudoria* wesele igra, podle Desagiera. Pán *Skalac* wynikal w obau komickým talentem; panna *Wesclowa* něžnými hnutími a posunky jako i líbeznau wýslovnosti řeči illyrské. We spolku přátel řeč byla o zakaupení aneb wystawení nowého národního diwadla w Záhřebě: ačkoli o působení diwadla na wzbuzování národnosti a wzdělávání řeči přesvědčen sem, přece radil sem, aby ty peníze raději na založení Matice k wydávání knih a na Museum k ochranění vlastenských starožitností obraceny byly, anť prozatím nynější staw diwadla dostatečný jest pro potřeby přítomnosti. Poněwadž ale k tomu fond ještě malý jest, uwolil se ušlechtilý Gay k osobní cestě a sbírce k tomu cíli po celém Horwatsku.

P. Srezniewský podal nám zpráwy o nynějším stawu literatury ruské, zvláště básnictwí. Po smrti Puškinowě wyniká w básnictwí obzvláště mladík *Chomjakow*. Již předtím četl sem od tohoto spisowatele básně, jmenowitě jeho *Studnici*, které se mi pro jejich žiwau obraznost, jejich wraucí národomilenstwi, jejich čistoslawjanského ducha welice líbily: chwálí se i jeho *Orel Slawjanský*, báseň ještě netištěná, w rukopisu obihající. Dále zmínky a chwały zasluhují: *N. Gogolj*, samotworný a slohem i myšlénkami wznešený.

Alžběta Šachowa vydala powěsti we werších.

Spisowáním romanůw proslawil se:

Th. Bulharin, rozmarný, neunawený.

N. Kukolnik, ruský Walter Skott.

M. N. Zagoskin a jiní.

Zpytowaním starožitností, a národních obyčejůw obírají se:

J. Sacharow: Skazanja ruskago národu 1841.

J. Boričewsky: Powěsti a podaje.

Gazykozpytci jsau: *Pawskij*, *Žukowsky*, *Pogodin*, *Polewoj* a jiní starší a čelnější literatorowé krom toho wůbec známi jsau. Zvláštní pozornost zaslauží dobrodružná rekyně a spisowatelka *Nadežda Alexandra Andrejowna Durowá*, jenž pod názvem: *Kavaleristděwica* swůj žiwotopis sepsala a vydala w Petrohradě r. 1836.

Ptáno se mne ode zdejších přátelůw i to: proč prey se já i nyní ještě wice básnictwím neobírám? Ptactwo, řekl sem já,

jen w jarním a létním čase zpívá, w jeseni a w zimě mlčí; a však chceteli předce, tedy dejte mi, ne wlaské Villy, ani franzauské Sanssouci, ani penzie a rady německých knížat, nýbrž jen potřebný k tomu čas, pokoj a chléb: a vyplním bohda žádost Waši třebas i w šedinách. Znáte zajisté dobře, že my jen laskawičky sme na poli národu a literatury: žítí ale a jisti přitom předce musíme, chcemeli pracowati, anť ani básnířům pečení holubowé z nebe do ust newletují. Wlachowé chléb zowau *pánem*. Ostatně jak člověk tak i národ, po všestranné vzdělanosti dychtící, nic netratí i když poněkud poezii práznowati necháwaje jinými užitečnými věcmi se zanáší. Muza jest průwodkyně a přítelkyně žiwota, nikoli jeho wůdkyně; ona jej okrašluje, ale zprawowati neumí. Bezprostředním slowem i skutkem, obecnomyšlností, obětowawostí a všelikým podobným působením na obraně a retě národu w nebezpečenstwí postaweného pracowati, tuším není menší zásluha, než zpíwati. Co nám prospějí wšecky naše básně, ztratímeli národ a řeč? Těžkáť byla práce, do mrtwoly našeho národu, obzvláště česko-slowenského lidu, nowého ducha wdechnauti, anť již puchem umrlčím páchla. Pauhé básnění, třebas i s' *Lumirowým* hradohýbawým warytem a s *Amphionowau* kamení ku plesu přiwoďiwší lyrau, k tomu nepostačowalo: potřebno bylo i jiných menších, pospolitých spisůw a článkůw wydáwání a rozšiřowání, všestranné dopisowání, přemlawwání, knih ponukání, rozesílání a prodáwání anť knikupectwí nemáme; anobř i cestowání a prawotění se s odpůrci a jiné tisíce prostředky a léky ku wzkříšení a oživení mumie národnosti. Kdyby lze bylo náš národ, a wůbec celý swět, samými tolíko básněmi a knihami šťastným a maudrým učiniti: toby již dáwno wrchowatě býti musel. Moje kázně křičejí mi z pulpitu, co newinný wězeň z temnice, prosíce mne o wyswobození a wydání jich na swětlo: to však mne předce nezdrželo od cestowání, anť o tom přeswědčen sem, že živé slowo wíce působí než mrtwé. Láska z obcowání roste, říkali naši otcowé, a též nám potřebí. Nenáwidím ustawičné čmýrání se w zaprášených knihownách, jako i pauhau školskau učenost a spekulatiwnost, kde, jako w německé filosofii, jedna nowá saustawa ustawičné druhau nahání a z trůnu swrhuje, a žádná se naposledy w žiwotě nezakořeňuje aby mohla kwět a owoce přináseti. — A pak nowonárodní idey musíme, ne wýhradně w jedné, ale w rozma-nitých všemožných formách do žiwota wnáseti. *)

*) Nemůžeme pochopiti jako někteří Maďaři toto naše w Záhřebě pobytí na

W ten den před našim odchodem, nawštíwili nás ještě dwa Klerikowé ze Semenistě, p. Waletič a p. Wrbančič, kteří nás česky přiwítali, a wůbec w české řeči ku podiwu zběhlí byli, cwičíce se w ní společně každého týdne několik hodin. Jedno sem litowal, že sem p. Mažuraniče, tudy nemocného na wenkowě, spatřiti a poznati nemohl. Dne 16. Září o půl desáté odjeli sme ze Záhřebu; pp. Gay a Demeter rozlaučiwše se s nami již dříwě w městě, opět nás, pěší předkem šedše, u Sáwy překwapili. Byl to právě den jména mé dcerky Ludmily; oni, i moji saucestowníci i já wolali sme: *Žiw ji Bůh!* Ještě téhož dne wčasné přijeli sme do *Karlowce* (Karlstadt), a po umístění se w hostinci nawštíwili sme čitownu (skrowná a však dobřezřízená), pána *Klobučariče* prozatimního městského saudce a pány bratry *Vakanowiče*, kde sme až do půlnoci štěbetali. I zde i před tím již w Záhřebě všickni zdejší vlastenci mne téměř onráčili a ohlušili otázkami: „proč se slowenská šlechta od swého národu a swé řeči vzdaluje a k jiným připojuje? proč ona neyusilněji na zmaďaření Slowákůw pracuje? Proč Slowáci takowá bezpráví snášejí, proč u trůnu pomoci nehledají? proč nikdo ze Slowákůw na sněmě se proti tomu nehlásil atd.“ Milí pánowé, řeknu, tohoť jsau mnohé a rozličné příčiny, já za neyhlavnější pokládám nedostatek *národních* škol a *národního* wychowávání u nás. Kdo zná staw Slowákůw w Uhrách, pochopí že to na sněmowní cestě učiniti nelze, anť Slowáci tam žádných wyslancůw nemají. Národ, který nemá práwa národní vůli míti a příležitosti ji wyslowiti, není ještě národem; vůli pak národu představují swobodně od něho zvolení a zplnomocnění wyslancowé. — Náš lid je welmi chudý a znuzilý, a bez peněz nikdo kněz. Ostatně se Slowáci dosti hýbají, a hlasůw swých kde možno pozdwihuji: nebo wšecky brošurky a články w nowinách proti tomu, pocházejí od Slowákůw. Čeho pak rozum nemůže, to čas léčí. Odplata za zlé i dobré i na chromém dojde. — Zde sem slyšel mezi jinými i příčinu toho, proč na posledním Břetislawském sněmu, městům více hlasůw žádajícím, tato sprawedliwá žádost odepřena: jeden z wyslancůw maďarských totiž že prey veřejně to řekl; oni by zawraždili naši národnost, anť prey wětší počet měst slowenský jest.

zlau stránku wykládati a jemu Bůh wí jakowé protimaďarské zámysly podstrkowati mohli, anť zde o Maďarích a maďarčině sotwy slovo mluweno. Swůj pak národ nawštíwiti a o swém národu mluwiti tuším není hřích.

Několik dnůw před našim příjezdem bylo zde auřední wyšetrowání a pũhon pro powěstnau Daworii :

„Tko je rodjen Slavjan, rodjen junak

Slawjanski neka danas diže barjak u zrak atd.“

Maďari udali žalobu u wyšších auřadůw proti této písni žáda-
jíce potrestání jejího pũwodce. Po mnohém slídění, kdoby byl
jejím skladatelem, nalezeno, že ta píseň w rozličných předmě-
stích a ulicích znikla, jeden werš zde, druhý tam atd. jak oby-
čejně národní písne powstávají. My sme ji již w Záhřebě od
řemeselnických učňůw a towaryšůw wečer na ulici zpíwati sly-
šeli. Těžce to nesau Horwati, že Maďari téměř každodenně proti
Slawům mnohem urážliwější a nebezpečnější články, písne a
knihy swobodně tisknau a rozšiřují : když pak od Slawůw ně-
co podobného, aneb i jen obrana a odpověď wyjde, tu hluk a
lermo dělající žalobami wrchnosti obtěžují. — „I nabiji tě, i
plakat ti nedám.“ Jak utrhačné jsau písne Maďarůw proti Slawja-
nům. k. p. „Él Magyar, áll Buda még — Haldoglik a buta Tót (Žije
Maďar, stojí Budín: umírá hloupý Slowák) atd.“; anebo : „Én sze-
gény Tót legény Mindég krumpli atd.“. které se weřejně na Pešťan-
ském diwadle zpíwají; anebo bezčelná truchlohra Gálowa;
„Swatopluk“, anebo přísloví „Tót nem ember“ — a předce
kdy který Slawjan podal žaloby proti nim?

Ráno s auswitem procházeje se po městě, přišel sem na
tržiště; jakowý to nowý newídaný pohled! W celém náměstí
stály w pěkném pořádku wedle sebe ženy, všelijaké věci, owo-
ce, mléko, sýr, huby atd. prodávající: ale při tom ani jedna
z nich zde nezahálela, jako u nás, nýbrž majíce obáslo konopí
neb lenu o hlavu otočené a w ruce wřetenó, wšecky pilně
předly tak jako u nás na přastwách, a jen w tom okamžení
přísti přestaly, když někdo něco od nich kupowal. Již před-
tím spatřil sem panny a ženy cestující aneb sausedy nawště-
wující, anobř i pastýřky na poli přísti: ale toto množství
přadlic we hromadě, jejichž hlavy w kužele se změnily, jest
čarodějny výstup. „Hluboký wrauci citu pro domácí pilnost a
domáci štěstí — twé jméno jest Slawjan!“ říkal sem při tomto
diwadle s Kopitarem.

Méně zánimawý byl zde druhý pohled pro mne. Šedše do
kawárny ku snídání, nalezli sme u stolu tři hráče práwě tak
seděti a w karty hráti, jako sme je wčera při našem příchodu
našli. Bylť jeden Horwat mlynář, a dwa Němci kupci: hrali
zde celau boží noc, hromady dwacetníkůw před sebau majíce.

W tom došla dcerečka asi 13 letá řkauci: Milý otče! matka tě prosí abys již domů šel! Tento šilenec osupil se tak surowě na toto newinné stwoření, že s pláčem utíkati musela. Mělt otec tento četnau, hlad doma trpící, rodinu.

Z Karlowce do Rjeki (Fiume) weđe krásná umělecká Maria-Luiská silnice, slawjanské, opravdu mistrowské dílo; wystawené od polního maršála, swob. pána Wukašewiče, začatá 1801, dokončená 1825, dlouhá téměř 80,000 sáhůw. Škoda jen, že tato tak nákladná silnice záměru neodpowídá, nebo tak lidu a obchodu prázná jest, že sme na celé te cestě sotwy pět kupeckých wozůw, obilím a plátnem obtížených, potkali. Špatnějších hostincůw nikde sme nenašli jako zde. I zde však, když sme sobě wajce wařiti dali, slyšeli sme maudré přísloví horwatské: „Wejce jednohodinné, chléb jednodenní, přítel třidcetiletý, jsau tři dobré věci.“ Kraj pahorkowitý, skalnatý, neurodný, němý bez ptactwa a zwiřat; sama cesta však předce utěšena, anť cestující weždy téměř po vysokých chlumích putuje a wůz jakoby w oblacích se wznáší. Pošt jest asi 12 na této cestě, wesnice pak hlawnější: Stative, Netratič, Severin, Vučenic Selo, Skrad, Delnice, Merzlá Vodica, Jelenje, Kamenjak, Grobník. Každá míle země a každá wesnice oznamuje pocestnému, že se k jižnému podnebí a k nowé, od posawadních cele rozdílné, krajině blíží. Moře již nemůže býti daleko: rokly a prohlubiny, býwalá ale nyní wyschlá jezera, a celá twářnost okolí to zwěstuje. Nyní, asi hodinu před Řekau, otwřelo se před nami audolí, Horwatům a všem Slawjanům swaté, ono slulo někdy *Jelensko*, nyní *Grobníčko Polje*, asi jednu hodinu dlouhé a půl hodiny široké. Zder. 1242 nalezli diwocí Tatarowé swůj *hreb* pod mečem udatných Horwatůw. Nesčíslné množství jich zde padlo, jedna polowice pole jest bílým drobným kamením pokryta, proto prawí prstonárodní powěst, že toto kamení z nebe na tyto lidohromce padalo. Horwati chtějí zde pomník, tuto udalost zwěčňující, postawiti a příštího léta šestistoletau jubilejní památku slawiti: tak jako to přítomného roku Čechowé a Morawané na Hosteyně učinili. Jako u Salawáru, tak i zde, z wozu zesedna u prostřed pole pozanechal sem se citům a myšlénkám národním. Tak hrdá powědomost mne zde blažila, jakobych sám osobně w té bitwě byl přítomen býwal, kterau Italie i Germanie, snad i Řím a Carihrad, mongolské poroby zbaweny byly. U wesničky *Dražice* widěti ještě dwa náspy čili šance, za nimiž tatarský tábor byl; nad osadau *Podčudnica*, jest pole,

podnes *tatarské grobiště* zvané, kde, dle národní powěsti, ney-wíce mrtwin tatarských pohrobených leží, mezi nimiž podobno i sám Batuchan, jenž w této porážce zahynul. Nemohli sme však zde bolest, ba wěru hněw náš, nad tím utajiti, když sme slyšeli, že téměř wšecky zde nalezené starožitnosti: zbroje, přilbice, peníze, popelnice, sklenice (ještě wodau k pití naplněné) atd. do ciziny se prodávají a wen z vlasti wynášejí. Proč bratři Horwati nemyslejí na založení vlastenského Museum? U Chlumu (Kulm), u Lipska a jinde widěl sem nádher-né pomníky bitew, w nichž nedáwno křesťané bratry křesťany zbili; naši Sláwowé cizí zásluhy a muže plnau hubau obdiwují a oslawují, jen k našim neywlastnějším zásluhám a mužům sme newděční utahující i mrtwým, co jim náleží; a přitom se ještě horšíme uzřímeli, že jim cizinci pocty a památky dělají. My všudy pozde přicházíme, všudy sme poslední, ke všemu sme slabí. Když já do země smutně hledě w těchto a těmto podob-ných myšlénkách hluboce pohřížen sem byl, hůl má w ruce, sama sobě zanechaná, we drobném tomto písku sem tam hrawě ryla a jakési hakybaky dělala; procitiw pak a k sobě přišed ne-málo sem se uleknul wida a čta co hůl ta newědomky na této písečnaté pudě napsala. Stálat tam totiž welikými literami wy-oraná ona žaloba Dobrowského: „*Wier uneinigen Slawen!*“ Neměw více času k zetření a rozhrabání těchto run, nechal sem je tam co Grobnický pomník!

Bylot již pozde wečer když sme do *Merzle Vodice* při-jížděli: z daleka zaslechneme neobyčejné pokřikowání z ho-stince. Wšedše tam, uwidíme wozataje a jiné pocestné wůkol stolu hrstí silně o stůl bítí a prstůw hned wjce hned méně wy-střených ukazowati, anť při tom náruživým okem všickni na to hleděli náramným a smíšeným hlasem wolající: *cinque*, jiní *sette*, jiní *otto*, *nove* atd. Jest to wlaská hra *Alla Mora* jme-novaná, poněwadž půwod swůj od Mauřeninůw čili Arabůw má, kteří ji do Španielska přinesli. Tato hra po celé Italii anobrž po všech jižných krajinách obyčejná jest, ona zawdává příči-nu k nesčíslným různicem a skutečným wraždám. Jest to hra bezduchá: a předce jeli sázka weliká, pro rychlé hraní, za ho-dinu z boháce žebráka činí. Při osadě *Kamenjak*, pili sme wodu z cisterny strojně udělané, do níž se dešť a woda ze skalna-tých pahorkůw shromažďuje. Ze chlumůw a wyšin tohoto okolí uzřiti již místy siwé moře, nad jehož wodami běloplachetné lodě, co holubice, se wznášejí.

HLAWA IV.

P o m o ř í.

Rjeka; Welja; Čičowé; Terst.

Přes hrůzy plné romantické skalostěny a propasti weđe cesta do Rjeki. W zahradách widěti pod širým nebem smokwy (fíky), wawřiny a jiné jižné zrostliny. Rjeka potok wytéká z pod ohromného skaliska asi $\frac{1}{2}$ hodiny od města. Město Rjeka, latin. Flumen S. Viti, aneb Vitopolis (sr. Swatowít), jest čisté, živé, klassickými pozůstatky wzácné. We starých časích slul tento kraj Liburnia, u Caesara Oenotria. Zálw pak tento čili klíč moře sluje nyní *Golfo del Quarnero* čili *Carnaro* (sr. Krain Krajinci), we starých pak časích slul *Sinus Hanaticus* čili *Heneticus* (srow. Sinus Veneticus a Mare dei Schiavoni): wšecho jména na náš národ se wztahující. Zdejší Slawjan, pán V. J. Medanič, advokat a patricius w městě Rjece, přijal nás netoliko s pohostinstwím we příbytku swém, ale i sprowázel nás jak w městě tak i w okolicích jeho. Wlaská jídla zde sme poneypřwé jedli, jako: polentu, želwy, mořské raky a ryby. O rozhlášené polentě já předtím kdo wí jakowé představy sem sobě tvořil; sotwy ale že sem ji uzřel a okusil, aha! řekl sem, *Kaša ma! naša a polenta její dcera!* A tak jest we skutku, polenta (sr. puls pultes) nic jiného není, než staroslawská kaše, půwodní oblíbené jídlo Slawjanůw, paběrek po Slawo-Wenotech w Italii. Před domem p. Medaniče ční vysoký kamenný slaup, na jehož wrcholku wlaka čili korauhew (něm. Flagge, šwed. Flagga, holand. vlagghe) wlage; w prostředku wyřezbowán S. Wít s kohautem, u spodku pak tento nápis:

Numine sub nostro tute requiescite gentes,

Arbitrii vestri quidquid habetis erit.

W městě mezi domy jsau ještě zbytky z římské brány (Arco Romano); jsauť to halwany skal, jak se zdá, bez malty spojených. Na hoře kalwarské pak truchlejší zbořeniny onéno zdi, která římskau říši na východní a západní dělila, táhnauce se až ku Grobníku a dále do Krajinska. W Rjece musí již slawenčina zápas westi se sokyní swau wlaštinau; wesnice okolní jsau sice wšecky slawoillyrské, i w Rjece obecní lid a někteří horliwější vlastenci mluwějí naši řeč: ale w tak řečených wzdělanějších domích a při auřadech wšudy se wlašký jazyk ozýwá.

Dáno kohoutowi hřadu, a on chce věži. — Jsau sice zde slawoillyrské, welkokupecké rodiny, majitelé morských korábůw jako: Benetič, Cirkowič, Cosulič, Milašowič, Vičulič a jiné, ale bohužel, dítky w jejich domích již wlaštinu štěbetají. We chrámě S. Wíta káže se i zpívá w každau neděli horwatsky. Serbská církew, jejíž knězem jest Dw. p. Jowetič, počítá již toliko 52 duše: muž tento naříkal nám welice na klesání zde naší národnosti a řeči. W guwernialním palácu stojeji na tabuli jména všech adwokatůw w Rjece bídlicích napsána, byloť jich 12, mezi nimi 6 slawjanská jména nesaucích. Tam jsau i obrazy Gubernatorůw všech, od r. 1777. byloť jich 7. Nawštíwili sme i školu maličkých dítek, kde dvě učitelkyně všecko po wlsku učily. Proč pak není zde slawská řeč uwedena? ptal sem se, a pán Medanič na to: bylyť prey dlauho o tom hádky mezi měšťany, mezitím prey gubernium w to se zamíchalo a žádalo uwedení maďarčiny do této školky. Aby se měšťanstwo tomu wynulo, wywolili všickni raději wlské učitelky. Tím ste se wěru nedostali pod střechu, ale z deště pod žlab, odpověděl já. To se vše časem naprawí a nahradí, řekl náš přítel; k čemuž já přidal: Co jednau k srdci přiwřelo, zvláště we mladosti, škrab jak chceš, třímá se, aspoň škwurnu na wždy nechává. — I o národnosti a řeči platí to přísloví: Již je to tam, co wlček ham! — Na průčelí chrámu S. Wíta wezděna jest weliká železná z děla sem wystřelená kule, pod níž tento letočtný nápis:

Ista Dabat GaLLos puLsVra hlnC AngLIa poVla,

S. Wít jest patronem tohoto města, jako i mnohých jiných we Krainsku, Štyrsku, Korutansku, anť Sláwowé k tomuto Swatému jakési předmilenství mají, pocházející ještě od jejich pohanského Swatowíta. Tolikéž i chrámůw S. Hieronymowi zasvěcených weliké množství we zdejších Slawských krajinách, z nichž jeden i w Rjece stojí. Anobrž i w Římě jest chrám „S. Giorolamo de Schiavoni“, jenž r. 1450 pod papežem Mikulášem V. od Slawjanůw před Turkem utikajících wystawen byl.

Hned po příjezdu našem do Rjegy, pospíchali sme moře pozdrawiti na tak řečenau paladu (snad od palus) čili násyp do moře běžící, kde lodě připlawují aby towar nakládati neb skládati mohli. Zde sme spatřili dvě mladice Krajinské, tak krásné, že všickni diwači wice na ně, nežli na lodě a moře hleděli. Bylyť w národním měšťáckém oděwu, snad sestry, jedna ušlechtilější nežli druhá. Zde sem cítil prawdiwost oněch národních přísloví, z nich jedno říká: „*Od někdej Ljubljanke so lépe slowele*“, a druhé: „*Nema pucu (děwku) nad Krajnicu*.“ Zpo-

zorowawše tato newiňátka, že oči mnohých na ně obraceny jsau, zmizely w městě, jako laňky w lese.

Téměř do půl noci procházeli sme se pod hvězdojasným nebem w městě a naorském nábřeží, kde množství osvětlených lodí rybářských, rybarice zvaných, sem tam se taulalo. Asi o 11. hodině zawzní na jedné lodi silnohlasný ale truchlivý zpěw dwau rybářůw :

„Čudila se Lika i Karbawa
Što gowori Bugarine Sawa,
Kudi pleme Frankopauowića
I witeza Bana Zrinowića.“

Milý Bože! řeknu já s podiwem, totě píseň z Kačiče! Arciže, di p. Medanič, to nic nowého a podiwného není: náš lid, jmenowitě rybáři z ostrowu Welje, všechny ty písně znají a zpívají obzwláště ty, které se wzťahují na jejich nezapomenutelného pána a dobrodince Frangipana a jeho rodinu. Bylť Frangipan, ač původem Wlach, přízniw Slawům. Od Rjeki asi 1/2 hodiny leží na wrchu *Tersat*, někdy hlavní město Liburnie (*Tersactum*), nyní hrad, Frangipanům přináležewší; zde wiďeti jejich erb, na němž dwa lwowé *chléb lámají*. — Zde se chowá i pamatný Marengowský slaup, někdy ke cti Napoleonowi na poli Marengo postawený, od Nužana kaupený a sem přenešený.

Přístaw Rječanský, Čtyřicátka (*quarantana*) a Nemocnice jsau od města malau hodinu vzdáli; nás, právě jak sme tam došli a wůdce náš bránu ku přístawu wedaucí otewřel, přiwítala mořská bauře a wlna o skalní břeh udeřená, co wěže do wysoka nad hlawami našimi wydmutá, málem že nás strachem předešené neuchopila: odešli sme sice zdráwi, celí však ukropeni. U prostřed dworu stojí sklenná kaplnka, aby všickni w kontumaci postawenj na službách božích podíl bráti a kněze wiďeti mohli. We přístawu tomto byl nyní jedinký koráb s korytnačkami čili želwami, jenž z Korfu sem připlul. — Zde sme potkali na cestě i wesničanky wíno do Rjeki nesaucí a sice w *kožených* wrěcech, tak jako jsau naše dudy.

Něco dále, asi dvě hodiny, jsau ostrowy: *Krk* čili *Welija Otoka*, (snad velký ostrow, wlsky a lat. *Veglia*); *Ozero* (lat. *Absorus*, *Absyrtis*) a *Čres* čili *Cres* (lat. *Cherso*) jenž někdy, *Absyrtides insulae* sluli, poněwadž prey, dle řeckého bájeslowí, *Medea* s *Jasonem* utíkající, zde bratra swého *Absyrta*, jí pronásledujícího, zawražдила a kusy těla jeho rozhazowala, aby otec sbíráním jich zanepráznněný jí dostihnauti nemohl.

Kdo pochopí jakové city a myšlenky tyto klassické ostrowy we mně budily? *Welja*, *Ozero*, *Črez* a sausedný *Lusin Luzin*, *Rab* (Arbo) atd. jsau prastará slawská, u klassikůw zpomínaná, s řeckořímským bájeslowím a národem se stýkající jména, jejichž obyvatelé nepochybně Wenetům (od nichž Benatky) nejen sausední ale i pokrevní byli.

Hlavní město na ostrowu Welja jest *Hrad* aneb *Krk*; celý ostrow rozdělen jest na 4 auřady (podesta, *Welja*, *Baška*, *Dobriño* a *Omišal*; a na 3 dekanaty: Welja, Wrbnik a Dobriño. Biskup bydlí w Krku. Na celém ostrowě Welja panuje w náboženství Glagolština, jen málo církwí jest kde se w latině slauží. Kněží jest zde welmi mnoho, w Bašce asi 30, w Omišlu 10, všickni Glagolitě, kteří mimo čtení mše téměř nic jiného nedělají. Knihy glagolitické tisknau se w Rjece latinskými písmeny. Neyznamenitější místa jsau: Omišal (genit. Omišla, vlas. Castel Muschio), Wrbník (Verbenico), Baška (Besca), Ljubnja (Libnia), Dobrinjo (Dobrigno), Jezero, Šužan (Susana), Mikolice (Micale), Dobašnica, Polica (Poglice), Korníc (Cornicio), Punat (gen. Punta, Ponte), Čubranić (Chiubranicio), S. Wit, Milešić, Gorica atd. Neyvyšší wrch, mezi Puntem a Baškau, sluje *Trškawac*, z pod něho walí se potok *Rika*. Jména ostatních wrchůw a pahrbkůw jsau: Belowe stene, Prisliw, Ochot, Zmina, Kunjalobor, Kušný, Strinac, Supljak, Černikowo Čelo, Japlenišťe, Samotworiškowo, Orlje Čelo, Lipica, Organ. *)

Zde klademe i několik Weljanských krajomluwůw: *beštran* Epheu, břechtan; *betežný* nemocný tak i horwat.; *Blagdan* Swátek, blahý den, *sakdan swakdan* wezdejší den; *bura* bauře, srow. vlas. bora; *burica* nádoba k nošení wody; *cesta* i *testa* cesta, užíwá se až do Spletu, kde *put* začíná, (*cesta testa* snad od tesati, totiž stromy a krowiny w horách aby průchod byl); *cuda* množství, zástup, *cuda* lidí; *čijowý* či?; *dewica* služka, děwka; *hromača* malá zeď, ohrada; *hubno*, serb. *huwno* humno; *koludrica* mniška, sr. kaluger kaluděr; *orech* (ne ora jako u Serbůw); *samañ* sněm, roční trh, *sopac* hudebník, *sopile* píšťala; *storiti* stwořiti činiti; *talikais* tolikéž, serb. takodjer; *trawkati* bleptati, zlemluwiti; *Wazan* Welikánoc i u Krajincůw, sr. Wesna; *wrgan* pluh; *zakar* nač, k čemu? atd. Z přísloví

*) Modlitba Páně u Weljanůw takto zní: Otče naš ky jesi na nebesěch; Swetí se ime tvoje; Pridi krajestwo tvoje; Budi volja tvoja, kako na nebu i na zemi; Kruh naš swachdanji daj nam i danas; Odpusti nam duhe naše, kako i my odpuštam dužnikon (tak, místo *om*) našin (tak); i neuvedi nas u napať; I izbavi nas od neprijazni. Amen.

prostonárodních: Tanje zameš, wyše nosiš (Čím méně wezmeš, tím více nosíš). — Ča ste wy: ljudi čili Baščani (Baška wes)? (sr. čes. Všudy lidé, w Chomautowě Němci). Zwlaštnosti weljanského nářečí jsau, budauci čas: budu spati (ne oťu, aneb ťu); we třetí osobě množ. počtu *du*, k. p. *dadu* dají, *slawidu* slawěji atd.

Oděw Weljanůw dělí se též od jiných sausedůw jak barwau tak i krojem. Wrchní rauchó černé jest u všech, u mužůw i žen, u mladých i starých, záležející z tenkého a řídkého sukna čili z harasu, k jehož shotowení a tkání zvláštní dílnu na ostrowě mají, a které zde sluje *bedena* (sr. Wenden?). Částky mužského oděwu jmenují se: *Klobuk*, *Jaketa* (kabát krátký), *Kotěga* (jaketa kožešinou podšitá), *Kamižot* (letní jaketa, sr. Komže, camisium), *Gati*, *Bregeše*, *Brenwreke* (Hosen), *Postoli* (strewice, škorně, sr. čes. postoly). Částky ženského oděwu jsau: *Rub* (šátek ku zakrytí hlavy u žen i panen), *Stomanja* (košile), *Župica* (sukně), *Porawnici* (poramnici, od rameno, traky na nichž župice wisi), *Pas* (Gürtel), *Choljewy Holjewy* (punčochy), *Rekině* (náušnice, z vlas. orechino, *Podpetak* (ohyb u spodku sukně, der Absatz), *krana* (parta), *Tesnek* *Tesnjak* (kabát čerwený pro mladé newěsty), *Suknica* (jaketa mužům i ženám společná). — Wůbec se mluví, že půwod a příčina této černé barwy w nosiwě Krčanůw jest známá nešťastná smrt hraběte Frangepaniho, od kterého času prey, co jeho poddaní, za ním truchlejí a smutkové rauchó nosejí. Ale my o tom na cele jiné myšlénky sme přišli, zvláště když sme tuto černau barwu zase i w Benatkách, co panující anobrž jakausi přednost a půwěrčiwau swatost mající, spatřili. Známoť jest; že i w Benatkách půwodní a neystarší rodiny čili *Nobili* od jakžiwa černým rauchem oděni byli a jsau, anobrž i ty gondolky nejen zcela černau barwau oličeny, nýbrž i černým sukнем we-skrz wyloženy a pokryty jsau, tak že na způsob rakwe wyhlížejí. I Slawjané we Krajině, w Istrii a sausedních okolích nosejí wrchní šat a nohawice z černého aneb náčerného sukna, ženštiny pak černý rubáš čili sukni z černého sukna čili z mezulanky, tak jako obywatelé Krku. Tak i Bodřičtí Wendowé, sr. Burmeisters Obodriten — Wenden, Rostock 1840. str. 26. „Schwarz ist bei den Wenden die Lieblingsfarbe.“ Našim zdáním má se půwod tohoto prastarého obyčeje a černého oděwu, wyše hledati. Již *Scymnus Chius*, asi 90 let před Krist. žiwší, toto píše (wiz Lucii de Regno Dalm. et Croat. p. 14):

Sequitur mare quod Adriaticum vocant,
Ibi insulas similes Cycladibus obtinet,

R. Fuchs & Co. in Berlin

Wetanka.

Wetjan.

Quorum quidem alias nuncupant Apsyrtides,
 Quinquaginta autem oppida
 Venetorum in intimo recessu sita sunt,
 Venetos sequuntur Thraces, Istri uti vocant,
 Juxtaque eos duae sitae sunt insulae.
 Olimque contigisse nonnulli asserunt
 Incendium Phaëtonis haec circa loca,
 Ideoque turbas incolarum omnes adhuc
 Incedere *atra veste* et habitu lugubri.

Poněwadž řeckořímský Apollo (a Phaëton) stejný jest s indickým bohem *Kršna*, jenž byl bůh Wišnu, w osmé avataře; poněwadž skutky a bájeslowí obau, co stejné a jen tu i tam místnostmi pozměněné, splývají; anť jméno *Kršna* to znamená co *černý* a sám Kršna w *černé* postavě se wyobrazuje, Kršnaité pak jeho ctitelé jemu ke cti neyraději černým rauchem se odiwají; poněwadž Kršna jináče i *Govinda* t. g. *Howado*, čili *Wul Wol Wel, Wolos Weles* se jmenuje, že kráwy pásal a wul jemu swatý jest: proto za to mám, že to černé raucho našich Krčanůw čili Weljanůw ještě indického původu jest a na modlu Kršna se wztahuje. Samo indické *Krš-na* a jméno ostrowu *Krk Krčan* zdají se jeden kořen míti, tak jako i *crn čern čara čarka* wind. *čerka* anobř i *kruk krkawec* (tak jako *wrana* a *wraný*); k tomuto kořenu *Krš-na* patří i naše *krs krs kres okres okršlek, kresliti, krása* (t. j. kresy a čárky na těle, jako diwochowé obyčej mají). Druhé jméno ostrowu *Welja* pošlo buď od *wel-hý weliký* buď od *Wol Wel, Weles, Wolos Wul*, tak jako *nedělja* odděl, dělati. — Anobř i bájka o pádu Phaëtonowě nalezá swau obdobu a jakoby matku w indické o Kršnowi a Sektasurowi, sr. Dapper I. 93. „Sektasur verwandelte sich in ein artiges Wäglein und zwei weisse Ochsen mit vergoldeten Hörnern. Eine Bauernfrau besuchte die Mutter des Krischna, trug den Krischna aus Liebe zu seiner Schönheit und Freundlichkeit auf den Armen und setzte ihn in den Wagen. Sektasur verlies die Erde und flog mit dem Kinde, Ochsen und Karn in die Luft. Als Krischna sich in der Luft befand, nahm er eine grosse männliche Gestalt an sich und trat den Deyt so gewaltig auf das Herz, dass er seine Seele in der Luft lies und der Körper zu taumeln begann, Krischna setzte sich auf den leblosen Körper, welcher einen so entsetzlichen Fall that, dass die Erde davon erbehte“. Tak i Phaëton. Komuby se tato dohádká příliš smělau býti zdála, ten nechať powáží, že lid těchto krajůw do dnešního dne *Indii* w národních zpěwích zpominá a oslawuje, jako k. p. w následující, i we Wukowě Sbirce 1841. str. 489 tistěné, písni:

Pocmilio sitan bosioče :
 Ticha roso, što nepadaš na me ?
 Padala sam za dva jutra na te,
 Ovo sam se bila zabavila
 Gledajući čuda velikoga,
 De se Vila s orlom zavadila
 Oko one zelene planine:
 Veli Vila: „Planina je moja!“
 Orle veli: „Nije, nego moja!“
 Vila orlu krila salomila.
 Ljuto emile tiči orloviči,
 Emile ljuto, jest im za novolju;
 Těšila ich tica lastovica:
 „Ne emilite, tiči orloviči!
 „Povešću vas u zemlju *Indiju*,
 „De štir koňu raste do koljena,
 „Dětelina trava do ramena;
 „Otkle nikad ne zalazi sunce.“
 Po tome se tiči utěšise.

Při slowích oné Kralické písně, jejíž konec takto zní: „Poď za mene Vilo — Kod moje těš majke — U ladu sediti — Tanku svilu presti — Na zlatno vreteno—“ učinil již Kopitar tu otázku: „Deutet diese Situation nicht nach *Indien*?“ *Wiz Wiener Jahrbücher d. Lit.* 1825. B. 30. str. 163. A srbske Píesme od Wuka 1842 I. 42. — I nazew *Wazan Wasan* Welikaunoc Krčanum značí i jest indické *Vasant Vasantí*, srow. Bohyni Sláwu str. 323. Proto k želání jest aby se čím dříve we slawjanských krajinách a školách wedle klassické řečtiny a latiny i klassický sanskryt a indičina co řádné studium přednášely, a naše mládež aby wedle Homera a Horace i Valmikiho a Viasa, wedle Herodota a Cicerona i Vedu, Šastru, Sakontalu, Bhagawatu, Puranu a jiné indické klassiky w rukách nosila. Jakowé nowé swětlo dostalaby odtud naše historie, mythologie a celý národní slawský žiwot, jehož kořen w té půdě wězí! Ale — *wir uneinigen Slawen!* — nařiká Dobrowský.

Na ostrowě Črezu (Kerso) u Faresiny a Dragošič, jest užina mořská mezi tímto ostrowem a Istrií, kde u břehu moře, na wrchu Morljackého zálíwu, leží město *Labín*, lat. *Albona*, asi čtyři míle od *Poly*. Labín byl mně již w mé mladosti pamatným proto, že se zde narodil muž, Slawjan a Protestant aneb raději Spolureformator, k němuž zvláštní uctiwost já weždy cítil sem, totiž *Matěg Frankowič Wlach*, lat. *Flacius Illyricus*. Muž tento, po Husowi, Luterowi a Melanchtonowi neywětší bral podíl na reformacii, má nesmrtelné zásluhy o církew ewanjelickau, a přínaleží wúbec k neyučenějším spiso-

watelům. On zde spatřil světlo světa r. 1520, z otce Ondřeje Wlacha a matky Jakoby roz. Luciowy. Prwotinám umění doma od otce vyučen, potom do Benatek poslán byl k Janu Egnatiowi, jehož škola wedle náměstí S. Marka byla, r. 1537. ode wstaupení do mnišského stawu Baldem Lupatinem odweden, šel do Němec, kde w Tubinku u krajana svého, Matěje Garbiče, řecké řeči professora, bydlel. R. 1541 we Wítoborě (Wittenberg) slyšel Luteru a Melanchtona, hebrejčině a řečtině saukromě učil; r. 1544 tam weřejným professorem učiněn. Po zniklých w Německu wojnách byl w Brunswiku, w Děwině; r. 1557 powolán do Jeny ku zřízení nové školy; odtud do Řezna odešel, pak do Antwerpu, Štrasburku, Frankobrodu nad Mohanem, kde r. 1575 umřel. Psal výše 30 rozličných, wětších a menších knih, mezi nimiž pamatnější jsau: *Catalogus testium veritatis: Argentinae* 1562. Jeden exemplář tohoto díla nalezá se w universitské knihowně w Pešti, na jeho prwní straně dole tato, vlastní rukau spisowatelowau napsaná, slowa jsau: „Pientissimo viro D(octori) M(edicinae) Bartholomeo Schobero, suo Dno et fratri in Christo clarissimo Matthias Flacius Illyricus.“ Odkudž patrno, že tento ex. darem poslán ode spisowatele Šoberowi. Druhé jeho pamatné dílo, jehož on netoliko půwodcem ale i neypilnějším dělníkem byl, jsau *Centuriae Magdeburgicae*, tento zázrak lidské učenosti a pilnosti, o němž Quensted, in *Vitis Viror. illust.* prawí: „insigne illud opus et quale pristina aetas nunquam viderat.“ Sepsal dále: *Tractatus de sermone Sacrarum literarum, Magd.* 1551. *De Materiis et metis scientiarum atque erroribus Philosophiae in rebus divinis, Jenae* 1550 atd. Muž tento bezpříkladné činnosti, jež Czwittinger „*Slawum famigeratissimum*“ nazývá, ustawičné strky a tepy nelitostiwého osudu zkušowati musel, proto že od Němcůw přeznán byl, dílem z obyčejné jim národní k nám nenáwisti, dílem pro malicherné křehkosti, jichž žádný učený prost není, zvláště pro jeho domnění o hříchu, že tento prey při člověku ne případný ale podstatný jest. Jeho staupence jmenováno Flaciani. Sám jináče tichý Melanchton nemohl Němce ze sebe wyzuti saudě o mužích slawenských, nebo našeho Frankowiče přezýwal „ještěrkau slawenskau (echidna illyrica)“. Jináče o něm jiní saudili, k. p. Quensted, w dotčené knize: „Flacius bohoslowec, předešlého století Origenes. Církwi Kristowé dobrau a wěrnau službu prokázal.“ *Thunnius Hist.* I. 61. „Flacius neywětší mezi Protestanty bojownik proti papežské důstojnosti.“ *Richard Simon Hist. Crit.* V. T. „Flacius welikau

sobě spisy swými sláwu získal, obzvláště knihau *Klíč Písma*, která rovně Protestantům i Katolíkům užitečna jest.“ Neyškaredejší, pravě nelidská a nekřesťanská newděčnost a zaslepenost německých luteranských kněžíů byla to, že jemu ke smrti pracujícímu welebnau Swátost *odepřeli*. Matěj Wlach byl snad první mezi učenými našeho národu, jenž se co Slawjan k jinokmenným bratrům a Slawům hlasil a w dopisování s Poláky i s Čechy stál, srow. *Lasického* K. 7. 21. Jméno *Frankowič* poslo snad ze jména Brankowič. Slovo *Wach* znamená u Turkůw a Bosňákůw tolik co *křesťan*; někteří z rodu Brankowičůw přestaupili k muhamedanstwí, jiní zůstali křesťané, odtud snad příjmení Brankowič Wlach. W Labíně se až posawad rod a jméno Frankowičůw nachází, z nichž jeden *František Frankowič* kanovníkem. Se mnohým dotazováním hledali sme w těchto krajích dostati *obraz* Matěje Frankowiče, chtějíce památku jeho we Slawii obnowiti: ale najíti nikde sme nemohli.

Slavný římský amphitheater w Pole, z něhož již jen zruťiny widěti, jmenují zdejší Slawové *Divičem*, snad od *diwiti*, *diwati* se, jako naše *divadlo*. Počátek jedné, naň se wztahující písně, takto zní:

„Ai Diviču, bijeli gradine
Na tobe je toliko bolkuna (pawlač, okno),
Koliko je u godini dana,
Tebe jesu Vile ugradile
Ugradile w jednu temnu nojcu atd.“

Jako wúkol Rjeki a na sausedních ostrowích w zálíwu morliackém a we kraji istrianském bujný žiwot slawský wěje a pautníkowi radost národní působí: tak naproti tomu na sewerné straně ku Krajinsku, zwláště na cestě do Terstu, spatruje oko jednu uschlau zanedbanau haluz slawjanského kmene, nad kterau lidomil hluboce zalkati musí, a totož jsau tak řečení *Čičowé*, aneb *Titowé*, jejich kraj *čičewské pole*. Sotwy že sem wstaupil na toto pole a mezi tento lid, přišlo mi bezděky na um potwřzování některých horwatských starcůw w jednom přátelském spolku ujišťujících: že maďarský žiwel není Slawům tak nebezpečný jako německý, že onino weřejně a hrubě, tito tajně a wlıdně podkopávají, kde jen mohau, naši řeč a národnost.— Čičowé bydlejí od Rjeki až ku Terstu we wesnicích S. Matěj, Skalnica, Lipa, Pasjak, Nowýhrad, Obrow, Materia a jiných roztraušených osadách a domích aneb raději katrčích. Okolí neweselé, půda holá, kamenitá, neplodná.

Nikde žádné školy; jejich chrámečky jsou našim chalupám podobné, i to zřídka se vyskytající; na průčelí chrámu dvě břevna aneb skály mezi nimiž zwonek visí. Bylať neděle, ani v tomto dni nejsou lidé tito čisto oděni: vše černé, špinavé. V Lípě wešli sme do několika sedláckých domův; tu bída a hrůza! nejen žádného stolu a lavic, ale ani pece, ani kuchyně, ani ohniště, ani postelí. Jedna díra, oknem zwaná, osvětluje tuto temnici. Na zemi před příbytkem pahřeba ohně, nad nimž kotlík zemčat plný, wůkol sedící otec, matka a dítky. Wíce a trápliwějších žebrákůw nikde sme nezkusili jako v tomto kraji; celé haufy malých i welkých dítek pronásledowaly náš wůz s vykřikowáním: „Bog im da sreću a zdrawlje, ako mi šta šenkaju.“ Čičowé jsou lidé nazwice slabé postawy, hubeného těla, osmahlé barwy; mnozí se zaneprazňují pálením uhlí, které do Rjeki přiwázejí na prodaj; neuroda a hlad působí, že tyto i na laupež se dávají; mluvějí s malau odličností krajské nářečí; jejich zpěwanky čili swětské prostonárodní písně slují *bugary*, jakož se i u jiných Illyrůw jmenují; našim zdáním od jména *Bulhar*, serb. *Bugar*, franz. *Bougre* t.j. kacíř, nezna-boh, (kacířstwí Bogomilůw w Bulharech zniklo): a tak tedy *bugary bulhary* znamená kacířské, neswaté, swětské písně. Klademe zde několik slow a vlastností čičewského nářečí:

Bat batič kladiwo; *brnavreke* nohawice (tak i bulh.); *cesar* císař; *dretva* dratew; *drev* pohl. muž. dub; *jažlica* spinka, jehlice; *chlapac* chlapec, slaužící; *klembusa* klobasa; *košuja* košile; *kres* Swatojanský oheň, Wájanek; *krožak* kabát; *oklop* ručnice, *päs*, *cucák*, *brek* pes štěně; *pejati* místo *peljati* westi, *perilka* pradlí práčka; *planina* rowina; *postol* obuwo, škorně; *srajca* ženská košile; *stjucati* štkáti, schluchzen; *sudár* šátek na hlavě; *škuja* díra, skulina; *taljuga* wůz taliga; *vidalice* u Slawoncůw *dwojinka* hudební nástroj, dvě píšťaly rozličného znění; *wretja* wrece pytel.

Císařowna Maria Theresia, obrátivši zřetel swůg na bídu tohoto lidu, některé osady z nich do Banatu přiwesti dala ku obdělávání tam anrodného pole: osadníci tito ale takowau tužbau prey po swé mizerné vlasti zachwáceni byli, že opustiwše bohatý Banat ke swým skalinám a trninám se opět wrátili. O půwodu a významu jména *Čic* rozličná jsou zdání; Valvasor je, podle starého obyčeje, hned od Mojžišowých Chetim Chitim, hned od Skytůw a Japanůw; Schönleben od Walachůw, jiní od římského *Titia* atd. odwozují: my *Čic* za prawý

prastarý slawjanský kořen držíme. U Hacqueta I. S. 65 slují Čičowé i *Pinčehene*, proč? neznáme.

W sausedstwi Čičůw bydlejí *Čiribirci*, jež někteří za wětew Cikanůw, jiní za Zakulatůw sedmihradských vyhlašují: co do wzdělanosti, s oněmi do jedné wrstwy náležejí.

Od Materie přes Kosinu a Bazowici přijde se na wrch *Kluč* čili *Klič*, z něhož výhled na moře a město Terst. Celé krásné okolí města Terstu starými slawjanskými jmény se ozývá: zde Občina, tam Dolina, tu Lipica, tam Prosek. Tresti však čili třestiny trstiny, od nížby se město *Terst* jmenowalo, nikde sme spatřiti nemohli; proto a pro položení města při moři, kupectwí a trhům přízniwé, wíce se nám líbí odwod od *trhu tergowiště*, anť i latinský neystarší způsob psání tohoto místa jest *Tergeste*. Tuto dohádku potvrzují i historická swědectwí, anť u *Appiana* in Illyr. w některých rukopisech stojí *Torgium*, w jiných *Tergiton*, w jiných *Tergestum*, jako totožná jména; Srow. *Schönleben*, Carniol. I. str. 109. Sami Horwati u Dráwy říkají *terstvo* místo *tergstvo*, to jest trhowání kupectwí, odkud *Terst* přirozeně powstati mohlo. I w sausedním Krajinku jest město *Teržec*, *Tržec* (Neumarkt). Jakowý to rozdíl mezi Rjekau a Terstem! Terst jest nyní po Hamburku neykupectčtější město přímorské. Welmi nás překwapila ta podobnost, která se mezi žiwotem Pešťanským a Teršťanským nalezá. Tam i zde mladost, čerstwost, wystawnost domůw; tam i zde staré a nowé město, tam i zde nenasycené shánění se po zisku a penízech: jen že w Terstu wšecko na wyšším stupni. Krásněji dlaženého města nikde sme newiděli: loket i dwa dlauzi a široci čtwerhranní kamenowé slaužejí celému městu za dlažbu. Jako w Pešti kopy dyní, tak zde kopy laciných pomerančůw a citronůw po ulicích nahromaděno. Owoce, hrozny, zemčata a jiné věci prodávají se zde podle wáhy. Poněwadž jasný a teplý den byl, kaupali sme se zde w morských kaupelích, odkudž na lodici ku swětłárně (majáku, Leuchtthurm) plawili sme se. Jest to nowá, 18 sáhůw vysoká wěže u moře, u jejíhož wrcholce 32 kahancowé w noci zapálení a ustawičně se točící, a tím zjewující a opět skrywající se, aby tím od jiných nepohnutých swětél rozeznáni býti mohli. — Takowé lodice čili čluny slují zde *batello*, každá z nich má swého Swatého, jehož obraz zde wymalowán anebo přiřwázán, a podle něhož i loď se jmenuje: uaše slula *San Floriano*. Slowo *batello*, franc. *bateau*, angl. *boat*, belg. *boot*, srownáwá se tak s našim *búda*, *budka*, *budowa*, jako *gond gondola* s našim *kuťa* kot kotec koč, konda

(*Orekonda*). Pantomimické hry, jako w celé Italii, tak i zde oblíbeny jsau. Provozování nejen weseloher ale i truchloher protkáwá se téměř weždy pantomimickými představami, k nimž Wlach přirozenau nesrovnatelnau schopnost má. Jako se nám w Amphitheatře pantomimika libila, tak we welkém Diwadle provozování zpěwohry *Zampa* dosti podlé bylo, zvláště proto, že role mezi osoby nebyly dobře rozděleny. Kdo Zampu na se wezme, toho hlas a zpěw musí, našim zdáním, aspoň dvě oktáwy obsahu míti, máli charakter osoby i hudby Heroldowý vyražen býti. Na věži chrámu S. Antonína jsau hodiny, kde w noci čísla hodin a menšin (minut) osvětlena se ukazují, tak jako to i we wlských Diwadlech widěti. We brokové věži (Schrott-Thurm) lejí se z olowa broky, z wysoka přes sito padající dolů a okrauhlost w powětří při pádu tom sami sebau dostávající. Zdejší bursa, nádherné stawení, jest střediskem celého kupeckého s Terstem we swazku stojícího swěta. Tento daw lidstwa ze všech stran swěta; toto towaru, nawěští, Nowin dáwání a brání perem wypsati nelze. O polednách došla sem skrze Dalekohledy první zpráva, že do jednoho z knížat a synůw krále francauského stríleno. W předsíni Bursy jest poledník (meridian), t. j. 12 nebeských znamení (Skopec, Býk, Blíženci atd.) na dlažbě mosaikem wyobrazeno: slunce skrze díru právě o 12 hodině sem zaswítí a tím poledne ukazuje. Při nawštíwení mořské hráze, Molo S. Carlo, radostné i smutné city a myšlénky mne míšeně pronikaly. Radostné proto, že sme zde weřejný hrdý výraz slawjanské národnosti spatřili čítawše na lodích zde w moři ukotwených pánu Popowičowi, kupci Slawonskému we Brodu náležejících, slawjanská jména, nimiž korábowé tito jakoby pokřestěni byli, k. p. Dušan, Lazar, Obradowič anobrž i Gaj. Předek Obradowičowské lodě ozdoben byl i welikau pozlacenau sochau tohoto znamenitého serbského spisowatele. — Smutné city bauřily srdce mé proto, nebo na pamět mi přišel *Winkelmann* a jeho zde se k němu přitowaryšiwší wrah *Arcangeli*. Na welikém náměstí proti německému Kasínu widěti hostinec (*Locanda Grande*), kde we druhém poschodí od tohoto nešťastníka zardausen a proboden byl. Na nádherném, wedle hlavního chrámu jemu ke cti wystaweném, mramorowém pomníku, čte se tento nápis: „Joanni Winkelmanno Domo Stendelia Praef. Monumentis Romae Curandis Egerundis Maxima Politioris Humanitatis Laude Florenti Adita Vindobona Sedem Honoris Sui Repetens Manu Advenae Proditoris Hac In Urbe Peremptus est. VI. d. Jun. An.

MDCCLXVIII. Agens An. L. Tergestini. — Explanatori prae-stantissimo Antiquitatis. — Pomník ten udělal Ant. Bosa. Peníze k tomu obětowali mnozí, zvláště králové a knížata, jejichž jména na stěně poznamenána jsau : mezi nimi našli sme i slawjanská jména k. p. *Nadalemský*, *Rozumowský*, *Jan Nawersnik z Gorice* atd. Winkelmann byl jeden z neywětších znatelůw antických uměň, jeden z neyostrowtipnějších posuzowatelůw řeckořímských wýtworůw ; on wyslídil zákony, podle nichž se řečtí mistrowé a umělci zprawowali ; on byl reformatorem vkusu německého a připrawowatelem wyšší vzdělanosti. Škodá že s náboženstwím hral a wíru, ne z přesvědčení, nýbrž krásounám k wůli proměnil. Horliwý protestant a wraucí milowník uměň, to se pěkně w jedné osobě spojití dá. Mezitím, co snášeliwý křesťan, stál sem předce dlaugo před pomníkem tím s uctiwostí a utrpností nad žalostným osudem tak wytečného muže.

W obecném žiwotě zde již wlastina nad slawjančinau horu bráti počíná, owšem ji téměř již podmanila. Slyšeti sice po ulicích a náměstích z ust lidu slawské zwuky : ale tito zdají se býti více cizí, než domáci. Anobrž sama chatra naše, umíli, pochwastáwá se wlastinau. Našel sem však i zde krásnau zahrádku Sláwy a w ní statných děníkůw. Takowí jsau p. Demeter Stanisavljevič zprávce a učitel serbských škol ; p. Jan Vesel, komorní Rada, rodilý Krajinec, wýborně zběhlý w dejinách a w nářečích slawjanských ; p. Jan Gvozdanović auředník, bratr zahrěbského Tomáše Gvozdanoviče ; pán Rušnov a jiní. W této zahradě ale jest neykrásnější růže manželka tohoto posledního, paní Žofia Rušnová rozená Žinič, půwodem z Horvat ze wsi Zelendvor u Varaždínu, naroz. r. 1819. jenž čtenářům Danice známa jest z hezké tam tištěné básně *Mojoj Domovini*. Blažené hodi-ny přežil sem w obcowě a w rozmluwách s tauto slawoillyrskau Safo ; vzdělanější, důwtipnější a při tom wraucnější milownice našeho wšenárodu sem ještě nepoznal nad ní. Ji widěti a náwiděti jedno jest. Krásy více ušlechtilé než bujné, mrawůw lahodných, rozmluw nenucených, řeč slawoillyrská z ust jejich co z naladěné harfy libě zní. Při mluwení o učených předmětech nikdy nezapomíná na meze ženského pohlawí : a předce saud její o *literární wzájemnosti* Sláwůw, o *přepiatosti* Maďarůw, a zvláště o *národním wychowáwání* tak byl uhodný, zdrawý a při tom půwodní a wlastní, že sem z mužských rtůw nic wýbornějšího neslyšel. Nám Slowákům, w otroctwí narozeným i wychowaným, zdá se každá smělá národní a člowěčenská powědomost býti hříchem. S jinými pak lidmi a národy do jedné

a téže třídy se klásti a rownost práw žádati: to se nám widí býti hned přewrat swěta a žiwota. Tak se člowěk odčlowěčiti může! Paní Rušnová zanaší se, mimo básnictwí, i spisowáním knih o národní výchově zvláště dítek a mládeže. Ona radí, aby se ne jen Slawjanům, ale již Slawjanečkům a Slawjanečkám s mlékem materským láska k národu a k řeči do srdce wléwala. Wložili se pozdě semeno národnosti w nádra mládence neb panny, nezakoření se w zatvrdlé již půdě: odtud prey se stává, že tak mnozí w mládeneckém wěku horlící, w mužském chladnau a mrznau. Když my takto rozmawáme, příkwitne z wedlejšího příbytku asi dwauroční utěšené děwče, které matka na loktě wzawši, řekla: Olga, moje drago djetě, šta si ty? jesili Talianka? „Ni sam.“ Němkýňa? „Ni sam.“ Dakle šta jesi? „Ja sam Ilirka!“ Tuto odpověď dalo toto newiňátko s jakausi dětinskau hrdostí: načež matka políbiwši je k srdci swému tiskla; i já sem si potom s tímto zlatauškem drobet počákal a pomilitkowal. Ptal sem se konečně paní Rušnové jako přišla k této národnosti a k národní literatuře? Osamělost národní byla má učitelkyně národnosti, odpověděla ona; já zde w Terstu žiji mezi Wlahyněmi, Němkyněmi a jiných národůw ženštinami: mrawy a způsoby těchto rozdílné jsau od mojich; to mně učilo více samotu, než společnosti milowati; samota mne wedla ke čtení, přemýšlowání a psání, ačkoli již předtím w mé vlasti horvatské znala sem Danici a illyrské Nowiny. Při odchodu prosil sem ji, aby mi několik slow na památku vlastní rukau napsala. Její skromnost mi odpustí, že se nemohu zdržeti to zde položiti:

„U tudjini

Al u domovini

Tko svoj rod ljubi

Nikad sardce njemu nezgubi.

Molim da primite za spominak ove male řeči, koje su u našem milom slawjanském jeziku napisane; jer pero nemože izpisati veselje moje, da sam pjesnika Sláwy Dcery a učitelja Uzajemnosti slawjanske izpoznala. U Terstu 21 Rujna 1841. Sofia Rušnov.“

Při odchodu mém od ní, musel sem tuto dobrau a autlau duši všelijak kojiti z ohledu na budaucí osud Slowákůw Tranských; předkládáním tisícerych teskliwých otázek brala podíl na jejich, od Maďarůw jim strojeném, nebezpečenstwí, ptawši se: či již mnoho wesnic a stolic zmaďařeno? či mají Slowáci nějaké zástupce proti této národní vraždě která na ně číhá? proč se prey Slowáci směleji w tak swaté důležitosti nehýbají a na swé obraně srdnatěji nepracují? proč se ku Wládě

a trůnu neutikají? zdaliby prey nebylo lépe aby Slowáci raději nynější vlast swau opustili a k zachování narodnosti jinám ku slawjanským bratrům se přestehowali? at.d. Milá sestro Slawjanská, odpověďel já, děkuji Wám srdečně za Waši účastnost na neštěstí mojich krajanůw; buďte přesvědčena, že co w Ubrách možno, to dělají Slowáci k retování swé národnosti. Všickni téměř posawad w této příčině vyšli spisowé: Sollen wir Magyarern werden — Der Magyarismus in Ungarn — Mit Speck fängt man Mäuse — Apologia — Schreiben des Grafen Zay — Der Sprachkampf, Mirabilia atd. jsau od Slowákůw. Načež ona: „Tot jsau slabé zbroje proti ztřeštěnosti.“ Owšem, řekl sem já, ale já myslím s Napoleonem: že i péro jest meč. Politických prostředkůw Slowáci nemají, musejí se nyní jen duchownými brániti; uwěřuji Wás však, že Maďaři swau králku neprowedau.

Serbská obec aneb církev jest w Terstu co swobodná obec, není pod žádným biskupem, wisí jediné od Gubernium, wolí ročitě tři Starší sobě za vůdce a zpráwce, má dobře spořádané národní školy se třemi třídami, které všecy však jenom 26 žákůw počítají. Při škole jest zvláštní krásná síň, kde se schůzky a sněmy držíwají, a chrám znamenitý. Ustaw tento národní pochodí od *Jana Miletice*, rozeného z Bosny ze Sarajewa, jenž půwodně byl kožešnikem, potom kupcém we Wídni. On odkupil zde od Řekůw grunt za 30 tisíc Zlatých, na školy pak poručil 36 tisícůw Zl. Nemálo mne bolelo, že sem nikde *obraz* tohoto welikodušného dobrodince zde newiděl, ačkoli tabule a nápisy k jeho cti na stěnách wisejí. Počet všech Serbůw řeckého wyznání w Terstu jest nyní 250 duší; Illyrůw pak katolických asi 50 duší, tak že počet všech Slawjanůw do hromady obnáší asi 300 duší. Stěžowali sobě zdejší katoličtí Slawjané, že cele sobě samým zanechání jsau, anť kněžstwo žádné péče o jejich národnost newede, škol pak a učitelůw žádných nemají. W Kawárně *Stella Polare* nalezají se serbskopeštanské a illyrskozahřebské Nowiny. Zde sme čítali i Wšecobecné Augšpurské Nowiny a to s welikau dychtiwostí, nebo se w nich pod Číslem 256, zajímavý článek o Slawjanech nalezal, který zde dwa, tříkráte hlasitě čten a s potleskem wšecobecným slyšán byl, obzvláště onen punkt: „Slaven haben die ersten Städte in Deutschland gebaut, Erze gegraben und Handel eröffnet. Daher berührt es schmerzlich jeden gebildeten Slaven, wenn er liest, wie man mit kaltem Blute aufzählt, wo und wann die Slaven von den Germanen verdrängt, decimirt, erschlagen, mit Flammen und Schwerdt ausgerottet wurden.“ Naráží tu totiž dopi-

sowatel nepochybně na onen ohavný, nestydatý článek jakéhosi Germanomana w těchže Nowinách, Beilage 143. 144.

O nešporích všedše do serbského chrámu s přátely, hrůza mně podjala anť sem u oltáře uzřel státi kněze ozbrojeného, vysokého, ramenatého, hrdinského, wice Hektorowi aneb Lauritasowi, nežli Kalchasowi aneb Methodowi podobného. Byl to p. Stojanowić, duchovní z Černohory, co wyslanec do Serbska zde cestu konající: po počtě boží, když se s námi do známosti dal, zeptán: proč zbroj aspoň we chrámě neodloží? řekl: „to po nasky! W Černohore prey i nečestno i nebezpečno zbroj někdy ze sebe složiti; i při jedení i při spání, i doma i we chrámě musí zbroj při ruce býti, anť w okamžení Turci přijíti a laupež anebo i vraždu spáchati mohau. Proto u nás i duchovní jsau bojovníci.“ Po rozlaučení se se zdejšími Slawjany hořel sem po dosažení hlavního cíle mé cesty, totiž po odplawu do jižné Winety čili Benátek: ale pro Diwadlo, kam i my sme šli, teprw okolo 11 hodiny zdejší paroloď odcházela. W Terstu potkali sme i některé pobratimské putující Slawjany, z nichž jeden byl p. František Perko, kněz w Maxowě we Štyrsku, muž veselý, národomil horliwý; druhý byl p. Slawík, hudebník, Čech, mladší bratr onoho slavného huslisty, jenž byl sokem sláwy Paganiniho, ale z nastuzení w Pešti, bohužel! před několika lěty zemřel, příčinau nesvědomitosti maďarského lékaře, který od nemocného na wenkow odjel. Oba titi Slawobratrowé spolu s námi do Benátek se plawili. Již sme byli w parolodní kajutě, unawení chozením celého dne odpočívající a dřímající s opřenau o lůžko hlawau, již všecko k odplutí hotowo bylo, anť lodní kapitan stentorským hlasem po lodi wolá: „*Signòre Kollár! Signòre Kollár! chi è? ove è?*“ Mně se ani nesníwalo, že by se ten hlas mne týkal, až když kapitan i s druhým jakýmsi pánem do samé kajuty všedše ona slowa opět opakowali, já co we snách procitna „*Io sono*“ řeknu: a tu spatřím před sebau pána Rušnova, jenž swým i swé paní jménem ještě srdečné pozdrawení všem *českým Slawistům* přinesl jmenowitě: Jungmanowi, Šafaříkowi, Hankowi, Palackému, Preslowi, Klácelowi, Chalupkowi, Kopítarowi, až i Mickiewičowi, prose nás abychom to příležitě wyřiditi nikoli nezapomenuli. Sotwy že sme se rozlaučili s tímto tak wděčným neočekáwaným poslem, již prowazowé a řetězowé na palubě hrkotali, kotwa byla wytažena a my chwěli na swobodném moři, a to *Slawjanském moři* čili *Mare degli Schiavoni*, jako tato část jaderského moře ode dáwna u Wlachůw nazýwana byla: srow. *Baudrands Geogr. Lexic.*

D Í L II.

Italie: Benátsko a Lombardsko.

ČAST I.

B e n á t k y.

HLAVA I.

Moře Jaderské.

Moře jaderské čili adriatické cele jiný ráz má, nežli moře baltické: právě tak jako se obyvatelé jihu od obyvatelůw severu aneb jako se Slawjané a Němci lišejí. Tam i w moři a nad mořem všudy jakási lahoda a wlidnost, zde surowost a drsnatost; tam půwabná rozmanitost a krása, zde unawující jednonásobnost a diwoká ohromnost. Sami wětrowé a wichrowé, wlnobití a ječení rozdílné jest na obau mořích. Na tomto moři, ačkoli baurka tytýž pohráwala, předce přes noc několik hodin tiše spáti lze bylo: a wyjma dvě neb tři osoby, mezi nimiž jedna paní, morskau nemoc sotwa znamenati bylo, ledaže okamžité záwraty a mdlohy u některých. Já nemoha se nasytiti pohledu hwězdnatého nebe na kolébawé této a nekonečné hladině mořské často na palubu sem wystupowal: Jsauť to zwláštní myšlénky a city, které moře w rozjímawém plawci plodí. Na moři všecko welikanské, ohromné, nekonečné, tu zrcadlo wěčnosti a všemohaucnosti, tu Bůh bydlí a působí samotný bez lidí: obrazy a diwadla pewné země ukazují se z tohoto stojiště malé, slabé a matné; na moři widěti přírodu ještě we stawu půwodnosti a newinnosti, bez proměny, anť moře dnes takové jest, jakové bylo při stwoření: twárnost země ztratila již dáwno swůj panenský charakter w nezbedném náruči lidských wášní, potřeb a osudůw; na moři člověka jen nebe ze všech stran objímá a těší, tu nebe i nad sebou i pod sebou widíme, anť se slunce, hwězdy a celá obloha w něm zrcadlí, moře nás oběma rukama k nebi nese mluwíc k nám:

„syn nebe jsi, a do nebe přijdeš; duch jsi ku všeduchu přeletíš: na zemi musíš hlavu zpínati a oči wywracowati chcešli něco lepšího spatřiti než hrudu; černá ruka země táhne tě všudy do hrobu, a každý krok opakuje ti to smutné heslo: prach jsi, w prach se obrátíš“; moře každé neštěstí na něm zniklé hned i pohltí a památku jeho očím potomstwa zmaže, ono jest jako maudrý a tkliwý lékař, jenž rány, krew a jiné nečistoty národůw a člowěčenstwa smývá, čistí, hojí, neshojitelné pak aspoň před okem skrývá, a newiditelné činí: naproti tomu jako nestydatá žebráčka, roztrhané své raucho a hadry odhalujíc, hlízy a vředy, jizwy a chrasty svého těla mimojdaučím schwalně ukazuje, tak půda zemní chwastá se zpáchanými křiwdami a vraždami, zwěčňuje wojny a krweprolití skrze mramorové pomníky a slaupy, nápisy a hroby, mohyly, bojiště a zbořeniny; na moři chrípě a plíce téměř ustawičně jednaké příjemné a čerstvé powětří do sebe wdechují, anť na zemi s každým krokem jiný puch a smrad, shnilina a stuchliwa nos uráží; moře wede k nowým swětům a diwům stwořenosti, k nowým krajinám a národům a tím rozšiřuje tělesný i duchowní obzor, otwírá nepřebranné studnice pokladůw a boactwa a pozdwihuje národy ku wznešenějším swazkům a všestrannějšímu poznání člowěčenstwa: země má auzké hranice, co ptačata w kleci tlačejí a trau se tu lidé a národové jeden o druhého. — Proto já od jakžiwa litowal sem toho, že náš weliký národ tak maličký podíl na moři a jeho dobrodiních má: to jest jedna z neyhlavnějších příčin, že we wzdělanosti, jmenowitě w průmyslu a swětokupectwí za jinými zpátkem zůstal. Téměř žádný národ w Europě od moře tak odřezán a odlaučen není jako náš. Čechové, Poláci, Serbowé, Horwati, Slawonci ani jen w dotknutí a sausedstwí s mořem nejsau: co pak Rusové, Dalmatinci a Bulharové mají, to nestojí w poměru k naší národní welikosti a u přirownávání Sláwie ku Anglii, Francii, Španii, Italii, Germanii sotwy toho jména zasluhuje. Neyvětší neštěstí, které náš národ we starých časích potkalo, bylo jeho odstřižnutí od moře a kupectwí skrze Němce: tu přestřižen čiw jeho wzdělanosti, který se nyní opět spojití, srůstí a zahojiti musí.

Mezi pocestnými zde na palubě poznal sem i mnoho kupcůw Bulharských a Dalmatinských, kteří, že sem jakž takž s nimi smlauwati se mohl, rádi se wúkol mne shromažďowali, k mému prospěchu, neboť já cizinec wíce sem se od nich naučil nežli oni ode mne. Byli nazwíce dlahým tureckým rauchem

oděni, které se oku mému (leda na kněžích) nikdy nelíbilo. Europejský oděw nejen sám w sobě krásnější jest, ale i ten prospěch má, že w něm tělesnau a duchowní individualnost a osobnost každého, anobř často i charakter poznati lze, což všeco dlouhé a široké turecké šaty ukrywají a zababušují. Mnohoť mi wyprawowali o jejich kmenu slawjanském, o obyčejích, o powěrách, o dobrých i zlých vlastnostech jejich krajanůw, a to s otewřenau důwěrností zpozorowawše že i já Slawjan sem a srdečný podíl беру na všem co se našeho národu týká. Dwa Bulharowé byli zde, od nichž sem se vlastním uchem přeswědčil, že mezi bulharským a polským rhinesmem značný jest rozdíl; bulharské nosownice nejsau tak silné a ostré jako polské, ony chwějí w prostředku mezi němohláskau (a, e) a mezi *а* *е*; ku př. ruka zní více *r'ka* než *řeka*. Tato ubožátka, Bulharowé, žalowali horce na Angličany a jejich wyslance w Carihradě, jehož prey wplywem všeco oswěta zde se potlačuje a mnohé ukrutenství páchá ke zkáze národu. Sami Turci jsau prey hlaupí a nedbalí lidé, chtěli Bulharowé školu a učitele uwesti, Turci se w to nemíchají, ale owšem Angličané hned proti tomu u dworu a Baše protestují. — Proč pak ale to dělají? ptal sem se. — Z bázně, odpověděli oni, aby se prey Slawjanstwo nezmáhalo a aby jejich mořské kupectví skrze vzdělanost těchto národůw nějakau ujmu netrpělo. Podobných příkladůw vzdělaného barbarství, sobeckých těchto kramářůw, i více wyprawowali tito dobří lidé. — Slzy mne zalily když sem zde tu žalostnau powěst slyšel, že můj dáwný známý a přítel, p. Andělko Palašow, welkokupec bulharský (jenž do Peště na roční trhy chodíwal a jehož jméno se i mezi předplatiteli na některé z mojich knih nalezá), když w otčině swé, *Weles*, školu a učitele uwesti a wûbec pořádek a příprawy vzdělanosti zříditi chtěl, na pošťwání Angličanůw ode Turkůw 100 bastonad trpěti a pak ze vlasti na wyhnanství bráti se musel. Zbadajíli Turci u některého křesťana w Bulharsku a w Bosně peníze, zawěšují jej nohama o železné sochory hlawau k zemi, nechajíce ho tak dlouho tam třepetati, dokud on aneb jeho přátelé žádanau summu nesloží. Když křesťan na koni jezdí a Turek tau cestau jemu w austřety pěší jde, onen i hned dolů slézti a we hluboké pokloně tak dlouho čekati musí, pokud tento přejde. Europa se Řekůw s welikým ohněm a lermem ujala: ale tito nezasluhují křesťanského milosrdenství, neboť jsau Sláwowé: proto i nebetřesný pláč a křik z Balkanu básníře Ostrožinského, ačkoli přes celau Europu zwučel, zmi-

zel bez ohlasu! — Tu nikdo nepomůže než Wšemáti Sláva. Při tomto rozmławání počala již ránorodá záře východ barwiti a po chvíli užířel sem vlastním okem to neywznešenější, smělým štětcem malířůw a básnířůw tak často líčené, ale nikdy nedostižené, diwadlo přírody, totiž *wýchod slunce nad morskau hladinou*. Jest to pohled newymluwné krásy a welebnosti plný, w jehož předstawení wšecky sjednocené síly lidské jen swau slabost projewují. Celá jižná obloha změnila se na welikanský tisícobleskový ohňostroj, w jehož středku růžový, w moři se zrcadlicí, wúkol plameny sypající bod — slunce — se stkwí, weždy wyše a wyše se dwíhaje. Co mne w tuto dobu očarowatelnosti i bolelo i mrzelo, byla netečnost jiných, ať se nás na wrchu lodě při tomto zázraku jen málo nalezalo; wětší díl pocestných byl w kajutách buď we sně, buď we hře, buď w zahálce a zíwačce, ať já i mimo sebe celý swět k obdiwowání tohoto diwadla shromažditi, i w sobě citty a obrazy odtud w duši zniklé utrwaliti sem se wšelíjak snažil. Znamenal sem, jak jinde tak i při této příležitosti, že wětšina cestujících mnohem méně radosti w tom nachází, aby wznešené předměty přírody aneb krásoumy, pamatná města a kraje s opravdowau wninternau líbostí skutečně spatřila a požíwala, jako raději jen w tom, aby o těch věcech chwastawě žwastati mohla. Odkudž se i to wyswětliti dá, proč tak mnozí tēkawci a swětoběžníci, obzwláště bohatí Angličané a radopisní Němci, nemajice žádného smyslu pro kauzla přírody a krásoumy, předce ty neywětší obtížnosti na cestách podstupují, na krkolomné hole šweycarské se drápají, aužiny mořské aneb řeky a jezera proplawují, na neybezpečnější krajiště sopek a wodospádůw lezau, do obrazáren a jiných sbírek haufně a klopotně se tisknau, ne proto, aby zde rozkoš z powažowání cítili, ale jediné proto, aby se chlubiti mohli, že i oni tam byli, odtud ne jejich srdce ale jen jejich marnomyslnost potrawu a uspokojení odnáší. Než, já blahautek! jakže sem zde stejnau rozčilenost a podílność od jiných žádati mohl? komužeby jinému toto vycházení slunce takowau radost působiti mohlo jako Slawjanowi? A tak jest: mne úkaz tento z dvojího ohledu rozkošně zachycowal, wyobrazowaw mi netoliko wznešenost přírody, ale i naděje národu, ať toto slunce we mladé své oslawě práwě nad slawjanskými krajinami, Illyrskem a Serbskem, stálo. Ono mi bylo obrazem wzkříšení těchto jižných, po dlouhé noci k nowému žiwotu powstawajících, bratrůw. Óby, wzdychal sem sám w sobě, k wymalowání této morskonebowé welelepoty ně-

jaký slawjanský Vernet nyní zde byl. Básnictví všech časův a národův, s jeho široce opisujícím, zdlauhavě vyličujícím, předměty osamotňujícím způsobem, ukazuje se nám tu chudé a slabé: ono nemůže čtyři vzdálené světy, nebe, zemi, moře, slunce v jednom okamžení, na témž malém místě a prostranství, k jednomu účinku, tak blízko spolu položití a smíchati.

S tímto slavným wrazem a citem obrátiv se k západu užířel sem w dalekosti plávající nad wodami welikau a hrdau labuť — hrdlo její věže, hřbet chrám, křídla předměstí a mladátka wúkol ní ostrowy — jest to *Venetia la dominante* — jsau to — Benátky. Tam východ slunce na nebi, zde západ Benátek na zemi. Tyto paláce a střechy nebetýchné, jejichž patra nad patry co města nad městem w powětří stawena jsau; tato Šparta zdí prázna a předce bezpečná, wlnitými waly a příkopy obdaná, tekaucími baštami ohrazená, probíhajícími průtoky co žilami oživená; plavná země a chodné moře; národ sedmo aneb ležmo we wisutých lůžkách své cesty i práce, své procházky i návštěwy konající — toto všecko mimowolně mi w pamět uwedlo onyno Sannazarowy werše, nimiž Benátky opsal a od republiky této za každý werš sto luidorůw darem dostal:

„Viderat Adriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem et toto ponere jura mari:
Nunc mihi Tarpeias quantum vis Jupiter arces
Objice, et illa tui moenia Martis, ait;
Si Pelago Tiberim praeferas, urbem aspice utramque,
Illam homines dices, hanc posuisse Deos.“

Kdo Pešťanskau potopu Dunajem r. 1838 způsobenau widěl, může míti asi obraz Benátek. Ale předce jakový to rozdíl! tam Dunaj, zde moře; tam padání a říčení chalup, domůw, palácůw, zde pevné stání a nepohnuté wzdorování všem autokům wod; tam pláč, nářek, hlad, smrt, zde smích, veselost, život! — Obec a město w dějinstwu světa tak pamatné, pamatné swým půwodem, swau zvláštní polohau, swými zřízenostmi a ustawy, swým kupectwím a uměním, swau mocí a sláwau, swým dlauhým trváním, swau pokrewností a wzájemností se Slawjany — jakový účinek muselo to při prwním spatření na mé oko a srdce působiti! Směle řícti mohu, že se s takovým srdcem ještě sotwy kdo k Benátkům blížil, jako já: slawjanským srdcem! radostným i bolestným srdcem! Radostným proto, že Venetia jest půwodně dcera Sláwy, od Slawjanůw založena i pojmenowána, a že Sláwo-

wé i potom we všech stoletích veliký podíl brávali na jejich dobrých i zlých osudech: bolestným proto, že i zde národu našemu skrze sausedy berla odňata, řeč naše cizí řeči přemohena a potlačena. Celé okolí Benátské slawskými jmény posawad obdáno: samo toto moře slulo *Mare di Schiavoni*, pak *Oderzo*, *Grado*, *Soča* (řeka), *Liwenca* (řeka), *Plawa* (Piave řeka), *Sjla* (řeka), *Garý* (potok Jarius), Medák (Meduacus, nyní Brenta), ostrowy: *Malamoka*, *Buran*, *Morjana*, (Murano), *Morazano*, *Masorbo*; *Baba Babina* (Bebbe Bebiona), twrze: *Malagora* (Malaghera), *Natega*, *Vusjn* (Fusine) atd. U Dandola se ze starých Rukopisůw uvozují ještě i následující ostrowy: *Calorexensis* (snad Kolobřeh), *Firexensis* (snad Břeh Břežný), *Constarniensis*.— Již loď naše stála u prostřed moře a lagun před městem: Milý Bože! jakový to pohled, opravdowá Morská Panna, půl těla w powětří a půl we wodě. Jižná Wineta. Wineta a Wenetia dvě dcery Sláwy. Onu nám Němci, tuto Wlachové wyrwali. První, neydelší a neykrásnější ulice čili nabřežň, která přichozím z Terstu w oči padá, jest *Ulice Slawůw*, *Slawianůw*, wlascky *Riva degli Slavi*, *Riva degli Schiavoni*. Sláwa tedy i zde nás přiwítala. Plukové gondolníkůw obklíčili naši paroloď, aby nás a naše věci do hostince doprovodili. Jdite, řeknu k mojim spoluputníkům, kam chcete, noha má se musí w Benátkách neyprwé slawjanské půdy dotknauti a usta má slawjanskau ulici pozdrawiti. Wystaupiw tedy z gondoly čili člunu na toto slawské břéžiště, zde dosti dluho wzhůru a dolů procházel a již nyní dowěděl sem se, že se tato část města *Fondamenta vecchia*, t. j. staré základy čili grunty, jmenuje a k neystarším počátkům Benátek přináleží. Stál sem zde na této půdě, jako matka nad kolébkau, ze které jí její dítě ukradeno a podvržče wloženo.— Wedle Hrobní Kasárny (Caserne del Sepolcro) užířel sem na domě nápis latinský, že tam bydleli někdy *Petrarca* a *Boccacio*. Petrarca a Boccacio w ulici Slawůw! Poněwadž ale nyní neměl sem času k nawštíwení tohoto příbytku a k odepsání nápisu, pospíchal sem s gondolníkem do hostince Europy, že wšak zde již wšecko plno bylo, šli moji druhové a já za nimi do Luny, jenž jest hostinec neyblížíší náměstí Sw. Marka. Rozhostiwše se zde w dosti šwárných a pohodlných pokojích, najali sme na celý čas našeho zde pobytu dwa gondolníky a jednoho zkušeného wůdce, jenž nás po pamatných místech neykratší cestau wodili. Tím se stało, že za pět dnůw našeho zde se zdržowání, mnoho, téměř wše co pamatného jest, sme widěli a po-

znali, měvše při tom i několik knih opsání Benátek obsahujících. První, co zde na příchozího diwně účinkuje, jest to, že zde u prostřed welikého města předce neobyčejná tichost panuje, nebo mimo žblunkání wesel a člunůw, neslyšíš zde žádného rachocení wozůw, ani řehtání a dupotání koňůw a těmto podobných ohlušujících zwukůw welikých měst.

HLAWA II.

Slawsko-Dějepisné známosti o Benátkách.

Prvé však, nežby sme k jednotlivým předmětům w Benátkách přistaupili, za potřebné držíme něco z děje - a zeměpisného ohledu o tomto městu, obzvláště nakolik se to s našim slawjanským národem stýká a míchá, předeslati, anž žiwot přítomnosti w minulosti kořenuje a jediné z ní vysvětlen býti může. Neystarší, nepochybně ještě z Azie do Europy přinešené jméno našeho národu bylo *Wand*, jenž to samo značí co *Slaw*, o čemž srow. naši *Sláwu Bohyni*, str. 33, 34. Jméno *Wand* změnili cizí národové na *Wend Wenet*, *Wind Winit* at.d. Tito Weneto-Slávové rozloženi byli od nepamatných časůw w nepřetrženém pásu od moře *Baltického* až k moři *Jaderskému* čili adriatskému; tytam nazýwá Tacit *Wenedi*, tyto zde Mela *Weneti*. Z těchto Weneto-Slávůw pronikli jednotlivé ratolesti až do Galie k oceanu, kde sluli *Wenety armorickými*. Jaderští čili adriatičtí Wenetové, řecky *Henetové*, jsau prastarí obyvatelé krajůw horní Italie, nebo již Herodot je zná a zpomíná, a sám powěstný *jantar antar* od nich jméno má. Weneto-Slávové tito provozowali na moři kupectwí, na pewnině rolnictwí, proto se od nich mnozí kupectí a rolničtí výrazové k sausedům, Wlachům a Němcům, anobř již i k Latiníkům dostali (k. p. dogana, bora, gondola, corbita, Hanza at.d.) W tomto dáwném sausedstwí Weneto-Slávůw s Římany přešla i slawská slova *arare* od orati, ralo radlice role rýl, row, rataj, rýti, *columba palumba*, od holiub paliub, a těmto podobná do latinské řeči. — R. 334. přijal cisař Constantin W. výše 300,000 Sarmatůw Arkarag-Antůw, od Sarmatůw Limig-Antůw vypuzených, do římských končin a rozusadil je w Thracii, Macedonii i w *Italii* (nepochybně hořejší). Když se po oslabnutí římské říše babarští národové, jmenowitě Hunové pod Atilem r. 452 a Longobardové r. 568 do Italie hrnuli zde nátisky a ukrutnosti tropíce, utíkaly

mnohé rodiny na ostrowy Jaderského moře, kde osadivše se zponenáhla w obec zrostly, wrchnosti zwolily a naposledy i wůdce čili Dože r. 697, mezi nimiž prwní byl *Pawlič Anafest* měšťan z Herakley (Paulitio čili Paulucci Anafesto). Sídlo vlády bylo neyprwé Heraklea, pak pro pořád trwající nebezpečnost *Malumoko*, a konečně od r. 809 ostrow *Rialto* (Riva alta), čímž základ k podnešním Benátkům založen. Wendky (čili Venatky, Benátky, Bnetky, a zkaženě Mletky) dostaly jméno odtud, že neyprwnější a neymnožší obyvatelé těchto ostrowůw a výsep byli Weneti čili Sláwowé: ku kterýmž Prwosláwům čili Starosláwům, zde od jakžiwa, pod názvem Wenetůw a Illyrůw bydliwším, připojowali se později i Druhosláwowé čili Nowosláwowé ze sewerowýchodních krajín do jihozápadních přešli, jmenowitě Dalmatinci, Narečané, Zachlumci, Horwati, Serbowé, Slawonci, Krajinci, Korutané a jiní. Město *Grad* (Grado) bylo počátečně hlawním městem těchto Wenetskojaderských ostrowůw, kteráž přednost potom na Benátky přenešena. Všickni tito ostrowové přináleželi dlauho, jak z občanského tak i z církewního ohledu, k Carihradskému císarstwí, odkud posawad tak mnohé pozůstatky byzantinského wplywu a wkus w Benátkách.

Za to mám, že zde nebude nemílo, ukázati letočetným pořádkem swazky, které w následních časích mezi těmito Starosláwy Benátskými a Nowosláwy s nimi sausedujícími místo měli:

819 roku, Jan Participatius, syn a spolupanowník Agnella, wyobcowán byw z Benátek, šel ku *Slawom* (Narečanským?)

820 Fortunat, Patriarch Gradský, pod jehož arcibiskupstwí i Benátky náležely, měl účastnost na pozdwižení se *Ljudowíta*, knížete slawopanonského, proti německému císaři Ludwíkwí, poslaw onomu dělníky k upewnění měst a hradůw.

825 Město Zader we Slawo-Dalmatsku, zwolilo sobě wlastního zpráwce, pod jménem *Dužd*, t. j. Dože, lat. Dux.

829 Měl Jan Participatius, jako Dože Benátský, půtky a rozmišky se Sláwy, jenž Korfu, Melitu, Pharú, Brači, Choaru a Ladestu opanowali. Wyslanec těchto přišed do Benátek k učinění pokoje, přijal křest. — Nic méně swáry a boje mezi Benáťany a Slawjany trwaly asi 170 let.

836 Dože Benátský Petr Tradoniko obnowil smluwu se županem Slawo-Narečanským *Držičem* čili *Dražkem*; též i s knížetem Slawo-Horwatským *Mojslawem*.

837 a násled. Horwatští kupci provozující kupectví na moři adriatském plavívali se na *kondurách* (condurae, sr. gondola gondola) do Benátek. (Const. Porph. C. 31).

840 Sláwowé Narečanští plenili pod vůdcem *Uneslawem* okolí Benátské, vybírali vysoké clo od lodí do jejich přístavu vbíhajících. Dože Tradoniko byl od nich v boji na moři přemožen.

860. Ursus Participatius, Dože Benátský, vedl válku proti nim, ale bez prospěchu.

874. Mír učiněn jest mezi Ludvíkem králem Baworským a Swatoplukem králem Moravským, ve wsi Foraheim; na čele vyslancůw Swatoplukowých byl *Jan kněz z Benátek* (Johannes presbyter de Venetiis). Tento Jan, zdá se, byl tentýž kněz, jenž *Jan Zagornin* slul a neystarší kroniku Benátskau psal, kterau Fr. Zanetti 1765 w Benátkách vydal pod náslovím: „Chronicon Venetum omnium quae circumferuntur vetustissimum et *Johanni Sagornino* vulgo tributum.“ Sanuto klade čas sepsání této kroniky na r. 806. jiní jinaké. Na každý případ pamatný! jest tento swazek mezi Swatoplukem a Janem knězem w Benátkách.

948. Smluwa mezi Benátčany a Slawo-Narečany učiněna pod dožetstwím Petra Candianiho.

975. Horwati, jmenowitě jejich Župan na ostrowě Kissa, daň žádali od Benátčanůw jako od spojencůw Dalmatincůw Horwatům poplatných; Dože Petr Urseolo zakázal Benátčanům daň dáwati. Benátčan Baduar Bragadin se 6 dobře ozbrojenými lodími Kissu (čili Pago) oblehnul mnohé zajaté obojího polklawí do Benátek přiwedl, čímž počet obywatelůw Benátských slawjanskau krwí opět znamenitě rozmnožen.

Zader (Zara, Jadera) oddal se w ochranu Benátčanům; Horwati a Narečané to těžce nesauce jej nepokojili, 40 měšťanůw jawše na swé ostrowy je wlekli. Dalmatinci poslawše vyslance k Doži žádali pomoc slibující že jeho wěrnými spojenci býti chtějí. Dože připrawil stkwostné loďstwo, na den Wstaupení Páně wstaupil, po slyšení mše we chrámě S. Petra na ostrowě Olivolo, do lodi. Biskup jemu poswěcenau korahew podal, a Dože w týž den odplawil do přístawu Jesolského. Totoť jest počátek onéno nádherné Slawnosti, kterau Swobodná Obec Benátská a její Dože potom každoročně na den Wstaupení Páně zachowávala, a která obrazně představuje snubení Benátek s adriatským mořem. Koráb weliký, k tomu cíli zvlášť shotowený, celý pozlacený a krásnými řezbami

ozdobený slul *Bucentauro*, od sochy Centaura kterau za znak má *). Na korábě wálal praporec S. Marka. Dože u předku sedícího sprowázelo šest Senatorůw, jenž s nim sedmým Signoria sluli, wedle nich cizí vyslancowé, anť moře několik tisíce lodíček krylo. Když koráb tento asi 200 krokůw daleko, mezi ostrow Lido a Erasmo, přišel, a Patriarch nádobu s poswěcenau wodau do moře wlil, pustil Dože skrze díru při jeho sídle udělanau zlatý prsten do moře, řka: „*Desponsamus te mare in signum veri perpetuæ Domini.*“ Když se to stalo, sestaupí Dože s komonstwem na ostrow Lido, kde Patriarch we chrámě S. Mikuláše slawnau mši drží: wečer pak jest hostina w Dožecím paláci. Koráb Bucentaurus jediné k této slawnosti byl potřebowán, ostatní čas ležel we zbrojnici pod střechau, odkud 8 dnůw před wstaupením do vody přenešen a za 8 dnůw tam nechán byl. Pozlacení korábu toho stalo 10—12,000 Dukátůw; řezba na něm představuje pohanské mořské bohy, nymfy, lastury, zvířata, obraz sprawedliwosti, prawdy, wěrnosti a bedliwosti, pokoje, hojnosti, Apolla a 9 Muz, 12 měsícůw atd. Roku 1177 byl sám papež Alexander III. při takowéto slawnosti přítomen: on prey darowal dožeti Zianimu zlatý prsten k hození jej do moře: ačkoli sama slawnost snubení s mořem již dáwno před tím w obyčejí byla. Sláwowé zawdali příležitost k této rozhlášené Slawnosti.

Toto Benátské lodstwo pod wůdcowstwím Petra Urseola připlulo neyprwé do Poříčí (Parenzo) a Poly w Istrii, pak do Osera w Dalmatii, kde až do *Letnic* zůstalo. Zde Dože wzaw neylepší slawodalmatské wojsko do své služby přišel do Zadru, kam se i biskupowé a lid z Welje, z Rabu a odjinud dostawili, wěrnost a poslušnost jemu slibujícíe. To učinil i Trogir (Trau) a Lewigrad.

995. Dože Petr Urseolus II. uwedl pomorskau Dalmatii, t. j. města Zader, Split, Trogir, ostrowy Kerk, Rab a Korčulu w Benátské poddanství, anť předtím ode 122 let Horwatům poplatné byli; a wyhlásil se za wévodu Dalmatie. To to přiwtělení sokyně své Dalmatie, Venetii teprw pozdwišlo a tím učinilo čím se stala. Ono propůjčilo Benátčanům panství nad adriatským mořem a tím otewřelo cestu až ku stře-

*) Bu-centaurus: předložka *bu* *bo*, sr. ind. *ma*, jest w řecké a slawské řeči zweličující, k. p. βουκον (welkofik), βελιμος (welkohlad), βελιδιμος (welkožítěn) βοωμις (welkooký) atd.; a naše bu-wol. bu-gary, Bu-hor Byhor, rus. bu-gor (Grabhügel), pols. bu-gai (weliký čili swatý háj) Buslaw atd.

dozemnímu moři a k Archipelu, a k získání zde mnohých měst a ostrowůw, ono umožnilo Monopol Benátský potlačením krásné kwěsti počínajícího kupectwí w Dalmatii; kupčení s rožným dobyt看 z Turek skrze Dalmatsko jdaucím, donášelo Obci Benátské ročně třidcet tisícůw dukatůw, ať nic nedíme o zmužilém odtudto braném wojsku, nic o poplatcích a daních, o berních a desátích, o clech a mýtech které Dalmatoslawowé w Benátkách, u tak řečené *Doganj*, za všeliké ku prodaji přiwezené zboží, k. p. za solené ryby, obilí, dřiwí, owoce, wíno, olej, plátno, hedbáw atd. skládati museli, tak že se zdá, jako-by obzwláště pro ně zřizena byla powěstná, zde naproti ulici Slawjanůw postawená, *Dogana* čili *Dohana*, t. j. důhon a půhon kupcůw, čili místo a stawení kam se všeliký koráb a towar při příplawu swém *dohaněl*, zde skládal, cenil, dežmoval. K lowení a wyšetřowání takowých lodí a zboží ustanoweni byli zwláštní *dohonci* čili náhonci, honcowé, které slowo přešlo i do wlaštiny *doganire* a franc. *douane douanier*. Sr. Topografia Veneta, ovvero descrizione dello Stato Veneto, Tom. I. Venet. 1787.

1009. Otto Urseolo, Dože Benátský pojaw za manželku dceru Gojsy čili Geysy, knížete uherského, upewnil tím wladu swau w Dalmatii.

1018. Kresimír III. král Horwatský chtěw Benátčany z Dalmatie wypuditi uwalil na se porážku u Zadru. — Syn jeho Štěpan do Benátek co rukojmě pokoje přiweden, od dožete tak milowán byl, že mu tento swau dceru *Hiliku* za manželku dal.

1030. Sw. *Gerard Zagreda*, Benátčan, jehož rod ze Šibeniku w Dalmatii pochodil, byw několik rokůw mnichem řádu Benedictinského w Benátkách, šel ku králi Štěpanowi a stal se Apoštolem uherským. Potom jakž w Beli u Budína 7 let co pustewník žil, powýšen byl na biskupa Čanadského, pak r. 1047 mučeníkem se stal skrze Maďara Wathu a jeho spiklence w Budíně, w Ráckém městě, neyprw ukamenowán, potom z wrchu, Blocksberk řečeného, asi 60 sáhůw vysokého, do Dunaje swržen, od kteréhož času wrch tento Gerhardowým sluje. Tělo jeho pochowáno neyprwé w Budíně, we chrámě panny Marie, po sedmi letech odtud přenešeno do Čanadu; r. 1090 byla, dle swědictwí Pilgrama (Calend. Chronol. die 23. Febr.), částka jeho těla a kostí do Benátek přenešena, a w kaplnce chrámu S. Trojice (S. Ternita) složena. Chronicon Budense, wydané od Jos. Podhradského w Budíně 1838. str. 95. píše: „Gerardus monachus de *Rosacio*, natione Veneto-

rum;“ jiní píší *Roscia*, snad místo *Rascia* t. j. Dalmatia neb Slawonia, což cizinci často míchají.

1084—1096. Pod Dožem Vitalem Falierim obdrželi Benátčané panství nad Dalmatskem a Horwatskem.

1146. Česká, w Benátkách osazená rodina, kterau Dandola *Veceman*, Sanuto a jiní pozdější Pizaman, Pizzaman jmenují, vystawila krásný a weliký chrám S. Lukáše, w okresu Swato-Markowském.

1180. *Jindrich Starosídelský*, čili ze Starého Sela, Sedla (něm. Starschedel!!), byl s císařem Bedřichem Rudobradým (Barbarossa) w Benátkách přítomen při tohoto upokoření a smíření se s papežem Alexandrem III. we chrámě S. Marka. On byl první jenž nad přílišným se uponižowáním císařowím a přepychem papežowým swau newoli na jewo dal, a když tento nohu na onoho šíji položiti chtěl, meče se chopil a takové zhanobení dopustiti nechtěl. Staré selo, sedlo, půwod těchto Slawoserbských šlechticůw, jest hrad a wes w Mišni, w sausedství Meziboru (Merseburg).

1200 Rodina *Bankanica* jmenowaná dala wystawiti krásný chrám Sw. *Paterniana* w okresu Swato-Markowském (sr. Albirizzi, Venezia, str. 77).

1244. Přišlo sto wyslancůw Slawodalmatských ze Zádru do Benátek k učinění smluwy a pokoje: z nichž *patnácte* z prvních zůstali a osadili se w Benátkách (Lucius str. 166).

1299 *Dominik Slaw* (Sclavo), setník a vůdce Benátský w boji proti Janowským (Genua), loďstvo těchto dílem zkažůw, dílem zajaw, s welikau ctí a radostí při návratu od Benátčanůw wítán byl.

1331. Benátčané od Slawůw přemoženi: více než sto Benátčanůw zabito.

1336. *Karel*, Markrabě *Morawský*, syn Jana, krále Českého, slyšaw o roztržkách mezi Benátčany a některými wlastkými obcemi, pustil se s wojskem na lodi po Dunaji skrze Horwatsko až k Seni, a tu wsedawše na moře, obklíčení byli ze všech stran loďmi Benátskými, které jej játi a s nim do Benátek plawiti se chtěly. Karel sám třetí, s Bartolomejem hrabětem Senským a Janem Lipským, z lodě skrze okno tajně wystaupiw wpadl do bárky rybarské, kde rybář všecky tři pytlemi a sítěmi přikryw jel s nimi skrze všecky lodi Benátské, až je připlawil ku břehu, odkudž oni pěšky do Wogleje (Aquileja) šli. Benátčané ty ostatní jenž na lodi byli zjímawše drželi je několik dnůw u wězení.

1354. *Marino Falieri*, Dože Benátský, chtěw proměnu we vládě a zprávě obce Benátské učiniti, w předsewzetí swém zraděn a sťat byl: w porozumění a we spiknutí s nim bylo okolo 300 Dalmatůw.

1424. *Ondřej Budimír* dal na Benátském ostrowě S. Ducha (S. Spirito) stawěti chrám a klášter Františkanský. We chrámě tomto spatrují se jesle, mistrowské dílo od *Mikuláše dell' Arca Schiavone*.

1435. dne 31. Pros. Byl *Giřj Wukowich*, despota Rašanůw (Rasciae), slawně do šlechty Benátské přijat, skrze dekret Wětší Rady (maggior Consiglio); tento dekret nalezá se w Dožecí kanceláři, w knize Ursa, str. 106.

1460. Žil zde *Hieronym Slawon* (Girolamo Schiavone) znamenitý malíř, učeník Jakuba Squarciona, malíře w Padowě.

1500. Obnowen prastrarý chrám S. Marie Županické (S. Maria Zobenigo) w okresu Swato-Markowském; chrám tento hned se začátkem Benátek wystawen pak podruhýkrátě asi okolo 1500 znówu zbudowán byl od rodiny *Županica* (wlas. Jubanica, Zobeniga), jejíž jméno nosí; opět r. 1680. od rozličných šlechtických rodin oprawen. Celé průčelí chrámu jest z mramoru, utěšenými řezbami a sochami ozdobené.

1551. Obnowen byl z gruntu chrám Slawjanůw, S. Giří zasvěcen (S. Giorgio degli Schiavoni), a pauze od Slawjanůw illyrských zprawowán, on stojí w okresu Kastelském. Kdy tento starý chrám poprwní krátě stawen byl, není známo.

1502—1582. *Ondřej Medola* přijímám Schiavone, jeden z neyslawnějších malířůw, přítel a pomocník Titianůw, rodilý ze Šibeniku w Dalmatsku, osadil se w Benátkách a stal se předkem četné a slawné rodiny malířské w Benátkách i w jiných krajinách, jmenowitě Michala, Jana jenž jest w Rusi, Natale jenž jest we Wídni a Felice jenž jest w Benátkách.

1555. Jakub Pisbolica, malíř w Benátkách.

1565. *Julius Slawata* (Schiavette) byl hudebník a skladač (componist); dal w Benátkách pěti- a šestihlasowé Zpěwy (motety) tisknauti.

1740. Bedřich *Benković*, malíř slawjanský w Benátkách, narozen w Dalmatsku.

1767. Dalmatinský hrabě *Laskowić*, obžalowán byw žeby s Turky porozumění měl, byl do těžkého wězení w Dožecím palácu uwržen, w němž 14 let upěl. Francauzowé přišedše do Benátek otewřeli, a dílem i zbořili, tyto hrozné temnice, našli tam Laskowíce, že ho ale z těchto peleší, ne postupně, ný-

brž znáhla na světlo a swobodné powětrí wywedli, on w týž den oslepnul i zemřel. Laskowic byl posledním vězněm Benátské republiky, jenž w těchto Dožecích žalářech seděl!

1780—1790. před francauzskou rewolucí počítalo se w Benátském wojsku 20,000 Slawjanůw. Když Napoleon Benátky obklíčil a k podání se žádal, Dalmatinci shromáždiwše se na náměstí Pawla, byli sami jediní, kteří město bez boje a krwe proliti Francauzům odewzdati nechtěli; když opět později Benátky hned tomu, hned jinému panowníku připadly, Dalmatinci nechtěli Francauzům přísahati, řkauce: „My nejsme k—y abychom často přísahali a přísahu měnili.“ Císař František naposledy musel sám přísahu jejich rozwázati. — Slušně tedy Mikul. Tomašic (wlas. Tomaseo) wlaský spisowatel, w Benátkách nyní žijící, rodem z Dalmatska, we knížce *Scintille* w předml. Sw. I. píše: „Lew Sw. Marka dáwno ztratil bohatu swau hřiwu, i zuby i pazaury: těch několik nehtůw co mu zůstalo byla slawoilyrská síla a snaha.“

Při takowéto dáwné ustawičné wzájemnosti Wenetůw, Benátčanůw a Slawjanůw rozličnokmenných, přirozená věc jest, že se, nejen mezi nowějšími a nižšími, ale i mezi neystaršími a neyvyššími rodinami Benátskými tak mnohá slawjanská jména nalezají, z nichž mnohá sami Benátští dějepiscowé, jmenowitě Dandolo a Sanuto, za slawjanského původu vyhlašují a vlast jejich odkud přišli udávají. *Kazimír Frešot* wydal zvláštní dílo o rodinách benátské šlechty. My chceme z nich slawjanské, aspoň pokud nám we známost přišly, zde abecedním pořádkem uvesti:

Bagatin.
Bankanica.
Barbamazelo (sr. Mastibradič).
Barziza.
Bazulo Bosulo.
Bažej Baxejo.
Bradač (Barbačini z Welje).
Bel (Belli z Dalm)
Belen.
Belon (z Dalmatie).
Benkowič Bencovich.
Blagaj (wlas. Orsini.)
Bogurad Bagrad Bagradio.
Bosi.
Bradan.
Budimir (Bondimir).
Budislaw (Butisclao Butiscalco).
Cepolo (Zepolo).

Čiwrana.
 Čuran.
 Dalmir Dalmario.
 Datidad předtím, nyní Agnusdei.
 Dandola (sr. Dodola).
 Dedo Diedo.
 Dětinow Diecinov (ze Slawon.)
 Dym.
 Frاتیć.
 Georgić Giorgio.
 Giž Giži (z Wogleje).
 Grabina Gravina (z Drače).
 Gradenik, prvé Gradič (z Wogleje).
 Griman (sr. hřimati, aneb krman?)
 Gora Guori (z Uher).
 Guman (ze Slawon).
 Ivančić welkupecká rodina.
 Ivanowich.
 Karlowic (wlas. Torquato).
 Kawka Caucko.
 Kasanić Cassianico.
 Katatrinow (z Dalm.)
 Lipoman.
 Malibran.
 Maliper.
 Manoles, Manolesso.
 Mastalić.
 Mermo.
 Močenik
 Most Múst; da Mosto aneb da Ponte.
 Mudač.
 Mugla.
 Murian.
 Nadal.
 Nogar Nogari.
 Paskalić.
 Pisar Pesar.
 Pisbolica, malíř.
 Planik Pianighi (z Wogleje).
 Pol Poli (z Dalmacie).
 Polan (z Polany).
 Polin (z Malamoky).
 Ragozzi (Rohož, či Rakoci Rakowský? ze Slavonie r. 1252.)
 Savian Slavian (sr. serb. Bogusaw).
 Semenec Semenci.
 Slaw Schiavo.
 Slawian Schiavoni Medola, malíř.
 Soranzi (sr. Zorić tak jako Parenzo a Pořič, z Buranu).
 Steno. Stenini (ze Slawonie).
 Strnad (Stornadi Stranodi).
 Surian.

Tiepol.
 Usnag (sr. snaga, snažný).
 Večeman (Pizaman, z Čech).
 Velo Veglo.
 Viadro.
 Vilar Viglari.
 Vuković.
 Zagornin.
 Zagredo.
 Zaguri
 Zamaña (z Dalm.)
 Zawornan.
 Zuan, Zuanelli.
 Zubanić Zubanigi.

Jméno *Slaw* tak bylo oblíbeno, že některé vysokošlechtické rodiny je co křestní a osobní před svá rodinná jména kládli, k. p. Serenissimo Schiavo Marcello, Serenissimo Schiavo Polani atd. sr. Dandola u Murat. str. 425, a Sanuta str. 629, což se nepochybně stávalo na památku toho, že ze slawského národu pocházejí.

I na vzdělanost a literaturu slawjanskou Benátky nemalý vplyw měli, anť w jejich městě wčasné knihy, téměř we všech nářečích slawjanských, tištěny byly, tak k. p. roku 1483. Missál glagolitský; r. 1493 Missál cyrilský; 1495 Evangelia a Epištoly w církewnoslawské řeči od Bernardina; 1506 Bible česká, při kterémž tisku zpráwci a korektorowé byli Jan Jindřišský ze Žátce a Tomáš Molek z Hrádce nad Labem; 1519—1538 Služebník, Žaltář s Časoslowem, Molitwoslow, Oktoich, Minej atd. od wévody Božidara Wukowice pomoci mnichůw; i jeho syn Wincenc Wuković vydal zde šest knih od 1546—1561; 1543 Evangelia od Zborawice; 1559 Jegjupka čili Cikanka, báseň slawoillyr. od Žubranowice; 1561 Missál od M. Brozice; 1566 Časoslowec od Jakuba z kamenné Řeky; 1569 Žaltář a 157 o Molitwenik od Hieron. Zagurowice; 1595 Slowník od Fr. Wranice (Verantius); 1638 Žaltář od Ginammih; 1613, 1682, 1699, 1718 Evangelia od J. Bandulawice; 1639 Prawopis Nawoillyr. od Zamaně; 1708 Katechismus dalm. od biskupa Biankowice; 1754 Seb. Dolci de illyr. Linguae vetust. et amplitudine; 1758 Slowník od A. Dellabelly; 1758 Kačičowy Zpěwy; 1764 Sjetowanje mladoga čoweka od Z. Orphelina; 1764 Slovo o grješnom čelowjeku od D. Obradowice; 1803 Etika od téhož; 1807 Pjesna na Serbow od téhož; 1773 Evangelia od P. Knezewice; 1804 Zemleopisanije od Solarice, 1809 O samosti od téhož, 1809 Swerch wozpitanija od téhož, 1811

Pominak knižeski od téhož; pak od r. 1800—1805 mnohé knihy od V. Rakiće, 1767 od Damianowice, 1765 od Julinaca, 1807 od Elenice atd. Anobř sami Benátčané psali nezřídka o slawjanských věcech, k. p. *Flaminius Cornelius* Senator Venetus, psal: *Catharus, Dalmatiae Civitas, in ecclesiastico et civili statu historicis documentis illustrata. Patav. 1759.* — I mnozí malíři slawjanští zde se wycwičili.

HLAVA III.

B e n á t k y:

Swato-Markowské náměstí a jeho okolí.

Za to máme, že těmito předeslanými zde známostmi opatřený čtenář, již nyní s tím větší ochotností a účastností následowati nás bude, když jej po tomto slawowlaském městě a k jeho pamatnostem woditi budeme. Nebo kdo Benátky, netoliko widěti, ale i cítiti a rozuměti chce, ten se w zrcadle dějin a starožitností na ně díwati musí; musí město jistým powolným pořádkem ohlédati, aby zmaten a zhmožděn nebyl, nebo zásoba mnohých století swaluje se tu auprkem na duši.— Náš první chod tedy byl na náměstí Sw. Marka, tento ráj Benátčanůw. A opravdu, on přewyšuje všecko očekávání, on zahanbuje i tu neynapnutější nowochtiwost. Již Petrarka psal w jednom listě o něm: „*Platea cui non scio an orbis terrarum parem habeat.*“ Co w jiných welikých městech porůznu w rozličných ulicích a předměstích krásného a pamatného rozptýleno jest, to se zde vše w auzké prostore sestředěno nalezá: kawárny, areny, tržiště, procházky, radnice, knihowny a jiné nádherné stawby. W jeho budowách, obzwláště we zdech chrámu Swato-Markowského a palácu Dožecího, charakterizují se celé Benátky neywěrněji a neyžiwěji. Muži w *černohedbawných* pláštěch, ženy w *černých* záwojích trávějí zde čas až do půlnoci sladkým nic nečiněním (*dolce farniente*). Uwálení keyklíři, šediwé kostrubaté ženštiny jako i páwopyšná šlechta Benátská míchá se tu w jedno colibo (*quodlibet*) s podiwuhodnau snášeliwostí, a s občanskonárodním saucitem. Neyzanímawější pro oko znatele jest zde pohled na rozdílnost postav a obličejůw jak šlechty tak lidu w této nahrnutině obywatelstwa. Tři půwodní prawzorowé panují we všech Benátských hlavách a twářích: jeden jest římský dlahohrdlý, wysokomyslný, zasmušilý, panowitý, mlčeliwý; druhý jest

slawský, okrauhlotwárny, při wětiwý, weselý, štěbetný, zpěwawý; třetí jest jakási míšenina germanské a arabské krwe. — Jest Markowiště toto čtwerohran asi jako Pešťanské nowonáměstí, něco však užší; obdán neynádhernějšími budowami a stkwostnům ku procházkám slaužícím přístřeším. Sama půda placu jest čistá, uměle dlažená a bílým mramorem mozaikovaná, anť ji žádná kola wozůw newyhlubují a žádné podkowky koňůw nerozrážejí. Co zde cizincowi w oči bije, jest to ne-sčíslné množství holubůw létajících wúkol anebo před nohama se pletaucích tak pitomě a směle, že se jim člověk, ne oni člověkwowi wyhybowati musí. Na střechách a oknách palácůw, na pawlačích, na chrámích a věžích všudy hejna těchto ptákůw. I zde prozrazují Benátky swůj slawjanský půwod a charakter, swau pokrewnost s našim *holubičím národem*, jehož všickni kmenowé od starodáwných časůw tyto ptáky obzwlašť milowali, we dworích drželi a pilně chowali, sr. Výklad ku Sláwy Dc. str. 72. Jméno holub (*columba palumba*) přešlo ode Slawjanůw k ostatním europejským národům a se jménem nepochybně i wěc. Škoda jen že Benátčané při tom čistoty nešetřejí, anť trusem a perím těchto holubůw všechny domy, okna a pawlače zanešwáreny jsau, což obzwlašť w Dožecím palácu omrzlost i ošklivost působí. Odpoledne s udeřením dwau hodin na věži sbrknau se všickni tito, jináče rozptylení, holubowé a holubice na náměstí Swatomarkowské, kde potrawu swau dostáwají. Kdo zde takowého holuba zabije, trestán býwá od wrchnosti, podle zvláštního o tom wydaného zákona; každý se jim tedy wyhybuje, čím holubi smělosti nabyli. Všickni tito holubowé jsau jednobarwí, totiž tmawomodří a malé nízké postawy, a proto pohled na ně není příjemný. Chowají se nákladkem státu čili obce: a obyčej tento prey tak starodáwný jest, jako město Benátky. Předtím se prey množství holubůw, jimž se na nohy papír při wázal, u brány Swato-Markowského chramu do powětří pauštělo. Co znamenal tento obyčej?

Dle mého zwyku, pospíchal sem s wůdcem a se druhy mojimi, i hned na neyvyšší totiž Markowskau věži, abych se we zmatku tomto rozhleděl a tēkawým okem předběžný obraz o celosti města w mysli sobě stwořil. Wstupuje se na tuto, 284 benátských střewicůw vysokau zwonici, ne jak obyčejně schodmi, ale powlownau procházkau wedle zdí a stěn tak, že i na koni, jako polský král August, aneb na oslici jak Napoleon udělal, možno wzhůru jezdit. Z wýsosti této jest čarodějná wylhídka na celé město, na laguny a ostrowy, na

hole pewnozemské a na jaderské moře. Žeby však základové této věže tak hluboko v zemi leželi, jak vysoko její zdi do powetří se vznášejí, to jest nepochybně jen benátská gaskonáda. Prawdopodobnějši jest to, že se r. 1830 jistý hrabě pro lásku, a nedávno dwa lodníci pro dluchy z věže této dolů swrhli. Celé Benátky dělejí se na 6 okresůw (sestieri), totiž: 1) Swato-Markowský, 2) Kastelský, 3) Králoprůliwský (di Canal Regio), 4) Swatokřížský, 5) Swato-Pawlowský, 6) Twrdohřebetský (Dorso duro). První tři ležejí na východosewerne, druhé tři na západojižné straně welikého průliwu čili kanálu, jenž se w podobě weliké litery S městem wine na dvě polowice je děle.

Před chrámem S. Marka stojejí přímo tři vysoké stožáry, čili břewna, červeně obarwená, na broncowých podstawkách, oni prey představují tři, Benátčanům někdy patřiwiši, ostrowy: Cyper, Kandii a Moreu; w letních nedělích, když jasné počasí, bývají na jejich wrcholích dlouhé červené koraulwe zawěšeny, co znaky býwalého panstwí. Tak i Maďaři posawad při korunowání a na parolodích ukazují praporce s erby Serbska, Bosenska, Bulharska a jiných krajín. Totě weselá smutnolra! Tak čteme že i swětoborci Mongolowé, potomci Džingischana a Timura, w panownickém znaku swém nosejí posud jména a erby všech těch ewropejských krajín, jmenowitě i Uher, které někdy byli wybojowali, považujíce je jako swé neodcizitelné dědictwí!

Průčelí a celá zewniternost chrámu S. Marka ukazuje skau-mateli, že se zde východ se západem potkává a objímá. Sedem dutin olowem krytých a pět nádherných bran čili wchodu ozdobují tento chrám. I zewniter i wniter wyšperkowan utěšenými mozaickými obrazy a řezbami: nad hlavní bránau zpínají se čtyři antické, broncowé, někdy pozlacené koně, které se wůbec Lysippowi, za času Alexandra Welikého žijícímu, připisují. Že dílo řeckého mistra jsau, to první pohled na ně ukazuje. Jejich nezkrocená bujnost, oheň který je we všech částkách ožiwuje, hrdost vše před sebau šlapající — projewují jejich půwodní určenost, že táhli buď wůz welikého wítězitele, buď samého boha slunce. Kolikráte sem se procházel aneb i jen běžně prošel náměstí S. Marka, oko mé bezděky se wlepilo a ztratilo w obdiwowání těchto tisícoletých pozůstatkůw: anobrž až k nim samým dwakráte šel sem, abych je netoliko očima widěti, ale i rukami makati, měratí a obdiwowati mohl. Když však první rozčilenost se utiší, neodolatelně se namane ta

myšlénka: cože ale tato pohanská zvířata na chrámě křesťanském chtějí? či w Benátkách není příhodnějšího místa pro tyto krásné modly? — Ostatně sotwy kteří žiwí koňowé se více po světě naběhali a delší cestu konali, jako tito, z Athen aneb z Řecka wůbec přešli pod Neronem a Trajanem do Říma, z Říma skrze Constantina do Carigradu kde w Hyppodromě stáli; odtudto skrze Dože Dandolu r. 1205 do Benátek, z Benátek r. 1797 skrze Napoleona do Paříže, a odtudto opět r. 1815 skrze Františka císaře do Benátek.

U wchodu do slawného chrámu Sw. Marka již dlažba w předsíni pozornost mau pautala. Právě we středíně wložen jest uměle malý serpentínový kámen w podobě rhomboidu, ku poznamenání toho místa kde někdy papež Alexander III. císaři Bedřichowi Rudobradému na wazy nohu položil. Wůkol něho jsau ještě i jiní kamenowé pro ozdobu do dlažby wpraweni. Lid na tyto kameny často a s welikau nábožností kleká, anobřž bera z nich prach do ruky žehná se tím na čele a prsích jako posvěcenau wodičkau. Nápisu zde žádného není, to se prey wynechalo pro ušetření Tedeskůw. — Sám wnitřek chrámu jest tmawý, půda mramorowá tu i tam zprohybowaná a propadlá, anť moře w čas bauře někdy celý chrám zaleje, tak že po lodicech do něho jíti se musí. Ozdoby a obrazy chrámujsau wětším dílem w byzantickém slohu a vkusu, anobřž některé i s řeckými nápisy, k. p. *Ισcς Χτος* aneb *Μητηρ θεs* stojí pod obrazy nade dveřmi chrámowými. W den nedělní byli sme zde opět, právě když se mše konala: jakowý to rozdíl mezi našim a wlaským čtením aneb wyslowowáním latiny! u těchto zní *ce ci* všudy jako *če čí*, *ge gi*, jako *že ži*, *sc* jako *š*, k. p. *in principio*, *vinčere*, *adžere* (*agere*), *osservare* (*observare*), *šio* nešio (*scio nescio*) atd. Kůr zpěwákůw we blízkosti oltáře krásným zpěwem uši lechtal, ale swými nenábožnými posunky oči urážel. Jeho zpráwce, při dávání taktu, dřewem na dřewo tak bauchal, že všecky hlasy přerážel. Kusy z opery Norma a z jiných zpowšednělých oper hraly se při této mši, což sme potom i w jiných Benátských chrámech uslyšeli. Nám se to tak nelíbilo, že sme konce tam dočekati we stawu nebyli. Opera we chrámě a kázeň na diwadle: oboje nesmysl! Tato okoličnost wyswětlila mi půwod a příčinu onoho slawopolského, přísloví: „Polski most, niemiecki post, wloskie naboženstwo — to wszystko blaženstwo.“ A ačkoli toto přísloví owšem nadsazené, předce wyznati musíme, že sme wůbec na celé naši wlaské cestě mnoho roboty w náboženstwi a mnoho nádenní-

kůw a řemeslníkůw mezi kněžstwem spatřili. Za welikým oltářem ukazuje se hrob, w němž prey tělo S. Marka sem z Alexandrie přenešené, spočívá; při čtvrtém oltáři na lewé ruce jest obraz Panny M. malovaný prey od S. Lukáše; w pokladnici pak chrámu Evangelium S. Marka, ale již tak wllhkostí porušené, že w jednu hmotu co testo, slité býti se zdá a těžko w něm litery poznati nercili čisti (srow. Jos. Dobrowskýs Leben, von Fr. Palacky, Prag 1855. str. 14.); dále Evangelium zlatými literami psané prey od S. Hieronyma; podobných swatozbytkůw jest tu weliké množství, jako k. p. wlasý P. Marie, kus lebu Jana křest., trn z koruny Kristowy atd. ale nikdo se při nich dluho nebawí a sami jináče mnohomluwní Čičeronowé jen běžně a spěšně zmínku o nich dělají.

Na prawé straně chrámu pod bránau, sedí u stolku mladík s perem w ruce a s bílým papírem před sebou: jest to weřejná čili uličná kancelář pro psání listůw. Kdo psáti neumí, a chce list, odpověď aneb prosbu aneb jiné písemnosti míti, obrátí se sem k tomuto všeobecnému tajemníkowi, rozpowí swau žádost, a w okamžení jest vše hotowo a list i zapečetěn, tak že odtudto přímo na poštu jde.

Hned w sausedstwu tohoto chrámu stkwí se Dožecí palác, ze tří oddílůw a slohůw záležející, spodní jest wlský, prostřední gothický, wrchní východnoarabský. Tato neykrásnější ozdoba Benátek pochodí ode dwau mužůw, z nichž obec Benátská jednoho stíti, druhého oběsiti dala, že se opowázili zřízení swobodné obce dotknauti. Onen prwní byl Dože Marino Falieri, tento druhý stawitel a řezbář Filipo Calendario. Wystawen pak jest palác tento r. 1342—1354. Po tak řečených obrowských schodech, tak nazvaných ode dwau obrůw, Marsa a Neptuna predstavujících, od Sansovina, wstupuje se do wnitřeku, jenž se na tři díly rozpadá, na Knihownu, na Museum a na Obrazárnu. Na těchto schodech krwácel r. 1355 powěstný Dože Marino Falieri pod katowským mečem proto, že příliš welikau vládu zdejších šlechticůw obmeziti, a přetěžké břemeno pospolitému lidu oblehčiti chtěl. Na lewé ruce widěti we zdi šlepeže a díru tu, kde předtím ona powěstná lwí hlawa s otewřenau tlamau stála, do níž udací lístky a žaloby proti podezřelým osobám metány býwaly. Mně neysilnější tužba táhla jen čím skůř do síně *Weliké Rady* (del maggior aneb gran Consiglio): newěřil sem zajisté dočekati toho okamžení w němž bych spatřil onen obraz, o němž sem již we mládencstwí swém tak mnoho slyšel a čítal, po jehož spatření ode

mnohých let sem dychtil, totiž od *Bedřicha Zuccara*, představující císaře Bedřicha Rudobradého, kterak padna k zemi nohy libá papeži Alexandrowi III. an tento šíji jeho patau šlapá. Obraz tento nejen z církevního ale i z národního ohledu mne zanimal pro Jindřicha ze Starosídla slawosorbského rytíře z Mišně. A wěru sotwy že sme wešli do té, 74 střewicůw široké a 154 střewicůw dlouhé, neymistrnějšími malbami hojně a stkwestně ozdobené síně, já hned na prwní pohled poznal sem ten obraz a přímo k němu pospíchal, ostatní wše na potom odložiw. Wisít on na prawé stěně, téměř poslední, pod číslem 75, a jest dosti weliký. Strážce této síně, widěw mau pozornost a učastnost na tomto obrazu, přinesl mi z poboční swětnice knihu welikau, pod názwem: *Racolta di stampe dei principali pittori, Venezia 1782*, kde i tento obraz w medi rytý se nalezá s následujícím nápisem: „*Frederico Imperatore prostrato a terra baccia li piedi al Pontifice. Federico Zuccherò pinx.*“ Na tomto obraze stojí papež Alexander w prostředku w celé swé sláwě, za nim vysoké kněžstwo, před nim s obličejem k nohaum skloněným klečí na kolenách císař Bedřich w neywětší pokoře libaje nohy papežowy. Papež dwíhá wzdhůru lewau nohu, ale tak že ji newiděti na šíji, nýbrž jen skrytě zdá se na hrdle aneb na wazech jeho ležeti. Znatelé malby mají podezření, že tento nohošlap teprw w nowějších časích z jistých příčin zakryt a barwami zamazán. Podobný obraz nalezá se i we chrámě *La Carità* w okresu Sestiero di Dorso Duro, pod nimž tento nápis stojí: „*Alexander Papa III. Federici Primi Imperatoris iram et impetum fugiens abdidit se Venetiis, cognitum et a Senatu perhonorifice susceptum, Ottone Imperatoris filio navali proelio a Venetis victo captoque, Federicus pace facta supplex adorat fidem et obedientiam pollicitus. Ita Pontifici sua dignitas Venetae Reipubl. beneficio restituta. MCLXXVII.*“ — W tomto chrámě jenž Kanowníkům Lateranským patří, zdržowal se papež Alexander na autěku před císařem Bedřichem skrytě za jistý čas, za které pohostinstwí on tomuto chrámu wěcité odpustky propůjčil: půwodní Bulla papežowa na blánně o tom znějící wisí zde we chrámě. I Georgione a Titian tento historický předmět wyobrazowali w Benátkách. Anobrž i w Římě na Vatikaně we královské síni (*Sala Regia*) wisí obraz těmto Benátským podobný, jenže mnohem wětší. Na těchto wyobrazeních pozoru hodni jsau dwa rytíři a dworané, jeden na prawici, druhý na lewici stojící, ani oba obličej od tohoto diwadla s newolí odwracují: jsau to *Jindřich Starosi-*

Alexander orat, imperator Lutherane, quod exspectat!

delský slawosorbský šlechtic a *Dětrich Markrabě Mišenský*. Když totiž císař Bedřich Rudobradý (Barbarossa) od papeže Alexandra III. proto, že k jeho wolení nepřistaupil, do kletby dán byl a pak po dlauhých roztržkách a neřestech s nim se smířiti chtěl, místo k tomu w Benátkách r. 1180 určeno. Po wjezdu do města našel císař papeže w předsíní chrámu S. Marka sedícího; když pak dle obyčeje nohy jemu políbiti chtěl, papež tím uspokojen nebyw, slova Žalmu 91. ž. 13. předříkaje: „Po lwu a bazilišku choditi budeš a poslapáš lwíce i dra-ka“ — nohami šiji a hlavu císařowu šlapati chtěl. W tomto okamžení byl náš Starosídelský s Dětrichem Markrabětem prwní, jenž udeřením ruky na jilce zbraně swé tomuto přílišnému přepychu se zprotiwili, čímž papež předěšen podáním ruky císaře klečícího zdwihl a políbil. Když císař Jozef II. před tímto obrazem stál, wodiči z delikatesy pozornost jeho na jiné věci obraceli, a však na darmo; když pak potom obraz tento jemu se všelikým ostýcháním a omlauwáním wyswětlowali, řekl prey ke swým průwodčím s ausměchem ta slova: *tempi passati!* (časowé minulé).

Známo jest, že se někteří nowější němečtí dějepisci pro falešný stud zpauzejí proti této udalosti za bajku ji vyhlašujíce. Nám však newidí se w ní nic prawdě odporného býti, ano-brž s duchem středowěku, s charakterem papeže Alexandra a se všemi jinými okoličnostmi cele se srownáwati. A jestli sám císař Bedřich tak na swau osobu a hodnost zapomenul, že se při této příležitosti neostýchal kostelníkowi metlu z ruky wzíti a tu cestu we chrámě městikudy papež kráčel, a když ze chrámu vycházel a na koně sedal, jemu strmen držeti a koňowi přes daw lidu cestu klestiti: newím, pročby jemu méně pokory, kajénosti a trpěliwosti přiwlastňowano býti mělo u počátku, nežli w prostředku a u konce jeho s papežem se potkání, pokání a od kletby oswobození. Že sám papež Alexander III. w listu swém biskupu Yorkskému a Durhamskému psaném, kde smluwu mezi sebau a císařem učiněnou jim oznamuje, žádné zmínky o tomto nečiní, odtud ještě nenásleduje neprawdiwost tohoto skutku. Alexander tento byl muž silného charakteru, vysokomyslný, osobowačný, nezlomný: ale chwastání a samochlauba vzdáleny byly od něho; k tomu přichází i ta okoličnost, že neměl příčiny chlubiti se skutkem takowým, který jen činiti *chtěl* a *začal*, dokonati ale *nemohl* a *nesměl* pro blízko stojící, a tomu se zbrojně protiwićí dwořany zvláště Starosídelského, jako to němečtí kronikáři *Peckenstein*,

Knaut a jiní wyprawují. Obraz tento wisí w řadě a w prostředku takových obrazůw, kteří ne wymyšlené, ale skutečné příběhy Benátské představují, od Titiana, Tintoretta, Pawla Veronského, Františka Bassana, Palmy a jiných. Dobře poznamenal Benátský dějepisec *P. Giustiniani* o této věci, řka: „Confirmat hoc idem figuratio illa in comitiis totius rei gestae: nisi enim res eo modo quo secuta et a nobis relata est, veritatem contineret, non utique prisci illi Veneti, modestia pleni, tam impudenter eam historiam in publicum referendam censuissent.“ Buď jak buď, charakter, cit a skutek Starosídelského při tomto diwadle všickni letopisowé wychwalují, jako čisto lidský a mezi všemi neyušlechtlejší.

W této síni na lewé straně jsau ještě dwa obrazy oko a srdce Slawjana, ba wěru wůbec člověka, bolně urážející. Jeden pod číslem XIX. wisí nad oknem *Podmanění slawodalmatského města Zadru*, malovaný od *Dominika Tintoretta*, syna onoho slavného mistra Jakuba Robustiho příjmím Tintoretto; druhý pod číslem XX. *Obležení tohož města od moře i pevné země*, vyhotowený od *Ondřege Micheliho* příjmím *Vicentina*. Oba tito malíři byli jen mistři druhé třídy a sami tito obrazowé ani složbau ani barwami newynikají: ale obsah historický důležitými je činí. U prostřed zá hwatné výmluvnosti našeho wlaského wůdce, u prostřed těchto čarodějných malířských krás a zázrakůw hněwná žluč se po autrobách mojich rozlila, tak že sem Benátský charakter téměř nenáwiděti počal proto, že se spáchanými swými nelidskými ukrutnostmi ještě chwastá a tím oboje krásné umění, malířství i řečnictví, poškwřňuje. Mlčte! mlčte Signore! řeknu k němu, tyto obrazy wám a tomuto místu wíce k hanbě než ke cti slaužejí. — Řecký císař Manuel dal zpupnému Benátskému wyslancowi Jindřichowi Dandolowi w městě slawodalmatském Zadře žhaucí meděný plech tak blízko k očim přiložiti, že tento od té doby poloslepým byl. Dondola od toho času wzal toto, na onom skutku newinné, město w nenáwist tak, že staw se Dožem a wůdcem křižáckého loďstwa proti pohanům do Palestiny táhnauciho, na wzdory papežským rozkazům a kletbám město toto slawokřesťanské oblehl, plundrowal, domy a zdi zbořil r. 1202 dne 11. Listop. Když se po čase město opět zotawilo a pod ochranu uherského krále Ludwíka I. dostalo, bylo znouwu r. 1346. od Benátčanůw obleženo, ztečeno a všech swobod pozbaweno, wětším dílem winau a zradau maďarských welmožůw, kteří w čas této wojny s Benátčany w tajném poro-

zumení stáli proto, že se jim obtížné widělo wojsko, čili tehdejší banderie, vlastnū nákladkem zdržowati. Všickni historici to osvědčují, že po podmanění Zadru Benátčané nebyli wítězowé ale katowé a šerhowé nad obywateli tohoto města. Thurocz Chron. II. C. 8 píše: „že množství šlechticůw a měšťanůw na vyhnanství odsaudili, stáli a rozličnými mukami trýznili, muže, ženy a panny do Benátek odwlekli, zde je w zalářích hladem a žízní mořiwše a poznenáhla usmrtiwše.“ Ach ubozí, ach nešťastní Slawjané! vzdychal sem lítostiwě; ale obrátiw se umlknul sem a řekl téměř škřipě: Nikoli! ne ubozí, ale nemaudří, nesworní, nikdy a nikde spolunedržíci, k jiným se přilepující, a proto i všudy padající, slabí, opowržení.

O ostatních obrazech w této síni my zde jen běžně zmínku učiníme anť se slawjanského života netýkají a téměř we všech Cestopisech obšírně opsání a chwáleni se nalezají. Neyznamenitější jsau tři obrazowé na stropě: Venetia co ženština w oblacích ode Sláwy korunowaná, dílo *Pawla Veronského*; Venetia u prostřed bohyň od *Jakuba Tintoretta*; Venetia od wítězství wěččená a cnostmi obklíččená od *Jakuba Palmý*. Nad trůnem dožete zaujímá celau stěnu *Ráj*, od *Jak. Tintoretta*, slawný tento obraz jest posud neywětší we swětě olejowými barwami malowaný, totiž 74 střew. široký a 30 střew. vysoký. Na nás neudělalo toto modlařené dílo takowé wražení jako sme očekáwali: jeho malé figury nezdají se nám ku velikosti obrazu we slušném poměru státi, ať o tom mlčíme, že čas a pozdější opravcowé mnoho na něm pokazili. Na protější stěně ku Piazzetě nade druhým oknem wisejí poprsí Dožůw Benátských; na tom prázdném místě, kdeby obraz Dožete Marina Faliera státi měl, čte se tento nápis: „Hic est locus Marini Faletri decapitati pro criminibus.“

Odtudto nawštíwili sme *Síni wolici* čili *Sala dello Scrutinio*, a zde opět dwa slawonárodních dějin se týkající obrazy celau pozornost mau tak zaujali, jakoby tam ani jiných nebylo. Jeden pod číslem VII. představuje *Bitwu a wybogowěni Zadru od Jak. Tintoretta*; tento obraz jest nepochybně neywýtečnejší nejen w celém tomto paláci, ale i mezi všemi prácemi Tintorettowými. Zde se mistru tomuto poštěstilo aužasnau velikost a sílu Michala Angela s líbeznaui barwitostí Titianowau sjednotiti. Dlauho sem zde na rozpacích byl, mámli se zde vlastenským čili aesthetickým citům více ponechati; předmět zajisté obrazu působí slawskému srdci bol a stud, ačkoli hrdinští Zadrané zmužile sobě w obraně swé počínají; ale krása

obrazu koji a mírí čarodějnými wnadami oko tak, že odtud powstává jakási míchaná bolestná krása a krásná bolest w srdci Slawjana. Druhý obraz pod číslem VIII. líčí *Wzeti slawodalmatského města Kotaru*, od *And. Vicentina*, jenž se r. 1420 stalo. Jakový to rozdíl mezi tímto Vicentinovým a oním jemu sousedním Tintorettoovým obrazem. Štětce tohoto raní srdce ale i hojí, onoho jen oči kole w obojím i historickém i malířském smyslu.

We knihowně, roku 1812 z protějších nových Prokurací sem přenesené, pro trvající prázny, jen krátké a běžné přehlednutí nám dopřáno. Učenost w Benátkách nebyla a není tak wysoce ctěna a milována jako krásouma a umělectwí; wůdcové we knihownách a listownách jsau slowoskaupí, pospíchající, často pošmaurní a newlídní: naproti tomu wůdcové w obrazárnách a jiných uměleckých zbírkách radořeční, široce a zpozdlé, s jakausi sobělíbstí všeco wyswětlující. Již *Petrarka* a Kardinal *Bessarione* položili základ k této knihowně darowaním Obci swých rukopisůw a knih. Počítá nyní tato knihowna asi 80,000 kusůw, mezi nimiž asi 5,000 Rukopisůw. Co řídkosti ukazují se Rpisy od *S. Augustina* de Trinitate a téhož Wýklad na Epištoly S. Pawla. Pamatná jest zde zeměkule od *Fra Maura* r. 1460 udělaná, tehdejší známou twárnost okresu zemského okazující; stojí na ní již i *Předhoří Dobré naděje* poznačeno, ačkoli tudy ještě objeweno nebylo. Wíce než toto zanámalý mně řecké mramorowé, zde složené řezbarské a sošnické antiky z neykrásnější hellenské doby pocházející, jmenowitě *Ganymed*, jehož Jupiter w podobě orla unaší, toto dílo připisuje se wůbec Fidiášowi, a neníť ho nehodno. Pak Jupiter a Leda w labutí postavě; Dwě Muzy; Faunus a Bachus; Ulysses, Amor, Diana; mrtwý bojownik atd.

Na jedné straně tohoto paláce proti průliwu *Rio di Palazzo* jsau ony powěstné žaláře, o nichž w romanech, w cestopisech a jiných knihách tak mnoho strašliwého se píše. Hruza a oškliwost proniká owšem člověka při jejich zewrubném nawštíwení; tyto tmawé, křiwolaké schody a průchody, tyto tlusté zerzawené mřeže, tyto nízké a auzké peleše, wíce rakwem než příbytkům podobné, tyto krupějemi krwe poznačené zdi, tyto dírky a průduchy nimiž se krew, snad i těla odprawených, do moře metala — toto vše swědectwím jest barbarských časůw, a owšem Byronská přirozenost se k tomu vyhledává w těchto mučidlách dlauho a s líbstí se bawiti mocti. My slabočiwní Slawjané neměli sme toho anglického daru

utíkáwše odtudto čím dříve na swobodné powětrí. Musím však wyznati, že německé barbarství z tohoto ohledu tomuto Benátskému mnoho neodewzdává, jestli je nepřewyšuje. Nás aspoň w Řezně při uwidění tamějších říšských podzemních smradlawých, nezdrawých wězení, a s nimi sausedujících mučiren, kde škřipce, ostrými hřeby opatřené postele, železné koně, pily, řebříky, kule a jiné ohawné nástroje — mnohem wětší hněw a stud nad člowěčenstwem projal, nežli zde při Benátských žalářech, které sám powěstný lidomil *M. Howard* za neyzdrawější a neyčistější, mezi všemi od něho ohledanými, wyhlásil. Dwa druhowé žalářůw zde však zwláštni jsau, které místnost a podnebí i zplodily i obtížnými dělají, totiž tak řečené *Studnice* a *Olowené střechy* (Pozzi i Piombi). Studnice byly temnice, jenž dwa střewíce zhlaubí pod wodau stály železnými tyčemi od moře oddělené. Přes tyto mřeže wcházela sem slaná morská woda a s ní spolu i slabé swětlo z wenku. W prostředku čněl dřewený slaup, jenž wěžňowi za stolicí, stůl i postel slaužil, nechťelli we wodě státi; každého jitra dána wěžňowi polówka a kus chleba s jejichž stráwením pospíchati musel, nechťelli aby se kořisti morských myší a potkanůw staly. A předce jistý Francauz, jenž r. 1716 co špehaun lapen, na smrt odsauzen, ale pak omilostěn a zdeuwězněn byl, přežil w tomto obojžiwelnictwí, mezi sezením w powětrí a plowním we wodě, celých 37 let. Do jednoho z těchto žalářůw dal se prey *Lord Byron*, tento aesthetický Don Juan, když se w Benátkách zdržowal r. 1817. 1819. schwálně na půl dne zawřítí, aby hrůzu takowého položení osobně pocítil, a obrazotwornost swau k básni „Chillonský wězeň“ rozdrážditi mohl. Ačkoli muě wšetečnost wšudy milší jest, než netečnost: předce však takowá ošemetnost zdá se mi býti koketowání s lidskau opowržeností, ať nic nedím o tom, že se mi každý na mučidlách wyškřipcowaný plod básnický oškliví. — Olowené střechy byly žaláře we wýsosti na podlahách, kam slunce silně páliło. W jednom takowém předpeklí seděl zlopowěstný *Casanova* w minulém století od r. 1755—1756. za patnácte měsícůw ležew wětším dílem na půdě polonahý, anť přímo státi zde nelze. Wlastně posawad se nezná a nechápá jak jemu možno bylo odtudto se wyswoboditi! jestliže i nočním časem prstem a holí břewno za postelí prorýpal: jakže z wýšky této záwratné dolů se dostal aneb do člunu skočil? — Onen žalář kde hrabě Laskowic seděl, jest od Francauzůw polozbořen, polozpálen. Roku 1797 dne 25. Máje stál zde nade wchodem všech těchto

wězení tento Napoleonský nápis: „*Žaláře aristokratického barbarství, zbořené w prvním roku wlašské swobody!*“. I onen *most vzdychání* čili *zdychůw* (Ponte de' sospiri) přes který odsauzení wězňové obyčejně buď ku popravě, buď k wěcitému wězení wedeni býwali, jest již zazděn. We dvoře Dožecího paláce zasluhují pozornost dvě medí okované, dosti hluboké, studny čili cisterny, w nichž na dně kámen na způsob kotlu wprawen, kam woda z Brenty na lodích dowážená, podzemními žlaby přes písek, aby se očistila, wtéká. Zde ustawičně množství lidu obojího pohlaví s nádobami k wázení wody stojí. Zniklali bauře lidu w městě proti šlechtě a wládě: tyto studnice tak nastrojeny byly, že woda netoliko do těchto ale ani do jiných s nimi spojených studnic tehdaž wpauštěna nebyla, aby se lid nedostatkem wody upokojil.

Wyšedše z tohoto labyrintu na swobodné powětrí, užříme celau Piazzetu lidstwem nesčíslným se hemžiti a w prostředku pranýř čili lešení státi. K dostání pohodlného hlediště wkauřili sme se na strop protistojící *Loggety*. Jest to malé hezaunké stawení wedle Šwatomarkowské wěže, jehož průčelí rozličným mramorem, řezbami a litinami ozdobeno jest. Krásné jsau obzwláště jeho mřežové lité dwěře, od *Antonína Gaje*, litce w 17. století, jehož jméno zde slyšeti, již proto nám příjemné bylo, že nás upomínalo na podobné, všem Slawjanům milé a o národ náš welezaslaužilé, jméno. Zde stála někdy ozbrojená stráž, dokud weliká Rada shromažděna byla. Před námi byli dwa čerwení slaupové na pawlači Dožecího paláce, mezi nimiž čerwené sukno zawěšené wlálo; pod námi na náměstí bylo asi 5—6tisícůw diwákůw hučících a ječících. Několik drábůw wedlo z nowých žalářůw z nábreží Slawjanského dwa starce wtěžkých pautách; když stáli na lešení, zjewil se mezi oněmi čerwenými slaupy saudce, a w tomto okamžení stalo se utišení weliké; ortel čten: „že Židé tito byli falšowatelé měničných listůw (Wechsel) a proto jako takowí na 6 let do wězení se odsuzují.“ — Tu jek a lermo opět powstalo a zločinci wedeni bywše zpátkem wzali za swé. Podiwno bylo nám, že w této tlačnici lidu žádných panen a žen widěti nebylo! —

Přímo odtudto šli sme na tak zwanau *Hodinowau wěži* (Torre dell' Orologio) na straně starých Prokuracíí. Budowa to ušlechtilá, bohatě omramorovaná a pozlacená, čtyřipatrowá. W prostředku wěže z wenku jest krásný pozlacený obraz Madony; wniter pak sochy anjelůw a tři mudrcůw od východu, které w jistých slawných dnech každau hodinu se zjewují

před obrazem Marie poklonu činíce. Na wrcholci věže wisi w powětří zwon, na který dwa broncowí cele nazí obrowští mužowé, kladiwem w rukách držným, hodiny bijí. Stroj tento jest dílo Karla da Reggio r. 1499, obnowené však r. 1759. skrze Ferracinu z Bassana, jenž za to od Obce 8500 dukatůw dostal. Naš Čičerone štěbetný a rozmarný pstrohawec, potwřzowal, že jeden z těch mužůw představuje „*Italiana*“ druhý „*Tedesca*“ — *E perche non Schiavone?* — já jemu wpadnu do řeči, vždyť — po kračowal sem dále — jsau tito waši otcowé, půwodcowé wašeho jména i města Venetie, waši neyblížší ze všech stran waš obklíčující sausedé, jejich krajiny byly a jsau posud waše pokladnice a špižirny, tyto zdi a palácowé jsau ze slawjanských kamenůw, waše neystarší a neypřednější rodiny jsau slawjanská krew, waše neyzmužilejší wojsko slawjanští synowé ... *Può essere* — řekl on — *ma io nescio!*

Na straně nowých Prokurací, kde předtím stará knihowna byla jest nyní králowský palác. Tu poprw níkrát zaplesalo srdce mé radostí w Benátkách. Na stropě tohoto palácu, w oddělení sedmém, jsau tři obrazy od *Ondřeje Medoly* čili *Slawjana*, z nichž jeden *knížetstwi*, druhý *kněžstwi*, třetí *wojenstwi* symbolicky představuje. Ozdoby wůkol tohoto oblauku jsau práce jistého *Semoleje*. Celé hejno krásných a nádherných citůw proletělo zde před těmito obrazy duši mau: krásných proto, že dílo výborné jest; nádherných proto, že tu Slawjana u prostřed neyslawnějších malířůw Benátských, Titiana, Pawla Veronského, Tintoretta, Molinariho, Varotariho, Salviatih, Rosy, Strozziho a jiných spatřil sem. Byť pak krásně díla jiných mistrůw snad zdařilejší a stkwělejší byla: tak blízko mi žádné nestálo jako toto, toto bylo dílo národní. Wedle slawjanských mužůw, obrazůw, památek, všeco ostatní bylo pro mne méně pamatné a zajímavé: pročť ta místa i neyraději i neyčastěji sem nawštíwil, kde něco národního aneb aspoň našeho národu se týkajícího bylo. Tam bych byl i dnowal i nocoval. W každé obrazárně, w každé Sbírce starotin bažil a jastřil zrak můj neywíce po tom, co našinské bylo, aniž sem tak snadno co přeočil. W takowé době byl duch můj z obau stran, semo tamo, sladce heyčkán w kolébce neyčistějších rozkoší, zde od bohyně krásoumy, tam od matky Sláwy. Známtž já, že mi kosmopolité námítka jednostrannosti udělají: ale tato žaloba mne nebude tak boleti, jako ona, kdyby mi nenárodnost, národní tupost a newšimawost nadwrhowati měli. Malby, obrazůw a wýtworůw uměleckých cizonárodních, dosti sem již

widěl a obdivoval we světě: není diwu že duše cizotinami nasycená i po vlastním tauží a při spatření národního díla swátek radosti swětí. Z obrazůw tohoto Slawjana i wíce sme w Benátkách nalezli a obdivovali, jmenowitě we chrámě I Carmini, w okrese Dorsoduro: *Obřezání Páně*; we chrámě Jezuitském: *Nawštíwení Panny Marie* (mistrowské dílo); we chrámě S. Rocha: *Bůh otec anjely obdaný*, tamž malby na urně oltární w níž tělo S. Rocha; we chrámě S. Theresie a S. Sebastiana wíce obrazůw. W palácu Manfrinském, w siní F. jest *Leda s labutí* od Ondřeje Schiavona, utěšené dílo, měký, štanatý, obratnau rukau wedený penzlík. Neybohatší ale sklad a jakoby zvláštní Gallerii obrazůw tohoto malíře založila rodina *Galvanišká* we swém Palácu, w Cannareggio čísl. 39. kde se asi 20 neylepších kusůw od Ondřeje Slawjana nachází, mezi nimiž dwa w přeweliké komposicii Zde sem teprw chápal, proč všickni welicí mistrowé Schiavona tak wysoce ctili; proč jej Titian za swého přítele a pomocníka při mnohých obrazech zwolil; proč Tintoretto při swých pracech ustawičně obraz Schiavonůw před sebou míwal a to radil, aby každý malíř we swém příbytku obraz Schiavonůw měl a jeho považowáním k malířskému ohni se rozhorlowal. W obrazích Schiavonowych nalezáme netoliko malířství ale i básnictví, nejen tělo ale i duši. A přitom na neymnožších obrazech jeho sedí barwa i po stoletích ještě tak čerstwě a jasně w celém blesku její prwní newiny a nádhery, jakoby teprw nedáwno z jeho dílny byli wyšli. A to w powětrí Benátském, morskými wlhkostmi obtěžkaném, mnoho znamená. Já zde w říši idealůw a w kochání se se synem Sláwy na předešlost, přítomnost i budaucnost zapomenul sem tak, že mne Čičerone na uplynulý již čas upomínati musel. Co může člověka wíce zangeliti, co mysl a srdce, w jejich neywniternějších záwinkách, wíce wyjasniti a celý žiwot weselejším učiniti jako takowéto duši omlazující patření na wzory krásy a uměny? Mezi slawjanskými žiwopisci stojí Ondřej Schiavoni nepochybně na neywyšším stupni dokonalosti a sláwy: mezi Benátskými stojí čestně w radě prwních, anobrž co do barwitosti a wděkůw neywyše. Slowem Schiavoni jest náš Rafael. Po něm powstala zvláštní malířská škola we Wlaších jmenowaná *Scuola di Schiavoni*, která se zvláštním míšením barew wyznačowala. Ondřej Schiavoni bylť mojim miláčkem již w mém mládenectwí: nyní pak byl mi na mé celé wlaské cestě mojim Mentorem, učitelem, blažitelem. Či to bezpečně a sprawedliwě dle saudu jiných, na to nedbám,

dosti na tom, že já při tom tu nevyšší a to dvojí, aesthetic-
kau a národní, blaženost sem požíwal. Obrazy wlašské, i ty
neykrásnější, opojili oko mé, okřídili mau obraznost; ale
srdce nechali studené, ba nejednau bolest mu působili předsta-
wováním smutných národních příběhůw, anebo srownáváním
losu našeho národu a jeho umělecké vzdělanosti s jinými šťast-
nějšími národy: ale zde před klassickými čarotwory malířůw
slawjanských, všecko toto se wyrowná, a duše přichází do
smíření se swětem a w harmonii sama se sebau. Možno, že
obrazy mistrůw jiných národůw jsau krásnější, ale Schiavoniho
jsau slawjanštější; těmto barwám sme my bližší, těmto posta-
wám příbuznější; jest to slawské srdce, které nám tu w au-
střety bije, slawské oči, z nichž tyto jiskry plapolají, slaw-
ská usta, která zde tak pronikawým hlasem ta slova k nám
wolají: „Škoda wás Slawjané, že swůj národ nemilujete a ne-
wzděláwáte! coby z wás býti mohlo! jak wýborné malíře, jak
slawné umělce wšeho druhu mohli by ste míti!“

HLAWA IV.

Benátky:

Schiavoni; Akademia krásoum; Chrámy.

Nabažení těmto přerokošnými umělekonárodními slast-
mi, dotazowali sme se na rodinu, potomky a obydlí Schiavo-
niho. Naši kondolníci i hned do welikého Kanalu zwrtli, a w
okamžení stáli sme u brány krásného a welikého paláce, jenž
někdy rodu Giustinianskému, nyní Schiavonskému patří. Pán
Felice Schiavoni, neymladší výstřelek této rodiny nyní ney-
slawnější malíř netoliko w Benátkách ale snad w celé Italii, byl
prawě, jak sme přišli, we swé dílnici malowaw obraz jisté
tam sedící wážné matrony. Nic méně odložiw štětec mezitím
na stranu, přijal nás s tau neypřiwětiwější wlidností. Když
pak uslyšel wyjádření našich aumyslůw: „že my jako Slawjané
ku Slawjanowi s národní uctau a s pozdrawením ode mnohých
spolurodákůw jenž na takowého umělce hrdí jsau, přichází-
me—“ tu obličej jeho stkwíti se počal a duch jeho plapolal w
oslawení. Newěděl nám místa we swém paláce najíti, teprw
nyní byli sme w této cizině všickni doma, všickni svoji, i on
i my. Mluwili sme hned německy hned wlašsky, on to my toto
nedokonále: a wšak ani řeči a jazykůw nám potřebí nebylo, tak
dobře sobě naše city a aumysly, naše oči a posunky rozuměli.

Pane Slawjane, umíteli slawjansky? ptál sem se já.

On. Ach, bohužel! málo aneb nic: já neměl zde k tomu žádné příležitosti, žádného učitele.

Já. I jakžto, vždyť jest zde w Benátkách nejen Ulice Slawůw ale i chrám Slawjanůw.

On. Owšem, ale není žádných škol: u nás to není tak jako u Protestantůw, kde prey při každém chrámě hned i škola k wynaučování mládeže se nalezá. Němci w Benátkách jsau z tohoto ohledu maudřejší a šťastnější, tiť mají zde wice prostředkůw a příprav k udržení své řeči w lůnu vlastiny.

Já. Tot samo slyšel sem i w Terstu, i tam Němci všemožně pečují o zachování své řeči a národuosti: Slawjané na-proti tomu všeco jen od vlády čekají aneb náhodě zanechávají.

On. Slyším však, že w neynovějších časích Slawjané se probuzowati začínají a řeč i literaturu zwelebuji. Kdyby jen slawjanské knihy zde byly k dostání, já bych vlastní pilností wynahradil co mi maceši Štěstěna odeprěla, uče se jazyku swých otcůw.

Já. Tedy předce Wy to posud znáte že slawjanského rodu a původu jste?

On. Netoliko znám, ale tím se i pyším, že z hrdinského (marziale) Slawo-dalmatského kmene pocházím. Náš praděd *Ondřej Medola*, narozen w Dalmatii, w městě Šibeníku, z chudých rodičůw, obíral se w mladosti malowáním kufrůw a truhel; jeden z takových kufrůw přišel jakémusi cestujícímu bohatému pánu do rukau, jehož malba tak se mu líbila, že mladého toho barwitele se sebau do Benátek wzal, kde se potom slawným malířem stal. Tento *Ondřej* měl syna *Michala* též malíře, Michal měl syna *Natále*, Natál má syny *Jana*, jenž w Petrohradě malířem jest a *Felice*, jenž já jsem.— Prosím pak co to slovo *Medola* we slawjanské řeči znamená? vždyť to někteří za latinské uznávají.

Já. Dle mého zdání jest kořen toho slova *med*, *ola* pak čili *ole* jest tvořící přídavek tak jako *Dodola*, *homola* aneb *homole*, *stodola*, *kondola*, *Wojnole*, *Dragole* atd. U Serbůw se mnohé osoby a rodiny nalezají od *medu* pojmenowané, k. p. *Medak*, *Medoňa*, *Medulja*. Že pak to někteří k latinčině natahují, to jest důkaz buď neumětlosti, buď obyčejné nepřiznivosti jiných národůw k našemu, kteříby nám vše co welikého a slawného jest rádi wzali a sobě přivlastnili, jako to učiniti chtěli s Koperníkem, anobř i se samým Husem.

Po této rozmluvě wodil nás pán *Felice Medola* sem tam po celém swém palácu, který téměř celý jen obrazárna jest, sbírku neyvýbornějších díl neyslawnějších mistrůw, obzvláště jeho předkůw, obsahující. Ukázal nám i pozůstatek z jednoho, od jeho praděda Ondřege, malowaného kufru, který potomci tito co swaté dědictwí zachowávají. Od Natále widěti zde originaly oněch dwau powěstných obrazůw, kde starý bohatý Turek jednu mladici swodí ukazowáním jí pásma krásných perel. Boj mezi newinností a marnomyslností ženskau, kteráby i jedno i druhé neráda ztratila, nelze živěji a prawdiwěji předstawiti. Judit, Venus a jiné ženské obrazy sotwy sem kde w takowé ušlechtilosti spatřil: toto ladné dráždění čiwůw, které po celé pleti, jako jarní ausměch máje po zemi, letí; tato opojná, mimo sebe žádného jiného cíle nemající, libost žiwota; tato newinnost ženské slabosti a neznámosti; tento kwět ne tak rozumem, jako raději citem a tušením, řízené tělesnosti! — I jeho Ewa w palácu Barbarigůw a jeho S. Markowské náměstí pro Angličana malované, se obdiwují. Wůbec ze všech widěných prací Schiavonůw, jak předkůw tak i žijících potomkůw, to poznamenání sem učinil, že se jim ženštiny lépe zdařily, než mužské osoby. Snad to výraz a následek přirozeného jim národního charakteru slawjanského, anť i oni jsau synowé *holubičeho národu*.

Co mi zde w palácu Schiawonském, anobř i jinde w Italii, do očí padlo, byla ona prostota, téměř práznota, která w těchto prostranných síních a swětnicích wlaských šlechticůw i měšťanůw panuje. Nenajdeš tu mowitinami a rozličným náradím přeplněné chyže, kde w každém kautě klawír, skříně, postele, kanapety, diwany s wycpanými poduškami, tucet stolůw a sedadel, dědowské stolice anebo právě zbroje, pipky a těmto podobná, měkost a leniwost, aneb stkwostnost a marnotratnost aspoň newkusnost napomáhající zawazadla: — nýbrž krásná všudy architektura, na stěnách obrazy a několik welikých zrcadel, w kautech mistrowské sochy anebo bysty, sbírky starožitností — jsau celá domowní auprawa.

Nedaleko od palácu Schiavonského jest *Akademie Krásom*, kterau my, tak jako i pána Schiavoniho, dwakráte nawštíwili sme. Pán Schiavoni zajisté jest zpráwcem a učitelem zde w malířské třídě. Již we dvoře widěli sme do jedné přízemní síně haufy wcházejících a vycházejících diwákůw, s praudem i my tam wešli sme. W prostředku stál na tabuli právě w těchto dnech dokonaný weliký obraz od Felice Schiavoniho *Obětování P. Marie*, shotowený pro S. Antonský chrám

w Terstu. Netoliko mladí malíři, i staří mistrowé stáli a seděli wúkol odlikující aneb obdiwující toto nowé, ještě blesku čerstwoty a jasnoty barew plné dílo. Jak hrdě tlauklo w nádrích mojich srdce, při té myšlénce: to učinil Slawjan! synu našeho národu vzdává se tato pocta! O co by mohlo býti z takowého národu, kdyby byl swojim, nezciženým, aneb aspoň vzdělávaným a podporovaným. —

K opsání uměleckých pokladůw, malířských, řezbarských a stawitelských zde shromažděných sotwyby kniha postačila, nercili Cestopis běžný. Já přímo a neyprwé k tomu sem se bral, co jest koruna této Akademie, totiž ku swětoslawné *Assuntě* čili Nanebewzetí P. Marie od *Titiana*. Obraz tento weliký wisi w prwní síni na stěně proti schodům, mezi ostatními obrazy jako slunce mezi hvězdami. Magickými paprysky táhne k sobě oko tento malířský zázrak. My dlanu stáli sme němí, nepohnutí, slow k wyjádření citu najiti nemohauce. Toť jsau neylepší obrazové, aspoň pro mne. Tiché myšlénky zaneprazhňují před nimi duši mau, ne o umění a malířství, ani o způsobnosti arcimistrůw, ale o mne a mém národu, až konečně slzy z očí se kradnaucí zatopějí w ustech mých tu otázku: „Bože milý! proč se můj tak starodáwný — tak weliký — téměř stomillionový — národ takowýmito obrazy a Akademiemi nehonosí? — Proč se naši malíři po cizích školách taulati, a we službě cizích národůw pracowati musejí? Kdy pak powstane w Europě a w Historii slawjanská malířská škola, tak jako jest Benátská, aneb francauzská, nízozemská, německá? Zdali národ náš není o mnohá století starší, nežli wlaský? a hle jak dalece jej tento již w krásoumách předběhl a zpátkem za sebau zanechal! Můželi se neswornost a roztrhanost národu hrozněji trestati, jako tímto smutným následkem, že při ní nic welikého a krásného možno není?“ Ledwa sem rozkrwawené srdce swé ukojiti mohl, zbauřené a raněné zde tím stydným pomyšlením, že jsem i já synem tohoto kalužnatějšího národu! — Proto jen běžně prohledl sem nyní po prwníkrátě celau Akademii, nebo pánem citu mého zde stal sem se teprw při druhém nawštíwení, když ozáblejší rozwaha nastala. Maria tato Titianowa jest cele rozdílna od jiných tohoto druhu, ona není tak aeterická, prozračná a woňawá jako Rafaelowa, ani tak swatá, pokorná jako Quida Reniho, ani tak nádherná a stkwestná jako Pawla Veronkého a jiných: ona je Benátčanka, býwalá milénka Titianowa, ale idealizovaná: což jí práwě tak welikého působení propůjčuje, že na skutečnosti spočívá. Ona chvěje w prostředku w modlitbě rozplynutá; pod ní apoštolé; nad ní z oblakůw Bůh s

otewřeným náručím; wúkol hejna anjelůw. Celé toto dílo jakkoli krásné jest, předce při dalším a pilnějším pozorování najdeme, že wíce zemských než nebeských žiwlůw w sobě má. To znají dobře zdejší Čičeronowé, proto diwače wždy hledějí na jisté stojiště a hlediště postawiti a obmeziti, a já sem jim nemálo omrzlosti tím působil, že nechťew býti slaupem na jednom punktě zasazeným, obrazy ze všech stran, w rozličné dálce a w rozličném swětle považowati obyčej měl sem, chtěje tak netoliko na diwadlo ale i za opony a kulisy malířůw hleděti. Přijdeli však oko ke studené střízliwosti, spozoruje na tomto obrazu příliš mnoho červených křiklawých barew. Maria má červené rauchy, Bůh otec červené rauchy, čtyři z apoštolůw a diwákůw dolů stojících červené pláště, až i ta andělčata mají červené semtam wlaající opasky. Ruský malíř Jakub Janenko cestowal r. 1833. schwálně do Benátek ku kopírowání tohoto obrazu, což se mu i se wšeobecnau pochwalau zdařilo. Odlika jest s půwodníkem stejné welikosti i téhož charakteru.

Mezi hromadami přicházejících a odcházejících sem diwačůw, obzwlastě impertinentných Angličanůw, seděla zde na stolici před obrazem Nanebewzatky jedna paní při níž její manžel stál: obě tyto osoby obzwlastě mi w oči udeřily, tím wíce že již wčera wečer w jedné auzké ulici před nami do theatru jdouce o cestu tam wedaucí se nás ptaly, odkud sme zawírali že i ony cizozemci jsau. Paní byla vysokého zrostu, čisto oděná, krátký černoaksamitowý kabátek, ostatní bílé rauchy mající a skrze lornětky dlahu a pilně obraz tento považující. Gejí podíl a saud o malbách těchto, prozrazowali osobu wysoce wzdělanau a mně zdálo se jako we snách, že sem tuto osobu kdysi a kdesi widěl: a však wěze w pochybnosti neopowážil sem se zde ji oslowiti, až se mi jinde příhodná zawdala příležitost.

W síni řezbářské wprawena jest u stěny krásná pozlacená urna s nápisem: „Dextra magni Canovae.“ Zde se prawice tohoto slawného, snad příliš modlařeného, aspoň přísladkého umělce schowává. On byl malířem i řezbářem spolu, ale neměl dosti síly k náležitému laučení obau krásoum jako Michal Angelo, proto on jest malujícím řezbářem. Chodba wedle této síně ozdobena jest stawitelskými nákrasy slawného wlašského architekta *Quarenghiho*, jenž jest we službě Ruského císaře.— Díla řezbářská cele jináče na mne účinkují, nežli díla malířská, ačkoli obě tyto krásoumy wysoce wážím, předce wyznati musím, že mne poslední rozkošněji udirají. Barwy a swětlo bližší jsau žiwotu, duši a mluwě, nežli kámen a studený mra-

mor. Oko jest neypodstatnější částka těla, neyušlechtilejší smysl, ono neyzřejměji jewí charakter, schopnosti rozumu a tajnosti srdce: řezbářowi jest ale právě tento neywěrnější tlumač duše nepřístupný, ledaže jeho pauhá zewniterná forma. Proto při sochách, wyjma antiky, nikdy sem se tak dlanuho nebawíwal, jako při obrazech.

Mimo rodinu Medolůw, w Benátkách ještě pět slawjanských umělcůw, mezi nimiž čtyři malíři, pozornosti hodni jsau, totiž: *Hieronym Schiavone*, *Jakub Pisbolica*, *Bedřich Benkovich* a *Martin Rota*. *Hieronym* aneb *Jiří Schiavone* malíř, kwětl asi dwadcet let před Ondřejem Medolau w Benátkách: jeden z jeho obrazůw widěti we škole Swato-Markowské *Krista w zahradě Getsemane představující* ne olejowými ale wodowými barwami: obraz hezký ale časem zbledlý; druhý *Marii s dítětem* widěli sme newím již kde. Onen druhý malíř, žil okolo 1555. odkud pocházel, nikde sem se dowěděti nemohl; že však synem našeho národu byl, to ukazuje již jeho jméno. Od něho se nalezá we chrámě S. Maria maggiore oltární obraz *Wstaupení Paně* představující. Füssli ho drží za stejného s Jakobem Pistoju, ale beze všech důwodůw. Obrazy od malíře *Bedřicha Benkoviče* widěli sme w Akademii: *Abakuk s anjelem*, neweliký ale rozmilý obraz, jehož kopii od samého mistra udělanau widěti i w palácu Manfrinském w síni F. I we chrámě S. Sebastiana jest jakýsi obraz od něho, který však spatřiti mně se nedostalo. *Martin Rota*, Dalmatinec ze Šibeniku, byl vlastně jen medirytce, ale znamenitý; we knihowně dožecí nalezá se od něho celá kniha in folio, obrazy římských císařůw od Julia Caesara až k Alexandrowi Severowi. I obrazy od Titiana, Michala Angela, Rafaela, Zucchera a jiných od něho w medirytě nalezají se mnohé jak w saukromých tak i weřejných Sbírkách rytin. Poslední *Mikuláš z Rakwe* Slawjanský (Niccolo dell' Arca Schiavone) wyhotowil z pálené země polowypuklé dílo (Basrelief) *Narození Paně* představující, jenž oltář chrámu S. Ducha ozdobuje. Malířská škola pro Slawo-Dalmaty posud se nachází w ulici San-Antonino.

W Benátkách se nyní ještě asi 103 rozličných chrámůw a chrámkůw nalezá; my sme jen neypamatnější a obzwlášť ty nawštíwili, které se slawjanským životem we swazku nějakém stojí: a proto i zde prwé o těchto, pak o oněch mluwiti budeme. *Chrám Slawjanůw* Swato-Jirský, w okresu Kastelském, jest zdařilé dílo *Sansorina*, tohoto stawitele řeckých Milostek; on nese na čele r. 1551, prostota se wznešeností, čistý sloh a

wkus jsau zde panujícím rázem. Wnitřek tohoto chrámu jest bohatě ozdoben obrazy od Viktora Carpaccia; zde jest i korahew tohoto braterstwa wymalovaná od Antonina Aliensa. Jakob Tatti Sansovino a Palladio byli dwa z neyznamenitějších stawitelůw właských w nowých časích: oni a Michal Angelo zapudili tmawau, pošmaurnau, končítau a hrotnatau germanogothickau architekturu, která se i do Wlach byla wedrala a zkrísili krásný a weselý starořecký způsob stawitelství. Sansovino se narodil we Florencii, pracował w Římě, we Veroně, Padově a w Benátkách, kde i r. 1570 zemřel. On stawěl zde *schod obrůw* w dožecím paláci, potom předešlau knihownu, které stawení sám Palladio za neyušlechtilější nowých časůw drží, pak Loggetu, chrám S. Gemignana, chrám Slawjanůw a jiné.

Chrám S. Marie *Županické* (Zobenigo Jubanica) a chrám S. *Mojžíše* oba w okresu Swato-Markowském, jsau w nowějším, ne cele klassickém, vkusu, ozdobami a šperky přeplněni. We chrámě Županickém chowají se těla pěti mučeníkůw, Anastasia, Vicence, Antonína, Eugenia a Pelegrina: jeho čtvero-hranná věže nestojí přímo, ale křiwo na způsob Boloňské. — We chrámě S. Mojžíše, jehož mnohými sochami ozdobené průčelí z istrianského kamene jest, odpočívají kosti dwau učelých Slawjanůw totiž *Bernarda Georgiče*, rodilého z Dubrowníku, Jezuity a potom Kanowníka, zemřelého 1687, slawného latinskými básněmi a jinými spisy; on vydal i Sbírku Slawo-illyrských přísloví; druhý jenž zde nad lewau bránau stkwestný pomník má, jest Kanowník *Iwanowič*, učeností na slovo wzatý.

Chrám S. Trojice wystawen od slawné Dalmato-Šibenické rodiny *Zagredůw* w okresu Castelském, má sedem na mramor bohatých oltářůw, pak obrazy od Palmy mladšího, od Conegliana, Aliensa, Fialettiho a jiných. W něm jest kapla S. Gerarda Zagreda, apoštola, biskupa a mučeníka uherského, kde se částka z pozůstatkůw tohoto Swatého chowá; druhá menší částka jest we chrámě Benediktinůw na ostrowě Jiřího Welkého (S. Giorgio Maggiore). Mišený cit radosti a studu strídal se zde obapolně w mojich wniternostech: radosti proto, že i tento, o Uhry wysoce zaslaužilý, muž byl výstřelkem našeho národu; studu proto, že to teprw nyní a zde w Benátkách sem zwěděl, ačkoli dwadcet let w sausedství jeho wrchu (Gerhardsberg) w Budíně, kde mučeniectwí podstaupil, sem přebýwal. Mimo Methoda a Cyrilla, Swatopluka, Priwiny a Ko-

cela, dwanácte apoštolůw a prwokřesťanských učitelůw dali Slawjané Maďarům, totiž: od jihu z Dalmatie: *Gerarda*; od severu z Čech: *Wojtěcha*, *Radima*, *Radlu*, *Ostřika* čili *Astrika*, *Boniface*, *Sebastiana*, *Bezterta* čili *Beztrita*, *Jintýra*; od východu z Polska: kněžnu *Adletu* manželku Geysowu, *Swirada* a *Benedicta*. — I we chrámě *S. Francesco della Vigna*, w okresu Castelském, má rodina Zagredská hezkau kaplu pod číslem III. na jejímž oltáři krásná mramorowá socha S. Gerarda Zagreda; na prawé stěně hrob dožete Mikuláše Zagreda, na lewé pak Patriarchy Alvisa Zagreda, od A. Gaie 1743.

We chrámě *S. Maria Nuova*, w okresu Canal Reggio, widěti, u noh oltáře S. Hieronyma, Hrobku rodiny Wukowičůw, s následujícím, něco chwastawým, nápisem: „*D. M. Joannes Antonius, et Michael Vucovich, Lazari Angeli Comneni Fratres Marco et Angelo Mariae Angelis Comnenis Constantinopolitanis avunculis sibi et posteris H. M. H. E. N. S.*“ Přijmení *Lazarůw* dávalo se prey této rodině tureckým, přijmení *Angelůw* a *Comnenůw* řeckým obyčejem pro přibuzenství s Carihradskými císaři, jejichž dcery za manželky měli. — We chrámě *I Carmini* mají následné slawjanské rodiny své nádherné hrobky: Polanská, Čiwranská a Gorská. We chrámě *Ad Corpus Domini* jsau hroby a nápisy *Gradičůw* čili *Gradoničůw*. We chrámě S. Lazara a S. Jana Evang. jsau hrobky *Močenikůw*.

Z ostatních chrámůw, ač téměř všecy pamatnější sme nawštíwili, jen některé zde stůjte. Sám zajisté Winkelman vyhlašuje chrámy Benátské za krásnější a zánimawější nežli Římské. W kostele *S. Maria di Frari* jest wpravo pěkná Urna s popelem Aloisa Paskaliče; wedle druhého oltáře spočívá tělo slawného malíře *Titiana Vecelliho*, jenž r. 1575, w čas moru umřel, dosáhnuw 99 roku žiwota. Geho hrob ukazuje prostý kámen, na němž tento nápis:

Gui giace il gran Tiziano de Vecelli,
Emulator de' Zeusi e degli Apelli.

Wedle tohoto hrobu stojí mramorowá socha *S. Hieronyma* od Vittoria, k níž Titian někdy co wzor (model) stál, a tak nahodau obraz swé osoby swětu, strážce pak swému hrobu zanechal. Starec jest to wznešený půwodního Genia prozrazující. W tomto chrámě má i *Canova* pomník, dle wzoru onoho, ježž on arcikněžně Kristině we Wídni u Augustinůw wystawil. I jedna učená paní a básnířka *Modesta dal Pozzo*, latin. *Moderata Fonte* aneb *a Puteo*, leží zde pochowána, manželka *Filipa Georgiče*. W Konventě tohoto chrámu nalezá se státní Archiv.

Chrám tento jest po S. Markowském neystarší; jeho ohromní pilířové, a sloupové jsau cele čerweným damaškem odění.

Kostel *S. Jana a Pawla* tak veliký a na památky i kaplice bohatý jest, že se více městu než jednotlivému chrámu podobá. Před chrámem stojí na vysokém podstavci jezdecká socha vůdce Bart. Colleoniho; wniter neyvíce nás k sobě táhl obraz Titianůw: *Smrt Dominikanského muicha Petra mučeníka*, jedno z neyzdařilějších díl tohoto mistra, které z Paříže sem přenešeno jest, anť je laupežné ruky Francauzůw byly odtudto wzaly. Hádká jest mezi umělci, kterému obrazu Titianowu přednost dáti se má: tomutoli, čili Nanebewzetí Marie, čili Magdaleně? Marné hašteření! We swém druhu každé jest dokonalé. Assunta Titianowa jest Epos, tiché, welebné, k nebi se wznášející; Petr mučeník jest Drama, činné, náruživé, k zemi a k životu přivázané. Jest to obraz veliký; w popředí sama scena, w prostředku les, w pozadí malé figury na koních utíkající. U noh laupežníka leží Petr na zemi, jeho towaryš we sněhobílém Dominikanském rauchu utíká stranau s rozpiatýma rukama, z nebe u wrcholcůw stromůw sletují andělčata okřídlaná s palmau, z oblakůw vykukají šlepyje malých anjelských hlav. Celý tento welebný les zdá se býti ne mrtvým, ale živým a spolucíticím. Stromové otrásají své listnaté kadeře s aužasem nad zpáchanau vraždau, oblakové w powětří utíkají odtudto aby nebyli swědky skutku k nebi wolajícího; vzdychy umírajícího a křik utíkajícího druha ozývá se zeleným hájem tak, že se nám zdá jakoby sme ohlas od skal se odrážející w uších našich slyšeli. Wšecko působí wtisk příjemné hrůzy; a toto tak welikanské prostranství vyplňují vlastně jen tři figury, tak mistrowné rozpořádání uměl Titian do swých wýtvorůw uwesti! I při těch stromích ještě rozličnost charakteru panuje a po celku rozlita nehledaná prostota. Jest to Šekspirowská truchlohra na plátně. Magdalena Titianowa jest lyra w prostředku mezi těmito stojící, mezi zemí a nebem se chvějící. — Jsau w tomto chrámě ještě i polowypuklá díla celé nowozákonní dějinstwo w neytwrdším kararském mramoře představující, s newymluwnau pilností a trpěliwostí wypracowaná; osoby aneb osůbky: Kristus, učenici, kněžstwo židowské plné prawdy a charakteristiky, ale všecko to zapáchá ne tak wlaským lehkým a swobodným Geniem, jako germanským neunawným potem. — W tomto chrámě uźřeli sme welikau kočku, swobodně sem tam po lawicích i oltařích se procházející a zde se zdržující: když pak my na ni s podiwením a s pohoršením sme hleděli, kostel-

níci, kněží a wlaský lid opět na nás s podiwením patrili, že se nad něčím takowým diwíme !

Kostel *Jezuitůw* jest nesmírně nákladný a nádherný, nikoli ale krásný, w nowějším odrodilém wksu stawený. Celý ten chrám plává w mramoru bílém, w němž opět zelený a strakatý mramor, co kwětiny wložen. Hlawní oltář má 16 točeně žlábkowaných slaupůw z bílého a zeleného mramoru; stupně ku oltáři a celá půda těchto stupňůw jest na způsob rozestřeného koberce ze žlutého a zeleného mramoru. Wšudy se opakuje podobná trápliwá krásohračka, s bezewkusným přeplněním; wšudy sladičkowání a ozdobilkowání, které jen smysly dráždí, ale duši okřídiliti a rozhorliti s to není. Neyznamenitější poklad w tomto chrámě jsau obrazy od Titiana Smrt S. Wawřince, Nawštíwení Marie od Ondr. Schiavona, Obřezání a Wstaupení od Tintoretta a Stětí Jana od staršího Palmy. — Tajemství nesmrtelnosti duše lidské nikde sme tak žiwě a zřejmě předstaweno neuzřeli, jako na prwním tom obrazu S. Wawřince; a co všickni mudrci a bohoslowci těmi neyostrowtipnějšími důwody sotwy dosáhnauti mohau, to stojí zde w barwách na prostém plátně pochopitelně předloženo pro každé oko, které w tom wycwičeno jest, aby bylo nástrojem duše. Obraz tento působí ne pohnutí ale hluboké wztřesení u diwatele. Titian když obraz tento malowal byl w plném kwětu a w mužské síle žiwota: naproti tomu když obraz *Zwěstování P. Marii* malowal, který se w oltáři kostela *San Salvatore* nalézá, byl již starcem téměř 90 letým. Na tomto obrazu poznati třesauci se ruku, hasnaucí oči a zužíwaný štětec. Když Titian obraz tento shotowil a weřejnosti k díwání se naň wystawil, nikdo na něm dílo Titianowo nepoznal; diwači se ptali: kdoby byl jeho půwodcem? Šediwý tento mistr slyšaw to hněwem zahořel, wrhna štětec a paletu wzal pero, běžel k obrazu a napsal podeň welikými literami tato slowa: „*Titianus fecit, fecit!*“ —

We chrámě *S. Sebastiana* jsau krásné obrazy od *Paula Veronského*, zde tento malíř i pochowán leží s následujícím nápisem: „*Paulo Calliari Veronensi Pictori, Naturae aemulo, Artis miraculo, Superstiti fatis, fama victuro.*“ — Chrám *S. Lukáše*, wystawen 1146 od jakési české rodiny, *Wečman* jmenowané, stojí téměř we středku města. Pozoru hoden jest tento kostel pro každého Slawjana, pro tři učené muže, kteří zde spočiwají, jenž se pokud žili ze záwisti a ctižádosti ustawičně wespolek kausali, hanili a pronásledowali: ale na posledy všickni tři w takowé chudobě a neřesti zemřeli, že

po smrti, pro nedostatek, w jeden hrob pochowáni býti museli. Byl to jeden *Ludwik Dolce* básník tragický, druhý *Dionigi Atanagi da Cagli* slavný ozdobností toškanského nářečí, třetí *Alfonso Ulloa* Spaniel, dějepisec, jenž žiwot císaře Karla V. a Ferdinanda I. opsal. — Jeli to náhoda či boží prst? myslel sem, že tito nešťastní wadičowé práwě zde we Slawočeském chrámě ležejí? proč nebyli pochowáni raději we S. Markowském, w řeckém, německém aneb jiném chrámě? Jeli to snad *omen* čili příklad a výstraha pro náš nesworný národ? „*Wir uneinigén Slawen!*“ zněla mi zde žaloba Dobrowského w uších, jako Litanie z hrobůw těchto swárcůw. I naši učení, básníci, kmenowé a nářečí tak dlauho se nenáwiděti a různiti budau, až je všechny jeden hrob zkázy pochowá. Utíkal sem odtudto honem celý bledý a zmatený. —

Chtěw zbauřený zde cit ukojiti a uražené w srdci národnosti náhradu dáti, dal sem nohaum auplnau swobodu kam mne nesli: i octnul sem se na štěstí w kostelíku S. *Hieronyma* w okresu Canal regio. Malby zde jsau od Trevisana, Brusaferra, Melchiora a jiných. W sausední tak řečené škole Swato-Hieronymské jsau krásné obrazy od Giov. Bellina, od Vitor. Carpaccia a Vivariniho. Nelze mi wyslowiti, jak blaze mi bylo kolikrátkoli sem se w blízkosti tohoto Swatého Arciotce nalezal, buďto byl jeho chrám jako zde a předtím již w Rjece, buď jen jeho obraz. Wyobrazowání Hieronyma bylo od jakžiwa oblíbeným předmětem wlaských malířůw; nebylo weřejné neb saukromé obrazárny kdeby newiselo několik obrazůw tohoto Dalmatince od rozličných mistrůw. W Akademii Benátské (w sini delle pubbliche Funzioni číslo 6.) jest S. Hieronym od Bonifacia. Sám Titian slil swau osobu w jedné soše s Hieronymem. A opravdu toto Jupiterské čelo na němž síla a welebnost trůnuje, tento orličí nos, tato postawa w níž celá století prwotní církwe křesťanské jakoby wtělena jsau: jsau hodní předmětowé welikých umělcůw. Ctíhodná jest šediwá staroba, která swau zkušenost a maudrost udatně wybojowawši, swé průby a zkaušky wítězně přetrpěwši, duši swau přečistila a tím wěnc té neyblaženější odplaty získala, totiž spokojenost s Bohem a se swětem. Tento wěnc ozdobuje čelo S. Hieronyma. Pro mne tyto obrazy obzwlátní půwab měli pro tu swětlostmu, we které Hieronym co do půwodu mezi slawjanským a latinským národem chwěje, a která sotwy kdy cele wyjasněna bude. Ale jakowý to rozdíl mezi Hieronymem wlaských a německých malířůw, newynímaje ani samého *Dürera*, s jeho od

některých zbožněnými obrazy Hieronyma představujícími! Tam všudy přirozenost, okrouhlost, blahoměrnost, teplota, živost a celistvost, všecko jakoby jedním výlewem učiněno: zde mozolnatost, hranatost, studenost, mikrologické piplání, které vlásky na hlavě, potní dírky na kůži počítá a na obraz věrně klade. Nikde sme se tak o tom nepřesvědčili jako w Italii: že Němci nejsau tak pro štětec, jako raději pro péro stvořeni.

Poněwadž sem prawé minulé zimy Cestu Götheho w Italii četl, kde chrám *Del Redentore* w předměstí čili na ostrowě Giudecca (Židowstwo) s welikým obdiwováním a wychwalováním opisuje: člunkowali sme se tam s nemalau dychtivostí. Zkusili sme však i zde: že kolik hlav, tolik smyslůw! Drží se on za arcidílo Palladiowo. Možno, že příčina byla naše rozplašenost anebo přesycenost, možno že i sama zanedbaná, místy orýpaná a neplechá zewniterná twárnost chrámu. Dosti na tom, že více sme se zamilowali do swatyně Della Salute, této krásné mladé newěsty, nežli do tohoto jejího ženicha. Nebo nelze lépe charakterizowati tyto dwa chrámy, jako připodobněním tímto. Chrám tento nemá žádných warhanůw, strop je prostičký a celý chrám příliš prázny. Za oltářem jest *Křižování Krista* z jednoho kusu mramoru od Mazoleniho. Zde jsau i tři obrazy od *Gian. Bellina*, Panenka M. s Ježíšem, které se za jeho neyhlavnější uznávají, nám se příliš mnoho barwitosti míti zdali. Wedle jest klášter Kapucínůw, každý z nich má na dwéřích swého pokojíka nějaký nápis, buď z Písma S. buď z Písem SS. otcůw, k. p. *Jeden*: Intueri non licet, quod non licet concupiscere: S. Greg. *Druhý*: werš 1 Kor. 9. 25. *Třetí*: werš 2 Petr. 1. 10. at.d.

Chrám *Maria della Salute* (Canal grande, wlewo) nawštíwili sme třikráte, a kolikráte sme se wedle na kondole wezli, státi sme zůstali oči na něm pasauce. Stawitel jeho byl Baltazár Longhena, nástupce Palladia, tak jako tento Sansovina. Stawen jest chrám tento 1631 od celé swob. obce a sice pro vyplnění slibu učiněného w čas panujícího w Benátkách hrozného moru r. 1630. Celá budowa stojí na 1,200,000 pilířech a kolích wbitych do země pod morskau wodau, a ozdobena jest wniter i zewniter 130 mistrowskými sochami a mnohými korintskýmí slauipy. Zde neurází cit sewerná gothčina na wlaské půdě; stkwostnost řeckořímské antiky jest tu domacně rozwita a celému charakter líbeznosti wdechnut. Stawení toto bohaté jest na ozdoby, a však nese je s takowau lehkostí a milostností,

jakoky k jeho stroji newyhnutně přináležely. Jest to slawjanská panna s partau a w bílém swatebním obleku k oltáři jdaucí. Obrazůw výborných zde hojnost, škoda že některé již časem a wlhkostí nemálo utrpěli jako k. p. Titianowo *Sesláni Ducha S.* (od r. 1541) a *Snětí Krista z kříže*; lépe zachováni jsau w Sakristii jeho *Smrt Abelowa*, *Obět Abrahamowa* a *Dawid co wítěz nad Goliášem*, všechna díla z jeho neylepších časůw. Na oltáři stojí Maria Panna, kterak zlobohy moru plaší a poráží: všeco to řezba z kararského mramoru. W prostřed chrámu wisi pozlacený swícen ze stříbra (snad jen z broncu) w čas cholery chrámu tomuto od Benátských kupcůw obětovaný w ceně 22,000 dwadcetníkůw. W sakristii u jedné krásné lampy stojí tento nápis: „*Deiparae virginis salutari ob asiaticum morbum per Europam saevius grassantem hinc feliciter depulsum civitas universa lampadam (tak!) ex arg. decrevit.*“ Podobné chyby w latině w celé Italii nic nowého nejsau.

Naproti S. Markowskému náměstí leží ostrow, chrám a benediktinský klášter S. *Giorgio Maggiore*, od slawného stawitele Palladia. Tento chrám a celá jeho místnost mne zde cele z nowého a zvláštního ohledu zanimala, totiž z protestantického. Zdejší knihowna jest neykrásnější w Benátkách. Oltář w blízkosti *Capella maggiore* jest proto pamatný, že některé bělomodré strakatiny a šplihy na jeho mramorových slaupech ptáky, ryby anobř i lidské hlavy představují. Obzvláště widěti na jednom zřetelně lidské tělo s rozpiatýma rukama a se složenýma nohama: a ačkoli žádné dřewo kříže není ku spatření, předce drží se to za samorostlý obraz umučení Páně. Na jiných místech se ukazují obrazové Madony, rozličných mnichůw, jinde psůw, koček atd. Wíra a obrazotwornost owšem mnoho k tomu přiložiti musí: na některých však hra přírody až ku překwapení jest; možno však že tu i tam i umění přírodě ku pomoci přišlo. — Kolem chrámu a klášteru jsau nyní hustě domy; předtím však byla zde krásná zahrada w jejichž krowinách a besedách schůzky a sezení swé drželo tak řečené *Oratorium*, t. j. towarystwo katolických šlechtných mužůw, kteří opravu wíry a církwe, téměř stejným časem s Luterem a však rozdílným od tohoto způsobem, žádali a předsewzali. Opat tohoto klášteru, učený *Rehoř Cortese*, byl předsedatelem w těchto schůzkách. K tomuto spolku patřil mezi jinými *Nardi*, dějepisec, *Bruccioli* překladatel Bible do wlaštiny, *Reginald Poole* Angličan, a obzvláště *Gašpar Contarini*, šlechtic Benátský, který potom r. 1541. co římský vyslanec w Němcích na

nawracení jednoty s Protestanty pracoval a tak řečené Colloquium s Luterovými vyslanci držel. Tyto stránky, zvláště *Contarini* a *Melauchton*, již se i skutečně ve mnohých punktech sjednotily obapolným popauštěním: ale Luther zbořil neustupně všecko. — Sewerný germanský protestantismus w Italii nemohl a nemůže místo míti: stroskotání soch, drápání obrazůw, wyobcowání hudby ze chrámůw tam nelze očekáwati, kde Donatello a Angelo řezbowali, Rafael a Titian malowali, Palestrina a Zarlino zwuky skládali! Co je nám rozum a prawda, to je Wlachům cit a krása. S těmito Oratoristy obcowal, r. 1537 i Ignac Loyola, on w Benátkách a we Vicenci na ulicích kázawal, prwé než se stal půwodcem řádu Jesuitského.

Náš wůdce z těchto okoličností a z mojich řečí zbadaw že já protestantem jsem, obrátiw se ke mně řekl: „Pane nyní wás zavedu na jedno místo, kde se přesvědčíte, že my Benátčané nejsme bigotní a nesnášeliwí, nebo tam uzříte vašeho — papeže!“ My nemáme papeže — odpověděl sem. Načež on: „odpusťte Pane, já mluvím po wlasku.“ — I zavedl nás do příbytku jednoho německého, zde od některého času usazeného aneb aspoň se zdržujícího, malíře, kde sme onen wčera ráno, w Akademii před Assuntau Titianowau, uzřený pár Němcůw (pána s paní) před jedním obrazem našli ani oba oči tam jakoby wlepené měli, dluho w mlčeliwém wytržení stojíce a ledwa náš příchod znamenajíce. — Obraz tento byla zmenšená odlika wyborného půwodního díla slawného Benátského malíře *Giorgiona Barbarelliho*, představující tři osoby totiž: *Martina Luthera* w doktorském rauchu na klawíře hrajícího; z jedné strany wedleného stojí *Calvin* w komži a černém plášti, w ruce husle drže; na druhé straně widěti mladau žiwostnau pannu, s čepcem na hlavě kytkau bílého perí ozdobeným, totiž *Kateřinu*, milenku a manželku Lutherowu. Po několika okamženích všeobecně panující němoty, onano paní obrátiwši zrak swůj od obrazu Kateřiny k nám řekla: „*Ein ächt deutsches Gesicht!*“ Račte odpustiti, Milostpaní, že protimluwiti musím, ozwal sem se já na to: to není německá, to je prawá slawjanská twář a postawa, dcera slawjanského národu, její jméno Kateřina z Boru čili Borská bylo slawjanské, její rodičowé i otec i matka (Hukowic, něm. Haugwitz) z prastarých slawjanských rodin pocházely. . .“ Při těchto slowích měrali mne všickni ti Němci očima od hlavy do paty, anť to za žert držeti nemohli, co s takowau přísností posunkůw a pewností řeči promluweno. Jiná otázka jest, pokračuji já dále, zdali půwodní obraz tohoto po-

obrazu skutečně od Giorgiona pochodí, o čemž aspoň já welice pochybuji, anť tento malíř již r. 1511 zemřel, kde Kateřina ještě teprw 11 let měla a o Lutherowi nic neznala. I udaný obraz Calvinůw zdá se mi wíce Bucerowi podoben. Půwodně prey tento celý obraz dal jistý florentinský šlechtic Paolo del Sera malowati, od něhož prey do Benátek a pak do Říma se dostal, kde se nyní w obrazárně palácu Doria Pamfily nalezá. S tím sme se rozešli w prawo w lewo s chladnau wlidností.

HLAWA V.

Benátky:

Paláce; Hostinec Europa; Nábřež Sláwůw; Zbrojnice; okolní ostrowy.

K weliké chwále slauží to Benátčanům, že co neykrásnějšího a neydražšího mají jejich Zbírky, obrazárny a paláce téměř w každau hodinu pocestným otewřeny jsau: jakowěž poklady w Anglicku a dílem i Německu se we skaupých mnohými zámkami opatřených hradech a komorách skryté nalezají, tak že pocestný často celé dny ztráwiti musí, pokud sobě přístup wyběhá a wybojuje. Pro opsání pamatností každého palácu kniha by se wyhledáwala: proto my zde z nawštíwených palácůw i z widěných tam tisícerych věcí a obrazůw jen některé přiwedeme, které nám w paměti obžwlastě zůstali. Tím nechceme žádnému z ostatních ceny ujeti: jen že nelze w tak stkwestně kwetaucích zahradách všecky kwítky trhati a woněti. W každém paláci jest několik swětnic, w každé swětnici na stolíku ukazadlo obrazůw a malířůw, mimo to všudy wodič čili Či-čerone.

Palác Manfrinůw má takových swětnic od *A* až po *K*. We swětnici *A* jest *Harfenice* od Giorgiona mistrowské dílo, a mramorowá socha *Ženy se šlarem*, jenž noc představuje, od Coradiniho, pod šlarem widěti celý obličej, delikatná to a nesrownanliwá práce; W *B* jest *Ariosto* od Titiana jeho přítele, wyborně wyobrazen, začěz opět i Ariosto Titiana oslawil w básni *Orlando fur. Cant. 33. str. 2.* a poprsí matky Titianowý, jest to staré, škaredé, rozcuhané žensko, wzor strygy, z neynižší třídy lidu, což Titianowi ke cti slauží že se štětec jeho nestyděl za takowau rodičku; W *D* Sněti z Kříže od téhož; W *F* Leda s labutí od Ondř. Schiavona; W *G* Wehod do korábu Noachowa, karton od Rafaele; a Habakuk od Bedř. Benkowiče. W *H* portret Petrarky a Laury od Jakuba Bellina; W *K* Sněti z

Kříže od Rafaele. Tento poslední obrázek není weliký, ale tak čarodějný, že srdce člověkowi naň se dívajícimu ukradne. Nic tu bez významu a to vznešeného, žádný tah, žádná čárka daremná, všecko mluví k duši. Každá figura má vlastní, přítomnému okamžení a skutku cele přiměřený, charakter. Štětce má jakausi panenskau čistotu a newinost. Slowem, obrazy Rafaelowý účinkují ne tak na oko a smysly, jako raději na duši: oni jsau řebříkové mezi nebem a zemí, mezi Bohem a lidmi. Na tento stupeň zbožnosti ještě se žádný malíř tak diwně nepowýšil a snad se ani nikdy nepowíší jako Rafael.

W Paláci *Barberigo* bydlel a pracował někdy Titian, zde se 22 obrazůw od něho nalezá téměř ze všech věkůw jeho žiwota, až ku přetřženému skrze smrt obrazu S. Sebastiana. Co dějepisci o slaworuském básníři Deržawinowi píší, že w posledních okamženích na smrtelném lůžku ještě, jako obyčejně při básnění, syllaby počítaje prsty swými na peřinu rhytmickým pádem bil a umíraje básnil: to platí i o Titianowi, tomto malířském obrowi. Ruka jeho se trásla, oči se tak tměli, že jednu a tauže barwu na jedno místo dwa i třikráte nakládal k powýšení její síly a jasnosti anť se mu weždy ještě slabá a tmawá býti zdála, což zpozorowawše jeho učňowé a přátelé tyto zbytečné barwy kde možno bylo rychle w jeho nepřítomnosti dolů stírali, nechawše toliko tu prwní: ale duch Titianůw předce cítil i při oslabnutí těla slast twoření. Jeho *Kající Magdalenu* zde w originalu widěti, jest aužiw neopsatelný. Staré podání nese tu powěst, že Titian dlauho w Benátkách mezi dámami vyšších stawůw wzor pro wyobrazení swé Magdaleny hledaw ale nikde dle žádosti najíti nemoh šel w omrzlosti nad tím, na procházku k moři na nábreží Slawjanůw: a ai zde uzřel rybářku Slawo-Dalmatinku tak zdravé a pevné, krásné a vznešené postawy těla, že ji i hned do swé dílnice pojal a podle ní, malířským idealizowáním, tento zázrak shotowil, jemuž se celý umělecký swět diwí. A opravdu jest to rekyně ale se zlomenau silau, obryně wniternau bolestí celým swětem potřásající, jest to žena obecná dle těla, ale králowna dle duše, slowem jest to prawá Slawjanka.

W museum palácu Correrškého jest bohatá Sbírka obrazůw, starotin, mincí, přírodnin at.d., kterau Theodor Correr po swé smrti městu darowal. Zde sme widěli obraz Jana III. krále Polského, jediný to slawjanský zde předmět. Oddávky čili sobáš Jozefa s Marií od *Rafaele* pozdrawili sme zde po prwníkrátě, podruhýkrátě w Milaně. Rafael to zwláštního má, že kde on

přítomen, tam, co před sluncem hvězdy, všickni malíři hasnau. Proto radíme těm, kteří sobě kochání w jiných pokaziti a naproti jiným mistrům nespravedliwí býti nechtějí, aby díla Rafaelowa wždycky na posledek sobě nechali. Takowéto postupování čili *crescendo* lepší jest nežli na opak. Rozeznati však dlužno apokryphické od prawých obrazůw Rafaelowych, anobř i praobrazy od poobrazůw (kopii).

Unawení tělesně a omračení duchowně množstwím widěných předmětůw plawili sme se do slawného hostince *Europy* k obědu, kde se o 4 hodině *Table d'hôtes* drží. Hostinec tento byl někdy palácem Giustinianich, a Dože w něm přebýwal; w něm pelešil a krásnau Desdemonu zavraždil i onen šeredný Othello, mauřenín z Benátek, kterého Shakespear w dramě swém zwěčnil. Nedaleko odtudto jest i palác Capellůw, z něhož slavná Bianca, welewéwodkyně Florentinská posla a tak blýskawo-nešťasnau rolu hrala. Opodál truchlí palác Močeníkůw, w němž Lord Byron hospodowal a truchlohru Marino Falieri skládal. — Zde we třetím pátru, na němž se hezká pawlač k moři pne, jest rozmilá vyhlídka twáří w twář chrámu Della Salute. Na této pawlači našli sme onen německý pár, prsy o zabradlo opřené mající, též sem k obědu přišedší anť zde i bytem byl. Po obapolném pozdrawení dali sme se do bližší známosti: oni se nás, my jich ptali kdo jsau a odkud jsau? Bylť to pán Dr. *Karel Hase*, professor bohoslowí z Jeny a jeho manželka rozená Härtlowa dcera slowutného knihtiskaře, Härtel et Breitkopf, w Lipsku. Pán Hase jest spisowatelem knížek: *Huterus redivivus*; *Cirkewní Historie* a *Žiwota Ježíšowa*, kde proti Strausowi ostré hádky wede; paní Hasowá, jest osoba welewzdělaná, mnohočítalá anobř i w malířstwí wycwičená. Oba tito, pán i paní, byli nadto s mau manželkau dobře známi. Těmito okoličnostmi stalo se toto naše potkání důwěrným, naše rozmlauwání žiwým a zánímawým, tak že nejen zde na pawlači asi půl hodiny, ale i při stole, kde místa sausední sme sobě schwálně zwolili, celý čas we wzájemných otázkách, rozmluwách a hádkách sme rozkošně ztráwili. Klademe zde aspoň wýtah z našich řečí.

Paní Hasowa (s křiwohubým aušklebkem): Pane Kolláre jak pak ste mohli takowau nowořekost (paradoxon) o Kateřině z Boru dnes ráno přednesti, že ona Slawjankau byla.

Já. To není nowořekost, to je stará prawda: netoliko Kateřina z Boru, ale i wětší počet reformatorůw, předchůdcůw, učitelůw a pomocníkůw Luterowych, Hus, Trebon,

Stupický (Staupitz) byli Slawjané; i ta řeč aneb raději to nářečí míšenskoněmecké, we kterém on reformacii začal a konal, a kterau i Wy paní Doktorová, nyní mluvíte, jsau dar a plod našeho národu; i ta půda a země po níž nohy Luterowy kráčely přináležela někdy Wendům, Sorbům, Plonům, Chuticům a jiným slawjanským kmenům, které Němci těmto nespravedlivě odjali. Slovo *Bor Borowice* značí u nás *Kieferwald*, *Kieferbaum*, odkud nescíslný počet místních i osobných jmen u Slawjanův k. p. Borský, Borowský, Záborský, Příborský, Meziborský a t. d.

Pán Hase. Ale manželka Luterowa sluje *Bora* aneb *von Bora*, nikoli *Bor* ani *Borský*!

Já. To právě potvrzuje moji výpověď. *Bor* totiž jest we slawjančině Nominativ, *Boru* aneb po lužicku *Bora* jest Genitiv; přidámeli k tomu *z*, něm. *von*, tedy jest *z Bora* *von Bora*, jako se šlechtické rodiny tehdaž psaly a píší posawad.

Paní H. Nu, jásem to již dávno slyšela ano kdesi i četla o Wás, pane Kolláre, že ste Wy weliký přítel Slawjanův a nepřítel Němcův. . .

Já. Nepřítelem některého národu jen blázen býti může: já národ německý wysoce ctím; ale jeho křivdy na našem národu spáchané chváliti nemohu.

On. Co se stalo, to již tam: buď to tím, neb oním způsobem. Potlačení národnosti a řeči slawjanské we východnoseverném Německu, žádný vzdělaný a spravedlivost milující Němec neschvaluje: ale to předce již jednau naše.

Já. Non remittitur peccatum, donec non restituitur ablatum! —

Při těchto slowích zawznělo cinkání zvonce a my sedli ke stolu. W tak pestrém towarystwě ještě sem se sotwy kdy nalezal. Byloť hostůw asi 50, ale téměř každé dvě, z jiného národu a kraje, jiného jazyka a jiných obyčejůw. Proti nám dwa Angličané, wedle těch dwa Horwati, potom dwa Maďari, dále Francauzi, Poláci, Rusové, Amerikané a Bůh wí ještě jací lidé. Již w mé mladosti až do mužského věku mého byl sem welikým ctitelem Angličanův: ale na této cestě, bohužel, byl sem přinucen tento soběcký kramarský národ sobě zoškliwiti. Toť se rozumí že i zde jen a potiori fit denominatio. Takowau nezdwořilost a bezohlednost ba surowost při stolu, my předtím ani chápati sme nemohli, jakowau sme zde očima wíděli při tomto welkokupci a Lordowi. — Lord tento měl hlavu čerwenowlasau, twář pěhawau, oči vyskočilé, wyřidilku

co mlýn, hlas pišťalkowitý, mluwil míchaně anglicky, francusky a něco německy. Tito a všickni Angličané, které sem zde poznal, jsau nenáwistníci národu Slawjanského a to sice pro Rusa. Bylať mezi jinými řeč o nynější wálce Angličanůw s Čiňany. Já a mnozí jiní se mnau říkali: „že to niesprawedliwost anobřz nelidkost od Angličanůw, anť proti ubohým Čiňanům proto bojují, že se tito jedem opije (opium) otráwiti dáti nechtějí.“ Na čež Mylord hurtowným hlasem: „tu není řeč o opium, ale o uwedení křesťanstwí a oswěty, které oboje my těm pohanům dáti chceme.“ — Hřích a hanba! zwolal sem já, to je nekřesťanské křesťanstwí, to je barbarské oswícení které ne s rozumným poučowáním, ale se wztekliwým krwe proléwáním spojeno jest: tak činili před mnohými tmawými stoletími Němci w Pomořanech a Polabí — ale nyní to činiti, jest opravdowé uražení Boha i člowěčenstwa. Welkokupec bohatý wida blesky, kterými pán Mylord již ze zrakůw swých rozjiskřených na mne střílel, předujał mu slowo řka: „Tu není řeč ani o náboženstwí ani o oswícenosti, tu je bázeň před Slawjanstwem a jmenowitě Ruskem, aby toto w Azii přewahu nedostalo.“ I totě fantom, to jsaunedůwodné wrtochy, odpowím já; a bytby i něco w tom bylo, to ste zle ukartowali swé záměry: musejíli pro winného lidé newinní takowé trýzně snášeti? Lépeť winnému odpustit, než newinného trestat. Já sám jsem Slawjanem, milí Páni! a proto směle říci mohu, že ta bázeň Europy, zwlášť Němcůw a Angličanůw, před Slawjany jest plod lidí nezdrawého mozku a zlobiwého srdce, kteří tiché a pokojné Slawjany pod německými panowníky stojící jen do podezření uwesti chtějí proto, aby jakowý takowý plášťik našli k potlačení jejich národnosti. Totě tak, jako w oné bájce: „Jistý otec kaupil na trhu nowý džbán k wázení wody: přijda domů wzal prut do ruky a chtěje džbán ten synu swému dáti tohoto prwé notně wyšwihal a ztrestal. Syn ptající se otce s podiwením proč jej bije? dostal za odpověď: biji tě předběžně, aby si mi tento džbán nerozbil.“ U rozumných lidí ale trest nekráčí před skutkem, nýbrž za nim, pakli trestu hoden jest.

Již téměř u náklonku stolu ptal se mne ještě p. Dr. Hase; četli sem jeho spisy a hádky proti powěstnému Strausowi Odpustte Pane, řeknu, spisy Strausowy sem četl, Wašich ale posawad nemám, ačkoli mi recensie a wýtahy z nich, w učných Nowinách sdělené, neznámy nejsau; postarám se však o zaopatření sobě jich. „Tím milší mi tedy bude vaše nestranné a nepředpojaté domnění o Strausowi a jeho učení o Bohu —“

ptal se dále. Wida já, že již nezbyvá času k obšírné o tom rozmluvě, řekl sem jen na krátce: „čest důvtipnosti Heglowě, čest učenosti Strausowě: já ale raději mám jednoho živého křesťanského Boha lásky, nežli stomillionůw Heglo - Strausowských samozbožněncůw na místo onoho posaditi se chtějících; já aspoň nechci do počtu takových bohůw přináležeti.“ — Toť ste mně ze srdce wyňal, toť i mé jest smýšlení, řekl pán Hase, a proto rád bych ještě i váš saud o nesmrtnosti těchto nowomudrecůw slyšel. Pane, odpowím, ten jest tentýž, který o jejich Bohu, nebo u nich oboje w jedno splywá. Nesmrtnost bez osobní trwalosti a individualní powědomosti, není nesmrtnost, tak jsau rozum, swoboda, swědomí a cnost jen mamy a klamy. Cnost a mravnost sice, w její prawé a čisté powaze myšlená, jest a zůstane swobodná ode všech wedlejších ohledůw, ode všeho žádání a očekávání odplaty anebo trestu, nebo mravnost sama na sobě dosti má nalezajíc sama w sobě auplnau odměnu. Ale *žiti* a *trwati* předce chce a musí to chtíti, poněwadžby jí právě ta jedinká newyhnutelná odplata a wýmínka její bytnosti chybowala, toť samopowědomost. Ona nemůže to chtíti, aby zmizela, nebo tímby ztratila *sama sebe*. Žiti ale nelze bez individualní powědomosti a zničení této jest hrob všeliké mravnosti. Aby pak tato cnost a mravnost na jiné lidi a potomky přecházela a w jiných žila, to něco nemožného jest, poněwadž ona od každého jednoliwce obzwláště nadobyta býti musí. Na ten způsob nemělaby cnost nikdy pewného stání, ustawičně by byla na wandrowce a na autěku, anižby kdy nevyššího cíle dosáhnouti mohla, poněwadž se cnost a mravnost zděditi a přelěwati nedá, nýbrž jeden každý člověk w ní od počátku a ať tak dím od abecedy začíti musí. A zkazímeli nesmrtnost osobnosti, jednotníka, částky: kdože nám potom stojí i za nowomudreckau nesmrtnost plemena, pokolení a celosti? Kdo trvání individualnosti po smrti zapírá odwołáwaje se při tom na neschopnost rozpominání se na předešlý staw dětinstwí, ten zapomenul na to, že člověk první jest bytnost která se zde k samopowědomosti wywinula, a že tedy newyhnutelně s tauto na vyšší stupeň a do vyššího pořádku swěta wstoupiti musí. — Prawějí sice někteří tento zemský život tak krásným a důležitým býti, že prey on sám w sobě již dostatečnau cenu a cíl má: ale tento jednostranný saud wynášejí o něm jen ti lidé, kteří zde we všech pohodlích a radostech žijíce nic z oněch jeho těžkostí a bolestí neokusili, které předce wětší díl člověčenstwa snaší, a kterých křiwowáha se,

podle zákonůw mravno-rozumného swěta, w běhu wěčnosti wyrownati musí. — To jest woda na můj mlýn; to samo, třebas jinými slowy, i já učím a wěřím, řekl p. Dr. Hase s pohnutým srdcem a wyjasněným obličejem, a zdál se býti těmito mudreckobohoslovními náhledy mojimi cele smířen za wyše dotčené uražení německé národní marnomyslnosti.

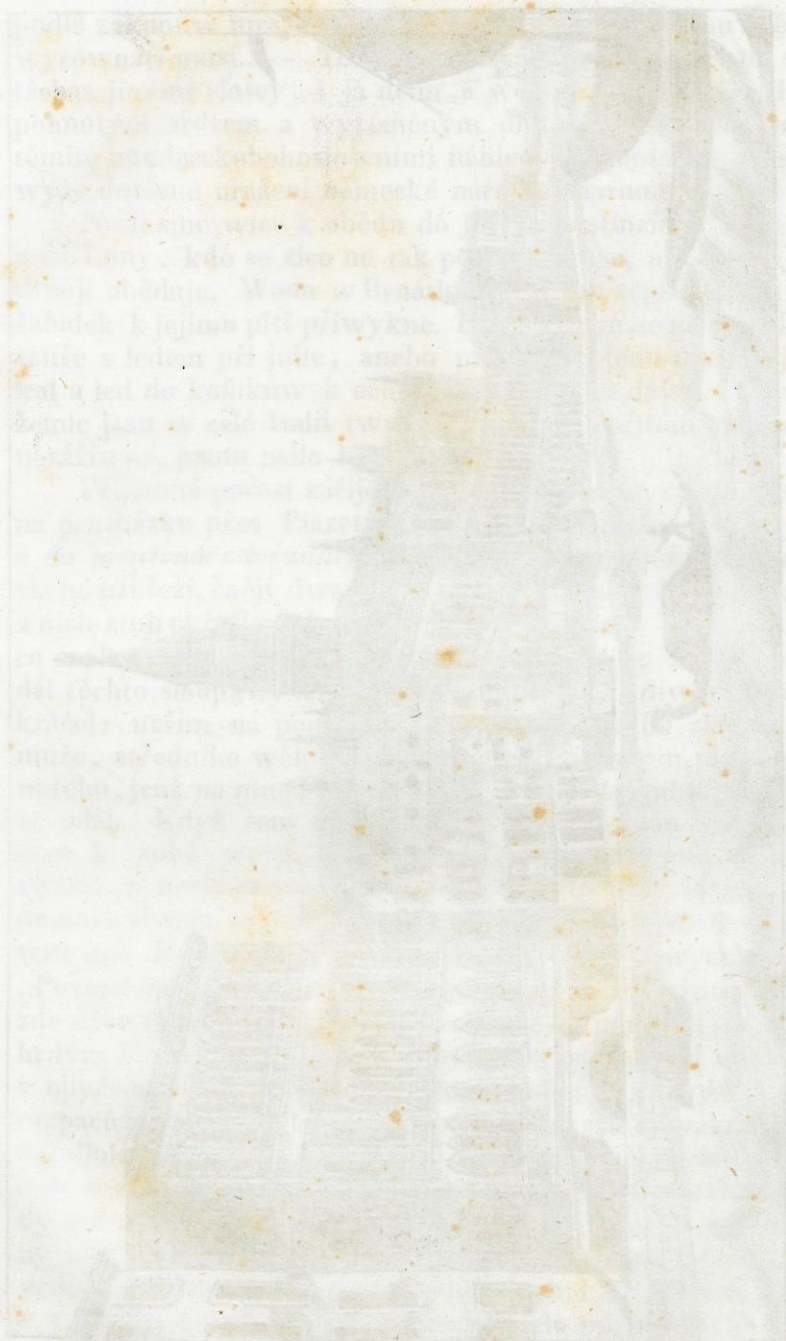
Nešli sme více k obědu do jiných hostincůw, zůstawše u naší Luny, kde se sice ne tak pozdě a draze, ale lépe a pohodlněji oběduje. Woda w Benátkách jest tak teplá, že ne každý žaludek k jejímu pití přiwykne. Proto kladau se na stůl sklenné talíře s ledem při jídle, anebo prodawači ledu obcházejí wůkol a led do koflíkůw k ochlazení wody se dává. Chléb čili žemle jsau w celé Italii twrdé co kámen, přitom nechutné a nezáziwné, proto málo kdo je jí.

Příjemné počasí zářijowého podwěceru wyzwalo nás ještě na procházku přes Piazzettu na *Břeh čili Nábřeží Slawjanůw* a do *prostonárodní zahrady*. Na Piazzettě, co počátku Slawjanského nábřeží, čnějí dwa slaupowé z východní žuly, na jednom z nich stojí okřídlený Lew, na druhém socha S. Theodora, onen co znak tento co býwalý patron Benátské obce. Když sem opodál těchto slaupůw, téměř již w saumraku, s díwáním se na ně krácel: uzřím na podstavcích onoho prwního slaupu seděti muže, středního wěku, ošumělým a zužíwaným pláštěm owinutého, jenž na mne, co cizozemce, obzwlastě pilně pozorowati se zdál. Když sem oči na něho obrátil, on rukau kyná mne k sobě wolal. — Poněwadž to opětowaně, s přisnau twáří, s neskloněnou, přimau téměř pyšnau hlawau činil, domníwal sem se, že Bůh wí co za důležitě tajemství mi zjewiti má. Když sem se k němu přiblížil, on powystřew ruky, „Povere nobile!“ řekl žádaje ode mne, ne almužnu, nebo toť zde něco nízkého a urážliwého jest, ale — podporu, a to s tak hrdým hlasem a s takowau neostýchawostí, která však wždy s obyčejnau Benátskau zdwořilostí spojena byla, že já sem na rozpacích byl newěda jeli to almužny skrze žebráka prošení, čili dluhu skrze wěřitele žádání, anebo daně skrze nějakého baše a dože vybírání. Byl to jeden z oněch Benátských, někdy bohatých, aspoň mocných a slawných Nobili, jejichž rodiny nyní upadše zchudly, owšem některé až na žebráckau hůl přišly, tak že pracowati nechtějice aneb i neumějice z darůw a z milosti jiných žijí. Tito upadlíci ale pýchu swého starého rodu a nádhernau powědomost předešlého vysokého stawu posawad neztratili, oni ji ukazují i při samém žebrání tím, že ne oni k dobrodincům jdau a se uponižují, ale žádají aby tito

IRBIEH SLAWYTY W BENAKACH.

E. Mon. d'Art. d'Arch. d'Hist. d'Art.

k nim přišli, zvláště zpozorují, že pocestní a cizinci jsau. K tomu cíli je buď ustně, buď listowně do swých domůw zowau zde jim swau potřebu a žádost přednášejíce, anebo i na cestě a jiných veřejných místech, neywíce večerním časem, lidi mimojdauci hlavy kýwnutím, prstem, posunky aneb jiným návěštím k sobě wolají a teprw když tito k nim přistaupili podporu od nich ne tak prosejí, jako raději žádají, nehnauce se přitom z místa swého. Tento pankošlechtický způsob žebrání nikde jinde sem nezpozorowal: musím však wyznati, že mne téměř wíce proniknul a k dobročinnosti naklonil, nežli nezbedné čtvrt hodiny za wozem běhání a škřečení, anebo ošklivé hader, wředůw a jiných částek těla wytrčowání, zaufanliwé kwílení a těmto podobné smyslůw trápení a dobrodincůw pronásledowání. — Zahradu na konci Nábřeží Slawjanského dal Napoleon udělati s nesmírným nákladem, anť kamení a země k tomu cíli na lodích z Istrie sem dowážena býti musela. My však, mimo nekolik psůw a koček, nikoho zde sme nenašli. Wyhlídka odtudto na moře krásná; stromowé wysocí ještě w auplné zelenosti: ale Benátčané nezdají se býti milovníci přírody, aneb vlastně milovníci půwodce těchto zahrad, jenž jejich Obci nohy podrazil. Tato zahrada jest malá náhrada za tak welikau ztrátu: ona jest Benátčanům bolestný nercili ošklivý památník postawený zde od nenáwiděného cizince. — Na nábřežni Slawjanůw (Riva de' Slavi) já několikráte wzůru dolů prošel sem. Mezi hodnowidnostmi, které se zde nalezají, jsau zpomenutý již *Palác žalární* od Sansovina zewniter jasného a usmíwawého slohu jakž jej někdy řecká swoboda milowala; weliký hostinec králowský (*Albergo reale*); *Palác Craglietto*, kde znamenitá zbírka obrazůw, pod číslem 3838; chrám a špitál *Della Pieta*, se slawním Conservatorium čili hudebním ustawem pro panny; několikráte w týdni, zvláště w neděli provozují zde panny zpěw a hudbu chrámowní. Předtím zde prwní wlaští zwukoskladači a hudebníci usazeni býwali. Panny zde bydlící jsau jen jakoby polomnišky; ukazují se veřejně w rauchu swětském a při wdávání se dostává každá wěno 200 dukátůw. Na čele tohoto starého chrámu della Pieta stojí nápis: *Riva de Slavi*, nowější teprw nápisowé na koncích ulice mají *Schiavoni*. Zde jest také i chrám *S. Sepolcro*, w němž hrob Krista Pána z istrianského mramoru, dle wzoru Jeruzalemského, udělán. Wedle tohoto chrámu, na té straně která ku S. Marku běží, stojí dům prostřední welikosti, w němž přebýwal někdy slawný básník František Petrarka,

co wyslance knížat Milanských ku Benátské Republice. Na průčelí tohoto domu stojí tento nápis:

Quiete h. fruens honesta V. Cel. Petrarca otii diu com. pari Joh. Boccacio E. domo S. C. (senatus consulto.) adepti aequor Adr. ol. Dominae divit. invalescentes merce qualib. ext. appellente aspectabat.

Dlauho sme se dobývali w tomto domě do těch pokojůw, w nichž básníř tento bydlel. Příčinu toho nemohli sme vystihnauti, až nám u podzemí tamž bydlící kupec řekl: „Moji páni! tam nenajdau to, co snad hledají; příbytek Petrarkůw jest nyní paustka, a hospoda všedních lidí.“ Nám nezáležíní na lidech nyní tam bydlících, ale na místnosti we které někdy muž ten bydlel, odpověděl já. Jest to dům již arcí dáwný, všecko w něm zpráchniwělé, stupně, schody, stěny; a samy chyže malé, nepleché: ale výhled na lodě mořské a život Benátský přeutěšený. I wnuk Petrarkůw František, (syn jeho přirozené dcery Františky) w Benátkách se narodil a w Pawii po dwau letech zemřel, jako widěti z náhrobku jemu od Petrarky učiněného:

„Me Venetum terris dedit Urbs, rapuitque Papia.“ —

Tímto nábrežím Slawjanůw může se pěšky přijíti do *Zbrojnice* (Arsenale). Před bránau dwa welikanští lwowé z mramoru k aužasu přivozují přichoziho: které r. 1687 František Morosini z Řecké země, z wrchu Hymeth, w blízkosti Athen, co kořist donesl. Rozličná jsau podání o nich. Někteří je držejí za pomníky bitwy Marathonské od r. 490 před nar. K. Wysokau starowěkost ukazuje celá jejich postawa. Po boku běží křiwolaký nápis, jehož litery jedni za runské, jiní za pelagické vyhlašují. Zbrojnice tato jest sama w sobě malé město: výhně, loděnice, dělolitna, prowazárna, komnaty pro starožitnosti atd. každé aspoň několik hodin ku přehlednutí potřebuje. Mne obzvláště to zde zanimalo, co se na kupectwí wzťahovalo, anť naproti wojenským a jakowýmkoli lidowraždivým nástrojům od jakžiwa hlubokau ošklivost cítil sem. Mezi jinými pamatnostmi widěti zde: *Zlatý klič* od města Benátek w čas obležení Napoleonowi daný; krásný model toho Bucen- taura, na němž Dože s mořem snub obnowowal, Francauzowé ten koráb ze zlata oblaupiwše zkazili; a člunek aneb raději čluneček na stěně wisící, ze stromu dosti uměle vyřezaný, na němž dwa černí otrokové z Brazílie utekli a r. 1818 od jednoho rakauského korábu na vysokém moři zajati byli, z nichž jeden až posawad žiw jest. Nikde se nám tolik slawjanských zwukůw a slow o uši neoráželo jako zde w této Zbrojnici a

Loděnici, což nowým důkazem jest toho že europejské welko-kupectwí, obzvláště mořské, jest původu slawjanského od Wenetůw. Sem přináležejí k. p.

1) Jména míst: *Adria*, slaw. Jadra, sr. illyr. jadro das Segel, jadriti segeln; carn. jaderni celer, čes. jadati scrutari; sr. dalm. město Jadera, Jádra; srow. i staroslaw. njedro jadrot, j. sinus (sinus maris).

Cantina der Keller, podzemnice w niž saudy, kaule, nářadí; sr. kut kuta kutina Kařina Kontina.

Dogana, slaw. Dohana Dohon, Puhon; sr. příplaw, doplaw, přívov, příboj lodí. W pastýrské řeči *wýhon* vyhánění stáda ráno na pastwu, *dohon* dohánění večer domůw.

Darsena, sr. držení, drženie, kde se lodě držeji; Schiffshalter. U Dalm. daržim daržeti. U Franc. *Darse darsine* = die Haltkette, Haltseil, řetěz neb prowaz loď w přístawu držící, čes. držák, držec, držadlo.

Gòra gorazzo alveus, příkop, wodowod, sr. gorod, grad, grad, grad.

Molo (mořský násyp ku přístawení lodí) sr. měl měla mělčina, mula, náměl, podmola, wýmola, wýmolek, zmol, zmola.

Stäppa Stapula, něm. Stapel Stappelplatz, slaw. staw stawalo stawadlo.

Strada Contrada = třída, střída, čreda, ulice.

Tana sr. tanauti; aneb tonauti, tůně.

2) Jména nástrojůw: *Ancora*, lat. anchora, uncus, řec. *αγκυρα*, něm. Anker, rus. jakor; srow. hák (sehnutý břeb), hánka (shybadlo), uhel (angulus, Winkel), co se uhlo, sehlo skřiwilo, wše od h-nu, hl-hnul, hýbám shýbám; jako od sek sekýra tak od hák hanka bakýra hankora, a s wynecháním *h* ankora; od *hn* *hyb*, poslo i ham hama hamus, to samo značící.

Balla abballare imbalamento, sr. bal balík obal obwal, obaliti obwaliti.

Barca Barchetta, sr. barka, baraun, barák; od *bar war* t. j. příbytek, dům, hrad (na zemi neb na wodě). srow. i *war* = plť.

Barcaruolo, Barcarol sr. barkář, lodník.

Batello, fran. bateau, něm. Boot. sr. buda baudka, budo-wa budar, budují; odkud i batár, wozní domek, chyžka s kolesy.

Bord Bordo, sr. illyr. brod das Schiff, od bredu broditi.

Caravella garavella, fran. corvette, sr. korba koráb, korabl; korban korman Steuerruder, Kormaník Steuermann.

Flotta, něm. Flotte Plätte; sr. plť, pols. plot, od plůti, plýtwati.

Finanz, sr. peníze, pols. peniádze.

Gondola Condola t. j. domek plávající, ein Häuschen zum Schiffen: sr. slaw. kuřa, kutica kutina, kontina, odkud i konta Konda Ore-Konda t. j. Arkona. K tomuto kořenu patří i kot kotec koterec; koč kotčí kočar; kocábka

(loďka). kocanda (weliký dům). U Rusůw značí posud *koč* *koča* = lod. Co do koncowky kont-ola Kont-ula sr. stod-ola, mrtw-ola, kram-ola, korbula, rohula, serbulja atd. U Slawo-Dalmatůw se i osobní jména z tohoto slova naležají: Gondola, Gundulič atd. Tato kontola gondola jest opravdewý *domek*, střechu, dvěře, jizebku, okna s okennicemi a wniř sedadla, obrazy, krucifix, swateničku atd. mající.

Pavillon, něm. Flagge, sr. pawlak, powlaka, rus. powo-
lok, pawlan, wlak włákno; wlaži.

Pilot pilot, pilotin zpráwce lodi od *plt*, *plot*, wložením i mezi p-l pilot, t. j. plt-ník, plt-ák. Tak i angl. Lodis-man Lodes-man, dans. Loods, něm. Lothse Lothsmann pochodí od slaw. loď, lodník; a Lothsgeld = polodné, daň od lodi.
Tona, něm. Tonne Štunze, sr. tona tunka, dunice od-dunauti, dutina.

3) Jména wětrůw: *Sirocco Širocco*, slaw. žarko horko.

Bora, slaw. bura burja, bauře, sr. rus. boran.

Moretta, boretta, malá bauřka bauřečka.

K těmto se přidati musí i europejské *Hanza Ansa Anseaticum* foedus, jenž pošlo od slaw. uza, auza uzel, polab. wunzal, uzda, waza swaza swazek wazba, odkud i rus. so-juz, moto-wauz, haužwa, obáslo ob-wiáslo, powiáz, powěsno, prowaz, přewiáslo powříslo, wězeň atd. od kořene *uzký*, *aužiti*, *wázati*. Uza Auza čili s rhinesmem Anza Hanza jest Jednota čili Swazek kupeckých měst. *Uza uzy* rus. a ecl. = pauta, okowy. Efes. 6. 20. Mark. 7. 33. *H* we slowě *Hanza hanžew*, jest toliko přidech, tak jako okno hokno wokno, oheň woheň atd. Sem patří i wlas. *Compagno Compagnia* slaw. Kompan kumpan, od koř. *kopa kupa*, s rhinesm. kępa kompa kumpa t. j. spolek, shromaždění, družina, odtud kompan jeden z kopy, společník, druh (jako od kraj krajana, země zeman); Illyr. *kupiti* = versammeln, *Skup Skupnost Skupština* Versammlung Gesellschaft; sr. lat. copia. — Sem patří i *cechin*. Sem patří i germ. *Lodisman, Lotsman, Lotse*, slaw. loď, lodník; něm. *War Wuare*, slow. towar; něm. Kram Krämer, srov. chrám chrana. *Schiavino* Rathsherr; *Boemio* české postelní přikrywadlo atd. Že wětší díl těchto slow od Slawjanůw, plawectví a kupectví zde na Jaderském tam na Baltickém moři prowodiwších, již we prastaré době k jiným susedním, zwláště italským a germanským, bojem a lowem se žiwíwším, národům přešel, widěti odtud, že slowo Hanza Gothům již we IV. století známo bylo. anť ho Ulfilas r. 360 w přeložení Ewangelium Marka 15. 16. užíwá, řka: „Hanza mikila manageins t. j. Sbor čili zástup weliký lidu. Toto slowo *Hansa* Gothowé od Slawjanůw tak půjčili, jako i jiné, Ulfilem též upotřebowané výrazy, k. p. *dulgs* dluh, *plats* plat, *siponeis* župan, *skos* kuzlo, *smakka* smokwa, *theirko* dířka, *marzjan* mrzeti, *plinsjan* plesati atd.

W blízkosti Benátek, proti nábreží Slawjanskému, stojí w moři weliký wojenský koráb k ochraně města: i ku přehlednutí tohoto zjednali nám přístup naši přátelé. Jest to prawá bohopusta, ze čtyř poschodí záležející, 48 děly ozbrojená;

wojsko se na ní ustawičně nalezá; welitelem byl tehdaž p. Gratiani, admiralem p. Paulici. Pokojíkové důstojníkůw jsau překrásní a všemožnými výhodami ozdobeni. Jest tam obzwláštní lékowna, nemocnice s wisutými lůžky, wýhně atd.

Diwadel jest w Benátkách patero: La Fenice, L' Apollo, Gallo čili S. Benedetto, Malibran a S. Samuel. Prwní diwadlo jest neywětší a neykrásnější, nyní však byly tam prázdny hercůw. W diwadle Apollo prowozowano operu a sice od 9—12. W prostředku však střídala se pantomimická předstawa. Wlastké herečky, které sme slyšeli, anobř i ženy, neobyčejně hluboký, hrubý, mužský hlas mají, tak že i ty, které tenor, diskant aneb sopran zpíwaly, sklauzly newědomě kde jen mohly k bassu. Zpěwáci wlasti nezpíwají ale ryčejí. W diwadle Gallo dáwáno též zpěwohru Popelwálku. Dům byl dosti plný, ale w celém pozemí toliko dvě ženštiny! Což sme při všech weřejných schůzkách a aukazích zkusili. Napowědač (Suflér) nikde w Italii není skrytý, ale zjewně hlawau a rukama sem tam hýbá a téměř hlasitě mluwí. Diwadlo Malibran, od slawné zpěwkyně tak nazwáno, jest wlastně pro pospolitý lid: my sme w něm našli zpráwce naší Terštské parolodě. Hudba zde špatná. Hrá se zde we dne před wečerem; w prwní den sme zde widěli *Samsona obra*; w druhý den uzřeli sme na zdi diwadla wiseti ohromné obrazy maďarských nákerníkůw, Šobriho a Milfayho, od nichž sme daleko utíkali.

Když sme jednoho wečera do diwadla pospíchali, zawadili sme o tlačeníci lidu w uličce Frezzeria a S. Marco, před domem 1724. Složiwše wchodné 10 kr. stř. i my tam wešli sme. Zlatník Matěj Esslinger, Němec ze Šweycar, ukazowal zde diwy a zázraky s učenými — blechami jichžto 40 bylo. Na širokém hladkém stole stály rozličné welikosti wozy, kočáry, děla, koráby a jiná náradí ze zlata co neykrásněji ustrojená. Blechy se nalezaly we sklenné nádobě majíc každá tenaučkau hedbawnau nit, na způsob chomautu a chámůw, o hrdélko uwázanau. I zapřáhl neyprwé jednu do dwaukolesníka, která co kuň s wozíkem po celém stole běhala aneb raději spěšným krokem kráčela; potom dvě do čtwerokolesníka, pak čtyry do poštowského, šest do dělostřeleckého wozu, před kupecký koráb atd. Naposledy jedna mezi nimi neywycwičenější wážila wodu ze zlaté studnice zlatým wedrem. Jednakaždá z nich asi 50kráté wíce unese aneb uweze, nežli ona sama wáží. P. Esslinger žiwí tyto blechy swau wlastní krwí, anť je denně několikráté na ruky a lokty klade kde oni i hned sají; pročez

obě ruce jeho plné jsau červených špleh. Já sem obdiwował, ne tak schopnost těchto nepřijemných zvířátek, jako raději onu německau trpělivost, která je tak daleko přivedla.

Wíce než toto zanimalo mne w Benátkách nawštívení některých rukodílen, jmenowitě oné, kde se rozhlášené Benátské zlaté řetízky na hrdlo pro krásnau pleť shotowují. Řetízky tyto sestávají z drobných ohniwek, jejich spojování čili nytování stává se nad ohněm kahancowým. Dělalji se zde i strojné jehlice na prsy na nichž zlatá gondolka i s weslaři wisi: jednu z těchto kaupil sem na památku pro mau paní. Druhou dílnu sme nawštíwili kde se gondolky dělají, a na černo barvějí; pak dílnu kde se *černá sukna* pro ně tkají a shotowují tak jako výše na ostrůvě Krku.

Zpívání jest Benátčanům přirozeno, čím též půwod swůj slawjanský dokazují. Wšecko zde zpíwá, aneb aspoň dudle a křiká: gondolníci zpíwají, prodawači na trhu a po ulicích zpěwawě hlasem swůj towar ponukají. — Již cizinci znamenali podobnost mezi wlaským a slawským prostonárodním zpěwem.*) Těšilo nás, že to co o Slawjanech *Joh. Fried. Le Bret* minulého století psal, aspoň nyní již podle ujišťování přátelůw prawda není. **)

Most *Ponte Rialto* a jeho okolí, též téměř každého dne sme nawštěwowali. Stawitelem jeho jest Ant. da Ponte r. 1591; jeho stawení stálo dwěstě a padesáte tisícůw dukátůw: jeho dlauhost obnáší 66 střewicůw, wysokost nad wodau 19; na obau stranách wedau schody 56 stupňůw mající. Tři chody čili

*) *Sr. A. v. Kotzebue* Erinn. von einer Reise nach Rom und Neapel, Berlin 1803. II. 251. „Woher mag es doch kommen, dass der russische und italiänische Volksgesang so ausserordentlich viel Aehnlichkeit miteinander haben? — Besonders wenn man auf freiem Felde in der Ferne einen Italiäner singen hört, so sieht man sich plötzlich nach Russland versetzt. — Man will auch noch sonst viel Aehnlichkeit zwischen dem italiänischen und russischen Volke finden.“

**) On totiž píše: *Gesch. von Ital.* Halle 1787 str. 577. toto. — „Geht die Rache der Venetianer nicht zum Tode, so werden Leute zur Beängstigung des Feindes bestellt, und dazu wählet man gemeiniglich *Slavonier*, denen man ein gewisses Stück Geldes bezahlt um auf den andern zu lauern und ihm eine Tracht Schläge oder solche Ohrfeigen zuzumessen, wodurch der Gegner wie betäubt zu Boden fällt. Der Venetianer weiss aber auch das Gegengift zu gebrauchen, und fragt nur, wann er etwas dergleichen ahndet, den Slavonier: wie viel er für den zu leistenden Dienst Geld bekomme, worauf er die Summe verdoppelt, und durch eben denselben Slavonier sie dem Sendenden wieder zurück messen lässt.“

cesty wedau přes most, na obau stranách jsau mnohé baudy a krámy. Zde jest ustawičná tlačeníce lidstwa, celé hromady všelikého towaru krásně a pořádně nawěženého: owoce, zeleniny, pečiwo. Tu na nosidlách smažené dyně, které dwa pacholci se zpěwawým křikem ponukají; tam žlutá polenta, tu kaštany; onde granatowá jablka, zde pomi Zizoli (malá jablečka co lískowce). My cokoli nám nowé a neznámé bylo, kupowali a okaušeli sme. Ale zoškliwil nám toto prostonárodní diwadlo jeden nepřijemný hlas, který sme zde z jedné kautné uličky řwáti uslyšeli. Co ten holomek křičí, ptali sme se wůdce: „Dejte kočky klestiti!“ Nižší třída lidu, obzwláště lodníci, zde i kočičí maso jí a sice co lahůdku, ku kterémuž cíli se kočky, aby ztlustly, klestiti dāwají tak jako u nás prasata aneb telata.

W sausedstwí tohoto mostu měli předtím Němci zwláštní stawení, *Fondaco de' Tedeschi* zwané, byl to sklad všech zboží kupeckých z Němec sem přicházejících a tam odcházejících. Byloť tam asi 500 pokojůw a komor, mimo to kaplice pro služby boží. Stěnomalba na průčelí jest od Giorgiona, jiná od Titiana: ale slunce, powětrí a déšť tyto obrazy již porauchali. Nyní jest zde c. k. celný a finanční auřad. Toto stawení jest opět důkazem, jako Němci, kamkoli přišli, všudy koncentrowáním se, o zachowání swé národnosti a řeči pečowali: tak w Benátkách a w Římě, tak w Uhrách a Sedmihradsku, tak w ruském Petrohradě a Saratowě, tak w Americe, anť Slawjanům něco podobného ani na um nepřišlo. I zde mi na mysl padla a srdce ranila wýpověď našeho Patriarchy Dobrowského: „Die Deutschen waren hierin klüger, als wir uneinigen Slawen!“ — Majíť sice i Slawjané w Benátkách *chrám Slawjanůw*, anobř i celau neywětší ulici *Riva degli Schiavoni*: ale totě tělo bez ducha, ani šlepějky národnosti a spoludržení tam nenalezneš, jsau to holá a prázdná jména. Řeč slawjanskau w rozličných nářečích sice tu i tam slyšeti, ale jen jakoby kradmo, bez národní powědomosti a hrdosti. Němečtí malíři w Benátkách: Kalker, Sustermann, Emanuel, Schwarz, Kalemberg atd. neslynuli nikdy tak jako naši: ale onino wždycky spoludrželi, spolupracowali w jedné a též německé škole, ačkoli z těch neyrozdílnějších krajůw, kmenůw a nářečí byli (Kalker k. p. byl Nízozemec, Sustermann z Brabantu): sami Benátčané při ustawičných swadách a různicích, ano dlouhých wojnách, které tam s Římem a papežem, zde s Carihradem, tam německými císaři wedli, wždycky onu zásadu co wezdejší přísloví všickni jed-

nohlasně w ustěch nosili; Siamo Veneziani, poi Christiani! (Buďte Benátčané, potom křesťané): jenom našinci, kamkoli přišli, zmizeli w moři cizinůw. Ještě w tomto našem věku, r. 1811. byl w Praze hudební ustaw, pod názvem Conservatorium, od českých Wladyk založen a do něho *wlaský a německý* jazyk uведен s auplným *wymezemím a zanedbáním českého*. Hanba a posměch i takowým ustawům i takowým samowraždným synům národu! Kdy pakže to již jináče bude u nás! — Sláwie, mudřeti se osměl, začni. *)

Nynější ewanjeličtí Němci mají chrám na náměstí SS. Apoštolůw. Chrám tento byl předtím katolický, přináležewši bratrstwu Anjela strážce, jehož socha ještě posud chrám tento ozdobuje. Před 27 léty jej kupec Sebastian Heinzelmann odkaučil za 12,000 frankůw. Jest w něm obraz Salvator Mundi od Titiana, za který již 500 dukatůw podáwáno. Počítá se zde evang. duší asi 200, kupcůw a několik řemeslníkůw. Swoboda služeb božích trwá již dvě století, předtím se držely služby boží w kaple Německého domu; ewanjelický pak kněz slul jen dworním Rádcem krále Dánského, nikoli pak knězem aneb kazatelem. I warhaník, p. Hugh, Wlach, i kostelník, Škabra, Čech, jsau katolického náboženstwí, s oběma však i kněz i církew welice spokojni jsau. Kazatelem této církwe jest nyní Dwoj. p. Theodor Wittchen, rodilý ze Spiše z Uher, muž učený, bystrowtipný, a zde wůbec známý i ctěný, který nám nejednu lásku a službu přátelskau s neywětší ochotností prokázal. Nic méně však tauží i on tíše po tom, aby tento Patmos čím dříve opustiti a do vlasti se wrátiti mohl.

Poslední den našeho zde pobytu obětowali sme nawštíwení okolic Benátských. Teď sme již ze samého wcházení do kon-dol každého cizince a příchozího poznali: anť Benátčané aneb déle zde se zdržující pocestní, ne předkem jak jinde, ale zadkem čili chřebtem do nich wstupují. Na ostrowě *Murano*, malau míli vzdálí, jest slawná dílna na sklo, zrcadla a sklené perly rozličných barew, které při krumpowaní a štěpowání měšcůw atd. potřebují. Tato poslední práce žiwí zde mnoho lidí, a jde rychle od ruky. Sklo zde býwá co nit taháno, na kausky se-

*) Prawě čteme w Nowinách, že polská hraběnka Malachowská 50,000 frankůw poručila k založení národní polské školy w Paříži, kde dívky polské, we vyhnanstwí narozené, na Poláky wychowáwány býti mají; zprawcowé tohoto ustawu jsau pp. Biernacki a Dwernicki. To dobře, bratři Poláci, ale jednostranně: pokračujte i s duchem času, jednohoť wám i nám všem potřebí, to jest: wzájemnost a opět wzájemnost.

káno, a pak s popelem smíšené w pecích okrauhlým děláno. Dělníci tito polonazí, w potu plávající, obyčejně krátký čas žijí. Když sem pro mau Ludmilku zde zrcadlo a z těchto perel kupowal a s pánem Doležálkem, mojim spolucestovníkem, česky mluwil: ozwalo se k nám s welikau radostí několik Čechůw zde pracujících. Milý Bože, kde pak ste se wy tu wzali? — „My sme z českých skelných fabrik sem připutowali ke braušení a hlazení skla, poněwadž tito Wlachowé tomu umění nerozumějí.“ Čechowé mistři a učitelé Benátčanůw! jakowá to pro nás radost. Držiteli ale spolu, řku já, když wás je zde tak mnoho? čili se němčíte a wlašíte? Máteli školu? I nu — pokynuw plecema unklnul. — Nasypali nám tito naši krajané tolik perel do papírůw a tašek, že sme nic jiného nežádali než aby se na skutečné proměnily.

Odtudto plowali sme přímo k Benátskému hrobitowu, jenž jest na ostrowě S. Christoforo. W tom okamžení wezeno tam bezdušné tělo asi 13—14 letého mládenečka. Mimo dwa kněze a wesláře, nikdo nebyl w tom pohřebním průvodu, ani rodičowé, ani přátelé zesnulého. To takowý obyčej w Benátkách. Jakowý to rozdíl mezi Benátskými a Peštanskými pohřeby, kde celé rodiny a domy skrze mnohé nákladné pohřeby na wniweč přicházejí, a kde se lidé domníwají, žeby bez zwonění, traubení, pochodní, zpěwu a kázání, po smrti ani do nebe nepřišli. Aspoň pro mne bylo kázání pohřební při pochowávání často neznámých, anebo právě nešlechetných, lidí wždycky neyobtěžnější práce mého auřadu. — Sám hrobitow Benátský ohrazen jest silnau zdí proti wlnobití morskému: zde newidno hrobůw jako u nás, anť wšudy půda wyrownána. Nekopají se zde jednotliwé hroby a jámy, ale přes celý hrobitow wykopá se dlouhá a široká jáma na způsob příkopu, kam se potom rakew wedle rakwe klade a pořád zemí zahrabuje. Chceli kdo znáti, kde který přítel leží, na powrchu země položí se znamení kříže a počet.

Plawiwše se na ostrow S. Lazzaro zůstali sme několikráte u prostřed moře na mělčinách wězeti, tak nejistá jest zde plawba a hlubokost wody. Zde jest klášter Armenských sjednocených mnichůw, kteří se wyučowáním mládeže swého národu s welikým prospěchem zaneprazňují. Biskupem jejich jest *Sukias* (t. j. Placidus) ještě žijící. Pater Řehoř Alepson, něco latinsky, něco francausky mluwící, wodil nás powšech prostranstwích a tajemstwích s neywětší ochotností a žertowností. Jest tu i knihtiskárna, a znamenitá knihowna. Egypskau mumii, tak dobře zachowanau, ještě sme nikde nespátrili, jako zde:

jest to prey podle hieroglifůw, Nemukam, syn kněze chrámu Ammonowa w Egyptě, asi prey 3000 let stará; dar od jisté Armenky odtud sem poslaný. Pamatná jest zde i tabule čili deska s indickými nápisy, z Indie sem donešena. Mezi nowětištěnými knihami našli sme zde Ruskoarmenskau Mluwnici od Minata Medici, Armena. Neywíce ale nás zámála armenská řeč. W tiskárně se právě tisklo armenské přeložení S. Augustina o Městě božím, z něhož wytištěné archy na památku darem nám dány. Poprošen aby mi aspoň některé prosby Modlitby Páně w armenčině předříkal, pán Alepson, wděčně to učinil, pročež zde to klademe :

„Hair mer vuor hiergins es; sourp egizi gamk; ko vuorbes hiergins ev hiergri; anoum ko egesze arkajatiun ko egizi; haz mer hanabasort dur mes ajsok ev tog atd.“

Z této průbičky aspoň o jakowosti zwuku čtenář bude moci saudit. Prawdu měl náš Dobrowský když w Cyrille a Meth. str. 64. psal; „Armenčina Constantinowi čili Cyrillowi jistě neznáma nebyla, anť některé písmeny z armenského do slawjanského alfabetu wzal.“

Při plawení se ku ostrowu *Lido* slyšeti již z daleka neo- byčejné hučení a ječení. Náš vodič byl tak opatrný, že nám nic předkem nepowěděl, jakowé zde diwadlo na nás čeká. Při wystaupení na břeh jedli sme zde po prwníkrátě živé, právě z moře wytažené ušřice (Austern), tuto lakotu všech pomoranůw, k jejimuž ale přehltnutí my nemalé násilí sme sobě učiniti museli. Přes židowský hrobitow jde se ke druhému konci ostrowu: ještě malý pahrbek — ai jakowé diwadlo! jistě neywznešenější w Benátkách. Rozhněwané moře ukazuje se tu w celém jeho weleslawenstwi; wlny od středoziemního moře sem se ustawičně hrnaucí, i dlauhé i vysoké co pahory, wálejí se zde jedna za druhau se strašným jekotem a mléčnými pěnamy ke břehu tak, že diwač, nechceli notně ostrí- kán býti, utíkati musí. W tom okamžení běží čistonitý, asi 10 letý chlapec, co onen potapeč w Šillerowě Balladě, do této strašné Charybdy bojuje proti wlnám a pěnam, až o chvíli opět wyvržen byl, co stonek, před naše nohy živý a po klobauku sáhající aby almužny za to od nás prosil. Rádi sme mu ji dali s napomenutím, aby raději chléb swůj hledal dělání rukama, nežli všetečným, Boha pokaušejícím, pohráváním se swým životem. — Jeden z neypamatnějších předmětůw okolí Benátského, anobřž jeden z neywětších a neysměšších podnikůw nowějších časůw, jsau tak zwané *Murazzi*, t. j.

zed' několik mil dlahá, od ostrowu Lido až k městu Chioggia se táhnací; tyto hráze jsau obzvláště na Palestrině (Molo di Palestrina) krásné a wznešené diwadlo, pnau se we schody do takowé výšky, že i při neyprudší bauri zřídka wlny morské je přestříkávají; šírka jejich u spodku obnáší asi 52. střewí cůw, balwany kamenůw čtwerhranných asi 5—6 střewícůw. Tato hráze má ten aučel, aby Benátky, město i ostrowy, od náwalu Jaderského moře hájila a prudkost wlnobití lámala. Nápis na nich krátký ale stručný stojí: *Aere Veneto, Animo Romano* (penězmi Benátskými, duchem Římským.) Tento nápis wyjádruje neylépe celau kupeckau powahu Benátské obce.

Jestě něco o našich známostech a návštěwách w Benátkách učiněných. Hned w prwní wečer když sme se w podlaubí náměstí Swato-Markowského w dawu lidstwa procházeli, slyšeli sme tři, welikanské postawy, muže před nami jdaucí německým jazykem žiwau rozmluwu wěsti, o věci, kde sme sotwa vlastním ušim wěřili: dobře! slyšíme, čili to jest nějaké mámení? Jeden z nich powýšeným hlasem a opětowaně wolal: Hrabě NN. musí býti—. I znamenali sme, že je mezi nimi řeč o maďarčení. Poněwadž rozmlauwání dlahé a wždy náruživější bylo, nemohli sme se zdržeti dále od podílu. Milí Páni! odpusťte, Wy mluwíte o věci nás, naší vlasti a našeho národu se týkající; my práwě z těch krajůw přicházíme o nichž Wy řeč wedete. Byliť to dwa důstojníci rakauského wojska, jeden Němec Widenčan, a druhý Slawo-Dalmat, totiž pán Spiridon Dimitrowi z Kotaru; třetí pak pán Anton Kaznačič z Dubrowníku práwník a spisowatel, jenž Odu Alex. Manzoniho o Napoleonowi, z wlaského do illyrského jazyka, ním zdařile přewedenau, nám zdělil. S těmito dvěma saunárodníky trávili sme potom w libé wzájemnosti slawjanské wšecky wečery. Oni nás uwedli do saukromých domů, kde sme žiwot Benátský i w podrobnostech poznáwati se učili. Oni mne zawedli k jeho Excellenci Wasilowi Kralewićowi, biskupowi řecké nesjednocé církwe. Wážný tento bělowlasý stareček newěděl co od radosti činiti, slyše Slowáka illyrsky mluwícího; nebo častým obcowáním s rozličnými Jihoslawy již nyní tak daleko sem byl přinesl, že na wzdory některým čechismům a slowakismům, obstojně sem mluwil, aspoň dokonále sem se usrozuměti mohl. Prawda že, anť mi nyní dvě řeči učiti se a mluwiti náleželo, illyrskau totiž a wlaskau, často jedna druhau mýlila; w postupném wšak pozorování a srownáwání přewelikau příbuznost mezi nimi na-

šed, w obau sem jakž takž zdomácněl. Pán Wasil Kralewicz jest muž bystrého wtipu a pewného charakteru; jeho oči jsau myšlénky, jeho brada orakulum, celá osoba slawoindický Bramin. Reč serbská sypala se co příwal z ust jeho; lid dalmatský welikau láskau k němu lne. — Jeho oblíbené thema jest též S. Hieronym a proukázání slawjanskosti jeho. Widu wzájemnosti slawjanské ještě sem od žádného starce tak živě uchopenau a jasně pochopenau neslyšel, jako od tohoto. — Tato okoličnost dodala mi smělosti wyjewiti muži tomuto jednu bolestnau zkušenost a žádost, kterau sem dáwno w srdci skrytau nosil. „Panne, řekl sem, proč pak vaše kněžstwo we chrámích Páně lidu slowo boží nekáže? proč celau nábožnost obmezujete jen na čtení a poslauchání liturgie? A však sám Kristus Pán neyčastěji kázal a učil. Hle nejen protestantská ale i katolická církev jak mnoho výborných řečníkůw má, anť u wás téměř žádní nejsau. A však kázáním a řečnictwím netoliko že se lid poučuje, ale i sami kněží neylépe se vzděláwají, řeč se šlechtí, literatura obohacuje, náboženství do srdce a žiwota uwozuje — —.“ Stareček se zářiwým okem řeč mi přetrhnul: Prawda, to prawda Pane! ale naši popowé, wůbec, nejsau tak vzdělání aby s prospěchem a se sláwau we swatém řečnictwí wystaupiti mohli. My nemáme ustawu ku kněžské vzdělanosti a wycwičenosti; my sme sobě samým a osudu zanechání: a však pracujeme na tom, aby budaucně lépe bylo. Když sme konečně před ním nad utrpeními a křiwdami, které obzwlášte nyní náš národ téměř w celé Europě snášeti musí, lkali a hořekowali; on wzaw ležící před ním na stolíku staroslawjanskau Biblii, řekl prorockým hlasem: my Slawjané musíme sobě za heslo a potěšení wywoliti ona, na nás tak krásně w obojím, w nábožném i národním, w nebeském i zemském smyslu, se wztaľující slowa Písma Sw. k Řím 8. 18. „Nepšćuju bo, jako nedostojny strasti nyněšnjago vremene k *chotjaščej Slawě* jawitisja w nás.“ t. j. českoslow.: „Za to mám, že nejsau rowná nynější utrpení oné *budanci Slawě*, která se má zjewiti na nás!“ Tento tak ostrý, uhodný a liběhrawý wtip nás newymluwně potěšil. — Jak p. Schiavoni Felice tak i tito Slawodalmatowé nemálo se radowali a hrdými stali, když sem je na tu okoličnost pozorný učinil, že jeden z jejich krajanůw a předkůw právě i na důstojnost římského papeže powýšen byl, totiž Jan IV. Scholasticus jmenowaný, 73. papež, syn Swatého Venantia, narozený we Slaně (Salona), nástupce papeže Severina, za papeže wywolen r. 639, jež všickni dějepisci wýslovně Slawja-

nem nazývají. Jeho papežování trvalo asi dvě léta, nebo již r. 641 zemřel. On psal dva učené listy, jeden Škotskému duchovenstvu o svěcení Velikonoční Slavnosti, druhý Constantinowi, synowi Herakliowu, jenž jest vlastně obrana proti Monothelitům. Papež tento dal w Římě we chrámě Lateranském Oratorium S. Venetia, svého otce, stawěti. Na jeho tribuně jest stará mosaika z 8 století představující podobiznu tohoto papeže Jana IV.

Jedno z neyzanímawějších a neypůsobliwějších obeznání mojich bylo ale s pánem *Orsatem Počićem*, jenž jest rakau-ským hrabětem, Dubrownickým pak vlastelínem čili knížetem. Wlachové ho jmenují *Orsato de Pozza*. Jest to Mladoslav okolo 20. let, autlého těla, jemných mrawůw, ušlechtilého ducha a znamenitých básnických wloh. On na wšeučilišti Padowském študia swá nyní dokončuje. Několik z jeho básní doručil mi laskawě hned w Benátkách, jiné zaslal později. Za to máme, že slawjanské veřejnosti nenepříjemnau wěc učiníme sdělením zde přípisu a několik básní tohoto naděje plného vlastelína:

„Visokopočitani Gospodine! Rěč ona — Slavjanstvo — a veće unutarnji njezin sluh, koju ste meni vatreno preporučili prid Vašemu odlazku iz Mletaka, pružila jest u sarcu momu duge žile i parsi moje jakim žarom zazgorěla tako, da ne mogoh uzdaržati nadahnuta slova. Misleći za tēm na dobrotu s kojomste primili onadar stihove moje, nadjah se pouzdan Vama poslati, ma kakva byla, nova moja stihotvorenja. — Nije pēsnički lovor cilj moj, niti pohvala, ali sarčeno věrujem, da kniževna izobraženost kod puka, jest moguće sredstvo za dovesti ga na oni stupaň slavní, gdje vrēdan postaje nazvatse vlastit. Samo s tom misli ja pišem, samo ona mene tiska da Vam pošlem pismena moja, za da ih Vi pečatite u Vašemu slawjanskomu listu, ne dvoumeći da ćete Vi ova moja malahna pokušanja dobrovoljno prieti. Ja ću vavěk ostat Vami haran i spravan zapověsti Vaše u svemu doveršiti. Vaš podnižení sluga Orsat Počić, Iliro - Slavjan iz Dubrovnika. U Padovi 24. Dekembria 1841.

Slavjanstvo.

Preko neba jadre silni gromovi,
A s oblaka pada na nas glas ovi:
Blago orlu na varh gorā
Blago zvěri u dno mora,
Erbo ako njima kogod se protivi
Netom ga pogleda, veće ne živi.

Oblaci su bliže nas dojadri
 Ter su iz skufa svoga glas pustili :
 Blago puku, tudja sila
 Koga nije još sružila,
 Er ko poštuje svoje narodnosti
 Barzo hoće vidět čas slobodnosti.

To su začule sve slavjanske Vile
 Sve su planine radom oglasile,
 Podigla se sva Gospoda
 Slavnoga našeg naroda,
 Sarblji, Rusi, Iliri, Čehi, Poljiaci,
 Horvat, Stajer, Morav, Slezi, Slovaci.

Sva daleka sela, varoš, gradovi
 Vesele se, kažu njiov vez novi,
 U skladu se svi raduju,
 Bratimski se svi rukuju,
 Ter sarcem zaviknu svi gednoglasno :
 , Budmo složni vavěk, pak nam sve lasno !“

Šta se dakle čeka? Došlo ni jel' vrěme
 Od nas da svargnemo ovo trudno breme?
 Zarli pustit vi hoćete
 Da nas dušman svud zaplete?
 Da nam uzmnoža okove gvozdene,
 Da vazduh, sunce, život nam plěne?

Oj slavska bratjo i s polja i s gora,
 S Volge, s Dunava i s četiri mora,
 Stare mati věrní siní,
 Ach! milenoj domovini
 Na pomoć tarčíte sa svakih strana',
 Za utišit bolest ljutih svih rana' —

Vi nam odbacit ovi jaram težki
 Tretj' Ivane, Dušan, Žižka, Sobieski
 Pomozite s gor s nebesa!
 Sad će slavska bit čudesa! —
 O sunce jasni tvoju světlos siní
 Da se svud proglasu slavai sej čini! —

ČÁST II.

Padowa; Vicenca; Verona.

HLAWA I.

P a d o w a; A r q u a.

Oplawiwše ještě jednau kolem celé město Benátek, aby-
chom je ze všech stran poznali, rozžehnali sme se s přáteli
i s nim. Při této oplawě teprw spatřili sme na mnohých stra-
nách hippokratický tah na obličejí tohoto vyžilého a starnau-
cího města, který ještě mizí na oněch, kupectwím, loděmi a
příchozími ožiwených, stranách od Terstu a Fusiny. K pevné
zemi a wesnici Fusina nesla nás poštowská lodice. Tlustí slau-
powé z moře vynikající ukazují zde plawcům neykratší a
neybezpečnější cestu. Na této wodní cestě jde se wedle pew-
nůstky *Nalega*, nepochybně zde před nepamatnými časy od
Weneto-Slawůw, na malé výspě založené. Z této strany, když
sme ještě jedenkrát zpátkem hleděli, zdají se Benátky co
ohromný kamenný koráb rukau přírody i umění ode století w
moři zakotwený. We Fusině wystaupiwsé na břeh pozdrawi-
li sme teprw właskau půdu a tak řečenau Italii. Italie! —
zwolal sem zde opojeným hlasem a s rozprostřeným náručím,
jakobych celau tu zemi byl chtěl obejmauti — Italie! jednomu
krajina síly a bojůw starořímských, druhému krajina krásy a
umění klassikůw a antik, třetímu krajina citronůw a pomo-
rancůw, čtvrtému krajina lásky a řewniwosti, pátému kra-
jina powěry a kněžaurstwí, šestému krajina banditůw, blech
a štirůw — mně vše to spolu, ale nad to ještě i něco jiného
nowého, málo zpozorowaného, aneb docela nedbaného; Italie!
krajino Wlachoslawůw, neystarší vlasti našich dědůw Wene-
tůw a Sarmatůw; Italie! sestro Sláwy, wítej! — We Fusině najali
sme Veturina (t. j. wozataje) do Padowy, kamž výborná
silnice wedle řeky Brenty čili Medwáku wede. Zde se teprw
otwírá podnebí właské přírody; tu cele nowý netušený ráj
krás a půwabůw; mně aspoň se zde celý swět w jiném swětle,
než posawad ukázal a jen bázliwau rukau hledám a chytám
zwuky w naší řeči, nimižbych hudbu tohoto blahočinného
wtisku na mau duši předstawiti mohl. Zdá se jakoby příroda
wšecky swé porůznu roztraušené krásy spolu byla sebrala a

je na toto auzké prostranství vysypala. Tito fíkoví a oliwí hájowé s jejich Swato-Písevními potahy a významy; tito samorostlí parkowé s jejich ztepilými letohrady a sláwochrámky; tyto přirozené krásoszahrady s jejich východními cedry, palmami a báječnými bobkowci; tyto zelenoleské žiwoploty blahowonným jasmínem owěněné; tyto potoky a řeky pod hroznovými odry, mezi dauškami a liliemi, tak powlowně bez sewerného srázu a hluku plynaucí, jakoby všeco toto pozorně obdiwowati a škodě uhájiti chtěly; tito obeliskowé z myrtowí a z lentiškůw po nichž uponkowitý swlačec a básnířský břechtán wzchůru leze; tyto wěčně kwětaucí a z paupat se deraucí růže; toto powětrí drahými kadidly obtěžkané, lehaučké, měké, pocestného pochlebným libáním wítající; toto prozračné zrcadlo modré oblohy; tato příroda každodenně swátečným rauchem oděná, tato tichost a rownowáha všech žiwůw: — toto všeco wolá wznešeným, téměřbych řekl swatým, zwukem: hle Italie! — toto všeco, co widěti a cítiti slastno, opisowati nudno, dostihnauti nemožno — toto jest nyní mé králowství a vlastnictví! Nebo mé jest, cokoli krásojemné smysly mé ze zewniterného do wniterného swěta přinášejí a co duše s radostí i přijímá i požíwá, co k jasné powědomosti w sobě přiwodí, čím meze mysli rozšiřuje, pamět obohacuje, obraznost zaurodňuje, žiwot okrašluje. Nyní na konci léta a u počátku jeseně všechny barwy se tu ještě w celé čistotě a stkwělosti řeřawě ohniwějí; anť w Pešti již na konci jara a u počátku léta všeco všudy zaprášené, ožluklé a wyčichlé býwá. Já sem byl w ustawičném zápasu, mámli se zde více přírodným, čili uměleckým krásám a pamatnostem odewzdati. Celý ten kraj od Fusiny až k jezeru Komo jest uslechtilá usmíwawá zahrada jižného způsobu, kde w diwém líbezném nepořádku aurody země, křowiny, stromy wedle sebe rostau, anť je to neybujnější réwowí wěncuje a spoluspojuje, dělajíc oblauky ozdobené zralým hroznem, často i přes cesty a silnice, tak že kočár popod ně jedaucí, nejednau celé stopky a ratolesti do lůna pocestních sráží. Těžko mi přišlo wěřiti, že tento kraj každého dne w té kráse se stkwí, a že toto neni pauze nedělní aneb swatebné rauch. Ohlédal sem se všudy wůkol, odkud starořecký aneb starořímský lid přichází, anť se mi toto příprawy býti zdály ku swěcení Slawnosti boha Baccha. Obyčej, wínowý kmen ode stromu ku stromu, zwláště po jilmách a topolech, rozwoditi a oplétati,

rozšířen jest ode dáwna w celé Italii, již Virgil zpívá w Georg. II. 363. že :

Kmen se radostný

Wzhůru nese w powětří wolné rozpauštěje uzdy ;

Což mnohem příjemnější pohled působí, nežli násilné rew řezání a k tyčkám nízkým přivazování, jako w Uhrách. Woda řeky Brenty (sr.praud;bředu brod) vyhlíží zelená, což pochodí od zelené šťavnaté barwy stromůw a zrostlin wúkol ní rostaučích a w jejím zrcadle se odrážejících; její břehy honosejí se rozkošnými letohrady a wesnicemi, větším dílem slawojmennými, k. p. Dol Dolo, Mira, Stra, Noventa atd. Samá tráwa a pažit jest zde nyní tak čerstwá a jasná, jako u nás w Máji: kdybych nebyl měl kalendárek při sobě, snadno bych se byl zmýlil w pořádku částek roku a měsícůw.

Do Padowy dojeli sme saumrakem. U bran tohoto města bezděky mi z paměti na jazyk přišli ti weršowé *Virgilowy Aen. I.*

Antenor potuit mediis elapsus Achivis

Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus

Regna Liburnorum et fontem superare Timavi. —

Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit Teucrorum.“ —

Toto město bylo prwní w němž zásady hwězdárské welikého Slawjanského muže, Koperníka, skrze Galileiho wěřejně hlášány a do žiwota uwozowány byly. — Ubytowali sme se w hostinci zlatokřížowém (Cruce d' oro). Při wečeří obsluhowal nás zde sklepník nad swůj staw vzdělaný, jmenem Vincenc Santi, jenž dobře maďarsky nejen rozuměl ale i mluwil. On jest z Říma rodilý, ale co woják ztráwil mladší wěk swůj w Uhrách. S radostí se rozpomínal na tuto krajinu, ale se mrawy a vzdělaností nebyl všelijak spokojen. Pamatné bylo jeho wyznání, jak těžko jemu, co rodilemu Wlachowi, přicházelo z počátku maďarský se učiti a mluwiti, anť we wlašině, vlastně říkáje, žádných dlouhých samohlásek *á é í ó ú*, a žádných dvojzvuček *ö ü* se nenalezá: které jeho jazyk i nyní ještě náležitě wyslowiti w stawu nebyl, ačkoli se téměř 12.let mezi Uhry zdržowal. Ještě téhož dne nawštíwili sme onu, snad we swětě neywětší a neystkwostnější, kawárnu, Café Pedrocchi, která vlastně ze mnohých lehce oddělených pokojůw a síní záleží. Wlastník prey celé weliké panstwo prodal ku stawení této bohopusty. Odtud pospíchali sme již we tmě do Kasárny, k nawštíwení jednoho, w celém tomto okolí slawného, horliwého Slawjana, totiž p. *Jozefa Zaweršnika*

(něm. Sauerschnigg!) jenž jest Setníkem jízdy, Auditorem a tajemníkem vojenským w Padowě, narozen w Rjece, původně však z Krajinska pocházející; aud slowenské Banské, skrze Tablice zřízené, společnosti. Když sme wstoupili do jeho příbytku, již w pobočném pokoji na lůžku ležel tento vážný syn Marsůw. Domníwaje se že to jeho domácí jej nepokojejí tak pozdě, zahrňmal stentorským hlasem: Kdo to? „Slawjané jsau to Pane Zaweršniku“ řeknu já, Slawjané nesaucí Wám pozdravení z daleka od bratrůw Slawjanůw a psaní od p. Medaniče z Rjeki. On skočil w postele jakby střelil, odpowí: „Jeli tomu tak, buďtež mi wítání třebas o půl noci.“ — I stál před námi chrabrý širokoplečný muž w noční čepici a w čístém perestém čechlíku. W prvním okamžení já nemálo byl sem zmaten, ale brzo usmysliw sobě řeknu: „odpusťte Pane, že nyní nemáme kdy nezdwořilost naši wymlauwati aneb za ni se styděti, ale wynahradíme to jistě, jak míle čas k tomu míti budeme.“ — I hned se rozlaskawil muž tento tak, že sme s ním potom ještě celau hodinu w národním rozmlauwání stráwili, a jediné po opětowaném slibu, že zejtra ho na delší čas nawštíwíme, nás propustil. I držel sem skutečně slovo. Má p. Zaweršnik knihownu, zvláště na slawjanské věci se wzahující, jakowé sme na celé cestě newiděli. Jen částka knih rozložena jest w policech: ostatní jsau zabedněny ku snadnějšímu jich přeložení z místa na místo, anť on co wojenky důstojník často putowati a kraj i bydlo proměňowati musí. I on má welikau sbírku knih na Hieronyma se wzahujících tak že celau skřini naplňují. Jednau z nich i mne obdarowal, totiž *Petra Stankowice Della patria di San Girolamo, Venezia 1823*. Pán Zaweršnik mi zjewil swůj aumysl chwalitebný, že po swé smrti w městě Rjece (Fiume) zvláštní Slawjanskau knihownu a Čitalnici založiti chce, ku kterémuž cili sbírá a poručí wše co má. Žiw buď! Sláwa mu! — Má w Rukopisu mnoho k tisku přihotoweného, poněwadž ale wše to směle a swobodomyšlně psáno, nechává to na pohrobky. Mluwnice illyrská leží celá w rukopisu. Mnohoť sme se hádali o Prawopisech a nářečích slawjanských. On radí a zastává podwojně *ll* místo *l*, k. p. těllo, čello, anť prey skutečně zde jazyk dvě *l* wyslowuje. Pán Zaweršnik byl drahný čas s wojskem swým w Uhrách w Honťanské stolici, kde často s nebožtíkem Tablicem towaryšil a s pánem professorem Palkowičem we známosti stál, pročež na oba tyto muže dychtiwě se doptával; i slowenčina i čeština jemu neneznáma jest. Diwili sme se nemálo pozornosti a saud-

nosti tohoto muže a jeho zásadám s našimi, co do libozwuku řeči, cele se srownávajíjícím. Proč prey Slowáci opauštějí swé výborné deklinácie, swé určité pohlawí, swé plnozwučné *a o*, k. p. duša, pleco, slowem swé mužské nářečí a přijímají to zženilé iikání české? Nelíbila se mu zvláště obecná česká mluwa, anť prey když sem slyšel: dobrý wíno, smělý srdce, wysokey muž, líp, píct a těmto podobné potwory, newěděl sem jeli wíno, srdce, u Čechůw mužského, a muž ženského pohlawí? Já nechtěw se o věci ožahawé pustiti do obšírného wysvětlowání, řekl sem: Pane! příčina toho jest wzájemnost a jednota, nebo budemeli naše nářečí a literatury nekonečně rozdrobowati, i co z nás, co ze Slowákůw, co z Čechůw bude? Cítím já sám neylépe jak logickau tak i aesthetickau přednost slowenčiny nad češtinau; ale chci aby raději *něco* bylo, nežli *nic*. Swéhlawost a odstrkawost Čechůw já nezastávám, podle které Slowákům na wzdory, kde jen mohau, wszudy swé nesnesitelné *i i* píší, k. p. mlíko, líto, syrowý, dáwní, anebo *widi* sing., *widi* plur. *stojí* sing. a plur.; a však máme naději, že potomci a budaucí nepředpojaté pokolení i w této věci k rozumu přijde a wyšibowáním pomalu nestydatého *i*, ztracenau samohlásek rownowáhu a tím i starodáwný *mužský charakter* češtině nawrátí. — Ostatně musím wyznati, že se mi i serbsko-illyrské zpotwořowání prawé staré slawenčiny, k. p. *mua* místo mucha, *uwo* místo ucho, *Wlua* místo Wlach, *faliti* místo chwáliti, *wuk* místo wlk wilk wluk, *puniti* místo pelniti plniti atd. naskrze nelíbí, aniž ta prwní okaličená slowa wětší libozwučnost pro mne mají, nežli tato poslední. To jest liché italizowání: a však obzvláště zwučka *ch* není těžká k wyslowení! — Co se pak Waší rady, aby se příkladem starého Dubrownického Prawopisu, místo *l*, dvojité *ll* psalo, týče; ačkoli se příklady toho i w některých starých českých a slowenských písemnostech, obzvláště w místních a osobných jménech, nacházejí (k. p. Kollín, Millín; Hollár malíř, Kratochwill, Nawrátill; Millikowský, Mallý, Hollý, Zello, Kollár atd.); nic méně však bytnosti bez potřeby rozmnožowati nesluší, neyprostější a neyskrownější ortographie jest neylepší: ačkoli při vlastních jménech tento způsob psání, kde snad již stoletími utkwěn a zaswěcen jest, i dále zanechán býti může, dílem z ucty ku starožitnosti, dílem k rozeznání rodin podobná jména nesaucích, dílem z politického ohledu, anť někdy práwo šlechtictwí aneb dědictwí na jméně wisi. — Pán Zawersník má i Sbírku místních slawjanských jmen w horní Italii od We-

netůw poslých, k. p. *Pad Padowa* (t. j. wodospad, který se zdeskutečně nalezá).—Když byla řeč o maďaromanii, tento hrdý šediwý Mars slawjanský na prwní pohled žádného podílu na tom bráti, ba o tom jakoby ani nic slyseti nechtěl. Když ale předce dále o Maďarích a jejich počináních proti našemu národu mluweno; on nic jiného než s jakýmsi trpkým politowáním ta krátkáslowa řekl: „To kaplja u moru“*) — a když tu rozmluwu na jiný předmět stočiti chtěl: owšem, odpověděl já, ale my nejsme moře, my smenesworní, jednotu nemilující Slawjané!

W sausedstwí této kasárny rozprostírá se slowutný *Campus Martius*, nyní *Prato della Valle* t. j. ostrow, asi 528. střew. zdělí a 342. střew. zšíří, otočený potokem čili průplawem wyzděným, mosty a stromy ku procházkám ozdobeným. Z obau stran wody stojeji na břehu sochy slawných Padowanůw, aneb takowých mužůw, kteří nějaké zásluhy o to město měli aneb na zdejší universitě se učili. Postaweny jsau tyto pomníky hned od města, hned ode ctitelůw a přátelůw, hned od potomkůw. Co do krásouny čili uměleckého citu a sandu, duše zkřídlatěwši w Benátkách, zde již lehčeji létala. Při mnohých z těchto soch bawili sme se s nemalau libostí; aspoň některých zde spolu i nápisy položíme:

Pod číslem 60. jest socha *Gustawa Adolpha*. Nápis: *Gustavo Adolpho quod Patavii ex fide italic. Script. Galileum audivisse putatur, inde magno gentis suae regi. Gustavus III. Svec. Goth. Vandalorumque rex ejusdem successor genio loci obsecundans P. C. Ann. 1784.*

Pod číslem 68. Canova.

*) To jest co sami strážliwější Maďari s naříkáním citějí. Srow. Psaní hraběte Mik. Wešeliního Stawům Udvarhelské Stolice 1842, doe 27. Čerwence, in *Siebenbürger Bote*, čísl. 73. „Prawdy, které počty za základ mají, jsau neyneklamliwější, co na počet bohaté a weliké jest, to jewi swau vládu na to, co nemnohé a malé jest. — Pro nás Maďary není wětšího a nebezpečnějšiho neduhu a trápení, jako to, že nás na počet tak málo, welmi málo jest. Když Francauzi 30 millionůw, Angličané 20 millionůw, jiní národové snad ještě více lidstwa počítají: Maďarůw se w obau krajinách (w Uhrách a Sedmihradsku) sotwy 4 milliony nalezají, a to rozptýlené mezi ostatními obywateli, jichž asi 10 mill. jest. Osamotnělé, uzavřené, bez národní pokrewnosti stojí zde to přehrstí Maďarůw! kdeže mimo naší vlast — aneb raději — ó bolesti! mimo některé její částky zní naše milowaná materská řeč? kde nalezneme příbuzné mysli a srdce, kteréby společnými předky, památkami společných proměn plných osudůw s námi spojeny byly?“ —

Pod číslem 73. *Francisco Quicciardini* Gym. Pat. Alumno, historicorum sui temporis clarissimo.

Pod číslem 75. *Joanni Sobieskio*, qui Patavii Academiam alumnus ingenio, patriam rex egregiis pacis et belli artibus illustravit, de christiana republica optime merito. Stanislaus Augustus Poloniae rex monumentum posuit. Ann. 1784. (Odtudto viděti, že Wlachowě wděčnější jsau naproti Sobieského zásluhám o křesťanství, nežli Němci)

Jiné sochy jsau: *Stephano Batoreo*, olim Gym. Pat. alumno, postea Poloniae regi clarissimo. — *Galileo* Florentino, summo Gymnasii Patav. ornamento. (W přírodně universické chowá se páter čili hřebtowá kost Galileowa, jenž zde 18. let libomudrectwí zvláště hvězdářstwí dle Koperníka, učil). — *Fran. Petrarcae*, ut cujus domicilio urbs claruit. — *Torquato Tasso*. — *Tito Livio* atd.

Titus Livius byl miláčkem mé mladosti, jeho historických řečí většín díl znal sem z paměti učiw se je we školách k deklamování Jeho od Římanůw jemu nadvrhovaný *Patavismus*, snad nic jiného není, než *slawizující latina*, anť w líně někdejších Wenetůw narozen byl. Proto nebylo mi dosti, jen sochy a obrazy jeho widěti, kterých se w Padowě mnoho nalezá: i ulici a dům, w němž tento slavný dějepisec přebýwal, sem vyhledal a každý kaut w něm přezřel. Dům ten jest w ulici Contrada di S. Giovanni, nápis na něm stojí: „(Domus Livii) Vetustate restaurata“ We dvoře zelená se hezká zahrada, ale z příbytku, w němž Livius bydlel, žádného znamení. — Domnělá, r. 1413. we chrámě S. Justiny vykopaná olovená rakew Tita Livia zdržuje se w *městské Radnici*, se mnohými chlumnými ba chwastawými nápisy, k. p. „Ossa T. Livii Patavini, unius omnium mortalium iudicio digni, cujus prope invicto calamo invicti populi Romani res gestae conscriberentur. Anno 1548.“ Pozoru hodnější jest w této Radnici starý kámen pod mramorowým poprsím Liviowým do stěny wezděný, s následním nápisem; „V. F. T. Livius, Liviae T. F. Quartae L. Halys Concordialis Patavi Sibi et Suis Omnibus.“ Tento pomník jest wetchý, nalezený w okolí tom kde někdy chrám Concordiae stál. Radnice tato (Palazzo della Ragione), wystawená leta 1209, drží se za neywětšín na zemi síň, jsauci 256' dlauhá, 86' široká, 75' vysoká: tomu ale není tak, anť ji jezdecká síň čili jízďárna w Moskwě daleko přewyšuje, která 500. střew. a 10. caulůw dlauhá, 133. střew. široká jest a podloha její

předce beze všeho pilíře a podpory. — W radnici této stojí koňsko náramné velikosti z dřeva udělané, o němž nám wodič náš twrdil, že to jest onen powěstný trojanský kůň! — Okolo dwadcet oděncůw w něm se skrýti může. — U druhého wchodu do této Radnice jest nade dveřmi kamenný obraz powěstného Petra Apona s tímto nápisem: „*Petrus Aponus Patavinus Philosophiae Medicinaeque scientissimus, ob idque Conciliatoris nomen adeptus, Astrologiae vero adeo peritus, ut in magiae suspicionem inciderit, falsoque de haeresi postulatus, absolutus fuit.*“ Toto poslední není prawda, nebo hodnowěrní spisowatelé, jako k. p. *Spondanus*, Ann. Eccl. ab A. 1316. píše, že Aponus pod processem zemřel a tajně pochován byl: Inquisitie ale i po jeho smrti pokračowala, a nemohši najíti jeho tělo a hrob, podobiznu jeho zpálila — Před velikau tauto síní, jak se ku palácu Podesty jde, widěti tak řečený *Kámen Potupy*, na němž nápis: *Lapis vituperii et cessionis bonorum*. Ještě minulého století bylo to wrechnostenské nařízení, že zlí dlužníci aneb nesmyslní bankrotníci, veřejně obnaženými zády třikráte na tento kámen se posaditi museli u přítomnosti shůrůw a drábůw, a tím nemožnost swau k zaplacení wyhlásiti. Ach, my všickni jedním hlasem zwolali sme, nikdeby takowéto ustanowení potřebnější nebylo jako w Uherské krajině, takby se onen nesčíslný počet mnohoročných processůw snad umenšil.

Mezi veřejnými staweními pozoru hoden jest chrám S. *Antonína Padowského*; w němž hrob a ostatky tohoto Swatého, jenž r. 1195. w Lizaboně se narodil a r. 1231. zemřel, pak za patrona města wywolen byl. Uctiwost Padowanůw k tomuto Swatému mění se často na modloslužebnost; prosby žebrákůw na ulici, přísahy, sliby, hrozby, smluwy, lání a zlořečení vše se děje, ne we jménu božím, ale S. Antonína. Na jedné veřejně wywěšené tabulce čtau se tato pohoršliwá slowa: „*Wyslyší S. Antonín, koho neslyší Bůh.*“ Kaplice tohoto Swatého w tomto chrámě oslepuje oko bleskem zlata, stříbra, hořících swíce a opisy diwůw a zázrakůw ním učiněných. Jeho pod oltářem w serpentínovém hrobě ležící tělo, wydává prey ustawičně příjemnau vůni, kterau však naše chrípě necítily, ačkoli jeden z našich spolupocestních tam s. mši slaužil, a my tedy welice blízko sme stáli. Jazyk tohoto Swatého chowá se w Sakristii we zvláštní sklenici, a zde se prodávají zvláštní tištěné Modlitby, které se pauze k tomuto jazyku říkati mají. Mne více zanimali jiní pomníkowie w tomto chrámě, jmeno-

witě podobizna slawného Kardinále *Petra Bemba*. Spisowé latinstí tohoto muže, byli oblíbeným čtením mého nezapomenutelného učitele Štěpána Komářiho, rektora školy Kremnické, on nám žákům je často zpomínal, čítal a k čítání domův dával. Já již co Syntaxista četl sem jeho spisy, jmenowitě *Epistolae famil. de imitatione Sermonis* a *Carmina*: a že sem to činil w jarním čase na laukách mezi woňawými kwěty a dolinami okolí Kremnického, nemálo sem se i já byl zamilowal do čistého jeho klassikům se blížícího slohu. Petr Bembo přínáležel hlavně k oněm mužům, kteří na uwedení lepšího wku-su a krásných umění w Europě pracowali. Cicero, Virgil a Julius Caesar byli jeho wzorowé w latině; on sám tak mnoho držel na swůj latinský sloh, že ujišťowal, žeby jej nezaměnil ani za wojedowstwí Mantowanské. Učený *Lanzius*, in Orat. contra Italos, obwiňuje ho, že pro zachowání čistoty w latině ani Biblii ani Breviar čítati nechtěl, a jednomu ze swých přátel čtení Epištol Pawlowých, které on pohrdliwě Epistolaccias nazýwal, odrazowal. W čistotě slohu swého tak byl přísným, že prey w příbytku swém 40. schránek čili příhradek měl, do nichž swé oprawené a uhlažené spisy z roka na rok pořádne vždy dále a dále kladl, a teprw když wšecky tyto stupně prošly, je na swětlo wydával. On byl rozen z Benátek r. 1470., žil ale w Padowě pro powětrí jeho zdrawí příznivější.

Druhý pomník we chrámě tomto jest mramorowé poprsí wysoce učené Padowanky Piskopowé, a ačkoli „*Mně vždy pohled učené ženské byl nesnesitelný*,“ předce, že se zde o jednom slawopolském králi chlubně zmínka činí, odepsal sem nápis takto znějící: „*Helenaе Lucretiae Corneliae Piscopiae, Joh. Baptistae D. Mani Procuratoris Filiae Heroinae, animi celsitudine, pietate, castimonia, omni literatura et septem linguarum peritia singulari, cum ab aliis Europae Magnatibus, tum vel maxime ab Innocentio XI. P. M. perhonorifico diplomate, et ab Joanne III. Poloniae Rege, datis ad eam epistolis summopere commendatae. — Demum in celebri Patav. Collegio, unico post hominum memoriam exemplo, Philosophiae lauream adepta. atd. Obiit 1684.*“ Tato učená panna a mudrakyne měla i doktorem bohoslowí se státi, kdyby tomu kardinál Barbarigo nebyl odporowal odwolowáním se na wypowied Pawla Ap. (1 Kor. 14. 34.), kde se ženám zabraňuje we Zboru učiti. Příčinau swé učenosti zůstala newdána přes celý život. Před jejím obrazem přišla nám na um odpověď Napoleowna, paní Staělowé daná na otázku: „kterau ženskau oso-

bu on za neywětší drží? — „Tu, řekl on, která neywíce dítek porodí.“

Nemálo sem se zaradowal našed we chrámě tomto i hrob a obraz jmenem jedné staré šlechtické slawjanské rodiny ozdobený, totiž hraběcí, půwodně Mišenské, nyní Slezské rodiny *Doninské* čili z *Doninu*, s následujícím nápisem: „D. O. M. Fui Christophorus Burgravius L. Ba. de *Dohna* (slaw. Donín) Othonis F. Zulauffensium inter Silesios Dns, ad quos redire meditantem mors brevior via transtulit in coelum. Abii non obii, et coepi vivere cum vivere desii, mutavi aeternitate adolescentiam, nihilque mihi ereptum est, nisi quod tempus erat erepturum. — Inclyto huic Heroi, quem lustrata Italia et magno ubique avitae virtutis specimine relicto, Patavium reversum febris extinxit, *Anna Dyrrhia* Mater vidua, Cunradus Fr. moestiss. p. p. Obiit anno 1614. Vixit ann. 19.“ Na půdě stojí: „Quidquid mortale habuit sub hoc saxo deposuit Illust. Christophorus Burgravius L. B. de *Dohna* Silesius.“ — Myslel sem dlauho nad tímto chludným hrobem: co tento wládyka aneb jeho rod učinili dobrého pro swůj slawjanský národ a řeč? co pro wzdělanost a sláwu národní? a že celá zásoba mé paměti a učenosti nic mi o něm neposkytovala, odešel sem se studeným srdcem odtud a s hlubokým wzdecháním nad odnárodnělau naší šlechtou, která bezpříkladným sobectwím opojená, jen o sebe a swůj rod pečuje, ne o národ. Žádného národu europejského šlechta tak pokažena a odcizena není, jako našeho; w jednom kmenu se nám potatářila, w druhém poturčila, w třetím pomaďarčila, we čtvrtém poněměčila, w pátém pofrancčila aneb poangličila. — Kdy pak to lépe bude we Sláwii? —!

Stawba chrámu *S. Justiny* dle nárysu Palladiowa jest mnohem krásnější a prawidelnější než předešlého a slušně se chrám tento k neypřednějšímu w celé Italii počítá. Pán Zaweršník nás na jednu pamatnou okoličnost we chrámě tomto pozorný učinil; totiž při wchodu u dweří chrámu tohoto žádné okno ku spatření není, teprw při dalším kráčení ku středku přicházejí stupniwě okna na jawo. Stawitelem jeho jest Ondřej Riccio r. 1521. Architektura jest zde plod wznešené krásoumy. Mezi malbami stkwí se mučeníctwí *S. Justiny* od Pawla Veronesa, a *Madona* od Romanina da Brescia; mezi řezbami jest Snětí z kříže Krista od *Alexandra Peronesa* (snad Pironeza?) celé dílo z jednoho mramoru; na řezbinách stolic w kůru pracowal Francauz *Richard* 22. let, ony představují historie biblické.

I podloha čili půda u oltářůw, jichž se zde 25. počítá, vykládána jest we florentinském slohu rozličným krásným kamením, k. p. lazulem, jaspisem, achatem, mramorem. Zde spočívá i tělo S. Justiny a tělo S. Lukáše Evanjelisty, pro kteréž poslední zdejší Benedictini, jimž chrám tento i s klásterem patří, dlouhé a prudké hádky s Františkány Benátskými chrámu S. Joba wedli, kteří též toto tělo míti potvrzují. Papež Řehoř XIII. rozhodnul konečně rozepři ku prospěchu Padowanůw; mezitím ukazuje se i w Římě we chrámě S. Lukáše hlava tohoto Evanjelisty. — Chrám tento má 9. kuplí, a pořád ještě se pracuje na jeho stawení a ozdobowání, aniž se tomuto brzo konec učiní, anť pokud budowání trwati bude, weliké daně a poručenství klášter tento přijímati právo má. Swoboda a swětlost panují všudy w tomto chrámě: proto sem se opětowaně k němu wracowal a nikdy sem jej neopustil bez cítění tichého a blahého poklidu duše.

Dom čili katedrální chrám ještě též není dostawen, prwní náskres prey pochodí od Michala Angela. S jakausi nádhernau chlaubau ukazowali nám zdejší kněži bystu Petrarchowu od Rinalda a téhož neystarší obraz w Sakristii, který se za současowý a půwodní udává. U tohoto chrámu byl totiž někdy Petrarcha kanowníkem, a odtudto kaupil sobě w blízkosti, asi 2. míle od Padowy, we wesnici Arquá, dům kde konec žiwota ztráwil i umřel. Wyprawowáno nám, že celá Padowa jeho pohřeb sprowázela, že zlatohlaw příkrýwal máry nad nimiž nebesa drahými hranostajowými kožešinami podšitá se chwěla atd. Při tomto chrámě jest vysoká věže, na jejíž nejvyšší místo já, dle mého obyčeje, wstoupil sem, abych město a okolí w celosti spatřil. Na tuto věži tři vůdcowé vlastní mne sprowodili, totiž kostelník jenž klíče od prwních dweří donesl a otewřel, zwonář jenž historii zvonůw wyprawowal, a strážce věže čili věžník, jenž okolí Padowské wyswětlowal, jména widěných palácůw, wesnic, hor a rowin předříkal. Každý z těchto penězolowcůw zvláštní swůj plat žádal i obdržel.

We chrámě Servitiůw ukazuje se *raķew Antenorowa*, s latinskými nápisy: my však w podobných apokryphických pokladech zalíbení nemajíce, nedlauho sme při ní meškali.

U chrámu S. *Filipa a Jakuba* ukazuje se do zdi wprawená kamenná kazatelnice, z níž prey Martin Luter kázal, cestowaw tudy r. 1510 do Římu, w důležitostech swého kláštera: což dosti prawdě podobným býti se zdá, anť toho času mnoho

Němcůw na zdejších školách študovalo, jenž jeho posluchači býti mohli.

Na Wšeučilišti Padowském študovalo od nejstarších časůw mnoho cizozemcůw, zvláště Polákůw, tak že zde jména Potockých, Čartoryských, Kochanowských, Poniatowských a jiných běžná a téměř domácká jsau. Odtud město toto dostalo příjmi *la dottu*. I nyní ještě studuje zde ročitě asi 50 mladých Slawjanůw ze všech kmenůw, zvláště Illyrowé, Čechowé a Poláci, nazvíce lékařství a mudrectví. Kdyby spolu drželi a w národní wzájemnosti se vzdělávali: jakové slaupy a ozdoby národu mohlyby odtudto vycházeti! Radil sem k tomu, prosil, napomínal, pomoc k založení všeslawské knihowny a čítnice slíbil: čas poučí, na jakowau roli semeno slow mých padlo

W Padově se narodili aneb bydleli násled. malíři: Buttafogo, Campagnola (Benátčan), Giotto (z Vespignana), Giusto Padovano, Gualtieri, Guariento, Mantegna, Miretto, Pizzoto, Squarcione, Stroifi, Varotari.

Ostatně zewniternost Padowy není pěkná, ulice těsné, domové tmawí, obzvláště u pozemí, anť pro přístřeší čili podlaubí, téměř po celém městě běžící, světlo k oknům proniknauti nemůže: odtudto pochází i to, že celé město jest zapawučněno, zaprášeno, zanečištěno: jen w předměstích něco více čistoty a jasnoty panuje. A však od času co Benátky klesají, Padowa roste, anť nyní na 47 tisícůw obywatelůw počítá. I krásouma Padowská cele jiný ráz má než Benátská, buďto malířství, neb řezbarství a stawitelství. W Benátkách vše stkwělé a jasné ještě i w upadku: zde temné, pošmaurné od počátku.

Okolí Padowské jest i rozkošné i zajímavé, a zvláště výběh do blízkých osad *Abano* a *Arqua* čili *Arquato*, w horách Euganských ležících. Neyvyšší chlum těchto hor má jméno *Venda*, Monte Venda, nepochybně od Wendůw Wenetůw. Na chlumě tom truchlejší rozwaliny hradu aneb kláštera. *Abano*, lat. Fons Aponi, u Livia: Aquae Patavinae, jsau teplice slawné. Již Martial, Epigr. VI. 42. o nich zpívá: „Fons Antenoreae vitam qui porrigis urbi.“ A však našim zdáním ke mnohým uherským sotwy se přirownati mohau. Jest zde i tak řečená bahnitá kaupel (*bagno di fango*), kde se na churawé audy teplé balno přikládá. W kostele wesnickém jest náhrobek *Wáclawa Ferdinanda Popela hraběte z Lobkowic*, rodilého Čecha. Ach jak sem se zradowal uzřew ten dlouhý nápis, že tu již jednou při jednom wznešeném muži naleznu zásluhy o národ a řeč, jestli ne chválené aspoň zpomenuté: ale i zde mne naděje zkla-

mala, ani šlepěječky zde o tom, w tomto nadutau latinau psaném nápisu, jenž takto zní:

„Piis Manibus Illust. atque Excell. D. D. Wenceslai Ferdinandi S. R. g. Com. Popel. de Lobkovitz. Domini in Bilin et Liebst. S. A. Regiaeque Majestatis Camerarii, Consiliarii Status, ac Equitis aurei velleris hoc monumentum moestissimi haeredes p. p.

D. O. M. Chare steteris Viator: statim praeteri, cursim lege, perpetim luge; ah, quantus viator hic praeteriens praeteriit. Sic praeterit figura mundi. Jovis Austriaci Mercurius Pentaglossus (rozuměl se zde i česká řeč?) ad aquilas, lilia, turres, Leopoldi Imper. ter Augusti, ter Orator, emenso orbe, quem cognato purpuris sanguine, virtute, sapientia attonuit; demum Vindobonam redux et valetudinis gratia ab itinere divertens, ubique quaesitam Aponi reperit salutem. Hic medico pedes imbuat coeno, at eluto mortalitatis luto animam induit coelo. Ita per lutum, aquam, ignem, transivit ad refrigerium, empireo quam pirae maturior, fastis quam fatis dignior. Trepidaverat paulo ante tellus. non tam ruinae praesaga, quam indignata, aut tantis parem meritis sibi lauream deficere, aut tantum eripi Reipubl. Atlantem. Flammantes lacrymas, madentes flammās adfudere funeri tres pupilli, plures pupillae, Euganaeo thermas daturae olivo, nisi haberet. Posthac ergo bis calentes flebis undas ter flebile Aponon heu! Magnus Viator, Luce Sanctae Luciae Anno 1655. Luce Sancti-Luciae Anno 1697. Luci fluxae natus fulsit, denatus fluxit. Lux perpetua luceat ei.

Exuviae trifariam sepultae:

Pars hic, pars Bilinae, pars Praegae: nempe jacere

Uno non potuit tanta ruina loco.“

Místo tohoto dlahého bombastu, wíce by nás zde byl proníkl a ku wděčnosti naklonil krátký nápis asi w tento smysl: „Wedl národ swůj ku vzdělanosti a slávě.“ Anebo: „Byl horliwým, wzájemnost milujícím, Slawočechem!“ — Ostatně i náš Dobrowský nawštíwil tyto lázně s hrabětem z Nosatic (Nostiz), r. 1794; a Slawjan Andrejewský, neylépe je opsal: *De thermis Apon.* Berol. 1831.

Arqua, městečko wsi rowné, asi dvě míle od Padowy k jihu, pamatným se stalo domem a hrobem Františka Petrarky, slawného básníře wlaského, jenž zde asi pět let bydlel a pak r. 1374 umřel; nalezen byw ráno we swé knihowně s uloženau na knize hlawau. Poněwadž se w Páně Polákové *Cestě do Italie*, tištěné w Dobrosławě, na str. 90—94. obšírné zpráwy o Petrarkowi nalezají, my zde jenom to doplníme, co tam chybí, a předce všeobecnau pozornost zaslaui, obzwláště u nás Slawočechůw, poněwadž básníř tento nejen Prahu nawštíwil, a s císařem i králem českým Karlem IV. sobě důwěrné listy dopisowal, ale i tohoto přítelem a miláčkem byl, tak že Karel jej i titulem Falckého hraběte poctil. K tomu i některé z jeho spisůw již i do češtiny přeloženy skrze Řehoře Hrubého z Je-

lení, jmenovitě *O lékařství proti štěstí a neštěstí*. — Na jednom konci městečka stojí na pahorku malý, nyní od wesničáňů obývaný, dům Petrarkův, chatrnými stěnomalbami, Petrarku a Lauru v kaupeli představujícími, wniter ozdobený. Nade dveřmi do zahrady a winice wedauctími, čtou se následující, od pozdějších majitelův napsané verše:

„Impune hinc Cererem sumas, impune Lyaeum,
Intactas habeat dum mea laurus opes.“

Stolice na které Petrarka sedával počtena jest tímto, od Pignoria složeným, nápisem:

„Hospes ades, tenuemque procax ne despice Sellam,
Terpsichore qua vix aurea majus habet.
O quoties Vatum hac sedit clarissimus olim,
Dum canit ad Tuscam carmina culta lyram;
Tum rigidae ad numeros motare cacumina quercus
Conspectae et rabiem ponere iussa fera est.
Phoebe pater, quid sellam axi superaddere cessas?
Dignior haud currus instruet ulla tuos.“

Stůl nelepý na němž Petrarka jídával, má více nápisův, jeden od *Jana Rhodia*, Dána, takto zní:

„Limpida servavi mensis crystallae Petrarchae,
Simplicitas aevi, quae fuit, inde patet.“

I kočka Petrarkova, z níž se zde ve výklenku kostra čili skelet, nepochybně často obnawovaný, ukazuje, dostala básníkův, takto ji verši od *Ant. Quärenga* složenými a pod ní napsanými zvelebujících:

„Etruscus gemino vates exarsit amore,
Maximus ignis Ego, Laura secundus erat.
Quid rides? divinae illam si gratia formae
Me dignam tanto fecit amante fides.
Si numeros geniumque sacris dedit illa libellis,
Causa ego, ne saevis muribus esca forent.
Arcebam sacro vivens a limine mures,
Ne Domini exitio scripta diserta darent.
Incutio trepidis eadem defuncta pavorem,
Et viget exanimi in corpore prisca fides.“

W samém městečku jest *Studna Petrarkova* (Pozzo di Petrarcha), kterau prey básníř tento pro své spoluměšťany stawěti dal a z ní sám wodu píjel; nápis nad ní jest:

„Fonti Numen inest, hospes venerare liquorem,
Unde bibens cecinit digna Petrarcha Deis.“

Na druhém konci městyse jest kostel, a proti němu hrob Petrarkův s nápisem od něho samého shotoweným:

„Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarchae
Suscipe Virgo Parens animam, Sate virgine parce,

Pessaque jam terris coeli requiescat in arce.“

Moritur Anno 1374. 18. Julii.

Pomník hrobowý z červeného mramoru jest mu postawen od jeho zetě Frant. Brosana; stojí on na krásném pahorku Euganských vrchůw a jen hrdý Monte Venda jej přewyšuje; má pak tyto nápisy:

„Viro insigni Franc. Petrarchae Laureato Franciscolus de Brosano Mediolanensis gener, individua conversatione, amore, propinguitate, successione, memoria.“

Z tohoto pomníku a nápisu widno, že Petrarka *ditky* jmenovitě dceru měl, anť se zde jeho zeť, *gener*, Frant. de Brosano sám zjewně jmenuje. Že se tato dcera Františkau nazýwala, to dokazuje pomník hrobní, jí od jejího manžela w Trebiši (Treviso), we chrámě Sw. Františka, s následujícím nápisem postawený:

„Franciscae parienti peremptae Francisci Petrarchae Laureati Filiae, Franciscolus de Brosano Mediolanensis maritus P. Obiit Ann. 1384.“

Zde se, mimo obyčej, jméno matky nezpomíná, nepochybně pro stud, že snad z nižšího stawu byla: pročez nezdá se prawdiwé býti to, co J. Ph. Tomasini, in Petrarcha redi-vivo, píše že z rodu Becrarůw pocházela. To však nade všelikau pochybnost powýšeno, že dcera tato w Medulaně zplozená, owocem zapowěděné lásky byla: pročez wýpowědi Wlachůw o Petrarkowi ne we vlastním, ale toliko we *wlaském smyslu* se brátí a rozuměti mají; tak píše k. p. *Boccacio* „Petrarcha a juventute coelibem vitam ducens adeo ineptae Veneris spurciti-as horret, ut noscentibus illum sanctissimum sit exemplar honesti.“ Mezitím František Petrarka co do mrawnosti, ještě wždy předčil bratra swého Gerarda, který prey vlastní sestru za hotowé peníze do Římu prodal. Františka, přirozená dcera Petrarkowa, zanechala syna, jenž w dětinstwí, 3 leta 4 měsíce stár, w Pawii zemřel, kde i náhrobek má s nápisem latinským od swého starého otce Petrarchy složeným, z něhož některé werše zde stůjte:

„Franciscus genitor, genitrix Francisca, secutus

Hos de fonte sacro nomen idem tenui.

Sol his, luna quater flexum peragraverat orbem,

Obvia mors, fallor, obvia vita fuit.

Me Venetum terris dedit urbs, rapuitque Papia;

Nec queror, hic coelo restituendus eram.“

My sobě Petrarku, podle jeho utěšených Znělek a newyrownané čistoty a libozwučnosti řeči, představujeme obyčejně co šwárného, strojného, we zdwořilosti a w obcowě wýtečného,

nádherným rauchem oděného šwihlika a zamilowance: ale místní podání, anobř i staří swědkowé, kladau jej do počtu těch učených, kteří o zewniterný ozdoby nestáli; jeho oděw byl prey zamazaným masarkým nohawicem podobný, tak že často swé básnické neb jiné nápady, dřewcem neb jiným končitym nástrojem, naň sobe poznamenával. —

W Padowě sjednali sme Veturiniho až do Verony, přešibalého Wlacha, který jediný na celé této cestě nás ošidil. Že sme asi čtvrt hodiny wyše určeného času k odjezdu w oněno weliké kawárně Padowské při pití káwy zůstali a on před hostincem na nás čekati musel: přišed hrubian tento sem okřikowal nás s neslýchanau drzostí w přítomnosti lidstwa. Potom z Padowy do Vicence wezl nás na bujných čerstwých dwau koních a prostranném kočáře: ale we Vicenci, pokud sme oběd, nawštěwy přátelůw a přehlídku města odbawili, prodal nás jinému wozníkowi. Chtěwše nejen město, ale i jeho přerozkošné okolí pěšky přehlednauti, naložili sme, aby nás naše příležitost předešla a na určeném místě wen z města čekala: ale jak sme se ulekli spatřiwše zde chatrnau, rozwiklanau, těsnau kolesničku a před ní zapráhnutau jedinau hubenau škápu, která nás dále wezti měla. Naši zdejší známí radili nám onoho klamce k wrchnosti pohnati a dostiučinění žádati: ale tím by sme aspoň několik hodin byli utratili, nám pak nyní nic dražšího nebylo nad čas, proto požechnawše padauchowi tomu na zuby odewzdali sme se tiše a odhodlaně našemu losu až do noci, kde lepší příležitost sme obstarali. Wyjmauc Padowu, jináce byli sme s italským lidem, jak wozícím tak i wodícím a obsluhujícím nás, welice spokojni: obzwlastě když slyšeli že žádný z nás není „*Tedesco*“, tu byli hned sama přiwětliwost a důwěrnost, anť toto jméno i u Wlachůw nepřijemné národní památky a boleštné city wzbuzuje. Wozkowé tito berau na sebe spolu i obstarání chowy a hospody pro swé pocestné: což nám obyčejně wždy lépe wypadlo, než když my sami to na sebe sme wzali, poněwadž woziči tito w tom zkušeni jsau a sami hostinští, dobrým čestowáním i hostůw i wozičůw, woziče tyto k sobě přiwabují, aby hojný odbyt měli. Wúkol Padowy, wsi Rubano až do Vicence, opět všudy slawjanský způsob rolnictwí (*windische Beete*). Na rolích i w zahradách widí se všudy *dwaubrázdné orání*, tak že dvě brázdy, jedna w lewo druhá w prawo wedle sebe udělané, ostředek čili záhon způsobují. Poněwadž se we wlaské řeči rolník *bisulco*, čili *bisulco*, t. j. dwaubrázdník, role pak *bifulca* t. j. dwaubráz-

da dwaubrázdnice, nazýwá: přišlo mi zde na pamět místo starowěkého kronikáře *Fredegara*, jenž w Kap. 48, kde o králi Sámowi mluwí, Slawjany „*Winiði bifulci*“ nazýwá, kterýmž jménem prey od Hunu (Chunů) jmenowáni byli. Známo jest, že i u Němcůw a Angličanůw jména našeho národu „*Surbel, Wilzen, Vili Vileni*“ rolníka a sedláka znamenaly. *Bifulco* tedy jest dwaubrázdník, wendický rolník, Slawjan.

HLAWA II.

Vicenza, a Verona.

Příroda mezi Padowau a Vicencí není tak něžná a milostná jako mezi Fusinaw a Padowau, ale wznešenější a mohutnější: wysocí platanowé z obau stran silnice cestu na procházku proměňují. Na lewé ruce táhnau se hory „*colli Euganei*.“ Zde již reyže swobodně na poli roste. Zelenost tráwy a stromu jako u nás w měsíci Kwětnu. Vicenca leží mezi dvěma wrchy w prostranné rowině, která u lidu pro její aurodnost *zahradau*, pro časté wojny *jatkau Benátskau* sluje. Dvě řeky protékají město, *Bacchilione* a *Retrone*, jenž do onoho se wléwá. Narosteli woda onoho prwního, tedy woda tohoto zpátkem teče, odtud i jeho jméno *Retrone* čili Zpátečník. Co do klassického stawitelstwí, jest toto newelké město téměř prwní w Italii. Ono počítuje 57 chrámůw, klášterůw a špitálůw. Swau nynější krásu a nádheru powinna jest Vicenca slawnému zde narozenému stawiteli *Ondr. Palladiowi* (1508—1580), proto náš prwní krok w tomto městě obětowan byl tomuto nesmrtelnému umělci, zwláště nawštíwení jeho domu, w němž bydlel. Dům tento w ulici *S. Corona*, není weliký, ale trwalost, prostota a jakási římská krásu w něm spojena jest. Stěnomalby na průčelí již téměř wypáchly. U brány na prawici stojí we výklenku socha tohoto stawitelského hrdiny, w přirozené welikosti. Na prwní pohled widěti w něm obra a genia, jenž se opowázil s germansko-gothickým po Italii rozšířeným barbarstwím w Architektuře do zápasu se pustiti a nad ním i šťastně zwítězil. Palladio prwní cítil ten oškliwý odpor mezi italským podnebím a sewerogermanskými stawbami, proto ustanowil tyto ledowé ropauchy z krásné teplé wlaské půdy wyobcowati, a jí antický řeckořímský sloh, w obnoweném a našemu času přiměřeném rauchu, nawrátiti. — Proto konal časté cesty do Římu ke skaumání pozůstalých starotin. Jeho

arcidilo jest zde tak řečené *Olympické diwadlo*, roku 1580, podle rozměru a pravidel od Vitruvia udaných stawené, w němž se někdy překlady řeckých klasikůw (k. p. Sophonisbe) provozowaly, a které nyní zpustlé stojí. Ono jest důkaz, jak hluboko Palladio do ducha Antiky wnkl a ji, ne nápodobiti, ale znouwuzploditi uměl. Ku prospěchu hlasu zwolil on ne polokruh ale elliptickau formu amphitheatra. I w neymenších ozdobách uměl Palladio welikost a trwalost, lehkost a krásu spojití. Škoda že toto dílo tak málo následovníkůw w Europě našlo, jistě žeby se žaloby na neslyšení w nynějších diwadlech značně byly umenšily: nebo Pařížské, dle tohoto wzoru stawené, Olympické diwadlo jest prey toliko chatrný stín a polowička tohoto. Tak málo wykoná i ta neywětší důwtipnost a tvorčiwost jednoho muže proti zastaralému zvyku a neduhu, jestli potomci, nemajíce chuti a síly k jeho skutečnému následování, domníwají se že již dosti učinili, když jen jeho wzory leniwě obdiwowati budau!

Šťastnější byl Palladio we stawení chrámůw a palácůw, tu nejen obdiwowatelůw nýbrž i posobníkůw mnoho nalezl. Wyznati musíme, že i my teprw we Vicenci umělce tohoto prawě cítiti a wážiti sme se naučili. W Benátkách jsau jeho chrámy a paláce, s jejich welebnau prostotau a přísnaui pravidelností, jakoby ztracené u prostred jiných mnohých bujných, nádherných, strakatých budow tam wenetoslawského, zde byzantinského, onde arabského a gothického slohu a wksu; ony jsau wenkowská panna w towarystwí měšťanek: zde ale jest Palladio doma a pánem celého města. Městská Radnice od Palladia obnowená a jonickými i dorickými slaupy ozdobená, palác Chiericato, Tiene, Folco, Valmarano, Trisino a jiné, jsau pomníky jeho sláwy; pročez jej Wlachowé, a to ne bez příčiny, Rafaelem mezi stawiteli nazývají. On swým spoluměšťanům takowau chut k pěkným stawením wdechł, že se tato časem na šálenstwí změnila a celé rodiny na mizinu přiwedla. On byl ode wděčných Vicenčanůw do počtu Patriciůw powýšen; psal i knihu wybournau o stawitelstwí, tištěnau zde w otčině swé r. 1776 we 4. Sw.

Když sme na náměstí w obdiwování Radnice před wojenskau kawárnau stáli, přitowaryšilo se k nám několik wojenských důstojníkůw, našich krajanůw z Čech a Uher, jenž nás dle postawy a raucha hned za cizozemce a wlastence drželi. Sedícím u stolu pod holým nebem, padl nám hned jeden pes w oči, jenž zde ležel a při bití hodin a zawznění bubnůw wo-

jenské strážce skočil ku strážci běžel a tuto na určená jí místa sprowodil opět sem se wrátil. To dělá pes tento zde již od 10 let s tau neywětší bedliwostí; zadřímáli strážce, on ji břecháním aneb oděwu trháním a kausáním ze sna budí každau hodinu, když se stráž střídáti a měniti má, odkudž se tento pes obecně strážmistrem zowe.

W samé Radnici, kde se saudy držíwají, wisí obraz, *Poslední soud* představující, od Titiana, jehož sme tu, jako našeho dáwného známého, opět s radostí pozdrawili. U města leží na vysokém pahorku (Monte Bernio), kamž krásná powlowně stupující slaupochodba (arkada) wede, chrám a klášter Servitůw, zwaný Madonna del Monte: opravdu rájská vyhlídka jest široko daleko z tohoto wrchu, tak že bystré oko při jasném powětří až do Benátek proniká. Mnohé wznešené cestující osoby, k. p. Kristina Šwedská, králowé a knížata francauzská, anglická atd. zamilowaly se do tohoto hlediště tak, že je s wytržením a často nawštěwowaly a za neykrásnější punkt w Europě wyhlásily: což zdejší obywatelé ne bez sobělibé pýchy wyprawují. Ale jako se mé přírodomilowné srdce zde krásami těmito, neyspanilejšího kraje který sem jak žiw widěl, rozplesalo: tak se mé křesťanské oko nemálo urazilo patřením na rozhlášený weliký obraz od Pawla Veronesa, představující Krista co pautníka u stolu papeže Řehoře Welkého. I zde zůstal sobě tento mistr wěrným, genialná lehkost a bezpečnost u wedení štětíka; jasné pozadí, žlutočerwené a žlutobílé míchání swětla, které tichými modrými stíny mírněno býwá aby oko neoslepowało, ohniwost barew, okazalost a marnotratnost oděwu na němž všudy cetky a blyskotky, Benátská hrdost jeho mužůw, jejichž podobizny obyčejně od žiwých známých a přátelůw půjčeny jsau a proto newyrownanau žiwost dýchají, a obzwláště hodowání a stolowání w neybohatší stkwestnosti, se zlatým a stříbrným po zemi krásně rozloženým náradím, s plnými pěníci se čísemi — wšhecko toto na prwní pohled prozrazuje tohoto marnotratného syna mezi malíři, jenž obyčejně i sám sebe, co černohlawce s orličím nosem, mezy hosty klade. Jeho osoby nejsau francauzští heyskowé, ani angličtí hltoňowé, ani germanští močilubowé; do bláta tělesnosti se zahoditi Benátská umluwitost a pompa nedopauštěla: ale jsau onino zdwořilí rozkošníkowé, hedbáwníckowé a blahochutnačkowé, jakowých nowější europejská wzdělanost mezi boháči a powýšenci mnoho zplodila, kteří se ne tak požíwáním, jako raději jen okušowáním rozkoši obírají,

ze šampančiny nic více než kypící pěny a perly srkající. I zde malba utěšená: ale myšlenka nízká, chybná, a celé složení tak velikého mistra nehodné a křivé, byť pak by je někteří ctitelé jeho jakkoli natahováli a vysvětlovali chtěli. Papež sedí u stolu na prvním místě v celé důstojnosti, ačkoli bez koruny, pak následuje Kristus v chatrné postavě, wedle něho kardinál; na druhé straně stojí opět kardinál s velikými lukny (brylemi) na nose. Mládeneček, španjelským rauchem oděný, obsluhuje drže psíka na loktech. Pod stolem sedí kočka, opice atd. Co chtěl Pawel Veronese tímto powýšením papeže a uponižením Krista? Kdyby tak přísná opravdovost v celku tohoto obrazu nepanowala, téměřby sme tohoto čtweráka do kacírského podezření wzali držíce kontrast ten za ironii a jemně ukrytý protestantismus: nebo samoděk tanul nám zde na mysl onen, tomuto podobný, obraz w Nowém městě Pražském w domě u *černých Kos* zwaném, Lukáši Welenskému přináležejícím, kde Jakub a Kunrad z Kandelburku, Angličané, w Praze na učení bywše na jedné straně utrpení Krista Pána, na oslici do Jeruzalema w pokoře jezdícího a trnowau korunau ozdobeného, na druhé straně papeže, an na koních drahými zlatohlavy přistřených, trojí korunau ozdoben se weze, wymalowati dali: na kterýž obraz sám Jan Hus w kázáních swých narážel. — Co Göthe mezi básníři, to jest Pawel Veronese mezi malíři: oslazená tělesnost a ten nejjemnější Sybaritismus wěje, co blahowonný zefyr, z díla obau umělcůw.

Již z tohoto pahorku widěti na dwau kopcích dwa staré hrady *Monte Vecchio* a *Monte Nuovo* aneb *Capuleti*: ale cesta do Verony tak blízko wedle nich weđe, že jen asi půl hodiny obchodu w prawo udělati potřebí. Jsau oni pamatné smutným osudem dwau zamilowancůw *Romea* a *Julie*, ježto Shakspeare za předmět známé wytečné truchlohry zwolil, a kteří z obau těchto nepřátelských rodin pocházewše nesmějíce se milowati a snubiti, jedem se otráwili, načež pak i w jednom hrobě pochowani byli. Onen starý hněw těchto dwau rodin a hradůw trwá prey až posawad tak, že se audowé a dítky jedné s oněmi druhé rodiny do manželství wstaupiti hrozejí. Angličané putující wšechny zdi těchto hradůw obrýpali, berauce sobě kaménky, cihly atd. na památku odtudto do své vlasti. We Veroně, w Orfanofrio della Franceschine, ukazuje se i pochybná kamenná rakew, w níž prey oba tito zamilowanci pohrobeni leželi. — Vicenca byla rodištěm následujících malířůw: Bassana, Maganza, Marescalca, Montagna, Speranza,

U Verony začíná se cele jiná, pahorkow tá, skalnatá příroda. Celí lesowé Morušowých stromůw ukazují na pilné obdělávání hedbáwu. I zde bydleli někdy Heneti čili Veneti se senonskými Gally, později od Římanůw přemožení. Nedaleko města w tak řečené *Randické* (sr. ruda) rowině zwítězil Cajus Marius nad Cimbrý. Atila zbořil město a poplenil okolí tak, že tito kopcowé až posawad na tohoto škrtitele lidstwa se hněwati a jeho jménu klnauti se zdají. Po něm wrátili se sem Rugiowé a Herulowé, pak Gothowé, Longobardowé, jejichž vládu Karel W. zlomil. Pod jeho synem Pipinem byla Verona sídelním městem králowství italského. Zatím rodiny Ezelinská, Scaligerská, Viscontská, Carrarská přednostenství w Obci měli: až se město Benátčanům poddalo a s těmito až do neynovějška společný los zkušowalo. Řeka *Tyča Teča* (lat. *Athesis*, ital. *Adige* Atagis, něm. *Etsch*, od teku, teč, tok) protéká město a dělí je na dvě. I brána *Stupa* (sr. wstup wchod) jináče i *Porta del Palio*, zdají se býti rupy slawjančiny. My sme byli bytem w hostinci u Zlaté Holubice (*Columba d' oro*). Nádherné stawení a stkwostné auprawy; vlastníkem jeho jest Němec, tuším Šweycar, Kunrad Epple, proto i Němci zde neyvíce bytují. Téměř w každém městě a městečku nachází se takowý *německý hostinec a hostinský*: tak německý národ všudy spoli drží, tak pečuje všudy jednomyslně o zachování a rozšíření swé národnosti a řeči! My sme na celé naší dosti dlauhé cestě w cizozemsku nikde slawjanského hostince ku přijatí slawjanských pocestných nenašli. Hanba nám nemaudrým Slawjanům! jejichž neswornost swětohistorickau se stala, tak že se jí i ti neywdzálenější diwoci národové posmívají, jako k. p. Perský dějepisec *Mesudi Ben Nikbi* z 13 věku, jenž takto píše: „Slawjané jsau národové rozliční, mezi sebau vždy we wálce a rozbroji; kdyby nebyli sami mezi sebau rozdwojeni, nemohlby jim žádný jiný národ odolati.“ — Tento Němec má zde zvláštní welikau knihu, do které sme při příchodu swá jména, vlast, charakter; při odchodu náš saud o tomto hostinci, o obsluhowání nás, o chowě, o lůžku, o platu atd. napsati museli, jak sme s tím vším spokojeni byli? Takové saudy vlastní rukau psané byli zde mnohé od německých učených, spisowatelůw, professorůw, ministrůw, hrabat, knížat; nimiž se p. Epple chwastawě chlubil. Já zde do této, jako i jinde do podobných knih, napsal sem se w naší slawjanské řeči, nehledě na to, že prwní sem byl, který to učinil; powíli někdo, že tomu tam nikdo nerozumí; tedy od-

powídám: říkají Maďaři, jenž sotwy 3 milliony sylní jsau, při psání maďarských křestních listůw, wandrowných knížek a jiných písem „ať se prey jiné krajiny učeji maďarsky, aneb držeji sobě maďarské učitele a tlumače“ — mnohem wíce to my, 80 millionůw silní Slawjané, říkati a činiti můžeme složíce již jednau ze sebe všeco plaziwé pokorníčkowání a otroctwí, aby sme již wíce nedávali příčiny cizincům k podobným posměchům a deklamaciem, jakowé sobě oněn pseudo-maďarský professor na Břetislawských školách (Greguš), z našeho národu strojil, jenž wystaupi w na katedru opálaje rukama w prawo w lewo prokřikowal: „Achtzig Millionen Slawen! Achtzig Millionen Sklawen!“ — Musíme však prawdu wyznati, že sme s tímto hostincem auplně spokojni byli. Pán Epple dal nám za lewnau cenu i swůj vlastní hezký záprah (equipáž), který nás ke všem pamatnostem města wozil.

Předewším letěli sme na náměstí *Bra*, ku spatření swětoslawného starořímského Amphitheatru čili Areny. Mezi předměty starých časůw rukami lidskými udělanými, žádný tak wznešený wraz na mne neučinil, jako tento zázrak římské síly. Záležel ze třech ponebí, ale zeměřestním onoho třetího již wětší díl zbořen: nic méně předce twrditi lze, že w celé Italii se snad žádná starožitnost w tak dobrém stawu celosti a krásy nezachowala, jako tento Amphitheater, nebo maličké oprawy pozdějších časůw sotwy k poznání jsau při tak ohromném stawení, které nejen nesmírnau kolosalnost ale i charakter trwalosti na sobě nosí a pro wěčnost budowáno se býti zdá, z náramně welikých čtwerhraně tesaných mramorůw. Z Coliseum w Římě tomuto podobného, jen některé zbytky pozůstaly. Okrauhlost tato má 45. stupniwě se wznášejících sedadel, kde 25,000 lidí pohodlně seděti, a 75,000 státi mohau. Všickni tedy obywatelé města Peště mohau se tam směstknati na ona sedadla a díwati na hru w Areně provozowanau. W jednom kautě této Areny stála prkenná ohrada, w níž se *anglické jezdění* (Englische Reiterei) provozowalo. Jakowý to rozdíl mezi welikostí a malicherností, mezi předešlými a přítomnými časy Italie! Na protějši straně lazily sem tam dvě postawy, které my za 8—10 leté pacholíky drželi sme: ale když sme k nim došli, uzřeli sme na nich dwa vysoké jonáky z Berlína, jenž co žáci (Burschen) se strojnými ranci na plecích po Italii putowali. Císař Jozef II. a papež Pius VI. widěli při rozličných příležitostech toto diwadlo lidmi cele naplněné: onomu ke cti provozowány byly zde zápasy se zwíraty, k čemuž půwodně

tento Amphitheater i určen byl; tento pak wywolil toto místo k udělení swého požehnání, při čemž i sama Arena i sedadla klečícími křesťany cele zakryty byly. R. 1822. při sjezdu europejských mocnářůw držáno w této Areně prostonárodní slawnost. Tito mramorowí kamenowé byli deskami aneb koberci dlažení, kolikráte se hra zde prowodila. Wchodůw a wychodůw (vomitoria) počítá se zde 64: zvláštní schody wedau na sedadla. Zewnitřek neméně krásný a podiwu hodný jest pro jeho mnohé oblauky.

Jeden z oněch Berlínčanůw byl posluchač Boppa, učitele Sanskřity, a wraucí milownik i znatel indické literatury. On se welice diwil nedbalosti a netečnosti Slawjanůw k Sanskritě, anť prey mezi Boppowými žáky sotwy jeden Slawjan se nalezal! „Nikdo prey tuto řeč a literaturu s takowau ochotností a pilností by študowati neměl, jako wy Slawjané, jejichž řeč sestra aneb dcera Sanskřity jest.“ Prawdu máte! řeknu já, ale kdo toho příčina? sáhnite jen za swá řádra a wyznejte upřímně: příčina toho neyhlawnějši ste wy *zotročitelé a pohlaupitelé* Slawjanůw. Na první pohled tak se stawěli, jakoby mojim slowům nerozuměli, ale pak co ostnem bodení, zapýřiwszy se we twáři učinili nám poklonu a rozlaučili se s nami. Byliť to oba vzdělání a učení mladíci.

Odtudto kwapili sme k *Radnici*, kde pět soch slawných we Veroně aneb w jejím podkrají zrozených mužůw a klassikůw stojí, totiž: *Catullus*, *Aemilius Macer* (přítel Virgiliůw), *Plinius starší*, *Cornelius Nepos* a *Vitruvius*. K těmto patří ještě i *Pomponius II.* neywětší římský tragický básník; a z pozdějších Julius Scaliger a Maffei. Malířůw zplodila Verona tak mnoho, jako sotwy které jiné město, zde se narodili: Baddile, Bonsignore, Brusasorci, Caliori čili Pawel Veronský, Carotto, Cavazzola, Falconetto, Giolfino, India, Liberale, Libri, Ligozzi, il Moro, Morone, Pisanello, Torbido, Turoni, Vini. I Dante Aligheri (1265—1321), neywětší italský básník, našel, po wyhnanstwi swém z Florencie, utočiště we Veroně, syn jeho byl zde advokatem a jeho potomci kwětli zde až do šestého pokolení. Verončané sobě, a to ne bez příčiny, tu čest přiwlastňují, že wětší díl Dantowy *Divinae Comediae*, w jejich zdích wypracowán byl: proto nikde sme tolik obrazůw a soch tohoto básníře newiděli, jako zde. W osadě Garganě u Verony psal vlastně swůj Očistec, tak jako Peklo we Florencii, a Ráj w tichých jeskyněch hradu Talmino we Friaulsku w lúně, aspoň w sausedstwi, Slawjanůw.

Přebýwal Dante u mocné a wznešené tehdaž rodiny *de Scala* čili *Scaligerůw*, u nichž i Petrarcha pohostinstwí nacházel. Zvláště *Alboin* a *Can de Scala* byli jeho příznivci: oba těchto hroby a pomníky nalezají se w oné přenádherné, architektonskými ozdobami a řezbinami we slohu 14. století ustrojené, rodinné hrobce *Scaligerské* před chrámem S. Maria antica. Nelíbila se nám tato pýcha po smrti. Wúbec w celé Veroně panuje z tohoto ohledu zvláštní duch: wíce se tu peněz, práce a krásoumy vynakládá na smrt a hroby než na žiwot, školy a chrámy. Já aspoň zde dlauho sem se nezdržowal: tím déle ale při obrazech Dantowých jej w rozličném wěku žiwota představujících. Tento na celý swět se hněwající obličej, tyto lwí oči, staulená usta jewějí muže nebyčejného, který uražen a ukřiwděn byw, dílem od vlastní manželky Gemmy, dílem od protiwné strany *Bianchi* čili *Quelfůw*, celé peklo, co pumu ohněm pryskající, před nohy swým nepřátelům uwrhnul. Rádbych tomuto tworcí nowějšího křesťanského básnictwí jeho titerné školské hádky a pletky o pádu člowěka, o hříchu, o trojici, a jiných zastaralých dogmech odpustil a je neduhu toho času připsal: jen škoda, že w tomto wšeobecně křesťanském dílu swau básnickau scenerii a historii téměř jen na samau Itálii obmezil a w křesťanském pekle, očistci a nebi téměř jen lokálním a provincialním jest. Tím se stala jeho báseň auzká a místní; jakýsi protimluw panuje w celém jeho díle, w němž předmět weliký, barwy malé, cíl wznešený, prostředky nízké jsau. Kolikby byla jeho báseň ziskala, kdyby nebyl téměř jen pauhých Wlachůw tam jmenowal, ale křesťany všech časůw a národůw. Ze Slawjanského, mezi křesťany neywětšího národu, nemáš tam ani w nebi, ani w očistci, ani w pekle jedné jediné dušičky: a předce kdo měl hojnější a přitom *newinnější* zásluhy o Ewanjelium a křesťanskau církew jako Slawjané? *) Tuto jednostrannost zpozorowali sme w celém uměleckém swětě Wlaském a we všech třídách krásoumy; wšudy jen Wlach a Wlach! Mimo Uprawdu císaře, Starosídelského, Kateřinu z Boru, Jana III. krále Polského a Mazepu o koně uwázaného; a pak dobytí Zadru a Kotaru, žádného jiného

*) Leda žeby sme snad sem přitočili ono podobenstwí w Nebi, Zpěw 31, kde se Dante s Horwatem do Římu připutujícím srownáwá, že jako tento při spatření Veroniky (t. j. verae iconis Christi, na potní raušce) zadiwí a zwolá: Pane Jezu Kriste, toťoli jest twůj obraz atd. tak že se on w nebi zadiwíl při spatření Madonny; a w Očistci, Zpěw 7, běžně zpomenutá jména českého krále *Otakara* a *Wáclawa*.

předmětu z celého slawjanského dějepisu, díátkem neb štětíkem představeného, sme newiděli. A jiní národové europejští téměř ještě větší krásoumnau skaupost a newděčnost w Italii zkušují; newidiš tam nikde francauzského Voltaira, Rousseaua, Racina, Moliera; nikde Ossiana, Milтона, Shakespaera; nikde Klopstoka, Kanta, Schillera, Götheho atd. Neywice nás bolelo, že obraz našeho nesmrtelného *Kopernika*, nikde, ani jen w Padowě sme neužfeli, kde předce Galilei jeho diwy poprwvníkráté swětu zwěstowal.

Když po ulicích tohoto města sme se procházeli, přišel mi sám od sebe na um náš Mistiwój (srow. naši báseň *Mistiwoj* we Výkladu ku Sláwy Dceře str. 510.) s jeho nešťastnau zde rozsekanau a pochowanau jízdu. Roku 996. když německý král Otto III, tento žralok Bodričůw, Lutičůw a Sorbůw, w 16. roku wěku swého přes Řezno do Říma k obdržení cisařské koruny putowal, w komonstwu Sasůw pod wojwodem Bernardem jej sprowážejících, bylo *tisíce* Slawowendických jezdcůw, jejichž wůdcem byl kníže Mistiwój, kterému wojwoda swau pokrewnau z domu Billingůw za manželku slíbil. Přijewše do Verony powstala z dáwné narodní nenáwisti hrozná půtka w ulicích města mezi Wlachy a Němci, we které tito poraženi a téměř setřeni byli. Mezi nimi zahynul i větší díl oné slawowendické jízdy: sám Mistiwój však zůstal při životě. Toto podruhowání, paholkowání, přiwěskowání a sluhowání Slawjanůw u jiných národůw buď we wojně, buď w literatuře a krásoumě nikdy se mi nelíbilo proto, že pro nás i s nectí i se škodau spojeno býwalo. Já w národní rozčilenosti kukal sem wol newol bočním zrakem na stěny těchto palácůw a domůw, zdali snad na nich ještě posawad suché šlepěje a krůpěje, onéno nadarmo wylité Slawowendické, krwe ku spatření nejsau; anť, jak známo, francauzští lékařowé newowějších časůw to pilným skaumáním na cestě pytwy ilučky ukázali, že weliký do očí padající jest rozdíl, mezi krví plemene germanského, anglického a normanského z jedné, a mezi krví plemene francauzského, wlaského a slawjanského z druhé strany; anť onoho prey černobarwá, hustá, těžká, tato nábělawá, řídká a lehká jest.

Do *Museo Lapidario*, založeného od hraběte Maffei, wedl nás ošumělý, tabak tuze smrkající, neumělý starc, jenž to neslaným obtížným wtipem nahraditi chtěl, co mu na známostech k wyswětlowání scházelo. Mne pak nic wíce nemrzí, jako wšetečnost a lehkomyšlnost na tak poswatných místech a

při tak vážných věcech. Ba věru hněw mne pochytil, wida tyto drahocenné pomníky starožitnosti, zde tak zle opatřené a wplywu mhly, deště, wětru a všech žiwlůw wystawené, proti nimž je pauhá střecha s otewřenau z jedné strany stěna dostatečně nebrání. A předce mnohé řídkosti zde se nalezají, ačkoli některé kulemi Francauzůw porauchané. Sbírkou etruských pomníkůw nikde sme tak bohatau nenašli; tu widěti, že Římané, co do krásoumy, k nim do školy chodili, náboženstwí pak a stawitelstwí téměř cele od nich zdědili. I Sbírkou řeckých a římských kamenůw, soch, nápisůw atd. znamenitá jest. Mezi neypamatnější patří náhrobek Diogenesůw.

We knihowně zdejší kapituly našel Petrarka listy Cicero-nowy a Niebuhr (Nebor?) Institutiones Gaji na podwojném palimpsestě listůw S. Hieronyma. — We chrámě S. Heleny držel wyobcowáný Dante 1320. swau akademickau Disputací o žiwlich, zemi, a wodě, w přítomnosti mnohých posluchačůw.

We chrámě S. Anastasie není cele žádných lawic, kdo chce seděti musí stolicí objednatí a zaplatiti. Mezi středními slaupy wisejí opony jako w diwadle. Powěstný básnický improvisator Lorenzi, má zde pomník s podobiznau. W katedrálním chrámě, jehož počátek až do 8. století sahá, padla nám do očí obzwláště půda, na níž se z kamene wyložená weliká *Hvězda* a *Měsíc* nalezají, tento erb čili znak *starých Illyrůw*, který se i na jejich penízech nachází. Jak a kdy sem přišel? — Na zdích chrámůw z wenku nalezá se w Italii obyčejeně toto welkými písmeny w kameni wyryté náwěští: „Rispettate la casa di Dio“ (ušetřite domu Božího). A we skutku málo kde u chrámu nečistotu widěti.

Nawrátiwše se z této přehlídky domůw, ptal se nás náš hostinský, či sme i hrobitow Veronský nawštíwili? Sotwy že sme: nikoli, odpověděli, rozkázal i hned ještě jednau kočímu obrátiti a tam nás zawezti. A věru wděčni sme mu byli za to náwěští. Nebesa! to je hrobitow, jemu roweň sotwy se na zemi nalezá. Mně jest jistě drahý a milý žiwot a na této tak příjemné cestě stal se mi ještě líbeznějším: a předce téměř mně, jako i mé druhy, žádost napadla zde umříti a pochowánu býti. Na smrt a hroby jistě nikde tolik peněz, tolik práce a wtipu, okrasy a krásoumy newynaloženo, jako zde. Jest to čtvero-hran ozděný pro 10,000 zemřelých, w jehož středku obyčejné hroby čistotně a pořádně rozpoloženy, u stěn pak neystkwostnější přístřeší, dorické slaupy a arkady, kde se hrobky rodné a jednotlivých a znamenitějších Verončanůw s mramorowými

pomníky a s rozmanitými latinskými nápisy nalezají (prawda že s rozličným psáním k. p. uxor atd). W kautech chrámy a kaply, pod nimiž kostnice. Ale všeco toto není, jako w jiných hrobitowech, nýbrž tím nevyhledanějším umělectwím a wěru téměř s marnotratenstwím wypracowano. Cena míst jest uložena. Místo pro jediný hrob w tom portiku stojí 50 zl., místo pro hrobku rodiny u wnitřeku 100 zl., z wenku 200 zl., w kautě u chrámu 1000 tolarůw. — Plán k němu udělal stavitel Barbieri: dílo již z polowice hotowo. Hrobitow sám rozdělen na rozličné třídy: jedna pro dítky do 1. roku; druhá pro wojáky, třetí pro nekatolíky, čtvrtá pro samowrahy. Po 10. letech hroby se znou kopají a kosti do kostnic kladau. Náklad na celé to dílo, asi 2 milliony zl. wede samo toto bohaté město. — Jeden Angličan tak se zamilowal do tohoto hrobitowa, že, aby w něm ležeti mohl, zde se zastřelil.

Příchodzi we Veroně nemálo se nad tím diwí, wida an knězi čili tak zwaní opatowé (Abbé) zde weřejně po ulicích na wozíku dwaukolesném, před nímž jeden kuň zapráhnut jest, se wezauce sami koně swého zprawují a sice w celém swém kněžském černém oděwu. Počet těchto knězůw w Italii jest nesčíslný, oni tak swobodný žiwot wedau, že my často vlastním očím sme newěřili. Nejen w kawárnách spolu hrají, ale i na trhu mezi obecný lid se míchají kupující všeliké potřeby žiwota. Woziči a furmani zprawujíce a pohanějíce zde dobytek, nejdu jak u nás na lewé ale na prawé straně cesty, tak že bič nesau ne w prawé ale w lewé ru e. Ženy zde ne černý, jako w Benátkách, ale bílý záwoj nosejí. Na krámích a domích četli sme nejedno české jméno k. p. *Streycik* (Streyčik) krejčí, *Hudec* atd. Wúbec na celé naší cestě všudy tolik Čechůw, co hudebníkůw, řemeslníkůw, zahradníkůw, umělcůw, lékařůw, wojákůw sme nacházeli, že se jest co obáwati aby se naposledy všickni Čechowé po širé zemi nerozlezli a vlastní matku neopustili. Něco jinéhoby bylo, kdyby sám jejich národ nepotřehowal již žádných dělníkůw a wzdělawatelůw!

CAST III.

L o m b a r d s k o.

HLAWA I.

Jezero Garda u ostrow Sermione; Slawoslawnost.

Z Verony přes Castelnovo a Peschiera do Desenzano, asi 8 míl, přijeli sme o nešpořích; i zde jest německý hostinský, Mayer, rozhlášený swým „*Michaelstwin*“ široko daleko. Na tomto poli ztepal r. 269. Claudius II. traucí se do Italie Alemany. Zde se w neywětší kráse ukazuje jezero, we starožitnosti latině *Benacus* (sr. Pěnáč, pěna, Čezpeniané) nyní *Garda*, od městečka téhož jména u jeho břehu stojícího (sr. Grad Grado), tak zwané; asi 8. míl dlouhé a 4. široké; o němž Virgil, Georg. II. ř. 160. zpívá:

„Ó wlněním a jekem morským co dmeš se Benáku!“

Tato výstraha Virgilowa ještě i nyní není zbytečná, nebo z Tyrolských hor a audolí tytýž dující větrowé jezero toto tak rozbuřují, že i zkušení plawci tehdaž naň se neopowazují. — Díka Bohu, že při našem příchodu sem ta neywětší tichost panowala, nebo tato přízeň počasí způsobila mi tak rajský rozkošný večer, jakový sem sotwy kdy ještě slawil. My totiž najawše bez odtahu dwa silné muže, co plawce s lodičkau, při čemž jeden z našincůw, výborný hudebník, nezapomněl na kytaru a na láhwici slawného, zde rostaucího *Santo Vino*: plawili sme, dobrau hodinu, na půlostrow *Sermione* (Sirmio, sr. Srem) k nawštíwení zde paláce, kaupele a jeskyně Catulla známého římského básníře, jemuž někdy, co swému miláčkowi, císař římský August tento půlostrow darowal. Na břehách tohoto jezera jižných, widěti již uměle zasazené a proti zimě opatrně chráněné háje citronových, pomorančových, smokwowých, granatových a oliwových stromůw; kteří nás líbým, w tichém wanotu k nám posílaným, zápachem z daleka wítali. Ostrůwek *Lecchi*, který Dante opěwá, ozdobuje též toto jezero, on byl někdy slawný školau theologickau; zde učil papež Adrian VI. Sotwa že sme přirazili ku břehu, zástup osadníkůw zdejších nás obklíčil, rwačkujících se o čest, kdo naším průwodčím bude. Poněwadž nikoho uraziti sme nechtěli,

tedy šlo s nami více veselých jonákův, každý swíce a sirku k rozžatí swětla w ruce nesa. Z celé této rozličnosti stala se skrze newinnau žertownost naposledy jedna upřímná a veselá společnost. Byl utěšený prawě romantický večer, zářivé hvězdy a plný měsíc nad hlavami našimi, jenž nočního času snad jasněji swítil než slunce denním časem w Londýně; chodník wede zahradami a winicemi z nichž libowonné zápachy oliwových, fíkových, rozmarinových a jiných stromůw a krowin po celém ostrowu večerní wánek tiše roznášel. Již tyto wůně opojují ducha a čiwy obzvláště příchozího od seweru, těmto darům přírody nezvyklého. Kaupel Catullova záležela ze třech příbytkůw, totiž ze šatnice, kaupele a potnice. Nedaleko od této vstupuje se se swícemi a pochodněmi do podzemního sklepu, na jehož stěnách ještě mdlé šlepěje freskové malby znamenati, a toto byla jeskyně čili chladnice (Grotte di Catullo), kde Římané w letních teplých dnech sedávali, hrami, čtením neb rozmlauwáním čas tráwiwše. We mladosti mé w Bystřici měli sme we škole mezi cwičenými paměti i některé básně z Catulla, z těchto se mně ona XXXI. *Ad Sirmionem Paeninsulam* tak líbila, že sem se ji neylépe naučil. Zde na jejím rodišti, tak se mi živě w mysli wzkrísila, že požádán od mé družiny, několikráte sem ji předříkati musel. Zní pak takto:

„Paeinsularum, Sirmio, insularumque
 Ocelle, quascunque in liquentibus stagnis,
 Marique vasto fert uterque Neptunus;
 Quam te libenter, quamque laetus in viso!
 Vix mi ipse credens Thyniam atque Bithynos
 Liquisse campos, et videre te in tuto.
 O quid solutis est beatius curis?
 Cum mens onus reponit, ac peregrino
 Labore fessi venimus Larem ad nostrum,
 Desideratoque acquiescimus lecto.
 Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
 Salve, o venusta Sirmio, atque hero gaude:
 Gaudete vosque Lydiae lacus undae:
 Ridete quidquid est domi cachinnorum.“

Tato klassická báseň, obzvláště její poslední werš, do takového rozmaru a veselí nás na této rozkošné výspě přiwedla, w jakowém sem snad nikdy ještě nebyl a sotwy kdy více budu. Nebo odtudto kráčeli sme s hudbau a se zpěwem, a to sice českoslowenským, k rozwalinám palácu čili villy Catullovy, ana na samém krajišti ostrowu nad jezerem stojí, zdi a rummy mechem a tráwau obrostlé majíc. Jakýsi tajný aužas mne libě protřásl, při té myšlence, že zde Catull bydlel, chodil,

básnil; že se mi w jeho zahradě procházíme, z jeho stromůw a réwi, byť i snad již w druhém neb třetím kolenu, ovoce jíme. Na tyto zdi my sme se posadili, a tu wykvětla sama sebau z těchto zbořenin neočekáwaná *Slawnost Sláwy*, jak sme ji potom pokřestili a kterého jména dobrým právem zaslauží. Zpíwáno zde Zpěwanky téměř všech kmenůw a nářečí slawjanských, neyprwé česká: „*Sil sem proso na sawrati*“, kterau p. Doležálek výborně i zpíwati i kytarau sprowázeti uměl; zatím následowala slowenská: „*Nitra milá, Nitra, ty wysoka Nitra*“ potom: „*Čjéže je to jarujé žitko pod horami*.“ Na to polská: „*Ješče Polska niezginęła*“; a několik Krakowjakůw nám známých; pak ruská, z Dobrow. Slowanky známá: „*Mně chižinka uboha S toboju budet chram*.“ Konečně illyrská: „*Tko je rodjen Slarjan, rodjen junak*“ atd. ze které poslední písně několik wýtiskůw naši slawoillyrští přátelé nám na cestu dali. Naši plawci a wodiči, dle postawy a twárnosti prapotomci Wenetůw zde bydlících, stáli mezitím co u wyjewení wůkol nás, neslyšawše snad jak žiwi slawjanských zpěwůw a zwukůw; že však se jim líbily, patrnó bylo z jejich pozornosti a učastnosti, která tak weliká byla, že se při následujícím zpěwu sami dobrowolně ke kůru připojowali, a za předzpěwcem sloky lámawě opětowali, tak silným hlasem že se Baldo a všechny Tyrolské hory ozýwaly. Jeden z nás totiž, ačkoli od několika let sotwy okusil wína, nyní wzaw pohár čili koflík oním, již starými klassiky (Plin. Hist. 14. 6. Virg. Georg. 2. Cassiod. 12. 4. tomuto sluje vinum Acinaticum) slaweným a posawad ještě zde rostaucím, libochutným Swatowínem *Vino Santo* naplněný a zde natrhaným jasmínem, oliwowím, wawřínem a jiným kwítím wěncowaný, začal takowéto Slawokolo, jehož poslední dwa werše kůr pokaždé opětowal:

Mírně.

Tento pohár pěňawý
 Vinu Santu na zdrawí:
 Sláwa mu, sláwa mu
 Tomu wínu Swatému.

Kůr: Sláwa mu, sláwa mu

Tomu wínu Swatému.

Tento pohár pěňawý

Catullowi na zdraví:

Sláwa mu, sláwa mu

Catullowi římskému. *Kŭr*: Sláwa mu atd.

Tento pohár pěňawý

Wyspě této na zdraví:

Sláwa mu, sláwa mu

Tomu Sremu właskému. *Kŭr*: Sláwa mu atd.

Tento pohár pěňawý

Pěňákowi na zdraví:

Sláwa mu, sláwa mu

Plesu tomu Gardskému. *Kŭr*: Sláwa mu atd.

Tento pohár pěňawý

Wendům właským na zdraví:

Sláwa jim, sláwa jim

Wenetům zde býwalým. *Kŭr*: Sláwa jim atd.

Tento pohár pěňawý

Sláwě matce na zdraví:

Sláwa jí, sláwa jí

Naši matce Sláwii. *Kŭr*: Sláwa jí atd.

Tento pohár pěňawý

Sláwy synům na zdraví:

Sláwa jim, sláwa jim

Sláwy synům horliwým. *Kŭr*: Sláwa jim atd.

Tento pohár pěňawý

Dobrowskému na zdraví:

Sláwa mu, sláwa mu

Patriarchu našemu. *Kŭr*: Sláwa mu atd.

Tento pohár pěňawý

Mladonowi na zdraví:

Ať žije, ať žije

Mladon drahý, ať žije! *Kŭr*: Ať žije atd.

Tento pohár pěňawý

Mickiewiči na zdraví:

Ať žije, ať žije

Mickiewič náš, ať žije! *Kŭr*: Ať žije atd.

Tento pohár pěňawý

Pogodinu na zdraví:

Ať žije, ať žije

Pogodin náš, ať žije. *Kŭr*; Ať žije atd.

Tento pohár pěňawý

Ljudewítu na zdraví:

Ať žije, ať žije

Gaj náš milý, ať žije. *Kŭr*: Ať žije atd.

Tímto způsobem šla píseň ještě i dále, jmenovitě na zdraví Meccenatůw slawjanských: (Kolowrata, Raczyńskiego, Draškowice, Tököliho, Thuna), na zdraví obrancůw Slowákůw (Hoič Chalupka, Čaplowič, Jozefi, Tomášek, Ondříslaw) a mnohých jiných. Potom, wzawše na památku po kaménku z tohoto paláce a ratolístky oliwové, břechtánové a jiné, které šťastně až domůw sme donesli, brali sme se odsud a však tak, že zpíwáno a kytarowáno u průvodu swíc a pochodní nejen ku břehu, kde sme se s těmito dobrými ostrowany obdarowawše je rozlaučili, nýbrž ještě i na samé hladině jezera až k hostinci, kam sme se teprw pozdě w noci nawrátili. Obywatelé tohoto Sremu, wětším dílem rybáři, tak se spolu radowali s nami, jakoby byli cítili, že i w jejich žilách ještě starowenetská krew teče, a že tedy naši bratři jsau; proto při odchodu diw že za námi neletěli oswěcující nám z břehu člunkování naše pokud sme jim a oni nám z očí nezmizeli. To byl neyblaženější wečer našeho putování: nebylo dne, ba téměř hodiny, kdeby sme se naň nebyli s radostí rozpomínali. Tato Slawoslawnost nám byla tím milší, že byla ať tak dím naiwná a samorostlá, mimo naše nadání a chtění sama sebau zniklá, beze schwálného předsewzetí a předběžné příprawy jen extemporizovaná, tak že my sami ni jako plodem okamžení překwapení sme byli. Náš třetí spolucestovník, maje německé jméno a maďarské wychování, podstaupil zde auplné proměnění a znouzrození, a zamilowal se cele do zpěwu a tím i do swěta a žiwota slawjanského. Ostatně wy Aristarchowé a Kritikastrowé nezapomeňte při tomto výjewu na to, že sme my nyní byli nejen wůbec synové Italie, stojící na wlaské zemi a pod wlaským nebem, otočení ze všech stran mořem tělesných i duchowních, přírodních a krásoumných úžiwůw a slasti: ale že sme i obzwláště byli dnes hosté římského Anakreona-Cattulla. Ráno zbudilo nás ze sna ječení a pění jezera Penáka, proměnau počasí mezitím způsobené: wlnobití tak silné bylo, že prauhowé vody a chomáče pěn až na naše okna stříkali.

HLAWA II.

Brescia; Caravaggio; Casano; Adda čili Adwa řeka.

Do *Brescie* (lat. Brixia, sr. Břeh Břežie) dojeli sme právě o polední, když na weži 6, t. j. našich 12. hodin bilo, anť zde hodiny po staroswětsku jdau, jako wšudy we východních

krajinách, začínající s ránem a auswitem hodiny od 1—24 počítati. Neměwše aumyslu dlauho se zde zdržowati, newzali sme ani zwláštních pokojůw w hostinci, ale toliko w obědnici složili sme se. Zde sme našli již dwa Angličany, ani rozwalení, co medwědowé, na kanapěji a na stolicech mappy a knihy w rukách měli. I zde ta sama wzdělaná surowost a sobecká pýcha nás zarazila, kterau sme již často na cestujících Angličanech zpozorowali. Nejen že se nepohli z míst swých a wšecky stolice zaujali pro sebe a swé věci, tak že my kde sednauti sme neměli: ale dowolili sobě i hnusot, které i jen zpomenauti zdwořilost brání. K tomuto hrubianství a osobowání přišli tito zerzawowlasí ostrowané nepochybně tím, že jim, co Angličanům, posawad celý swět pochlebowal a že u knížecích dworůw, každý tulák a ledakdo, jak mile se za Angličana wydával, hned utočiště ano i poctu a poklonu nacházel. Odtud tato John-Bulská nadutost. Při všem pospíchání, wymohl sem předce to na mých spolupocestných, aby sme i toto pro mne netoliko jako Slawjana, ale i jako Protestanta, welice pamatné město jak náleží přehledli. To se i stalo tak, že denní čas k tomuto wynaložený nočním cestowáním sobě wynahradili sme. Aniž sme wěru litowali času zde ztráweného, nebo našli sme krásy a poklady pamatné nade wšecko očekávání.

První náš wyběh byl na onen *břeh* čili *břežiště*, pod nimž *Brescia* právě tak leží, jako we Štyrsku město *Brežcie* a w Horwatsku *Zagreb*. Anobř celé toto okolí jest břehowité a pahorkowité. Z tohoto břehu, na němž hrad Mirabella, widno wěže města Cremony, které r. 603. králi Longobardskému Agilulfowi Slawjané dobýwati pomáhali. Dwa potoky *Garza* (sr. Gorica) a *Mela* (sr. měla, měl, mělká voda) swlažují město Brescii. Za to mám, že se sídla Slawo-Wenetůw od Jaderského Moře po celé horní Italii, až hluboko do Holewatůw (čili Helwetůw), kde ještě posawad jejich rumy žiworeji, rozprostírala. Diwoci cisalpenští Gallowé čili Wlachowé k nim se wřitiwší, našli již rozwinutý žiwot, rolnictwí, kupectwí, plawbu, města, hrady: jejichž jména austy galskými jen maličko změněná posawad ještě zde pozůstawají.

Zde na této utěšené wyšině stojícím tak se nám zdálo, jakoby toto bylo ono weselé místo, na němž r. 1158. Čechowé s králem swým Wladislawem, pod císařem Bedřichem Rudobradým proti Milanu čili Medulanu táhnauce a od Verony ku Brescii přitrlše, město toto oblehli rozhostice se zde mezi pře-

krásným oliwowím a fíkovím, tak že se jim, dle slow leto-
pisůw, widělo jakoby w ráji byli. Čtrnácte dní tu ležawše
obywatele we zdech města skryté k bitwě pobízeli, když ale
tito polem potkati se obáwali, Čechowé celý kraj poplenili.
Mezitím dostawše zpráwu Bresciané že se i císař s wojskem
bliží, poslali posly do tábora Českého, kteří biskupa Daniele
prosili, aby krále Wladislawa k tomu naklonil, aby jim tento
milost u císaře wyjednal, začož Wladislawowi weliké dary
přinesli. Wladislaw to i učinil, nebo skrze jeho přimluwu byla
městu tomuto milost dána. Zde spojiwše se wšecka wojska
táhli přes řeku Adwa k Medulanu.

W Gallerii hraběte *Tosi* pozdrawil sem opět s newýslovnau
radostí naše rodáky *Schiavony*; od Natale jest zde: *Madonna
s dítětem*, od Felice: *Rafael s milenkau swau Fornerinau*.
Tento poslední obraz wyhlásil bych já za mistrowské dílo na-
šeho Felice. Wlaského Rafaele nikdo krásněji malowati ne-
mohl, jako slawjanský Rafael: takowí umělci mohau sobě
wzájemně ruce podáwati, byť je i dwa swěty, časnost a wěč-
nost, dělily. Němec Dürrer wypodobnil Rafaele se wší swě-
domitau německau pilností a drobností tak, že se i ti wlasko-
wé a potní dírky na jeho kůži počítati dají; Pawel Veronský
dal jeho charakteru upýpawost a nádheru pyšného umělce;
jiní malíři zbožnili, jiní jinak zpotwořili tohoto tworčího du-
cha: ale znowustwořiti uměl ho jen Felix Schiavoni. Obraz
tento Rafaele milenku swau malujícího představující, jest
neywěrnější studnice pro jeho žiwotopis a spolu i škola pro
wšecky malíře. Óby — tato žádost znikla zde w srdci mém —
óby tento a všickni od Schiavonůw malowaní obrazowé se
sjednotiti a do národní slawjanské obrazárny složiti mohli,
aby mladým našim malířům všech kmenůw za wzory slaužili!
W tétéž obrazárně jest i od Rafaele obraz *Wzkříšeného Krista
se známkami ran* představující. Příklad, jako se i strašné a
bolestné věci barwami jeniálného malíře příjemnými pro oči i
srdce učiniti mohau. Ostatně, ze všech obrazůw Titianowých
a Rafaelowých, které sem posawad widěl, nazwal bych onoho
protestantickým tohoto katolickým malířem křestanstwa. W
obrazech onoho všudy jest žiwot, síla, činnost, děj a hýbá-
ní se, tak že i jeho stromowé žijí a listí na nich se třese a mlu-
wí; w obrazech tohoto wíce panuje trpnost, mlčeliwost, stání
a welebnost. Proto i Titian, dle swé powahy, malowal Krista
téměř všudy w činné postavě a době, co učícího, uzdrawu-
jícího, hodujícího, kupce z chrámu vyhánějícího, saudícího,

cestujícího, diwy tvořícího: Rafael naproti tomu více trpícího, svázaného, raněného, ukřižovaného, zemřelého, na nebe vstupujícího a oslaweného: tak že tito dva jeden druhého jakoby doplňují a teprw oba jeden křesťanskomalířský celek způsobují. — W katedrálním chrámě spatřuje se blankitný kříž (Croce d' orofama), který prey ten jest, jenž se císaři Constantinowi w powětrí byl zjewil: pak malby od Moretta. — We chrámě S. Afra, žena cizoložná před Kristem od *Titiana*, a Proměnění Krista P. od *Tintoretta*. I zde nás opět tito dva newyrownaní Benátčané cele we swé moci mají, hrajíce se srdcem diwačůw co s míčem a porážejíce k zemi pauhau swau přítomností všeecko wúkol sebe, co se před nimi nekoří. Nic nás nezbowí tohoto osudu, jediné láska k nim. Jaký to žiwot a předce jakowá prostota a skrownost naproti tulipánowitým figurám Pawla Veronského. Jako Benátky panství měli nade všemi hornowlaskými městy, tak Titian a Tintoretto panují nade všemi jejich malíři. Před těmito Titany mlčejí nejen všickni Brescianští malíři: Bonvicino, Ferramola, Foppa, Gambará, Moretto, Muziano, Romanino, Rosa, Sabatti, ale i jiní, kterých sme na posawadní naší cestě, w Padowě, Vicenci, Veroně poznali: samému toliko Rafaelowi, kde se ukáže, ode-w zdávají berlu.

Neypamatnější předměty w Brescii jsau r. 1820. uprostřed města wykopané *starožitnosti*, na nichž, jako w Pompeji a w Herkulaně, od mnoha století jiné domy stály. Jest to totiž celý, dobře zachovaný, weliký a nádherný chrám *Herkula*, wystawen prey od císaře Vespasiana, plný soch, řezbin, obrazůw a jiných, obzwláště na římské náboženství se wztahujících, swátostí a nádob. Zde máme stělesněnau mythologii římskau. Jakový to rozdíl mezi pauhým opsáním, třebas i klassickým, a mezi skutečným zočením staropohanských chrámůw, bohůw, kněžůw a jiných swátostí a obyčejůw! Více nás toto k onoho, nežli ono tam k tohoto wyswětlení wede. Předce sme se zde nemohli zdržeti od projewení té žádosti a rady, žeby lépe bylo, kdyby se tyto zde wykopané sochy, oltáře, nádoby, nápisy a jiné starožitnosti z místa, kde nalezeny jsau, nehýbaly, do nowého Museum nepřenášely, aniž podle umělecké saustawy do jiného pořádku se kládly, ale každá aby se jen na tom místě nechala, kde stála: toby nám nejen o wniterném uspořádání starořímských chrámůw jasné předstawy poskytlo, nýbrž i každého sem příšlého diwače muselby nepojmenowatelný cit proniknauti, anby se, rozplynut w aužasy minulosti, procházel w

tomto spodním světě, sama budowa chrámu, 200 zšíří, zadivuje oko, s jejími ohromnými ryhovanými sloupy z bílého mramoru, korinthického slohu; wedau do ní schody vysoko asi 60 stupňůw. Wnitřek má 3 síně a tři oltáře. Chrám tento slauží prozatím i za Museum, w němž se nejen všechny zde nalezené, ale i jiné od Brescianůw darované, wzácnosti a starotiny schowávají. Dlauho sem hodokwasil w těchto stkwostných radostech uměleckých wýtworůw. We středku stojí Victoria alata, se stříbrowawřínowým wěncem, neywybornější dílo řecké krásouny a neywětší z posud známých starožitných litin; potom Juno, Volcanus, Volcanus Augustus, Volcanus Mitis; Mulciber; Dii Manes; Divus Trajanus, Fata Augusta, Fata Divina, F Fatalia, Hercules, Sarcophag; množství všelikých Votivných tabulek, jako i dlauhé pořadí byst čili podobizen římských císařůw a císařowen atd. Zde w této směsici starého i nowého swěta w tak auzkém prostranstwí, cítil sem neyžiwěji rozdíl mezi pohanskau a křesťanskau krásoumau. Onano jewí všudy, nejen u Řekůw a Římanůw, ale i u Indůw, Staroslawůw a Egyptčanůw, snažnost to co dncowního a newidomého jest skrze chrámy, sochy, obřady a wýtworky stělesniti a tím sobě nedostatek náboženských prawd a myšlének wynahraditi: tato naopak hledí tělesnost zduchowniti, zbožniti, idealizowati. Onano táhne bohy k lidem z nebe na zem: tato lidi k Bohu od země k nebi. Pohanstwo a celý starý swět až ku Kristu obsahowal a vzdělával jen smysly: křesťanstwí objewilo a oswítilo w duchu nowé, krásné, předtím neznané krajiny, mysl a srdce. Pohanská krásouma budí w jejich nesmrtelných k zemi upewněných památkách podiw a aužas, ale srdce nechává studeným: křesťanská krásouma naproti tomu s jejími k nebi se pnaucími představami, obzwlášť w malířstwí a stawitelstwí, budí lásku, wíru a naději, ona jest řeč hwězd, která mluví a plapolá do swatyně pobožné mysli nadpřirozené věci a newystihlá tajemstwa. — Ale kdo wyslowí naši radost, když sme zde i jednoho, a to welikého, z našich rodákůw a synůw Sláwy spatřili? Dáwnot se již z podstawku swého usmíwal na nás tento zákonodárce Europy: pročž přistaupiwše k němu wítali a pozdrawowali sme ho srdečně na tomto neočekáwaném místě. Pod poprsím stkwí se jeho vlastní, císařské, obsahotěžké, již na všeobecné přísloví přešlé heslo: „Summum jus, summa injuria“, nímž mocnáře a wladáře silněji ohřimowal, než děla a zbroje odbůjcůw. Byl to *Uprawda*, naroz. r. 483. w serbské Macedonii we Wedřině; otec jeho slul

Istok (čili Wýtok, t. j. Wýchod slunce), matka *Biglenica* čili *Vilenica*; Istokowu sestru měl *Želinir*, král Dalmato - Horwatský za manželku. Nemálo nás však zde znewrlila zpráva našeho Čičerona, že právě tato bysta ještě vlastnictvím tohoto Museum není, ale jen antikwarské zboží sem s některými jinými na ukázkou a ku prodaji poslané, a že slabé síly mladého tohoto ustawu sotwy dopustějí žádanou vysokou cenu složiti. Jestli kdy, nyní sem sobě žádal bohatým býti, abych poklad tento odkaupiti a do některého slawjanského Museum, w Praze aneb w Petrohradě, darem zaslati mohl. Nebo jen tamby mezi svojimi stál a nebyl cizincem. Na římské císařství powýšen byl r. 527. a tu slawjanské jméno *Uprawda* zlatiněno w *Justinianus*. Srow. o něm. Výklad ku Slávy Dceře str. 313. Na témž místě svého narození dal stawěti město *Justiniana Prima*, od Turkůw nyní Giustandil, w Bulharsku, zvané asi 8000 obywatelůw mající. I jeho dwořané Belizar, Chilwut, German, (Čerman, snad Čerwen?) Slawjané byli. On wystawil i slavný chrám S. Žofie w Carihradě. *Sigonius* Lib. 19. p. 422. takto o něm píše: „Hic est magnus ille Justinianus, quem merito posterij juris conditorem, libertatis constitutorem, barbarorumque profligatorem linguis scriptisque consentientibus celebrarunt.“ Newděčný svěťe, myslel sem sám w sobě, — obzvláště ty newděčná Europo! Sláwia ti dala tři neyznamnitější zákonodárce, nimiž se všickni vzdělaní národové zprawují, které učení wykládají a obdiwují: a ty to neuznáwáš! našemu národu zásluhy o člowěčenstwo odpíráš! Nebo jako *Uprawda* půwodcem byl Římského; tak *Basil Macedonský*, císař Carihradský byl půwodcem Wýchodního čili Řeckého práwa, w knize od něho *Basilikon* zvané; tak *Repkow* Slawosorbský šlechtic, byl půwodcem německého práwa w knize *Saské Zrcadlo* (*Sachsen Spiegel*). Otec císaře Basilia slul Bekla; w zápasích užíwal *podřezávání* čili podtínání noh nohau (*κατα πόδεςζαν*); dějepisec arabský Hamza wyslowně jej Slawjanem býti prawi; on powýšen byl na císařství r. 867. — *Repkow*, něm. Repkau, starosorbská šlechtická rodina, která ještě w 17. Století w Sasích, w osadě *Jesenici* přebýwala. Ebko čili Ekart Repkow, shotowil mezi r. 1215—1335 spis: *Saské Zrcadlo*, záležející ze třech knih a mnohých článkůw o práwích městských, trestních, lenních atd. Obsahuje ono i některá staroslawská práwa a obyčeje. Sám Spisowatel prawi w předmluwě: „Tato práwa za starých časůw naši předkové sem donesli.“ Ačkoli tato Sbírka praw a saudůw jen osobní a

saukromná byla, předce we krátké době rozšířila se nejen po všech německých ale i slawjanských krajinách, anť mnohé sady i z římského Uprawdowského, i z řeckého Basilowského práwa přijala. Slowutný Menkenius III. w Předmluwě, VXL. takto saudí o tomto muži: „Nobilissimum inter veteres Germaniae, praesertim Sax. Jurisconsultos nomen est viri generis splendore et juris scientia clarissimi Epkonis de Repkau, Speculum Saxonicum, quod *Latino* primum idiomate componere tentaverat, germanico enarravit. Idem Chronic. Magdeb. latine conscripsit.“ Se jménem Repkow srow. *Repicha* (matka polských knížat), *Repický*, a místa *Repice*, *Řepany*, *Reporyge* atd. Samo *Epko* ještě slawjanskau koncowku má, jako Fric-ko, Janko atd.

I w Anglii jsau hlavní práwa a saudy, jmenowitě *Porota* (ang. Jury, něm. Geschwornengericht) a *Společné ručení* (universal. fidejussio, Gesammtbürgschaft) slawjanského původu, a přešli tam buď bezprostředně skrze Welety Wilty tam osadlé, buď prostředně skrze Sasy, jenž někdy se Slawjany sausedili. Srow. *Palackého* Gesch. Böhm. II. p. 39. a Časop. Muz. 1837. 1. str. 76. — Tak hle nejen w kupectwí, nýbrž i w práwnictwí:

„My drželi rožeň, cizi snědli pečenku.“

Když sme při těchto myšlénkách a rozmluwách wen ze swatyně této vyšli: já ještě jednau postavil sem se před průčelí jeho. Silně tepalo srdce mé hrůzau, bolestí i hněvem nad oněmi diwokými světohromci a barbary, jenž toto zařízení způsobili; oni se mi zde před očima jako krvawí stínové kní-tali. Nebo jak museli tu šeredný Atila a Hunové, jak ukrutní Allemanni, Gothové, Vandalové, Herulové, Longobardové hospodářiti! kolik bojůw a porážek, kolik pálení, boření, pu-stošení, se zemí srownání zde předejiti muselo, pokud tak weliký chrám zarumován byl! bytby se i to přiwzalo, že chrám tento půwodně, ne na rowině, ale pod břehem aneb w dolině později zasypané, stál. — Požehnání a sláva všem pokoje milowným národům: kletba a potupa všem krweprolévačům, měst troskotatelům a cizozemcůw podmanitelům. —

A však ne jen z uměleckého, nýbrž i z náboženského ohledu Brescia mne zánímala: zde totiž bydlel Arnold a Arnol-disté. Celá horní Italie může se považowati co *most* Reforma-cie, která u jižných Slawjanůw, neysilněji w Bulharsku, skrze Bogomily znikši, vždy dále a dále k seweru se přestehowala do *Benátek* (kde ustawičné hádky s papežem; Interdict a kletba;

Oratorium); do *Padowy* (kde 1305 Petr Aponus, od wěrosaudu čili Inquisitie co kacíř w obrazu zpálen); do *Ferary a Florencie* (kde Savanarola 1452—1498 co kacíř zpálen); do *Lukky* (kde Petr Bruys, Brusiani, 1147 zpálen co kacíř); do *Brescie* (kde Arnold a Arnoldisté); do *Piemontu a Savoye* (kde Vallenses, že se w audolích skrýwali); do *Francauska, Provence, Languedoku*, (kde Albigenští, Waldenští, Pikardští); do *Anglicka* (kde Lollardští, Wiklefstí), do *Čech* (kde Hus, Hieronym), do *Helwetie* (kde Zwingli), do *Němec* (kde Luther). W *Rusku* se Bogomilstwo zjewilo pod názvem Razkolníkůw a Duchoborcůw. Všickni tito od Bogomilůw Slawobulharských powstali, všickni se w podstatných věcech srownávali jen s malými proměnami w učení, dostawše jména hned od míst, hned od znamenitých učitelůw swých, jako k. p. *Katareni* od města Dalmatského, latinsky *Cataro*, slawjansky *Kotar*), *Paulitiani* (od učitele Petra Pawliče), *Fratricelli* sr. bratři atd. *Obsah* jejich učení byl: Trojici zapírali; obrazy, kříže, mše, mnišství opowrhowali; Panně Marii nábožnau čest neprokazovali; křestu bez předběžného poučení žádnau moc nepřiwlastňovali; Evangelium w takowé vážnosti měli, že je objímalí a líbalí; w náboženství materské řeči užíwalí; wzkríšení jen w duchovním a we mravném smyslu brali za powstání z tělesnosti a hříchu k pokání a ku křesťanskému životu, nesmrtelnost duše však věřili atd. Již r. 680. žaluje *sněm Carihradský* we *čtvrtém* sezení proti Slávům, že se *obrazůw w náboženství štítějí*, a že na tento sněm, jenž obzvlášť na uvedení a ctění obrazůw pracowal, ani přijíti nechtěli, aby ku podpisům nebyli nuceni. Srow. *Concil. Tom. II.* 18. W 11. a 12. století (1060—1110) powstali w Bulharsku *Bogomili*, jejichž náčelníkem byl *Basilius*, neyprwé lékař, potom mnich, jenž asi 52. let we mnišském oděwu po světě chodiw a učení toto rozšiřowaw, r. 1110. pod císařem Alešem Comnenem, w Carihradě upálen byl. On měl 12. Apoštolůw, čili pomocníkůw, mezi nimiž Anna Comnena jednoho *Diblatius* (srow. jihoslaw. *dibla* = píšťala, dudy, *diblač* píštěc, hudebník) jmenuje, a přeweliké množství přívržencůw. Jméno Bogomilůw odvozují někteří od „*Bog miluj nás*“, které prey často opětovali: naším zdáním mohli býti *Bogomil* a *Basil* wlasní jména jedné a téže osoby, a sice tak, že jedno bylo jméno světské, druhé klášterní, čemuž nasvědčuje i totožnost počátečních liter w obau jménech *B*, která při podobné změně od mnichůw obyčejně zachowána byla jako Simeon a Sabba, Con-

stantin a Cyrill atd. Bulhaři byli ku křesťanství skrze slawjanské apoštoly, Cyrilla a Methoda, přivedeni r. 843; Simeon jejich panovník přestaupil r. 912. k římské církvi, potomci chvěli se hned mezi východní, hned mezi západní církví a z tohoto chvění a tření ocele a křemene vyskočila jiskra Bogomilůw. Zonaras píše již o Basilowi: „totum fere orbem sua peste implevit.“ Celá osada Bogomilůw usídlila se w Thracii w městě Philippopolis. W Bosně, kde Bogomili Patarení (od dalm. města Patara) sluli, tak se tato sekta rozmohla, že i knížata k ní se přiznáwali, jako k. p. Ban Kulin (1171), Ban Ninoslaw (1281) a jiní. Zde měli i vlastního biskupa Daniele r. 1180. W Dalmacii tak se r. 1204. Bogomilstwo rozšířilo, že odtud veliké veřejné spory powstaly mezi Latinníky a nimi. Arnold z Brescie byl žákem powěstného Abelarda milence Heloisina, jenž sám r. 1122. na církevním sněmu w Soissoně za kacíře vyhlášen a ku spálení svého spisu o Trojici odsauzen byl. Roku 1136. nawrátiw se do své vlasti, kázáním proti hierarchii a jiným zlozvykům všeobecnau pozornost wzbudil. Papež Innocenc II. kletbu na něho i Arnoldisty mrštíł: proto odebral se Arnold do Šweycar, kde w Curichu (vlasti Zwingliho) 1144. směle kázal. Po rozličných osudech posléze w Campanii jat, co kacíř a buřič do Římu weden, zde zpálen a popel jeho do Tibru wržen byl. Hlavní chrámové Bogomilůw čili Katarenůw w Italii byli: we Veroně, Vicenci, Brescii, Milaně, we Spoletě, Florencii, Sensaně a jinde. Všickni svůj půwod výslovně z *Bulharska* odvozují. Památka jejich udržela se posawad w řeči wlaské a francauzské we slowě čili přezdíwce *Bugerone*, franc. *Bougre* t. j. Bulgar, Bugar, jenž značí půwodně *kacíře*, pak i nešlechtníka, neznaboha, ano i smilníka a zločince, od hříchůw těmto lidem, ač falešně a jen z nenáwisti, připisovaných. Poněwadž němečtí dějepiscowé zde spolehliví nejsau, anť rádi všecko jen sobě a swému národu připisují, (jako k. p. samého Walda, kterýžby se přirozeněji dal od slawobulharského *Wlad* odvoditi): proto odwołáwáme se zde na swědectví francauzkých hodnowěrných spisowatelůw, jmenowitě očíteho swědka, Dominikanského mnicha *Jean Benoita*, a onu společnost, jenž vydala knihu: *Abrégé de l'histoire des Eglises Esclavonnes et Vaudoises a Basel 1787.* *) Možno že sám 52. roky po swětě putující,

*) *Jean Benoit, Histoire des Albigeois et de Vaudois, Paris 1691.* takto píše: „En 1176 les Albigeois furent ainsi nommés parce qu'ils habitoient dans les environs d'Albi, ville du Languedoc. On les appelloit

Basil, Bogomilůw půwodce, we Francauzsku byl a zbor Valdenský založil. Dotčený mnich, Jean Benoit, potvrzuje, že wyznawači této sekty, již dávno před *Waldem* w dolinách wlasko-francauzských byli, kde se před pronásledováním ukrýwali, pročez nazývají je pankhartem otce svého neznajícím.

aussi Manichéens, Gazari et *Bulgares*. Ils s'y étoient même aquis une si bonne reputation, que les habitans les appelloient *Bogomili*, s' est à dire les Bien-aimés de Dieu. A l' occasion de guerres saintes qui se faisoient en orient, ils sortirent de la *Bulgarie* pour venir s' établir en France. — Sr. *Abrégé de l' histoire des Eglises Esclavonnes et Vaudoises. str. VI. Prédml.* „L' Eglises Esclavonnes et l' Eglises Vaudoises sont deux branches de l' Eglise universelle, qui ont le mieux conservé la nature de la mère-racine, qui ont toujours été vivaces et toujours fertilisées par les bénignes influences que leur divin cultivateur y a versées. En effet, sorties les unes et les autres de l' ancienne Eglise d' Orient, comme de leur souche commune, elles ont constamment retenu la saine Doctrine de l' Evangile, et elles ont subsisté, quoique sous différents noms, jousqu' a l' époque de la grande Réformation, et même jusques a ce jour. Str. X. C' eglise evangelique et non Romaine a toujours existé: dans la partie orientale de l' Europe chez les *Slaves*, les *Bulgares*, les Moraviens et les Bohémiens; dans la partie occidentale, chez ceux qu' on appellés Albigeois, Vaudois, Picards etc. C' étoient des grandes rivières, toujours nourries par les eaux salutaires, découlantes de l' unique source de vérité éternelles, c' est à dire, de la Parole de Dieu; c' étoient de branches fertiles, qui ont rendus plus ou moins de fruit, dans leurs différentes saisons. Str. 55. Nous ne dirons rien ici touchant les imputations d' Arrianisme et de Manichéisme, dont on les chargeoit. Il suffit d' observer qu' il est assez constaté, que ceux qui dans le XII. siècle furent appellés *Vaudois* en France, étoient des *descendans de Chrétiens de Bulgarie*; par conséquent, que les Vaudois, aussi bien que les Frères de Bohême et de Moravie, étoient issus d' une même souche, savoir de l' Eglise Apostolique grèque. Après cela, on ne doit plus être étonné, que les Vaudois, d' un côté. et de l' autre les Bohémiens et les Moraviens, se soient regardés de tout tems *Frères*, comme professant une même Religion, et ne formant qu' une même Eglise. L' accusation de Manichéisme n' est pas mieux fondée que celle d' Arrianisme: c' étoit uniquement pour le rendre odieux à tout le monde et pour justifier les persécutions qu' on leur suscitoit. Str. 65. Leur occupation et leur nourriture journalière étoient la Parole de Dieu, la Prière et le chant de Cantique, même au milieu de leurs travaux, tant de la campagne, que de la maison (kdo tu nepozná slawjanský charakter?) Str. 101. Les Vaudois se sont toujours nommés *Frères* (sr. *Fratricelli w Italii*, *Bratří čeští*), tant dans leurs discours publics et particuliers, que dans leur Ecrits. Il paroitra par cet exposé, que ces anciens Chrétiens évangéliques ont frayé le chemin, non seulement au Wiclefisme et au Hussitisme, mais encore à la grande Réformation, dont Luther et Calvin ont été les principaux organs.“

Tak i Sw. Bernard, opat Clarevallenský we 12. století, píše: „Každé kacířství má svého původce: Nestoriani mají za otce Nestora, Arriani Arria, Manicheové Mana: ale sekta Wallenských čili Waldenských původce svého jmenovati neumí.“ Tento vzájemný svazek mezi Bulhary a Waldenskými we Francouzsku trval ještě w 13. století, kde Waldenští svého kněze a jakoby biskupa *Bartelemiho*, z města Carcassone, poslali do Bulharska, Horwatska, Dalmatska a sausedních Uher k nawštívení tamějších tajných Bogomilůw a k utvrzení jich w evanjelickém učení. K Angličanům přišlo Bogomilství na třech cestách, předně již skrze bulharského Basila aneb jeho apoštoly, anť již r. 1100. w rukopisech všeučiliště Cambridgekého kacíři Wallenští se zpomínají a r. 1160 sněm Oxfortský žaluje na množení se kacířůw a Waldenských, a ustanovuje, aby bičování a wyobcowání byli; potom zeměpisným sausedstwím, anť toho času od r. 1259. až do 1380. Angličané francauzské wojewodství *Guienne*, w sausedství Waldenských a Albigenkých ležící, drželi; naposledy skrze slowutného Waldenského kazatele *Lollarda* r. 1320. jenž w Londýně kázal, od něhož zde Lollardisté sluli, kteří na Wiklefowi nového pokračowatele našli. Slowem Bogomilové byli rodičové Patarenůw w Bosně a w Serbsku, Katarenůw, Fratricellůw a Wallenských w horní Italii, Waldenských a Albigenkých we Francouzsku, Lollardistůw a Wiklefitůw w Angličanech, Husitůw w Čechách: a tím w nepřetrženém řetězu pradědové a původcowé Reformacie Lutherowy. Proto nezle píše Conrad Vimpina, jeden ze živých svědkůw a neywětších odpůrcůw Lutherových, w pojednání o kacířství: „ze Luther své učení půjčil od Husa a Wiklefa, a tito že je přijali od Waldenských. Luther nic nového newynalezl; on jen ty bludy zveřejnil, kterých se dáwno předtím přidrželi Šismatičtí Řekové, Waldenští, Wiklef, Hus a Taborité w Čechách.“ Sám *Calvin* to w latinském swém, we francauzské od Olivetana přeložené Biblii, tištěném listě wyznává: že jeho předkové Waldenští byli a z Piemontu do Picardie přešli. I Čechové s Waldenskými Bogomily w tuhé a nepřetržené wzájemnosti byli. Již prwní dějepisec Čechůw, *Cosmas*, zpomíná sektu tuto Bulharskau, L. I. str. 49. kde o založení Pražského biskupství a jednoho kláštera mluví, tato slowa papeži Janowi XIII., vlastně však teprw Řehořowi VII. r. 1080. w usta klade: „Verumtamen non secundum ritus aut sectam *Bulgariae* gentis (t. j. Bogomilůw), vel *Rusiae* (t. j. Wladimíra nedáwno křtěného), aut

Slavonicae linguae (t. j. Cyrilla a Methoda): sed magis sequens instituta a decreta apostolica “ Sám *Petr Waldo*, dle svědectví velikého *Thuana*, jeho krajana, a Hájka Českého, dlouho po slawjanských městech putoval a w Čechách i bydlel r. 1176. Srow. *Thuanus*, Hist. C. 6. p. 125. „*Petrus Waldus* locuples civis Lugdunensis anno circiter 1170 Valdensibus nomen dedit, is quaestoris munus exercuit, domo ac bonis relictis totum se Evangelicae professioni devoverat et prophetarum atque apostolorum scripta populari lingua vertenda curaverat. Patria relicta in Belgium venit, atque in Picardia multos sectatores nactus, cum inde in Germaniam transisset per Vandalicas (t. j. slawjanské) civitates diu diversatus est ac postremo in *Bohemia* consedit, ubi etiam hodie ii, qui eam doctrinam amplectuntur, Picardi ea de causa appellantur.“ Učení Waldowo u Thuana poznamenané jest téměř doslovně to, které bylo Basilia Bogomila a Husitůw. I Stranský (Resp. Boh. str. 271) píše, že 1176. někteří pobožní, z Francauzska a Německa vyhnání mužové, učenci Petra Walda, do Čech přišedše a w okolí měst Žatce a Laun se usadiwše mnohých k řeckému obřadu se přiznávajících Čechůw sobě získali a naklonili. I w pozdějších časích Aeneas Sylvius, Šlechta, Dubravius, Balbin a jiní příchod jejich do Čech často připomínají pod jménem *Jannikůw*, *Adamitůw*, *Pikardůw* atd. připisují jim z nenávisti všeliké bludy a hříchy, ačkoli toho zapíráti nelze, že jako všudy tak i zde, jednotliví lidé a odrodové i w této pobožné a prawěkřesťanské společnosti na scestnosti přijíti mohli. Jejich neyhlavnější kněží w Čechách byli, dle Zach. Theobalda, Martin Morawec a Jindřich Lubnaeus r. 1331., rození Čechové. Později se sice Taborité a Čeští bratři těchto Waldenských Bogomilůw jakoby odžehnawali, to však se dalo větším dílem jen z bázně, aby, jako tito, pronásledování nebyli. Rowným způsobem i Albigenští Bogomilové, potom jakž pod papežem Innocencem III, z počátku 13. století, z města Alby a z Francauz vyhnání byli, obrátili se k otcům svým Slawjanům, jmenowitě k Bulharům, Dalmatům a Horwatům, kde sobě i biskupa zvolili a proti papežencům zmužile se bránili, sr. Micraelii Hist. Eccl. L. 3. C. 1. p. 230. Někteří jméno Bogomilůw *Katareni* odvozují od řec. *καταροι* t. j. čistí, jenž odpovídá anglickému *Puritani*.—Ostatně o Basilow i a Bogomilech, o Arnoldow i a Arnoldistech, jako téměř i o všech tak řečených kacířech, nemusíme saudití podle toho, jako jejich sauwěkowníci, a zvláště odpůrcové, o nich psali, jenž od mlado-

sti w rozličných předsudkách wychování a osobnými náruživostmi pojati bywše, tyto kacířované muže všudy i u potomkůw w nenávist a w potupu přiwesti se usilowali. Prawda jest wětším dilem co nestranný *Arnold*, *Kirchen- und Ketzer = Hist.* I. str. 392. a násl. píše: „Historie ukazuje, že ti mužové, jenž od tehdejšího pokaženého kněžstwa za kacíře držáni jsau, nic jiného nebyli, než swědkové prawdy a swěta. Pokrytci na Wýchodu (w řecké církwi) chtěli i w tom swau přepiatau horliwost ukázati, že z přátelůw lékaře Basilia, jenž *Bogomili* sluli, nowau sektu učiniti chtěli, samého dobrého Basilia r. 1110. živého zpálíwše a ostatní co ney-wztekleji pronásledowawše. Zlobiwost tak zvaných Orthodoxůw tím se neyzřejměji sama wyzrazuje, že se w žalobách a swědectwích swých proti kacířům nesrownáwaji nestydíce se jim věci nikdy neslýchané přilepowati. Ale zde kněžstwo jediné o to pečowalo, aby jejich řemeslo netrpělo škody, jako tam w Efesu Demetria zlatníka: nebo tito kacíři swědčili a učili proti powěře, falešné chrámowní službě a proti mrtwým skutkům nábožnosti. Proto byli onino jejich nepřátelé, říkajíce, žeby *Basil* byl cele Satanem posedlý, pročez na hranici s nim pospíchali. Tak i w západní římské církwi při Waldenských nemusíme se ptáti Orthodoxůw, co to za lidé byli? Neboť není toho rauhání, toho hříchu, té ohawnosti a nestydatosti, toho bludu a omylu, kterýchžby papežští spisowatelé těmto lidem nepřiwlastňowali a to sice s takowým bleskem prawdy, žeby sme snadno oklamáni býti mohli, kdyby nás jiné jasné protidůwody nepřeswědčili. Srownáwámeli však život, učení a skutky těch tak zvaných Orthodoxůw a prawowěřících knězůw, s učením a obcowáním těchto dobrých lidí, tu nám bělmo z očí spadne. Neboť sami kacířowatelé a inquisitoři to wyznáwaji: že to byli lidé prawowěřící, pobožní, stateční a dobří, w řečech skromní, w oděwu nepyšní, w kupectwí nemnoho se jednající, w pokrmu a nápoji mírní, lež, klam, křiwopřísežnictwí nenáwidící, we mrawích čisti, jejich ženy stydlivé, a všickni Biblii čili Písma Swatá milující i znající. — Poněwadž se ale při tom i kněžské skauposti a lakomosti, etížadosti a prostopášnosti dotýkali, proto z pomsty museli býti kacířováni, žalařováni, pálení, stínání, wěšení, topení, aby celé swaté kněžstwo ku zkáze nepřišlo“ — Kdoby wíce o těchto Bogomilech čisti žádal, toho odsíláme ku násl. studnicem: Anna Comnena de gestis Alexii Comn. L. 15. — Zonaras Tom. II., Euthymius Zigabenus Panopl. P. II., Const.

Harmenopulus de Opin. Haeret. p. 109. Baronius Ann. 1118. a obzvlášť Joh. Chr. Wolf, Professor Witteb. Historia Bogomilorum in 4. An. 1712.

Z tohoto všeho dá se již přirozeně vysvětliti onen úkaz, proč w horní Italii, jmenovitě w Brescii, Reformacie Luterowa tak přízniwí přizwuk a ohlas našla, že ledwa tím největším namáháním potlačena býti mohla (Srow. Thomas M' Crie History of the progress and suppression of the reformation in Italy. Edimburg and London. 1877). Z tohoto widěti ale i to, jak jednostranně a nespravedlivě ti dělají, kteří celau Reformací jen Lutherowi připisují a ji pauze co dílo Německého národu považují. Zásluhy Slawjanůw z tohoto ohledu jsau i starší, i hojnější, i dražší (Basil, Hus, Hieronym život za to složili) nežli Němcůw; Sláwové orali a rozšívali, Luter a Němci jen žali. —

Z Brescie do Medulánu jest asi 15 míl. Asi w protsředku cesty leží městys *Caravaggio*, wlast dwau malířůw Polydora Caldaryho r. 1495. a Michala Angela Amerighiho. Onen první byl zedníkem a nádenníkem w Římě, a při této příležitosti i učeníkem Rafaelowým; wznesl se na znamenitý stupeň dokonalosti, až r. 1543. na cestě do Římu od svého služebníka zavražděn byl. Druhý, jináče i Merigi da Caravaggio zwaný a od onoho římského Buonarottiho rozdílný, pamatný jest w historii wlašského malířství tím, že tak řečeným Idealistům na odpor pracowaw, více k nápodobení přírody wedl, ačkoli sám při tom nejednau k nízkostem zablaučil. Městečko *Casano*, asi 4 míle od Medulánu vzdálené, již silně upomíná na sausedstwo německé, obzvlášť Tyrolské, nebo zde poprvníkrát spatřili sme lidi, zvlášť ženy, wolata čili hrwoly mající. Zde teče řeka Adda, která od Tyrolska, na chlumu Wormuském, blíže Bormia z daupěte přes skalostěnu 50 střew. se wyřinuje, audolím Veltlin až do Komo jezera prudce se walí, u města pak Lecco z něho zase vycházejíc u Rettico do *Padu* wpadá. My uzřewše ji spojeným hlasem zwolali sme: Sláwa *Odo-lanu*! sláwa *Bernardu*! těm rytířům českým: nebo

„Ti jinochowé jaří, ty wzory bohatýrů
S koněmi jsau se wrhli do této řeky wíru!“ (Wocel.)

Když zajisté r. 1158. německé a české to wojsko k Medulánu táhlo na této řece všechny mosty byli rozsekáni; na druhém pak břehu Medulánčané na břehu stojíce do wojska stříleli. Pro hlubokost a prudkost vody nikdo nemohl přijíti k nepřátelům. Jednoho dne však Odolen čili Odolan syn Střežkůw, a Ber-

nard, syn Soběslawůw, pustiwsě se na koních do řeky, sem tam u prostřed řeky we hlubinách jejích tápajíce, předce šťastně na druhý břeh se přeplawili *). Král Wladislaw dal se hned za nimi též i ostatní Čechowé, tak že jich jen několik pro mdiobu koní utonulo. Čechowé i hned dřiwí nasekawše most zde stawěli: celé noci s králem Wladislawem pod širým nebem na holé zemi ležíce, anť se ustawičně proti Medulánčanům autok na ně činícím brániti museli. Tu *Zwěst*, purkrabě Mělnický, zabit a *Diwa* rytíř smrtelně we hlavu raněn: Čechowé však zwítězili, kořisti nabrali a 70 znamenitějších zajatých před krále přiwedli. Dne 24. Čerwence dohotowili most: ale že weliká tíšeň byla, most se zlámal a mnoho lidí, neyvíce Uhrůw, se utopilo. My i hned pospíchali sme k samým břehům Ady; s jakým srdcem sme my na břehu této řeky stáli při oněch historických rozpomínkách, které nám teprw nedáwno Pán Wocel básněmi swými tak žiwě w paměti obnowil, a na ně pozornost naši předkem napnul, to sobě každý Slawočech snadno předstawiti může. Nejen že sme, třebas i žízňě nemajíce, z vody této pili, ale i kráčeli sme wzhlůru dolů onu mělčinu a brod hledajíce, kde se asi přechod ten státi mohl. Nebo ačkoli já s charakterem císaře Bedřicha Rudobradého nikdy sem se smířiti nemohl; ačkoli sem jeho nelidskau pomstu a ukrutnost naproti Medulánčanům wždycky zatracowal; ačkoli sem se wždycky styděl za tau učastnost, kterau Čechowé na této wojně brali: nicméně však osobné udatnosti jednotlivých hrdin i při této nesprawedliwé wojně, sprawedliwost a uznalost odewzdati za slušné sme drželi. — Wíce mne těšila zde u města Cassano r 1799. dne 27. Dubna získaná sláwa slaworuského hrdiny *Suwarowa*, jenž zde nad Moreauem zwítězil a Francouzům wšecky města i pwnosti w horní Italii odebral, začč i titul *knižete Italinského* obdržel. Ostatně Adwa řeka má welikau podobnost se slowenským Wáhem.

HLAWA III.

Medulán; Monza.

Okolí Medulanské jest opět žiwější a krásnější: žlabowé a wodowodowé z Adwy swlažují lauky, což jim bujnau a šťawnatau zelenost propůjčuje. Samo město *Mediolan*, wlasky Mi-

*) Vincent letopisec, očitý svědek, píše: „Quos mediis fluctibus sic rotari vidimus.“

lano, prostírá se na rowině u řeky *Olony*, od níž nepochybně i jméno dostalo *Medziolan*, *Med'uolan*, sr. Mezibor, Mezeříč, Mezilesí, Mezihrad atd. I řeka *Oloná Olana Oljana* kořenem i formou slawjanská jest, srow. výše připomenuté jméno českého *Odolana*. Slawo-Wenetové bydleli zde před Gally a Insubry, jenž se asi 590. před K. w tyto kraje uvažali. Dějepisové wyprawují, že město toto asi 40 kráte obleženo, asi 20 kráte wybojováno a 4 kráte téměř cele zbořeno bylo, i jiné pohromy moru, ohně a zemětřesení snášeti muselo: a však weždy se opět zotawilo. Římanům slulo za času Pompeja *Roma secunda*, později i Nowé Atheny. Zde byl Virgil na učení, zde se narodil Valerius Maximus, Statius, Virg. Rufus a jiní klassikové. Zde stál slavný palác Trajanůw w sausedství nynějšího chrámu S. Jiří, zde chrám Jupiterůw na tom místě kde nyní chrám S. Maurice. Císař Constantin uwedl zde r. 313 křesťanské náboženství. Sw. Ambrož byl zde biskupem † 397. Jakové to památky! —

Za celé čtyry dny našeho pobytu w Medulaně téměř ustawičně českoslowensky sme mluwili, nebo tolik krajanůw, Slowákůw a Čechůw, nikde sme nenašli jako zde. Již při prvním wyjítí z hostince do města šli před námi wojáci, z turčanské Stolice rodilí, zde weřejně slowensky mluwící a zpíwající. Jaková radost je pronikla když sme se k nim též slowensky přimluwili. Leží jich zde celý pluk. O [krátký čas potkali sme zde i jiných známých a vlastencůw, jenž nyní zde auřad polních kněžůw zastáwají, jmenowitě Dw. p. Flözera, Pešťana, katolického, pána Bukwu, ewangelického a p. Haršaniho reformatského duchowníka. Tito opět přiwedli k nám i jiné své kollegy, Dw. p. Wojtěcha Branicha rodilého z Lubětowé, při Bakonihó pluku, a Dw. p. Bobrowského rodilého z Orawy, jenž jest mezi nimi neystarší a jakoby otec všech. Z Čechůw pak nás zde pozdrawili Dw. p. Jan Kašpar, ze Chrudími, jenž *Kwěty*, Nowiny, drží, p. Wíšek, p. Jan Pabst, p. Karel Raulík, učitel české řeči u Jeho císa. Wýsosti, Arciknížete Reinera, jehož synové Leopold a Arnošt česky se učejí. Toto kolo přátelůw nejen nám naše zdržowání zde zpříjemnilo, ale i dvěře nám otewřelo ke všem, jináče w čas práznin téměř nepřístupným, pokladům a hodnowidnostem; anť se nám tito rodáci naši k těmto službám ochotně propůjčili.

Rozhlášený *Dóm Medulánský*, který po chrámě S. Petra w Římě a S. Pawla w Londýně za neywětší w křesťanstwě

se pokládá a od Medulánčanůw za 8 diw swěta se drží — na mne neučinil ten dogem, který jiní cestowatelé vypisují, ano-brž již jeho holá přítomnost zde oko mé urazila a widělo se mi jakobych najednou byl wyobcowán z Italie. Cože chce, řekl sem, tato studená germanskosewná daubrawa a ledowna, zde na jižné wlské půdě a w teplém tomto podnebí? — W blízkosti zdá se toto býti ne chrám, nýbrž mramorowá mohyla a hromada bez sauměru a vkusu: z daleka naň hledě, řekneš, že to ohromný zde zkamenělý perskočínský slon, s vysokau věží na hřebetě, se slaupowitými nohama a s nesčíslnými titěrnými šperky a ozdobami. Jakowý to rozdíl mezi chrámy Benátskými a mezi tauto gothickau zrutau! I gothické chrámy mají swau krásu a cenu, ale jediné na gothické půdě, w gothickém powětří, mezi gothickými horami a špicatými jedlemi, u prostřed gothického lidu, kde zrostly: w Italii jsau cizozemci, wyhnanci, pankharti více lítost než líbost wzbuzující. Jako turecké mešity u prostřed náboženství křesťanského, tak gothické chrámy u prostřed negothických národůw nikdy sem wystáti nemohl. — Čili snad jest tento gothický dóm satyrický pomník gothické ukrutnosti, zde r. 539. pod gothickým králem Vitigem zpáchané, kde od Gothůw 300,000 Medulánčanůw zamordowáno; a opět r. 1162. kde od Bedřicha Rudobradého celé město (wyjma 3 chrámy) zbořeno, se zemí srownáno, půda jeho, na níž stálo, zorána a na znamení věčité kletby solí poseta byla? — Na každý případ byla to nešťastná myšlénka, germanské surowé žiwly do Italie přenášeti, a Michael Angelo, Palladio, Sansovino již proto nesmrtelné zásluhy sobě získali, že wedralému se Gothicismu boj wyhlásiwše staré klassické řeckořímské formy křísiti a nowým časům přiužpůsobowati začali. Nepatří germanské dubisko do pomorančowého a oliwowého háje italského, tak jako ani citronový aneb wawřínowý stromek do sněhu a ledu půlnocního. Jako mezi přírodau a jejími plodinami obdoba a jistý zákon panuje: tak musí býti i mezi krásoumau a národmi, majili nám obě prawau rozkoš w duši působiti. Chrám tento ale není výraz národního ducha a citu, není domácí samorostlá kwětina, ale wnucená, cizopasná o jiné stromy se otáčející, chrastina. Uwedení a rozšíření gothicko-longobardského stawitelství w Italii nebylo dobrowolné, ani od sausedůw přátelským způsobem wypůjčené: ono upomíná na násilí a krweprolití, na podmanění a drancowání lidstwa, na zboření a w prach i w popel obrácení krásných antických řec-

kořimských budow, slowem na Ermanariky, Winithary, Alarichy, Alboiny, Odoakry a jiné národoborce, a tím kalí čistý aesthetický cit a úžiw. Proto sem ani Benátkům jejich Carihradské, ani Řimu a Paříži jejich egyptské krádeže nikdy odpustiti nemohl. Pyramídy a obelisky jsau jen pro Egypt a Wýchod. Proto se krádež jejich obyčejně i sama sebau tresce. Obelisk Luxorský, z Egypta do Paříže s nesmírnými prácemi a nákladky přenešený a w cizí půdě postawený, se nyní rozpukl a naklonil. Sewerní části wětrowé a příwalové, dešť a sněh, rychlá změna zimy a tepla zmařili toto dílo, které doma we vlasti své ještě na tisíce let trwati mohlo.

Tato nespokojenost duše ještě se zwětšila, když sme wšli do wnitrku této mramorové temnice, kde požadawkům krásowědy ještě méně zadost učiněno. O bíledni panuje zde tma a mrákota, kterau jen swíce na oltáři hořící probleskují. Příčina toho jsau auzká okna s malowanými skly, skrze jejichž hmotné barwy světlo slunce jen sporo proniká. Kdo se kochá w surowé ohromnosti, we stkwostné nádheře a w nákladné marnotratnosti: ten tu hojnau pastwu pro oči i srdce nalezne. Jest to stawení celistvé, z pauhého bílého mramoru, 454 stěwícůw dlauhé, 270 široké, jenž se r. 1386. skrze stawitele Jindřicha Gamodia čili Zamodia, rodilého ze Gmundu, stawěti počalo a stawí se až po dnešní den. Sloh a duch každého téměř století wryt jest do této strakaté budowy. Wěže jeho r. 1772. od Fr. Croce shotowená, jest tak vysoká, že nejen celé město a okolí Medulánské, ale i sausedních krajin hory a města, již holým bystrým okem spatřiti se mohau. W kautě chrámu sedí w chyžce výběrcí, jemuž se jistá taxa složití musí, chce-li kdo na střechu a věži wstaupiti, tyto pak peníze obrácejí se na stawení chrámu. Asi 200 stupňůw wede na střechu, která též celá z welikých bělomramorowých balwanůw záleží, tak že dřewa nikde newiděti. Stojímeli na střeše tohoto chrámu, uwidíme celý les věží, wižek, slaupůw a soch wúkol sebe, tak že nelze nám bez wůdce wymotati se z tohoto labyrintu, nebo na 400 jehlancůw čili pyramid strmí zde k nebi a wyše 5 tisícůw soch chrám tento počítá. My sme, a to dwa kráte w rozličných dnech, wylezli ač na neywyšší pawlač věže, kde dalekohledy ku mřížem připewněny jsau k líbému do dalekosti patření. Drahný čas přeběhne, pokud oko k záwratné této wysočině daufanliwosti a smělosti nabude, a zdálo se nám pokaždé, jakoby sme na baloně w oblacích pláwali. Tato nebeská wyhlídka smířila mne poněkud s tauto

bohoupustau. Hledíšli dolů na chrám, jest to strniště plné ostrých jehel a špic k nebi obracených. Hledíšli k lewici, k západu, tu Alpy s Piemontskau a Savojskau krajinau; hledíšli před sebe, tu walliský, uriský, grisenský kraj a celá Helvetie dílem i Tyrolsko; hledíšli ku prawici, k východu, tu celá horní Italie před zrakem twým se rozwinuje. Neyvyšší wrchy w Europě užíš zde na jedenkráté blízko před očima, totiž w Piemontsku a Savojsku: *Montblank*, *Mont-Cenis*, *Monte Rosa*; *Bernardin* a *sw. Bernhard*; a w Helwetsku *Montemoro*, *Simplon*, *Gotthardsberg*, *Panna* (die Jungfrau), *Viescherhorn*, *Pfingsttrauerhorn*, *Meng*, *Haiger* atd. Newěrutno, jak tato samowidnost starohistorické známosti ožiwuje. Přes *Mont-Cenis* táhl někdy Hanibal ukazowaw odtudto wojsku swému krásy Italie; i Pompejus, Pipin, Karel Weliký, Napoleon konalí tuto krkolomnou cestu. Přes *Bernardin* 6988' zwýší kleslil sobě Caesar cestu do Gallie. Wrch *S. Bernhard* (*Mons Penninus* 10,327' zwýší má swé jméno od *S. Bernharda* de *Menthon*, savojského šlechtice, jenž zde w 10. století hostinec wystawil, w němž posawad swětští kněží bydlejí a pocestné přijímají, majíce zvláště k tomu wycwičených psůw, kteří zmrzlých aneb zasněžených lidí hledají. *Simplon* nazývají klassici *Scipionis Mons*, nepochybně též na památku tohoto slawného Římana. Auwaly a doliny těchto hornatin slaužily někdy *Bohomilům* z *Bulharska* vyhnaným a w *Italii* pronásledowaným za utočiště, od nichž oni jméno *Vallenses* t. j. auwalníci, doliňané dostali, a swé učení odtudto i do *Francauz* a *Šweycar* rozšířili. Chlumowé tito zdají se z počátku jen oblakowé býti we vysoké obloze, a teprw když se oko rozhledí, rozeznává na nich jejich báně, rohy, slaupy, stěny, rokly a jiné částky. Bělost jejich sněhu tak seleskne, že nelze dlauho na jeden punkt patřiti. Před obličejem těchto welikánůw, a w této věžné vysokosti člověk se tak welikým býti cítí. Ach jak chatrná a maličká ukazowala se nám tu ta rozumem obdařená stwořeníčka, jimž lidé říkají, která se pod nami w ulicích *Mediolanských*, co mrawenci hemžili, strkali a rwali! Mezi městy, jejichž jména a položení nám náš wůdce odtudto jmenowal a ukazowal, obzvláště dvě mau pozornost pautali, tak že při nich déle, než při jiných, sem se bawil. Jedno z nich jest *Lodi* asi 2, druhé *Pavia* asi 3 míle od *Mediolanu* vzdálí. Proč pak kukáte tak dlauho na toto město? Ptal se mne jeden z přistojících Čechůw. Pane, odpowím, toto město *Lodi* (lat. *Laus vel Laudes Pompeji*), jest i pro mne i pro Wás rovně pamatné;

pro mne co protestanta, pro Wás co Čecha: zde zajisté bydlel ten biskup Jakob, který Husowi, Wašemu krajanowi, jakoby pohřební čili raději předpohřební řeč w kostele Kostnickém držel, a sice z textu k Římanům 6. ř. 6. „Wědaue že starý člowěk náš s nim spolu ukřižowán jest, *aby bylo umrtweno tělo hřícha*“ Tato bauřliwá, ztrěštěnosti a křiwých výkladůw Pisma Swatého, plná kázeň, nemáo ke konečnému odsauzení a zpálení Husowu přispěla, nebo ona císaře, posawad ještě wždycky se klátícího a wáhajícího, cele zmámila a přemluwila. Tento Jakub Biskup Laudenský byl totiž z řádu mnichůw Dominikanských, jimž inquisitie do rukau dána byla. Tato řeč mne wčera w Ambrosianské knihowně náhodau do rukau a oči přišla, když sem běžně přehlídal Acta Concilii Constantiensis, wydaná od L'Abé. Chceteli ji čísti, najdete ji tam w Tomě XIV. na str. 1323. pod nápisem: „Jacobi Episcopi Laudensis oratio in supplicium Hussi habita.“ — Na Paviu (lat. Ticinum, Papia) proto tak lítostiwě hledím, že zde w žaláři lkal, psal a krwácel jeden z neyctihodnějších mužůw, totiž *Boëthius* (Ancius Manlius), rádce gothského krále Theodoricha, jež tento podezřiwý a wztekliwý starec r. 524 zde we wězení ukrutně zavražditi dal, jako osočeného, že prey s císařem římským Iztokem (Slawjanem, lat. Justinus) w tajném porozumění stál. W tomto žaláři psal on onu wybournau knížku: *De Consolatione Philosophiae*. Zde sídlili i králowé Longobardští od Alboina a Rosamundy až do Desideria, jenž r. 774. od Karla W. jat byl a jeho králowství konec učiněn. W desátém pak století, okolo r. 924, toto město Maďari s bezpříkladnou diwokostí téměř do kořen ztroskotali.

Ostatně jako w Benátkách o Swato-Markowské wěži, tak i o této mramorowé paušti rozličné powídky, romanticko-tragického obsahu, se zde wyprawují. Asi přede dwěma lety zamilowal se jeden wojský důstojník do krásné manželky zdejšího pekařského mistra. Tajemství se wyzradilo a uražený manžel pomstau hrozil. W zaufalství umluwili se milenci, že wylezauce na střechu chrámu ze zábradlí se dolů uwrhnau. W určitanu hodinu oba se i skutečně dostawili. Dámu však spatřiwši tuto strašliwau smrt před sebau, popadla hrůza a malomyslnost, tak že milenci swému ujíti chtěla: tento běže za ní po pawlačech a schodech naposledy ji uhonil a nedbaje na křik a prosby, otočiw okolo ní swá ramena, sřítíl se do propasti, kde na dlažbě oba rozpleštění nalezeni byli.

Stawení chrámu toho snad nikdy dokončeno nebude, ani k tomu cíli 80,000 skudi ročitých důchodků určeno, kteří důchodkové přestati mají s dostawením chrámu. Jen na průčelí tohoto chrámu poručil kupec Petr Carcan 230,000 dukatův. Poněwadž chrám tento nesmírné klénoty na zlatě, stříbre a drahých kamenech obsahuje: proto každau noc několik mladých knězůw stráží w něm drží. U prostřed kostela jest podzemní stkwostná hrobka Sw. Karla Borromea, r. 1584. zemřelého, někdy Kardinála a Arcibiskupa, nyní patrona Medulanského. Rakew w níž tělo jeho leží, jest z kryštálu, tento pak opět w dřewené obálce. Na hoře mezi dvěma pilíři chrámu wisejí weliké obrazy, žiwotopis tohoto Swatého představující, jmenowitě kterak swé knížetstwí Doria prodává a w jednom dni 80,000 tolarůw mezi chudé rozděljuje a pak lid kázáním wynaučuje. Zemřel w 46 roku žiwota. Tato smrt zarmautila celé město a zwláště celau jeho nádhernau bohatau rodinu. Proto ačkoli tak řečená kanonizacie, čili wyhlášení za Swatého skrze papeže, obyčejně teprw po uplynutí 50 rokůw, se děje; předce nyní Pawel V. wýmínku učiníw, již po 30 letech Karla Borromea w počet Swatých přeložil, kde ještě matka tohoto Swatého žila, a radost okusila, jakowá se nikdy žádné křesťanské ženě za podíl nedostala, totiž, že před obrazem vlastního syna swého klečeti, modliti se a jej we všech chrámech wzywáneho widěti mohla. Na stěně chrámu tohoto ukazuje se i jedna, oškliwost wzbuzující, mramorowá socha S. Bartholoměje, kterak odřená kůže jeho na plecech mu wisi. Pod ní stojí tento nápis: „Non me Praxiteles, sed Marcus finxit Agrato.“ Znatelé pytwy obdiwují tuto aesthetickau ohawu. —

Kostel Sw. Amrože, u brány Vercelly, we 4. století na zříceninách chrámu Minerwina postawený, naplnil nás při prwním wkročení swatau uctiwostí. Jest to neystarší a neyprwnnější křesťanský chrám w Medulaně, prostý, wetchý, stoletími porauchaný: ale wážný, drahých památek a welikých případností plný. Poněwadž pod ním kosti mnohých prwotních křesťanůw a mučeníkůw spočiwají: papežowé nechtějí dopustiti aby oprawen byl, proto jest dlažba jeho stará a špatná. Střecha jest olowená. Brána chrámu ztruchnělá, její dwěře jsau prey ještě ty samy, které S. Ambrož před císařem Theodosiem hněwně zawřel, nechtěw jej do tohoto chrámu wpuštiti, pro ukrutnost kterau r. 390 nad obywateli města The-saloniky zpáchal. Když totiž tito w jedné bauřce jeho ministra Botherika zawraždili, císař Theodosius rozkázal w prwní

wzteklosti 7,000 osob winných i newinných w přeběhu tří hodin zamordowati. Když se potom Theodosius do Medulánu nawrátil a při Slawnostech Welikonočních do shromaždění křesťanůw jíti chtěl, Ambrosius nejen do kostela wjiti jemu nedowolil, ale i zjewně z církwe wylaučil, až pokudby císař z toho pokání neučinil. Ten trest císař bez odporu podnikl za 8 měsícůw čině pokání. Potom teprw při Slawnostech Wánočních, po mnohých a snažných prosbách, od tohoto křesťanského Catona do chrámu a společnosti jiných křesťanůw připuštěn byl. Na památku této případnosti a z wnuknutí Ambrožowa ustanowil císař Theodosius aby se tak řečená executie, čili právní wykonání ortele císařského, zvláště kdyby se to trestu na životě týkalo, teprw po 30 dnech we skutek uwowovala. Tělo S. Ambrože spočívá zde pod oltářem. Pipin král Italie, zemřelý r. 810, leží též zde w kamenné rakwi, jako i jeho manželka Bertha a syn jejich Bernhard. Na prawici u oltáře jest staropohanská modla z kowu; meděný had Mojžíšůw i zde se ukazuje, tak že na naší cestě aspoň tři exempláře z něho sme widěli. Ostatně dwěře chrámu tohoto jsau cele zřezány a zrypány od pobožných pautníkůw třísečky a kausečky z nich domůw co swátostí beraucích. — W tomto chrámě býwali římskoněmečtí císařowé železnau korunau korunowání.

Na náměstí Piazza dei Mercanti stojí kolosalná socha S. Ambrože s následujícím nápisem: „Civis advena simulacrum suspicito, Memoriam venerator Sancti Ambrosii, Ecclesiae Doctoris, Mediolanensis Pontificis et Patroni coelestis, qui pietate, eloquio, scriptis, vi animi invicta veterem fidei integritatem tenuit, promovit, asseruit, Sacris hujusce patriae ritibus nomen indidit, magnum episcopalis curae et vitae sanctitatis exemplum se praeuit orbi universo. Dedicatum 1833.“ I na biskupském paláci jest stará socha, S. Ambrože se železnau holí w ruce představující, na památku jeho přisnosti k Theodosiowi.

Co se obřadu Ambrožského týče, domníwal sem se, že nějaký podstatný jest rozdíl mezi ním a římským: tomu ale není tak, tento rozdíl záleží toliko w některých nepatrných zewniternostech, k p. w jinačejším stání a obracowání se knězůw u oltáře, říkání jiných zpěwůw a modliteb při mši, w rozdílném zwonění, w potopowání při křestu, w sedmidenním postu a obzvláště w prodlaužení masopustu čili fašanku o čtyři dny w Meduláně; čím se stává, že w popelní středu, kde se jinde masopust skončil, z celého okolí a často z dale-

kých měst katolíci římského obřadu sem přicházejí, aby ještě o celé čtyři dny déle fašankowati mohli.

S. Ambrož narodil se r. 340 w Trieře. Když prey ještě co nemluwnátko jednau we dvoře w kolébce ležel, roj wšel sedl na jeho obličej, jako někdy na Platonůw, a wšely wzházely i vychazely z ust jeho a pak opět odletěly. Jeho otec držel to za návěští o welikém jeho určení w budaucnosti. Roku 377 když barbarské národy do Itálie wpadli, utekl se S. Ambrož do *Illyrska*. Několik z jeho nábožných písní, z latiny od J. Trawnowského přeložené, zpívají se i w ewanjel. církwich, k. p. *Adwentni*: Mocný nebes stwořiteli (Conditor alme siderum); *Wanoční*: Prozpěwujme píseň nowau (Grates nunc omnes); Tě Bože chválíme (Te Deum laudamus) atd.

Kostel S. *Stěpána* jest na tom místě stawen kde se prwní bitwa proti Arianům stala. Podání jest, že prey když S. Ambrož mrtwá těla wěřících od kacírůw rozeznati nemohl, na jeho modlitbu se prey i hned arianské obličejem k zemi, ostatní pak k nebi obrátili. Několik kročejůw odtudto jest kostelík S. Bernardina wystawen, při wchodu do něho, hrůza, posawad necitěná, nás pronikla; nebo stěny jeho zálezejí ze samých mrtwých lebůw a kostí těch, jenž w oné bitwě byli padli. My sme se domníwali že to jen sen, aneb mámení očí, aneb nějaká báchorka: ale pak własníma rukama sme se přesvědčili o skutečnosti tohoto chrámu smrti. Hlawy, w nichž ještě některých i zuby, hnáty, články a jiné mrtwiny časem očernělé a jakoby ucaděné, jsau do zdí a stěn w celém chrámu wpraweny a před nimi mříže z drátu, aby unešeny býti nemohly. Na obau stranách oltáře jsau dvě pyramidy též z kostí a hlav. W lewo nade dveřmi widěti starý německý buben a praporec, co prey kořist Arianům wzatá. Swíce zde i we dne hořejí, a nikde sme tolik kajících a modlících se, ohzwlastě ženského pohlaví, newiděli jako zde.

Chrám S. *Marie delle Grazie* náležel řádu Dominikánskému, jenž zde klášter měl s tribunalem Inquisitie. Ktomuto auru řadu patřilo asi 80 mnichůw, 60 šlechticůw a 150 bohatých kupcůw Medulanských. Kdo jednau do jejich rukau upadl, nikdy nezvěděl kdo jej obžalował, anebo proč do žaláře wsažen byl: nýbrž on sám na sebe žalowati musel, nechťelli do smrti w těchto temných pelešech wězeti aneb škřipce a jiné muky podstupowati. Wlasy nám dubkem wstávali slyšícím zde na místě wyprawowané příklady naboženského třestění. R. 1773. byl jeden kněz, vysokého rodu. jediné proto, že S.

mši četl prvé nežli bullu z Římu w rukau měl, na pranýř wystawen, znesvěcen, pak mu odřati byli ti tři prstowé, w nichž hostii držel, a konečně byl oběšen: nic mu neprospěla výmluwa že bulla již na cestě byla. Tato Inquisitie dala r. 1300 i onu *Wilhelmínu*, dceru Přemysla Otakara I., krále českého, o níž p. *Palacký* we *Spisu Lit. Reise nach Italien* im J. 1837. na str. 72—75 zpráwy podává, neyprvé, po 29 letech z hrobu wykopati a pak zpáliti jako w kacírstwí podezřelau, a však beze všech důkazůw, na pauhau toliko, škřipcemi a hranicí wynucenau, žalobu Ondřeje Saramity, jenž se zbožňowáním *Wilhelmíny* obohatiti aneb znesmrtelniti chtěl. Powážímeli že již r. 1080 *Cosmas sektu Butharskau* zpominá a před ní Čechy vystříhá; že r. 1176 Wald Čechy nawštíwil a Waldensťi vůkol Laun a Žatce se usadili a swé kazatele měli; a srownáwámeli její tichý, dobročinný, swatý život a učení s učením Waldenských Bohomilůw: nemůžeme na tu myšlénku nepřijíti, že tato *Wilhelmína*, půwodně Felix (Blažena?) zwaná, nic jiného nebyla, než to co před ní a s ní žiwší Martin Morawec, Jindřich Lubnaeus a po ní Konrad Stěkna, Jan Milič, Jan Hus, Hieronym a jiní nesčíslní Čechowé.

Mimo tuto *Wilhelmínu*, ještě na dwau punktech se dějiny Medulánu s dějinami slawjanskými stýkají, totiž r. 536 pod *Belizarem*, a roku 1159—1163 pod *Wladislawem* králem českým. Roku 536—545 slaužili jezdcowé z Antůw a Slawjanůw sebrání we wojsku *Belizarowě* proti *Gothům* w Italii. *Belizar* Slawjan z města Čermene rodilý, náčelník wojska pod císařem *Uprawdau* (*Justinian*), *Mediolan* od sweřepých *Gothůw*, jenž zde při wybojowání města 300,000 mužůw zaskrtili, oswobodil; celau Italii a všecka městajim odjal; *Vitigisa*, krále *Gothského*, w *Raweně* jatého do *Carihradu* wedl, a *Gothům* wůbec tak i milým swau šlechetností, i strašným swau udatností se stal, že jej prosili aby jejich králem byl, sebe i swé jmění jemu odewzdávající. *Belizar* ale, dle swědectwí *Prokopia*, nechtěl to dopustiti aby, pokud *Uprawda* žije, on králem jmenowán byl. *Uprawda* císař tak sobě *Belizara* wážil, že jemu ke cti i pamětní peníz raziti dal s tímto nápisem: *Belisarius gloria Romanorum*. Wětším a přirozenějším právem mohliby sme my řícti: *Belizar sláwa Slawjanůw*, kdyby jen tento swětoslawný hrdina něco ke sláwě, ne cizího, ale swého vlastního národu, z jehož krwe pocházel, byl učinil.

W počtu císařůw římských nalezá se ještě i wíce Slawjanůw, k. p. *Justin II.* syn *Viglenice*, wnuk *Justiniana* císaře;

Leon V. a Alexander, synové Basilia Macedonského; Constantin syn Leonůw, Roman syn Constantinůw, Basilius a Constantin synové Romanowi atd. Ale náš saud o těchto a jim podobných synech Sláwie cele se srownává s tím, co p. Ivan Kukuljević, w Danici 1842. čís. 4. o nich píše: „My se můžeme nimi chlubit, nebo vyšli z našeho národu a ukazují tím kolik způsobnosti, kolik ducha a moci w národu tom skryto leží. Ale jako cizincům a celému okresu země mnoho dobrého učinili a jméno swé proslawili: tak pro vlastní swůj národ učinili málo aneb nic. Téměř všickni welicí mužové z našeho národu, čím na vyšší stupeň se pozdwišli, tím více zapomenuli na swůj národ, odcizili se pod cizí vládu, i jako panovníci byli nám cizí. Oni byli všim, jen ne vlastenci, znali všechny city vzdělaných lidí, jen ne lásku k národu. Oni byli světoobčané, křesťané, jen ne národníci, poněwadž nepečovali o vzdělanost toho národu a jazyka, jehož byli audové. Coby byl náš národ kdyby byl zplodil weliké vlastence, a ne welikých lidí! — Naše budaucnost záwisí jediné od toho, aby národ welikých a opravdiwých národomilowníkůw měl. Nebudemeli těch mít, nikdy prawé sláwy nezaslaužíme.“ Ó by tyto prawdy obzvláště bratři Čechové — po celém světě se rozlézající a we službě cizích národůw ke škodě vlasti pracující — k steci připustili!

České wojsko widíme třikráte (bohužel, vždy jen co Sancho Pansu) státi před Medulanem, r. 1158 pod králem Wladislawem; r. 1161. pod Theobaldem jeho bratrem; r. 1162. pod Bedřichem jeho synem. Při těchto taženích stkwí se neykrásněji charakter Daniele, biskupa českého: on zajaté kněze a panny odkupowaw anebo prosbami wyswobozowaw domůw je posílal. Naproti tomu jak nekřesťanskau radu, císaři dáwanau, slyšíme z ust Anselma, biskupa Rawenského, vycházeti, řkaucího: „že jest slušné aby Mediolan zbořen byl.“ Žel! že tuto ěarbarskau radu císař Bedřich uposlechl, a ještě wětší žel, že Čechové prwní byli, jenž oheň na toto město metali! Pomstu a pokutu provozowati na bezdušných skalách, domích, palácech, chrámech — jest nerozum: bořiti a zničowati newinné klassické památky, slaupy, pomníky a jiné starožitnosti a zůstatky krásoumy — jest uražení člowěčenstwa. Mimo 16 korinthických slaupůw z bílého mramoru, co rummy z kaupelí císaře Maximiana, nyní před chrámem Swatého Wawřince, a pak tři kostely: S Marie, S. Ambrože a S. Maurice nic z tohoto Druhořímu císař Bedřich Rudobradý státi nenechal! Jakowá to ztráta,

jakowá hanba! — Medulánčané nemohli nikdy na ztrátu své, jim od německých císařův, jmenovitě od Jindřicha III., Lothara a neyvíce od Bedřicha Rudobradého, wzaté neodwislosti zapomenauti: kdož pak jim to za zlé míti může? — Když jednau manželka tohoto posledního, Beatrix, dcera Burgundského hraběte Reinalda, do Mediolanu ze zwědawosti, ať nedím ze wšetečnosti, přišla, lid nad ztratau své swobody ještě rozjitrěný, posadiwše ji opačně na osla a ocas místo uzdy do rukau ji dawše po ulicích s posměchem ji wodili: to arci wytržnost a uražení císařské welebnosti. Císař Bedřich ale za to zbořil *celé město*, a kdo z obywatelůw, winných neb ne winných, žiwobyti své ochrániti chtěl, přinucen byl smokwu (fik) pod ocasem onoho osla wstrčenau zuby wytáhnauti: i to zločin a uražení člowěčenstwa, a newíme na čem se více horšiti, či na hříšnicích, či na trestateli.

W refektorium tohoto kláštera jest na stěně onen swětoslawný obraz od *Leonarda da Vinci*, jenž se wůbec Ustanowení *Wečere Páně* jmenuje, ale bludně, nebo vlastně *Předpowěním zrady Jidášowy* slauti by měl, anť všecko, složení, pohybowání, charaktery, posunky a skutky k tomuto směřují a sama Wečeře zde jen co příležitost k tomu a wedlejší věc jest. Těšil sem se dáwno předkem na spatření tohoto diwu malířského. Ale bohužel w jakowém stawu nalezl sem jej! neníť to obraz, nýbrž jenom zbořeniny obrazu, w zaprášeném, wlhkém, wíce stodole a stáji, nežli poctiwé síni se podobajícím příbytku. Máť tato stěnomalba již swůj vlastní obšírný, wšelikých smutných osudůw plný, žiwotopis. Již powstání tohoto obrazu zplodilo množství rozprávek o osobách skutečných w obličejech těchto apoštolůw představených, jmenovitě w obličejích Jidáše že prey skrytý leží Prior tohoto kláštera, jehož Da Vinci z pomsty tam zwěčnil. R. 1515. chtěl František I. celý obraz ze stěny wyjmauti a do Francauz přeložiti, což se ale nezdařilo. Něco později způsobilá hlaupost mnichůw tomuto obrazu newynahraditelnau škodu; nebo tito chtěwše dvěře swého refektorium zwětšiti nad nimiž se právě obraz tento nalezá, dali weliký kus s nohami Krista Pána a některých apoštolůw odřezati a tím zkomolili a zhanobili tuto nádheru krásoumy. Roku 1726 dal mu jakýsi Medulanský mastičkář poslední pomazání, anť se chwastal, že zná tajemství zbledlé barwy očerstwiti, za které šibalství 500 lir ode zdejších Dominikanůw dostal. W poslední francauzské wojně proměnili Francauzi tuto síň na konírnu a tím dowrřili tito wzdělaní Omarowé počet hříchůw

proti obrazu, který zasloužil aby ve zlatém paláci chován a šwejcarskau stráží před zhaubci obhajován byl. Schodem asi 10 stupňovým vystupuje se na prkenné před ním nyní vystavené lešení: tato přízeň však ne každému se propůjčuje a stojí zvláštní obdarek. Ale odměna za to jest stonásobná. Na vzdoru otčimským losům, síla, život a krása původní, která u da Vinci těmto obrazům wdechnul, nemohly býti zničeny! — Již skladba a skupenství osob prozrazuje mistra: ve středku Kristus, wůkol něho 12 učeníkůw ne osamotněle sedících ale na 4 živé hromádky čili třídy, každá po tři osoby, se sauměrně rozdělujících. Umělec tento uměl každému apoštolowi obzvláštní ráz dáti, který i na vyčichlých barvách cele poznati se dává: Jakuba wyznamenává šlechtetnomyslnost; Filipa ohniwost a prudkost, nebo podpíraje se oběma rukama na stůl, žádá odhodlaně zwěděti, kdoby ten zrádce byl; Jidáš má obličej w němž neyvyšší zloba a zpronevěřilost hnízdí a ošklivosti i hněwem srdce proti němu naplňuje. Hlawa Janowa plná milostnosti, okrauhlá, krotká, prawě slawjanská; Petr a Ondřej mají rodninnau podobnost, která na prwní pohled zwěstuje že bratři jsau; ostatní apoštolé zjewují způsobem wlasůw, raucha a jiných znakůw kmen a kraj židowský, z něhož pocházeli. U prostřed těchto hwězd leskne se božská osoba Kristowa w newymluwně tiché welebnosti a jasnosti. Díka řízení božímu, že tak mnohé a staré kopie tohoto obrazu máme, z nichž některé dosti wěrně vlastnosti původu wypočetly. Leonardo da Vinci, narodil se w městečku Vinci u Florencie r. 1444. zemřel r. 1519 we Fontalenbleau w náručí Františka krále francauzského. On byl sokem Michala Angela, a mužem wysoce učeným. — Jeho obrazy prozrazují hluboké studium psychologie a physiologie. Při patření na tento obraz, zvláště jeho leby a twáře, napadlo nás to pokušení mysliti, zdali tento Leonardo w nějakem swazku a porozumění nestál se sawwěkým jemu *Janem Glogowským*, jenž prawě toho času prwní byl, co Leboslowi na Akademii Krakowské, a tak tedy dáwno před Gallem, učiti začal a r. 1501 i zvláštní knihu „Cranologia“ s wyobrazeními hlavy a její částek, tiskem na swětlo vydal? To jisté jest, že i Leonardo psal nejen *Anatomii lidského těla*, ale i *Physiognomiku*. Leonardo mnoho hlav a twáří prwe reysowati probował, nežli se mu jedna zdařila, při níž potom zůstal.

Obrazárna Medulanská, a spolu i Akademie wěd i umění, jest w paláci *Brera* řečeném, w němž předtím Jezuité bydleli.

Každé nawštíwení obrazárny byl pro mne swátek a radovánky. Tato Sbírka obrazůw a sádrových odlitin patří k neykrásnějším w Italii. Tři staré a tři nowé, teprw shotowené a ku wyhrání anebo prodání wyložené, obrazy swábili a předpojali i zde tak mau pozornost, že bych se k ostatním téměř newšímaým a nesprawedliwym byl stal, kdybych sobě nebyl již w Benátkách umínil, jednostrannosti se warowati. Proto aspoň tolik panstwí sem nad sebau obdržel, že sem wše co k widění bylo rádně a trpěliwě přehlédł, ale k miláčkům oblíbeným potom, po wykonané práci, opět dwa i třikráte se nawrátil. Od dáwky čili Sobáš panny Márie s Jozefem od Rafaele r. 1504. jest prwní perla w této Sbírce; toto byla koruna mých krásomných úžiwwůw w obrazárnách wlaských. Krása a wáznost w tuhém swazku jest charakter wšech obrazůw Rafaelowých, ale zde tkwí ještě cosi třetího což nelze wypsati, co se widěti musí. Zde sem cítil, co ostrowtipný Lužičan z Kamenice — Lessing — onau wýpowedí řícti chtěl: „žeby Rafael i bez rukau malířem byl.“ — Rafael zemřel w 37 roku žiwota, jakási májowá mladistwost rozestřena jest po wšech osobách jeho obrazůw, newynímaje ani starcůw. On slohu swého nikdy a nikde nezměnil, wšudy jest tentýž, na obrazech w Benátkách, we Veroně, w Brescii: wšudy mladý, spanilý, diwotworný, nebo každý jeho obraz jest malířský zázrak. Co tomuto obrazu ještě nad to zvláštní cenu dáwá jest to, že se Rafael se swau milenkau zde do tohoto komonstwa postavil. — Druhý obraz pamatný w této Breře jest *Zwěstowani p. M.* od Jana Sanzia, otce a prwního učitele Rafaelowa. Srownávání těchto obrazůw od otce a syna a šlakowání oněch krás, které se u toho jen co paupátka, u tohoto již co rozwitá růže zjewuji, působilo mi zvláštní radost. Třetí obraz zde mne obradowawší byla *Venus* od Felice Schiavona. Tito Schiavonowci mne, co wěrní přátelé a upřímní spolurodáci, na celé této cestě sprowázeli wšudy kroky mé mi oslazující a okrašlující. Tato Venus cele se dělí od jiných tohoto druhu. Považujemeli ji w blízkosti, zdá se, jakoby celá toliko jednau jedinau barwau malowána byla, neznamenáme na ní ani swětla ani stínu: ale čím více se od ní oddalujeme a k tomu prawému stojišti, z něhož považowána býti musí, se blížíme, tím více se wšecko okrauhlí, od plochy plátna odluštuje a jakoby dwíhá aby nám w austřety šlo. Takowý účinek umí prawý mistr způsobným užitím barwy a swětla wyčarowati! — Hledali sme zde pilně i nějaké obrazy od *Lukáše Schiavona*, malíře Medulanského, jenž byl učite-

tem Hieronyma Delfiona: a však nic nám pod oči nepřišlo; w saukromých sbírkách budau neomylně jeho práce, ale těchto je w Medulaně nesmírné množství. I tento Lukáš byl dojista synem našeho národu, snad i audem rodiny Medolské. Zde se nalezá i příba čili první výkres hlavy Kristovy od Leonarda da Vinci pro výše zpomínanau Wečeři čili Zradu; a od Pawla Veronesa Narození Páně, Swatba w Káni a Umývání nohou, všecko w jeho obyčejném blesku a třesku plném slohu.

Z nových, zde w předsíních k vyhrání a ku prodání vyložených, plodůw malířských líbili se mi též tři obzvláště, totiž: *Potopa* od Karla Belosa, welikanský obraz, směle myšlénky mluvné barwy; potom *Noworek* an zemíraje meč pomsty swému synu proti Turkům odewzdává; osoby a obličejje to wěru wíce serbské nežli grecké čili hellenské, tak že Constantin Šarlatorozenec mezi staršími a profess. Fallmerayer mezi novými spisowateli nezle mají potvrzující, že nynější Now ořekowé wětším dílem potomci Slawjanůw jsau; a však mladý tento nejmenowaný malíř všemožnau pozornost a podporu zasluhuje. Powědomost stoletého snášeného otroctwí a wraucí láska k národu swému swítí se jasně z hasnaucího již oka. Třetí obraz představowal předmět ze slawjanského žiwota, totiž *Mazepu* od Francauza Horace Verneta: krásný tento a mladý polský šlechtic přiwázán jest na hřbet diwého koně an s ním přes pauště i lesy cwálá. Několik plachých wlkůw skáče za krowinami jakoby na laupež čekali. Výborný to obraz a pohled jeho elektrizující. Vernetowé francauzští proslawili se již dáwno, jmenowitě *Karel*, wyobrazowáním koňůw, toto mistrowstwu zdědil i Horac. Tento sněžný běloš, jak hrdé, jak ušlechtilé zvíře! Jiný báziwý anebo střední malíř, bylby tohoto kwětaucího mládence jistě na nějakowau tmawobarwau škapu posadil aby tím spanilau postavu onoho powýšil.

U Ambrozianské knihowny též jest znamenitá sbírka obrazůw, jmenowitě: Tři králowé čili Mudrei od Wýchodu od našeho *Ondřeje Schiarona*, rozmilý obraz wypracowaný s jakausi zlatostkwělau čistotau a něžnau rukau. Widěti zde i obrazy od Němcůw, k. p. Huberta, Dürera, Holbeina, Kranacha, Mengsa, a však málokdo se při nich zastawí, jsauť oni zde, tak jako onen gothický chrám, cizozemci; jejich obrazy nejsau plodem tohoto powětrí a podnebí, ani těchto stěn a zdí, ani těchto swazkůw a poměrůw žiwota: slowem oni nejsau zde *doma*. Od jiných obdiwowané malilinké kwítky, malowané

na slonové kosti od Jana Breughela, mně se nejen nelíbily co malicherná uměleckování a prázná mozolování, ale se mi i zošklivily proto, že malíř tento při nich oslepnul. — Krásouma není pro dětinské lautky a bawidelka. Mne více těšil zde chovaný vlastnoruční karton (nástin) ke škole Athenské od Raffaele, potom kopie Medičejské Venuše, Laokoona Vatikanského, Herkulesa Farneského a jiných.

W bibliothece samé ukazují se co řídkosti: Rukopis *Rufiniho* přeložení Wálky Židovské od Jos. Flavia, asi 1100 let starý a na stromové kůře psaný; díla Ambrožowa; listy na sněm Tridentinský se wzťahující od Karla Borromaea hned cele psané, hned podepsané; spisy Virgilowý s Petrarkowými vlastnoručními poznamenáními na krajích; jeden codex cyrilský, palimpsest Ciceronowy řeči pro Scauro, nad nimž Carmen Sedulii; Ufilowo Evanjelium Matauše, Rukopisy Leonarda da Vinci atd. Jeden veliký foliant obsahuje původní listy tureckého císaře Bajazeta poslané papežowi Innocentiowi VIII. a Alexandrowi VI. s připojeným latinským tlumočením. Zisk sotwy může přátelství na vyšší stupeň mezi auhlawními jináče nepřátely šraubowati, jako zde. W jednom psaní Bajazeta od r. 1492 na Innocentia stojí: „N. veniens declaravit, qualiter cupitis et amatis et ubique magni facitis res sacras et admirabilis divini et magni Prophetae (Mahomeda) et Domini Jesu Christi.“ — Nyní má Medulán jedinkého na slovo wzatého spisowatele, Alexandra Manzoniho, asi 50 let majícího, jehož roman: *Promessi Sponsi*, welice se chwálí.

Z diwadel zdejších téměř jen jedno sme, a však pilně nawštěwowali, totiž *La Scala*, které k neywětším a k neykrásnějším w Europě přináleží; jest w něm 6 pater čili poschodí a každé z těchto má 42 lóže, tak že asi 4000 diwačů pohodlně směstknati se může. Ozdoby diwadelní sotwy výše již wystaupiti mohau, nežli zde, každá nowá opera, má i cele nowé dekorace. Diwadlo trvá od 8—12 hodin; kde však mezi operau i balety se provozují. Dwě věci se nám zde předce nelíbily, předně množství hudebníkůw totiž 100, tak že hluk hudby celý zpěw pohlcuje aniž co z tohoto slyšeti nedímli rozuměti; jednozpěw (solo) měloby jen několik hudebníkůw sprowázeti, kůr třebas všickni; potom nezdwořilost a rozpustilost, která w celém obecnstwě panuje; ticho jest zde jen tudy když se arie zpíwají, pod recitativy chodění a mluvení téměř jak na ulici. — Pán W. Březák, tuším Čech, kapelní mistr při zdejším Bakonském regimentě, složil některé ze

slawjanských, zvláště illyrských, národních melodií do not, které se tak všeobecně zalíbily, že w tomto theatře často s welikau pochwalau obecenstwa hráwany býti musely. Luitpold, kníže Baworské, slyšaw je zde hráti, tak se do nich zamilowal, že je sobe i hned přepsati dal a se sebau domůw wzal.

Mezi wýtworky nowější stawby a řezby zasluhuje pozornost brána: *Arco della Pace*, od Napoleona r. 1804 začata, na památku wítězství u Marenga. Sloupové a oblaukové jsau utěšení, ale mezi koněmi zde postawenými a mezi koněmi w Benátkách na průčelí chrámu Swato-Marskowského — jakowý to rozdíl! — Slawná socha Theseowa od Canovy s obrazem Napoleonowým, nyní we Wídni se nalezající, byla pro tento oblauk určena. — Nedaleko odtudto jest Circus čili Amphitheater na způsob Veronského, z kamení tesaného sezděn, pro 30,000 diwačůw, pro konicwal, záwod wozůw atd. Circus tento i wodau naplněn býti může pro lodní boje. Malicherný však jest u přirovnání k Veronskému.

Již řečeno, že w Medulaně wojskoleží w němž se mnoho evanj. Slowákůw, Čechůw, Morawanůw a Slezákůw nalezá. Předtím evanj. wojsko nemělo nikde zvláštního duchowního pastýře; teprw zwěčnělý císař František ustanowil pro Evangeliky, jak Augšpurského tak i Helwetského wyznání, zvláštní polní kněze w Itálii placené od státu. Z evanj. stránky jest Dwoj. p. Bukwa, Slowák z Nowohradské stolice, první w tom auřadu. Služby boží konají se každau neděli ráno o 7. hodině. W neyblíží neděli, bylat tuším 17 po Trojici, i jáť sem nawštíwil kostel ten, dosti prostranný a čistý, we wojské Kasárně. Kdo wyslowí mau radost, když sem se tu w tomto cizým dalekém světě, od walného shromaždění, nábožným mně známým zpěwem: Bože wěrný, Bože! — w milé mater-ské zlatozvučné řeči pozdrawena slyšel? Posadil sem se u prostřed wojska, mezi mé krajany. Dw. p. Bukwa spatřiw mne přišel ke mně a chtěl mne všelijak k tomu donutiti abych prey já — kázal. „Odpusťte, příteli, řekl jsem, já cestuji abych odpočinul, widěl, slyšel, požíwal — nikoli abych dělal a mluwil: ode mnoha let slyším sebe mluwícího, chei nyní i jiné mluwící slyšeti; a však prosím wás tak swé wěci konejte, jakoby mne zde nebylo.“ Dw. p. Bukwa wystaupiw na kazatelnici řečnowal o *smrti*, její nejistotě a potřebě pamatowání na ni. Pán Bukwa jest řečníkem horliwým, myšlénky má hojné, příklady ze žiwota wojského wážené: jen škoda že

o čistotu a prawidelnost řeči slowenské, anobř o celau Mluwnici materčiny tak málo pečuje! — Není možná řečníkem býti bez dokonalé známosti té řeči, we které mluwíme. Ty neywnžešenejší a neyduležitejší myšlénky tratějí wšecku cenu, oblečemeli je do špinawého aneb roztrhaného raucha. Co krásného, prawidelného a chyby prázného jest, aneb ať se pospolitě wyslowím, co umytého a učesaného jest w řeči, to cítí i obecný lid a wzděláwá ním i swé srdce i swau krásochut. Mezi knihami p. Bukwowými widěli sme německého Schillera: to dobře! maďarského Kišfaludiho : i to dobře! rozličné wlašské knihy : i to dobře! ale ani jednu českoslowenskau, wyjmauce dvě neb tři auřední: to zle!! My sme wšecko toto, což nám na srdci leželo, Dw. pánu Bukwowi i upřímně wyznali a řekli: i mámeť naději, že tuto naši upřímnost na zlau stránku wykládati nebude. Musímeť již začítí s našim národem a jazykem jináče hospodařiti, obzwláště my jeho duchowní wůdcowé a učitelé: nechcemeli aby zůstáwal na wěky w hanebném dětinstwí co powrhel jiných národůw.

Mrawy a zwyky zdejší šlechty welmi se podobají týmž polské šlechty: Hučno, bučno — a w paty zimno! Množstwí služebníkůw a běhaunůw, stkwostné raucha, nádherne equipage a tohoto všeho chwastawé před swětem ukazowání — toto jest panující tón Medulančanůw. Pod wečer se celý Corso hemží wozmi a koňmi, málo kde slyšeti rozmlauwání aneb společnosti, wšudy mlčeliwost a samoswojnost a odtud wypływající dluhochwilná kratochvíl. Na procházce u Corsu ukazowáno nám matku, která již swau třetí dceru jistému, na wenkowě u města bydlicímu, šlechticowi prodala a po čase opět každau zpátkem wzala. — Ostatně na stkwostné tabule, mnohá jídla a časté hostiny nedrží zdejší šlechta tak mnoho jako k. p. maďarská: jsau zde zwlášní kuchařowé, s nimiž celé domy a rodiny zawázek (kontrakt) na měsíc, na rok udělají tak, že buď oni k němu obědowati přicházejí, buď on jim do domu jídla posílá. Odtud pochází, že w některých domích ani ohniště ani kuchyně není. Neyškaredější, téměř w celé Italii rozšířený, obyčej jest ten, že zamordujeli kdo koho, z jakowékoli příčiny, třebas i zjewně, takowého utíkajícího wraha nikdo nejen nezastawuje a nelapá w běhu, ale každý mu ještě w autěku pomáhá, aneb jej i skrývá. —

Jednoho dne w ulici neyldidnatější k východní bráně we-daucí, uwidíme zdaleka w austrěty nám jdaucího muže, wysoké postawy; lidé ostatní se ačkoli s welikau šetrností, od

něho ostýchawě odstraňowali, my ale a naši přátelé znajíce jej pokojně a s pozdravením blízko wedle něho přešli sme. Byl to c. k. ritmistr, ze staré, slawné slawjanské rodiny pocházející, hrabě P...č, jenž několik dnůw před našim příchodem to neštěstí měl, že ode wzteklého koně pokausán byl. Nedlauho potom četli sme však w Nowinách tu příjemnau zpráwu, že p. Jozef Lalič, též Slawo-Ilyr, učitel a notář w městčku Wrbowsko w Horwatech, muže tohoto šťastně wyhojil známým swým lékařstwím, ze zrostliny *Hořec* (*Gentiana cruciata*) připrawowaným, které od swého testa zdědil, a za jehož objevení od Rakauské vlády i znamenitau odměnu 10,000 zl. i ročitau dožiwotní penzii 800 zl. obdržel. P. Lalič široko daleko wolán býwá do cizých krajin k léčení podobných chorob, a všudy se zdařilým prospěchem. On udělá z oné zrostliny odwar (decoct), wleje to když se nemoc jewiti počíná, do ust pacientowi, načež tento se notně wypotí a wyspí: a s tím je konec všemu nebezpečenstwí. Mnohoť sem již w Horwatsku slyšel o pánu Laličowi a těšil se nemálo nad tím, že i tato čest, wynalezení jistého léku proti wodobázni, této snad neyhroznější neřesti člowěčenstwa, našemu národu za podíl se dostala.

Wenkowský dům se zahradau, *Markety Simonetty*, asi půl hodiny od města vzdálený, pamatný jest bezpříkladným ohlasem, anť ozwena hlas lidský 40kráté, zwuk wystřelené pištole 60kráté opětuje. — W Linterně (čili *l' inferno*) též w blízkosti města jsau rumy letohradu Petrarkowa, kde 1355 po smrti Laury přebýwal, znělky skládal a rozpráwu: *De remediis utriusque fortunae*, psal — Klášter Chiaravalle leží tři wlašské míle před porta Romana: zde jest hrob dotčené kacírky české Wilhelmíny.

Monza (lat. *Monoetia*, za starodáwna *Moguntia*, sr. Mo- huč) městčko, jest od Medulánu asi 2 hodiny vzdáleno, my však na parowoze za 13 minuty (a tak tedy asi za celau čtvrt hodiny) tam přeletěli sme. To byla má prwní wozba párníková na suchu, má neyrychlejší cesta w žiwotě. Tuto rychlost i potom na žádné železné draze sem nespatrił. Stromy, zahrady, wěže, wesnice okolní jen zašuměly a pak opět zmizely. Neypamatnější jest zde chrám Jana Křestitele, pro jeho starožitnosti a drahé poklady. Dóm tento od králowny longobardské Theodolindy založen byl, její podobizna zde stojí. Sakristie plná jest neoceněných klénotůw, zde jest k. p. purpuropsaný Gradual od Řehoře I. králowně této darovaný,

stříbrná slepice s kuřátky; náprsní kříž, a hřeben této králowny, weliká číše její, z níž obyčejně pila, celá z jednoho kusu Safiru. W samém chrámě w oltáři jest ona historicky pamatná *Železná koruna Longobardůw*. Ku spatření této vyhledává se zvláštní dowolení od zdejší wrchnosti; a předběžné složení 5 Frankůw. My všeco toto učinili sme, já ale slyše, že se tato koruna s křížem k políbení podává, ostýchal sem se co starokutý protestant k oltáři tomu přistaupiti, abych mým kacirstwím, ostatním nábožným diwačům a libačům, k pohoršení neslaužil, pročež zůstal sem pozadu opřen o pilíř. Zpozorowaw to jeden mladý kněz přistaupil ke mně wliďně a pojaw mne za ruku, řekl: „Wy jste jinowěrec? nu to nic nedělá, počte jen, odpauštíme wám i klekání i políbení!“ — Po obdržení těchto odpustkůw šel sem až k samému oltáři tím potěšeněji, že tam již i několik Angličanůw obojího pohlaví stálo a čekalo, kteří též nebyli z tohoto owčince. Snětí a ukazování tohoto swatoostatku děje se se mnohými obřady a okolnostmi; mše se čte, řebřík se donáší a k oltáři přikládá, dvojité dwěře welikými klíči se odmykají, a několik knězůw a kostelníkůw wynímají a k zemi spauštějí tento do sti těžký kříž, w jehož středku wprawená jest ona koruna, w koruně u wniter jest železný kruh, dle powěsti z jednoho hřebu kříže Kristowa ukowaný. Koruna ta zlatem a drahokameny ozdobená, jest asi 3 caule široká a tak auzká, že jen na temeni seděti musela, ať se dospělá hlawa w ni nesměstkná. — We dworě chrámu ukazuje se we výklenku stěny kostliwec Hektora Visconti, na němž ještě i kůže. Asi čwrt hodiny od městečka jest letní sídlo místokrále s rozkošným parkem, milohrádky a s wěží pro wyhlídku na rozprostírající se zde ráj Medulanský totiž kraj Brianza jmenowaný. W Monze često wali nás naši přátelé slawným wínem *Asti* zwaným, od jeho wlasti w Piemontu, jenž jest rodiště znamenitého wlaského básníře Alfieriho; wíno to jest barwy názluté, chuti sladkoostré. Zde někteří z našich českých přátelůw učinili to poznamenání, proč se prey mluwí Slawjané, proč ne Slawané Slawené, ať prey to prwní není národní. Ba neynárodnější, řekl sem já, wždyť i sami Čechowé říkají rozpiat, přepiatost; a osobní Burjan, Kucian; hrubian, bocian; a jako se říká Ros Rosian Rosianka, Serb Serbian Serbiana, Weljan Weljanka, tak i Slaw Slawjan Slawjanka, ať o křestian, měšťian aneb staženě křestian měšťan a jiných sem patřících mlčím. Již i předtím jinde na naši wlaské cestě, a však obzwláště zde widěli sme

úkaz, na zdejší Staro-Wenety nás živě upomínající: totiž, naše *Korunné čili kohautí stromy*, které se zde *Kukaně Kōkaně* (sr. kok, kokoš, kohaut, kokot lingam) nazývají. Jsau to stromy čili břevna z kůry olaupaná, v zemi upewněná a vysoko přímo strmící; na jejichž vrcholku wisejí šátky, stužky, lakoty a jiné věci, které ten dostává jenž nahoru wyleze: čehož obsírnější wypsání wiz w našich *Zpěwunkách* I. str. 428, a we *Sláwě Bohyni* str. 172. 286. Poněwadž se tento staronáboženský obřad a hras ním spojená jen u Indůw a Slawjanůw (čistých neb poněmčených) nalezá: slušně jej i w horní Italii, anť dále sotwy sahá, za rumy a pozůstatky Slawo-Wenetůw držeti můžeme.

I z Benátek i z Medulánu chtěli sme zatočiti cestu do Florencie a Římu: poněwadž ale my, pro krátkost času, pasy toliko od městských wrchností sme měli, nikoli od sl. Consilium a Wlády: zdejší pak Guvernatorowé k podepsání takových pasůw do cizích státůw zplnomocnění nejsau, a Jeho c. k. Wýsost místokrál Rainer, w němž naši naději sme skládali, práwě několika dny před našim příchodem, do Wídně odjel; odtudto pak do Wídně psáti a na odpověď dwa snad i tři týdne čekati, těžko anobřž pro nás, jimž auřad čas wyměřowal, nemožno bylo: odewzdali sme se, až ne bez bolesti, do neproměnitelného osudu. Já jmenowitě kojil sem se naději budaucnosti, že se snad předce ještě někdy příležitost naskytne k uspokojení i této wraucí tužby, tak jako se nadařila ku spatření Benátek; že již byli tam krom toho Sláwowé a Čechowé, kteří nám opsání tamějších krásot a pamatností podali, ačkoli p. Palacký welmi skaupě a p. Kopitar ještě skaupěji; že celau Italii najednau chápati a cítiti nelze, anť to pro tak krátký čas přímnoho jest i pro ducha i pro srdce lidské; a naposledy že čím hlauběji do prostřední a dolní Italie, tím méně slawjanských žiwlůw, rumůw ajmen místních se nalezá, anť Wenetowé toliko horní Wlachy až k Helwetsku a Tyrolsku zaujimali: já pak bez slawjanské národnosti ani w cizině žíti a putowati nechci. — A bytby se ti i to štěstí nikdy již za podíl nedostalo, Řím a Vesuv spatřiti: děkuj Bohu, za to co ti posawad dal a popřál; přestaň na tom, že si zde tak mnohými nowými city duši swau nachowal; užiwej a kochej se ještě w tom co máš; co nelze, tomu dej wýhost. — Zmužilé odwození, ústupnost a opuštění žádaucích věcí, často není menší cnost, než přes wšecky překážky se prolamující odhodlanost a neúmorné hledání pokladůw.

HLAWA IV.

Brianza; Como; Leccho; Veltlin.

Úvahy nad Horno-Wlachy.

Jako mladí lidé widauce že se již Masopust ku konci chyli pospíchají ještě všemožně poslední jeho dny a noci, plesy a rozkoše užiti: tak my opustiwszy Medulán chwátali sme ku spatření ostatních ještě krás a wzácností Italie. Spolu s námi w jednom welikém kočáru jeli dva knězi a dvě paní z Medulánu. Jeden z oněch knězůw byl vážný muž wzešlého věku, drže w rukau Breviar Ambroziánský; on nám o stawu kněžstwa a náboženstwa we Wlachách neywěrnější zpráwy podal, mluwiw dosti dobře latině. Jiný byl mládeneček asi 14 letý, jménem Francesco Caimi, a již kanowníkem S. Ambrože, se znamenitými ročními důchodky: jeho otázky i odpovědě, ano-brž celé chování se bylo ještě dětinské. Rodina jej přiměla k tomuto stawu, majíc dědičné práwo poraučeti někoho na tuto wýnosnau kanonii. Tento a onyno dvě paní neuměly jen wlasky. Mladší z nich mluwila wlaštinu delikátně, slowy předennými, w hedbáw a šarlát zawinutými. Podělowali nás téměř násilně tito dobří lidé všemi wlaskými lahůdkami, které při sobě měli, zwláště salami a ocukřeným owocem. My sme se totiž jejich wlaským obyčejům a způsobům všemožně propůjčowali, což nám jejich důwěru a přízeň získalo. W tomto towarýštwě přinuceni sme byli ustawičně wlasky, třebas jak zle, mluwiti. Měli sme však tu wýhodu, že nás tyto spolutowatelé na wšecky krásy a pamatnosti rajského okolí *Brianza* (Brigantia, sr. Břeg Břegatý Brehowatý) pozorny učinili. Okolí to záleží z rozkošných pahorkůw čili břehůw a nižin mezi oběma ramenama Comského jezera. Neyvyšší chlum, Villa Brianza s hradem a wěží, slaužil lombardské králowně Theodolindě za bydlo. Wšudy množství weselých wenkowských domkůw a letohrádkůw, jenž se Kapucinky jmenují proto, že na wzor kapucinských klášterůw budowány jsau a mnohé chyžky ku přijatí hostůw mají, kteří se zde často a hojně nacházeti dají, od jedné kapucinky ke druhé putující a pohostinstwí požíwající. W městě *Como* (Chum Chlum) narodil se *Plinius* mladší, weseloherecký básník *Caecilius*, a *Canninius Rufus*, jenž děje Trajana opěwal. Na wrcholci chlumu, pod nimž město Como leží, jsau půwabné zbořeniny hradu

Baradello (sr. bardo brdo). Cajus Plinius w listě Caninowi Rufowi 1 Lib. 3 Ep. takto píše: „Quid agit Comum tuae meaeque deliciae? quid suburbanum amoenissimum? quid illa porticus verna semper? quid Platanon opacissimus? quid Euripus (wodowod) viridis et gemmeus? quid subjectus et serviens lacus? — quid balneum illud, quod plurimus sol implet et circumit? — Si te possident felix beatusque es! atd.“ Studnici pak Comskau takto opisuje L. IV. Ep. 30. „Fons oritur in monte, per saxa decurrit, erupitur coenatiuncula manu facta: ibi paululum retentus in Larium lacum decidit. Hujus mira natura: ter in die statis auctibus ac diminutionibus crescit decrescitque. Cernitur id palam et cum summa voluptate deprehenditur. atd.“ Tento list je zde, do wlaštiny přeložený, na mramorové tabuli wyryt.

Nyní se již vysoké wrchy a skály před nami otvíraly, na obloze šířil se černý mrak, prudký vítr se strhnul: my právě dojeli sme do Leccha, města u jezera Como, náramnými skalisky obklíčeného. Byloť o nešporích: poněwadž zde wečeřeti sme měli, já použiw času, šel sem na zdejší věži, abych spatřil stroj Ambrozianských zvonůw a způsob zvonění, který se mi w celé Italii tak nepříjemný býti zdál. Nebo wlaské zvonění jest jakési hrncování, podobné našemu bití na zvon w čas ohně. Zwony zdejší mají wedle sebe weliké dřewené kolo o něž prowaz otočen jest, jehož jeden konec dole u věže se tahá bez přestání, tak že se při tom celý zvon, čím wzhlůru tím dolů, přewracuje, což neharmonický zwuk působí. Toto se nazývá ambrozianským zvoněním. Wyhlédna oknem nyní z této dosti vysoké na kopci stojící věže, co sem spatřil? Wšemohauci Bože, diwadlo sotwy kdy widěné! Celé město a okolí tmawau nocí zakryté, wichřice unášela cihly i střechy, bleskové hromonosní křížili se bez přestání: pode mnau chrám plný lidstwa wečerní nábožnost wykonáwajícího a při počátku bauře domůw utikajícího: i já, ač sem nádeštník měl, předce pro příwal a wichřici nemoha ho užiti, značně promoklý do hostince sem se wrátil, kde moji druhowé *samé pravé wlaské jídla*, jakoby na rozžehnanau, připrawiti dali. Mezi jinými neylépe nám chutnala *Polenta con uccelli*, t.j. wlaská z kukuřice udělaná kaše na níž malá smažená ptačata. Jest toto lahůdka všech Wlachůw. Wyznati však musíme, že Wlachové wúbec w jedení a w pití mírní jsau; na kuchyni a na břichu jim tak mnoho nezáleží, jako na krásných staweních, na sochách a obrazích, na diwadlech a operách, na sbírkách

památek a starožitností — totož jest jejich každodenní pokrm; i obecný a newzdělaný lid o tomto myslí a mluví, w tomto swau rozkoš zakládá. Sochy, rytiny, obrazy w městech aneb na polích a silnicích od všetečníkůw poraněné; stěny chrámůw, mostůw aneb jiných veřejných budow od surowcůw zohawené aneb začarbané, jako bohužel téměř všudy w Uhrách — to sme w Italii na celé cestě nespatriili. Lid, i sama luza, všudy cítí zvláštní uctiwost k wýtworům krásoumy. — Wübec sedlák a rolník w celé Italii jest zdwořilý, weselého obličeje, hlavu přímo nesaucí, swobody a člowěčenství sobě powědom, žiwotu se radující a wětším dílem majetný: ne jako naši zotročilí chudši a manowé. Ale jak to jináče i býti může? Wlaské přísloví prawí: „Sedlák jest jako wawřín, čím pilněji se poléwá, tím více woní a owoce přináší; na-proti tomu české přísloví říká: „Sedlák jest jako wrba, čím ji častěji obraubáš, tím se hustěji obalí.“ —

Od města Lecco až do Inšpruku jeli sme s diližancí čili poštowským wozem. Naši Wlachowé a Wlachyně pořád ještě drahný kus cesty s námi putowali. Od počátku naší cesty až posawad měli sme to neypříznivější počasí: w dnešní noc ale, mezi 3 a 4 Říjnem, zdálo se, jakoby se všechny strašné žiwly protinám byly spikly. Wichřice a bauře trwala od 5 večerní hodiny do 1 po půlnoci. Zdejší silnice auzcenade břehem Komského jezera se táhne a jest jedna z neypamatnějších, nebo zdejším k jezeru přiléhajícím twrdoskalným wrchům s welikau prací odzískána anebo w ně wzdorně wlámána a uměle wprawena jest. Často jest průchod skrze dlauhé skály prolámán, které průlomy jmenují se zde galeriemi, ony jsau co tunel anglický. Praweno nám, že již lombardští králowé a jmenowitě i Karel W. na této silnici pracowali. Mezi silnicí a jezerem jest ohrada čili zeď lokte zwýší. Až do Vareny šťastně se probil náš postillion přes lijawce, písek, kamení a ručeje (prudké potoky) z hor na silnici se auprkem walící. Ale mezi Varenau a Belanem zůstali sme wězeti. Silnice zde tak kamením a pískem zanešena byla, že celé kopce před nami stály a koně s dupotem a ržaním se zpínající dále nechťeli. My již předtím od Vareny wětším dílem pěšky sme kráčeli po zděném tom zábradlí pod šlehy wětru nad jezerem anť po cestě pro bahno a wodu nelze bylo. A však i tu dvojí nebezpečenství nás obkličowalo: zhůry létali nám nad hlavami skalní lawiny, to jest, wětrem a přiwalem oderwané, strhy a úlomky skal z vysokých nad námi strmících hor; zespod otwíralo swůj jícen jezero pod námi hrozně

se pěnicí, zmítající a wlnobitím tímto naše boty i šaty často i obličej opleskávající. Jeden chybný krok na této zdi, bylbý nás we hrobě wln pochowal. Na štěstí osvěcowało nám ustawičné blýskání tmawau tuto paut. Jakowé to strašnokrásné diwadlo! jakowá to newídaná a newylíčitelná noc! Jezero plapolalo co phosphorské moře w náramném korytě mezi dwojím pohorím, z něhož sobě hromowé wzájemné otázky a odpowědě dávali dlanuohlasným jekotem jakoby jejich zpěwný kůr příchod saudného dne wítal. Villa Pliniowa s její diwotworuau studnicí, chwěla a stkwěla se před očima našima co powětrný hrad, z něhož se stínové welikých těchto Římanůw promykáwali. Krůpěje deště střílely z oblakůw na hladinu plesa, co kaulky a broky na čelo nepřátelského wojska. Naše paní we woze tak nařikaly, že, zwláště mladší z nich, ledwa sme nkojiti mohli w zaufalém pláči; druhá ustawičně wolala: „Guai à me! o Dio! Giesu Giuseppe Maria!“ Já však, wyjma tu i tam okamžitý přestrašek, wíce osudu jiných než mého se týkající, u prostřed všech těchto pohrom tak klidný a nepředěšený byl sem, jakoby sem jistě byl předkem znal, že pod mocnau rukau boží jsaucím nic se nám nestane. „Škoda, řekl sem k příteli Doležálkowi, škoda že tu Byrona není, toby byl hodný předmět pro jeho hrůzu a zaufání milující Muzu.“ — „„Ba škoda, odpověděl on, že tu není List aneb Olebull přítomen, aby tyto zwuky a city w hudbu uwedli.““ — W tomto položení upěli sme až do switu, kde o páté hodině náš Conduktor z městyse Bellano saudce s několika chlapy, motykami a jinými nástroji opatřené, dowedl, kteří nás z tohoto bahnitého a písečného hrobu wykopali a protrhanau cestu kolik tolik k dalšímu pokračowání wyrownali a proklestili. Překrásný to byl pohled ráno na zájezerní ty vysoké wrchy, anť se z nich nesčíslný počet wodospádůw zde na způsob stříbrných pásůw, tam na způsob neybělsího mléka do jezera walil. Samozero utěšené, stkwělo se nyní jako laskawé oko matky země. Toto byla ona bauře, která w těchto dnech téměř celau jižnau Europu záhubně proběhla, Adriatické moře wlnobitím tak zdula, že w Benátkách na náměstí a do chrámu Sw. Markowského na kondolách plawiti se museli; we Francauzích bezpříkladné rozwodnění řek způsobila; w Uhrách, jmenowitě w Pešti, střechy domůw unesla a se zeměřesenín dosti značným spojena byla. My však při této bauři šťastnější sme byli, nežli náš welectěný krajan král. Rada a Doktor *Rene*, Professor na Universitě Pešťanské, jenž w cestowání swém italském

na Apeninách od této wichřice přikvačen byl, tak že wůz jeho překocen a málem do propasti uvržen byl. Auraz odtud na boku donesl tento slavný lékař ještě až domůw.

Jezero *Komo*, jináče u starších zeměpiscůw i *Chum*, *Chumské*, latinsky *Lacus Larius*, dostalo jméno od města nad ním ležícího *Chum*, snad *Chlum*, anť skutečně u chlumu čili wrchu leží; anobřz celý tento k tyrolským a helwetským horám zabíhající kraj a kaut Medulánského wéwodství jmenuje se *Comasko*, *Chumsko* čili *Chlumsko*; w nářečí krajinském sluje chlum posawad *Hom*, *Homec*, w jiných *l* w *u* měnicích *Chum*, jako *wlk* a *wuk*. Známo jest že jméno *Chlum*, *Chlumec*, *Chlumsko*, nesčíslný počet wesnic a měst na sobě nosí. W Serbsku se nazelá nejen město *Chum* *Hum* *Podhum*, ale i celé knížectwí *Zachlumie*. Právě tak i zde jest město *Chlum* (*Chum Como*), okolí *Chlumsko* (*Comasko*), *Chlumske Chumske* (*Lago di Como*). W Černohoří jeden z neyvyšších wrchůw sluje *Kom*, *Welký Kom* a *Malý Kom*. Jedno z předhoří tohoto jezera jmenuje se *Černobio* (snad půwodně *Černowo*); řeka z něho wytekající *Brežia* (*Breggia*); okolí *Serbelloni*, místní jména *Veleso* (sr. *Weles Wolos*), *Stawino*, *Leno*, *Nesso* atd. Od města *Lecco* čili *Lecho* jede se skrze *Varenu*, *Bellano* (sr. *Bělany*), *Koreno* (sr. *Kořen*), *Koliko* asi pět míl pořád mezi jezerem *Comským* z *lewé*, a *wysokými wrchy* z *prawé strany*: teprw zde se otwírá *hluboká, široká, 8 míl dlauhá Dolina Dol* (zkazeně *Tell Telina*, *Vallis Tellina*, zkráceně *Veltlin*, sr. luž. *dele delni* místo *dole dolni*) níž řeka *Adwa* teče. Z *Chlumu* jde tu cesta do *Doliny*, anebo po *wlasku mluwě* z *Coma* do *Tellina*. Od *Benátek* tedy až do této *Doliny* wšudy *slawjanská jména* a *šleπέje Wenetůw*. Tento řetěz *slawowenetský* prodlužuje se ještě i dále w *sausední zde kraje*, tam až *hluboko do Helwetska*, tuto do *Tyrolska*. Samé jméno *Helwet Helwetia* jest naším zdáním to, co *Holowat Holowata Holwět*, das *Alpenland*, od *hole* die *Alpen*, a *koncowky wat wiat wět*; tak jako *Horowat Horwat Horvatia*, *Dalmat Dalmatia*; *wrchowat*, *lesowat* atd. *Srow. Slawa Bohyně*, str. 288. o *koncowkách wat mat*. Sem patří i *polské po- wiat*, *powět*, *wěta*, t. j. *wlast*, *panství*, *kraj*. *Hol* se w *Hel* obyčejnau změnanu hlásek *a e* přezwukowalo, jako *toplý teplý*, *dole dele*, *popěl pepel*, *rosa resa*, *nos nes*, *hospoda hespoda*, *Gostimil Gestimil*, *Bodrici Bedrici*, *Smolinci Smeldingi*, *Woloti Weleti*, *Dolina Delina* (*Telina*) atd. Tak se w *sausedním Tyrolsku* a *Korutansku* neyvyšší pohoří posud nazýwá *slawenská Hole* (něm. *Tauern*). I w *Helwetsku*

jest mnoho wesnic a měst, řek a wrchůw slawjanská jména nesaucích, k. p. Neslaw, Poslaw, Gradec, Kremenice, Les, Polesie, Dubin, Biela, Belič, Belenec, Celin, Černec, Čerlice, Delo, Luk, Lugenec, Luzany, Čapina, Samolik, Wetrón, Brusin, Meč, Mutenec, Kunice, Polic, Bumplice, Sobiasko, Delin (sr. Tellin), Prosto, Deleby Daleby, Rudenec, Siwerles, Stawiak, Tasna (dolina sr. těsná), Turich Turice (nyní Zürich), Wilthausen (sr. Weleti, Wilti, rodiště Zwingliho), Wisoje, Vespran Vesprovan, Windisch čili Vindonissa, Korwantia, Kostnice (kde Hus upálen) a jiná; potom jména zdejších wod a jezer, jako *Wendicke* jezero a jemu sausední *Wodenské* čili *Bodenské* od vody tak zvané, řeky Tečin (Tessen), Muesa (sr. Mža) atd. Dále w okolí jména Vindelici (u Hieron. Viadici), Vindomagi, Vendum, Avendone atd. Sem náležejí i jména starohelwetských rodůw, k. p. Meč, Milich, Nesen, Werny atd. W kantoně Waliském, 3 mile vzdáli od hlavního města *Sedumu* (něm. Sitten), jest celá osada slawjanská, slawjanského nářečí užíwající. W témž kantoně nalezají se města a osady: Gradec, Gruna, Gruon, Haremence, Teš, Vetrón, Vernaměry, Výspa atd. Celým Veltlinským audolím ozýwala se nám w austřety slawjanská jména míst, k. p. Dalebio Delebio (sr. Duleby), Trahona (sr. Drahon), Čin, Brus, Čapina, Župlan (wrch), Fusina, Tiran, Verv (staroslaw. řetěz), Serno, Samoliko, Prosto, Kolda (sr. Koleda), Starlež, Malenka (řeka, odtud Malenkerthal), Madre Modre (dolin), Dubin (kde Šwejcari r. 1525. císařské wojsko porazili). I jeden chlúm pohoří Orteleského čili Stelvia jmenuje se *Braule Brawlio*, co se se slowenským brale (skalostěna) srownáwá. Řeč Veltlinčanůw jest porušené wlaské nářečí. Předtím se nalezali w této dolině i protestantické, dílem ze starých Bogomilůw a Waldensůw, dílem z nowějších Ewanjelikůw a Reformátůw sestáwají i, obce, chrámy a školy: ale r. 1620. zdejší římskokatoličtí obywatelé, pod vůdcowstwím duchowních ztřeštěncůw zawraždili a do nohy vyplnili wšecky jinowěrce. Zdejší duchowenstwo stojí pod biskupem Komským čili Chlumským. Nejednau je na lewici doliny a prosmyky naskytují, nimiž hluboko do Šwejcara výhledy se otwírají na tamější sněhochlummy a stráně.

Veltlin jest jakoby záwirka Italie; zde již podnebí jižné a sewerné w ustawičném se nalezají zápasu. Prwé však nežby sme Wlachy cele zanechali, za slušné držíme ještě zde wyňatky z našeho pilně wedeného Denníku položiti, obsahující po-

znamenání, sandy a úvahy o některých věcech, tak jak nám je místo a okamžení pokaždé do péra wnuklo. Mluvení a psání o Italii nemá konce, tu se řeč šíří a množí tak, jako se srdce šíří a povyšuje pobytem v Italii. Neslušno haniti ten zápal a výzhyt ducha, který na tomto kraji přirozeně a neúchylně tkví, to časté opětování a wracení se k týmž předmětům. Duchovní život Evropy a tím celého člověčenstva zde se rozvinul; každá píď země jest tu světodějným punktem; příroda tak sladká a měká; pro krásoumy škola jediná, po kteréž navštívení neukojná tužba každého we hmotě neutopeného člověka vždycky táhnauti bude.

Ačkoli slavný Diderot radí, aby každý, kdo chce o pannách a paních psáti, místo černidelnice do jitřenky své péro zamočil: my však předce bez rozpaku powíme, a však beze všeho osobního aneb národního aurazu, co nám na srdci leží. Ženské pohlaví we Wlachách vůbec není tak krásné, jakoby se to w tak pěkném kraji, w tak líbezném podnebí, w tak uměleckými díly ozdobeném světě očekáwati mohlo. Výgímky jednotlivé arci i zde se nalezají, a však řídké. Možno však, že my, k bílé pleti nawyklí sewerčané, nespravedliví sme naproti těmto černookým a snědotvárným Wlachyněm. A však mladé Wlachyně ještě jakž takž jsau milování hodné, ať nedostatek bělosti a spanilosti wděkami těla, vzdělanými mravy a wraucími náruživostmi wynahrazují: ale staré ženy nikde sme škaredější a hnusnější newiděli, jako zde, obzvláště w Benátkách. Obličej žlutý a scwrklý; wlasý krátké, šediwé, rozčechrané; hlawa holá, nezakrytá; oči wpadlé, celé tělo wyčiwené: slowem každá stařena jest zde strašidlo. Naši přátelé, lékaři, nám říkali, že příčina toho jest nemírnost we mladších letech.

Powoznictví čili furmanství w Italii rozdílné jest od našeho. Wozatajský vůz, jakkoli dlauhý jest, má předce jen dvě tlusté, vysoké kolesa w prostředku; u předku jsau mezkowé aneb mulice zapráhnuty, a sice ne jak u nás po dvě wedle sebe, ale po jednom před sebau, někdy 4—5. Towar aneb zboží tak se uměle nakládá na předek i zadek wozu, že téměř rownowáhu působí. Nicméně však prwní mezek u wozu vždy neywíce trpěti musí hned na břichu, hned na hřbetě; on někdy takowým nákladem, k. p. senem, tak celý zakryt jest, že se ani newidí. Kde rowná cesta, bez wršku, tam tento druh wozůw dobrý a lehký jest, ať třením koles o osy zde vůz tak obtěžowán nebywá, jako maje čtyry kola. — W mě-

stech wlaských jest i dlažba ulic rozdílná od naší. Dlažka jsau okrauhlí dosti malí a však pewně wprawení kamenowé, jenom na kolejech wozůw wloženi jsau dlauzí a širocí kamenowé, po nichž kočár, co po železné dráze, tíše a pohodlně běží.

Láska ke krásoumám všeho druhu, w Italii wůbec rozšířená, nejednau swodí lid a umělce i k rozličným klamům a šidírstwím; i znatel bedliwý pozor dáti musí, aby podweden nebyl. Tak Stanislaw Poniatowský, král polský, kaupil za nesmírnau summu peněz, jednu w Italii rozhlášenau Sbírku antických řezaných kamenůw ze 1200 čísel záležející. Tato Sbírka dostala se potom do Angličan jistému p. Tyrellowi; zde nalezeno a dokázáno, že kamení to není antické ale podstrčené dílo nowějších wlaských umělcůw. Čestněji a wděčněji zachowali se Wlachowé ke druhému Polákowi, totiž ke hraběti *Jos. Skotnickému*, jemuž co welikému záštitníku krásoum a dobrodincowi umělcůw we Florentii, we chrámě S. Croce, w kaple Medici, krásný hrobní pomník postawen, od řezbáře Ricciho shotowený. — Odkud patrno i to, že na kwětu krásoum we Wlachách i Sláwowé podíl měli a mají.

Značný rozdíl našli sme i mezi wlaskau a německau titulaturau: prostota, krátkost a přirozenost onéno wíce se nám líbila, nežli nemotornost, nadutost a půldruhostřewičná dlauhlost a složitost této. „*Signore*“ to jest titul w Italii wůbec panující, dáwaný vysokým i nízkým, zřídka jiný titul slyšeti: anť naproti tomu každý německý kočí, hostinský, služebník, ano i listy, diwadelní cedule, prodawací nawěšti známým i neznámým, jednotlivým i celému obecnstwu ustadwičně samé *Hochgeboren*, *Wohlgeboren*, *Hochwohlgeboren*, *Edelgeboren*, *Hochedelgeboren*, a Bůh wí ještě jakowé *geboren* w uši sypají. W němčině býwá člověk každým psaním které přijme, w každé společnosti kterau nawštíwí právě na to neyčastěji upomínán, co jeho neymenší zásluha jest, totiž na *rod* a *narození*, což vlastně žádná cnost a čest není, ale jen dar náhody. Anobřž jak často nestydatau lež říkají w oči mnohým osobám tyto německé titule! jak mnozí vlastními zásluhami aneb štěstím wysoce postaweni lidé, důstojníci, wůdcowé, radcowé, panowníci jsau *nížkého* *rodu*, aneb nedochůdčata, a *neblahého* anobřž často i *nepoctiwého* narození! Nemusili tyto w uších swrběti při slyšení *Hoch* aneb *Wohlgeboren*, jenž jim co ironia neb satyra zní: proto tento germanský, téměřbych řekl necudný a oplzlý, babám do porodincůw patřící princip titulatury, totiž *rod* a *narození*, slušným právem od

nowější vzdělané Europy do znemahy přišel. K litování jest, že Čechové i zde za Němci poklusáwali a tento německý žiwel we swau řeč a obcowu uwesti chtějí tlumačice to w Blahorodí, Wosokorodí atd. Jak mnohem krásněji a prawdiwěji znějí staré naše titule: Slowutný, Slawný, Mnohowážný, Welectěný, Wýborně zaslažilý, Poctiwý, Wzácný, Welkomožný atd.

W náboženství Wlachůw jest, co do vzdělanějších lidí, mnoho pauhého rukodělnictwí a swatoskutečnictwí, co do obecného lidu, mnoho powěry. Arci že díla umělecká, stawby, malby, zpěwu, zde se službami božími všudy tuze sdružená, mnoho půwabného anobrž i vzdělawatelného mají: a předce wyznati musím, že se mi we chrámích, bytby i od samých krásoum wystawění a malowání byli, každý nábožný hokus pokus nelíbí; a proto nikde sem wraucnějším a srdečnějším Ewanjelikem nebyl jako w Italii, a nemohl sem se dosti nadíwiti na oněch Protestantech, zwláště učených Angličanech a Němcech, kteří zde swau wíru a církew opauštějí. Sám *Göthe* žaluje nádherně we swé „*Italienische Reise*“ na prostotu ewanjelických služeb božích, zwláště na *malý počet* swátostí a obřadůw, dáváje w tom přednost a chwálu jiným křesťanským stránkám: a předce dobře swětu známo jest, že p. *Göthe* sám, při swém pohodlném náboženství ani těch maličko swátostí swé církwe nezachowáwal.

Ostatně i w náboženství i w pokrmích Wlachůw našli sme mnoho slawjanského, dílem od otcůw Wenetůw zděděného, dílem od jiných sausedních Bratrosławůw půjčeného. Nad Indy, Slawjany a Wlachy není národu nábožnějšího a přitom arci i k powěře náchylnějšího.— Stará Slawjanůw láska *ku kaši*, kterau již *Mauritius* a *Leo* chwálili, i do Wlach se přesídlila a žije zde posud pod jménem *polenta* od *puls pultis*, t. j. kaše. „Kaše mať naše“ říkají Slawjané: tak i u Wlachůw jest *polenta* (kaše z ječné, kukuričné a jiné mauky) neyrozšířenější a neyoblíbenější jídlo, zwláště u lidu, tak že místo chleba zastupuje a všudy na trhu i we krámích se prodává.

Řeč wlaská, tato kwětina hesperidská, neykrásněji se mluví w Benátkách, snad to wplywem slawjanským, tak jako *Míšenské* a *Saské* nářečí, neypěknější w Němcích, wyniklo wplywem našeho národu. *Lombardské* nářečí wlaské jest hrubé, nečisté, *francauzštinau* protkané. *Cimmerská* řeč, ač již pomíšená, panuje ještě w 7 osadách na pomezí Benátském w delegaci *Vicenské*, a we 13 osadách w delegaci *Veronské*. A však nechápám wůbec, jako se někteří i do samého tohoto

wlaského slawika tak wblázniti mohau, že wšecky jiné jazyky wedle něho opowrhují. Jeden jazyk neslušno loktem druhého měrati; máť i wlaská řeč swé zlozwuky a neřesti Chatra wlaská, mluwě tuto řeč, wíce syčí a sipí, čičiká a čwiliká, nežli mluwí: i sami vzdělanci jen s tau neywětší pozorností jí jakowau takowau řečnickau výraznost, přízvučnost a článkovitost propůjčují. W ženských ustech rozplyne se někdy na kaši, anť ji kosti, totiž spoluhlásky chybují. Proto mně italismy i w serbštině nikdy nechutnali, obzwláště ztráta zwučky *ch* a *i*, k. p. *mua* místo *mucha*, *uwo* místo *ucho*, *saw* místo *wes*, *čowek* místo *člowěk* a těmto podobné mrzáky. Wlaština mluwí se těmi neypřednějšími ustními nástroji: rtoma, zubami a koncem jazyka; němčina těmi neyzadnějšími: hrdlem, čípkiem, podnebením: slawjančina stojí w prostředku mezi oběma. I diwili sme se nemálo, jako se náš výborný český básník Zdirad Polák, zde do této kašowité wlaštiny tak zamilowati mohl, že sobě wedle ní češtinu zošklíwil a we spisowatelství, k nenabyté škodě naší literatury, pokračowati cele přestal. Zdali p. Polák nikdy neslyšel ono polské přísloví?

„Dábel Ewu po wlasuku swodil,
Ewa Adama po česku,
Bůh je po německu hromil,
Anjel po maďarsku z ráje wypudil.“

Jedna toliko okoličnost aneb ráději *nemoc nowočeská* wyswětli la mi, aspoň z částky, tento úkaz, totiž nowočeské *ikani*, které celé naší českoslowenské řeči a národnosti záhubau hrozí, proto, že nejen Slowáky od češtiny odstrkuje, ale celau řeč a národnost českau zženilau, chabau, jiným národům hnusnau činí tím, že jí jakýsi kwílící, kwíčící a pištící charakter wnučuje. Není zde místo obšírně o tom mluwiti; krom toho již jinde (k. p. we Kroku I. 3. str. 31., we Wýkladě ku Sl. Dceře) sme dosti o tom i psali i s Čechy ustně mluwili: ale, jak zkušenost učí, bohužel wšeco na darmo. P. Wlčkowski při swém, jináče znamenitém, přeložení Homerowy Iliady shledal jakoby schwálně wšecky české zlozwuky a ohawy řeči, k. p. wůči, wůbět, wůchranu, wůbdar, wůkres, aneb střila, wčira, tau berlí, línost, líp, mň, třísti, odwlíkl, tíbli. odporučín, složino, okusino, uspokojína, hřbetu, křtu atd. Tak i jiní Čechowé, kde jen mohau neykrásnější hlásky *a* aneb *o* aneb *e* zavražditi, to jistě dělají, proměňující je w huhnawé, ne-libozwučné *i* aneb *z*: tak že w jedné periodě sto *i i y ý* se na-

le zá a sotwy 5—10 jiných samohlásek *) Čechové prawda sobě to ani předstawiti we stawu nejsau, jakowau boleť slovenským ušim toto ůukání a iikání působí, obzwlášť kde ani prosodicky potřebné není. My čtauce takowé knihy každého takowého spisowatele považujeme za *neprítele našeho narodu*, nebo tím trhá swatý swazek jednoty mezi Slowáky a Čechy. Čeština již nyní nestojí sama, ona má swědky a sokyně, ona již není výhradným a libowolným jméním samých toliko Čechůw, ale společným rownoprávným pokladem i Morawanůw a Slowákůw, anobř stojí pod dozorstwím a kontrolí celého wzájemného Slawjanstwa, pročez na tyto okoličnosti wšudy ohled bráti musí, chceli žiti a kwěsti. — Chwálím Slowáky že se k češtině, chwálím Horwaty a Krajince že se k Illyřčině, chwálím Malorusy že se k Welkoruštině pozdwihi; želám aby se ještě i Lužičané a Slezáci, buď k Čechům buď k Polákům připojili a tím počet nářečí a různin w našem národu uměňšily: ale starší ty a vzdělanější sestry buďtež ku mladším sprawedliwé a spanilomyslné. Máť i slowenčina swé neduhy, zlozwuky a nekonečné různomluwy; nechceme aby ona za spisowní zwolena byla, ale chceme *slowenskau češtinu* a *českau slowenčinu*, kteráby se wespolek pronikla, obohacowala, okrašlowala. Nikdyby Bernolakismus nebyl znił, kdyby někteří Čechové nebyli tak swěhlawí a ku Slowákům nesprawedliwí, aspoň bezohlední. Srownáwámeli takowauto češtinu se wlastinau, tedy owšem žaloby pána Poláka, Zaweršnika, Hollého a již předtím Poláka Luk. Gornického, Časop. Mus. 1830. III. a jiných nejsau prázné. Ono přísloví wlašké: „*La lingua toscana, in bocca Romana*“ já bych i na naši řeč wztáhl. Řeč česká w ustech slowenských! — Někteří Čechové arci tuto morowau ránu češtiny pěkným jménem *atticismu* českého zahojiti aneb zakryti chtějí: ale kdo zná attické nářečí, ten se nad tím smáti musí, anť wi, že w tomto utěšený rozměr *wšech*

*) K poznačení této české klopnoti k literé *z* *í* *y* *ý* počal kdosi bájkou skládati w následujícím slohu: „Chytrý Jiří když w ty dny při cizích rybnících swíží píci swým klisicím žiti byl, chytil síti z bílých uťí, tisíc pídi i zšíří zdýlí, čtyři z jiwí pijící cizky atd.“ — Takowá blahozwučnost podobá se cele oněm maďarským weršům, u Beregszáziho str. 212.

Lövöldözök, szököm, nőttön nő örömöm;

Ólöm ökröm: töltöm sóló-tő özönöm;

Örömből ötször, sőt többször köszönöm,

Bövenn öntött gyöngyöd, örökös ösztönöm.

vokaliůw panuje, aniž kdy atticismus opovážil se obětovati některým vokálům k vůli, rozdíl pohlaví anebo počtu jednotného a množného, jak k. p. Čech: dáwní, dáwní, dáwní, cizí, cizí, cizí, a in plural. opět jen tak. We vlastině právě na opak, temné *e i u* w řeči zanedbáno, wyobcowáno, naproti tomu zvučné *a o* všudy rozšířeno, což ji tak zpěwnau a básnickau činí; a kdyby tolik konsonantůw nebyla utratila, mohla se i řečnickau a mudreckau státi.

Druhá chyba a obtížnost w češtině (i w polštině) na kterau mi na této cestě přátelé a Slawomilowé jak w Illyrsku tak i we Wlachách žalowali, jest ono nadužíwání genitivu na ujmu jiných pádůw a odtud powstávající nedostatek oratorického numeru. Jsau we starších českých knihách celé sady, anobř strany, kde mimo Genitiv, téměř žádný jiný pád se nenachází, ani Dativ, ani Accusativ, ani Vocativ, ani Locativ, ani Instrumental, anť je Genitiv, co Saturnus své dívky, všecy polhltil. Obzvláště mezi Genitivem a Accusativem jest w češtině ustawičný zápas a spor. Odtud tisíceré grammatické nesnadnosti a překážky, zmatky a zlozwuky, protimluwy a nedůslednosti. W Dobrowského české Mluwnici více stojí o Genitivu mudrowáno a napsáno, nežli o všech ostatních pádech: a konečně zůstává čtenář předce w té neywětší pochybnosti. Dobrowský žádá, příkladem Polákůw, aby při všech záporných sadách (negative Sätze), Genitiv stál: to ale žádná jiná řeč na světě nemá, a již proto toto jednostranné pravidlo státi nemůže. Dobrowský stawil swá grammatická pravidla wětším dílem na šestidílné Biblii, a předce i tato není w upotřebowání Genitivůw důsledná, tak k. p. *Ezech* 34. ř. 4. stojí: „Nemocné nehojíte, zlámané neuwazujete a zaplašené zase nepřiwodíte“, kdeby dle Dobrowského státi mělo „nemocných, zlámaných, zaplašených.“ Anobř w samém Now. Zákoně jakowé haupání, skákání a chwění mezi Genitivem a Accusativem, k. p. *Rím* 7. ř. 16. „Jestliže *což* nechci to činím; a opět ř. 17. Ne já *to* činím; a opět ř. 19. 20. Nečiním *dobrého*, a poněwadž *čehož* já nechci atd.“ Neníli to swéwole a zmatek řeči, aneb aspoň zbytečné suptilničkowání, hloubáلكowání a odplašowání cizincůw od naší řeči? Tak stojí w Libušině Saudě se záporom hned Genitiv: „Kakobych já wody nemutila“, hned opět Accusativ: „U nebudu wám suditi swady“, aneb: „Nechwalno nam w Němcech iskat prawdu.“ Tak sám Dobrowský píše w Mluwn. str. 333. „Žádného domu celého nezůstalo“ — wofür man aber eben so gut sagen kann: „Žádný dům ce-

lý nezůstal.“ Tak *těšiti těšiwati smutné* má prey státi s Accusat. ale *potěšiti potěšowati smutných* s Genitivem: jeli zde mezi oním a tímto nějaký podstatný logický aneb grammatický rozdíl? Nalezáli se w některé řeči takowé wtipáčkowání? latina užíwá i při *solari* i při *consolari*, němčina i při *trösten* i při *vertrösten* Accusativ. Tak *nenáwiděti* w češtině se klade Genitiv (k. p. duše swé), we staroslawské pak Accusativ (*dušu swoju*). Jak pochybné jest české: Sulla dobyl Říma (část?); jak určité slowenské: Sulla dobyl Řím (rozumí se celý). — Čas jest tedy aby sme řeč naši oswobodili od tohoto přílišného počtu Genitivůw uwedauce do ní rownowáhu a sauměrnost pádůw. Rozmanitost se libí, jednotwárnost jest omrzlá. „*Ridetur chorda qui semper ludit eadem.*“ Co p. Hanka, w Časop. IX. str. 166. k obraně tohoto předmilenství k genitivu psal, to není dostatečné k tomu, aby sme se proto od Europčanůw, anobř i jiných Slawobratrůw, k. p. Illyrůw, dílem i Rusůw, vzdalowati měli. W obecném životě lid welmi dobře a moudře genitivu užíwá, totiž jen tam, kde on částečný (partitif) jest, kde se při něm podrozumíwá *kus, trochu, málo, něco částka, pochybnost*, k. p. newiděl si matky? t. j. trochu, kolik tolik z ní, znak a šlepěji, zdaleka, tmawě a nejistě; ale naproti tomu: newiděl si matku? t. j. celau, uplně, zřetelně, zblízka, z očí w oči. Tak: podej mi ruky t. j. kus, na krátký čas, k nějaké malé pomoci; naproti tomu: podej mi ruku t. j. celau, pevně, směle. Proto já nowější spisowné češtině štěstí přeji, že toto genitivné jarmo grammatikůw ze sebe swrhne a tím se ku prstonárodní mluvě zpátkem wrací a k jiným vzdělaným europejským řečem značně přibližuje a připodobňuje. S umenšením toho iikání a genitivusowání čestina mnoho získá na libozwučnosti a dokonalosti. Toto však, co sme zde řekli, nebud na ujmu a hanu češtiny slyšáno, jejíž zlaté klassické vlastnosti, jmenowitě časomíru, neporušenost kořenůw, krátkost slow a výrazůw, nekonečnou vzdělanlost, čistotu, jasnost a pronikliwost jejich zwukůw, její pochlebnau přitulnost k srdci, její způsobnost ne jen k básnictwí, ale i k řečnictwí a jiné, nimiž téměř všecy swé slawské sestry přewyšuje, my lépe než kdo jiný známe a wysoce wážíme: ale právě proto žadaliby sme z jejího krásného raucha všecy špíny a šplehy odstraniti. Tu jde ne o pochwalu toho, co již má naše řeč, ale o nabytí toho co jí ještě chybuje. Potom čestina přednosti a ozdoby všech europejských řečí sama w sobe spojí, důstojnost španielské, bohatost anglické, hlu-

bokost německé, lehkost a žertownost francauzské, sladkost a lahodu wlaské.

Mezi slawjanskau a wlaskau řeči mnohé jsau styčností a swazky jak co do *látky*, tak i co do *formy*, tak však že slawské větším dílem starší a původní, wlaské mladší a od nás půjčené býti se zdají; poněwadž se, nakolik známe, ještě nikdo o to nezasadil, my, co nám na naší cestě w oči padlo, zde sdělujeme:

I. Co do látky řeči

1. Stejnost zwukůw:

č=ce ci: cena (čti čena), cibo (čibo), ciaskuno (časkuno).

dž=ggri: oggi (čti odži, hodie), oggetto (odžeto, object); sr. *slaw.* džban, džber, hádže, Hodža atd.

l lj=głj: figlio (čti filjo), orgoglio, foglio, tagliare.

ñ=gn: agnello (čti anělo), degno (deño), ogni (oňi), signore (siňore).

š=sce sci: lasciare (lašare), scemare (šemare), scimia (šimia).

ž=ge gi, ju: genio (ženio), giardino, giusto.

2. Stejnost kořenůw:

baj bajka bajkář bájeti; *wlas.* sbagio, sbajaffare, sbajaffone.

běl bělý, bělohlawa, bele dwory, t. j. krásný; *wlas.* bello, bellone, bellezza.

berla, barla, brle; *wlas.* pirla, pirolo, pirolí.

berlín (břewno, Vogelstange); *wlas.* berlina, berlesca.

Běs, běsný, běsnost; *wlas.* bessu, bessu, besseria.

bláto: *wlas.* beletta.

Boh Bůh Bih, Bohota bohotný, božic božica (= wěštěc), božskowati (= frömmeln), nábožníček, pobožnůstka; *wlas.* bacchettone (sr. bahme), *franc.* bigot, bigoterie (sr. malorus. Big-Bog.)

bohactwo zboží; *wlas.* bogu, bogaggio, *fran.* bagage; bagatelle (chatrné zboží)

bříti, břitký, břitwa břítiti; brus brausiti; broj brojiti zbroj; braň brániti zbraň; bir zbir birda biřic (t. j. ozbrojenec); *wlas.* Sbirro, sbirera.

brloh brložiti; *wlas.* berlengo, berleggiare.

bruk brk brkati; *wlas.* brucco.

búda budka, *wlas.* bottega.

cac cacka cata, čac čac čača čačka, čačaný, cek cech cet ceta, cetka cetina cetule (cedule); *wlas.* zecca, zecchino.

Dodola jméno bohyně; *wlas.* Dondola jméno rodin.

drápati; *wlas.* strappare, tarpare.

hod, hodowati; *wlas.* godere, goduta.

hrba hromada; *wlas.* groppa, *něm.* Gruppe.

choditi, *serb.* oditi; *wlas.* andare.

kal kalý (= pěkný), kaliti (slow, = líčiti), kalota; *wlas.* a *franc.* gala, galant, galanterie.

Kok kuk, kokoš kokot kohaut, koka kuka (slepičí wejce), kukaně kokaně (siepičí hnízdo); *wlas.* cocco (wejce), cucagna (hra).

krpec, škorně; *wlas.* scarpa.

- kuta, kumstwo kmoť; *wlas.* coma, comane.
 kut, kutina; *wlas.* cantina.
 maženka; *wlas.* moglie.
 niwa; *wlas.* novale.
 nowce; *wlas.* nummi.
 očankati; *wlas.* incantare.
 páčiti se; *wlas.* piacere.
 pás, pojás, páška, pasmo pasmice, pasmowati pasmowáni, od pjati
 pnu; *wlas.* passamano.
 peljati odpelati; *wlas.* pigliare.
 pera, plur. pery (*slow.* = rty) odkud prawiti; *wlas.* parlare = mluwiti,
 jako ode rty, řeč řečníti.
 pinta (míra); *wlas.* pinta.
 plod, *staroslaw.* polod; *wlas.* biada (plody polní), *lat. barb.* bladum.
 pohan pogan pohaněný (nekrěštan); *wlas.* pagano.
 práce; *wlas.* prace (Gartenrabatte, sr. robota).
 pražiti praž, paráž pražma; *wlas.* bragiare, bragie.
 práwo; *wlas.* bravo.
 prawiti; *wlas.* parlare; sr. pera.
 přímo pramo; *wlas.* prima di me (přede mnau).
 puk pukance, puknutí, rozpuknutí; *wlas.* bugance (rozpuštění audu
 zima).
 put plí plet (Fleisch), putený putená (fleischlich, geil), putenost (Geil-
 heit); *wlas.* putana = smilnice.
 raka, rakew; *wlas.* arca, archa.
 robota; *wlas.* roba (towar, zboží).
 ručák; *wlas.* ruscello.
 run runa (u Slowákůw = row, brázda we winici), runiti (brázditi)
 od rygi rýti row; *wlas.* ronare (das Feldbauen).
 sad posaditi, posada; *wlas.* posada posata (das Niedersetzen eines
 Vogels).
 samar, saumar (= osel); *wlas.* samaro.
 srp, serp; *wlas.* — *fran.* serpe.
 sreťa stref ustreť; *wlas.* sorte.
 stan stánek stanice stanowiště, zůstávám; *wlas.* stanza stanza,
 stanziare.
 stanu ustanu ustávám, ustalý; *wlas.* stanco, stancare.
 stěna stínka stinka; *wlas.* stinca.
 straniti odstraniti; *wlas.* straniare.
 strawa strowa strawice, strawuji; *wlas.* stravizzo, stravizzare
 (slovo strawa i Hunové již ode Slávůw wzali).
 střela; *wlas.* strále.
 striga strigaun; *wlas.* striga strega, stregone.
 stupy; *wlas.* stamp, stampare.
 škeriti se, škvrna; *wlas.* schernire, scherna.
 štěp ščep, oštíp, tep cep; *wlas.* zeppa.
 tarča terč, trč od trčeti, trkati; *wlas.* targa, targhetta, něm. Tartsche.
 tep tepati; *wlas.* toppo.
 trápiti trampota; *wlas.* strapazzare, strapazzo.
 tríbíti (čistiti) třebný (čistý); *wlas.* strebbiare.
 trt, trťáč trtati; *wlas.* tartire.
 twaroh twarůžek twarožina; *wlas.* formaggio (sr. tvorjím a formo).

týrati; *wlas.* tirare.

Tur (bůh wojny, dawor, tábor), Turice, turně (u Dalemila), turnaj, turina turizna, skráceně trizna = hra a slavnost bojovní ke cti Turowi; *wlas.* torneo. *franz.* tournoi, *něm.* Turney. Turnir.

wdowa, *wlas.* vedova.

wrece wor worek, záwor od wru zawru; *wlas.* borsa borzetta; boracchia bursa.

žák; *wlas.* zago.

župan, špan, *lat.* středověké scabinus; *wlas.* schiavino.

Snad i *slowen.* opewadlo, *lat.* opus. a *wlas.* opera?

Sem patří i moj můg *wlas.* moi; twój twüğ, *wlas.* tuo tuoi; já *wlas.* io.

II. Co do forem řeči

1. Stejnost koncovek :

ina: šestina *wlas.* sestina.
sedmina — settina,
desetina — diecina.

jména míst s tauž koncovkou :

Lipina *wlas.* Fusina.
Žilina — Mutina.
Bukowina — Polesina.
Slawina.

ska sko: Lipsko *wlas.* Bergamosco.
Chlumsko — Comasco.
Slezko — Cremasco.
Horwatsko — Pomponesco.
Rusko — Tedesco (sr. Němčisko).
Polsko Polska Gerardesca.
Somosca.

ow owa: Krakow *wlas.* Padova.
Lubětowá — Mantova.
Dubowá — Genova.
Králowá.

ž: Paříž *wlas.* Parigi.

jména kmenní a národní :

an in on: Slawian *wlas.* Italian-o.
Morawan — Veneziano.
Rusin — Dalmatino.
Serbin — Florentino.
Slawon — Sassone.
Čakon — Grigione.
l: Španiel — Spagnolo.
Goral. Moskal.

anda: wojanda *wlas.* solanda.
kocanda — locanda.
palanda — polanda.

<i>ata eta ita ota :</i>	lopata	<i>wlas.</i>	bajata.
	odplata	—	balata.
	konnata	—	cagliata.
	podstata	—	carrata.
	oswěta	—	bacchetta.
	klewěta	—	calcetta.
	sketa	—	bajetta.
	teta	—	licetta.
	nesita	—	bombolita.
	tolita	—	carpita.
	dobrota	—	pinzotta.
	gednota	—	ballotta.
	sirota.		
<i>ola :</i>	stodola	—	bietola.
	mrtwola	—	bambola.
	tobola	—	cagnola.
	smola	—	fragola.

2. Částečný Genitiv :

Dej mi chleba,	<i>wlas.</i>	del pane.
wody	—	dell' aqua.
wína	—	del vino.
masa	—	della carne.
ryby	—	del pesce.

3. Zweličující :

tělo tělisko,	<i>wlas.</i>	corpo corpaccio.
doktor doktorisko,	<i>wlas.</i>	dottore dottoraccio.

4. Zdrobňující :

chyža chyžina chyžica chyžka, chyžečka chyžulka;	<i>wlas.</i>	casa casina casuzza casuccia casetta casucciola.
chudý chudičký chudina chudaš;	<i>wlas.</i>	povero poverello poverina poveretto.

5. Dwě zápírky (negationes) nedělají potvrzení :

Já nedělám nic;	<i>wlas.</i>	io non fo niente.
-----------------	--------------	-------------------

6. První a druhá osoba indicat. množ. počtu, a druhá osoba praet. množ. počtu :

gsmo smo (u Słowákůw a Serbůw)	<i>wlas.</i>	siamo.
gste ste	— —	sete, siete.
milnjemo	— —	amiamo.
milujete	— —	amate.
milowali ste	— —	amaste.
dá, dáme, táte, daliste	— —	da, diamo, date, daste, atd.

7. Passivum :

Dí-se, wěří-se, slyší-se, hodowalo-se, prodawá-se.	
Dice-si, crede-si, sente si, godeva-si, si vende.	

Jako u Slawjanu *čuti*, *čuje se* znamená nejen *fühlen* ale i *hören*, tak i u Wlachůw *sentire*. Srowněj i *jména*: Kocel a vlas. Consalvi; Košut Kosmatý a vlas. Cossutius, Cosmati; pak naše jména: Pán, Stopán, Sedmipán, Zeměpán a vlas. Frangepan, Caccopan, Marzipan atd. Šrow. i wlaská na slawenčinu silně upomínající jména rodin: Dalco, Doino, Draghi, Costoli, Codagora, Crastona, Cresti, Cubrian, Malco, Rados, Zurbaran atd. Jako w latinsko-wlaské řeči mnohá osobní jména na *o*, k. p. Cato, Cicero, Angelo, Tasso, Ariosto, Paolo, Rinaldo, tak i u Serbůw a Slowákůw, k. p. Milo, Rádo, Tešo; Jano, Juro, Ondro, Samo, Balo, Stano, Blaho, Blažko, Palo, Wanko, Slawko atd.

S těmito se mohau srownati i slawjansko-latinská slova, z nichž mnohá jistě od Slawjanůw k Římanům přešla, k. p. *holub poljub* columba palumba (Wiz pojednání o holubě w Příloze II.); *dom dŕim* domus; *pastýř* pastor; *hospod*, *hospodár* hospes; *štit* scutum; *pora tépory* *teprw* tempus temporis; *pant* *pať* pons pontis; *s-wiži swěží* vegetus; *wojatiti* vagire; *sljbiti* *snubiti* nubere; *orati* arare; *role* rus ruris; *rub srub* obruba rubež (rus. = hranice) od srubiti, rúbati (= zimmern), *lat.* urbs urbis (urbs tak se má ku rub srub, jako arca armus ku raka, rámě); *ko-ster koste'*, *ko-strug o-strog* (rus. a starosl. = hrad) od stru, stroj strojiti, *lat.* strues, ca-strum castellum; *ow owa owo* ille (olle) illa illud; a passiva ljubljus amor čili amos amose atd. Desítisyllabné terciny we wlaském básnictví, zvláště u Danteho, jsau, wyjma rýmy, rowny našim neystarším druhům weršůw, k. p. w Libušině saudu, w Kralodw. Rpisu, w serbských národních zpěwích. — Ostatně srowněj s tímto i to, co již na str. 107—108 o výrazech kupeckých ze slawenčiny do wlaštiny, francauzštiny a němčiny přešlých powěděno.

K těmto mluwnickoslovníckým důwodům přistupují ještě i zeměpisní; nebo wětší díl jmen měst, wesnic, hradůw, řek, wrchůw w horní Italii jsau slawjanského půwodu, jak sme to již w běhu tohoto Cestopisu příležitostě podotkli, a nyní zde ještě w ohlavení představujeme:

B. Bebe Bebion (Baba), Bobio, Belano, Belluno, Biella, Benak (Pěnak), Breme, Brenta, Brescia, Brianza Briganza (Bregunica), Buran.

C. K. Carpi, Colico, Como Chum, Corenno, Crema Cremona (sr. Kreml., křemen), Krk Kerka.

C. Cecina (Čečina), Cesana (Česana).

D. Dol, Dolo.

R. W. Fusina.

G. Garda, Garza (gorica), Grado.

J. Jader Jadria, Jakon Jakin (Ancona), Janova (Genua).

L. Laveno (jezero), Lecco, Legnano, Livenza (řeka), Lugano (jezero, lug Lužice), Lugarus.

M. Malghera, Malamoka, Mantova (sr. Man, Maneta Manata), Medak, Mediolan, Mela, Mira, Mutina (nyni Modena, sr. čes. Mutina).

N. Nalega, Nitra (jezero).

O. Olona (řeka sr. buď legi liana, buď Olen gelen).

P. Padova, Papia (sr. pop.), Parenzo (Poričie), Plawa (řeka), Polesina, Povera

R. Ravena, Rubano,

S. Z. Savoj (sr. Záboj Záwoj), Sila, Sirmio (Srem), Soča (Isonzo), Spina, Zerbio.

T. Tellina (Dolina), Terč Treč (hrad u Mediol. od Čechův zbořený), Ticin, Tessin, Trebia, Trebiš (Treviso) Tarviso.

U. V. W. Uderzo, Varena, Venda (hora), Venetia, Vicenza, Widin (Utine).

Dwojí jest domněnka o pojiti Wenetůw adriatických; jedni, k. p. Cato, Livius, Plinius, Ovidius, Justinus, Trogus, Silius, Marcianus a jiní odvozují je od Henetůw čili Wenetůw Paphlagonických, jenž se pod vůdcem Antenorem po Trojan-ské wojně sem přestehovali asi 1000 let před Kristem; jiní, k. p. Strabo, odvodí je od Wenetůw Belgických. Nám se ona-no první domněnka pravdovitější býti zdá, anť charakteris-tika Henetůw u Homera cele na Slawjany se hodí a srovnáwa se s tau, kterau později Scymnus Chius o Illyrech Jaderských napsal. Srow. Homerowu Iliadu od Wlčkovského, str. 207.

Zews na Sláwy hledí: — na ty Slawany klisodojné,
Mékojedy, krotké to lidi, všech spravedlivější.

A Scymnus Chius, u Lucia str. 17.

Illyros piissimos ferunt, justosque,
Hospitibus bonos, civilem amare societatem,
Studere vitae et moribus cultissimis.

I slova a jména Paphlagonická u Straba, Geograph. L. 12. zachowa-ná, odstranímeli řecké koncowky od nich, cele slawjanská jsau, k. p. Bagas (sr. Bog, Bohuš), Biasas (sr. Běs), Lokes (sr. Lokeš), Ratotes (sr. Rat aneb Rad, Radota), Zar (sr. Belizar), Manes (sr. Man), Gasys Ologasys (sr. gost gast) atd. Buď jak buď, Polybius výslovně praví, že se „Wenetové tito jazykem od Gallůw různili;“ jestli pak ani řeckého ani latinského jazyka ne-byli; jestli tolik slawjanských pozůstatkůw w prastarých jmé-nech míst, hor, řek, jezer atd. anobř i tolik wplywu na cizé

sausední řeči, starau římskau a nowau wlaskau, zanechali; tedy ani pochybowati nelze o jejich slawjanskosti. Slova slawská *paljub poljub* čili *palumba*, jak sme to w přiloženém pojednání ukázali, již u neystarších latinských básníkůw užíwaná nalezáme, k. p. u Plauta, asi 200 let před Kristem; odkudž wiďeti, jak dáwno již Weneto-Slávowé w Italii bydleli a s Latiničky sausediti museli, a jak prawdiwé jsau zásady Šafaříkowsy we Starožitnostech o předkřesťanském bytowání Slávůw w Europě. Naši neystarší dějepiscowé, Nestor, Boguchwal, Dalemil a j. to výslovně potvrzují, a sice tak, že tento poslední sídla Slawjanůw netoliko na horní ale až na prostřední Italii, až do Říma, rozprostírá w Kap. I. takto prawě:

Mezi jinými Srbowé
Odtud kdež bydlé Řekowé
Podle moře sie usadichu
Až do Říma se rozplodichu.

Slowem dějiny i zeměpis, řeč i obyčeje a tisíce jiných důwodůw a okolností to nepodvrátně potvrzují, že již we prastaré době, před Římany a Kelty, nejen w celé horní Italii, w Benátsku a Lombardsku, ale i w Helwetsku, Tyrolsku, w části Bawor, w Retii, w Noriku Wendo-Slávowé bydleli, a že strom žiwota wlaského má swůj kořen w půdě Sláwy.

Srownáwámeli toto polatinění a powlašení Weneto-Slávůw w Italii, s poněmčením Wendo-Slávůw w Němcích, tedy weliký mezi obojím nalezáme rozdíl. Latiníci a Wlachowé to učinili bez aumyslu a schwálného předsewzetí: Němci to ukartowali schwálně a zaumyslně; u těch tam bylo to wíce dílo náhody a geographického sausedstwi a smíšení: u těchto bylo to wíce dílo národní nenáwisti, sobectwí a jakéhosi zapeklenění; ti tam newedli protiřeči a národnosti žádné wojny a krweprolití: tito dlauhotrwanliwé boje, křížné wojny a vraždy ukrutné, jako Gerø; Wlachowé nikdy nehledali wykořeniti národní powědomost u lidu, newtiskali do slawjanských měst násilně swé osady, nebrali jim domy, role, města: Němci, dle swědectwí historie, všeecko toto činili. Wlachowé přijímali Slawjany do cechůw, do spolkůw malířských a uměleckých, anobř i do nevyšších auřadůw a důstojnosti, za císaře (jako Uprawdu a jiné), za papeže (jako Jana IV. z Dalmatie ze Slana † 641), za biskupy, knížata, bez rozdílu: Němci naproti tomu zákonem a přísahami odstrkowali Slawjany od řemesel a cechůw. Wlachowé nám odnárodnili jen málo kmenůw a krajůw: Němci i mnoho kmenůw i mnoho krajín. Wla-

chowé to učinili tiše, nezpozorowaně, wliďně: Němci klopotně, bauřliwě, diwoce; ti tam se oním skutkem nikdy nechlubili: tito zde se ním chwastají co nějakým triumfem w historii i w Nowinách, čekají a žádají aby sme se my jim zaň ještě poděkowali, a se samými pozůstatky a starožitnostmi oněch něšťastých kmenůw nestydatě šibalstwi a šidířstwi provozují, jako s podstrčenými a draze prodávanými Prilwickými modlami. Wlachowé to již dávno činiti přestali: Němci i w přítomnosti to ještě dělají i pro budaucnost laskominy magja osidla kují. — Nemůžeme se při této příležitosti zdržeti od projewení té žádosti, žeby k želání bylo, aby někdo obšírnau a důkladnau *Historii odnárodňowání Slawjanůw w Europě*, obzwlášť pak *Němčení jich w Germanii* sepsal od neystarších, do neynowějších časůw. Studnice k tomu muselyby se arci wětším dílem w europejských, jmenowitě w německých archiwech hledati, a wšak i podaje, powěsti a zpěwy, obzwlášť u pozůstalých ještě Lužičanůw, Kašubůw a jiných užiti a proto cestowati. Při tom wšak muselaby se *mrawna* cena tohoto, w historii swěta jediného, skutku nestranným pérem a s Herderowskau humanitností ukázati; wyjádřiti by musel spisowatel, co jest wětší cnost: cizých práv šetření čili setření? co krásnější zásluha o člowěčenstwo: či boje, krweprolěwání, otročení, potlačowání, zkáza a smrt, jako na straně Němcůw; čili pokoj a pracowitost, rolnictwí a kupectwí, domácnost a radohostiwost, swoboda a žiwot, jako na straně Slawjanůw? — anť mnozí Němci pořád ještě se tímto ohawným dějem hrdě vychlubují, považujícíe a zwelebuující jej co nějaké národní hrdinstwí, co wítězstwí germanské energie a síly, co důkaz prey šlechetnějšího německého ducha, a Bůh wí co ještě (srow. Allgem. Zeit. 1841. Beil. 143.). My arci jináče o tom soudíme, držíce to za herostratickau sláwu, za neywišší škwrnu w historii europejských národůw, za hanobu lidského pokolení, za pošlapání neyswětějších práv člowěčenstwa, za zneuctění křesťanského, k tomu co prostředku bezbožně užíwaného, náboženstwa, za národní, politowání hodnau, zaslepenost, za barbarstwí a laupežnictwí, za krádež a vraždu na neyvyšším stupni, za bezpříkladnau ukrutnost naproti newinnému, tichému, pracowitému, pokoje milownému bratru a sausedu, za kterauby se aspoň oswícenější potomci již hanbiti měli. Komu ze Slawjanůw nepění se srdce při takových zločinstwích, koho oko zůstane suché při takowé strašné národní tragedii? Já aspoň, již co mládeneček, ko-

likrátkoli dějepis tohoto násilného odnárodňování a němčení sem čítal, krev a srdce za několik dnůw ukojiti sem nemohl a nemohu posawad. Když jsem w Kronice Matauše Pařížského to místo četl, že když Mongoli r. 1243 z Asie do Europy wpadli, všudy prey před sebou to rozhlašovali, že přišli „*propter furorem Teutonicum sua*“ (t. j. Mongolůw) *modestia temperandum*“ hned se mi ta myšlénka namanula, že tu Mongolové nepochybně toto potlačování a odnárodňování jiných, obzvláště Slawjanských, národůw před očima měli, tak že powěst a žaloby o tom až k uším těchto diwochůw pronikly. A tak hluboce uraženého národu neostýchají se někteří (k. p. Maďaři) ještě až posawad bolestně dotýkati a nové rány jemu dělati! Sám dobrý Herder, ačkoli in theoria to činil, předce in praxi se nemohl cele od tohoto germanského, Slávům kde jen možno křiwdu a škodu činícího, neduhu uzdrawiti; i on jednoho z neypamatnějších mužůw našeho národu, totiž Komenského, tohoto Horlislawa dle jména i ducha, německému národu přiwlastňuje, srow. *Briefe zur Beförd. d. Human.* Riga 1793. Saml. V. p. 31. kde píše: „Wenn ich Einen Mann unsrer Nation (denn warum sollte man Böhmen und Mähren nicht zu Deutschland rechnen?) mit dem St. Pierre (slavný francauzský spisowatel) vergleichen möchte; so wäre es Comenius, und dies gewiss nicht zu seinem Nachtheil.“ Tak hle nejen kraje, řeč, kmeny; i slavné muže nám berau: Husa nám wzal Pölitiz, Komenského Herder. — Pruská vláda pohříchu! ještě i nyní, ač jen skrytě a tiše pokračuje w tomto barbarském díle germanizování ubohých Lužičanůw a Kašubůw. Sám Fridrich II. od Němcůw Velikým zwaný, byl hrozně tímto ďábelstwím posedlý; on wida u počátku swého kralování r. 1740., že wúkol Berlína a Postupína větším dílem ještě Sláwowé bydleli a řeč swau mluwili, powolal z jiných krajůw 12,000 německých rodin ku germanizování těchto Wendůw tak, že ty německé rodiny schwálně všudy mezi slawjanské osady, anobrž domy a rodiny podrobně rozdělil; Němcům větší práwa a swobody dal, auřady jen Němci obsázel. a tak přes čas swého panování za 46 let téměř úplně slawjanskau řeč a národnost w těch krajích zničil a wyhladil. I když Slezsko dostal, jeho prwní péče a práce byla ta, že několik tisícůw německých rodin tam rozhostil, aby tito, co kobyvky a hausenice, strom slawjanské národnosti obhrýzaly a sežraly. Kašubové w Pruském wojsku při učení se němčině trestání a žalařování anebo odměňování býwají. Když nynější král Pru-

ský w Lužicech cestowaw k českým hranicem přišel, prwní jeho otázka ku průwodčím a wítajícím ho byla: „Bylili Němci čili Sláwowé prwnější a starší obywatelé w Čechách?“ Z této řeči snadno zawíratí na aumysl a záměr. Ještě nyní w těchto našich dnech, jakýsi Němcošil to Polákům pod Pruskau Władau stojícím za zlé měl, že na sněmě Poznańském o „*b. ide Landessprachen*“ mluwili, a že swau řeč a národnost prey obecnému dobrému celého králowstwí (t. j. Němcům) obětowati nechťejí; srow. *Allgem. Zeit.* 1841. číslo 183. Anglickoněmecké lidomilstwí pracuje jedním a týmž časem na wymanění Židůw a černochoůw a na podmanění, ba možnoli wyplenění Slawjanůw, aby pak mizerné jejich různiny a pozůstatky onino pojohnbulliti tito podeutschmichliti mohli. — Ptámeli se na studnici ze které tato zpupnost a osobowačnost Němcůw vyplývá, a na pudidla, která je k těmto nesprawedliwostem wedau, tedy neyhlawnější jsau: na jedné straně přílišná skromnost a popustiwost, nekonečná různowost a odtud vyplýwající slabost našeho národu; na druhé straně duma a náobrazu Němcůw, to jest, to příliš vysoké domnění, které oni sami o sobě, o vlastnostech a zásluhách swého národu mají. Marnomyslní a samochlubní jsau Čiňané a Francouzové: ale nad to Němci. Nyní ještě w našich těchto oswicených časích provozují oni hnusné modlarstwí a nestydaté, bohorauhání se swým národem, jako k. p. ztrěštěný *Rohmer*, w knize „*Deutschlands Beruf in der Gegenwart und Zukunft*“ kde Němce nazývá „centrum člowěčenstwa, střeidiště celé wzdělané země, prwotinami lidstwa, národem takowau plností wloh a darůw od Boha ozdobeným, jakowau žádný jiný — prwními slauhy a nástroji wyššího pořádku — kněžími božího králowstwí — německá přirozenost nosí prey na sobě znak neywyššího duchowního panstwí — Německo jest prey určeno ku constitučnímu kralowání nad onau obcí, která Europau sluje — tento králowský národ má prey neywyšší zpráwu a wůdcowstwí míti, anť on neyduchownějši, neyšlechternější a neyurozenější, we všech částkách neywzdělanější, neyschopnější w Europě jest, ozdoben králowskými dary, u Boha w neywětší milosti stojící mezi všemi národy, které historie zná.“ — To hle jest rozhlášené německé swětanstwí! to swětoobčanská láska! Tak hle i ten ubohý národ židowský, jenž se za miláčka božího držel, našel swau opici. My by sme proti tomu to smradu vlastní chwály nic neměli, anť proti bláznům sami bohowé nadarmo bojují — kdyby on Němcům kotrbu neomra-

čowal a mozek nepodpalował k páchání k nebi wolajících křiwd naproti jiným národům. Než podobná samozaslepenost a sebe-přecenění jsau původem toho, že Němci jiné, podle jejich zdání nižší a od Boha opowržené, národy nepokojejí, potlačují, wšeecko germanizowati a německého toho štěstí účastné učiniti chtějíce. To je blud, nejen potupy ale i odporu hoden! — Prawdu píše p. *Solowjew*, w ruském spisu: *Moskwan* 1842. čísl. 5. „I tiskem hlásají i ustně mluvějí Němci, že plémě slawjanské není zdolné k tomu, aby samo sebau jestowalo, že jest látkowinau a materialem, k jehož obdělání powoláno jest plémě germanské.“ — Nu ale kteréže jsau prostředky proti tomuto zlému? — Wzájemnost, opět wzájemnost, a opět jen wzájemnost! Kýž pak již jednau w Europě toto národosálenstwi přestane. Řeč, obyčeje, literatura, děje předkůw, anobř i sama jména krajůw, wesnic a starých rodůw zdržují národ s čarodějnuu mocí od cizinstwa: a bytby někdy násilným okolnostem něco i popustiti musel, předce w jádře národu pořád národní rozpomínky a tužby tlejí a wybuchnu s hrozným hřímáním kdy a kdeby se nikdo nenadál. Sám od několika století již w Saském Starohradsku zněmčený slawjanský rolník (Altenburger) po ztrátě řeči drží se ještě pewně swých zwykůw, swých her a swého oděwu, a nenávidí swého odslawenitele. A sama jména Slawjanům wyrwaných, nyní slawných měst: Berlín, Branibor, Breme, Dražďany, Lipsko, Lubek, Winary, Štětín atd. věčítým budau w děje = a zemepisech pomníkem tohoto germanského nečłowectwí a znečłowěčowání jiných. Tato města jsau slawské Nioby, bolesti a zaufáním nad swými zamordowanými dítkami zkamenělé. — Anobř i ona mnohá slawjanská, w tomto pohlcowání Slawjanůw polknutá, ještě posud jakž náleží nestráwená, slova w němčině, zwláště w Sasku, jak we knihách, tak i w prostonárodní mluvě, žalují a wždycky žalowati budau na tuto národní welkowraždu. Hodná věcby byla aby nám někdo tyto slawismy w němčině tak sebral a sestawil, jako to již Leška a Dankowský učinili se slawismy w maďarčině. My k tomu zde aspoň nawěští dáti a počátek učiniti chceme abecedním pořádkem:

Beisker piskor; *Billich* plch; *Brünchen* beránek; *buchein* pochen, bauchati; *Bulle*, sr. John Bull (u saských Angličanůw) wůl; *burzeln purzeln* burcowati; *Dürmel dürmeln* dareba daremník; *Dohetz* dehet smola; *fauchen* faukati; *Gerlitz* druh sliw u Zhořelce rostaucích; *glupsk glupisch* hlaupě hlaupský; *Granitz* hranice; *graupet* krupatý; *grob grobian* hrubý hrubjan; *Gruppe* hrba (slow. = hromada); *Hallunke*

holomek; *Hanke Anke* hánka od hnauti, sr. shybadlo; *Hansa Ansa* auza waza wazba swazek; *Jauche* jucha jicha; *Jausen* južina, od juh gih; *krätschen* kráčeti; *kreischen* kričeti; *Kürschner* krznár od kora korazno koža; *kums kumis* kwas kyselost; *kuks kus*; *kweilen* kwíliti; *Kweweten* *Zweftchen* kwěty cwety, zvlášťe bezowé; *latschen* den Fuss krumm *latschen* wláčiti; *Lootse* lodník; *mantschen* máčeti; *Metzger* masar mesjar; *Ne, Ne Ne* (místo Nein) ne; *Nischt* nie, ništ ništo; *Nüstern* nozdry nosdíry; *Ok* (w Polabj) oko; *Peitsche* bič; *Peltschaft* pečet; *Pflug* pluh; *pipeln* piplati; *Pimpaum* pupawa, pupen (Leontodon Taraxacum); *Plätte Flotte* plt plutew; *Plautzchen* plúcka plíce; *pomäti* pomalu; *Possen* posun posunky; *Punt, Brete Punt = Breite* Strasse (w kraji Bodricůw) paut; *Quark* twaroh; *Quarz* škwarec; *Ranke, ranken* ruka rěka t. j. ručičky, wětwe, úponky u rostlin nimiž se co rukami chytají; *Retschke* (w okolí Lipska) řečka řeka; *Riz, Rizenpulver* (w okolí Bodricůw) t. j. *Pulverhorn* od roh riz rožni, roh ua prach; *ruschein* rušati (pols. hýbati se, pospichati); *rutschen* rušiti se, řiceti; *Waar Waare* towar (možno, že syllaba *to* již u Sláwůw wynechána, tak jako u Slawákůw porisko místo topořisko); *Siedel siedeln* selo sedlo seliti sidliti; *steppen* štěpiti wyšiwać; *Stieglitz* stehlík; *Streit streiten* stret ústřet střetnauti, polab. stridje, pútka boj; *Srip* šib šibati; *Schluken Schluckern* slíwky, slow. sljúky; *Schmetten* smetana; *Schöppen* *Schöppenstuhl* župa župan, *Schöps* skop; *Schraube* sruš wrub rub; *schüttler* řidky; *Töpe* (Taufe) topa potopa, kaupel; *Tresse Tressen* třasně třísne od třeseni; *treuschen treschen* třísiti pršeti; *trudeln* truditi; *Vampir* aupír; *Zeisig* čížik čížek; *Zieche* těha cieha ciecha ceycha. Sem patříjí i slawjanské, způsobu mluwení we Starohradsku (Altenburg): *es geht Regen* dešt jde místo *es regnet*. Srow. jiné rudnicíw se týkající názvy we Výkladu ku Sláwy Dceře str. 220.

Co jsau krůpěje krwe na rukách a rauchu laupežníka po spáchané vraždě: to jsau tato a těmto podobná slawjanská slova w němčině. Jejich ochroptělý zwuk wolá: „Kaine! kde jest Abel bratr twůj? hlas krwe jeho wolá ze země k nebi!“ — Škoda jen že někteří Slawjané sami w tomto bludu a hrěchu Němce utwrzují. Tak píše spisowatel knihy: „Slawen, Russen, Germanen, Leipzig 1842“ o Lužických Slawjanech na str. 7. a 213. „Cožeby prey i neywraucnějši obrance národnosti národku asi z půldruhastatisíce duší záležejícímu a všudy wúkol Němci obklíčenému, jiného želati mohl, než aby okamžení jeho rozhodnutí t. j. germanizování brzo přišlo. Wendo-wé lužičtí jsau pro Slawjanstwo ztraceni, tak jako Lutiči, Drevané a jiní slawjanští kmenowé w seweru Německa. Proto se samým Slawjanům (kterým?) snažení některých mladých mužůw w Lužicech, usilujících se národnost swau zasaditi a zotawiti, nic jiného býti nezdá než hra a žert (to jest i nepravá i ukrutná wýpověď!) — Od obau těchto sausedních Wlad (pruské a saské) nic jiného k žádání nepozůstává, než aby germanizování Slawjanůw w Lužicech jejím pokojným chodem krá-

četi nechaly. "Podiwná rada, nedímli zrada, raditi hříšníkowi aby i dále hřešil, zlodějowi aby pořád kradl a wrahowi aby nejen narazil ale i cele dorazil. Pán spisowatel zde klín klínem vyrazí a jedno zlé druhým naprawiti chce: on ponuká Prusům a Sasům slawjanské Serby w Lužicech co kořist a odměnu za to, aby se se západními Slawjany proti východním Slawjanům wojensky spojili. Než kterýže Slawjan má práwo, neřku celý kmen, ale i jen jedno město, anobřž jednu duši národu swému wzíti a cizozemcům pro jakowaukoli příčinu, a pod kterýmkoli zámyslem darowati anebo popustiti? My z naší stránky a s námi nepochybně všickni upřímní synové Sláwy veřejně a slawně se proswědčujeme a protestujeme jak proti této radě onoho nejmenowaného Slawočecha, tak i proti následování jí od Němcůw! — litující srdečně že w oné, tak mnohých krásných prawd a myšlének plné, knize takové škwrny a samowraždné zásady se nalezají. Lidské jest zblauditi a zhřešiti, ale satanské w poznaném hříchu pokračowati. Jen Jidáš i po napomenutí přijatém od toho, jež zkaziti chtěl, twrdošíjně we zradě a zlobě swé až ku vlastní propasti pokračowal. Naše křesťanská rada jest cele jiná, totiž ta, aby se bratři Němci již jednau na pokání dali, aby aspoň nyní již plnili IX. a X. boží prikázání, aby potomci w oswícených časích maudřejší a člowěčtější byli, nežli jejich předkové w duchovní mráкотě, w pěstním práwě žiwši. Co surowost a hlaupest dáwných tmawých století zawinila, to najde odpuštění; nikoli ale to, co oswěta a vzdělaná zaumynlost zlého páchá. Že Lužičanůw již *málo* jest, to tím silnější podnět k jejich uchránění. Co pak má arithmetika s práwem a s mráwností společného? Dokud kde i jen jediný Slawjan žije: dotud tam celý národ. Naším zdáním neylépe by učinili naši Lužičané, kdyby příklad Slowákůw následující k české literatuře a řeči se připojili: tímby i oni mnoho získali i Čechové. Chwalitebnější a přirozenější jest Slawjanowi státi se Čechem, nežli Němcem. Jestli se Horwati k Illyrům, jestli se Rusini k Welkorusům pozdwišli a přiwtělili: pročby to Lužičané, na počet menší, učiniti nemohli? Oni jsau krom toho neyblíží bratři a sausedé Čechůw, oni někdy skutečně i k české koruně přináleželi, oni jsau českými osadníky, vyhnanci a Husity z husta promícháni. Mezi serbštinau w Lužicech a češtinau sotwy jest wětší a podstatnější rozdíl, nežli mezi slowenčinau w Uhrách a češtinau; w Lužicech jsau jen asi 2—3 podnářečí, u Slowákůw pak téměř 5—6. Každá menší a slabší částka Slawjanůw

ať se k literatuře větší a silnější, sobě stejnorodé, částky dobrowolně připojují. Slowenské nářečí jest z logického i aesthetického ohledu dokonalejší, než české: ale Čechomorawanůw více jest téměř dwakráte než Slowákůw. Možnější a snadnější věc jest to, aby se *dwa* millionowé Slowákůw počestili aspoň w literatuře, než to, aby se *čtyři* millionowé Čechomorawanůw poslowenčili. Oběť w takowýchto poměrech a okoličnostech učiněná není ztráta ale zisk, ona jest oběť přinešená na oltář matky Sláwy. Pamatujme na ono Dobrowského, štěstí i neštěstí, nemoc i lékařství našeho národu tak stručně a uhodně obsahující, orakulum: „*Němci byli opatrnější, nežli my nesworní Sláwowé! vždyť proměny a odlišnosti we wesnicích nelze za doricke, attické a jonické nářečí držeti!*“ Kýžby tuto, nikdy dosti opakowanau býti nemohaucí, výpověď wrabci ze střech w celé Slávii bez přestání kázali, anobřž samoswojným a hluchým rozdrapowatelům našeho národu w uši hřímali! Chraňme se rozkatování našeho národu na nescíslné častečky a kmenky, nářečicka a malokramářské literaturky: dostiť to již weliké neštěstí proň, že jest rozečtwrcen.

D I L III.

HLAVA I.

Tyrolsko; Stelvio; Mals; Inomostí, Šarnice.

Pln těchto a těmto podobných myšlének opauštěl sem Itálii a vstupoval do Tyrolska, kde tyto myšlénky a city bolestné, bohužel, ještě jen nowau potrawu nalezly. Bůh wi, co z toho bude — řekl sem sám k sobě: — zase cestuješ k těm, jejichž nenáwist Slawjanůw wždycky si nenáwiděl a nenáwidíš posawad. — Co mi však w této ostudě jakowé takowé polehčení působilo, to byly dvě okoličnosti, totiž jedna onano w Benátkách nám daná Kralewićowská náputnice: „Nejsau rowná nyníjší utrpení budaucí Sláwě“ — která ustawičně w uších mých zněla a co anjel těšitel mé kroky sprowázela; druhá přízniwá okoličnost byla ta, že myšlénky tyto nezůstaly němé a w duši wryté, nýbrž že sobě průduch učinily w rozmluwě s jedním mladým, mnohostranně vzdělaným, a vlastní zdravý saud o wěcech wynášejícím Němcem, jemuž jméno *Emil Feuerlein*. On se w městečkn Morbegno k našemu wozu připojil, byl rozen z Württemberského kraje, z osady Wolfschlugen, kde jeho otec kazatelem on pak jeho pomocníkem byl. Pro dokončení swé vzdělanosti putowal w Itálii. Schiller byl jeho krajanem a miláčkem; na Götheho se hněwal, že prey tak weliký duch, vlastně předce tak málo udělal, on jej nazýwal německým Epikurem; Wínarský dwůr prey cele jeho Genia ochromil; jeho romány jsau školy nemrawnosti, jeho truchlohry jsau bez činůw a jednaní, nezdařilé nápodobení Shakespeara: jeho domáci žiwot prey pohoršliwý a jeho smrt, které se prey co chabec bál, směšná. — Já nemoha se zdržeti wskočil sem mu do řeči, řka: pane! já naproti tomu welikým jsem ctitelem Götheho. I proč? řekne on. Mezi jinými zwláště i proto, že Göthe, Herder, Grimm a Adelung byli vlastně prwní, jenž w Germanii proti antislawským předsudkům pracowati počali,

národní slepau nenáwist porazili a prawě člowěčenským citům i náhledům cestu klestili. Newím jak tu zásluhu prawě Göthemu připisujete, řekl p. Feuerlein. Já ji připisuji co očitý svědek, saused a z částky spoludělník Götheho w Jeně, kde sem se často o tom s ním osobně smlauwal a jemu na žádost i několik slawjanských národních písní přeložil. Anobrž on se i slawjanským nářečím, jmenowitě českému a serbskému, učil a sice we wzešlém již věku.

Již sme se weždy více blížili na chlum Wormské jho čili Stelvio (sr. Stlp, Stolb, Slúp) zwaný; cesta wedla křiwolakem, tak řečenými galleriemi, nad nimiž pewné střechy, aby sněžiny čili lawiny pocestných netrefily a cestu nezasypaly; Silnice tato, Napoleonem zaměřená, Františkem dokonaná, tak záwratná a předce tak bezpečná, důkazem jest toho, jak lidský důwtip i tu neyohromnější přírodu přewládati a ji k tomu nutiti umí, aby kde nechce působiti a wydáwati aspoň trpěla a slaužila. Šťastní mocnářowé, že na takowá díla swá jména připnauti mohau! Jen málokde kréma aneb hostinec liduprázný, nebo zdejší hostinští od vlády 300 zl. stříbra ročně dostávají, jen aby zde bydleli a pocestným ku pomoci byli. Tu již nebe surowé, powětrí chladné, skaliska nahá a černá, rozpadliny a rokle propastné, příroda strohá a skaupá. Wěru se nediwím, řekl sem, že zde Winkelmann jeda z Italie do Němec, do těžkomyslnosti upadl a smyslůw pozbyl: já sám se téměř w podobném nebezpečenstwu nalezám, a nikdy bych pocestným neradil aby z Wlach do Tyrolska putowali, nebo to jest z ráje do očistce. Najednau octli sme se w Siberii, sněh před námi, nad námi i pod námi; kde pak sněhu nebylo tam kamenité moře. Nikde sme tak mlčeliwí nebyli jako zde, každý jen do sebe pohřížen. Netoliko mluwiti ale i dýchati se tu člowěk obává, aby tuto věčnau tichost nerušil, tuto přírodu we hrobě pochowanau nenepokojil. Neuzříš tu, nedímli ptačátka w powětrí, ale ani čerwička ani bylinky na zemi. Hněw Stwořitelůw musel toto skáli tak roztroskotati a rozmetati. Tatry slowenské jsau též wznešené, ohromné, ale jejich pohled má cosi weseleho a přiwětíwého: Tyrolské hornatiny jsau strašný skaloskelet, jsau smrt bez masa a kůže jen bílau plachtau sněhu oděná. Když takto téměř zkaměnelí u prostřed těchto kamenůw asi za 5 hodin mimo kamení a sněh nic sme newiděli, mimo wrzání wozu a tlučení srdce našeho nic jiného sme neslyšeli: tu hle přichází nám w ustrěty muž vysoké a vážné postawy, poloswětským polokněžským rauchem oděný, kališek

a láhwici rosolkau čili rumem naplněnou w rukau nesa s přiwětíwým nás wítáním a nukáním. Tato část wrchu sluje Alpiano dello Stelvio, na lewé straně cesty stojí kostelík a wedle něho příbytek duchowníka. My použiwše tohoto radohostinstwí, nawštíwili sme neyprwé chrám, jenž zde od vlády pro pocestné, pro hospodské a pro dělníky cestu tuto opravující wystawen, od místokrále Rainera oltárním obrazem S. Wawřince, od místokrálowny jinými swátostmi obdarowan jest. Asi 60 duší hlásí se k této faře. Kněz se jmenuje Canonicus *Philippus de Nesini*: jak sme se zadiwili, když sme do jeho příbytku wešli a on nám swau rodinu t. j. dva syny a dvě dcery, představil a to beze všeho ostýchání! Muž tento jest nyní wdowcem: we mladosti swé oddal se stawu duchownímu, pak wystaupiw z něho oženil se a zplodil 7 dítek; z nichž jeden syn w městě Bormio, zpráwcem Nemocnice jest, též w manželstwí žijící; druhý syn práwě se též ženiti zamýšlel. — Manželka Nesiniho před několika léty zemřela: po wystawení tohoto kostelíka zde, nikdo nemohl nalezen býti, kdoby zde auřad kněžský zastáwati a bydleti chtěl. Sám Filip Nesini starec nyní 70 letý se k tomu odhodlal: na zvláštní přimluwu rakauského dwora dal papež k tomu přiwolení, aby tento muž, co býwalý kněz a nyní co wdowec a otec, zde auřad tento konal. Máť ročitého platu 611 zl. 40 xr. str. Jeho matka byla hraběnka z Mooru, jeho bába kněžna wlašská.

Asi čtvrt hodinky od tohoto kostelíka jest hostinec Santa Maria de Stelvio, z pahrbku jeho na lewici otwírá se pronikawý wýhled do Šweycarských zelených strání a dolin, plných šweycarských stodol a pastýren, dobytka a kraw. Ach jak okrálo oko a srdce mé tímto pohledem. Stál sem zde co Mojžiš na hoře *Néboh* před krajinau Kananejskau, mlékem a medem oplýwající. Ještě asi půl hodiny cesty tu mýto, tu slaup s nápisem hranice mezi Lombardskem a Tyrolskem ukazující. Tento chlum jest neyvyšší punkt na této cestě, a tato cesta neyvyšší wozní cesta na celé zemi, totiž 8663 střewićůw nad mořem powýšena. Wúkol a wúkol strmějí ledowí jehlancowé nad oblaky, mezi nimi neyvyšší jest *Orteles* zwaný, na jehož temeno teprw nedáwno jeden lowec poprwníkráte se wydrápal, začož i od arciknížete Jana odměnu dostal. Tu sněh a led wěkuje: čas mnohostoletý bezwládně se rozbíjel o ohromná čela těchto tytanůw. Sem hle, řekl sem k mojim druhům, sem do těchto hlubin a roklin aneb na tento chlum Orteleský patří gothický Medulánský chrám s jeho ozrutnými balwany, ropauchy a kon-

čaurý, s jeho tmau a studeností; zdeby stál na swém místě a we swých živlech: zdeby našel swé podobizny, druhy a odpowědné okolostojícnosti. — Tyrolský kraj, Medulánský dóm a Klopstokowa Messiada do jedné wrstwy náležejí: všudy ozábliwá wznešenost a dlouhochwilná krása. — Dolů jede se ještě strmějším srázem, tak že silnice s galeriemi zdají se na tuto horostěnu jen co wlaštowičí hnízda přilepeny. Trafoi jest prwní wesnice tyrolská, pak Prad, Schuldern; všech domy a střechy, již sami w sobě špatné, byly onau wichřící, která nás u Komu přikwačila, cele rozčechrány a zbořeny. Ode 38 let nepamatuji zde podobné bauře. Nářečí německé zde chroptawé: twáře podlauhowaté, posunky licoměrné, lid mizerný a blbý, způsob oděwu newkusný, obyčeje otrocké. W Italii rozšířen jest mezi všemi stawy cit rovnosti a powědomost swobody; i ten žebrák almužnu prosící hlavu přímo nosí a w oči rowno hledí: jináče zde, již w prwních wesnicích klobauky a čepice před našim wozem z daleka dolů bráno, plaziwost a otrlost s otewřenau hubau tkwí na obličejích. Nám samým se we woze na celé cestě nikde tolik neziwalo a nedřímalo jako w Tyrolsku. W městěčku *Mals* zůstali sme přes obědy; sotwy že sme zesedli z wozu, hostinský, dobromyslný muž, pln strýčkovského zdwořilkowání, wedl nás na prwní poschodí do prostranné síně ku stěnám, kde w rámech za sklem, na způsob obrazůw, byla se všemi krásopisnými čirýčarami napsána jména těch císařůw a císařowen, králůw a králowen, knížat a kněžen, kteří co hosté a putující swau přítomností tento hostinec poctili, zde obědowali anebo spali. Rok a den jejich příchodu a odchodu swědomitě zaznamenán. Zde mezi jinými stála i jména našeho neyjasnějšího nyní panujícího císaře a císařowny, ani na cestě ke korunowání do Medulánu zde noclehowati ráčili. W předsíni wisi zaprášená a ošumělá podobizna *Suwarowa Rinniského*, prwní to i poslední Slawjan, kterého sem w německých krajích a přibytcích spatřil. Jak pak tento sem přichází? ptal sem se hostinského. „On nám a celému slawnému dworu Rakauskému w čas francouzské revoluce znamenitau pomoc a službu prokázal.“ Nu, odpowím já, tato Waše wděčnost wěru wší cti a následowání od jiných hodna jest. Odtudto až do Inšpruku té měř každý dům obrazem, někde i třemi čtyrmi, nějakowych swatých ozdoben jest: škoda jen že obrazy, aneb raději mazaniny tyto, tak welice oko urážejí a wkus lidu psují. Pewnost *Einsterminz*, kde sme wečer při měsíčku jeli, jest opravdowé strašidlo, auzkostí a hrůzau pocestného naplňující. Od-

tudto jeli sme, chwála Bohu! celau noc, wětšim dílem wedle řeky *Im*, přes Ried, Landek, Imst, Nassereit čili Nazoray kde sme ráno snídání drželi. Zde pohled na ženštiny téměř ke smíchu nutí: černé, široké a vysoké čepice co řešeta na hlavě „Schwatzter-Hauben“ zvané, od městečka Schwatz, kde se shotowují, dávají jim diwokau nelepau postavu a ženštiny nezpůsobné ku práci činějí, anť při každém sehnutí hlavy celá ta věže spadnauti aneb hrdlo zardausiti hrozí. Mezi wesnicí *Platten* a městečkem *Cirl* spatřili sme na laukách pastýřůw, jenž owce a koně pásli, majíce nad sebau červené nádeštníky, jako u nás měšťané a měšťanky, anť právě tehdaž poprcháwalo. W blízkosti Cirlu, asi hodinu od Inšpruku, jest powěstná strmá skála čili zeď Sw. Martina; asi 200 střevícůw od země jest w ní díra a před ní dřewený kříž, na památku oswobození císaře Maximiliana I., jenž zde honě kamzíka tak nebezpečně zalezl, že měw nad to podkowice na botách zatupené, skrze sedláky na prowazích dolů spuštěn býti musel. Z této případnosti nadělali Tyrolčané množství všelických nechutných zázrakůw a pūwěřčiwých rozprávek.

Inomostí čili Insbruk leží nad řekau Inem, jest hlavní město Tyrolska. Stawitelstwí jest cele staroněmeckého slohu ze středowěku. Wrchowé okolní cele sněhem pokryti. Prwní co zde přichozímu w oči bije, jest to weliké množství klášterůw a mnichůw; potkáwali nás na cestě celé zástupy Servitůw, Ligorianůw, Kapucinůw, Františkánůw, Praemonstratensůw a Jesuitůw, což sme ani w Italii nespatriili. Jesuitské Collegium a Františkánský klášter zaujímají celé ulice. I Čechůw sme zde drahný počet našli; mezi nimi pán Kuřák, professor Pathologie a Physiologie, nám přátelské služby w ohlédání města prokázal; znamenaw jeho krásné dary ducha i nemalé wlastenectwí přišeptal sem mu položertowně poloopradowě: „Cizi proso oháníš a twé wrabci pijí.“

I zdejší chrámy a obrazárny, anobrž celé Tyrolsko honosí se peřím slawjanského umělce. Jméno *Martina Bohumila Poláka*, od swé polské vlasti tak jmenowaného, všude se zde čestně ozývá; kde a kdy se narodil, nelze bylo dopídití se; okolo r. 1630. zdržowal se on w Tyrolsku celých 30 let, neyprwé co komorní malíř arciknížete Leopolda a potom knížetebiskupa a kardinála Karla z Madruce. Malowal w Inomostí, w Hallu, w Trientě a w Brixeně mnohé utěšené obrazy, až po učinění mnohých dobročinných ústawůw ku prospěchu mládeže (rozumí se: německé!) w poledním městě i zemřel a po-

chowán byl. Arcidílo jeho obdivovaného štětec jest w Inomostí w oltáři Serwitského chrámu, představující Snubení P. Marie s Jozefem: jeho umělecké vynalezení i okotěsné rozřadení skupin, zprávnost kreslení a stkwělost barew zatemňuje jakoby všecko ostatní. W Kapucínském chrámě byl od něho S. Felix. Špitalský chrám S. Ducha má od něho spanilý obraz, na němž S. Anna, P. Marie a dítě Ježíš. I zdejší Museum anobř i mnozí domowé Inomostanůw ozdobeni jsau pěknými obrazy tohoto, pro nás ztraceného, syna Sláwy. Mnohé obrysy a malby tohoto umělce zahynuly w ohni při shoření někdejšího letního sídla Ruhelust w Inomostí. W děginnoslawném městě Trientě (lat. Tridentum, kde církewní sněm držán) nalezá se od našeho saunárodnika výše 20 obrazůw w rozličných chrámcích, totiž w Dómě: Nanebewzetí Marie, Mordování dítek betlehemských; S. Křištof, S. Dorothea a Marie. We chrámě S. Magdaleny: Wečeře Šimona malomocného; we chrámě S. Františka: Bolestná matka, S. Klára, Nepoškvrněné Početí, S. Antonín Paduanský, Odpustky Portiunkulské; w Kapucínském chrámě: S. Kříž w oltáři a Křížování w Sakristii; we chrámě S. Marka: S. Augustín a jiní Swatí. — We wsi Malé we Slunečném audoli (Sulzthal) jest od něho Narození Marie: w Castioně S. Wawřinec (výtečný obraz); w Brixeně we farním chrámě w oltáři Tři králowé od Wýchodu dítě Krista nawštěwující; w kollegiatním chrámě dwa přewýborné obrazy: Zwěstování P. M. a S. Magdalena při Wečeři P. Kdybych byl čarodějníkem, bylbych všechny tyto krásounné poklady překauzlil do vlasti jejich půwodce, aneb jiného Sláwii posud wěrného kraje. —

We farním chrámě S. Jakuba jest slawný pautnický obraz pomocné P. Marie od Luk. Kranacha. Silná kwětaucí barwitost, autlé wedení štětce, pravidelné kreslení: ale we skladbě žádná poezie, w představě žádná idealnost. Němečtí malíři, rozštípily příliš swé síly: tak Kranach byl malířem w oleji, w miniatuře, osvětlowatelem (Illuminirer), medirytcem, dřevořezbářom atd. Tak i Dürrer chtěl všeuředcem, zlatníkem, řezbářem, malířem, spisowatelem býti. Odtud jakási nesautřednost plánu, rozwázalost figur, rozwláčitost barew, při wší stisklosti prostory a předmětůw, při wší mikroskopické pilnosti štětce w jejich malowaninách. Co neypamatnější ukazuje se zde chrám Františkánský; i zde mne přiwítal a potěšil náš Polák, nebo kaplice wedle knížecího kůru jest od něho malovaná, kde dwa obrazy w oleji na plátně, dwa na stěně a

malovaná dutina (Kuppel) obzvláště utěšené a pamatné jsau. W prostřed chrámu stojí, we dwau řadách, 28 bronzových welikánských litín čili soch od Řehoře Löfflera shotowených, jmenowitě: Chlodowig I. král francauzský; Gottfried z Bouillonu; Albert I. a II.; Friedrich III.; Rudolf Habsburský; Arthur král Bretaňský; Alžběta kněžna Uherská atd. Na lewé straně chrámu w kutě stojí pomník Ondřeje Hofera, s jeho sochau, w prawici korauhew w lewici pistol drže. Totož bylo, co mne netoliko w tomto městě, ale w celém Tyrolsku newíce zanimalo. Hofer byl asi 40 let hostinským, chudým, nepatrným člověkem; r. 1808—1810., když Francauzowé do Tyrolska wtrhli, powstal Hofer na čele swých krajanůw a bojował zmužile proti Francauzům a Wlachům, pro zachování swazku mezi Tyrolu a Rakaušany. R. 1820. byl od Francauzůw jat a w Mantowě od wojenského saudu ku smrti odsauzen i zastřelen. Hofer jest muž, ne slova, ale skutku, on jest obraz toho, jak německý národ, anobrž i jeho newzdělaný obecny lid, všudy spoludrží, nikde se k cizincům nepřipojuje, ale k soběrowným. Powažowání obrazu tohoto wzbudilo we mně cit studu a mrzutosti nad našim, všudy se od swých odtrhávajícím a ku cizincům se přilepujícím národem! Otče Dobrowský, wzdechnul sem, hle i tento muž zde potwzuje prawdu twé žaloby, kterau si w listě Slowákowi Rybaymu psal: „*Němci byli maudřejši, nežli my nesworní Slawjané!*“ Kde jsau naši Hoferowé? Rusowé mají Minina a Požarského, ale Čechowé, Poláci a jiní Slawjané maji jenom dělitelé, trhatelé, různitelé, rozdrobňowatelé národu a vlasti.

Když sme u jednoho ze zdejších českých přátelůw na wečeřinkách, čili abych nowomodně mluwil, na *soirée* byli, já pohráwaje leccos w poboční chyži na klawíře, uzřím na hudbinách (musikaliích) ležeti knižečku, kterau wzaw do ruky, spatřil sem, cobych zde nikdy nebyl hledal, že to byl můj spis o *Wzájemnosti*: wniter na obalce byly napsány německé weršíky, dosti nemotorné, ale plné zlowolného výkladu a jizliwého podezření. Pod nimi stálo jen ukončení jména *nigg*, (nepochybně slawské *ník*, některého rakauského básníře) poznamenáno. Já wyňaw cerusu z mé listowničky, dal sem tam z pátra odpověď w následujících, oněm i w počtu i w rozměru rovných, werších o *Wzájemnosti*:

Netyká se ona trůnu, berel,
 Nemění Evropu w Rusii :
 Ale plete jenom wěnc z perel
 Wěd a uměn matce Sláwii,
 Aby národ její půlswětový
 Začal žiwot ke cti lidstwa nowý.

Pozůstatkůw bývalého slawjanského žiwota zde již jen málo wyslakowati sme mohli. Na celé naší tyrolské cestě, ač pilně sme pozorowali, předce nikde runůw čili slawjanských záhonůw (wendische Beete) zočiti sme nemohli, tak jako w horních Wlachách a potom zase w Bawořích a w Rakausích. Jména však slawjanská míst, hor a řek zhusta se w Tyrolsku nalezájí, k. p. Bludnica (Bludenz.), Brehunica, Bystrica, Černá zeď (Tschernwand), Grodno (Gröden), Kamina, Kladenec (Caldonatz), Kles, Lana, Likatia (Vallis Lech), Malá, Matrai windická, Meran, Primer, Pustodol (Pusterthal), Wiltow atd. Samo jméno *Tyr-ol*, látkau i formau slawské jest; s kořenem *tyr* čili *tur* srow. Tursko, Styrsko, Turec, Turá Lauka, Stará Turá, Turopole atd. s koncowkau *ol* Němcům cizau, sr. wrchol, hrhol, hlhol, chohol atd. Přátelé nás ujišťowali, že se na benátských hranicích wúkol Grodna, w Grodenském audolí ještě posawad jakési nářečí slawjanské mluwí. Já ale neměl sem zde chuti k cestowání a zpytowání, anť mi w celém Tyrolsku jaksi hrozně se nudilo a otupno bylo, tak že sem po ničem wraucněji netaužil, než aby sme se z jeho hrobowých dolin a wrchůw čím neyspíše wywadili.

Co mne w Inomostí neyvíce těšilo, bylo to, že sme zde, a to beze wší obtížnosti, dostali pasy do Baworska; kamž i hned s prwním poštowským wozem pospíchali sme. Tu sme opět zánimawé towaryštvo pocestní nalezli s námi až do Mníchowa jedaucí. Byliť to dwa učení Francauzowé putowawší po Helwetsku a Tyrolsku, oba rození z města Lyonu, jeden *Antonin Goujon*, professor w Lyoně, stár asi 50 let, druhý *Réné Baumers*, mladý literát w Paříži žijící, asi 25 let stár. Onen prwní mnoho nám wyprawowal o tamějších Waldenských, tento zde mnoho o Polácích w Paříži žijících a jmeno-witě i o p. Mickiewičowi professorowi Slawistiky, kterého preý osobně zná a jehož čtení několikráte z nowochtiwosti nawští-wil. Oba na žádost naší zpíwali, anobrž nám i do not složili, rozhlášenau *Murseillaisku*: „Allons enfants delà patrie le jour de gloire est arrivés atd.“ Nikdy žádná melodie mnau silněji nehnula jako tato z francauzských ust zpíwaná a naše tak řečená Rákociho nota. Není diw že takové diwy tvořila w historii francauzské a milliony rozplameňowala, tato železných, ener-

gických, činosmělých zwukůw plná píseň. Hřmot vojenských bubnůw, břinkot měčůw, dusot koňstwa, rachot děl, síčení krwe, stonání zemírajících, slowem celá bitwa tu zpěwem živě wyobrazena. P. Goujon mluwil o Waldenských a Albigenských s tau neywětší uctiwostí, jejich pobožnost, statečnost, mírnost a pracowitost nemohl dosti chwáliti: ale i z pronásledowání jich strašliwé sceny líčil. Jistý mnich Armand, duchowní wůdce wojska proti nim, zeptán jsa od swých wojákůw, po čem by prey kacíři od prawowěřících k rozeznání byli aby žiwota těchto ušetřiti mohli? odpověděl; „zabíte jen vše! wždyť Bůh tam swé pozná!“ Načež w městě Beziers wšecko obywatelstwo bez rozdilu na 50,000 duší zamordowáno. Které třestění že jest horší či kacířůw, či prawowěrcůw? — Waldenští tito mají rád a zřízení Českých bratrůw, mají Synod co neywyšší saud, a počítují nyní 15 obcí se 22,000 dušemi.

HLAWA II.

B a w o r s k o :

Mittenwald; Wilhelm; Mnichow; Lechowské pole; Angšpurk.

Šarnice jest poslední wesnice w Tyrolsku; chwála Bohu! vzdychnul sem zhluboka, že tato krajina již za chřebtem jest; to jisto, že já jak žiw nebudu hledati ji zase nawštíwiti. Wolím do Trantarie než sem; kdo pak kdy tento suchý, neurodný, hněwiwými wráskami přírody poškaredený, nelepými ženštinami obydlený kraj krásným anebo wznešeným nazwati mohl? — Já cestowal w něm jako mezi pračaty. Wýtečná Tyrolkyně a malířko, Angeliko Kaufmannowa! odpusť mi medle, že, neznaje přetwáření, tak upřímně o twé otčině mluwím. A však ty sama žila i zemřela si raději w cizině utíkawši již we mladosti z těchto stosáhowých hrobisk do usmíwawé žiwotočerstwé Italie a Anglie. — Mittenwald jest prwní městečko w Baworsku kde sme i polednowali. Hledíce z prwního pátru w hostinci oknem na ulici spatřili sme duchowního, anť s kostelníkem, lucernu před ním nesaučím, pospíchal ku zpowídání a připrawowání nemocného ku smrti. Za ním kráčel celý zástup lidí obzwláště žen modlících se, a čím dále tím wíce zástup ten rostl, nebo každý na cestě jdaucí k němu se připojil, Kněz mezitím wšel do domu nemocného, anť zástup ten před domem zůstal pořád modlitbu konaje a pak wracujícího se du-

chowního opět sprowodě. Tato účastnost spoluobywatelůw na losu nemocného welice mne pronikla a vzdělala; ona mne živě upomínala na podobný výstup v mém vlastním auřadě, ačkoli co do aumyslůw rozdílný, anť onoho více nábožnost a spoluutrpnost, tohoto více bázeň a zwědochtiwost přičínau byla. Když totiž r. 1831 w Pešti strašliwá nemoc cholera se zjewila, z počátku jak všudy tak i zde panowalo to domnění, že co mor nákazliwá jest a každému se sdělí, kdo se k takowému nedužiwci blíží aneb jeho se dotýká. První jenž rychle w ní zemřel, byl jistý radní pán, jenž beze všech nábožných obřadůw, s tau neywětší spěšností skrze dráby a šerhy z města wywezen a pohroben byl; kterýmž truchliwým neopatrným diwadlem celé město se naplašilo a zbauřilo. Druhý aneb třetí případ cholery potkal jednoho ewanjelického německého kupce, jenž právě w sausedstwi welikého hostince k Bílé Lodi bydlel. On w bolestech swých žádal potěšení náboženstwa, pročež poslal k tehdejšímu německému kazatelowi K....i s prosbau, aby jej spolu i s welebnau Swátostí nawštíwil. Kazatel ten, jináče muž w konání auředních powinností pilný, wymlauwal se, ukazowáním na swau četnau rodinu a mnohé ještě neodchowané dítky, kterýmž prey zachowání swého zdrawí a žiwota podlužen jest. Onen nemocný slyšaw to, poslal ke mně jakožto ke slowenskému kazatelowi, zdaliž bych já jemu tuto poslední službu a lásku prokázati nechtěl, anť krom toho prey ke mně wždycky zwláštní důwěrnost míwal. Já poslaw i hned kostelníka k německému kollegowi, zdali on to dowolí, anť owečka jeho jest? dostal sem odpověď: že nejen proti tomu nic nemá, ale mne ještě o to prosí, chcili a neostýchámli se, abych powinnost tuto wykonal. Mezitím se powěst o tomto případu téměř již po celém městě byla rozšířila. Já bez rozpaku, wymyw, jak obyčejně na radu lékaře w epidemických chorobách, usta a nozdry octowau wodau, wyšel sem wen z domu na tak řečenau krajinskau silnici (Landstrasse), kde sem w ten čas hospodau byl: a ai zde již čekal zástup nepřehledný diwákůw a zwědawcůw, kteří čím dále sem šel, tím více se množil. Celé to množství hrnulo se za mnau a kostelníkem až ku domu nemocného, kde celau ulici zaujalo a oblehlo čekajíc dichtiwě co se se mnau stane? zdali nepadnu mrtew na zem před lůžkem onoho s křeči a dáwením zápasícího? Dwůr i okna příbytku, w němž nemocný ležel, haufem lidu obsazena byla. Já mezitím pokojně a opatrně, a však i směle a s uplnau přítomností ducha powinnost swau wykonaw,

opět od lidu toho až domu jakoby s triumfem weden sem byl. Tato má odhodlanost měla dvojí veliký užitek: ona značně porazila aneb oslabila panující w městě předsudek o nákazlivé powaze cholery, čím se mnozí rovně osmělili takovým nešťastným ku pomoci přijíti a život jich ochrániti, kteřížby jináče opuštění a samým sobě zanechání, nepochybně byli zahynuli; druhý následek toho byl, že sám tento můj nemocný ještě retován byl z nebezpečnstwí života a pak uzdrawený ke mně přišed srdečně mi děkował, do počtu slowenských audůw jméno své zapsati dal, slowenský zbor i školu obdarował, a žije zdravý a šťastný až do dnešního dne.

W Bawořích sme se již plawili jakoby w piwowém moři: kam sme přišli, všudy hned ohromné konwice piwa nám přinešeno. Kdo to okem newidí, ani wěřiti nemůže, jak mnoho Němci, zwláště zde, piwa wylokají. We Wilhelmě, kde sme jen na půl hodiny wečeřeli, Němci wedle nás sedící, 3—4 i více takových nádob do sebe wlili a to, jak se zdálo, beze wší obtížnosti.

Já mezitím čím hlouběji sme do Baworska wcházeli, tím truchliwějšími myšlénkami a city, w srdci mém na wzdor všemu ututlávání zniklými, trápen sem byl. Cesta wedla přes mnohem zelenější, rozmanitější a krásnější přírodu, přes rozkošné dolinky a pahorky ožiwené; já ale, který jináče prvním obdiwowatelem a welebitelem podobných úkazůw sem byl, nyní studeným ba téměř hněwným okem na všecko toto šilhal sem. Zbadaawsé to moji spolucestowatelé, zwláště naši čiper-ní a ustawičně žwatlající Francauzové, poskytowali mi dobromyslně ale neprospěšně všelijaká těšinská jablečka. Konečně ptal se mne p. Goujon, zdali mi na zdrowí něco chybí? Chwála Bohu, odpowím, sotwy kdy sem byl zdrowější, jako na této cestě. „Musí se Wám tedy naše towarystwo nelíbiti“ — Za šťastného se pokládám, že we společnosti tak wzdělaných a weselých mužůw cestowati mohu. Odpusťte, každý člověk má své slabé stránky a chvíle! a každé srdce má své struny radosti a struny žalosti, dotkneli se někdo aneb něco oněch, člověk je weselý, pakli těchto, člověk je smutný. A hle mne w Baworsku bohužel tento poslední los potkává; proto ani sem welice netaužil po nawštíwení Baworska a jediné přátelům a Mnichowu k vůli sem to učinil. Již nyní všickni na mne násilně dotírali, abych jim to smutné tajemství zjewil. Nu, pane Goujone, řeknu já, Wy ste nám dnes wyprawował příběh *náboženské ztřeštěnosti* z dějin a z krajůw

Wašeho francauzského národu, já Wám budu wyprawowati podobný příklad *národní zřetělosti*. „Možnýli jest, ptá se on, i národní fanatismus až w takowé wzteklosti?“ Ó Wy ste šťastní pánowé! že we Wašem Francauzsku tuto diwokau šelmu jen z powěstí, nikoli z vlastní zkušenosti, znáte. Následky jejího zřízení a běsnění asnad žádný národ w takowé míře zkusowati nemusel, jako národ slawjanský. Roku 630 uteklo se asi 10,000 od Hunůw a Awarůw pronásledovaných a rozpýlených Slawjanůw s dětmi i s manželkami z Panonska do Baworska ke králi Dagobertowi. Wyhnancům těmto nešťastným wykázána byla bydla zde w Baworích, než sotwy že se tu osadili, w jednu noc byli všickni lestně a aukladně od Frankůw a Baworůw zavražděni! A my se snad hle po jejich krwi a prachu zde brodíme. Powězte, nenili to dostatečná příčina, že mé srdce na této půdě wře a oko mé se kalí? — A we skutku tak náramná žalost a ožahawost mne obklíčila, že téměř zpátkem se wrátiti a neykratší cestau domůw pospíchati sem chtěl. Nešťastný národe můj, musímli kam se koli obrátím všudy a bez přestání nad tebau jen kwíliti a lkáti? Z Uher sem utíkal od bolesti maďarošalenstwa, přišel sem do Štyrska: tu bolest, do Krajinska: i tu bolest; zaletěl sem až k moři, do Benátek a horní Italie, i tam mne nemilosrdná ruká národní bolesti popadla a všudy sprowázela; řekl sem: aspoň wy hlubocí hrobové a doliny nebetyčných hor Helwetských, Tyrolských a Baworských mne přikryte! než ai hle i zde všudy rány a bole, všudy odnárodnění a vraždění. Stwořenli si, národe můj, k wěčné neřesti a potupě čili k welikému blahu a sláwě? Budešli se wěčně jen haditi a plaziti, točiti a prowíjeti mezi jinými národy? — Patřímli na minulost: tu slzy! hledímli na přítomnost: tu žluč! Všudy zlomky a kausky, různiny a rozbitiny, pýcha a nenáwist bratrůw. O jakbych rád wdech-nul každému twému kmenu a synu tento wřelý plamen wzájemnosti a swornosti který w srdci mém plápolá. Na štěstí lítostiwá noc přišla nám ku pomoci zakrýwajíc wždy tmawější záclonau předměty a památky tohoto krvawého diwadla. Putowání w noci nikde mi tak wítané nebylo jako zde. S prwním zářením jitra na východu wcházeli sme do předměstí města Mnichowa. — Poštovní palác jest právě proti sídlu královskému: když sme z wozu sestaupili, prwní oby-watel tohoto města, který nám w oči padl, byl Král Baworský Ludwík, anť wčasné ráno wstáwaje, píše a básní, prochází se a oknem tytýž powykukáwá.

Má první práce we Mnihowě byla nawštíwení slawné a pro Slawistiku tak pamatné Knihowny. Poněwadž ale w čas práznnin zawřena byla, potřebí bylo zvláštního dowolení ku spatření ji, owšem pak jejich řidkých a bedliwě chráněných Rukopisůw. Jeden ze famulůw zawedl mne tehdy ke Custowski, jenž dosti daleko vzdálen bydlí, totiž k pánu Janowi Ondřejowi *Schmellerowi*, Doktorowi w libomudrectwí a audu Akademie nauk. Wstapiw do příbytku našel sem zde dwa muže u stolíka sedící w knihách zahlaubené a společně se čemusi učící s welikau pilností. Po přednešení mé žádosti, přistoupili oba tito mužowé blíže ke mně ptajíce se mne ještě jednau s jakýmsi důrazem o mé jméno. Když sem je wyslowil, obrátiw se p. Schmeller ke stolu wzal tam jakausi knihu a přišed s ní ke mně ukazuje prstem na titul a jméno jejího spisowatele, ptal se: „Jsteli wy tento Jan Kollár?“ Jakowé bylo moje podiwení když sem zde uzřel Sláwy Dceru a dwa Mnichowany ani ji čítali! Owšem, řeknu, já sem ten sám: ale jak se, tato kniha sem dostala a co tu dělá? „My sme ji spolu i s jinými českými knihami z Prahy dali donesti, a nyní se každodenně jednu hodinu cwičíme w češtině.“ I našel sem w skutku na onom stole i více českých knih, jmenowitě Mluwnici a Slowník Dobrowského, Thama, Trnkowa Cwičení, anobř i Wacł. Jandyty Grammatiku českau ap. Dankowského díla. Onen druhý mladý, asi 26 letý muž, byl předtím učitelem baworského prince Ludwíka, nyní pak jest dworním wychowawatelem třech černochůw w Egyptě kaupených, o nichž nížeji obsírněji promluvíme; on se jmenuje *Karel Tuček*, jeho děd, rozený Čech, přestehowal se z Prahy do Bareitu co umělec a hotowitel mathematických nástrojůw, on udělal ty nástroje, nimiž W. Humbold Ameriku měřal a zpytoval; jeho pak otec byl hudebníkem dworním we Mnihowě. P. Tuček je výborný, učený, mnohostranně vzdělaný muž a obzvláště šťastný mluwozpytec. Slzy před námi wyléwal tento Paněmec, že nose w sobě českau krew předce česky neumí. Proto spojili se s pánem Schmellerem ke společnému učení se češtině a pak i jiným nářečím slawjanským. Pán Tuček to činí z vlastenectwí a z lásky k národu, p. Schmeller ze zwědawosti co ochotník a zpytatel německých nářečí se slawjančinau promíchanych, ku kterému cíli i vydal již knihu: *Bayerisches Wörterbuch*, w němž se nalezají mnohé baworské od Slawjanůw zde pozůstalé krajomluwy, k. p. *Lam Lom*; (Steinbruch), *Mošen* (Sack Korb Beutel, sr. mošna), *Nůž* (schlechtes Messer),

Paltene (platno) atd. Skrze tyto dva muže byly nám již dvěře ke všem pokladům a tajemstvím Mnichowským otevřeny. Jeden celý večer, až téměř do půl noci, ztrávil sem v lůnu rodiny p. Schmellera v přátelských rozmluvách a v učených rozhadách. Milostná dceruška Schmellerowa, jménem Emma, čestovala nás všemi Mnichowskými lahůdkami. Pán Schmeller, co horlivý philolog, tisícere otázky mi předkládal o slawjanské řeči a jejich nářečích. On nemohl dosti chváliti a obdivovati obzvláště hojnost, rozmanitost a zvučnost českých rýmův a upozornil mne na jednu věc, kteréž já sám dobře povědom sem nebyl, totiž že se prey, podle jeho schválného vyšetřování a srownávání, sotva 2—3 (!) stejnorymné Znělky ve Slávy Dceře nalezají, a že prey české rýmy jemu mnohem krásnější a dokonalejší se býti zdají nežli wlaské, anť prey v těchto často celé dlouhé básně ustavičně jen na *o*, *to*, *no*, se rymují tak jako německé na *en*, což prey, i při neyvětší zajímavosti obsahu, předce oko i ucho unawuje. Pane, díím já, rým není básnictví, poezie i bez rýmu možná. — Arci že, řekl on, ale my s pánem Tučkem ještě málo češtině rozumíce předce se poeticky kocháme v jejich rýmech. Naposledy oba tito páni prosili mne abych jim vyslowení českého ř ukázal: to musíte do Prahy jiti, odpověděl já, my Slowáci to ani neumíme, ani nemilujeme. Ke konci počala mne žertowná Emma hrawým wtipem škádliti co nepřitele Němcůw, anť jí prey pán otec tytýž něco z obsahu Slávy Dcery wyprawowal. Odstup, řekl já odušenějším okem a hlasem — odstup, roztomilá slečinko! takové nečlowěctwí ode mne; já nejsem nepřitelem Němcůw, ale jen nepřitelem německého nepřátelství ke Slawjanům, jejich národní nenávisti k našim předkům, těch křiwd a dílem ukrutností, které na Wendech spáchali, a obzvláště němčení našeho lidu a národu. W samých Baworích bydleli předtím mnozí Slawjané a nyní není ani jednoho. — W Baworích Slawjané? řekla slečinka se satyrickým ausměchem. I arcize, řekl p. Schmeller, mnohých osad jména jsau bezodporně u nás původu slawjanského, k. p. Winden, Windach, Vindo (nyní Wertach), Branenburg, Burin, Crayburg, Cuzimir, (Zusmershausen), Dölnitz, Gleiritsch, Glon, Hauritz, Lech, Planek, Tichel, Trabitz, Treswitz, Trausnitz atd. A k těmto důkazům, doložím já, mohau se přidati i Modlitby a Zpowěd slawjanská w Rukopisu Frisinském, které nepochybně pro zdejší Slawjany složeny a určeny byly. Tu čila kosa kámen. — Všickni sme nemálo lito-

wali, že p. Prof. J. F. Fallmerayer, známý swými spisy o Slawjanech w Řecku, zde přítomen nebyl odebrav se před několika dny na cestu do Turecka a Řeka: onby nám jistě příjemnost tohoto večera ještě znamenitě byl osladil a powýšil. Dle vlastního psaní p. Fallmerayera chtěli jej prey někteří pošetili Athenčané, když do jejich města připutoval, ukamenowati proto, že Στλαβος čili Slawjany z nich a z jejich dědůw udělati chtěl. A však na druhé straně s potěšením slyšeli sme tu powěst, že i Řecká Wláda professuru a stolici slawjanských nářečí na Athenském wseučilišti zaraziti hodlá: tak již, mimo Rusy, budau čtyři slawjanské kathedry w Europě, totiž w Paříži kde p. Mickiewiç, w Berlíně kde p. Cybulský, we Wratislawě kde p. Čelakowský, professorowé Slawistiky jsau. Kéžby i naše dobrotiwá Rakauská Wláda opěťowané tužby a prosby swých Slawjanůw z tohoto ohledu wyslyšela a této welewážné praktické potřebě čím dříve vyhověla, pod jejíž správau neywětší počet Slawjanůw všech nářečí se nalezá. Já sám téměř každodenně očitým jsem swědkem takowé potřeby; anť we špitálech Pešťansko-Budinských, při auředním nawštěwowání nemocných, tisíckrátě službu tlumače konati sem musel a musím posawad, mezi pacienty slawjanskými a lékaři, zwlášť mladými na Pešťanské Universitě študujícími Maďary, Němci, Serby a Poláky. Když pak se těchto lékařůw ptám: proč se naši, jim tak potřebné, řeči neučejí? odpowídají, žeby to milerádi činili, kdyby jen k těmto tak příležitost měli, jako mají k jiným, ne tak welice potřebným, řečem k. p. francauzské, anglické, wlaské, pro něž wšecky w Pešti zwlaštňní učitelé jsau. Jak mnohý nedužiwec stal se již smutnou obětí, ne tak nemoci, jako raději tohoto nerozumění se s lékařem! Jak mnohý lékař by i šťastněji i spěšněji bolesti ulewował a zdrawí nawracował kdyby se s pacienty nejen z daleka skrze nejisté posunky a znaky, ale z blízka skrze zřetelná slowa smlauwati mohl! Ať o práwnících, auřednících, wojsku a jiných mlčím. —

Knihowna Mnichowská, jako wúbec znamenitá, tak obzwlášť pro Slawistu na neywýš zánimawá jest, jmenowitě pro dwa drahocenné poklady *Rukopis Frisinský* a *Zlomek zeměpisný* popis slawjanských národůw obsahující asi z 9 století. Sotwy sme se nasytiti mohli obdiwování, přehlídání, wyšetřování a přepisování těchto klénotůw. Codex a Rukopis Frisinský my sme sobě představowali co wetchý, zetlelý, kde někde poškozený, aspoň zužíwaný, a sotwy čitatelný: tomu ale není tak, celý Codex tak dobře jest zachowán, ja-

koby teprw před několika roky psán byl. Na hřebetě Codexu w prostředku stojí toto napsáno: „Abraham Ep. Fris. 957—994.“ Pod tímto pak: „Cod. Fris. 226.“ Codex tento jest we čtwerici w mocné psí kůži swázán i na takowé psán. Slawjanský onen text stojí ne na konci, ale téměř we středku, na str. 78. a 159. Druhý Codex latinský pod číslem 560. z 11 století, má na posledních dwau listech opsané „*Civitates Starorum*“, které Hormayr w Archivu 1827. čisl. 49 vydal, Dobrowský pak, Lelewel a jiní wysvětlovali. Místo *Behemare* stálo půwodně *Bethemare*, později ale to *t* jest vyškrabáno. Mimo tyto, nalezájí se w této knihowně ještě i následující slawjanské knihy a spisy: 1) Jozefus Flavius český Rukopis ze 16 století, pod čisl. 3. — 2) Rukopis český, pod čisl. 12 waksamité swázaný, we dwanácterci, modlitby katolické obsahující. *Počátek*: Milost ducha S. račiž býti s nami. *Konec*: „Ktož tuto modlitbu rzika, ma odpustkow tolik, kolik u toho kostela mrtwich ležy u kterehož jy rzika.“ Na prawici wazby stojí: „Jaroslaus Baro de (M)artinicz est possessor primus libri Anno 1520.“ Z polských knih jsau: „Sporządanie dnia i naboženstwo krotkie codzienne.“ Modlitebná knížka Therezie Kunigundy, manželky Maximiliana Emanuele, wévody Baworského, dcery Jana Sobieského, která konec žiwota w Benátkách ztráwila. Písařem této krásné knihy byl Stanisław Baczyński 1677. pod čisl. 6. Druhý polský Codex, pod čisl. 7, jest: „Inventarz szkatuly Xi żęcia Krzystofa Radziwiłła, Anno 1631.“ Na straně 49 stojí peníz zwaný „*piórunek*“, při němž výklad něm. = halber Groschen.“ Na těchto penízech stál nepochybně obraz Peruna, tak jako na indických. Ruské knihy jsau dvě: Číslo 6. Psalterium Moscoviticum, a kniha o exerciranií, ceremonialje atd. od roku 1715. Na této stojí poznamenáno: „Von Dr. Martius (dem Vater) in Erlangen als weiland Bescherung eines Einquartirten des Russischen Heeres, geschenkt an J. A. Schmeller Apr. 1833., und von diesem zur Bibliothek gegeben.“ — Pod č. 1. jest Codex Cyrillicus Theophilacti, Bulgariae Episcopi (sjednoceného, proto jest w Rusi zakázán), jest to překlad 4. Evanjelistůw. — Pod č. 13. Kosmographia síireč wsemirno opisanije zemlje in 16. — Pod č. 7. Kratkoje osnowatelnoje učeníje nemečkago jazyka illyričeskomu Nacionu (sic!). Dále: Mluwnice Bohoričowa od r. 1755. — Masch, Alterthümer d. Obotriten. — Potocky, Voyage dans la Basse Saxe. — Repkow od r. 1442. Cod. germ. chart. č. 296. Justiniana staré Rpisy atd.

Pinakotheka a Glyptotheka Mnichowská zasluhují samy w sobě aby každý uměnomil zvláštní cestu k nawštíwení jich předsewzal. Již jako budowy jsauť ony umělecká díla w neyčistějším wksu a w neyušlechtilejším blahoměru. Kolikrát-koli sem je nawštíwil, w zápasu sem byl, čemu wětší pozornost obětowati nádoběli čili obsahu. Stawení obrazárny, w níž okna na střeše jsau tak že zhůry swětlo padá, téměř wíce sem obdiwowal, než samé obrazy. Kdo wlské Sbírky obrazůw widěl, pro toho w německých Sbírkách nebude mnoho nowého a wábneho. Tamť jest půwod a pramen, zde jen odwod a odtok. Dražďanská obrazárna však mnohem wíce se mi libila, nežli Mnichowská: tam mnoho wlských, zde mnoho německých obrazůw. Má pak německá malířská škola cosi pracného a potupného, cosi zasmušilého, mnoho černých barew, smutkových šatůw, tmawý grunt, špinawau tělowau barwu, draslawost přechodu od swětla ke stínu, rohatost záhbůw a řas, postawy neokrauhlé ale rozsochaté, končité; w německém malířství zřídka najdeš physiognomii, jenom kus hezkého masa bez výrazu a posunku, bez žiwota a dušewné hry w obličejí: což na toho, kdož bezprostředně z Italie přichází, kde obrazy jako wlské nebe jasné jsau, nepříjemně účinkuje. K tomu přišlo i mé w této věci nemalé již pocwičení a zkušení. Z počátku patřil sem na obrazy jen powšechně a běžně; měraw okem jejich welikost a širokost, hleděw na hezkost jejich rámuw, na počet osob a jejich skupenství, proslepil sem často neypodstatnější krásy. Příčina toho byla dílem těkawost cestujícího nowáčka, dílem osobní skromnost a nedůwěra, která mi Apellosowo „Šewče! ne wyše kopyta“ wšudy přišeptáwala: cwičnost ale wzdělala a zostřila zrak můj tak, že maje wšecko na snadu nyní i při podrobnostech wězeti sem zůstal, nyní již i články rukau a listy na stromích pozornost mau putaly, anobř srownáwal a mistrowal sem již i wlasý, jilce na zbroji, jednotliwé čárky, kreslení, stínování, podšary, swětlotmu a to co den s wětší sewrubností a traufalostí. Toto obmezilo a umenšilo značně rozsah mojich uměleckých radostí, ale jejich obsah znamenitě rozmnožilo a přčistilo. Při obrazích od Rubensa (poslední saud), Titiana, Šedona (S. Magdalena), Karla Dolciho (Krotkost S. Aněžka s beránkem, Magdalena, Ecce Homo, Kristus dítě) bawili sme se i zde s krásocitným kocháním. Od našeho Schiavoniho jest S. rodina we wéwodské Leuchtenberské gallerii: libojemné, okotěšné dílo.

Neméně krásná jest i Glyptotheka, owšem, co do uměleckých předmětůw, ještě pamatnější. Obsahuje ona saustawným a časoslovným pořádkem rozpoložené pozůstatky antických soch, jmenowitě egyptských, řeckých, římských a nowějších mistrowských kusůw. Mezi řeckými neywice na se pozornost obrací jeden Torso, t. j. komolec, socha bez hlavy a audůw, mládence k historii Niobe přináležejícího představující, kterau král Baworský we Wídni od jistého Wlacha za 6000 dukatůw koupil. Dlátko řezbářské sotwy již dále jíti může! Mezi římskými jest bronzová ženská figura, kterau u Římu rolník pluhem wyoral, a král Baworský prey skrze Thorwaldsona *kradmo* od něho koupil, anť w Římské obci přísně zakázáno podobná umělecká díla prodávati a do ciziny wynáseti. Tak hle krásouma i swůdkyní býti může!

Prawě w těchto dnech byla i wystawa *uměleckých plodin* w jednom stawení u Bazaru. Mezi obrazy zde čerstwě shotowenými obzwláště dwa mne přitahowali. Jeden představowal předmět z českých dějin, totiž *Wlastu*, kterak sobě od jedné wěštice hádati dává; w pozadí skaliska, Wlasta sedí na zemi, wěštice na skále, wedle ní kniha, za ní jeskyně w níž oheň plapolá, w popředí české hory. Malíř tento sluje Albert Zimmermann, žije we Mníchowě shotowil obraz tento r. 1841; Spolek umělecký koupil obraz tento za 660 zl. str. — Kdybych byl tak bohatým, jak jsem horliwým národomilem, bylbych jistě tento krásný obraz odkoupil pro některau slawjanskau obrazárnu. Druhý obraz zde byl hráč w karty od Flüggera: jitro switá, žena s dítětem stojí za hráčem, tento surowým pohledem manželku plaše we hře zaufanliwě wězí. Žiwé wyobrazení toho, co sme ondy w Karlowci skutečně widěli. Neyslowutnější z nyní žijících malířůw Mnichowských jest *Kaulbach*, w jehož dílnici sme *Porážku Hunnůw* vlastně *Mad'arůw* u Lecha, a karton Zboření Jeruzalema představující, i jiné, dílem již domalované, dílem teprw malowatebné, předměty obdiwowali. U jiného, jehož jméno jsem propamatowal, widěli sme nákres obrazu *českého Otakara*, co nádenníka při stawení arcichrámu w Řezně, představujícího; to však bez ladu a skladu.

Zdejší Bazar, vlastně přístřeší čili podlaubí, w němž krámy a kawárny, jest od neyslowutnějších mistrůw stěnomalbami ozdoben. Přes celý den, zwláště wečer zde, množství lidí procházejících se. Obrazové ti představují chwastawé předměty z Baworské historie: k. p. číslo XII. Wolenc Maxim. Emanuel wybojowal Bělohrad r. 1633. Dwa mezi těmito obra-

zy uráží oko Slawjana zvláště Čecha; jeden pod č. IV. Zboření mostu nad řekau Innem u Mühldorfu s utíkajícími přeseň Čechy r. 1254 od Stürmera, s podpisem: „Tritt mich nicht, Ich leids fein nicht.“ Druhý pod č. VII. kterak Wojwoda Baworský Albrecht opomítá českau jemu podáwanau korunau r. 1440, od Hiltenspergera. Oba tito obrazové, zde veřejně vystavení, směřují celým jejich slohem k opowrzení a k posměchu českého národu. Já obrátiv se ke kolu četných nás sprowázejících přátelůw, řekl sem: „Nu medle ale, kde že jest zde onen obraz z historie Baworské, od r. 630, kterak Bawoři, 9000 newinných, s dítkami i ženami k nim z wyhnanswí přišlých, Slawjanůw přijímající mezi sebau usazují a pak w jedné noci zradně a ohawně všeccky zamordují? — I krásouma i národnost musejí býti sprawedliwé a nestranné.

W dílnici powěstného řezbáře Schwanthalera widěli sme, právě w práci postawenau, sochu *Hermana čili Arminia* nad Římany wítězíeho, určenau na průčelí Walhally. Kdo pak, řekl sem při této soše ke swým druhům, kdo, kdy a kdeže našim slawským Arminiům — Sámowi, Lauritasowi, Swatoplukowi podobné pomníky stawěti bude? — Když pak nám toho nelze, jako Němcům, oby sme jich aspoň srdcem a skutkem ctili, jich w lásce k národu a ku swobodě, we šlechtné hrdosti a w tužbě po welikých činech následowali, a tak wedením našeho národu k občanské dokonalosti a sláwě to ukázali, že hodná věc jest pro Slawjanstvo něco činiti a zaň se obětowati. — Mimo to byly zde wzory pro slitinu Guttenberkowu, Schillerowu, Götheho, Jana Pawla Richtera a Mozartowu, z nichž onyno dvě již ulity byly, tyto zde právě líti se měly. Po mnohém obdiwování a chwálení těchto arcidíl, já obrátiv se ke wlídnému p. Schwanthalerowi a ostatním přátelům, řekl sem: „Bolí mne, že zde jednoho z neywětších duchůw německých, anobř z neyznamenitějších mužůw člowěčenstwa newidím, totiž Herdera!“ On skrčiw plecema, nic neodpowěděl. I jinde sem Herdera od Němcůw nejen zanedbaného ale i kacirstwím narčeného zpozorowal, totiž národním kacirstwím. „Das junge Deutschland“ hněwá se na Herdera pro jeho známý sprawedliwý a krásný sand o Slawjanech w *Ideen zur Philos. der Gesch. der Menschheit*: jsau německé krajiny a obce, kde tištění tohoto klassického místa o Slawjanech skrze censuru zakázáno bylo. — W litně Stieglmayerowě lila se právě kolosalná socha Bawarie, zwýší 54 střew. podstavek pak její 30 střew.; wedle ní lew; ona w lewici drží vě-

nec nímž slavné Baworčiky korunowati má. Arcisocho tato ohromná přijde státi do tak řečene Sině Sláwy (Ruhmeshalle) na onu lauku, kde se ročítá Říjnowá slavnost (Octoberfest) držíwá; wúkol ní pak budau sochy slavných Baworčikůw. Když sme my zde byli, byla právě druhá částka této slavnosti s konicwalem a jinými hrami držána, při níž, na vzdory dešti a blátu, zástupové lidu pod nádeštníky se hemžili

Dnes ráno, anť byla neděle, nawštíwil sem i zdejší ewangelický chrám; jest to okrauhlina (rotonda) pro oko hezká, ale ew. službám nepřiměřena, anť ohlas w ní řeč kazatelowu pohlcuje. W prwních rozech w tomto chrámě téměř nic nebylo slyšeti z řeči pro ohlas: po potřebowání rozličných prostředkůw, radil jistý prostý mlynář, aby prey kamennau dlažbu chrámu prkny zakryli. Toto neyvíce udusilo ohlas. Radowal sem se několik dnůw předkem, že jednau opět po dosti dlauhém času, budu zde míti příležitost při ewangelických službách božích přítomným býti a ewangelickým způsobem se vzdělati: ale již z daleka, při přibližowání se k tomuto chrámu, zhorčena mi byla ona radost, nebo hučela mi w uši i zde ta sama melodie, kterau w Pešti, a téměř všudy jinde při německých službách božích, ustawičně slyšeti musím, totiž: *Bože wěrný, Bože!* kterau zde warhaník hral beze všech přecházek čili transicií, tak že církew zadychčena sotwy stačila za ním pospíchati. I čekal sem a těšil sem se, že snad aspoň druhá píseň jiným příjemným nápěwem zpíwána bude: ale zklamala mne naděje, nebo zawzušla opět píseň podle melodie: „*Kdo jen na Boha se spoléha*“ Tato mrzutost wypudila mne i hned ze chrámu tohoto; w srdci swém děkowal sem zde wraucně Tranowskému a jiným našim ewangelickým slowenským předkům, který nám takový poklad rozmanitých melodií nábožných zpěwůw zanechali, že již sama tato rozličnost srdce i uši vzdělává a cit nábožný ustawičně očerstwuje. Slowáci mají na sta, na tisíce nábožných melodií a zpíwají při každé slavnosti, w každém swátku, ba téměř w každau neděli jiné a jiné písně: anť ubozí Němci w Uhrách, w Baworích, w Sasku a všudy ustawičně téměř jen dvě tři, ty samy melodie geydují. Jakowá to pokuta pro uši; jakowá škoda pro náboženství. O nezpěwní Němci, myslel sem, a wy ještě náš zpěwní a hudebný národ všudy němčiti se usilujete?

Na Karolinské prostranině stojí obelisk 100 střew. vysoký; jehož nápisy jsau, k seweru: „Třidceti tisícům Baworům, jenž w *ruské* wojně smrt nalezli;“ k jihu: „Postawen od Lud-

wika I.“; k východu; „Dokonán 18. Října 1833.“; k západu: „I oni zemřeli pro oswobození vlasti.“

Mezi chrámy, ještě nedostawenými, jsau pamatné *gothický* w předměstí Au; pro výborné malby w oknách; pak chrám S. Boniface, w němž malíř právě na stěně sceny z historie uwezení křesťanského náboženství do Němec, malowal, tak že tito předmětowé celý chrám wúkol a wúkol naplňowati budau. Na jednom obrazu jest Fritigil a S. Ambrož, na druhém S. Thekla, na třetím S. Columban, pak S. Otto atd. S. Bonifac má cele onu aušklebnau, slawonenáwidnau twárnost, která se w listu jeho, králi Ethibaldowi psaném, tak výrazně zwěčnila, když psal: „Winedi, foedissimum et deterrimum genus hominum.“ Kdy pak u nás nastanau dnové, w nichž my našim slawjanským blahozvěstům podobné Basiliky stawěti budeme? — Zdali toho náš Cyrill a Method, pro jejich nenenáwidění a nepodmaňowání žádného národu, pro jejich rozumný, poučowání w materčině užíwající, způsob apoštolowání a písem S. překládání, nezaslaužili více, nežli všickni němečtí, ne Apoštolé, ale jen Slawoněmčitelé a swobodowrahowé? — Chrám Ludwíkůw nawštíwili sme obzvláště pro jeho oltární, od slawného Petra Corneliusa, malowaný obraz, proto že tento příležitost zawdal tomuto umělci k zanechání Mnichowa a ku přestěhowání se do Berlína. Cornelius předstawil zde pokrytství w podobě mnižských hlaw, což se králi Ludwíkowi, zwláště prey na poštiwání dworního stawitelského ředitele, jménem Gärtnera, nelíbilo: král, chtěje obraz hotový spatřiti, šel s Gärtnerem do chrámu; to slyše Cornelius pospíchal též za nimi, přišed ale ku dveřím chrámowním, po klepání dostal od stojícího tam komorníka odpověd: „že prey nyní nikoho tam wpustiti nesmí.“ Na čež Cornelius: „wždyť sem já ten, co chrám tento malowal.“ Wím dobře, odwece onen, ale právě proto Wás wpustiti nesmím.“ Tento výstup tak rozhořčil Cornelia, že šed pak ku králi, když tento žádal aby to změnil, on řekl: anebo to státi musí tak jak jest, aneb já jdu přeč. Načež i skutečně o swé propuštění prosil a Mnichow opustil. Podobný osud prey měli zde i jiní mužowé: lékař Schönlein, mudrec Schelling a jiní. Wúbec auřednictwo Baworské welice nespokojeno jest tím, že mu plat ročitě ukrawán býwá od krále, který zwýšek pak k napomáhání krásomných wýtworůw a budow wynaložen býwá.

We královském palácu wěje všudy klassický, zwláště německonárodní duch, w řezbách i w malbách. W trůnní sín

jsau polowypuklé řezby z Pindarových zpěvůw; w obědnici jsau předstawy z písní Anakreonových, k. p. Amor krmí holubičku, Amor raní Anakreona; w přijímací čili wítací síni jsau sceny ze smutnoher Aeschylowych; we psací síni ze Sophoklesowych; w oblečnici z Aristophanowych; we spawacím pokoji z Theokritowych; we knihowně královnině ze spisu Lud. Tiecka; we psací síni téže obrazy ze Schillerowych básní; we spawací z Götheho; w saloně z Wielandowych; w trünní síni královnině z Klopstoka; w obědnici z Bürgera. Swětnice w pozemí ozdobeny jsau obrazy z Niebelungůw od Julia Schnorra. Naši pozornost zde neyvíce na sebe obracela ona *Saga*, jenž zde w uhelní swětnici w lewo nade dwermi wyobrazena jest a jejíž odlika w naší Slávě Bohyni pod čísl. 3. se nalézá.

W diwadle byl král s rodinou pokaždě přítomen. Operu Cár a Tesař, tak stkwostně provozowanau, nikde sme newiděli. W této opeře jest hlavní charakter neyslabší nebo w Petrowi zde nic slaworuského není. — We královske a princowské lóži byly dvě wévodkyně Welehradské (Meklenburg), dcery, any do Mnichowa pro nawštívení přijely. Jsauť to prawě čistoslawské twářnosti, aniž mohl půwodní typus přírody, mícháním s krví německau, posawad zmaten a setřen býti. Wyznám upřímně hřích náš: pokukáwali sme na ně lornětkami s nemalau národní radostí. Hudba w tomto diwadle byla tak znamenitá a dokonalá, jaké sem ještě sotwy kde slyšel, a co mne neyvíce těšilo, byla ta okoličnost, že we zdejším Orchestru žádných Čechůw sme nenašli. To maudře! zwolal sem, nebo to sluhování w cizině a opauštění vlastního národu mně se při Česích nikdy nelíbilo. „Ščoby tycha neznati, treba na swoim polu da šče, swoim pluhom oraty (chcešli bídý neznati, třeba na swém poli, i to ještě vlastním pluhem orati)“, prawi jedno výborné rusinské přísloví: „Tedy nejste snad milovníkem hudby?“ řekl přítel Doležálek, sám výborný i znatel i milovník hudby. I arci a to upřímným a welikým, o čemž ste se již tuším na této cestě dosti přeswědčiti mohl: ale, při všem tom, wyznati musím, že se mi při Česích *dvě věci* nikdy nelíbily, totiž jejich přílišná *náchylnost k hudbě* a ku *zdrobnělým jménům*. To hluboké pohřížení ba zatopení národu českého w moři muziky, které jiní tak wychwalují, já nechválím. Tato láska k hudbě zodrodila se u Čechůw již téměř *w hudebnau nemoc*. I hudba má swé meze jak u jednotlivcůw, tak i u celých národůw. Již Plato a jiní to poznamenali, že hudba jako na jedné straně zjemňuje a vzdělává, tak na druhé snadno nebezpečnau býwá, anť ná-

rod wyčiwwuje, měkkým, zženilým, chabým, k otroctwí náchylným činí; čehož příklad na cikaních máme, jenž w Uhrách neylepší hudebníci a neyhorší bojowníci jsau. To ustawičné husličkowání, traubení, pískání, cinkání a zpiwání odvádí duši od wznešenějších předmětůw, city přepíná a předráždíwá a člowěka ku podnikání welikých a obtížných skutkůw neschopným činí. Já se obáwám, aby Čechowé swé vlastenectwí a swau národnost naposledy sami, w neywlastnějším smyslu toho slowa, neprohrali a nepromuzikowali; již nyní hemžejí všeccky jejich Nowiny, rozmluwy, schůzky a spolky jen zprávami o hudbě, o koncertích, o akademiích, quartetech a těmto podobných věcech až ke hnusení. — Druhé co mi u Čechůw nechutná, jsau ona tak mnohá, w nowějších časích zobyčejnělá, diminutiva obzwlášť zdrobnělá a zmalerenělá jména rodin, jako: Mysliweček, Moraweček, Kožíšek, Woříšek, Gelínek, Kořínek, Dařílek, Sedláček, Poláček, Srbek, Wlček, Jakůbek, Filípek, Růžička, Rybička, Horčička, Drobátko atd. která jmenečka (ostatně čest osobám newinně je zdědiwším) cosi dětinského a titerného, na slabost a zženilost upomínajícího, slowem na weliký, zmužilý a hrdinský národ neslušného do sebe mají, a více se do pokoje chůw aneb psaní zamilowancůw hodějí, než do žiwota.

Co ale neywíce nám naši cestu sem odplatilo a mau pozor-
nost zaneprazňowalo, to byl p. Karel Tuček a jeho čtyři Černo-
chowé afrikanští, jejichž ode dworu ustanoweným učitelem
a wychowáwatelem on jest, a které r. 1838 wéwoda Bawor-
ský Maximilian, w Kairě a w Alexandrii co otroky odkaupiw
do Mnichowa přiwedl; z nichž však jeden již zemřel, tak že
jen tři w ustawu tom jsau. Jména těchto Černochůw jsau :
Djalo, Akafede Dalle, Musálam, Aran.

Onen prwní *Djalo Djondan Are*, 19 rokůw starý, mezi
wšemi neyzpůsobnější, pochodí z Nubie, z osady *Delingin* w
knížetswí *Tokoken*, které pod wládau krále Takelského stojí;
on jest wnukem tamějšího dědičného krále *Wofter Mat* zwa-
ného. Národ jeho sluje *Jumale*, jeho řeč Doa i Tumale. Mrawy
i řeč tohoto mladíka ukazují nejen na dobré jeho wychowá-
wání ale i na značný stupeň wzdělanosti jeho národu. Barwa
jeho kůže jest černostkwaucí, wlasý měkké, tenaučké co wlna.
On mi vlastní rukau napsal několik přísloví, zpěwanek a
modliteb w jeho národní řeči, které nížeji sdělíme. On nám
wyprawowal mnoho i o náboženstwí, mrawích a obyčejích

Tumalských; anť německy všickni tři, zvláště ale tento nejstarší, již dosti dobře mluví.

Druhý *Akafede Dalle*, asi 17 letý přináleží ku kmeni Boranna Galla. Jeho rodiště jest *Bodži*, w okresu *Hambo*, w krajině *Liban*. We vlasti své byl z pastviště odváben a od svého laupežníka w Gondore otrokokupci prodán. Z této Gallské řeči shotowil p. Tuček již auplnau Mluwnici a bohatý etymologický Slovník.

Třetí *Musalam Motekutu* jest z Metemu w Dar-Fure, asi 14 let starý, ještě mnoho dětinského do sebe má. On mluví zvláštní nářečí, z něhož p. Tuček již dosti znamenitý Slovník shotowil, jako i Sbirku powěstí a písní.

Čtvrtý *Avan* neymladší, asi 12 roku mající, byl we 4. roce we wojně jat a co otroče prodán. Jeho národ sluje *Denkawi*.

W řeči těchto Afrikanůw mnohé zwuky našim slawjanským příbuzné sme našli, jmenowitě rozdíl mezi twrdými a měkkými zvučkami d, t, c, z, z atd. Zpěw a melodie jejich jsau welmi prosté, wětším dílem smutné a uchu Euro-pejskému podiwné. Zde klademe několik, od Akafeda zpívaných, napsaných i tlumočených písní, jak w půwodní tak w naší řeči:

1.

Wanin korize
Muka cubadá:
Darzi rorize
Durba kadadá.

Opičák mumlawý
Strom objímá:
Starec pošetily
Mladici namlawá.

2.

Čaba ati murte
Namaň bačizin
Liki ati fuďte
Namaň bazizin.

Dřewo, které si raubal,
Nikomu nedej nositi:
Dluh, který si půjčil,
Nikomu nedej platiti.

3. *Wojenská.*

Ai Akuli mainan onadan delinglia kloiađen:
Eiki Elki Adgilule ňindeked maga gonna,
Gona nina, gonna gonna ňarke ke-ndeden,
Donduka e Elak ma idewi kalmana en.

Jakuli plačí tam na wrehu hory:
Ach kníže Adgilul (adg = hlawa) my sme horáci (obywatelé hor),
Jsteli i wy horáci, poďte s nami,
Wtrhneli král do krajiny, nečiní rozdílu (neušetří nikoho.)

Pronikawé a prostosrdečné jsau obzvláště modlitby těchto sy-

nůw přírody, kterým oni co pohané we mladosti doma se naučili. Dwě z nich zde we wěrném přeložení klademe:

Modlitba mužůw: „Bože země, můj pane, ty si nade mnau, já jsem pod tebau. Když neštěstí ke mně přijde, jako strom slunce zadržuje, tak ty zadrž neštěstí ode mně a buď mojim stínem, Já k tobě wolám we dne, já k tobě wolám w noci když tam měsíc wzchodí; neztrať mne, jako já tebe neztratím, když wstávám. Bože, můj pane, ty slunce s třidceti prauhy: přijdeli nepřítel, nedej čerwa swého na zemi usmrtiti, chraň ho. Jako my čerwa na zemi, widauce jej, usmrtiti můžeme jestli chceme a ušetřiti jestli chceme; jako my čerwa na zemi našim krokem šlapáme, můžeš ty, chcešli twým krokem nás usmrtiti. Bože, ty nosíš dobrého i zlého we swé ruce: pane můj, nedej nás zavražditi, my twoji čerwowé prosíme o život. Člowěk, jenž se dobré a zlé znáti nenaučil, tebe nerozhněwá, naučili se ale jednau, a pak je znáti nechce, tehdaž jest zlým, učíň s ním co chceš; nenaučili se dříwe, nauč ho ty Bože, můj pane! uč ho ty, nebo byť i řeči lidské nerozuměl, twau řeč zná.“ —

Modlitba večerní. „Bože, můj Pane! ty si mi dal w pokoji tento den přežiti: dej mi w pokoji i tuto noc ztráwiti. K tobě se utíkám, neutíkej ty ode mne. Dej mi se všemi zdrawě spočíwati. Buď milostiw mým dítkám, milostiw mé ženě, přidržuj mne k dobrému. K tobě se, ó Bože, utíkám, neutíkej odemne ty Černý tam nahoře. Dej mi potřebnau žiwnost rownej mau cestu, prodluž můj život. Buď milostiw mým stádům a rozmnožuj je: dej ať žiji w pohodlí a rozhojňuj mau majetnost. Ó Bože, já ničeho nežádám od jiných, dejž ať z mého vlastního žiji, vzdal odemne zloděje, weď mně k dobrému.“

Pro Mythologa pamatné jsau w těchto krásných modlitbách dwě věci a výrazy, totiž „slunce s 30 prameny“ a jméno Černý, odkud widěti, že každý národ podle swé barwy i swé bohy sobě představuje, srow. Běl-Boh a Černo-Boh. — Ostatně Wéwoda Baworský Maximilian chce, na prosbu a náwrh p. Tučka, tyto Černochoy po daném jim náležitém wychování, zpátkem do jejich vlasti poslati, aby tam byli učitelé a apoštolé wzdělanosti swých národůw.

Jeden den obětowali sme wýběhu ze Mnichowa do Augšpurku, kamž se na parowoze jede tak, že večer opět zpátkem pohodlně přijeti lze. Augšpurk slul we starých předgermanských časích dle kronikářůw *Viudelica* (srow. Wind Wend),

dle místních národních pověstí *Zizaris Cizeris* od jakési prey bohyně *Ziza Cisa* (snad *Žiča*, čili *Zizlila*?). Zde jest mezi řekami *Lechem* a *Wertachau* tak řečené *Lechowské pole*, na němž císař *Otto I.* r. 956. Maďary na hlavu porazil. Asi 80,000 Maďarův táhlo na výboj a laupež k *Augšpurku*, jejich vůdcové hnali bičími pluky k bitvě; ale *Otto* wrátil z nich v bitvě celé haufy do rozvodněného *Lecha*; vesničané a rolníci pronásledovali utíkající Maďary, jaté po hromadách do jam házeli a tam živé zemi zasypali. Dva maďarští wojwodové, *Lehel* (známý jeho bojováním proti Čechům) a *Bolosudes*, zjímání, před *Otta* wedení a rozkazem tohoto na stromě u východní brány (*Osterthor*) oběšeni (sr. *Laborce* a *Sobora*) byli. Z celého vojska jenom 7 mužův ušlo a do *Uher* se vrátilo. Až posud zde od rolníkův při orání nalezeny býwají rozličné zbraně a malé koňské podkowky, z nichž zawíratí lze, že nynější druh nízkých a malých maďarských koní, s Maďary z *Azie* do *Europy* přišel a posud se v *Uhrách* udržel; we h'awním pak gothickém chrámě *Augšpurském* vysoko na stěně ukazují se některé kořisti, maďarský praporec, kopí atd. *Tauto* a *Meziborskau* porážkau sweřepost Maďarův zpitoměla tak, že jim přešly napotom laskominy po laupežech a výbojích v *Germanii*. Jedno z neypamatnějších stavení pro mne, bylo zde biskupský palác, v němž r. 1530. dne 25. Čerwna, skrze *Dr. Kristiana Bayera* v přítomnosti císaře *Karla V.* a mnohých knížat i biskupůw *Augšpurské Wyznání* čteno bylo, tak hlasitě, že i posluchači wenku stojící slyšeti mohli. Zlatý sál čili *Radnice* nyní v ošumělém stawu se nachází. Prwní ale naše návštěwa byla up. *Gust. Kolba*, redactora *Wšeobecných Nowin*. Pán *Kolb* jest nízkorostlý, malomluwný ale saudný a hákliwý mužík. Jeho saud o Maďaromanii již pozornost mau na něj obrátil, když řekl: „Maďaři jsau prey zákonem vlastní maličkosti a jestoty k tomu odsauzeni, aby byli Sláwům a dílem i Němcům obtížni, jejichž množstwím swau národní chudobu obohاتiti a swau maličkost zweličiti chtějí.“ Již mi na rtech wisela otázka: „proč p. *Kolb* we swých *Nowinách* tak často kde jen možno proti Slawjanstwu newraží a brojí?“ ale nechtěl sem z mé stránky býti prwním, jenžby w tom počátek učinil, abych snad bez zawdané mi příležitosti práwo pohostinstwí w cizým kraji a domě nějak neurazil. — Sám ústaw a zvláště budowu, kde tyto swětoširé a tak silný wplyw na celau *Europu* mající *Nowiny* wydáwány býwají, my sme sobě wětší a wznešenější představowali: jest to chaterný domek, w jehož dwore

zewniter neauhledná ale wniter strojně připrawená tiskárna. Po dosti obšírné rozmluvě s pánem Kolbem a Altenhöferem, jeho pomocníkem, o maďarském vlastenectví a slawjanské národnosti, dal nám p. Kolb lístek na p. Edwarda Wiedemanna redactora Časopisu „Ausland.“ W přibýtku tohoto pána potkal nás zvláštní výstup. Pán Wiedemann seděl u prostřed Nowin a Časopisůw zahrabán. Když wstal, podiwná jeho, w Němcích newídaná postawa, jaksi rozpačně na nás účinkowala. Máť fausy co Polák, ruskau čepici na hlavě, na čizmách čili botech ostrohy co Maďar. Lístek jemu od p. Kolba dodaný sice četl, ale buď jen běžně, buď naše jména tam nezřetelně psána byla. Sotwy že nás přiwítal, hned se ptal; co prey Maďaromanie dělá?— Potom obrátil řeč na slawjanskau literaturu, zvláště ruskau a českau. P. Wiedemann totiž rusky dobře umí, něco i polsky. I wyprawowal nám s pozdwiženým něco hrdě obočím tento Podiwin: že prey slawjanská literatura nyní nebezpečný obrat pro Němce bere, že prey on nedávno w ruském Časopisu „Syn otečestwa“ četl Pojednání o Wzájemnosti, které prey tam přeloženo a půwodně od jakéhosi Kollára sepsáno jest. To prey nic jiného není, než tenký záwoj, kterým spojení všech Slawjanůw docíliti a zakryti chtějí. Proto, že on psal proti tomuto zvláštní Pojednání w Časopisu „Vierteljahresschrift.“ Z literní wzájemnosti jest prey toliko jeden krok k občanské jednotě. — A prawda, a prawda, ale newím co pane Doktore! řekl já s nedočkawostí, když on takto słowa roztácel; než žert na stranu, tedy Wy ste půwodce onoho bezjemného powěstného Pojednání? To mne welice bolí, že z péra tak wysoce oswíceného spisowatele něco takowého wyjíti mohlo, a že ty samé zásady a průjewy ještě i z ust tak vzdělaného muže slyšeti musím. Wždyť naši bratři a sausedé Němci ustawičně se hněwali a horšili na posawadní literární neučinnosti Slawjanůw wytykajíce jim tisíckráte, že ničím ku wšeobecné vzdělanosti Europy a člowěčenstwa nepřispěli: a nyní, když se Slawjané teprw ze sna probuzowati začínají, opět Němci proti nim křičejí jejich duchowní činnosti se obáwajíce, ta neynewinnější díla jejich očerňujíce, wšudy politické ohledy a spiky čenichajíce, a je tím před celau Europau w podezření uwesti hledajíce. Literní wzájemnost Slawjanůw a nebezpečenstwí Europy: jakowé to následkowání! Neywice podezřelí jsau ti, co každého mají w podezření; aneb ať prostonárodně mluwím: „Hledá jiných ožehem, kdo sám w peci líhá.“ Kdože ze Slawjanůw psal aneb mluwil proti Wašim Bur-

schenschaftům, Turnírům, Wallallám, Zollvereinům, Kölner-Dom Bauvereinům, anebo proti Wašemu Deutcher Bund, Junge Deutschland, Linke Rhein Uferfrage, Hermanns-Denkmal a těmto podobným, sjednocení Německa za cíl majícím, aukazům? Prawda jest, wyznám to upřímně, že, jako Wy, tak i my se na plawbě do Kolchidy nalezáme k wydobytí zlatého rauna národní wzájemnosti a jednoty, ale Wy ste již dále, než my; prawda jest, že nechceme na věky k literárnímu a uměleckému malokramářství odsauzeni býti, že nynější mladý swět slawjanský *wšestramne*, duchowní i mravné, umělecké i občanské wywinowání swého národu žádá, hledá a napomáhá; prawda, že se nejen sjednotiti ale i sjediniti želá: ale bez demagogických reyduw, bez bauřek, bojůw a podwratůw, jen na cestě oswěty a sprawedliwosti. Jeli to hřích? I národové mají nejen powinnosti ale i práwa, a to čím wětší onino, tím wětší tato. I pročže Wy takowými faraonskými, z možnosti a bázně wáženými, důwody proti nám wystupujete. Při duchowní a literární činnosti nesluší hleděti na následky, nebo ty časem nemohau jiné než dobré býti, ano ona wede ku swětlu a swětlo k poznání prawdy. Wšak i u Němcůw již dáwno od času Lutherowa panuje takowá wzájemnost w nářečích a jednota w literatuře. Páni Grimmové umějí a študují wšecká německá nářečí; a kolik spisůw přeložili Němci ze šwedského, danského, hollandského nářečí a naopak? Co tedy Wám wolno, proč ne nám? Já a se mnau mnozí jiní Slawjané, čítali wěru to Waše jednostranné a náruživé Pojednání, kde se se swým stínem pasujete, w onom čtwrtletním Časopisu nejinače, než s opowržením: nebo znejte, ten proti němuž ste tam s tak nechwalnými zbrojemi wystaupil, stojí zde před Wami, já jsem ten Kollár! — Pán Wiedemann newěděl kam kudy z konopí při této neočekáwanosti, počal se s paterným zmatkem mysli i řeči wšelíjak wymlawati a stal se sama wlídnost a wyslužnost k nám. Trefili a ranili sme tuším práwě jeho Achillskau patu. — On nám ukázal čtenau od něho anglickau knihu, O Uherském králowství od jistého *Pageta*, plnau chwály a předmilenství k Maďarům, a wzteklé nenáwisti ke Slawjanům. Tento Paget wzal sobě prey Maďarku za manželku, on mluwí maďarsky i swé dítky maďarsky wychowáwati dáwá, ačkoli o řeči maďarské w této knize nepřízniwý saud wynáší. On a jiní jeho krajané přiwedli do Uher, zvláště do Sedmihradsku, wíce mladých Angličanůw do šlechtických maďarských domůw k učení se maďarčině a ku wětšímu spříznění obau národůw. Tohoto pak wšeho cíl

jest působiti proti Slawjanům, zvláště Rusům. P. Wiedemann potvrdzował, že na probuzení nynějšího Maďarismu znamenitý podíl a vplyw Angličané mají. — To widěti i ze lži a šplecht, mizerné 4 díly tlusté, knihy powěstné anglické potlukačky a babizny Miss Pardoe, a jiných jejích fanatickým antislavismem planaucích krajanůw. I toho sme se zde dowěděli, že český chrám w Dražďanech, kde ztřeštěnec Štěpán knězował, Angličanům zde bydlícím dán jest, jichž asi 150. duší jest. Či skutečně tam již všickni Čechové wymřeli a čeština vyhynula? — P. Wiedemann podotknul i to, kterak nadáwno známý ultramaďarský čili panmaďarský horliwec, p. Pulský, po Němcích putowaw i Augšpurk nawštíwil a jim mnoho též o témž nebezpečném jakémśi Slavismu a Panslavismu nableptal a bulíkůw na nosy nawěšel, odwoławaje se přitom též na můj spis „O literní Wzájemnosti.“ Načěz já řekl; „pokud p. P. et Compagnie slawjanská jména na sobě noseji, potud nemají hlasu proti našemu národu, potud ani odpovědi hodni nejsau.“*)

*) Při kladení uhelního kamene w Kolíně (Köln) dne 4. Září, 1842, k dostawení tamějšího chrámu, držel král Pruský řeč, plnou duwodůw a podnětůw ku sjednocení všech německých kmenůw, knížetstwi a králowstwi w jeden národ a swazek, která řeč s welikau pochwalou přijata a w nesčíslných wýtiscích i Nowinách rozšířena byla. Wydawatel Illyrských Nowin w Zahřebě, 1842, čís. 77. str. 306. podaw tu řeč w přeložení, připojil k ní následující uhodné poznamenání: „Wěřime Němcům, že tato krásná řeč, srdcem každého horliwého Němce hnauti musela. Než nenili w ní Pangermanismus, nedíme skrytý, ale zjewně wyslowený? Tedy Pangermanismus není hrích, nýbrž neypěknější cnost, které pomníky stawějí, nebo wšecky německé Nowiny říkají, že řečený chrám bude pomníkem *německé jednosti* a bratrské lásky. Ale nechťby tato slova *mutatis mutandis* některý Slawjan powěděl, nechťby Slawjany při podobné příležitosti ku swornosti a bratrstwi probuzował; nechťby tu řeč některý slawjanský mocnár držel a na místě „německy“ wšudy „slawjansky“ řekl: či by se všickni němečtí Nowináři proti takowému postoupku nepozdwišli a celau Europu k wojně proti Slawjanům nezwalí? Zdali nám, Bůh wí jakowé, pro Europu záhubné náměry nepodmetáwali, jediné proto, že my Slawjané s literaturau naše rodné bratry seznámiti žádáme? nebo wěru o politickém Slawjanůw sjednocení leda Neslawjanům se sníwá. Tu byl i hned křik a lermo, pokoj Europy byl w nebezpečenstwi! Tedy Germanismus, Anglismus, Magyarismus i každý *ismus* jest chwály hoden, jen ne Slawismus!“ Podobnau pangermanskau řeč držel i Ludwík král Baworský. r. 1842. w měsíci Říjnu, při otowření Walhally a opětoval ji i při kladení uhelního kamene k Síni Oswobození w Kelheimě, řka: „Tuhému sjednocení všech německých kmenůw ať slauží toto stawení; Sjednocené Německo žádný cizinec nepřemůže atd.“ Toto sjednocení bylo tam i obrazně

P. Wiedemann nás i nyní po městě wodil, později přitowaryšil se i p. Kolb, a oba neopustili nás teprw w parowozním dwoře, když sme na wůz sedali. Radili nám někteří cestu do Řezna ku spatření Walhally nastaupiti, já ale zpěčował sem se proti tomu, dilem proto, že sem ji před několika teprw roky již widěl; dilem pak a neywíce, že sem sobě národní mrzutost nad německau nestydatostí a nesprawedliwostí uspořiti chtěl, která tam do swé Walhally i slawjanské muže, k. p. *Kopernika*, wojenského wůdce *Děwice* čili *Dibiče Zabalkauského* usadila a je sobě přiwlastniti chce! — Suum cuique. „Náše to jest, tak prawme a tak toho hájiti hledme.“ Winkelman, Hackert malíř, Tischbein, Trippel, Angelika Kaufmannowa a jiní žili, pracowali i umřeli w Italii w cizí službě, mezi cizím národem, a předce si je Němci přiwlastňují a svojimi jmenují; tak i našinci naši jsau a budau bez ohledu na místo jejich přebýwání a umření. Jestli nám Kateřinu, ruskau císařownau, berau a sem kladau proto, že z německé krwe pocházela: jak nám mohau Koperníka, Děwice, aneb Repkowa, Stupického (Staupitz), Bernewička (Berlepsch), Borskau (v. Bora), Líbenického (Leibnitz), Sitenského (Ziethen), Zwěrinského (Schwerin), aneb Malčanských (Maltzan), Maletických (Maltitz), Miletických (Miltitz), Kamenických (Chemnitz), Kokorských (Köckeritz), Koněrických (Könritz), Sedlických (Zedlitz), Starosedleckých (Starschedel) a jiných, i krwí i jménem nám přínáležejších, odjímati? Neníli to směšná nedůslednost? — Ale Němce o podobných věcech důwodmi přesvědčiti chtěti, znamenalo by Maurína umíwati; a psáti o tom, bylo by černidlo marné wyléwati. — P. Tuček slyšaw jméno Líbenického čili Leibnice zarazil se nad tím w tom domnění, že w národní lásce snad daleko jdu, proto řekl: jakž pak, tedy i onoho světoslawného mudrce, Leibnice, poslawjaniti chcete? Já nikoli, ale dějiny, jeho jméno a on sám. *) Anobrž, ať o Lužičanowi Lesingowi mlčím,

živými osobami předstaweno. Stará panna se zlatau korunau předstawowala Germanii: wůkol nístaly 32 jiné panny předstawující 32 knížatstwa a kmeny Němcůw. Kdyby Slawowé něco podobného učinili: všickni Angličané, Němečti a Maďarští Nowináři by od strachu zimnici dostali.

*) Že sám Leibnic powědomost swého slawjanského půwodu w sobě nosil, widěti mezi jiným z jednoho, mezi jeho pohrobními papíry nalezeneho, spisu, w němž osobní a místní jména slawjanská s jeho jménem sa uhlasující pilně shromažďowal, který spisek se u G. E. Guhrauera, Gotl. Wilh. Freiherr v. Leibnitz Biographie, I. Th. Breslau, 1842. na str. 4. wytištěn nalezá, kde toto stojí:

i Králowecký mudrec Kant zdá se býti původu slawjanského, jakž se již Němec Krug domýšlel. Poláci mají též S. Kanta (sr.

„Ex Libro Stierii nescio an . . . an alio haec olim excerpti: Huc quoque pertinet magni nominis B. Mynsingeri, ducatus Brunsvic. et Luneb. quondam Cancellarii ad B. Joh. *Leibnizio* in student. n. 194 adductum: Cur (dixit ille nobilis) fiam Doctor, cum jam sim nobilis? Optas scire? dat Doctor veram nobilitatem. — Frid. Archiep. Salisb. familiae de *Leibnitz* factus 1315. Obiit 1338, cum sedisset annos 23. — Gottgelasst. Fried. v. Schonberg, Dynast in Ober- und Nieder Bieberstein, Tristeneg und *Leubnitz*. — Kais. Burg zu Grätz, eine lat. Grabschrift, dabei steht: Venerandae vetustati Imp. Caes. Maximilianus Augustus cineres et ossa Rom. cum vitro integro numismateque antiquo apud *Leubnicum* effossa huc reponi jussit an. 1507, — *Libanitz* prope Wurcenam. — *Leibnitzer* Thor zu Gera, vide Zopfens Geranische Chron. ad 1658; da er meldet, dass dabei eine Feuerbrunst entstanden, — Arx *Lipnicia* in Bohemia, Hist. Eccl. Slavon. L. 4. C. 6. p. 19. — Familia et arx *Leibnitz* in Styria Ritterus Geneal. II. — *Lipnitz* oppidum inter Bohemiam et Moraviam non longe ab Iglovia, vide Tabul. Moraviae in Atlante minori. — In Carinthia *Leubneck* sita ad fluvium Lisar qui se in Dravum effundit. — In d. Blanschen Landcharte von Obersachsen und dem Lande Hall finde *Leipnitz* unweit Torgau nordwestwärts, noch nicht zwei Meilen von Torgau. Item *Lebnitzen*, ein Städtchen zur linken Hand der Mulde, etwa 1½ Meilen unter Dürby. — *Lubanitz* pagus oder districtus bei Wurzen; vid. Albinus Meiss. Chron. — Wilda (snad Wilna?) 1 Jan. 1699. Der Osmianskische Powiat hat vergangenen Sonntag, Morgens 2 Fahnen des Feldherrn, bestehend aus Litthauischen Wallachen, die in *Lipnis*, in den Winterquartieren gelegen, überfallen und niedergehauen. — In dedicatione et praefat. Adami Bohoritii de latinocarniol. . . . literatura ad proceram (?) 1584 edita memoratur defunctus Franciscus Comes a Tuni liber Baro in S. Cruce. Dominus *Lipnizii* et Teutschenbrod, unus *Laibniti*us mihi laus — *Leibniti*us mihi zelus —.“ Z těchto posledních slov viděti, že Leibnic nejen ke slawjanskému národu se hlásil, ale že v tom i slávu (laus zelus) hledal a zakládá: dále odtudto viděti, že i slawjanské Mluwnice (k. p. Bohoričowu) měl a četl. I jméno své za slawjanské držel, ačkoli neznal zdali od *Ljub* Ljubenice Ljbnice, čili od *Lypy* Lipnice pochodí: poněwadž ale předkové jeho, dle Guhrauera i Leubnitz se psali a poněwadž w žádném jméně nenalezá se *p* (Leipnitz) wšndy *b* (Leibnitz), proto půwod jeho od Ljub Ljbenice jest hodnowěrnější, než od lypy. Guhrauer takto o něm píše, str. 4. „Wiewohl der Name Leibnitz oder Leubnitz auf slawische Ursprünge der Familie mit Wahrscheinlichkeit hinweist, und Leibnitze von ritterlichem Stande hohe geistliche und weltliche Würden im Mittelalter bekleidet haben, so beginnt die geschichtliche Reihe der erweislichen Vorfahren des grossen Leibnitz erst in seinem Vaterlande Kursachsen, im Zeitalter der Reformation, mit Christoph Leibnitz, welcher die persönliche Gunst des Kurfürsten August besass, der ihn zum Amtmann in Altenburg, nachher zum Schösser in Pirna eingesetzt. Christoph hinterliess einen Sohn

kat Kaut, Kontski) jenž byl knězem a professorem bohomluwectwí, we Krakowě r. 1473. sr. Časop. Mus. 1837. IV. str. 420. Obzwlášťe pak mezi náboženskými básníři a skladateli německých Swatozpěwůw weliké množství slawjanských jmen se nachází, k. p. Bogatzky (Slezák, složil 411 něm. písní), Bogislaw (Pomořan), Konow (Braniboran), Deržaw, Denike (Žitawan), Jesenius, Hewelke čili Hawelka (Prušan), Koič, Libich, Liskow (Lužičan), Maukiš (Mišňan, složil 34 písně), Mudre (Lužičan, složil 99 písní), Opic (Slezák, otec německého básnictwí), Pieč, Rodigast, Swídnický (Schweidnitz), Stach atd. I náš národ může říci: „Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.“

HLAWA III.

Solnohrad; Išel; Trauna, Gmund, Linec, Wídeň, Ebersdorf, Břetislawa, Wyšehrad.

Na cestě ze Mnichowa do Solnohradu (Salzburg) opět se naskytují slawjanské záhony (windische Beete). Řeka Sala teče na hranicích Baworska a Rakauska. Překrásné okolí Solnohradské přewyšuje všecko opsání. Do města wjíždí se branau, skrze přirozenau, náramně welikau skálu, protesanau, která spolu městu z jedné strany místo zdi a ohrady slauží. Náš hostinec byl proti čtweropatrowému domu powěštného lékaře Filipa Theophrasta Bombasta Paracelsa, kde se na stěně i jeho obraz s latinským nápisem spatruje, že zde r. 1541. zemřel. W tak zwané Obilné ulici (Getreide Gasse) nawštíwili sme dům a příbytek, čili příbyteček, kde se Mozart narodil; z wenku na něm wyobrazena jest lyra. Osemdesátletá wdowa Mozartowa seděla právě při stole, když my jí naši uctu sme přinesli. Wyprawowala nám, jak snažně ale marně se Solno-

Ambrosius, Stadt- und Bergschreiber in Altenburg. Dieser hatte Anna, die Tochter eines Patricius zu Leipzig, Heinrich Deuerlin von Königstein zur Frau. Dies waren die Eltern von Friedrich Leibnitz, des Vaters des Unsrigen.“ Tento Bedřich byl professorem Mrawouky na Univerzitě Lipské a náš Bohumír Wilim narodil se w Lipsku 1646. Již Dithmar Mezihořský píše, L. 3. Ljubanici, hodie Lubenitz. We Štyrsku jest slawošlechtická rodina *Leubnitz* od wesnice *Ljubenice*, 4 míle od města Hrádce, tak zwaná. W Polsku a we Slezsku jsau Lubeničti čili z Lubenic, sr. Synap. Cur. II. str. 792. Lubenicus byl polský dějepisc. I w Čechách jest wes Líbenice. Známo jest, že Leibnic nebyl milowníkem němčiny psaw swá díla raději w latinské a francouzské řeči, ačkoli toho času německá řeč již dosti vzdělána byla: snad to bylo přirozené wnuknutí že to není jeho materčina. —

hradčané, anobř celý svět nyní usiluje hrob a kosti Mozartovy najít, aby je tam přenesti mohli, kde se mu nyní pomník stawěti má. Staří hrobáři vymřeli a nowí neznají toho místa, nebo žádným znamením poznačeno nebylo! — Na tom místě, kde se základ pro pomník Mozartůw kopal, nalezeny jsau, dosti hluboko w zemi, dvě římské mozaikowé podlahy, jedna nade druhau ležící, a posawad velmi dobře zachowané. Jedna představuje hlavu Medusinu. Kolik století pracowalo na zasutí těchto pyšných ozdob Juvavie! Wůbec w celém tomto okolí, obzwlášť w zahradách, mnoho římských starožitností, zdí, pomníkůw, nádob atd. Nedáwno w saukromné zahradě u Solnohradu wykopáno též mozaikowau podlahu, kterau král Baworský pro Glyptotheku za 6,000 zl. odkaupil. Mne však Solnohrad z jiného, totiž z národního, ohledu zámímal. Odtudto již w šestém století, pořád až do dewátého, paprysky křesťanského naboženství k jižným Slawjanům přicházeli. Zde spočívají kosti apoštolůw Slawjanských S. Amanda, S. Ruperta (we chramě S. Petra); biskupowé S. Vitalis, S. Virgil, arcibiskupowé Arno, Adalram, Luipram, Adalvin, anobř i sám slawný Anonymus Salisburgensis, jenž psal *De Conversione Carantanorum*, zde žiwi byli, odtudto na obracení Slawjanůw působili. Jen škoda, že zdejší mnichowé, Benedictini u S. Petra, ačkoli k neyučenějším mezi nimi poslán sem byl, na mé otázky málokdy odpověď dáti mi we stawu byli. Co Slawjanského, buďto pohanství aneb křesťanství, buďto historie dáwná anebo přítomnost, to se jich netkne. Když sem žádal staré Rukopisy Anonyma (nebo originál aneb neystarší Rukopis do Widně odnešen), zawedli mne k Jungmannowu Slowniku, že prey mimo ten nic slawjanského nemají. — We blízkosti hrobu a pomníku S. Ruperta a S. Vitale, jest pomník Michalu Haydnowi, skladateli církewní hudby, postawen. Při pomníku S. Vitale se zvláštní uctiwoostí a wděčností sme se bawili proto, že blahozvěst tento zběhlý byl w jazyku slawjanském.

Na cestě mezi Solnohradem a Išem potkali sme jednoho wandrowného řemeslnického towaryše, jenž celý swůj majetek, balík, boty atd. na malém, tence ustrojeném, železném dwaukolesníčku wezl, tak lehce a rychle, žeby tento způsob putování i u nás následování zaslaužil.

Městečko Išel, jest, jak wůbec kaupelní města jsau, w létě když mnoho hostůw w něm weselé, jináče liduprázné a chaterné. Příroda w jeho okolí má owšem malebnau twárnost;

ale všecko ukazuje, že zdejší kaupele jen pro boháče a welmože jsau: a to budí w čistolidském srdci jakýsi nepokojný cit. Jsau však i zde předměty a jména, jenž w oči a w uši slawjanské libě padají, k. p. palác Hraběte Kolowrata, Wrby; Dolka t. j. večerní odpočinek od kněžny Lubomirské; Potocká t. j. letní hrádek od hraběnky Potocké atd. Jak weliké pokroky zde Lučba a Siloskum učinily, o tom svědectwí vydává nápis na lázních: „Omnia ex sale et sole!“ — We Gräfenberku by opět mohlo státi: „Omnia ex aqua!“ My po krátkém přehledu byli sme tohoto místa siti a prázni.

Nemohu zde zamlčeti jednu nepřijemnou okolnost, která mne od Solnohradu až do Lince, Widně a Peště, co nejaká zlobiwá příšera po všech hostincech a Nowinách pronásledowala. W Solnohradských Nowinách, w čísle 197, na str. 792. b. r. stála, newim z jakowé studnice wážená, následující zpráva, w německém jazyku: „Petrohrad ruský jest neywětší pijan kořalky. Pálení a prodávání kořalky jest zde, jako we všech ruských městech pronajato, tak že summa ročního pronájmu 7 millionůw rublůw obnáší. Pauhé rozwážení kořalky ze Skladu po ulicích do krčem stojí 200,000 rublůw, wydawky pak na zátky a pečetní vosk na 70,000 rublůw. Pronájemník, kupec, drží k ostríhání Petrohradu, aby odjinud tam kořalka nepřišla, celé wojsko ze 2000 placených osob záležející. Auředních platůw skladá ročitě 1,200,000 rublůw.“ Tuto slawjanskému národu k neweliké chwále slaužící powěst, těmito slowy tištěnau, sme potom čítali téměř we všech, nám známých europejských, zvláště německých Nowinách, a to sice s nemalau tajnou i zjewnou radostí nad tímto barbarstwím. Kéžby jen Němci, myslel sem, tak rychlí a ochotní byli i w rozšiřowání dobrých vlastností našeho národu, jak rychlí a klopotní jsau k rozšiřowání zlých! Otázka jest: pijeli se wíce w Petrowě, w Rusích a we Slawjansku wúbec kořalky, čili we Mnichowě, w Baworích a wúbec w Německu piwa, šnapsu, a všelikých lihůw? Nechci však tímto wymlauwati a zakrýwati tento owšem ohavný a panující obyčej lidu slawjanského. Nemůžeme se zdržeti, abychom zde nezweřejnili zpravu o tom z Liptowské Stolice od p. Bělopotockého nám listowně sdělenau, anť takto psal: „Donešen mi jest starý Protokol dwau dědin Liptowských, Pawlowé wsi a Bobrowečka od r. 1582., z jeho listin a článkůw patrnó, že předkové Slowákůw pálenky nejen nepili, ale ji ani neznali, piwem toliko se čestowawše. Lid slowenský pak mnohem lépe se bez ní měl, zdrawěj-

ši a silnější byl, déle žil, nežli nyní, anť tento škaredý zvyk pití kořalky se všudy co mor rozšířil. Zvláště Tatranským Slowákům se ne bez příčiny namítá, že ku pití kořalky příliš náchylní jsou a rádi se opijejí. Mnohý pospolitý člověk jest toho křivého domnění, žeby ani síly ku práci neměl, ani choditi newládal, kdyby prey pálenky nepil, proto někteří již i své dítky pálenkau napájejí, aby prey silnější byli. Na jarmarcích a trzích sobě Slowáci obzvláště rádi pohowějí; tam se málo která kaupě zawře bez oldomáše (zpropitného). Třezvý žádný nechce jíti z jarmarku domůw, ba za hanbu by sobě to pokládal, kdyby se neoslopal. Když saused sauseda, kmotr kmotra, šwager šwagra domůw z jarmarku wolá, obyčejně tu odpověď dostává: „Počkejže jen, počkej, musím se prwé napít, weť snad nepůjdu jako blázen třezvý domůw!“ Při pití znikají obyčejně wady, rwačky a pračky, a ne jeden jde s roztlúčenau hlawau a s potácejícími se hnáty domůw. Mnohý se dopauští w opilstwu zločinu, nad nímž se wytřezwělý sám hrozí. Když se z jarmarku jde, wedle cesty widěti mnoho opilých spících a w zimě ne jeden, nebýwáli retowán, i zamrzne. Žádné námluwy, swatba, křestiny, odpustky, setkání se přítele s přítelem nebýwá bez pití kořalky. Na takowéto opilce na jarmarcích číhají werbowníci (wojáci), je podwádějí aby jim ruku dali, aneb je úskokem mezi sebe berau a pak za nowáky (rekruty) ke plukům posílají. Nejsauli k wojenskému stawu způsobní, za vysokau cenu se wyměňowati musejí, anť ubohá manželka a dítky doma nemají coby jedli. Příčina tohoto neřádu jest ten škodný, we hlaupých hlawách zakořeněný, pŕedsudek: že pálenka člověka silnějším činí. Když je člověk nápojem rozpálen, tehdaž se owšem zdá býti silnějším, ale, že když ochladne tím slabší býwá, to piják wěřiti nechce, až cele na těle i duchu ochabuje a třesení audůw dostává. Neurodná půda, twrdá mozolná práce a bídný staw, w němž se slowenští sedláci nalezají, dopomáhají tomuto zlému. Bídný člověk jen tudy, když je opilý, zapomíná na swau psotu, své křiwdy a nátisky, ale wytřezwew, dwojnásobně je cítí.“ — Já se w Pešti každoročně styděti musím za opilstwu Slowákůw hornáckých, kteří z horních stolic co kósci, ženci, dráteníci, nádenníci na dolní strany jdauce a tam něco peněz získávají, w Pešťanských pak krčmách se ožerauce, po ulicích města se potácejí a wálejí, zhowadilým křikem zpíwají a jiné šerednosti páchají. Chasa uličníkůw za nimi jdoucích dělá sobě žerty a posměchy nejen z nich, ale z celého národu,

k němuž tito ničemníci přináležejí. Wrechnosti, šlechtu, kazatelé, učitelé a jiní vůdcové lidu a národu našeho : jak veliké pole zásluh a učinliwosti jest tu ještě pro nás! Ačkoli wyznati musím, že běda národu, který ještě w podobných surowostech a zhowadilostech leží, kde jeho vzděláwatelé ještě proti takowým překážkám a nepřátelům bojowati, psáti a mluwiti musejí. Takový národ ještě nedozrál k té cti, aby do chrámu osvěty a vzdělanosti weden býti mohl. A však ještě není všechno pronadějeno. Čas jest ale již, a to věru swrchowáný, aby náš lid i ku mravné i ku národní powědomosti přijda a ušlechtilejším samocitem ožiwen buda, ty dvě, jej tak welice zohawující, neřesti ze sebe složil, totiž opilstwo a jmenowitě kořalkowání, a pak ono otrocké před jinými se čerwičkowání, jimž nám sami cizinci tak často uši wytírají.

Z lšlu jeli sme wedle řeky Trauny (sr. Trawena?) k jezeru Trauenskému a odtudto w parolodi do Gmundu. Na parolodi, která nás odvezla, připlul z Wídně do Italie putující, pruský kníže, synowec panujícího nyní krále. Dymku wustech maje, boty zužíwané a kabát dosti ošumělý nebyl k rozeznání od ostatních pocestních. Mne srdce zabořelo, při pohledu na toto kníže, pocházející z domu a z rodu, jenž swau vládu a wysost odtud má, že se stal násilným usurpatorem slawjanských krajin a kmenůw. — Na lewém břehu jezera leží Traunkirchen, kde klášter pro mnišky; zde se pocestným wyprawuje powěst o nowém Leandrowi, který prey z prawého břehu přes toto široké a buřliwé jezero k jedné mnišce, býwalé swé milence, plowával. Wíce podiwení zasluhuje hra přírody na prawém břehu, kde náramné, do oblakůw strmící skalisko, twáři a hlavu Ludwika XVIII, krále francauzského, wypodobňuje. Na této parolodi připojili se k nám a k naší cestě do Lince i dwa mladičtí Čechové, B—ý a U—f z Římu a z Italie domůw se wracující, jenž, zwláště onen prwní z nich, i z dobrých domůw býti se zdali. „Cnost na peci nelíhá“ myslel sem sobě a proto i domníwal sem se, že to budau mladíci i w domácí českoslawské literatuře a řeči zběhlí, anť na tak dalekau cestu do ciziny se již opowážili. Ale mimo pauhá jména jednoho neb dwau čelnějších spisowatelůw českých, která w Praze nahodile slyšeli, jiného nic neznali. Byli ste již w Morawě? ptal sem se jich já; Nikoli! řekli oni. Byli ste we Slowensku? „Nikoli!“ — Byli ste we Slezku, w Lužicích, w Haliči, w Polsku? „Nikoli, nikoli, nikoli!“ Milý Bože, jak pak můžete do ciziny putowati neznajíce swých vlastních neybližších! to

jest wěru bezcílne, nedímli přewrácené, cestowání. B—y ukazowal my Danteho w půwodní właské řeči, jejž prey w Italii kaupil: to dobře, řekl já, ale četlli ste Kráłodworský Rukopis, aneb Jungmannowy, Preslowy, Hankowy spisy? Wšecko toto jen ze slabého slyšení a jakoby we snách bylo jim známo aneb raději neznámo. Jak pak můžete właské řeči se učiti, neumějíce dokonále vlastní; jak cizonárodní knihy čísti, neznajíce co se we vlasti dělá? — „I nu, odpověděli naposledy žalostným hlasem, Pane, ne my, ale naše zněmčilé školy a celé naše nešťastné a přewrácené wychowávání jest toho příčina: my se owšem stydíme že Čechowé jsauce předce česky dobře ani mluwiti ani psáti neumíme. — Proč tedy váš lid a národ nežádá na slušné cestě od sprawedliwé Wlády národní školy a národní wychowávání? —

We Gmundě jsau welikanské solní sklady, odkud se sůl w sudech do Čech odváží. W Theresině audolí (Theresienthal) asi čtwrt hodiny od města nad Traunau, jest znamenitá dílna na předení wlny, kamž sme wečer ke známým a přátelům wýlet učinili.

Ze Gmundu do Lince jeli sme železnau drahau welmi powolně. W celém Horno-Rakausku vyskytají se opět, ačkoli střídawě s německými, slawjanské záhony (wendische Beete), slawjanská jména a slawjanské obličejje. Ještě w 11 a 12 století kwětly zde na prawém i lewém břehu Trauny četné osady slawjanské. Zde byla „Pars Slavanorum“, zde „Slavinia“ zde „Colomezza“ čili Chlmec. Jméno města *Wels* zachowalo posawad památku staroslawského boha *Welesa*. Nyní se tito Slawjané již dáwno účastnými stali toho neywětšího dobrodiní a blahoslawenství, které se, dle zásad a knih některých Němcůw (sr. Kohl, Ueber Gallizien), kmenům slawjanským na této zemi za podíl dostati může, totiž uplného zněmčení. Styď se zdravý rozum lidský za takowau bohorauhawost.

W Linci, právě u kassy diwadla, nalezli sme pána Lud. Šedíusa, kral. radu a professora na všeučilišti Pešťanském, wracjícího se zpátkem z Bonnu ze schůzky Philologůw a Paedagogůw tam držané. On mi prwní, z dopisůw od swých domácích, tu smutnau zpráwu sdělil, že powěstný lékař Martin Suchani w Pešti před několika dny zemřel. Welice mne zarmautila tato neočekáwaná smrt přítele o mé zdraví a žiwobyti wysoce zaslaužilého, ano i Slawomila učinliwého a prawdy i sprawedliwosti milowníka neustupného. Při mém odchodu měl tak řečenau růži na noze, která se na zanět (brant) pro-

měnila. Pokoj jeho prachu, sláva jeho duchu! — Po diwadle šli sme i s pánem Šediusem do našeho hostince, kde množství vzdělaných Linčanův, zvláště profesorův, k nám přišlo: téměř do půlnoci mluveno a hádáno se zde o Uherské krajině, o maďaromanii a jiných denních předmětech; neyrozhorčeněji mluvili tito Rakaušané proti uherské zřízení (constitutii) proč prey nedopauští, aby, jako w Rakausích, i sedlák swau nemowitost měl?

Na parolodi z Lince do Widně učinil sem známost se dvěma Poláky z Warsawy, totiž s p. Františkem Zakrzewským a jeho synem Valentem, vzdělaným mladíkem a horlivým vlastencem, jenž několik polských a francauzských Časopisův při sobě měl četl. Domníwaje se, že mi poklonu učiní, přečetl mi z Časopisu: *Revue Slave*, Paris 1840. str. 70. z pojednání Hieronyma Napoleona Bońkowského následující místo, které zde w doslovném přeložení sdělujeme: „Lid polský, w okolí Tater, aby vyjádřil tu wzájemnou přízeň a náklonost, která mezi těmito dvěma národy totiž Poláky a Maďary panuje, užívá tohoto přísloví:

„Węgier, Polak, dwa bratańki
I do korda i do szkłańki.“

Načež já: pane! to bylo někdy, ale nyní to již více neplatí: teď se časové a s nimi i aumyslowé a národové proměnili! — Węrowé považují a potlačují teď Slawjany, jako své nepřátely. Škoda jen wás bratři Poláci, že mnozí mezi wámi tak neslawjansky sobě počínají. Příčina vašeho neštěstí byla ne-wzájemnost slawjanská, wy ste drželi raději s Francauzy, s Maďary a jinými cizinci: proto ste museli padnauti. Wy nechcete býti rozumní Wšeslawowé, proto zůstanete zfrancauzštělí Pasláwowé. — Pán Zakrzewský odvolával se na množství nářečí slawjanských a obtížnost jim se učiti: načež já wyňaw z wačku malau, w Paříži 1841. wyšlau a we Mnichowě kaupenau knížečku, pod názvem: *Slawianin od Ant. Starszyńskiego*, četl sem mu též násled. místo, na str. 13: „Francya, która pierwsza z narodów europejskich, przewagą podniesionych nauk w swojej mowie, najwięcej przez edukacyą potrafiła zcentralizować się w tak potężne Państwo: niema tej naturalnej co Slawianija jednorodoci. W każdej Prowincyi a niemal w każdym departamencie, po kilku znaleźć można patoa czyli osobnych rodzajów gminnej mowy.“

We Widni obdržew listownau zpráwu o rozstonání (ač ne nebezpečném) mé dcerečky, pospíchal sem čím dříve domůw,

tak, že mimo p Čaplowiče nikoho sem nenawštíwíl. P. Čaplowič byl prwní, z jehož ust zpráwy o držaném w Pešti evanj. wšeobecném církewním sněmě, sem slyšel; kterak on ne sněm ale boj Maďarůw proti Slowákům a jejich řeči byl; kterak chrám ewanjelický křikem a surowostí zwláště mladých Maďarůw a juratůw poškwrněn byl, jenž se až k oltáři nestydátým čelem třeli atd. Krom toho já we Wídni, kolikrátkoli sem byl, nerád sem se dlauho zdržowal, často ani sám newěda, proč?

Ještě odpoledne najal sem zwláštní příležitost, chtěje wčasné ráno w Břetislawě býti. Čtwrt hodinky od Ebersdorfu, při ústí řečky Šwechatu do Dunaje, stojí na lewé straně cesty pyramída, na čtyrech kaulích spočívající, asi 14 střewicůw vysoká, wystawena ku památce rozbitého zde tábora Polského r. 1683. a oné schůzky, která se mezi králem Janem Sobieským a císařem Leopoldem, po oswobození Wídně od Turkůw, zde stala. Pomník tento wíce ochlazuje než zehřiwá srdce diwačůw, anť špleha newděčnosti na něm lpí. Nápis na něm tento se nalezá: „Anno gloriosi imperii Leopoldi Primi XXVI, die 15. Sept. duo longe maximi Europae Monarchae, idem Leopoldus Caesar Augustus et Joannes III. Poloniae R. liberata prospere obsidione Vienna, acto in fugam ingenti barbarorum exercitu, occupatis eorundem aeneis tormentis commeatuque, reportatis praeterea opimis spoliis, hoc loco inter suorum victricia arma invicem gratulabundi convenere, magna utrinque Electoris, Ducum, Principum ac Magnatum comitiva.“ Pozoru hodno, že w nápisu tomto při Leopoldowi stojí celé slovo *Caesar*, při Janowi ale jen počáteční litera *R.* Leopold když z Wídně před Turkem do Lince s rodinou utekl a odtud Janu králi Polskému o pomoc psal, dlauho se rozpakowal, máli mu dáti titul Majestas, čili nic. Po oswobození Wídně, wrátil se Leopold na třetí den z Lince do Wídně. Císař s Radami swými dlauho o tom rokował, či a jako má Jana krále přiwítati? Tu spanilomyslné kníže Lotarinské pozdwiłší hlasu zwolalo: „bez ceremonií, sotewřeným náručím přiwítati sluší toho, jenž nám říši ochránil.“ — Načež oba mocnářowé sešli se s komonstwem na tomto, asi 1 míle od Wídně vzdáleném, místě. Když Leopold cosi zticha o wděčnosti zpomenul, *můj bratře*, řekl mu Sobieský, *rád jsem, že sem Wám tuto malau učinil službu*: tu wzaw králewíče Jakuba za ruku předstawiw jej císařowi, řka: *to jest můj syn, wychowáwámí ho na obranu křesťanstwa.* Leo-

pold na to ani slova neodpowěděl. Jan tím tknutý, obrátiv koně odjezdil. Císař dowtípiw se později že krále urazil a že mu ještě pomoc Polská potřebná, psal s wymlauwáním se list králewícowi.

Tento nápis na pyramidě zdál se některému wděčnému ctiteli Sobieského (nepochybně Polákowi) příliš krátký a skaupý, proto napsal tam olůwkem jiný obšírnější a stkwělejší, a však všetečnau rukau opět již téměř zmazaný, nápis tohoto znění :

Joanni Sobiesco

Dominatione Polonico, Litthuanico,
Liberatione Austriaco, Pannonico,
Profligatione Ottomannico, Thracico,
Religione Christianissimo
Pietate Catholico,
Zelo et obsequio Apostolico,
Inter Reges sapientissimo,
Inter Duces praestantissimo,
Inter Imperatores, citra fabulas
Solo nomine tremebundo,
Solo nomine hostes profliganti.

CUI

Gloria militaris Regnum peperit,
Clementia firmavit,
Meritum perennabit:

QUI

Raro probitatis et constantiae exemplo
Propria deserens, aliena defendens,
Docuit quo pacto sancta jura foederum
Ineantur, excolantur, perficiantur.
Ottomanicam Lunam
Fulgentissimo Crucis vexillo
Aeternam Eclypsin minitantem
Ita propere fortiterque a Christianorum finibus
Eliminavit

Ut unum idemque fuerit
Venisse, Vidsisse et Vicisse.
Inter innumeros igitur Christiani Orbis plausus,
Inter vindicatae Religionis et Imperii laetitiam,
Inter cruentae Lunae extrema deliquia,
Agnoscant praesentes, fateantur posteri,
Non tantum enascenti Evangelio, quo promulgaretur,
Sed etiam promulgato, ne profligaretur,
Utrobique fuisse hominem a Deo missum:
CUI NOMEN ERAT JOANNES.

W Břetislawě pobyl sem jeden den plný národní potěchy a naděje, nebo otočen sem byl mladistwými ratoolestmi Sláwie, zwlastě Tatranské. Pán Professor Palkowič, kterého již ode 20 let sem newiděl, a pán Ludowit Štur, powýšili mi ještě všemožně tuto radost a položili mé, ku konci se chýlící, cestě jakoby korunu na hlavu. Oni mne uwedli do školy a kola Mladoslawůw ku cwičení se w materčině práwě w tom příbytku shromažděných, w němž přede čtwtstoletím i já co žák a posluchač sem sedával a Tydenník od p. Palkowiče wydáwaný čítával. Slowenští a Serbští mladíci byli zde společně shromažděni: ti mne českoslowenským, tito serbským jazykem pozdrawili. Po přelyšaném řečňowání některých, jak básnických tak i prostomluwných prací w obau nářečích, obrátil sem já několik slow a výstrah, které mi již dáwno na srdci ležely, k těmto mladým bratrům: že se srdečně těším, nejen já ale se mnau všickni Slowáci, z těch chwalitebných swědectwí, které jim, nad žáky jiných národůw, co do pilnosti, mrawnosti a řádného se chowání, jak p.p. professorowé tak i jiní obywatelé města tohoto dávájí; že jich ale prosím a napomínám, aby již nyní we mládenstwí swém obzwlášť na wzdělání swého osobného charakteru pracowali; oněch, slawjanské mládeži wytykánych, chyb totiž chabosti a slabosti, wrtkawosti a otrokomyslnosti, slowem bezcharakternosti se warowali: naproti tomu aby sobě zwolili stálost a setrwalost w tom co we mladosti dobrým a krásným býti poznali, pamatujícíce na to, že není chwála dobře začati, ale dokonati. Toto otcowské napomenutí, řekl sem dále, není zbytečné, smutná zkušenost mi je na jazyk klade, nebo mnozí z našich Mladoslawůw, o nichž sme se, pokud we školách byli, domníwali, že někdy Tatry z kořen wyrwauce je na nepřátely říceti budau, sotwy že prach školský z bot wyrazili a do žiwota wstoupili, ochladli a ocháblí, tak že se splnilo na nich to přísloví: „Hora rodí a plod myš.“ — Národnost jejich býwá proměnlivá, jejich mládenecká nadšenost a horliwost slamoohniwá, blýskawé zlato jejich lásky k národu zřídka wydrží průbu w ohniwé peci skutečného žiwota. A předce nic z nás nebude, pokud sobě newychowáme pewné charaktery a špartanskau činosilnau mladě, kteráby uměla pro národ i hlad a žízeň trpěti a nepodlehla ani chlebu ani ženě, ani prosbám ani hrozbám, ani bezejmenným listům, kočičím muzikám, roztrískání oken a těmto podobným. Nyní nám potřebí, ne tak hlav, knih a učenosti, jako raději srdcí, skutkůw, charakterůw: jen tím bude mrawný

samocit we všech nás powýšen a staw našeho národu zlepšen. Warujte se zaufání nad národem; chraňte se i při tuposti a newděčnosti národu říkati, že on není hoden aby se jemu anebo zaň někdo obětował. — Ostatně vaše heslo buď wzájemnost, cokoli činíte, čiňte tak, aby se vaše city a myšlénky, vaše spisy i skutky, slowem celá vaše českoslowenská národnost w moři weškerého Slawjanstwa kotwily. We všech národních snažnostech, anobrž we všech lidských věcech, přiwiknite za mladi sobě vždy neyvyšší cíl a wzor k dosažení předkládati: skaupá skutečnost z takowého ideálu krom toho to co příliš a mnoho jest odčesne a zmaří. — Po těchto a těmto podobných slowích laučil sem se s nimi pohnutým srdcem, zanechávaje výbornému ustawu tomuto mé neykrásnější želání a žehnání.

Nazejtří nesla nás paroloď na wlnách slawodružného Dunaje dále. „Tyto naše Uhry jsau předce jen požehnaná krajina!“ — řekl jeden z mých saucestowníkůw při opětém witání a uzření míjejících před očima našima břehůw a okolí Dunajských —; owšem, odpověděl já, ale ach nastojte! to požehnání bydlí zde jen na poli, we winicech, w horách a w pustinách, nebo z měst, z wesnic, z domůw a spolkůw lidských již uteklo wyhnáno jsauc běsem maďarošálenstwí. — Čeho sem se však bál, neubál sem se: i zde sme naši celau rotu z oněch Johnbullůw, jenž nás co aupírowé na celé cestě pronásledowali, anť se, zvláště nyní, co blechy w kožichu po celé zemi rozlézaji, nedadauce se vyplniti, kde se jednau wehnízdili. Za prawidlo ustanowil sem sobě dnes, mimo můj obyčej, hrdau mlčeliwost, ačkoli i tito, jako ostatní jejich krajané, nečisté huby o vše sobě otírali, co slawjanského bylo. Když však jedna mladá Angličanka s neynowějším Bulverovým Romanem w ruce wedle mne stojící s jakýmsi národním chwastáním, řekla: „nejsauli, prey, náš Fulton a Watt díkůw ode všech národůw a nesmrtnosti jména hodni za toto wynalezení parolodí? —“ nemohl sem se zdržeti, abych nebyl poznamenal: „odpusťte, Mylady! chyba láwky, ani amerikanskému Fultonowi, ani vašemu Wattowi a národu nepatří čest wynalezení, ale jen obnowení, upotřebení a zdokonálení parolodí. Již přede třemi sty léty, totiž 1543. učinil we Španielích námorský kapitan Don *Blasco* (snad půwodem tak Slawjan, jako Jan Lobkowic; srow. Blažko) de *Garray* průbu a to zdařilau s parolodí na moři w přítomnosti císaře Karla V. a mnohých jiných wznešených osob, o čemž hodnowěrné

ďukazy podnes se w archivu města Salamanca chowají. Nalezají se i básně a zpěvy Španielské z toho věku, tento vynálezek oslawující. — Wyštěřila nemálo oči tato paní nad tauto, jak se jí snad zdálo, slawjanskau neotesaností. Angličané chtějí sami nejen všcecka moře a všechny plavné řeky, co sud porteru, wylokati; ale i celau pewnau zemi, co pudding aneb beufsteek, polknauti a ztráwiti, užívající k tomu jiných menších národůw co omáčky a salátu. Stawení mostu mezi Peští a Budínem, dáwa jim wítanau příležitost do Uher hromadně putowati, zde se osazowati a pod zásterau kupectwí a dělání mašin jinau hru prowoditi. Jednomu anglickému Lordowi tak se maďarské bundy (kožichy) zalíbily, že množství jich w Debrecíně nakaupiw až do Londýna ku prodávání wezl.

Pod Wyšehradem, k mé neywětší radosti, bawila se loď naše tak dlauho, že já dosti času získal sem tyto vážné zrutiny nawštíwiti. Děwín, Nitra, Wyšehrad a Salabor čili Blaton jsau dejinně neypamatnější místnosti slawjanské z předmaďarských časůw. Zdejší opatstwí a klášter Benediktinůw S. Štěpán nezaložil, ale jenom obnowila potwrdil tak jako w Salaboru. Podobno, že i český S. Prokop zde Slawjančině a slawjanskému obřadu se wyučil. R. 1335. byli zde tři slawjanští králowé: Kazimír Polský, Jan Český a Nemaňa Serbsko-Bosenský, shromážděni a od Karla I. Uherského krále čestowáni. — Nyní tu pusto, němo, smutno. Než má duše, ať prawdu wyznám, cizokrajinskými dílem poklady, city a myšlénkami tak přeplněna, dílem bolestnými tepy a wrazy tak unawena byla: že domácího sobě živě všímati a nade vlastním, blízkým plakati již nestačila; i sama tužba srdce mého, mé domácí miláčky čím dříwe spatřiti, nepokojila duši a rozplašowala pozornost. Wečer o hodině 8 přirazila loď ku přístawu Pešťanskému, kde již na břehu přátelé na nás čekali a nás wítali. Po uplynutí asi dwau měsícůw nawrátíl sem se šťasten a zdráv, co blaudící Odysseus, w lůno mé drahé rodinky, přinesa domůw množství pozdrawůw a odpozdrawůw přátelských. Mezi donešenými nowostmi zwědawost domácích i přátelůw neywíce na sebe táhla jedna malá hezka, w Benátských dílnách schwálně k tomu cíli kaupená, u prostřed plowání na Jaderském Moři mořskau wodau naplněna sklenička, kterau kolkolem do ruku bráno, očima obdiwowáno, nosem ow oňowáno a jazykem okušowáno.

Pro tak dlauhau cestu bude se to nejedněm snad krátký čas zdáti. Tobych já sám w mé mladosti, anobrž ještě jen asi

před 10—12 lety byl řekl: ale nynější parolodě, parowozy, železné dráhy, rychlíky, dostawníky, diližance a těmto podobné prostředky tak polehčují cestování, že kdo času, místa a příležitosti těchto opatrně užití umí, a při tom, jako my, i pozdní večery, wčasná jitra aneb i celé noci, ku pomoci wezme: ten za týden nyní déle ujde, než jindy za dwa i tři, aniž při tom potřebuje býti cesta jeho pauhým prázným cwáláním a powrchním na předměty kukáním. Jako wszudy, tak i zde, může se cwíčením zwlášt ní zkušenost a mistrowstwí w krátkém času nabyti. Tedř sem připlowal z Lince do Peště we dwau dnech, k čemuž sem před šesti lety na wodě i zemi celých šest dnůw potřebowal. Jakowý to rozdíl! — Mezitím nebudeme se prawotiti s tím, kdoby snad toto naše putování, ne tak učenau cestau, w přísném smyslu toto slova, jako raději národní a krásoumnau procházkau nazwal.

Ostatně cesta tato, na níž se přátelstwí s národnictním, příroda s krásoumnau ustawičně rukowaly, nesmírně dobročinné následky pro mne měla: ona mne tělesně i dušewně omladila; přírodu w těch neyrozmanitějších, neyušlechtilějších i neystrašiwějších, twárnostech mi spatřiti dala; swět staroklassický žasnauším očím co přítomný předkauzlila; meze mé zkušenosti znamenitě rozšířila; srdce se životem, rozličnými nepříjemnými okolnostmi zhorčeným, uswornila; národ náš z nowých stran mi ukázala a nowau láskau k němu roznítila; božskau sílu wěd a nauk živěji než kde jinde cítiti mi dala; můj vkus a cit, skrze newídané wýtworky krásoumy, značně změnila a zjemnila; obraznost těmi neywnadnějšími zárody otěhotnila, tak že i na cestě i po návratu děláno nešíslné plány, náwrhy a počátky, k jejichž wywedení sotwy ještě jeden nowý život by postačil, a ačkoli uskutečnění jich, bohužel, nepochybně opět w moři obtížného auřadu a mrzuté wšedností utone a dílem již i utonulo, předce pro mne nepřepacenau cenu měli a mají proto, že duši mé onu newymluwnau a řídkau slast způsobili, dle které aspoň na čas z wazby nutného osudu wytržena a do vlastního swobodného žiwlu přeložena byla. Jako wlaská réwa, tak poezie potřebuje stromy a ratolesti, aby se na čem zakládati, okolo čeho winauti a propletáwati měla: mudrec i w těsné chyži a w temném žaláři mudrowati a saustawy z hlubin wnitřeku čerpati může, jako se Kant od rodiště swého Králowce sotwy 5—6 mil vzdálil; ale básník musí swět widěti a proto cestowati, nebo básnictwí jen tam se začíná, kde pohodlnost,

mlčeliwost a zahálka přestává a naproti tomu kde podnikawost a odwaha, hýbání a tření, boja zápas sil, chození a konání, slowem kde život panuje. Člowěk wůbec tak jest náchylný k nehýbawosti a lhostejnosti, tak se rád zproští všeho co nějakau nátuhu a obět požaduje, tak snadno přiwykne k malichernosti a chaternosti: že všemožné pružiny a podněty pro swau lepší přirozenost hledati a sám sebe bedliwě strážiti musí, aby neutonul w bahně jalowé samospokojenosti a všední zobecnělosti. Duch a smysly tak se lehce zatupuji naproti půwabům krásy a dokonalosti: že schopnost k citění jich všelikým způsobem by sme u sebe chowati a zostřowati měli; každého roku byloby třeba aspoň jednu delší neb kratší cestu konati, každého měsíce wznešené předměty přírody, hwězdnaté nebe, krásné kraje, zahrady a kwětnice nawštěwowati, každého týdne na mistrowské obrazy, sochy a jiná arcidíla krásoumy vlastním okem patřiti, a nějakau ladnau píseň aneb hudbu slyšeti, každého dne několik stran w některé maudré knize čítati aneb se wzdělanými lidmi obcowati a mluwiti, každau hodinu několik rozumných myšlének we hlavě wzbuditi aneb do ní wněsti. Lidská duše jest co Jozef w Egyptě, w čas hojnosti pamatuje na čas nauze, žne a shromažďuje, stawí stodoly a potrawny, schowává zásobu pro budaucnost, a pak, když w čas potřeby její rodina k ní přichází, rozdává jí žiwnost a dary, totiž: myslí předstawy a myšlenky, paměti věci a slowa, wtipu podobenstwa, rozsudku míru a wáhu, obrazotwornosti látky i barwy, citu teplotu, rozumu zkušenost a zásady. „Kdo newiděl kostela i peci se klaní“ — říkali naši předkové welmi maudře. A proto netoliko básnířům, ale každému, obzwlášť nějaký těžký a omrzlý auřad wedaucímu, člowěkowu ku přání by bylo, aby každoročně někam cestu dělal, to nejen se životem a světem opět smíří ale i nowých sil propůjčuje; a co Hufeland o kaupání prawí, že kaupel jest druhá mladost, to našim zdáním a zkušením ještě wíce platí o cestowání, že cesta jest omlada obzwlášť wzešlejšího věku, a posila anobř noworoda ohrošilého těla. Nic méně však wyznati musím, že sem rád byl, že sem již opět doma byl: nebo jako cestowání tak i domácí štěstí wraucně miluji. Kterému národu občanský život chybje, tam se mezi jeho syny a dcerami, rody a čeledmi srdečná láska k domácnosti a ku přírodě tím silněji wywine, aby náhradu dala za nedostatek učastnosti na štěstí a slávě politického života.

P Ř Í L O H Y

KU

C E S T O P I S U.

P R Í L O H A I.

A.

Memorabilia de Abbatia S. Adriani M. de Szalavár,

conscripta per Dominicum Janke, Abbatem Szalavár. A. 1774—1801.

1) Anno 798. jubente Carolo Magno omnis ille a Petovio ad Dravi, in Danubium se exonerantis, ostium terrarum tractus Salisburgensis Ecclesiae Jurisdictioni cessit.

2) Citima Murae, Arabonis et Szalae amnium Bribini a) Ducis fiduciae Ludovicus Pius, Caroli Magni filius et successor, commisit.

a)

Bribinus Moraviae d x, exorta seditione patria pulsus ad Ludovicum confugit, ejus virtuti et fidelitati ipse confusus omnem illum terrarum tractum ei gubernandum et custodiendum tradidit. Filium habuit Hezelonem, Ecclesiae Veszprimiensis Fundatorem, et ipse putatur Parens amplissimae gentis Ciliae Comitum.

3) Bribinus, excitis Salisburgo operariis et artificibus, struxit Castellum in Szalae fluminis palude, et Mosburgum vel Szalaburgum appellavit.

4) In eodem Castello Bribinus, seu Privina, Basilicam in honorem Dei Genitricis Mariae aedificavit, quam Luipramus Salisburgensium Episcopus Anno 850 consecravit, exuviis S. Adriani Martyris illustravit, et in eadem Adelvinus, Salisburgensium Archi-Episcopus, Servatoris nostri natalem Anno 865 solemniter exegit. b)

b)

B. Adelvinus seu Adalbinus ex Comitum Thaur familia oriundus erat, 6-us Salisburgensium Archi Episcopus, et 14-us Abbas ad S. Petrum, cumque eo tempore iidem essent Monachi, qui Canonici, et ipse B. Luiprami Praedecessoris et Abbatis sui vestigia secutus, viros ad propagandam fidem idoneos Salisburgo eduxerit, ne dubitandum quidem, quin Mos-

burgi Benedictinos constituerit. Post 12 regiminis annos sancto fine quievit anno 873.

5) In eodem Castello extruxerat Bribinus etiam Ecclesiam alteram in honorem SS. Petri et Ruperti, ac tertiam in honorem S. Joannis Baptistae, quam idem Luipramus cum Ecclesia B. V. Dei Genitricis consecraverat. c)

c)

Fallitur Timonius, cum lib. 2. de Hunno-Avaribus Cap. 12. Mosburgum a Szalaburgo discriminat, dum patet eundem locum duplici hoc nomine indigitatum fuisse, ac ex ipso situ optime erui. —

6) In saeculi 9. historia Conversionis Carantanorum et Pannoniae inferioris sequentia locorum nomina, Abbatiae Szaladiensi fundata, leguntur :

Saeculo 9.	Saeculo 11.	Saeculo 19.	
Salapinti - - -	Szalapingi piscina - -	Szala-Apáti	} Ex his nunc saltem Szala-Apáti et Esztergál pertinent ad Abbatiam.
Busincza - - -	Bessenien - - -	Bessenýő	
Ghelsi - - -	Ghelsen - - -	Gelse	
Beatus Kirchen - -	Kerchen - - -	Kerecsen	
Ztradachi - - -	Jestrech - - -	?	
Fiskera - - -	Fyki - - -	?	
Strelez - - -	Stelcz - - -	?	
Karrcha - - -	Karus - - -	Karos	
Weride - - -	Wrigh - - -	Vör	
Hrabahisreit - -	Reick - - -	Rajk	
Stepelibert - - -	Stiger - - -	Esztergál	

7) Praeter haec monumenta nihil reperitur, unde status, ac conditionis Ecclesiae S. Adriani uberior notitia hauriri posset. Florebant quidem et aliae Ecclesiae, sed nulla Ecclesiae S. Adriani in Mosburg, et S. Michaelis Archangeli in Hezilsburg, vel Weisbrun, seu Weszprim conferri potuit, quo etiam factum, ut D. Proto-Rex Stephanus cum christianam rem in regno restitueret, voluerit et Szaladiensi S. Adriani, et Veszprimiensi S. Michaelis sartam, tectamque servare Epigraphen.—

8) Anno 889. juxta Reginonem Abbatem Prumiensem, Luitprandum Antistitem Veronensem, et Joannem Aventinum, licet hi de causa adventus inter se haud concordent, Hungari gens pagana e Scyticis regionibus Maeotide et Tanai has provincias invasit, sensim totam Pannoniam inundavit, sacratas Deo aedes destruxit, ac totam Religionem Christianam pessumdedit.

9) Equidem Geysa (qui Patri suo Toxun in Hungariae Ducatu anno 934 successerat) post plures regiminis sui annos omnium primus Baptismum suscepit anno 970. et Religionem

Catholicam libere docendam indulsit, perfecta tamen Gentis Conversio Stephano ejus filio reservata est

10) Hic igitur Stephanus natus est Strigonii anno 976, baptisatus a S. Adalberto adolescens, dum jam de matrimonio cum Gisela, Henrici S. Imperatoris sorore, ineundo tractaretur, a morte Patris Geysae ducatus gubernacula suscepit anno 997. Cupam biennali bello vicit, et Comitatum Schimögiensem occupavit. A Sylvestro 2-do Pontifice coronam accepit anno 1000. Monasterium S. Adriani de Szalavár postliminio restituit anno 1019. primumque ejusdem Abbatem Petrum, latinum, cum omni praerogativa instituit (ut videre licet in ipsis literis foundationalibus); neve pia Ejus intentio futuris temporibus frustraretur, sine regio consensu aliquid de bonis fundatis alienari severe vetuit. Imo anno 1024. novo rursus Privilegio, omnes Abbatiae Subditos a potestate et Jurisdictione omni omnino Judicum exemit, solo Rege, vel quem Abbas elegerit, potestatis executione exercitatum, neve pro comparandis necessariis longius proficisci Religiosos oporteat, qualibet hebdomada die Lunae in villa Báránd, et in die Veneris in Szalavár fora, seu mundinas publicas instituit.

11) A tempore S. Stephani Regis usque ad annum 1080. nullum reperire licet documentum, ex quo seu Abbatum series, seu Abbatiae Conditio illustrari possit. Anno nominato tredecimo Calendas Januarii S. Ladislaus Rex, anno regni sui secundo, Simigii inspectis literis foundationalibus de anno 1019, et confirmativis de anno 1024. omnia rata et tecta habere voluit ad supplicationem Stephani Abbatis.

B.

*Zmínka o hradě a opatství Salavarském v uzněšeních
sněmův království Uherského.*

XVI. Století.

Anno 1557. 22. Loco Conventus de Szalavár peragat interim executiones Capitulum Veszprimiense.

1563. 53. Abbas mittat duos Conventuales Szigethinum pro Testimonio fidedignos.

- Anno 1575. 17. Ejus desolati loco in Comitatus Simegiensi, Szaladiensi et Veszprimiensi procedat Capitulum Castriferrei.
1588. 46. Ex Protocollo Abbatiae et literis faciat Expeditiones Capitulum Castriferrei, aut Constituto Abbate, Conventus restituatur. (Toto obnovení opatství stalo se, dle chronostichu na dveřích klášteru, r. 1594).
1596. 39. Szalavár Abbatia conferatur Ludovico Ujlaky, Praeposito Castriferrei.
1598. 38. Conventus Abbate provideatur, restauretur, sigillum sibi conficiat, et expeditiones faciat.

XVII. Století.

- Anno 1601. 29. Castellum de Szalavár necessariis firmetur.
1618. 35. Praesidium de Szalavár, Canisae oppositum, natura loci paludibus circumseptum, *Austria* muniendum recipiat.
1625. 20. Ad ejus munitionem deputantur omnes Comitatus Cis-Danubiani.
1647. 45. 60. 71. Abbas Stephanus Rohonczy deputatur ad Commissionem Jauriniensem; deputatur ad reincorporanda Bona in pignore ad Austriam possessa. Capitaneus de Szalavár a Piscationibus abstineat, et Abbati de damnis satisfaciatur.
1649. 99. Abbas de Szalavár deputatur ad Censuram Rationum de Proventibus publicis.
1655. 3. In Szalavár equites 15, pedites 100 teneantur.
1662. 22. Ad munitionem Castelli et fortificationem convertatur subsidium contributionis militaris.

XVIII. Století.

- Anno 1731. 8. Abbatia Szalavár restauretur, adminus quinque religiosas personas teneat, et expeditiones faciat.
1802. 18. Abbatia Szalavár a Praelatura *Gottviczensi* independens reddatur.

PŘÍLOHA II.

Etymologicko-historické Pogednání o slově H O L U B, s potahem na Slawo-Wenety w Italii.

(wyňaté z obšírnějšího začatého spisu pod názvem: Procházky w
zahradě slawské řeči).

I. HOLUB U SLAWJANŮW.

Pols. Gołąb Gołębica = Golemb Golembica.

Dobrowský klade *holub* mezi dwausyllabné kořeny, tak i Linde a Bandtkie; podle našeho zdání však žádného slawjanského slova kořen ze dwau syllab nezáleží; všechny takové zdánlivé kořeny dají se pravidelně rozložití a na jednu syllabu uvesti, a však i dwausyllabní kořenové nějaký logický aneb physický původ a význam mají, jehož Dobrowský neudává. Jarník, Etymologicon str. 140. odvodí *golob*, *golobica* od *gol holý* t. j. nahý, bez peří; Šiškow (Vergleichung der eur. Sprachen) mluví: „že prey pták tento jméno dostal buď odtud, že z vejce cele *holý* a nahý vychází; buď od modré čili siwé barvy, která diwým holubům vlastní jest a w ruštině *golubyy* sluje.“ Než známo jest, že již we vejci mladé holaubě není holé, ale čmýřím čili papeřím oděné, pakli ale *holý* Jarnikowi a Šiškowi tolik značí, co neopeřený, tedy to platí netoliko o holubích, ale všech ptácích, aniž zřejmo pročby a jakby se odtudto pro samé toliko holuby toto jméno bylo mohlo utvořití. Ruské přídavné slovo *holubyy* není původní, ale od samostatného slova *holub* powstalé, tak jako neymnožší nazwy barew, k. p. wrána a wraný, myš myši, ruda rudý, sněh sněhowý sněžný, popel popelowá popelatá popelná, duha duhowá, nebe nebeská atd. A dejme tomu, žeby holub od *holubyy* pochodilo, otázka weždy zůstane, odkud opět *holubyy* znik a kořen wzalo? — Jungmann we Słowníku pod článkem *holub* toto píše: „slovaciae *holub* et *halub*, radix pe-

regrina, conf. colu-m-ba, ubi rhinesmus, conf. maď. galamb, forte compositum ex *ga*, conf. scandin. *tómr* = Taube. "I wiz-meže zdalížby nebylo možná toto *peregrina* na *domestica* změ-niti; my aspoň jistau kojíme se w tom nadějí, která se na wlaské naši cestě až w jistotu a w newyratné přesvědčení změnila.

Kořen slova *ho-lub*, *ho-lubice* jest *ljub*, *ljubice* odkud *ljubý*, *ljubezný*, *ljubost*, *ljubaw* (láska) *ljubiti*, *poljubiti*, *lobizati*, *ulybka* (rus. usmání); česky: *libý*, *libezný*, *libost*, *libiti*, *polibiti*, *libati*, *libačka* (Flitterwochen); jenž zname-ná: *cupere*, *desiderare*, *amare*, *basiare*, *osculari*, *amplecti*, *coire*, *fetare*, *fecundare*; sr sanscrit. *lubh*, *lubha*, *lubhyati* *lábhitum*; lat. *libet*, *lubet*, *libido*, *libare*, *praelibo*, *illibatus*; *lupa*, *lupari*, *lupanar*; angl. *lov*, *lore*; anglosas. *lufe*, hol-land. *lifde*, staroněm. *leibe*, *leive*, nowoněm. *Liebe*. — Předložka *h*, *ho*, *ha*, *go*, *g*, *k*, *ko*, *ke*, *ku*, jest známa, ona se udržela we mnohých slowích: k. p. *ha-wran*, *ho-mole*, *ga-razda*, *ko-rmautiti*, *Ko-cel* atd. a jest s předložkau *s*, *se*, *sau*, serb. *sa*, rus. *so*, řec. *ovv*. lat. *co con*. půwodně totožná, anť *h = k = s*, sr. *H-erz*, *C-or*, *S-rdce*; *holub* jest tedy *co s-ljub*, *sauljub*, *spoluljub*. We slowě *holub* *golęb* jest sice *l* i *ľ* twrdé, we slowě pak *ljub*, *ljubice* měkké, oboje však *l* i *ľ* netoliko často se zaměňují, ale některá slawjanská nářečí, k. p. české, rozdilu mezi *l* a *ľ* ani neznají, anobřž *l* we slowě *ljub* jediné potahmo na následující *i* čili *j*, *ju* měkké jest, které *ju* též jen w některých nářečích se nalezá, w jiných pak co čisté se wyslowuje, k. p. *briucho* *brucho* *břícho*, *čjudo* *čudo*, *čju-ju* *čujem* *čiji*, *pljuju* *plujem* *pliji*: a pak w některých nářečích slawjanských s rhinesmem se wyslowuje jako *a* *e*, k. p. *dub* *ďab* *ďebu*; odtud *lub*, *lubica* *ljub*, *ljubica* a *lub* *ľeb* *ľebica*, *holub* *galęb*. Wíce podobných příkladůw máme, kde jedna a táž hláska w témž slowě w rozličných nářečích i měkce i twrdě se wyslowuje, k. p. české *wnuk* u některých Slowákůw *wnúk*, *wnutri* a *wnútri* *wnútr*, *nuchati*, *inuchati*, *dálo*, *d'ja-lo*, *dále* *d'álej*, *táhnú* *tjahnu*, *maso* *mjaso* tak i *lub*, *ljub*, *ho-lub*. Poloslawští Walachové a Bulhaři to začátečné *l* wynechá-wajíce říkají *juh*, *jubit*, *jubawo*, místo *ljub*.

Že *holub*, *holjub* smysl *ljubení* a *milování*, *libání* a *ce-lowání* čili *bozkávání* má, to potvrzují ty neystarší a neyob-libenější národní písně a způsoby mluvení. Sr. *Slovár Acad. Ruské* pod článkem:

Lobzať, oblobyzať = cjelowať. *Luk. 7. ř. 38.* „Oblobyzaše nogě jeho (lěbala nohy jeho).“

Lobzanije = cjelowanije, přiwětstwowanije. *Luk. 7. ř. 45.* „Lobzanija mi nedal jesi.“ 1 *Petr. 5. ř. 15.* „Cjelujte drug druga lobzanijem ljubwe.“ Lomonosow lobzanije jmenowitě o holubích užíwá, řka: „I čistych golubic lobzanije — Ljubwi jawljajut tamo wlast.“

Ljuby = silnaja ljubow.

Golub = inogda umalitelnyja služat' wměsto nazwanij přiwětstwených k tomu i drugomu polu. Golubčik moj, Golubuška moja.

Golubec = rod osobliwyja pljaski w kotoroj prygajut (ská-kaji, místo proměňují) čez nogy nazwanij po priměru pěsni, w kotoroj slovo *golubec* často powtorjajetsja.

Srow. *Olesko*, Pěsni ludu, str. 405. „I wykrešu hoľub-cia — Či nezwabľu molodcia.“

Prigolubiwat' = laskať koga, prigolubit dítja. Tento krásný výraz, *priholubit*, místo objímati, obtuliti často se užíwá obzwláště w Maloruských zpěwankách, k. p. u *Oleska*:

str. 194. Oj ty mowyš mij luboňku, ščo ja tebe lubľu,

A ja tebe, mij luboňku slowamy *holubľu*.

218. Oj znati, znati. kdo koho lubit,

Blizko sidaje i *priholubit*.

355. Ta ktož mene požaluje, kto mja *priholubit*,

Nimaš toho milenkoho, ščo ho serce lubit.

381. Peršes mene *holubila*, samas mi mowila.

444. Wezmi mene *priholubi* k sobi.

Wýrazy *Lub*, *Lubko*, *Lubka*, *Luboňko*, *Lubeňka*, *Lubi-ca* a *holub*, často saujmenná a totožná jsau w týchž a jiných slawských písničích a znamenají milence: jako naproti tomu *Nelub*, *Neljub* nemilowníka, nemilowance; srow.

Olesko, str. 362. Oj ne jdy lubko ne jdy hoľubko.

31. Moľodečko hoľubečko ratug mene z more.

217. Oj ty chłopčino siwyj hoľubočku!

284. Šo ty mene moja maty za *neluba* dala?

A *neluba* hirka huba, hirša od pelunu.

358. Oj cy harasd cy neharasd, my s *nelubom* bude?

Čelakowský, Slowanské písňě:

I. str. 94. Ach čtož ty *golubčik* ne wesel sidiš?

Poterjal *golubku* bojarskoj sluga.

I. str. 116. Vdoli po ulicě molodčik,

Vdoli po širokoj *golubčik* často pocháziwal.

II. str. 88. Ty moj sizeňkoj, moj běleňkoj *golubčik*,

Na kogo menja *golubku* pokidaješ (rus.)

II. str. 182. Kakvo sam *ljub'v* zaljubit (Bulhars).

(Jakau sem milenku zamilował).

I. str. 75. Já se urobím w bílau *holubicu*.

II. str. 9. Jen se na mne nehněwey můj *zlatý holaubku*.

II. str. 13. Můj zlatcy *holaubku* podej mi swau ruku.

Moře by sme wywážiti museli, kdyby sme přitočiti chtěli všecka ta místa, z našich národních písní, kde je řeč o holubu a hrdličkách, téměř vždycky w potahu na lásku a věci ku milování přináležející, jako jest věrnost, newinnost, tičnost, krása, něžnost, čistota, stud, manželství, líbání, objímání, milování plodu a dítek, přátelůw, příbuzných, wdowství, tanec atd. Pod obrazem holubůw představují se něžně nádra panenská, k. p. w oné serbské písni u *Čelakowského I*.

Tu bíaše zaspala děvojka,
Pod glavom joj snopak děteline,
U niedrima dva běla goluba.

Holubice slauží za příklad manželské věrnosti i po smrti manžela, sr. *Oles*. str. 444.

Aj za horoju za vysokoju
Tam sedit *holub* i s *holubkoju*,
Oj sidjet oni taj cilujut sia
Siwymi skrilciami objimajut sia:
Nadletiw orel z čornyji chmary
Rozbiw, rozihnaw holuby z pary;
Holubka sedit, želibno hude,
Ščo wže s holubom žiti nebude.
„Siwa holubko w ščož ty dufaješ,
Cy ne na wrodu ščo krasnu maješ?“
Ščož my po wrodi, po molodosti,
Koly ne maju ni w kim milosti.
„Oj maješ bo ty sim par holubiw
Wyberaj sobi, kotryj ti lubyj“
Oj najže bude dwajciat i čtyry,
Nema takoho, jak mij buw milyj.

Této podobná, ne však manželku, ale matku věrnau wyobrazující, píseň ruská, jest u *Čelak*. II. str. 103, kterau zde w českém přeložení zkrácenau postavíme:

Jak to na dubku, dwoje holaubků
Milowalo se, celowalo se,
Křídly siwými objímalo se,
I přiletěl tu sokolík jasný,
Holuba ranil, zabil siwého, —
Tu se roztauží želem zawrká
Holubička siwá pro holaubka
Promluví mladá sokolík jasný:
„Neplač i neplač siwá holubičko,
Siwá holubičko, pro swého holaubka.

Já ti zaletjm k moři sinému
 Přinesu tobě hejno holubů,
 Wybereš sobě holub a siwého.“
 Promluví siwá tu holubička:
 „Neleť sokole k moři sinému,
 Aniž hoň ke mně hejno holubů:
 Wíti mi jiný sic bude wěmec
 Wšak holubátkům nebude otec.“

Z té příčiny, pro *manželskou wěrnost*, Egyptčané wdowu pod podobau černé holubice wyobrazowali, anť u nich wdowy, wíce se wdáwati nesměwše, službám nábožným se obětowaly. We slawjanských zpěwankách zajisté žádný pták se tak často nezpominá, jako holub, a to wždy w *zamilowaném* smyslu, co obraz, co podobenství, co zrcadlo lásky. My jen několik důkazůw bez pracného hledání, jak se nám namanau, zde přiwedeme z wydaných posud Sbírek. W Oleskowě Sbírce:

str. 308. Prilitajut *holubonki*:

- Kažut šo nima diwoňki.
 313. Po nad horu wysokuju *holuby* litajut.
 354. Oj dež taja kernyčoňka ščo *holubka* pila,
 Oj dež taja diwčinoňka ščo mene lubila?
 379. Sedit hoľub nad wodoju. *holubka* na kladci
 Skaži meni moja mila, ščo tobi na hadci.
 384. Siwyj *holub*, siwyj *holub* siwyjša *holubka*:
 Milyj otec, mila mati, milyjšaja lubka.
 Dwa *holubi* wodu pili, dwa kalamutili,
 Bodaj toti neskonali čo nas rozlučili.
 384. Ja milemu iskazala: pomahaj Bih lubku!
 A win druhu objimaje jak *holub holubku*.
 402. Poletila siwa *holubonka* ta, wid *holubonka* prič
 (W této pj-ni se slovo *holubonka* 21 krátě opétuge!)
 444. Ne hudite *holubi* na chati
 Nebudite miloho w kimnati.
 401. Za rikami, za wodami
 Pje *holubka s holubami*,
 Poletila od *holuba*
 Kotoromu bola *luba*.

Tak i w *polských* písniích tamž:

- str. 115. Na wysokim dębie *gołąbeček* siedział:
 Kochajmy sie stale, aby nikt nie wiedział.
 156. Latają *gołębie*, jeden niema pary:
 Jak że cie mam kochać kiedyś bardzo stary.
 161. Z tam téj strony wody lata *gołąbeček*
 Nie widać, nie słyhać gdzieś moj kochaneček.
 166. Siedzą sie *gołębie* na dębie, skubają mech,
 Kto nie kocha Macieja bodej zdech.

We Sbírce *Žegoty Pauliho*, str. 111.

W Porembie, w Porembie
 Pasła panna *gołębie*.

Popow, Rosijska Erota:

II. str. 73. Letit sokol iz ulicy *Golubuška* iz drugija:
Sletalisja, cjelowalisja.

III. str. 14. Letal *golub* po dolině sam workujet,
On sizu swoju *golubušku* šukajet.

Srow. Morawské písně od *Sušila*:

str. 13. Wyletěla *holuběnka* z bílého stáda.

83. Milowali sme se gak *holubůw* pára:
Kdože nás rozwedel nech ho Pan Bůh kárá.

97. Na horách, na dolách cosi se tam bělá,
Holuběnky bílé, nebo snahy ležá.

Zpěwanky Slowenské zaplaweny jsau cele jmény, obrazy a výrazy od holubůw půjčenými. Již při tak zwaném *Wajaném* čili Swato-Jánském ohni, opěwají se holuby, srow.

I. 16. Jano Jano Wajano:

Přiletela *holubička* wčas ráno.

18. Na roztoce, na potoce dwa *holúbky* wodu pijú,
Tak se oni showárajú koho oni slúčit mají

30. Buď zdráwa dušička, siwá *holubička*,
A odpust že som Ti bozkau twoje líčka.

94. Na Mošowskéj wěži dwa *holubi* sedja,
Ludja jim záwidjá že sa rádi widjá.

108. Už jinde hrkutá moj milý *holubec*.

109. Siwá *holubička* po Dunaji plýwá,
Z welikej lábosti rada žalost býwá.

Milowali sme se ako *holubičky*
Rozlaučili sme se ako lastowičky.
Tak sme se šuhajko my dwa rozletěli,
Jako té *holubi* keď mezi ně strelí.

121. Zostaň zdráwa zostaň *holubicko* moja.

198. Co že sa ti, Milá, má láska nelúbí,
Wšak sme sedáwali ako dwa *holubi*.

300. Mám já jednu *holubičku* ona wečer kwílí:
Choď domow :/ přide k tebe Milý,

II. 6. Má on doma tři dcerky

Pěkné jako *holúbky*.

16. Wyletěla *holubička* z vysokého okenečka.

113. *Holubička* siwá ljetala.

245. Wím já děwče krásné jako ta *hrdlička*.

294. Z ust bych ti dáwal pít jako *holubiátku*.

381. Otworže mi milá *holubenko* siwá.

398. Widěla sem mého *holúbku* siwého.

A muželi smutek nad ztracenau milenkau pronikawěji wyobrazen býti, jako w našich *Zpěwankách* w zrcadle holubůw, k. p.

I. str. 347. Hora, hora, biela hora,
 Na tej hore biela skála,
 Na tej skále holub sedí,
 Blíži sa mu strelec mladý.
 Ach ty strelec nestríľaj ma,
 Malý osov wezmeš zo mňa,
 Nožičky mi zmerawely,
 Krídelka mi opršaly,
 Krew mi w žilách zmerawela,
 Zpráhly všecy kosti tela,
 Smutek zemdel wšecy sílu,
 Bo som ztratil moju Milú.

- II. str. 238. Sedím jak *hrdlička* na suchém konári
 Smutně si zpiewajíc w swém welikém žjali.
 287. Truchlím jako w hore siwá *holubička*.
 295. Sedím jako samotná *hrdlička*,
 Wolám i kdes má *holubička*.
 370. Za horami na dolině
 Siwý *holub* wodu pije.
 Pije mutnau w welkom žjali;
 Ze mu Milú Němci wzali.

Pozn. K porozumení tohoto verše srow. *Krman, Agenda Ecc.* 1734. str. 73. kde toto stojí: „Slušná věc jest, aby wdowci lehkomyšlně nezapomínali na manželky své, však i to nerozumné howádko, když tovaryše svého ztratí, smutek po něm nese, zvlátě o *hrdličkách* (holubích) se čte, že když tovaryšůw swých zbaweny býwají, na pustá místa a do rozsedlin skalních se oddávají, když pak z nich wyletují, neusazují se na místo zelené, ale na dřevo suché, aniž pijí, lečby prwé nožičkami swými wodu zakalily, wždycky pak smutným hlasem swým taužení své pronášejí.“ I jako obraz *newinnosti* jest holub, srow. *Zpěwanky I.*

Holubička siwá neurobí škody,
 Sadne na kolajku napije sa wody.

Srow. *Woicického* Pieśni ludu, I. 73.

Na tej mogile, wyrósł ci dąbeček,
 Na niej bieluchny siada gołąbeček.

„*Pozn.* Dusza, niewinie zabitego, przybiera zawsze postać białego gołęgia podług wyobraźni ludu naszego.“

Přijmení holubice dává se někdy i *pokrewným a přátelům*, ano i *mníškám* (pro čistotu), *wdowám a sirotkám*, k.p.

Ni bělaja golubuška, *sestrica*. Čel. I. 100.

Ach teščenko hoľubonko. Oles. 496.

Družkám golubočkam. Popow. II. str. 34.

Černička golubka zalilatsja slezami. Pop. III. 7.

Udowičice golubičice! Wuk. I. 82.

Za goróju wysokoju golubi litajut:

Ja otca, mati nezaznala, a mužá nemaja. Čel. I. 156.

I we starších slawských zpěvích holubi často se zpomínají w potahu lásky, tak že někdy obsahem a osnovau celých básní jsau, jako k. p. *Drewnina Ruskija Stihotworenija*:

str. 46. 47. Dobrynja po walušam strěljajet sizyých golubej,
 U molodoj Mariny Ignatjewny
 U neje na chorošom wysokom teremu
 Sidjat tut dwa sizyja *golubja*
 Čaľujutsja oně, milujutsja,
 Želty nosami obnimajutsja atd.

A komu není známa we *Kralodworském Rukopisu* ona píseň o Zbyhoňowi:

Poletawa holub se dřeva na dřevo,
 Žalostivo vrká hoře všemu lesu.
 Ach a zlobný Zbyhoň chvatí *holubicu* atd.

Wšecky tyto a nesčíslné jiné zde nepřivedené slawské národné písne potwřzují prawost našeho zřídloslowí, že totiž *ho-lub ho-lubice*, tolik jest jako *ko* neb *sau-ljub*, *ko* neb *sau-ljubice*; německy *Ge-lieb*, *Ge-liebter Ge-lieb-te*; latinsky *co-amor*, *co-amans*; poněwadž pak *l* a *n* často se zaměňují (k. p. lebo alebo, nebo anebo; lice nice; znamenie zlamenie; slunce, sol, Sonne; libare, něm. nippen, Child Kind atd.) tedy sem patří i *s-nub*, *s-nubiti*, *s-nubenice*, které se u Slowákůw krom toho po dnes skrze *s-lub*, *slubenice*, *slubenica*, *zaslubenica* wyslowují; s nimiž stejné jest něm. *Ge-loben*, *Ver-lobte*, *Ver-liebte*, *Ge-lübde*; lat. *nuptiae* (sr. líbačka Flitterwochen), *nubere*, *connubium*, jejichž všech kořen jest *ljub*.

Nemůžeme při této příležitosti mlčením pominauti, že i w dějepisu Slawjanském holub několikráte co znamenitý aukaz se zjewuje. R. 946. ruská kněžna *Olga* obležené město Korosten skrze *holuby* zapálila, jimž na křídla a nohy sirku a jiné ohnivé věci přiwázati dala; srow. *Nestor*, *Lietopis*. — R. 1683. dne 18. Října, když *Sobieský* Turky při Widni přemožené w Uhrách pronásledowal, u *Parkanu* dnem před swedenau nešťastnau bitwau posadila se *bilá holubice* několikráte před jeho proti nepříteli maširující wojsko: Srow. *Briefe des Königs von Polen Johan Sobieszky an die Königin Marie Kasimire während des Feldzugs von Wien*, *Heilbron* 1827. str. 111. — R. 1709. když se o manželství ruského cesarewice Alexeja s Brunswicko-Linebursko-Blankenburskau kněžnau na hradě we

Wolfenbytlu jednalo, *bílá holubice* wletši do Museum posadila se na zeměkuli na to místo, kde ruská říše wyobrazena byla. Na tuto případnost složil slavný *Líbenický* (Leibnitz), tudy tuto přítomný, následující epigram: sr. Leib. opera Genevae 1768. Tom. V. str. 309.

Augurium Columbae 1709.

Blankenburgiaci musaeo in Principis orbem
 Signat olivifero laeta columba pede,
 Hinc Scythia in campis, illinc Atlantis in undis,
 Scilicet et natos utraque regna colent.

„Na dvoře starých Rusůw, píše *Karamzin I. 10.*, byli holubince, nebo Rusové (owšem všickni Sláwowé) milowali tyto ptáky již od starodávných časůw.“ Odtudto widěti, jak ze hlubin národu wážen jest ten výraz *Komenskeho* w Hist. o proti w. k. 44. str. 126. kde mluví o sprostnosti našeho *holubičího národu*. I Rusové we starších časích maso holubí jísti se ostýchali, což někteří připisují tomu, že u křesťanůw Duch S. w obrazu holubice se představowal; my příčinu toho výše klademe, znajíce, že we starožitnosti i jiní národové holuby, za swaté je měwše, nikdy nejedli, aniž je kdy schwálně zabíjeli, jakož o tom swědčí *Xenophon*, *Diod. Siculus*, *Clemens Alexandrinus*, *Hyginus* a jiní. Srow. i holubi w Benátkách, Cestopis str. 71.

II. HOLUB U ŘÍMANŮW

a s nimi spřízněných, jim podmaněných neb
 sausedních národůw.

Od slawjanského *lub*, *ljub*, *ljuba*, *ho-ljub*, *go-lab*, *po-ljub*, půjčili Římané své *co-lumba*, *pa-lumba*, *columbus*, *palumbus*, *palumbes*. Předložku *ko* Latiníci sice též mají, nikoli ale předložku *pa*, *po*, což samo již swědectwím jest slawjanskosti slova *palumb*, *pa-lub*, *paljub*. Ze slawsko-latinského *golub*, *columba*, powstalo celtické a waliské *kolommen*, *kolomen*; bretanské *koulm*; islandské *holm*; škottské *kolom*; skandinawské *lóm-r* (s wynecháním předložky *go*, *ko*); albanské *kolum*; cikanské *golumbos*; samojedské *gulju*. Ze slawsko-latinského *pa-ljub*, *palumba* powstalo španjelské *palomb*, a walasko-rumunské *po-rumb*, které u obojího národu holuba značí netoliko lesního, ale wúbec každého, nebo latinské *columba* tlumo-

čí se we španjelských slownicích skrze *paloma*, w rumunských skrze *porumb*.

Jako u Sláwůw *holub* chybně odvozován ode všelijakých neuhodných kořenůw, tak i u Latiníkůw slovo *columba* a *palumba*. Varro R. R. 3. 7. praví: „Columbae a columinibus adpellantur, quod propter timorem naturalem summa loca in tectis captent.“ — Mnozí ptáci ještě plašší a báziivější jsau, aniž se tak zkrotiti dají jako holub, aniž hledá holub všudy nevyšší místa. Ještě směšnější jest odvod *Schellerůw*, Leip. 1804. I. p. 1971. „Columba vermuthlich a *κολυμβαν* urinari, nature: und dass die Tauben sich gerne baden, ist bekannt!“ Husy, kachny a jiní wodní ptáci se ještě častěji kaupají. — *Palumbes* odvodí *Io. Voss* od *πάλλεσθαι*, vibrare, moveri, palpitare; jiní od *πέλεια*, *πελλος* fuscus, lividus, srow. naše plawý, plawák, siwák. I toto našim zdáním chybně jest. Říman sobě při swém *columba* a *palumba* nemůže pomoci, aniž pravé cesty najíti, neobrátili se ke Sláwům; pročby *pa-lumba* jiný kořen mělo než *co-lumba*, ať jedno znamenají? *Pa-lumba* jest naše Po-ljub, Po-ljubek, Po-ljubiti amare, osculari.

Jako sme we slawjanské Poesii smysl lásky a ljubení we slově *holub* všndy spatřili; tak to samo nacházíme i w latinských přírodozpytných, mythologických neb básnických spisech, ať *holub* w řecko-římské mythologii *Wenuši* posvěcen byl, a všudy, buď w jejím towaryšství mezi nymfami a družicemi, buď we spřeží wůz její wezaucí, jej spatrujeme. Nebude nezanímawo některé svědky o tom slyšeti. Sr. *Fulgentii* Mythologicon, Lug. Bat. 1742. p. 670. „In Veneris tutelam columbas ponunt.“ Joh. *Selden* de *Diis Syr.* II. 3. „Sacrass Veneri columbas fuisse pueri sciunt. Ejusdem Deae quemadmodum ministrae habitae fuerunt: docet optime historia illa de columbis circa Erycem montem in Sicilia volitantibus.“ O těchto holubích erycejských wiz *Athenaem Deipnosoph.* L. 9 p. 393. edit. Casaub. „Ad Erycem Siciliae montem statim quidam sunt dies, *anagogas* vocant, (profectionem, exitum) quibus ajunt Venerem ad Lybiam discedere. Nullae tunc circa eum tractum *columbae* apparent, tamquam abeuntem peregre Deam comitatae. Nono post die quod tempus *katagogia* (reditus) nominant, *columba* ex mari una provolat et in deae templum se recipit, sequuntur mox aliae. (Eryx bylo městečko w Sicilii slavné ctěním Wenuše, odkud i její jméno *Venus Erycina*). Autocrates tradit Jovem, cum virginem, nomine *Phthiam*, in Aegeio deperiret, in *columbae* figuram ver-

sum fuisse.“ — Týž L. 14. p. 655. „Cyprus (sr. Venus Cypria) habet eximias *columbas*, Samia formosos pavones.“ I na ostrowě Salamině, jenž Wenuši swatý byl, bylo nesčíslné množství holubůw jí ke eti chováno, rovněž i w městě Paphos. Sr. *Andreae Bajer*, additamentum ad Seldenum: „Rupertus ostendit fabulam de columbis, Veneris sacris curruque ejus gemmeum subeuntibus et suscepta domina avolantibus, vel una ovo insidente, post aliquot dies Deam Syriam excludente, ortam a *Semiramide*, Venere illa sive Astarte Dercetae filia traxisse, ntpote de qua historici tradunt ad locum fuisse expositam (unde origo Veneris e spuma maris) et columbarum alis fotam, coagulato lacte expastorum mapaliis surrepto ab iisdem nutritam et post mortem columbis consecratis honoratam.“ W řeči Syrské a Babylonské znamená *Semiramis* (sr. franc. ramier) holubici, zvláště lesní, columba montana, anť věřeno, že slavná Semiramis po smrti w holubici proměněna. *Calepini* Dictionar. p. 271. „Columbas esse in tutela Veneris, ideo factum putant, quia *foetui* semper indulgent.“ U Homera sluje Lada čili Wenuše *matka holubůw*, tak i u *Statia* Theb. IV. 255. „Quos Pharis volucrumque parens Cythereia Messe —“, ku kterémuž verši Lactantius následující poznamenání připojil: „Quae causa sit, quod Venus columba delectata sit talis est. Venus est Cupido, cum quodam tempore, voluptatis gratia in quosdam descendissent campos, lasciva contentione certare coeperunt, qui plus sibi gemmantem colligeret flores: quorum Cupido adjutus mobilitate pennarum, posteaquam naturam corporis volatu superavit, victus est numero. Peristera enim Nympha subito occurrit et adjuvando Venerem superiorem effecit cum poena sua. Cupido siquidem indignatus mutavit puellam in avem, quae a Graecis *Peristera* adpellatur. Sed poenam honor minuit. Venus namque consolatura puellae innocentis transfigurationem, *columbam* in tutela sua esse mandavit.“ U téhož *Statia* I. Syl. II. 102. mluví Cupido k Wenuši: „Hic *nostrae* deflevit fata *columbae*.“ Srow. též

Catulus 27. 9. Ut albulus *columbulus* *Dioneus*.

Virgil. Aen. VI. Tum maximus heros (Aeneas) maternas (Veneris) agnoscit aves.

— *Eccl.* III. Parta meae Veneri sunt munera, namque notavi

Ipse locum, agriae quo coagessere *columbae*.

Ovid. Met. XV. 598. Perque leves auras junctis invecta columbis (Venus).

— — 386. Cytherejades t.j. *Columbae*.

- Amor. II. 269. Quin etiam turdone licet missaque *columba*
Te memorem dominae testificare tuae.
- II. 650. Oscula dat Cupido blanda *columba* mari.
- Petron. C. 85, p. 542. Domina inquam Venus, si ego hunc puerum *ba-*
siavero, cras illi par *columbarum* donabo. (Bur-
manni nota: „Apposite, nam columbae et pa-
lumbus Veneri sacrae erant“.)
- Propert. II. 15. Exemplo junctae tibi sint in amore *columbae*,
Masculus et totum faemina conjugium.
- Tibul. 1. 7. Alba Palaestino sancta *columba* Syro.
- Horat. I. Epist. 10. 5. Annuimus pariter vetuli notique *columbi*.
(Columbi zde = starci chlipní, zamilovaní:)
- Martial. 12. 66. Basium tam longum quam sunt *nuptiae columbarum*,
11. 104. Da *columbatim* mihi *basia* mille,
Basia mecapiunt blandas imitata *columbas*.
13. 66. Ne violes teneras praeduro dente *columbas*
Tradita si Cnidiae sint tibi sacra deae.

Pozn. Z tohoto posledního nápisu viděti, že obětování holubův (*columbae*) kněžím Wenu šiným zapovězeno bylo proto, že jí swaté byly (tak i u Rusův jedení holubův): ačkoli obětování lesních holubův čili hřivnákův dovoleno bylo, jako viděti u Properce, 4. 5.

Sed cape torquatae Venus o regina, *palumbae*,
Ob meritum ante tuos guttura secta focos.

Plin. 10. 34. Pudicitia *columbis* prima et neutri nota adulteria;
conjugii fidem non violant communemque ser-
vant domum.

10. 35. Palumbes. Cantus omnibus similis atque idem, tri-
no conficitur versu praetereaue in clausula ge-
mitu. Iisdem castitas tanta est, ut adulteria
morte puniant.

I rozličná příjmení a přísudky holubům u římských bás-
níkův dávaná ukazují na *lásku* a Wenuši, k. p. Ovid. Met.
15. 386. Cytherejades *columbae*. Statius Syl. 3. 5. 80. Dionae
columbae. Horat. Carm. 1. 39. 18. Molles *columbae*. U Plauta
Cas. 1. 50. Asin. 3. 3. 103. jest *palumba* co pochlebowací slo-
vo, ano i tolik co milenec, chlipník; Plaut. Bach. I. 1. 17.:
„Duae unum expectatis *palumbem*.“ Plaut. in Poen. 3. 3. 63:
„Nos tibi *palumbem* ad aream usque adduximus.“ Apul. Met.
X. 249. „Teneo te meum *palumbulum*.“ Jako u Slawjanův jest
časoslovo holúbkowi, holubičkowi, přiholubiti, tak i u
Latiníkův *columbare* neb *columbari*, srow. Senec. Epist. 115.
„Quid si quis faeminae cirro crispatae, labris *columbatur*.“ We
chrámích, na oltářích, a penízech římských, Wenuši posvěce-
ných, všudy se spatrují obrazy holubic. Římané stawěli
stkwostné holubince, jejichž stěny *bílau* barwau olíčený byly,

poněwadž prey holubi tuto barwu obzwlášťe rádi mají. Srow. *Paladius* ap. *Calep.* p. 271. „*Columbarium laevigatis et dealbatis parietibus.*“

Ze wšeho tohoto, jak widěti, tři prawdy vyplývají: *předně*, že prawost naší etymologiae, *holub* od *ljub*, nejen duch slawské ale i římské Poësie a Mythologie stwvrzuje; *po druhé*, že Římané swé *columba*, *palumba* ode *Slawůw* a to *rhinezmujičích* (lěb lumb), a *aizujících* ne oizujících (*pa*, ne pozdější *po*, říkawších) půjčili, a *pak* že slowo *palub*, *paljub* někdy i u Slawůw w užívání bylo s tím rozdílem, že holub byl domácí, swatý, obraz čistoty a wěrnosti manželské, *palub* (nyní dupnák) lesní, diwoký, obraz chlipné, smilné neřádné lásky. Holub, *columba* jest tedy podle nynějšího způsobu mluwení to, co *saulib*, *saumil*, co se spolu *ljubí* a *miluje*; *palumbes* jest to, co *polib*, *polibek*, *pocalek*, *pocalunek*, *pobozk*, *hubička*, co se *libá* a *celuje*. Srow. *Let* a *Po-let*. — Odtudto ale i to patrnó, jak důležitau službu prawá a strážliwá etymologie historii našeho národu prokázati a jakowé blesky swětla na její tmawé stránky hoditi může. Nebo odtudto přirozeně zawíratí lze: že Slawjané již před Plautem, asi 200 let před Kristem, jistě w Italii bydleli a s Latiníky w sausedství a we wzájemné styčnosti žiti museli, anť cele nelatinské, ode Slawůw půjčené, slowo *paljub* *pa-lěb* *pa-lumba*, již u Plauta užíwané nalezáme. To samo potwřzowati se může i o slowě *holub* *gołęb* *columba*, že, ačkoli se jak spojka *ko*, *co*, tak i kořen *lub* *lib* (lubet libet) i w latině nalezá, předce spolu s *palumbem*, od našeho, rolnictwí a holuby od jakžiwá milujícího a pěstujícího, národu k bojowným a zlaupeže žiwším Starorímanům přešlo. Kde rolnictwí a s ním spojené lesnictwí: tam holubi a *palumb*. — W rolnictwí a w kupectwí wíce slow a známostí Latiníci ode Slawůw, než tito od oněch wzali.

III. HOLUB U GERMANŮW.

Zwučka *l* we slowci *ljub* (ho-lub) dvojí proměnu w Europě podstaupila, netoliko onu, již dotčenau, že se we slawskořímské řeči w potahu na manželství w *n* změnila u výrazu *nubere nubtiae* čili *nuptiae*, *s-nubiti*, *snuby*, *snubenice*, místo *lubere luptiae*; ale mimo to w germanských nářečích změnila se zwučka *l* w potahu na ho-luba w *d*, *t*. *Dubu* *Taube*. — U Ulphilu gothického (r. 360.) jmenuje se holub *Dubo*; u Otfrieda (r. 840.) *Dubu* a *Diuba*; u Notkera (r. 1022.) *Tubu*;

w anglické řeči *Dove*. Milowati čili ljubiti ljubost jest u Ulphila *liubs*; u Otfrieda *liob*, *liub*; angl. *Love*; odkud patrno, že *Dubo Djuba Tubu Dove* powstalo z *lub*, *ljub*, *love* obyčejným zvuček *l* a *d* zaměňowáním; jako Utysses a *Οδυσεύς*, *lacryma* a *δακρυμα*, *lacio lacero* a *δάχω*, *δαχνω*; *luboký* čili s předložkau h-*luboký* h-*lubina* a serbs. *dubok* *dubina*, *debr*; sansk. *dub* *dubki*; sr. *tief*, *taufe*; *topiti*, tak i *lub* ho-*lub* a něm. *Tub Taube*, s nímž se i české *dub-nák* *daup-nák* lépe srownává, nežli s *dubem* aneb s *daupětem*. Tato wzájemnost mezi *l* a *d* i w Sanskritu se nachází, sr. *Fr. Bopp Vergleich. Gramm. Berl.* 1833. 1. S. 16.: „Bekannt ist der Wechsel zwischen *d* und *l*. Auch im Sanskrit steht oft ein wahrscheinlich ursprüngliches *d* dem *l* verwandter europäischer Sprachen gegenüber z. B. *díp* leuchten *dipa* Lampe, ist *λαμπω*, *λαμπας*; *déha* ist goth. *leik* (Leiche?), *dasan* δέξα, *deset*, lith. *lika* (wienolika = undecim) goth. *lif*. (in elf. zwölff, goth. *tvalif*).“ Srow. i sans. *dak* urere, splendere, a slow. *ligotati*.

Tento německý výraz *Dub Taube*, a skandinawské *tòm-r*, důkazem jsau toho, že pták tento původně bez předložky *ho*, *co*, *pa*, jmenován byl *lub* *ljub*.

IV. HOLUB U ŘEKŮW.

U Řekůw sluje holub *περιερός*, holubice *περιερά*, kteréž slovo složeno jest z *περις*ως = praestans, *eximius*, a *ερος* = amor. Již Aristoteles toto zpozorowal, píše: „*περιερά παρὰ το περισσῶς ερᾶν, κῡςσι γὰρ ἀλλήλας*“ My však prwní slovo ne *περισσῶς* býti prawíme, ale *περις*ως od *περι* a *στοω* čili *στήχω*, *ἰσᾶω*, ač-práwě oboje *περισσῶς* i *περις*ως jedno znamenají, totiž praestans, *eximius*, *exemplaris*, *excellens*. Druhá částka slova *περιερον* jest *Ἔρος*, *Eros*, *Amor* od *ἐραω* *amo*, se kterým se srownává naše *jaro*, *jarost*, *jarý* t. bujný, silný, mladý, milování hodný. Zdá se že zastaralá předložka *ka*, *ho*, *ko*; lat. *co*, *con* někdy i zweličení a powýšení smyslu znamenala, srow. *wran* *wrana* černý a *ha-wran* černější, tak jako nyní předložka *arci* anebo *pře*, přemaudrý, přemaudrost, přeslawný, odkudž naše *ho* we slowě holub odpowídá řeckému *περι* we slowě *περιερά*i; řecké pak *Eros* jest naše *ljub*. *Peristeros* jest tedy *Arciljub*, *arcimil*.

Druhé jméno holuba u Řekůw jest *phabs*, *phassa*, *phattos*, původně od *φω φυτευω*, *φύσις*; lat. *fio*, *feo*, *feto* vel *foeto*, *batuo* (u Cicer.), *futuo*, *faetus*, *fecundo* *fecundus* fe-

mina; *slaw.* býti, budu, bytnost, obýwám, bawiti se, zábawa, bábě (=dítě), baba, babice, babiti; *ind.* bhu, bhawa, bhawana. K tomuto prakorění patří i řecko-lat. baziare, bazium; *slaw.* bozati, bozkati t. j. líbati. Artemidorus Oneicocr. L. 11. 20. praví, že „*παῖσαι* znamená meretrices, *περιεραῖ* pak čistotné čelední matky“, *srow.* holub a poljub, columba a palumba. Se slowy *phabs*, *phassa*, *phattos*, *phattion*, u Aristophana Pl. 1011. *battion*, zdá se i jméno města cyperského *Paphos* ve swazku státi, Wenuši posvěceného a paphickými děvkami powěstného. Sám Zeus nawštíwil pannu Phthiu w městě Achajském Aegium, w podobizně holuba, Anakreon Batylowi miláčku swému poslal holubici kaupenau od Aphrodity, bohyně lásky, sr. přel. Rožnayho str. 14.

O milá holubinko! odkud odkud letíš?

Co za přelibau wůni Dmeš wukol w powětrí,

I jakowý twůj úrad? „Anakreon mne poslal

Ted k mládku Batylowi, Mne prodala mu Kypřiš“ atd.

Theokrit, Idyll 3. píše:

„Já ale dám spanilé mé hnedky panence *holanbka* (*qasou*).“

Aristoteles stanovuje jen jedno plemeno holubůw, ale patero druhůw, totiž *Peristera*, *Inas* (sr. hebr. Ionas), *Phabs*, *Phassa* a *Trygon* čili hrdličky. Ale slyšme dále Aristotelesa o holubích písčích, w jeho Histor. 9. 7. „*Columbi in quibusdam intelligentiam et rationem humanam repraesentant; neque enim cum pluribus coire patiuntur; neque conjugium, jam inde a primo ortu initum deserunt, nisi caelebs aut vidua. Quin etiam faeminae parturienti mas adest et cultu omnique officio fungitur. Saepe etiam faeminam pigrius euntem ad nidum propter partus laborem mas percutit cogitque intrare. Ita magna ex parte columbae mutuo degunt amore. Mare uno contenta et turtur et palumbes vivit, nec alterum recipit. L. 6. 2. Peculiarre illud columbis etiam est, ut in coitu, nisi ante mutuo osculentur mas non ascendat. Sed junior sit an senior interest: senior enim primum coitum osculo exorditur, sequentem et sine osculo agit; et junior quoties libet coire, toties osculatur. L. 6. 2. Columbae incumbunt ovibus ambo, vicissim, interdum mas, noctu faemina; perforant ovum pridie ejus diei, qua pulum excludunt; et foveant prolem ambo, ad certum tempus, eodem modo, quo ova. Coeunt intra annum columbae, quippe quae semestres nosse incipiant Venerem.“ *Srow. Athenaeus Deipnosoph. L. 9. p. 394.* „Nec vero ad interitum usque deserunt columbae aut masculos faeminae, aut faeminas mares, sed*

alterutro mortuo superstes viduam agit vitam. Dainachus narrat apud Indos columbarum esse melinum (žlutý) colorem.“ Mythologie řecká nás učí, že w komonstvě Aphrodity čili Wenuše následující bůžkové a družice byly: *Eros* (Amor), *Anteros* (Gegenliebe), *Himeros* (Sehnsuchtliebe), *Peristeros* (Grosse Liebe), *Pothos* (Verlangen, Cupido sr. pýtám). Sr. Volmers Mythol. pod článkem: „Peristera, griech. Mythol. Eine Nymphe in dem Gefolge der Venus, von Amor in eine Taube verwandelt.“

V. HOLUB U HEBREŮW, INDŮW.

W Sanskritu sluje holub *kapóta*, naším zdáním od kořene *ka* *kama* amor, cupido, obyčejnau změna u retních *m* a *p* (*matṛiti*, *patṛiti*, slúp *columna*, stopka, stepka, *stemma*, trepet *tremula*). Od indického *kapóta* pošlo lat. *Cupido*, jako od *kama cupio*. Naše *ljub*, *lib*, *lob*, *ho-lub*, *pa-ljub*, *ljubica* má se sanskritským *lubh* týž smysl i kořen: oboje však jest opět jen derivatum ze staršího a prostějšího kořene sanskrit. *le* *la* odkud *las*, amare, amplexi; *lela*, cupidus, amans; slaw. *Lel*, *Polet*, *la-ska* *lelkowati*: tak jako naše *rád*, *radost*, *radowati* a sanskr. *ram* *rata* od *ra* pochodí. Viz *Sláva Bohyně* str. 214. I indicko-arabsko-latinské *Nelumbo*, *Nelumbium*, jináče *Lotos*, jenž jest kwět lásky a plodnosti, zdá se býti w sawwisu s kořenem a se slowy *ljub*, *poljub*, *holub*, *palumba*. Viz *Sláva Bohyně*, str. 247.

W Hebrejské řeči jmenuje se holub *Jona*, odkud i jméno *Joná* (Jonáš), *Jonan*, *Jan*, *Joan*, *Johan*, *Anna*, *Hanna*, *Ammanias* atd. Srow. *Buxtorfi Lexic. Hebr.* p. 315. Kdo neumí hebrejsky, toho odsíláme na vysvětlení slow hebrejských a kaldejských k Biblím přidaných, k. p. ke Krmanowu a Palkowicowu vydání, str. 391. kde stojí: *Jonáš* holubice; *Johanan*, *Jan* milostníček, miláček, *Anna* milostná, *Annaniás* milost Hospodinowa; sem patří *Jonata* láska neb milost boží, *Jonadab* milostiwost, laskawost. Holubice, obzvlášťe líhnaucí a plodící, byla w celém východu obrazem ožiwující teploty w přírodě. Před stwořením wznášel se Duch Boží nad wodami we způsobu líhnaucí *holubice* (srow. Rabína Chagija u Wettsteina p. 268); když země po druhýkráté wodau byla přikryta, bylať opět *holubice* Noachem vyslána, která nad wodami se wznášela a skrze přinešenau ratolest a pak jejím wenku zůstáním, nawracenau možnost žiwota na zemi zwě-

stowala. I w hebrejské Poesii jest slovo *holubice* výraz zamilovaný a pěštěný, sr. *Píseň Šalam.* 2. 14. „Holubičko má ukaž mi oblyčej svůj. K. 1. 15. Oči twé jsau jako *holubičí*.“ Pozoru hodno i to, že se u Židův holubičí oběť wztahowaly na *pohlaví, porod, očišťowání*, odtud *šestinedělka* dvě *holubátek* neb hrdličátek w obět přinášela, 3 Mojž. 12. 6. Luk. 2. 24. tak i w jiných *ženských* nemocech. Odtudto dá se snadno vyswětliti i ta horliwost, se kterau Ježíš prodawače holubic ze chrámu Jeruzalemského wyháněl, aby z něho *peleš lotrowskau* nečinili, Math. 21. 13. Ti zajisté, kdož holuby chowali a prodávali, přináleželi obecným domněním do počtu zlodějůw, *swodníkůw*, hráčůw a těmto podobných zlopowěstných lidí tak, že ani jen swědectwí před saudem o něčem dáwati nemohli, sr. *Joh. Selden de diis Syr.* II. 3. Samaritáni, od Židůw nenáwidění, dle žaloby těchto ctili prey na hoře Garizim holubici pod jménem *Achima*, *Ahima* co božstwí. Achima ale pochodí od *ahab aheb* amavit, které opět s indickým *kam* sauwisi a líbost, lásku značí; tak že *holub*, *golubica*, *ljubica*, *Lel*, *Po-Lel*, *columba*, *palumba*, *Duba*, *Taube*, *Cupido*, *Eros peristeros peristera*, *phabs*, *kapóta*, *jona*, *achima* jeden a týž smysl mají.

Z toho widěti, jak příhodné a malebné názwy uměli naši předkové a tvořitelé řeči wěcem přirozeným, zwláště žiwočichům a ptákům, dáwati; jedním slowem wyrazili celau powahu neb aspoň neyhlawnější vlastnost žiwočichůw. Tak žížaly, hmyzy a zeměplazy: k. p. mol (od mleti), hrobák, chrobák (hrabati hřebsti), čerwotoč, howniwál, ucholak, ucholez, letka, brauk (brk=), wčela wučela (zwuk), chraust (chřest), pijawice, stěnice (stěna), ploštice (ploský), hau, senka (waus fauz), stonoh, swětluška atd. Tak jména *sawcůw*: s-lon od sklonění slonění se ku dřewu (der Anlehner), medwěd medjed, ostrowid, welryb, nosorožec, jež (sr. jehla), lenoch, mrawečník, tchoř (od smrdutého tchu dechu), lis liška (od lisati se, lichý). Anebo jména ptákůw, od *barwy*: pstros, straka, strakoš; labuť (sr. albus, jakoby albuť beluť), čerwenka, wrána, hawran; riab (grau) jerabice, jeřáb, w-rabec; sinogarlica, hrdlička (od siwého obojku wúkol hrdla), žlutohláwek, žlutonožka; jména od *zpěwu* a pění: pískle, pěnice, pěnkawa, pinka, přepělce, slawík; jména od *zwuku letem* neb *hlasem* wydaného: wučela wčela, wukač bukač, kwíčala, krkawec, kukačka, křehař, sýkorka (syčeti), kwočka, kločka; jména od *postawy*: křiwonos, brkoslaw, stehlík (ští-

hlý), kulich (od kulovitosti); od *potrawy*: mršák (kršák), konopka; od *obyčejůw*: strakopud, wiohław, třasorítka, potápka, pustowka, kozodoj, netopýr (nocopták); od *hnězdění*: wranohnízd, lednáček, skalník, strnád; od *hněwu* a *dravosti*: sup (supěti, sápati), luňák (srow. lat. laniare, raniti), káně (kaniti, geifern, zürnen), snad i so-kol, *vend.* zakol (srow. kláti); od *bujnosti* a *chlípnosti*: kokoš kohaut, od *lásky* a *ljubosti*: holub, paljub.

S L O W N Í K
SLAWJANSKÝCH UMĚLCŮW
WŠECH KMENŮW,

JMENOWITĚ MALÍŘŮW, RYTCŮW, ŘEZBÁŘŮW,
LITCŮW A KRASOSTAWITELŮW

od neystarších časůw až k nynějšímu věku, s krátkým žiwotopisem a udáním znamenitějších, zvláště národních,
wýtworůw

od

J a n a K o l l á r a.

Wyswětlení něcterych uměleckých výrazůw:

- bysta* = poprsí, z řecko-lat. bustum = z hlíny pálený obraz.
krajolík, krajolika (od kraj a líčiti: illyr. slika = obraz) *krajewid* = Landschaft;
krajolikář = Landschaftmahler. (sr. Majolika ?)
kresliti = reysowati, *kreslič* = reysownik, sr. kres okres okršlek, čára čárka.
miniatura = malý drobný obrázek.
mozaika = malování barwitým kamením.
náhledina, názor Ansicht k. p. hradu, města.
odlika, poobraz = kopie.
podobizna = portret, *podobizník* = Portret-Mahler.
podšary = Gruntirung.
polowypuklé = halberhaben, Basrelief.
příchut, příchutenství = Manier, Laune.
smalt = Emailmalerei.
socha = statua; *sochař sošník* = statuarius.
stěnomalba, nawápní, námaziwná malba = Fresco.
tichotina, ticholika, nehybina = Stilleben.
rez rys rysina ryzowati reysowati, *obrys*, obraz.
wzor wzorek Modell, *wzorkowati* modelliren.
žiwotolika, lidolika, = genre, scena ze žiwota.

SLOWNÍK SLAWJANSKÝCH UMĚLCŮV.

A. Umělci Slawopohanští.

„Die beschränktesten, meistentheils wenig erfreulichen Kunstanfänge eines Volkes, müssen dem Geschichtsschreiber eben so wichtig wie die vollendeten, grossen Kunstwerke seyn.“ J. D. Fiorillo *Gesch. d. zeichn. Künste in Deutschl.* XI.

Bolehostští krasostawitelé, řezbáři a sošníci; sr. *Vita Otton. L. III.* 5. „Hologasti (Bolegasti) clericus *fanum* intravit, illic *clypeus* operoso artificio auri laminis tectus, Deo *Herovito* consecratus.“ Tak i w Hawelberku.

Braniborští litci a kreslič; sr. *Beckmanns* Beschreib. d. Mark Brandenburg II. p. 398. 400., kde píše Beckmann, že z wendických hrobůw wykopal „Urnen, eine metallene Giesskanne, ein gutgegossenes *wildes Schwein*; dass auf einigen Urnen Umrisse von Löwen, Bären und Adlern mit einem Stifte gezeichnet worden sind.“ Tento *wepř* jest indická Varaha-avatara Boha Višnu; i u Dithmara L. VI. se *aper magnus*, co půwěřciwost slawjanskomodlarská, zpominá. Wiz Sláwa Bohyně str. 254. Sem patří i tak zwaný *obrowský slaup a oltář* na skále nedaleko Auerbachu, dílo slawjanských rukau.

Čeští, jmenowitě *Králohradečti* litci; Wiz *Dobrowského Slawin* str. 416. „Wer erklärt uns die beiliegende Figur, die einen slawischen Götzen vorzustellen scheint? Die Tracht wenigstens ist ächt Slowakisch. Die Figur ist von Bronze gegossen und ward im Königgrätzer Kreise in Böhmen gefunden.“

Karentští (lat. *Carentia*, na ostrowě Raně) *krasostawitelé*; *Saxo Gramm. I.* 14. „Insignis hic vicus trium praepolentium *fanorum aedificiis* erat, ingenuae artis nitore visendis.“ — *Řezbáři*, týž: „Factum quercu simulacrum, quod Rugiae vithum vocabant, in ejus capite 7 facies, totidemque gladios cum vaginis ejus lateri *artifex* conciliaverat. In aede proxima Porevithi simulacrum colebatur; Porenuthi statua quatuor faices repraesentans atd.“

Kyjewští sošníci; *Nestor* při r. 980. opisuje *sochu Perunowu* od Wladimíra na chlumu postawenau, že byla dřewená, se stříbrnau hlawau a zlatými fausy; tam byly i modly Chorsa, Dažboga, Striboga, Samargla a Mokoše.

Lutičtí malíři; *Ditmar L. 7.* „Lutici redeunt es irati dedecus Deae suimet illatum queruntur. Nam haec in vexilis formata a quodam Herimanni marchionis socio lapide trajecta est. Et cum juxta Wurcin Mildam transire voluissent, Deam cum egregio 50 militum comitatu alteram perdidere.“

Nowgorodští sošníci, *Nestor* při r. 980. píše, že Dobrina dal nad řekau Wolchowem sochu Perunowu postawiti.

Orekundští (něm. *Arkona*, na ostrowě Raně) *krasostawitelé*: sr. *Saxo Gramm. L. 12.* Medium urbis planities habebat in qua *delubrum* (chrám), materia lingneum, opere elegantissimum visebatur.“ *Malíři*, týž: „Exterior aedis ambitus celamine renitebat rudi atque impolito *picturae* artificio varias rerum formas complectens.“ — *Řezbáři*, týž: „Ingens in aede *simulacrum* (socha) Svantoviti ut artificis industriam Rugianorum ritum in cultu capitum aemulantem putares.“

Polští. W dómě Gnězdenském jsau dvě prastaré sochy z pískowého kamene, do oltáře wezděné; w ležící postawě, se hlawau pozdwiženau, proti sobě postawené, s odpadlými již nohami a rukami. Wšeobecná jest powěst, že to *Let* a *Potej* jsau, z pohanského chrámu sem na památku přenešení. (I we chrámě Krušwickém nalezají se malby, boření *slawopohanských model* skrze Mečislawa, představující).

Ratiborští sošníci; *Konrad Potho*, w Kronice Sasůw takto zdejší sochu bohyně Žiwy opisuje: „Ta modla slula Siwa, měla ruce na chřebtě. W jedné ruce držela zlaté jablko, w druhé hrozen se zeleným listem, její wlasy wiseli až k lýtkám.“

Reterští krasostawitelé, řezbáři; *Dithmar, Chron. L. 4.* „Est urbs in pago Riedirerum, Redigost nomine, in eadem est fanum de ligno artificiose compositum; hujus parietes variae deorum dearumque imagines mirifice insculptae, exterius ornant, interius Dii stant manufacti, singulis nominibus insculptis.“ *Adamus Bremen. L. II. 12.* „Civitas Rethre, sedes idololatriae; templum ibi constructum est daemonibus magnum, quorum princeps Redigast. Simulacrum ejus auro, lectus ostro paratus.“ Sem náležejí i některé z tak řečených Bodrických, r. 1687—1697. w Prilwici na zříceninách Retry od pastora Bedřicha Sponholce w zemi nalezených a od Maše opsaných

starotin, slitin a model; anť my je s Levezowem všechny za nowokuté a podvržené vyhlásiti za dobrými příčinami, nemůžeme. Sem patří i kamenná socha Černoboga, nyní w Bamберку před hlavním chrámem; a oltář Kroduw w Goslaru.

Rohličtí řezbáři a stawitelé; Rohlice město w Mišni nad Muldau mezi Lipskem a Kamenicí, u Dithmara Rogalice, nyní něm. Rochlitz. Zde stál slawopohanský chrám, w němž *modla se zlatým mužským audem*, t. j. Siva s lingam; Srow. Sláwa Bohyně str. 286; na swalinách tohoto chrámu wystawil císař Jindřich I. čili Ptáčník, chrám křesťanský S. Petru zasvěcený. Srow. *Knauth* Prodróm. Misn. p. 256. *Fiorillo* Gesch. d. deutsch. Mahler. str. 453.

Slezští; obraz boha *Tyra Tura* (sr. Turice trizna) nalezený w horním Slezsku, nyní we Wratislawi w Universitské Sbírce starotin, jemu podobný nalezá se i w Bodrickém Welehradě čili w Meklenburce (Wiener Jahrb. II. 67.)

Sorabští litcowé a řezbáři; *Bertram*, Nachricht vom Püstrich, Sondershaus. 1811. „Püstrich, ein *sorbisch-wendischer Götze*, dessen metallenes Bild in Rotenburg gefunden und in Sondershausen verwahrt wird“ Wíz dále Sláwa Bohyně str. 313. *Dithmar* L. 7. „Domesticos colunt Deos. Audiwi de quodam *baculo*, in cujus summitate *manus* erat, unum in se *ferreum tenens circulum*, quod cum pastore illius villae, per omnes domos singulariter ductus, in primo introitu a portitore suo sic salutaretur *vigila*, Henil, *vigila!*“ Sem patříejí co *rezbarská díla*, i *kytary* čili *hausle* onech tří, k Chanu Avarskému od baltických Slawjanůw wyslaných, posluw.

Stargradští, we Wagrii, sošníci; sr. *Bangert* ad Helmodum: „Stabat Prove virili forma in columna, corona caput redimitus, oblongis atque erectis auribus, altero pede tintinabulo insistent, ocreas etiam indutus, dextra ferrum rubrum tenebat, altera vexilli contum quatiebat.“

Štětinští krasostawitelé, řezbáři, malíři; *Vita S. Otton*. L. III. 31. „*lucundum erat spectaculum, cum simulacra mirae magnitudinis et sculptoria arte incredibili pulchritudine caelata. etc. —*“ „*Contina, mirabili cultu et artificio constructa; interius et exterius sculpturas habens, de parietibus prominentes, imagines hominum, volucrum et bestiarum tam proprie expressas, ut spirare putares ac vivere; quodque rarum dixerim colores imaginum extrinsecarum nulla tempestate nivium vel imbrium fuscari vel dilui poterant, ita agente industrita pictorum* Cornua etiam grandia taurorum agrestia deaurata et

gemmis intexta potibus apta et cornua cantibus apta, mucrones et cultros, multamque supellectilem preciosam, raram visu, pulchram in ornatu, ad honorem Deorum suorum ibi conservabant.“ L. II. 13. „Cum effigies idolorum ab Ottone destruerentur, sacerdotes auream imaginem Trigelavi furati extra provinciam abduxerunt. Trigelaus, tricapitum habebat simulacrum, quod aurea cidari oculos et labia contegebat.“ Anť S. Otto tyto zlaté tříhlawy spoluspojené, ale od těla odtržené, do Říma papeži Honoriowi II. poslal, na důkaz obracení těchto slawjanských pohanůw ku křesťanství: možno, že tam posud k nalezení jsau, snad we Vatikanské bibliothece w tak řečeném „*Museo profano*“, kde se právě pozůstatky pohan-ských model, zbroji, nádob atd. zdržují.

Wínetští krasostawitelé, řezbáři, litcowé. Město to mělo krásné chrámy, jeho brány potaženy byly pozlaceným bronzem, na jižné bráně spočíwal lew.

Wolinští čili *Julinští* řezbáři; *Vita Otton. L. II. 1.* „In Julin idolorum *statuas* auro et argento decoratas atd.“

K těmto se připočítati mohau ještě i rozličná umělecká díla a pozůstatky: urny, nádoby, meče, nože, spinky, peníze a jiné ozdoby, větším dílem ze slawjanských hrobůw, vykopané; srow. Schröter Friderico-Franciscianum, Ludwigslust 1824. Sbírku Uroz. p. Františka Kubiniho w Nowohradské Stoli-ci; Professora Zipsera w Bystřici; Ur. p. Mik. Jankowice a Museum w Pešti; Museum w Praze, w Petrohradě, we Waršawě, w Berlíně; Sbírky a archivy knížat Bodricko-Welehradských (Meklenburg), Putbuzských atd. Když se všeco toto spolushromaždí a zveřejní, mimo Řeky a Římány, sotwy který jiný křesťanský národ bude se moci i tak mnohými i tak znamenitými uměleckými pozůstatky z pohanských časůw honositi, jako Sláwia. Ostatně srownáwámeli ney-starší slawopohanské modly, sochy a chrámy s indi-ckými, tedy z podobnosti obau zawíratí nutno, že Slawjané nějaké známosti w malířství, řezbářství a stawitelství již z Indie do Europy přinesli.

B. Umělci Slawokřesťanští.

1. Wúbec; předběžná dějepisná poznamenání.

R. 531—538. dal císař U p r a w d a (Justinianus), původem Slawjan, w Carihradě slawný chrám *Zofie* stawěti, který k neystarším a, mimo chrám S. Petra w Římě a S. Pawla w Lon-

dyně, i k neywětším a neykrásnějším chrámům křesťanským přínaleží, jsa 27 střewicůw dlauhý, 240 široký. Zaopatření a přiwažení látky a stawiwa trwalo 7½ leta, samo stawení 8½ leta, při čemž denně 10,000 zedníkůw pracowalo; 452 centnýřůw zlata wynaloženo bylo, když zdi ještě jen 2 lokty nad zemí stály. Oltář záležel ze zlata, stříbra z roztlučených perel a jiných drahokamenůw; tak i swaté nádoby, kalichy, konwe atd. byly z ryzého zlata a stříbra. Tito kalichowé měli 12,000 šátkůw čili prostěradel perlami a diamanty protkaných, pak 600 réwowitých swicůw pro hlavní oltář a 7 zlatých křížůw, z nichž každý 1 centnýř wážil. Slaupowé chrámu boční byli z porfyru a egyptského mramoru; čtyři ohromné piliře nesly kupli, která we způsobu malých kostek zlatau mosaikau obložena byla. W kupli jest nápis: „Bůh chrám tento založil, proto nebude zkažen!“ Ale již 20 let po wystawení kuple ta zemětřesením stroskotána a celé stawení značně porušeno. Při obnowení, které ještě Uprawda dožil a způsobil, stala se kuple o 15 loktůw nižší. — Když Uprawda r. 538. poprwníkráte do tohoto hotowého chrámu wstaučil, padna na klekádko s rozprostřenýma rukama zwolal: „Sláwa buď Bohu, jenž mne za hodného držel k wykonání takowého díla! Šalamaune, já jsem tebe přewítězil.“ Téhož dne bylo 1000 wolůw, 1000 owec, 600 jelenůw, 1000 swiní, 10,000 slepic zabito, 30,000 měřic obilí a 3 centnýře zlata mezi chudé rozdáno. Stawitel tohoto chrámu byl *Anthemius z Tralles*: on byl prwní jenž se osmělil dutinu na oblaucích stawěti. A však plán a obrys k němu sám Uprawda shotowil; on stawěl ještě i jiné budowy w Carihradě, k. p. brány, tak řečené Uprawdowské pawlače, chrám Jerusalemský, anobřž celé jedno předměstí, dle něho Uprawdowským zwané. Srow. Nic. Alemanni, *Notae in hist. Arcan. Procop. Venetiis 1729. ad Cap. 18.* „Justinianus architecturam ita callebat, ut multorum aedificiorum ichnographias et sciagraphias ipse delinearit et modum artificibus praescripserit: de templo S. Sophiae, de regiis aedificiis Heraeanis et portu testatur Procop. L. 1. aedif. de civitate Dara L. 2. de templo Deiparae Hierosolymis L. 5. et aliis“. Srow. Procop. de aedif. C. I. 2. „Justinianus Constantinopolitanam Ecclesiam, quae Magna dicitur, aedificavit, non modo suis sumptibus sed labore etiam *ingenti* et praeclara animi contentione. Mandata confecerunt artifices“. Nesčíslný jest počet chrámůw, palácůw a jiných budow od něho w Carihradě a jinde wystawených, tak že Prokop netak jejich opsáním, jako raději jen wypočítáním celau knih u

naplnil (de aedificiis); i návrhy a nákresy od Uprawdy k nim předkem umělcům dané vypisuje Prokop. Uprawda byl původce a učitel tak řečeného *byzantinského slohu* ve stavitelství, který odtud powstal, že v něm řecké a slawské formy a živly spojeny byly. Jeho charakter jest *pokoj, prostota a welikost* (wlastnosti slawjanského národu). Odkud se vysvětliti dá i ona silná ustawičná náchylnost slawjanských knížat, k. p. slawobulharského Borisa, Rastislawa, Swatopluka, Kocela, ruského Wladimíra, serbských žnpanůw a jiných, ku Carihradu, k řeckému obřadu a k tomuto chrámu Žofie. Sám Priwina dal w tomto Slawo-Uprawdowském čili byzantinském slohu swůj hrad a chrám (Salavár) nad Blatonem stawěti. Tento chrám Žofie byl wzor tohoto slawořeckého slohu, odkudž se potom do Italie k Longobardům dostal a časem po celém křesťanstwu se rozšířiw až do počátku středowěku panujícím byl u křesťanůw, anobřž přešel i k Arabům. Podle tohoto wzoru a chrámu Žofie stawen byl chrám S. Marka w Benátkách, S. Vitale w Raweně, dóm w Pise atd. Karel Weliký uwedl tento stawitelský sloh do Germanie, Wladimír do Rus, kde chrám S. Žofie w Kyjewě tomuto nejen slohem, ale i jménem rowný. Z tohoto slawořeckého Uprawdowského slohu a chrámu Žofie narodila a wzdělala se nowější křesťanská římská architektura, surowost pak nemotornost a končaurowitost germansko-gothické jest ním značně zmírněna a zjemněna. Pozdější osudowé zbawili chrám tento jeho pokladůw. Mahomed II. učinil z něho tureckau Mošei; Murat III. wynaložil 50,000 dukatůw ku pozlacení obrowského půlměsíce, o němž Turci říkají, že 100 míl daleko w moři blesk swůj rozšiřuje. Známo jest, že mezi Turky všeobecná wíra panuje, že chrám tento newyhnutelným osudem (po 400 letech) opět ke Sláwům přejde. — Srow. *Prokop. de aedif. I. Hammer Gesch. d. Osman. O Uprawdowi sr. Cestop. str. 154. 155.* (Uprawda byl prwní, jenž r. 560. i hedwábočerwy čili jejich wejčka a moruše, skrze dwa mnichy, z Indie do Carihradu přinesti dal k wywozowání hedwábu; a od této Carihradské osady pocházejí všecky europejské hedbáwní čerwy, dílny a morušowé stromy, anž z Carihradu do Italie, do Francauz, Spanielska, Německa, Anglicka přešly. Co pak koli kdy kde krásného a znamenitého od Slawjana, ze slawjanské krwe a duše pošlo, to jest naše, to jest zásluha a čest Sláwie, jako zde Uprawdowské čili byzantinské krasostawitelství a hedbáwnictwí. Uprawda nejen dle těla s celau swau rodinou byl Slawjanem, ale, nakolik to jeho položení a auřad dopau-

šťely, i dle ducha a srdce, anť podle mnohých míst a návěští u Prokopia (k p. De bello Goth. L. 3. C. 14.) Slawjanům, svým krajanům, byl laskav, s nimi ve přátelství žil, jim nejen kraje a hrady k osazení, ale i peníze a dary dával a posílal. Upravda ještě i jako císař slawjanskou řeč neyraději mluvil, svou slawjanskou vlast miloval, slawjanským krojem se odíval a slawjanským obyčejem žít byl (Prok. hist. Arc. C. 14. „Ad Barbarorum (Slavorum) morem se comparavit sermone, habitu, ingenio.“ Agathias L. 3. „Justinianus Bederinam patriam mirifice ornavit; muro eam circumdans quadrangula figura singulis angulis turrim imposuit“. srow. Salavár). Jako jeho otec *Istoh*, matka a sestra jeho *Wilenica*, tak jeho přirozený syn slul *Zirus*, *Zir*, srow. *Žir*, *Žirko*, *Kroměžir* atd. I wojwoda Uprawdůw, nesmrtelný *Bélizar*, nejen sám osobně slawjanské jméno měl (Bělý a záře), ale i jeho kuň *Bélan Bialan*, o němž Prokop L. 1. C. 18. píše: „Belisarius equo vehebatur helicossissimo, qui toto fuscus corpore anteriorem capitis partem a summa fronte ad nares eximio candore (bělost, odkud bělan) insignem habebat; equum ejusmodi vocitant graeci *Phalion*, barbari (t. j. Slavi) *Balan* (chyba buď we vyslovení, buď we psání, místo Bělan). I kuň Zrinského, Perwan, koncovkau *an* tomuto podobný byl.

R. 680. Slawjané jižní štítějí se wzywání obrazůw, ku sněmu Carihradskému, kde se o tom jednalo, ani přijíti nechtěwše aby ku podpisu nuceni nebyli. Srow. *Concil. Tom II. fol. 18.* „Expectavit totius Concilii servilis nostra suggestio omnes adjuvare: ne, si tantum pars, quod ageretur, agnosceret, partem lateret. Maximeque quia in medio gentium, tam Longobardorum quam *Slavorum*, plurimi confamulorum nostrorum esse noscuntur, qui de hoc curiose satagere non desinunt.“ Ondřej Wengerský, *Slavonia Reformata*, str. 6. přidává k tomuto místu toto poznamenání: „Apparet ex hoc loco, Slavos adhuc illo tempore aversatos fuisse imagines; nam ad illud Concilium, quod pro Imaginibus plurimum elaborabat, verebantur accedere.“

R. 840. Priwina, kníže prvé Nitranské potom Blatenské, co milovník malby a následovník slawořeckého stawitelství, r. 840., sr. Anonymus Salisburg. u Kopitara str. 75. „Privino misit Luiprammus archiepiscopus magistros de Salzburgh *muratores et pictores*.“

R. 860. Boris, kníže Bulharůw, co oblibowatel malířství; Sr. *Symeon Logotheta* ap. Stritter II. 571. „Bogor Bul-

garorum princeps, Methodii pictoris manu ac penicillo iudicium futuramque retributionem in suis aedibus depingi curavit.“ *Cedrenus* ibidem: „Cum Bogoris princeps venatione supra modum delectaretur, iis cupiens non tantum cum venatum exiret frui, sed etiam in otio; novam domum aedificavit et monachum Methodium historiis eam totam exornare jussit. Hoc itaque amore captus monachum quendam ex nostris Romanum pictorem Methodium accessit. Ubi autem virum coram habuit, divino nutu ac providentia Nolo, inquit, depingas hominum in bellis caedes aut bestiarum ferarumque jugulationes, sed quod videntibus solo aspectu terrorem injiciat, ac quod pictis coloribus in stuporem agat. Is vero, nihil perinde terribile esse ac secundum Dei adventum, hunc illi graphice omnique artis conatu pinxit, atque hinc justos praemia laborum percepturos statuit, illinc scelerum reos male gestorum fructus decerpentes iudice nimirum ad intentata propellente supplicia duriusque a se repellente. Haec princeps absoluta tabella, ut oculis conspexit, divina edoctus mysteria, intempesta nocte baptismatis munus consequitur.“

R. 877. dal Kocel syn Priwinůw w Kocelowě (Hezilsburg, čili Wesprim), stawěti chrám S. Michala Archangela. O Kocelowi srow. naše Pojednání w Zoře r. 1840. str. 275 (Rod Cilsky Celsky Cilie drží se za jeho potomkůw: snad půwodně Ko-celsky Ko-cilský? tak že předložka *ko* odpadla).

R. 987. Wladimír, Welkokníže Ruské, když r. 987., jakýsi nejmenowaný, od Řekůw přislaný mudrec, jemu obsah Písem SS. wysvětlil, a pak Obraz ukázal poslední saud představující, kde spravedliví do ráje jdau, hříšníci pak do věčného zatracení. Tím pohledem Wladimír tak proniknut byl, že zalkal hluboce řka: blaze spravedlivému, běda zlému. I nakloněn byl tím ku přijatí křesťanského náboženství. Srow. *Nestor* při témž roku.

R. 996. Wystawen chrám čili kapla S. Wojtěcha w Ostrihomě w Uhrách. Pod oblaukem brány byl obraz S. Marie sedící, z modrého mramoru raucho mající, a Krista na rukau držící. Na lewici stál Štěpán král s anjelem meč držícím a se stromem; na prawici biskup Wojtěch s knězem kadidelnici držícím wedle nich též strom. — Král Štěpán měl na ruce tento nápis: „Suscipe virgo pia, mea regna regenda, Maria.“ Panna Maria též na ruce: „Suscipio servanda tuis si jura Sacrorum sumat Adalbertus sicut petis.“ — S. Wojtěch též na ruce: „Annuo Virgo tuis jussis ac exequar ut vis.“ — Romy tohoto chrámku S. Wojtěcha zachowávají se co swátosti w nowé

welike Basilice w Ostřihomě. (Sr. J. N. Mathes, Veteris arcis Strigon. Monumenta. Strig. 1827.)

R. 1081. Čeští Wýwodowé poslali darem Pasowskému biskupu Altmannowi, klášter gothwický w Rakausích wysvěcujícimu, *Obraz Panny Marie* ku podiwu krásně wedle *řeckeho způsobu* (sr. Uprawda) malowaný.

R. 1184—1202. Srow. *Słowo o pluku Igorowé*, wyd. W Hanky str. 42. „Igor jedet po Boričewu k swiatej Bogorodici Pirogowšcej.“ Slaworus Pirogoš přinesl obraz matky boží z Konstantinopole (sr. Uprawda a chrám Žofie) do Kyjewa, která později do Uspenského chrámu w Moskwě přenesena byla a Wladimírská Bohorodice slowe.

R. 1129. Český kníže Soběslaw dal stěny chrámu kláštera Wyšehradského omalowati (depingi fecit). Hájek jmenuje při tom malíře *Tomika*, jehož jiní neznají, tak jako i pod Neklanem *Miroboje*.

R. 1348. W Čechách, w Praze malířský řád čili škola: *Wiz Fr. Palackého*, w Časopise Mus. V. str. 169. „W historii malířství středního věku w Europě činí se také chwalná zmínka o české škole malířské, kterážto jak od německé, tak i od jiných tehdejších škol podstatně se dělila; mezi hlavní znaky její počítá se ušlechtilý ráz obličejůw swatých a swětic, čistě kreslený ale téměř jednotvárný a bez plastické ukončenosti; nedbalost we formách rukau a nohau; naproti tomu přirozená lehkost a gracie w zahybowání oděwůw. Z pozůstalých památek widěti jest, že již i před císařem Karlem IV. w Čechách malířství prospíwalo; pod tímto panovníkem ale tak zkwetlo, že před husitskau wálkau malíři w sewerních krajích Europy obyčejně z Prahy naučení swého nabýwali. Zde pak již r 1348. zaraženo bylo zvláštní bratrství malířské, S. Lukáši ke cti, kteréžto až do minulého století we swém řádu se udrželo. S malíři w jednom pořádku byli také řezbáři, socháři, na skle malíři, krumplíři, illuminatoři, lištáři, štitáři, zlatotepci a sklenáři.“

R. 1404. Stěnomalby w Praze. Sr. *Hájek* r. 1404. „Jakub a Kunrad z Kandelberku, Angličané měli swůj byt u jednoho hospodáře, kterýž slul Lukáš Welenský, jehožto dům byl na Nowém-Městě, u Černých Kos na příkopě. I žádali jsau toho hospodáře, aby jim dopustil, že chtějí dáti sobě Mazhaus zmalowati, a on pro ozdobu domu swého tak učinil. I rozkázali namalowati po jedné straně Pašiji Pána Krista a po druhé obcowání Papežowo. Neyprwé an papež jedě slawně na

koni we zlatohlawě do Říma a kardinalowé za ním, též na koních drahými oděvy přistřených. Na druhé straně an jede Pán Ježíš, pokorně do Jeruzalema a učeníci za ním pěšky bosýma nohama. Opět an papež má trénásobní zlatau korunu a pán Ježíš hlohowau a trnowau. Mistr J. Hus častokráte činiwal zmínku o tom malování na kázání.“

R. 1495. W Polsku w Krakowě malírský řád. Srow. Powszechny Pamiętnik nauk i umiętności, Krakow 1835. II. str. 311 „Ješče z r. 1497. dochowuj: się přepisy rady miejskiej dla cechu šklarskiego, malarskiego i gotšlagierskiego (zlatotepeckého), jako razem pol čoných w Krakowie, które w r. 1581. król Stefan Batory własným podpisem zatwierdził; oddane są w następujących wyrazach:

„Kto mistrēm ostać chce, będzieli między malarzami, šklarzami albo gotšlagerami, ten się najpierw w cechu opowiedzieć, ktemu též dwie lecie u jednego mistrza robić ma, i každý mistrz stuk albo řemiosło swoje dokazać ma, jako jest obraz Panny Maryey z dziećátkiem, wtóre krucyfix, třecie Jeřego šwiętego na koniu, które stuki mistrzowie ogładné mają, iešly on jest biegły w nauce swojej. — Którykolwiek skliař maluje na sklie, on w ogniu skla nie wypali, tak žebi třymało farbę, ten ma być karan šością groszy na zbroję.“

W Krakowě w kostele P. Marie nalezají se nad welkým oltářem tři různobarewná okna z času Kazimíra W., jejich malby představují předměty z Písem S. jmenovitě ze žiwobytu Krista P. Výborná to národní práce.

K neystarším řezbám, asnad k časům obracení Slawjanůw na křesťanstwí, přináleží knoflík čili raději rukowět ze staré biskupské holi (Bischofstab), jenž u počátku tohoto století we Slezské Wratislawi, při wykopání fundamentu jednoho stawení u Matiašowského chrámu, nalezena byla. Jsau na ní mnohé a krásné obrazy Swatých, cherubůw a žiwota Kristowa wyřezány, všeco s wyswětlenými cyrillskopísemnými. (*Wiener Jahrbücher* III. 67.)

2. Obzvlášť

I. Malíři a kreslíči:

Adamek, *Jan*, miniaturní malíř, posud ve Widni žijící.

Alexandrow, Slaworus, historický malíř našeho století. Roku 1805. obdržel welikau odměnu Akademie Petrohradské.

Alexejew, Slaworus w Petrohradě, zdržowal se dlanho w Italii a byl w Benátkách učeníkem Canalettowým, w jehož maníru znamenité perspectivné názory Petrohradu malowal. † 1808.

Alexiě, *Nikolaj*, Serb. malíř, učeník Arsy Theodoro-wiče, ještě žijící; malowal posmrtní podobiznu Šabby Teke-liho, welikého Mecena serb.

Alimpy Swatý (jináče i Olympus) neystarší ruský malíř, mnich Pečerský, wyučil se malířstwí u Řekůw, malowal obrazy pro mnohé chrámy, a to beze všeho platu.

Ambrozy, *Wacław Bernard*, Slawočech, nar. r. 1723 † 1806, w Kutné Hoře, námaziwný i olejny malíř; jeho práce jsau jasné a líbezné, barwení čisté cele dle vkusu benátské školy. W obnowení starých obrazůw měl zwláštní způsobilost. Císařowna Maria Theresia učinila ho dworním malířem.

Ambrozy, *Josef*, syn předešlého, miniaturní malíř, žil w Praze r. 1733.

Ambrozy, *Anton*, mladší bratr předešlého, w Praze, † 1788., již w 10 roku malowal sceny z Ovida s welikau pochwalau, ale zemřel když neykrásnější naděje wzbudil.

Angjelowić, Illyr z Rjeki, wyučenec Benátské malířské akademie, mladík žijící.

Anisimow, Slaworus, kwetl 1814. malowal národní sceny s ušlechtilým wolením a s utěšením wywedením.

Awraamowić, *Dimitrij*, Serb, Nowosadčan, malíř mladý, naděje plný: malowal Petra Joanowiče, arcibiskupa Bělehradského.

Baić, *Lazar*, Illyr, učitel kreslení w Zomboře w Uhrách.

Balbin, *Filip*, Čech, w Kralowé Hradci odr. 1559—1563.

Balbin, *Jan*, Čech, malíř w Kralowé Hradci, okolo 1582.

Banrič, Bonrič, malíř, pracowal w Solnohradě a Pasowě; odkud byl neznámo.

Baranow, Slaworus, slowutný malíř národních scen a dějůw, w našem století.

Batlowský A. rozený Čech, w Dražďanech usedlý; r. 1692 ryl dle něho M. Bodeneker podobizny.

Bažík, *Ferdin.* Čech, malíř a měšťan w Praze r. 1694.

Bělopotocký, *Kašpar*, Slowák, knihář we S. Miku-laši, učil se r. 1813, 14, 15, we Wídenské akademii kres-liti, kteréž práce posud má.

Bělopotocký, *Miroboň František*, Slowák z Lipto-wa z Ružomberku, byl 3 léta w Praze, nadějný umělec w malbě, w kamenopisu, w sošnictwí; kreslil obrazy k pytevnímu Atla-su od Doktora Wác. Staňky r. 1840. pak ku Přírodopisu.

Bendum, *Filip*, Čech, kwetl 1713. zemřel 1750. we Slezsku; malowal podobizny, dějiny, noční kusy s pochwa-lau. W kaple S. Barbary u Manetinu jsau od něho oltární obrazy; Jana Nepomuckého atd.

Beneš, Čech, kanowník Swato-Jirského chrámu w Pra-ze; malowal r. 1312. padesáte historických miniatur wodními barvami w modlitebné knize kněžny Kunhuty, dcery krále Otakara a opatkyně kláštera S. Jiří. Kniha ta prey posud w císar. knihowně.

Benkovich, *Bedřich*, z Dalmatska, il Federighetto di Dalmazia, malíř, žil okolo 1703—1740., učil se neyprwé w Benátkách, potom w Boloni u Carla Cignaniho, kde sláwu dobrého umělce získal. W Benátkách mnoho malowal, pak i w Meduláně a we Wídni. Jeden z neykrásnějších jeho obrazůw jest oltární obraz we chrámě Madonna del piombo w Boloni, který S. Ondřeje a jiné Swaté představuje: pak S. Petr z Pi-sy atd. Skládání zdařilé a přirozené; barwy jasné, stíny sil-né. Jeho žiwaucí obrazotwornost zawedla ho někdy k rozpu-stilé manírnosti.

Berka, *Frant.* Čech, w Praze.

Berkowa, Češka, reysuje tuškau podobizny s welkau umělostí, tak že je i umělci obdiwují.

Bielský, tři bratrowé: *Ivan*, *Alexej* a *Jefim* malíři, učenici Bona, Valerianiho a Peresinottiho, okolo 1780 w Pe-trohradě kde podlahy, dějiny a podobizny malowali.

Blažek, *Frant.* malíř kwětůw, r. 1838. we Wídni.

Bluma, *Wáclaw*, Čech, žák W. R. Reinera, † 1794; wy-socce wážený umělec.

Bogdan, *Jakub*, Slowák, wiz o něm Cestop. str. 5. Z jeho učeníkůw proslawili se Fr. Wilh. Dietrich a Jan Fr. Grahl. I jiný *Ondřej Bocdan* (tak!) w druhé polowici 17 sto-letí, malíř, jenž se w Báslu wyučil a w Římě umřel, snad k této rodině patří.

Bohuše, Litoměřický, Čech, r. 1259. w knihowně českého Museum chová se od něho kniha, okrášlená mnohými k textu patřícími vyobrazeními, které ohniwau barwivosti překwapují.

Borojewič, *Mikulás*, Serb, w Gospići w ličanském regimentu plukovník, ochotník w malířství, malowal krajoliky 1842.

Borowikowský, Slaworus, slavný podobizník našeho wěku. R 1804 stal se audem Akademie krasoum; malowal obraz cíсарowny Kateřiny II.

Božetěch, Čech, čtvrtý a poslední opat slawjanského kláštera w Sázawě, r. 1038., wýtečný malíř a řezbář; z kamene i slonové kosti obrazy hotowil. Swůj klášter, chrám a jiné budowy w nowém znamenitějším slohu stawěl i mnohými ozdobami okrášlil. U krále Wratislawastál we weliké přízni. Když při jisté slawnosti korunu, kterau biskup Cosmas králowi na hlavu postawiti měl, on předchytíw postawil, chtěl jej Cosmas z opatství složiti; na přímluwu však mnohých vlastencůw jen tu pokutu mu naložil, aby kříž, tak vysoký jak sám jest, shotowíw, na 'wlastních plecech do Říma nesl a we chrámě S. Petra složil. Božetěch wykonal s kajícností co mu naloženo. Kronika Sázaw, in Scrip. Rer. Boh. T. I. str. 100. píše o něm: „Hic pingere venustissime meminit, fingere vel sculpereligno lapideque, osse tornare peroptime novit.“

Brailow, Rus, maluje krajowidy, a jest w této třídě jeden z neypřednějších malířůw.

Brandelinský, *Hynek*, Čech, 1721. kreslil hrob S. Jana Nepomuckého, rytý od Eliáše Müllera; malowal na wápně.

Brandl, *Petr*, naroz. 1660 w Praze, † 1739 w Kutné-Hoře, jeden z neywýtečnějších malířůw, ačkoli nikde necestowal. Malowal podobizny i děje tak mnohé, že téměř nemožným býti se zdá, aby to jeden člověk w celém žiwobyті shotowiti mohl. Při této lehkosti jsau předce díla jeho překrásná jako k. p. S. Wáclaw, S. Hieronym, Jan Nepomucký a mnohé jiné. Roku 1693. d. 21. Listopadu se oženil, w Matrice u S. Martina stojí o něm toto w českém jazyku: „1693. 21. Nov. potwrzen ženich poctiwý mládenec pán Petr Jan Brandl, wzáctného malerského kunstu: newěsta poctiwá panna Alena Františka pozůstalá dcera po nebožtíkowi pánu Janowi Bartolomějowi Gloszowi, měštěninu a tolikéž maléri kral. nowého města Pražského.

Bředecký, maloval r. 1818. velmi zdařile zvířata.

Brodský, *Alexander*, w Pešti ještě žijící malíř, narozen we Slowenském Almäši, kamž otec jeho z Trenčanské stolice přišel. Maluje owoce, zvláště hrozny, právě Zeuxisowskou kystkau; r. 1840. mořský kus.

Brokowský, *Ant.* Čechoslowák, wnuk Jana Ferd. řezbáře; byl malíř i básník na dvoře Karla VI. † 1721.

Brylow, *Bedřich*, Rus, historický malíř, ještě žijící, vzdělal se w akademii Petrohradské.

Brylow, *Karel*, Rus, bratr předešlého, nar. 1800. w Petrohradě. W Římě maloval r. 1828. kopii školy Athenské w duchu Rafaelově. Neyslawnější dílo jeho jest: Poslední den w Pompeji, veliký obraz dle mladšího Plinia, jenž se nyní w Petrohradě w Eremitagi chová.

Byčkowski, *Titus*, nyní w Mnichově, snad Polák. R. 1841. maloval S. Viktorii, která 16 století w městě almužnu pro chudé sbírala

Clemens, *Božetěch Jos.*, Slowák, z lipt. Sw. Mikuláše, nyní w Praze, maluje podobizny, má mnoho krásných zámýslůw a dějin w nástinech. Maluje pro český Budeč obrazy názedni, jenž methodu vyučování Amosa Komenského představují; jest i daguerotypec.

Clo, malíř w Praze, chválený w protokole malířůw od r. 1348.

Cobař, *Karel*, Čech, nar. w Praze; maloval na vápně a uměl wápnu trwalost obzvláštní dáti. † 1750. w Praze.

Colombo, z Rjcky, vyučenec Benátské akademie, nyní w Římě.

Cwiček, *Matěj*, dworní malíř knížete Braniborského okolo 1628. maloval podobizny, dějiny a jiné předměty.

Cymbal, *Jakub*, akademický malíř we Widni, r. 1821. podobno Čech. Více o něm neznámo.

Čapský, hrabě, Polák, generalmajor, maloval překrásné podobizny, zvláště w miniatuře.

Čejč, Čech, rodilý ze Žátce okolo 1770, sláwu získal výbornými poobrazy čili kopiemi.

Čechowica, *Simon*, Polák, zdržowal se 19 let w Italii, maloval děje i podobizny, jmenowitě Sapiehy, Lipského, Debowského, které i w medi rytý byli. † 1775. we Waršawě.

Čechowič, Polák, rodem z Wieličky, malíř za panování Augusta III. On vyučil se we Wlachách, první byl, jenž lepší vkus w malířství do vlasti přinesl a šťastně rozšířil.

Čeněk, František, Čech, malíř našeho věku, jda přes most, padl do vody a utopil se; maloval podobizny Antonína Doležálka a jeho manželky Johanny, rodičův p. direktora ústavu slepých.

Čermák, Čech, dekorační malíř, jenž pro divadla w Rakauských krajinách maloval; w Praze okolo 1808.

Černínowa, Maria, hraběnka, milownice krásoum, okolo 1818 kreslila a ryla dle maleb Tenierových a S. Bourdonových.

Černý, Črný, Jan, Čech, Pražan, sauwěkowník, Črlíkůw s ním w témž protokole se zpominá.

Čížek, Martin Luk. Čech, okolo 1736. maloval w Praze.

Črlík, Tomáš jináče *Tomáško*, Čech, jmenuje se w protokole malířůw Pražských, r. 1348. Pracował na Karlowě Teyně: někteří se domníwají, že tento Tomáš Črlík a Tomáš z Mutiny jedna a táž osoba jsau. To jisto že w jednom čase žili.

Čutka, Slowák z Liptowa, byw se spisowatelem tohoto w Bystrických školách r. 1811. a 12., wynikal mezi žáky w malířství; potom se stal učitelem w Mýtné, w Nowohrad. stolici.

Dačický, Daniel, w druhé polowici 17 století; malował krajowidy a podobizny.

Danil, Konstantin, Serb, malíř, ještě žijící.

Danilow, Slaworus, perspektiwní malíř našeho času, r. 1802. stal se audem Petrohradské Akademie krásoum. Jeden z neywytečnějších umělcůw.

Daršić aneb Darša, Blažej, Slawodalmat z Dubrownika, malíř i rytec okolo 1548., w malířství byl více samoukem a ochotníkem než učněm a mistrem, nic méně wšak mnohé zdařilé podobizny z jeho ruky se nalezají. Zhotowil i zvláštní mappu čili kauli Swěta (Appendini).

Daršić, Mikulaš, syn předešlého, ačkoli od narození němý, stal se vyučowáním otce výborním malířem a řezbářem w Dubrowníku. Prostředkem kreslení, obrazowání a zraku udělil mu otec známosti všestranného wychowávání, jakových jiní prostředkem sluchu dosahují, tak že s weřejnými auředníky kontrakty dělal, kupował, prodával a celau domácnost swau spravował. Neyvětší umělci vzdawají s podiwem chwály jeho uměleckým dílům, nimiž Dubrowník ozdoben byl, jen škoda že častými zemětřeseními, ohněmi a wálkami již téměř cele na mizinu přišli. (Appendini).

Dembowska, C. Polka, kreslila obraz „Smierć Glin-skiego“ w Histor. Zpěwích od Němcewiče wydanych, we Waršawě 1819. pod číslem 16.

Dětřich, Čech, žil w Praze okolo 1348—1375., lat. Magister Theodoricus, byl dworním malířem císaře Karla IV., jenž mu i wes Mořinu w Čechách darował. Karlůw Týn cho-wá asi 40 obrazůw od něho, obrazárna na Hradčanech jeden, dobře zachovaný, představující Karla IV, jeho syna Wácla-wa a arcibiskupa Pražského Očka ze Wlašima.

Dobyašowský, Frant., nyní we Wídni, malíř; w Pešti r. 1842. byl od něho Saul a Dawid; pak Abraham, Ctě-ní P. Marie.

Domek, Frant., Morawan, kreslil obrazy ke Wpadu Mongolůw do Morawy od A. Šembery 1841.

Drawecký, Gabriel, Slowák, císařský ritmistr, ma-líř; malował kwěty, zrostliny, žízaly atd. Roku 1771. byl za auda cís. umělecké Akademie we Wídni přijat.

Dub, Hynek, nyní we Wídni, malíř; w Pešti 1841. byla od něho Šwábkyňe ohánky na mauchy prodávající; Mo-dlíci se žena.

Duchek, Čech, malíř okolo 1348.

Dusík, Adam, Čech, malował okolo r. 1581.

Dusnow, historický malíř w Moskwě r. 1835. ještě žil. On má i syna malíře, jenž se w Petrohradské Akademii vzdě-lal též w historickém malířství; a dceru která hezké podobizny maluje.

Đurkowič čili Gyurkovits, Ant., w Pešti malíř ještě žijící.

Đurkowič, Pawel, Serb, rodem z Báje, malíř; ma-lowal katedralní chrám we Weršci, i podobizny k. p. arcibi-skupa Stratimiroviče; Miloše Obrenoviče.

Erazim, Čech, w Praze okolo r. 1384.

Feodor, Ivanowič, Slaworus, historický malíř i medi-rytec, pochodí z kalmycké hordy na čínské hranici, kde we wojně r. 1770. asi w 5—6 roku věku swého jat a pak w Pe-trohradě křtěn a wychován byl. W Římě byl 7 let, pak se dworním malířem stal w Karlsruhe. Hlavní jeho díla jsau: Paris od Hektora mezi ženami nalezený, Daedalus a Ikarus, Bacchanale, Životopis Spasitele w protestantickém chrámě w Karlsruhe, a jiné. † 1821.

Fersow, Peter, krajolikový malíř w Petrohradě; r. 1780. malował tam pro diwadla.

Fontana, Baltasár, Morávan, u konce 17. století; maloval chrám ve Welehradě a w Holomuci.

Gawrilowic, Stěpan, Serb, malíř; maloval několik obrazůw podle rytin; dobré uspořádání i wywedení; posud se w Arcibiskupském dvoře widěti mohau.

Gładysz, Polák z Poznání, z počátku tohoto století. R. 1800. byla od něho w Draždanech při výstavě podobizna dohledače Galerie Pechwella a jeho manželky, které weliké chwały došly. R. 1803. byl w Paříži, kde maloval pro francauzské Museum, k. p. Hieronyma od Correggia, morskau bauři od Verneta.

Głowacki, Jan Nep., Polák z Krakowa, r. 1839. we Wídni; maloval Wodopád na Tatrách; krajolik Tatranský z doliny Zakopané; Maguru, w Pešti r. 1840. Wodopád w dolině Koscieliska; kraj u Krakowa we 24 obrazech a mnohé podobizny.

Głowacęwská (Golowačewska), Cyrilla, učenice Petrohradské akademie, okolo 1770, malowala podobizny zdařilé.

Głowacęwskoj (Golowačewskoj), Cyrill, Slaworus, nar. r. 1735. w Koropě, zemř. 1825. w Petrohradě, byl professorem Akademie. Jeho obrazy šlechtí šťastné wolení forem, čistý vkus. On byl vzdělaným a učeným mužem.

Gozze (Gočić?), Pawel, Slawodalmat, w Dubrowníku kněz a malíř, kwetl w prostředku minulého století. Zopatři w sobě weliký počet rytin a obrazůw neypřednějších mistrůw, wětším dílem sám saukromně ku dosti značné dokonalosti w malířství se wycwičil. Maloval i podobizny, mezi nimiž ta, Blahoslawa Stayho, představující, neywíce vyniká (Append.).

Gregorowski, M. C. (Gregorovius), we Kdánsku žijící; r. 1835. maloval ruské loďstvo we Kdanském přístawu

Hájek, Benedikt, Čech, cisterciák we Wysokém Brodě, maloval colibo (quodlibet) r. 1766.

Hajníček (něm. Hejnischek) z Bareutu, krumpíř zlatem; ozdobil swým dílem audienční síň královského hradu w Podstupímě. Kreslení jest pravidelné a plné krasochuti. Zemřel okolo 1750.; byl snad potomkem wyhnancůw českých.

Haník, Frant., kreslitelský mistr, w Praze okolo r. 1740.

Haniš, Jan Jiří, Čech w Praze † 1708.

Hanus, *Jan*, Slovák z Kremnice, malíř nyní w Sedgíně professorem pobožných škol a učitelem kreslení. Malowal podobizny a kwěty; byl učitelem spisowatele tohoto w malířství.

Harownik, *Fabian*, Čech, w Praze r. 1160. kreslil sedem scen pro Weselohru: Nádhera.

Hawel, *Samuel*, Čech, w Praze 1720, jeho malby wysly i w rytinách.

Hawránek, *Eustach*, Čech, r. 1774. w Praze, kreslič a kněz, zemř. 1775. Zanechal swaté a ewanjelické dějepisy tušem reysowané.

Hawránek, Čech, ještě žijící, maluje krajoliky.

Heb, *Michal*, Čech w Praze 1664.

Heinsch (snad Hájniš), *Jan Jiří*, ze Slezka, malíř w Praze r. 1678. Hledal Skretu nápodobiti, owšem přewýšiti. Oltární obraz u Jezuitůw w Nowém-Městě od něho pochází a mnoho jiných obrazůw w Praze. Jeho obrazy jsau mnohými figurami tak přeplněny, že hlavní osoby mezi nimi se hledati musejí. Zemřel r. 1713.

Helich, *Vincenc*, český výborní malíř we kwaši a oleji, malowal tichotiny a kwětiny: umřel we mladém věku.

Hellich, *Jos. Wojtěch*, Čech z Choltic, nar. 1807. Již co dítě weden byl od otce, milowníka hudby a malby ke krásomě; 1824. byl žákem Pražské Akademie; 1832. odebral se do Wídně; 1832 nawrátil se do Prahy. Malowal Madonu obstaupenau S. Lukášem a S. Cecilií; obraz na oltář S. Jiří, obracení krále Orisa. R. 1836. cestowal přes Mnichow a Benátky do Říma, kde 2 ½ byl. Odmalowal Madonu di fuligno a Galatheu podle Rafaele, skončil swé Wzkříšení Krista a Alžbetu s Marií. Odtud 1839. přes Florenci, Pisu, Janow, Medulán, Šweycarsko šel do Paříže, do Londýna, aby i ze zdejších umělin kořistiti mohl. R. 1839. wrátil se do Prahy. Malowal Patrony české, S. Ludmila s mladým S. Wáclawem; Galileiho w žaláři; Šimona Lomnického básníře; Amosa Komenského; Wěčného žida. Jest ustanowen za archeologa umělin českého Museum.

Hladký, *Wáclaw*, Čech, zemřel w Praze r. 1807.

Hlawáč, Čech, w Praze, u konce 17 století, žiwší, dobrý umělec.

Hodík, Čech, malíř a písař, r. 1376. psal a malowal knihu Pontificale pro biskupa Litomyšlského. W počátečních literách nalezá se tam 42 utěšených obrazůw, k. p. Swěcení

wody, Křest, Průwod, Swěcení zvonůw, hrobitowa, kněze, korunowání atd.

Hollar, *Wáclaw*, Čech, z Prachna, nar. 1607. w Praze, kde jeho otec, z Labského Kostelce rodilý, právníkem byl, malíř a rytec přewýtečný. Že ku protestantické stránce náležel, musel po Bělohorské válce 1620. vlast opustiti, we Frankobrodě nad Mohanem byl Matěj Merian jeho učitelem w medirytectwí. Potom pracowal w Londýně u Tomáše Howarda hraběte z Arundelůw. R. 1669. cestowal na královský rozkaz do Afriky k odreysowání města Tanger, jeho pewností a okoli. Na zpáteční cestě přepadli algirští Korsari loď, která však zmužilostí marinářůw, wojákůw a komonstwa, mezi které i Hollar patřil, šťastně se z jejich laupežných rukau wyswobodila: Hollar zwěčnil tuto strašliwau scenu w překrásné rytině. Tento neunawělý umělec byl předce tak skaupe odměňowán, že w nauzi žil, do dluhůw upadl a za štěstí sobě pokládati musel, že na žádost wěřitelůw w Londýně, w příbytku a ne w žaláři, co 70 letý starec umřel r. 1677. Až k aužasu jest jak mnoho pracowal, nebo počet jeho rytin přewyšuje 2400. Jeho manželka a syn, jenž w 17 roku umřel, též w tomto umění pracowali. Jeho díla dýchají swobodu a lehkost: jeho wyobrazení chrámůw, klášterůw, zbořenin, jeho zwířata, žížaly, hlemýžďowé, kožešiny a jiná raucha jsau mistrowská, dosud nedostihlá díla, w představení lidských figur nalezají se tytéž chyby a neprawidelnosti. Pod jeho podobiznau stojí nápis tento: „Aeternum uives proprio tumulatus in aere — Hollare; nec norunt haec monumenta mori.“ Obšírněji wiz o něm *Monatschrift des vat. Museum in Böhmen* 1829. Jan. S. 52.

Honzátko, *Erant*, Čech, měšťan a majitel domu w Praze, malowal 1782.

Hora, *T. L.*, w Pešti podobizník, ještě žijící.

Horčíčka, *Frant.*, Čech, w Praze, malíř, r. 1818. malowal podobiznu Ignáce Cornowý, Purkyně a historické kusy, r. 1820. byl direktorem Galerie a dworním malířem u hraběte Kolloredo kde dosud žije. Mistr physiognomické charakteristiky, anť se študowáním českonárodních obličejůw obíral. Od něho jest: S. Jíří na koni, Poslední saud na sw. poli Malostranském. Wyalezl řeckau enkaustiku, ale neoznámil.

Hrdlička, *Matěj*, w prwní polowici minulého století, pracowal w Čechách; r. 1716. se oženil.

Hutský, *šimon*, Čech z Křiwokladu, Starší cechu malířského r. 1600; malowal koně a sedláka an z něho padá, s

následujícím českým nápisem: „Pán Bůh smutná srdce těší: Mne má ze všech neymilejší.“

H a u s k a, *Jirí Rudolph Jan*, Čech w Praze r. 1697.

Chodowiecký, *Bohumír*, rod. we Kdansku, 1718., bratr následujícího, malował krajoliky, lowy, bitwy a jiné.

Chodowiecký, *Daniel*, Polák, nar. we Kdandsku 1726. malíř w miniatuře a medirytce newyrownaný, pracował w Berlíně, kde i 1801 zemřel. Jeho rytiny w Basedowě elementární knize způsobily mu sláwu výborného umělce a jeho rodina de Calas jest pravé arcidílo. Ryl i slawské předměty, k. p. Ruští zajatí 1758.; tři listy k dějům Petra W.; šest scen z Wendických; 12 listůw z Braniborských; šest z Polských dějin.

Chota, Čech, malował kusy z českých dějin, zvláště o Wlastě.

Chotkowa, *Isabella*, hraběnka z Rothenhausu, naroz. 1775., kreslila krajowidy u Karlowých Warůw w Čechách a jiné, dle vlastního nálezu.

Chwátal, *Mart. Ferd.*, Morawan, nar. w Němčicích r. 1736., zemř. we Wídni 1808. We Pražské obrazárně jsau od něho dwa obrazy, jeden představuje domácí zvířata ana z jedné mísy žerau, děvče s prutem drží je w pokoji; druhý chlapce sedícího u prostřed domácích zvířat.

Iljan, *Ondřej*; Iwanow, *Nikita*; Wasiljew, *Sergej*, Slaworusští malíři; od nich jsau tak řečené Tabulae Caponianaе, s obrazy ruskořeckých Swatých, o nichž wiz Assemanni Calend. I. 1.

Ilić, *Češljar* nazwán, Serb, malíř z neypřednějších, umřel z počátku tohoto století: malował větším dílem chrámy. W klášteře Kowil jsau jeho díla, tam i w oltáři od něho celá liturgie Jana Zlatoustého. On malował i půwodní podobiznu, dějepisce Raiče; w Perowě Selu jest od něho Ikono-stasion; jeho arcidílo jest S. Barbara u Pakracu.

Indrikowić, *Jan*, z Budína, malíř krajolikůw, ještě žijící; shotowil i krásné owocné a kwětné kusy.

Isailowić, Serb, malíř, malował obrazy we klášteře S. Jiřího.

Iwan, Čech, z Kapucinského řádu, dle jeho kreslení ryt obraz Marie na Hradčanech.

Iwanelli, *Rehor*, Slawodalmat w Dubrowníku, mnich a malíř na počátku minulého století, wynikal obzvláště w miniaturách. We Stayowském domě widěti od něho *bičowání Krista u slaupu*, obraz asi na píď weliký, co odlika obrazu od

Karla Maratty; pak *Magdalenu*, bodkowaním pera, která mu nesmrtelnost ubezpečila. (Appendini).

Iwanow, *N.*, Slaworus, miniaturní malíř w Petrohradě, u počátku našeho století. Byl audem akademie a kollegním Radau.

Iwanow, *Ondřej*, historický malíř w Petrohradě ještě žijící, spolu i professor u akademie.

Iwanow i čowa, *Kateřina*, Serbkyně, rodilá z uher-ského Bělehradu, r. 1819. malířka znamenitá, ještě žijící. Otec její Lazar Iwanowic byl měšťan a kupec w Bělehradě Již w dětinstwí táhla jí náklonost k malířstwí. Do Peště poslána od rodičůw, zde učitelem jejím byl Pěšky (snad Čech); odtud šla do Wídně, kde w třetím roce do cis. Akademie se dostala. Podobizny od ní písatel tohoto s rozkoší obdiwowal, jmeno-witě: hlavy dwau starcůw; podobiznu císaře Ferdinanda; Její vlastní obraz, ticholiky.

Jablonský, *Martin*, Polák z Glogowa w Haliči rodilý, ale we Lwowě osazený: historický malíř, nawštíwil Waršawu, Krakow a Wídn. R. 1820. malowal podobizny Halických pánůw; pak Krista na hoře kázícího; do Samboru malowal Narození Páně; w Dominikanském chrámě we Lwowě jest od něho Kristus na kříži: všeco welikanské obrazy swědčící o půwodnosti a umělosti jeho.

Jakiš, malíř, w Opoli we Slezsku, ještě žijící: jehož žiwotopis neznámý.

Jan, *Bedřich Aug.*, Čech, r. 1808. malowal miniatury a podobizny.

Jan, *Jakub*, syn předešlého, malowal neyprwé w Oseku, potom w Praze kde r. 1767. zemřel; malowal děje, kwěty i podobizny.

Jan, *Jan Quirin*, syn předešlého, slavný architektovníký a historický malíř, narozen 1739 † 1802. w Praze. Byl w Hollandsku, w Nizozemsku, we Francauzsku. Malowal Jana Nepom., S. Štěpána; podobiznu Kašp. Rojka a mnohé chrámy na wápně Byl i spisowatelem, k. p. O neystarších českých malířech atd.

Jan (Jahn), *Ondřej*, Čech z Oseku r. 1700. kreslil S. Konrada, Ottu; klášter Osek atd.

Jan, z Jilowé, Čech w Praze, žák Mikuláše Rohlíka, okolo 1348.

Jan z Prahy, jináče Aliaps, r. 1435. ozdobowal Bible malbami.

Jan č a, *Wawřinec*, Krajinec, nar. w Prosnici, malíř, ač neučený, však tak znamenitý, že pozornost císařowny Marie Theresie na se obrátil; r. 1771 cennau odměnu získal: r. 1801. professorem akademie a Radau se stal, až r. 1812. zemřel. Hlavní jeho díla: Panorama Wídně; krajowidy; zahrady.

Jan č a, *Valentin*, bratr předešlého, r. 1742 nar. též w Prosnici. R. 1801. byl pomocným učitelem historického kreslení na akademii Wídenské. † 1811.

Jandáček, *Matěj*, Čech, w Praze 1706.

Janek, *Frant. Krístof*, Krajinec, narozen we Hradci Štyrském r. 1703. učil se u Mat. Vanguse. Malowal dějiny, obzvláště radostné slawnosti, které krásnými krajowidy a budowami ozdobiti uměl. W malých obrazech představowal umělce a dílny řezbářůw s poznatelnými podobiznami. Pracowal we Wídni, kde přísedníkem cís. uměl. Akademie byl. W Pražské obrazárně jsau od něho: Kristus s Bohem Otcem we slávě; krajowidy s horami a hrady. † 1761.

Janek, *Jan*, Čech, nachází se w protokole r. 1348.

Janek, illuminowatel w Praze; nadchází w protokole malířského bratrstwa 1384.

Janenko, malíř w Petrohradě, kde z počátku tohoto století audem akademie byl.

Janenko, *Jakub*, podobno syn předešlého; r. 1827. nawštíwil Řím, r. 1831. wrátil se do Petrohradu. Než opět po druhé putowal do Benátek ku kopírowání Titianowa slawného Nanebewzetí Marie, kterýž obraz 1834. zdařile dohottwil.

Jan k o w i ć, nyní w Paříži, r. 1840. byly w Pešti od něho kraje a zbořeniny u Neapolu.

Jarkoj, Slaworus, w Petrohradě, r. 1775. aud akademie; malowal pro císařský dwůr; byl tawný čili smaltowý malíř (taw = Email, Schmelz, od táti tawiti.)

Jašek, *Frant.*, malíř krajowidůw a krojůw národních za našich časůw, we Wídni bydlící, jest malířem arciknížete Ludwíka, wydawatel znamenité malebné cesty skrze Uhry a okolní krajiny. S welikau pilností představil nosiwa Uhrůw, Sedmihradčanůw, Hraničarůw a jiných w 70 listech. R. 18 5. náhledy z horní Italie.

Jegorjew, *Alexi*, Rus, r 1803 w Římě; shotowil: Herkula na rozcestí; Cizoložnici před Kristem; Krista na cestě k utrpení; Dceru, ana Otce swého w žaláři swýma prsoma žiwí; Kaina utíkajícího; Mordowání dítek Betlehenských.

Jenč, *Jan Bohumír*, potomek Sorbůw Mišenských, původně snad Jenič Janiš, naroz. w Zadním Jeseně, 1759. † 1826. w Dražďanech, byl rytceem i malířem, Ryl krajowidy saských Šweycar, které mu slávu získaly. R. 1800. stal se w Dražďanech dworním malířem. Malowal ozdoby pro Diwadla.

Jeník, *Ondr.*, nyní we Wídni, malíř; r. 1842. w Pešti při wystawě: koně s chrty; krajolik Gastein; obrazy z cestování.

Jenzek (?), *Jan*, Čech, w Praze, w protokole od r. 1348. jeho jméno napsáno.

Jičinský, *Ant.*, český zběhlý, než bohužel brzo zemřelý, malíř našeho věku.

Jinowský, *Jozef*, z Prešowa, nyní we Wídni; malíř; při Pešťanské wystawě r. 1841. byli od něho: Sedlácký chlapec z Dolního Štyrska; Cymbalista; Ptáčník; Wybírání včel; roku 1842, krajolik (aquarell); Lowci atd. We Wídni: Děwče před kanárkem; Čtyry letory; Cikan s cymbaly; Pražská mlékarka; Ruská owocnice; Okolí u Prahy.

Jiřík, Čech, w Žebráku, malíř, z jeho díl neznámý, Dlabáč píše, že 1560. od sluhu zavražděn byl.

Joanović, *A.*, Serb, kreslil 1841. podobiznu Wuka Štěp. Karadžiče; manželky Jiřího Černého matky nynějšího knížete Alex. Jiřího.

Josifa Nicolai, ruští malíři 1340—1351. ma'owali w Mozkwě chrám archanjelský.

Jun (něm. Juhn), *Wojtěch*, Čech, probošt w Jindřichowě Hradci, arcikněz kraje Taborského; reysowal kraje a města česká, k. p. Budějowice, Písek, Plzeň, Prachatice, Rakonice atd. Podobiznu p. Juna na kamenotisku, barwenau, shotowil A. Machek.

Johann, r. 1491. zemřel we Znojmu na Morawě, kde we chrámě S. Mikuláše i pochován leží.

Jurk, Čech, r. 1348. w Praze.

Kadlík wiz Tkadlík.

Kalaus, *Max.*, Čech, malowal okolo 1770. J. Berka ryl dle něho pro Schallerowu Topogr. názor města Plzně, a Balcer r. 1775. podobiznu biskupa Jana Dobrowského z Holomuce pro Kožiškowý: Abbildungen böhm. m. mähr. Gelehrten

Kalbičew, ruský malíř, od Fiorilla chválený. R. 1803 obdržel zlatou medaili za malování bitew.

Kanešenkow, *Jermolaj*, Slaworus, w Petrohradě. R. 1794. byl audem malířské Akademie, a ještě 1804. žil a malowal. U Füsslyho sluje Kamešenkow.

Karafiátowa, Emelina, Morawanka, nyní w Pešti; Při wystawě r. 1841. byl od ní krajolik z Tyrolska

Karas, Wěkolaw, Horwat, rodem z Karlowce, malíř, nyní w Italii, neyprwé we Florenci, nyní w Římě k dokonalějšímu vzdělání se, cestující; naděje plný umělec. Hotowí historické obrazy a podobizny. Chwálí se jeho Madona, jeho dobrodinci, hraběti Rewickému, c. vyslanci we Florenci obětovaná.

Karčewski, Polák, krajolikář, zdržowal se r. 1831. w Římě. Jeho obrazy našly welikau chwalu, anť charakter přírody wěrně chápati uměl; i jeho barwitost krásná a celost dokonálá.

Kaselowský, August Bohudar, nar. w Podstupímě (Potsdam), učil se w Berlíně, kde i r. 1836. prwní odměnu získal, obrazem záwod dwau pastýřůw na píšťale hrajících představujícím. Jeho sloh jest welikostný. Malowal i historické předměty.

Kastušić, Petr, Slawodalmat w Dubrowníku; malíř we mladším věku přiwlastnil sobě jakýsi nedbalý často nízký a malicherný sloh, který se však časem a zdržowáním w Italii změnil na kwětauci a stkwělý. Potomstwo obdiwuje posawad jeho podobizny představující Staye, Kuniće, Zamaňu atd. (Append.).

Klas, Karel Křiřt., naroz. w Sasku, nepochybně Sorb; učil se u Jana Casanovy, reysowal rovně zdařile dle starotin i dle přírody. Jeho mladší bratr wyučil se krajolikowání.

Klauda, Karel, Morawan, kwetl r. 1751.

Klečinski, Frant., krajolikář, před některým časem r. 1838. we Wídni žijící. Výborný umělec.

Klimš, Ferd. malíř český, výborný w nawrhowání dejinowid, méně malowal, od něho jest Horymírůw skok. Žije při kamentisku w Němcích we Wiesbadenu. Škoda hlavy w cizí službě!

Kněžek, Ondř., Čech, w Chebu r. 1791. malowawší.

Kněžek, Pawel, Čech, w Chebu r. 1698., malowal pro tamější městský chrám 4 ewanjelisty, 4 církewní otce a jiné swaté.

Kolonič, Karel, žil r. 1779 we Wídni, malowal podobizny k. p. hraběte Maurice Lasky. Obrazowal i we wošku.

Kolowrat, Frant. Ant, hrabě Nowohradský, Čech, milownik a ochotník w malířtwí; založil Sbírku obrazůw a rytin neyznamenitějších, kde se mladí umělci každého čtvrt-

ku cvičili. Po jeho smrti odkoupil tuto vzácnou Sbirku kníže Esterházy a přeložil do Uher.

Koruna, český w Praze ještě žijící malíř, rodilý z Holomuce; chýlí se k žiwolikům (genrům): Rozhoštěné cirkány; Baba na zříceninách.

Košina, Ondř., Slovák z Mošowec, nyní barvíř plátna w Kremnici, učil se se spisowatelem tohoto w Kremnici malowati s nemalým prospěchem.

Kosárek, M., z Budína, malíř; r. 1841. při Pešťanské wystawě byl od něho olejový obraz: Hráč w šachy.

Kotula, český malíř w oleji, žák Berglerůw.

Kowář, J. K. Čech: Roku 1746. malowal žiwot Ignace Lojoly w kaple w Kutné Hoře.

Kozlow, *Gabriel Ignatjewič*, Slaworus, historický malíř, od r. 1762 Professor na Akademii Petrohradské. Malowal mnoho a rychle; nejlépe se mu zdařily jinotajitelné předměty a ozdoby. † 1791.

Kračun, Serb, malíř, malowal chrám w Priwinowě, Hlawě a kaplici Karloweckan.

Kramolín, *Jozef*, Čech r. 1730. w Limburku naroz. † 1805. w Karlových Wařích. Co malíř wstoupil do jezuitského řádu, pro který mnohé chrámy a Collegia malowal.

Kramolín *Wáclaw*, mladší bratr předešlého, historický zvláště biblický malíř, zemřel 1799. w Limburku.

Kramsta, (Chramosta?), Slezák z Příboru, nyní w Berlíně, historický malíř.

Kratochvíle, *Jan Wojtěch*, Čech, c. k. dworní malíř w Praze r. 1713.

Křiwánkowa, *Josefina*, Češka, malířka podobizen r. 1838. we Wídni.

Krkwatský, *Jan*, Čech, měšťan a malíř w Praze r. 1713.

Krocín, *Jan Erant.*, Čech, narozen w Praze, kde i malowal r. 1690.

Krumpeř, *Hieronym*, Čech, w Praze w 14 století.

Krus, *Antonín*, mladší, historický a podobizní malíř w oleji a wodních barwách.

Krus, *Jan*, starší, český historický malíř, žije w Litoměřicích, restauruje obrazy w klášterích.

Kubata, Čech, žil we Chrudími r. 1686.

Kubata, *Dawid*, Čech, též we Chrudími naroz. 1686.

zemřel w Kroměříži. Nanebewzetí P. M. w oltáři Chrud. jest od něho.

Kučera, *Frant.* Čech, nar. w Lobkowicích 1807., učil se w Praze, r. 1833 nawštíwil Mnichow, maluje krajoliky zdařile.

Kulich, *Jan*, Čech, jeho manželka Kateřina byla, 1677. we chrámě S. Martina pochována.

Kulich, *Jan*, syn předešlého w Praze. Usadil se zde 1677. a byl 1700. malířského cechu čili řádu představeným. Zemřel 1719. na mor. Z jeho historických malbin jsau některé w Praze we třech chrámech. Jeho štětec je swobodný a tlustý.

Kůn, *Kuon Martin*, malíř w Praze r. 1348.

Kunčo, *Prokop*, byl r. 1345. Starším čili zpráwcem malířského řádu w Praze, dworním malířem Karla IV. malowal podobiznu tohoto císaře a jeho manželky pro kaplu S. Kateřiny na hradě Karlotýnském.

Kuniatko, *Frant.* Čech, nar. w Libochowicích, malowal w Praze r. 1750. zvláště oltární obrazy.

Kuniewski, *J. X*, Polák, malír, našeho věku, kreslil slawnau hudebnickau polskau rodinu Kontských, otce, dceru a čtyři syny.

Kunická, *Maria*, naroz we Swídnici we Slezku, znamenitá malírka, zemr. 1664. (Schles. Curiositäten).

Kunka, Čech, w obrazárně Scottské jest obraz od něho.

Kupecký, *Jan*, Slowák, nar. 1667., † 1740. Wiz o něm Výklad ku Slávy Dceře str 307. Poněwadž ze všech stran prosbami o podobizny obklíčen byl, tak rychle se naučil malowati, že w jednom dni i 9 hlav dohotowil Rukám zvláštní péči obětowal w obrazech. Množství jeho obrazůw wydali Vogel a Preisler w knize: Joannis Kupecký, in comparabilis artificis imagines et picturae. Norim 1740. fel. Kupeckého podobiznu mnozí malowali k. p. Vogel, J. Hard, Balzer, Rossbach, Elias Haid, S. Leitner atd.

Kupecký, *Kristian Jan Bedřich*, syn předešlého, ukázal w autlém věku tak neobyčejnou schopnost w malířství, že mnoho od něho k očekávání bylo, ale již bohužel 17 roku věku swého, 1733. zemřel.

Kutský, *Matěj*, Čech z Křiwoklatu, we službě arciknížete Ferdinanda w Praze, † 1594.

Kwasek (něm. Kuvasseg!) malíř we Hradci (Grätz), okolo 1824., malowal krajowidy, s wěrným skaumáním a nápodoběním přírody.

Kwětna, *Daniel Alexander Z.*, Čech z Plzně, r. 1614. obdržel w Praze práwo měšťanství. W katedrálím chrámě, w kaple Sw. Wáclawa zpomíná jej jeden nápis co obnowitele jednoho rodoznaku.

Kyniž, *Petr*, Čech, w Pražském protokole r. 1340. mezi malíři jmenován.

Kyprenský, *Obrest (?)*, Slaworus, chowanec Petrohradské akademie krásoum, nawštíwil Francausko, Italií, Němce. Professor C. Vogel w Dražďenech malował r. 1823 podobiznu tohoto umělce, který vysoký stupeň dokonalosti a sláwy dosáhl, ale r. 1837. zemřel. Jeho podobizny a hlavy stkwějí se krásnou barwitostí a něžností. Meusel zpomíná i malíře *Kyprinskowa* jenž r. 1804. obraz, scenu z pohanství ruského představující, k výstavě poslal: snad jedna osoba s Kyprenským.

Labenský, *F. X.*, malír a strážce cí. Galerie w Petrohradě nar. 1765. Wydal 1806. in 4. nákresey obrazůw woné Galerii se nalezajících.

Ladislaw, malír, w Praze, w protokole od r. 1348. poznamenáný.

Lasinský, *Jan Adolf*, malír krajowidůw, podobno z polského rodu, narozen w Koblenci 1801. Malował staré hrady, věže, zbořeniny, hory, skály, bauře s newyrownanau umělostí. Hrabě Račyński (Hist. nowé krásoumy I. 255.) chwálí tohoto umělce welice.

Lasinský, *Aug. Gust.* mladší, naroz. w Koblenci 1812., maluje historie a krajowidy; Oswobození Petra; Wilíma Tella smrt a jiné.

Lasinský, *Wilím*, maluje krajowidy a stawitelské náhledy.

Lazebka, Čech, r. 1348. mezi malíři w Praze zapsán.

Lebedow, *Michal*, slavný ruský krajolikář; učil se w akad. Petrohradské, cestował do Italie, kde w Neapoli r. 1837. w choleře zemřel, starý 25 rokůw. Národ ztratil na něm, jako téhož času i na Kyprenském a Orłowském, tři z neyznamenitějších umělcůw.

Legašew, *Ant.*, Slaworus, byw manem dostal swobodu a učil se w Petrohradě malířstwím s welikým prospěchem. Později šel s wyslanstwím do Číny na 12 let, kde se ještě, snad w Pekinku, zdržuje.

Lekowic, *Šimon*, Polák, malír, od něho se nalezají obrazy w Římě, we chrámech SS Jana a Pawla, a S. Stani-

slawa Polského (de Polacchi), na nichž obzvláště hlavy krásné pozornost wzbuzují.

Leksa Lexa, *Jos.*, Čech, w Praze vydal r. 1820 s Antonínem Wildem obrazy pod názvem „Optische Zimmerreise“, které chwalně přijaty byly.

Leška, *Č. Edw.*, malíř a kamenotiskař w Berlíně, snad potomek českých tam usazených bratrůw; r. 1834. byl mezi žáky akademie. Maluje podobizny, lithografoval milenku Titianowu a jiné.

Leski, *N.*, Polák, w Němcewičových Hist. Zpěvích jest od něho obraz pod číslem 30: Štěpán Čarniecki přes řeku s koněm plowaucí.

Lešťan, *Jan*, malíř, r. 1841. při Pešťanské výstavě byla od něho *Venus kaupající se*, obraz olejobarvý; pak dvě panenky s holubicí.

Lewicki, *J.*, Polák, kreslil obrazy w knize Les Costumes du peuple Polonais par Leon Zienkowicz a Paris 1841. in 4.

Lewickoj, *Dimitri Gregorjewič*, Slaworus, malowal podobiznu knížete Alex. Galicina; Alex. Lanského, kněžny Daškowoy atd., které i w rytinách vyšly. R. 1760. stal se audem akad. † 1804.

Lhota, *Ant.*, Čech, z Kutné Hory, naroz. 1813., malowal: w Martinické kapli u S. Wita Poslední soud fresko; S. Františka; domáci děje.

Lhota, *J.*, Čech, malíř w Praze nyní žijící, shotowil Widění na Vyšehradě; kníže Oldřicha w rakwi.

Libay, *Lud.*, Slovák z Bystrice, r. 1838. we Wídni, malowal Slowenského chlapce; Wápenici we Zwolenské Stolicí a jiné.

Libich, *Frant.*, Čech, ze Zakop, kreslič, učil se w Praze; r. 1803. dostal za výkres Amora a Psyche zlatý peníz odměnu.

Lichočepský, *Jiří*, Čech, w Praze, okolo 1715.

Lisiewský, *Jirí*, Polák, narozen w Olesku r. 1674., malíř, malowal w Berlíně zvláště portrety, na nichž znamenitá barwitost. Jsau od něho i rodinné sceny a kusy widění hodné. Zemřel we vysokém věku.

Lisiewský, *Jiří Bedřich Reinhold*, syn předešlého, narozen w Berlíně 1725. W 21 roku stal se dworním malířem Anhalt-Desawského dworu, zde malowal obraz prince Eugena Desawského na koni. Kuň ten se prey pro 40kráté opětowané stání konečně zběsněl. R. 1768. malowal w Dražďanech, r.

1779. byl dworním malířem wojwody Welehradsko-Zwěřin-ského a † 1794. w Ludwigslustě.

Lisiewská, *Anna Dorothea*, mladší dcera Jiřího, nar. w Berlíně 1722., malířka portretůw a historických obrazůw, z nichž weliké komposice shotowila. R. 1760 šla do Paříže, kde za auda králow. Akademie zwolena byla. Známať jest i pod jménem jejího manžela Terbuš aneb Derbuš. Zemřela 1782.

Lisiewská, *Julia*, dcera Jiřího Bedř. R., malowala podobizny a životokusy (genry).

Lisiewská, *Anna Rosina*, starší dcera Jiřího, naroz. w Berlíně 1716; již w 10 roku malowala kněžnu z Anhalt-ského Serbiště we Štětíně; wdala se w prvním manželstwí za D. Mathieua, malíře. Po smrti tohoto 1755. bydlela w Serbišti, kde pro *Salon des beautés* asi 40 ženských obrazůw krásně malowala. R. 1760. wdala se za assessora p. z Gašcůw; r. 1769. stala se audem akademie Dražďanské; † 1783. J. Haid a J. E. Jerike ryli dle ní. R. 1765. pozvána byla ode Brunswického dworu. I její dva synové a jedna dcera obětowali se malířstwí: starší syn we Zwěříně, mladší w Berlíně. Registrík jejich obrazůw uwodí Meusel pod jménem G a s c.

Lišewská, *Bedřiska*, naroz. w Berlíně 1772., plodná na podobizny a životokusy, od ní byly ještě r. 1838 podobizny w Berlíně při wystawě.

Liška, *Jan Křištof*, rodilý ze Slezska, malíř, kwetl r. 1680., učil se u swého testa Mich. Wilmana. Malowal utěšený obraz Powýšení kříže Kristowa, w oltári chrámu čerwenokřížowých rytířůw we Praze 1660—1692. W obrazárně Pražské jsau od něho: S. František od anjelůw držaný, a muž na cizí ženu padající an od jiného, bobkowím owěněného, proklán býwá. W kostele kláštera Sedleckého byli od něho, obraz patronůw českých, L. Lugarda, Štěpána, Benedicta a Bernarda. I w obrazárně Dražďanské jest od něho weliký dějepisný obraz jak jeden woják Juliowi Caesarowi hlavu Pompejowu přináší.

Losenko, *Iwan*, Slaworus, učil se 1759. w akademii Petrohradské, cestowal do Paříže a Řimu, po návratu byl professorem a direktorem akademie, † 1773. Jeho díla jsau: Petrowo lowení ryb; obraz kněžny Rognedy; Hektorowo laučení od Andromachy. Stál we weliké slávě, zvláště co do kreslení.

Lubienecský, *Bohdar*, bratr následujícího, narozen w Krakowě 1653., učil se u Jiřího Štura. Woleneč Braniborský

wyjmenował ho za ředitel malířské Akademie w Berlíně. Jeho dějepisné a krajowidné obrazy weliké chwały došly, zvláště onen, kde tři mudrcowé pod stromem sedějí. Umřel 1706. w Krakowě a přiznáwal se k sektě Socinianůw.

Lubieniecký, *Křištof*, naroz. we Štětíně, 1659. pochodil ze staropolské rodiny, † 1726 w Amsterdamě. Malował podobizny i děje, silným slohem, ale s bedliwostí a líbau barwitostí

Lubinský, *Ant.*, Morawan, we druhé polowici 17 století, výborný malíř.

Lublinský, *Mart. Vint.* nar. 1643. w Lešnici we Slesku, žák Skretůw; tento umělec kreslil rozličné náwrhy, které od Amblinga, Kiliana, Hainzelmanna a Küssela w medi rytý byly. On byl knězem w Holomuci kde r 1690. zemřel. W Holomuci malował i fresky a mnohé oltární obrazy. Zaslaui čestnau památku co umělec.

Ludík, *J.* W Pražské obrazárně jest od něho krajolik se skalami, stromy a mostem.

Lunda, *Čech*, w Praze, okolo 1348.

Luza, *K.*, Čech, w Praze, kreslil chrám na Bílé Hoře u Praze.

Macháček, *Josef*, Čech, historický malíř, žije w Kolíně, byl we vojenském stawě a chodil při tom do Akademie.

Machek, *Ant.*, Čech, nar. 1778. w Podlažici, Chrud. kraji; obrazy od něho jsau w Dějinách českých w kamenopisné wywedených obrazech r 1824. w Praze, jmenowitě: Příchod Čechůw do Bojohemu; Wolení Přemysla za wývodu; Učiliště w Budči atd.; podobizny Jungmanowa, Preslowa, Gajowa a g. Jeden z wýtečnějších umělcůw, pracuje pořád ačkoli již star. Předstawil w obrazích poslaupnost knížat a králůw českých od Sáma až do Ferdinanda I. kterau posud u sebe chowá.

Majoš, *Gabr.*, Čech, w Praze, okolo 1637.

Malowec, *Emanuel*, swob. pán, Čech, reysował české hrady ryté od W. Berglera.

Malowcowa, *Josefina*, manželka předešlého, reysowala hrad Slatinow 1802., jež A. Herziger w medi ryl.

Malý, český malíř krajolikůw, byl prwé klobaučníkem, než vlastní přirozený pud obrátil jej k malířství, w němž brzo se wyznačil.

Manes, *Ant.* Pražan nar. 1784. malował krajoliky: rey-

suje výborně stromy: císař Ferdinand koupil od něho obraz Karluw Týn.

Manes, *Jos.* syn starší, malíř podobizen našeho věku, w Praze

Manes, *Wáclaw*, bratr Antonínůw, Čech; byl w Římě 3 léta w kamenopisných Dějinách českých r. 1824. jest od něho obraz: Wolení Libuše za kněžnu; malował: Útěk do Egypta; Soptící Vezuw.

Manewec (Manowec?) malíř, učitel J. R. Huberta německého malíře.

Marček Mareček (chybně Martschke Maetschke) *Kristian*; žil we druhé polowici 17. stol. w Lipsku. Malował obrazy, z nichž některé i w rytinách vyšly. Byl buď Čech, buď Sorb.

Markow, Slaworus, nar. 1810., učil se w Petrohradě a w Římě 1836. Maluje dějiny.

Markowský, *Wáclaw*, Čech, nar. 1784. w Praze w kamenopisných od Machka vydaných Dějinách Českých r. 1821. jest od něho deset obrazůw, k. p. Smrt Libušina; Založení Prahy; Wítězství Wlasty nad Samoslawem; Křest Bořiwůw; Mlada w Římě; korunování Wratislawa atd. potom Jan Nepomucký; Husitické kázání atd. Mnoho malował z wálek husitických, kde zvláště w brnění swau mistrownost okázal.

Martinek, *Jan Bern.* Čech, w Praze 1724.

Martinow, *Iwan*, malíř a kamenopisec w Petrohradě, naroz. 1762. Malował krásné krajowidy a diwadelní ozdoby. Wydal r. 1821. Sbíрку 30 lithografických obrazůw, malebnau cestu z Mozky do Číny představující, in 4., která 230 rublůw stojí. Též 36 nových prospektůw Petrohradu.

Masowský, w Haliči 1800. naroz., učil se we Wídni, pak byl w Římě a konečně professorem kreslení we Lwowě; malował podobizny.

Massanec, *G. Filip*, w Praze, r. 1664., malował Jana Nepom., r. 1666. oltář.

Massey, *Alexius*, Slaworus, w Petrohradě, žil za času B. Zacchariho, s nímž dwa obrazy cis. Sbířky w Petrohradě shotowil.

Mašaw (?), *Ulrich*, žil 1630., w Praze, kde Žigmundowu kaplu w dómě obnowil.

Maškow, malíř bitew, w Petrohradě žijící. R. 1814.

maloval bitvu proti Napoleonowi u Lipska. Síla a sauměrnost ožiwují jeho díla.

Matheowic, malíř drubeže w první polowici minulého století. Jeho jméno stojí w Katalogu obrazárny swob. p. z Häklůw.

Mattei, *Petr*, Slawodalmat z Dubrowníka, básníř a malíř, učeník slawného Blahoslawa Staye; chudoba mu nedopustila cestami, antikami a přírodau znamenité wlohy tak vzdělati, jakby bylo náleželo: proto všeco wážil wětším dílem z vlastního důwtipu, odkudž často chyby w kreslení. Nic méně jeho obrazy plné rozmaru a žiwota oblíbeny byly a mnozí chrámowé se nimi honosejí, k. p. katedralní chrám (S. Bernard), chrám Benediktinůw (hlavní oltář); chrám de Mededa (SS. Blažej a Benedikt) a jiné menší malby w tak řečené Krásné kaple. Při tom i básnil w obau řečech we wlašké a slawoillyrské. Umřel w bídě a w nauzi we špitálu r. 1726. (Appendini).

Matwejew, *Iwan*, r. 1704. w Nowgorodě narozen; r. 1719. poslal jej Cár Petr do Hollandska k učení se malířstwí; pak nawštíwil Řím, r. 1732. wrátil se do wlasti. Malowal podobiznu Cára Petra, která se za neypodobnější Petrowi a za neyhlawnější dilo tohoto umělce drží. Pak malowal císařownau Annu s mauřením, a jiné osoby. I chrámowé w Moskwě a w Petrohradě mají obrazy od něho. Dožil jen 32 rok. † 1736.

Matwejew, *Theod.*, syn předešlého, malíř krajowidůw, jeden z neydůstojnějších umělcůw, sloh jeho půwodní, silný, rázný; shotowil Mont Cenis; Neapol; Tivoli atd. † 1826.

Mechow (něm. Mechau) nar. 1748 w Lipsku, potomek Míšenských Sorbůw; malíř, učil se w Berlíně u Bernarda Rodde, a r. 1770 w Akademii Draždanské. Ryl Bachanalku dle J. Carpioniho, shotowil krajoliky a historické obrazy dle vlastního nálezu. W Pražské obrazárně jest od něho kraj Monte Oreste s dějem ze žiwota Cincinatowa.

Mengs, *Ant. Raphael*, nar. w Čechách, w Austí nad Labem w Litoměř. kraji r. 1728. z otce Ismaele, jenž se w Kodani w Dansku narodil. R. 1740. nasledowal otce do Římu, kde již důkazy mistrowstwí widěti dal. Král Polský, August III. učinil jej po nawracení z Římu dworním malířem. Po čase opět šel do Římu, pak do Madridu. Byl šťastným učeníkem Raphaele a Correggia. W Draždanech jest od něho Na nebe wstaupení Páně. Psal i knihu o malířstwí. I rodištěm českým,

i službau polskau patří, aspoň z částky, Slawjanům. Matka jeho byla ze Žitawy z Lužic, manželka jménem Quazzi (snad Kwaš?). Jeho kresliny odkaupila císařowna Katerina za náramné summy. On obohatil obrazárnu Petrohradskou kupováním obrazůw, radil při ustawech uměleckých. Malowal císařownu Katerinu w alegorickém obrazu.

Merkurijew, *Iwan*, Slaworus, poslán od Petra W. do Italie. W Petrohradském chrámě S. Simeona, jest od něho *Simeon* dítě Krista na loktech držící, obraz plný výrazu a blahoměrné složitosti. † w Moskwě pod panováním císařowny Anny.

Meršiko, *Petr*, Čech, w Praze, w malířském protokole od r. 1348. chválený.

Městecký (Miestezek?), *Jan*. Čech, z Wizowa (Bydžowa?), r. 1679. w Brně malowal.

Method, narozen w 9. století w Seluně w Macedonii, jak se domýšletí lze z rodičůw slawjanských, anť již zde we mladosti jazyku slawjanskému se vyučil, a Slawjané již w 6. století po Macedonii se rozložili, města Selunu dobyli tak, že nejen w jeho okolí ale i w samém městě znamenitá částka obywatelůw slawobulharským jazykem mluvila. Že Methoda Cedren a jiní spisowatele hned Řekem, hned Římanem nazývají, to se tak slyšeti má, jako když se Pawel Apoštol, ačkoli rozený Žid, předce Římanem aneb římským měšťanem, anebo Uprawda (Justinian), Basil, Belizar a jiní, ačkoli rození Slawjané, předce Řeky neb Římany nazývají. Method tento byl nejen slawjanským apoštolem, ale i malířem, on wyobrazením posledního saudu Borisa, panowníka Bulharůw i s jeho národem, ku křesťanství obrátil.

Micka, *Jiří Frant.*, Pražan, we službě knížete-biskupa Würzburgského; roku 1717, malowal w Bamberku obrazy pro chrámy.

Mieckš, Mietsch, Mietzsch, *Krist. Bohumil*, naroz. w Dražďanech 1742., snad z českých bratrůw, † 1800., byl kresličem, malířem i rytcem.

Michailow, *Alexander*, miniaturní malíř w Petrohradě, za našeho věku. Jeho podobizny dosáhly slávy vysoké dokonalosti.

Michailowský, Polák, ještě žijící w Paříži, oddal se malířství teprw w dospělém věku okolo 1833. a však w krátce k dokonalosti přiwedl, zvláště w malování zvířat. Hrabě Račýnski dává mu w této třídě první místo.

Mikuláš, *Jak.*, Čech, w Praze r. 1348.

Mila, *Pawel*, vlastně z Milé aneb Milský (něm. Mühlau), starosorbská rodina w Mišni, jejíž dědictví jest tamější osada *Milá*. Nar. 1798., malowal w Římě dle Titiana, swatou a světskou Lásku, Krista a Samaritanku; a pak podobizny vznešených osob.

Milec, Slovák, nar. w Břetislavě, malowal obraz Pawla Bilnice, nadzíratele církvi ev. a profesora, našeho věku.

Miletowický čili *Bartoloměj* z Miletowic (něm. Miltwitz), malíř ze Kdánska, zvláštní schopnost měl we skládání dějepisných obrazůw. Wnitřek chrámůw a jiných staveb uměl výborně představowati anobř mnohými figurami ožiwowati. Jeho sloh je plynňý a přírodu zdařile následující. Zemřel r. 1655.

Milic, *Jan Mich.*, podobizník we Wídni 1770. učil se u Martina Meitena. Haid, Nilson a jiní vydali jeho obrazy w rytinách.

Milinkowić, *Sophron*. Illyr, učitel kreslení w Karlowci w Horwatsku.

Minič, *Dominik*, w Praze, roku 1797. ještě chlapec a děvče s owocím od něho malované nalezaly.

Miropolský, *Leonti*, Slaworus, aud akademie r. 1794. jeho malby nám nejsau známé.

Mirowslaw, Čech, mnich, podobno Sázawský, r. 1102; on malowal obrazy a litery we knižkách, jmenowitě w Rukopisu Mater Verborum, kde sám pod literau P a obrazem P. Marie wyreysowan stojí s nápisem w rukau: „Ora pro illuminatore Miroslao A. MCII.“ všeccky tahy a ozdoby barewné jsau s pewnau jistotau wywedeny.

Miškowić, *Mojžiš*, Serb z Banátu, nyní w Pešti, výborný malíř na hedbáwě; malowal Zrinského bitwu u Sigetě; Krista w Getsemaně, anť ho anjel posilňuje atd.

Moračiński, *Jan*, Polák, ze Żytomiře, nawštíwil, 1839. akademii Mnichowskou pro cwičení se w malířstwi.

Morawa, *Matěj*, malíř i rytec z Polska, okolo 1650., We Šbírcce hraběte Sternberk-Manderšeida jsau čtyry kusy od něho.

Morawský, *Matěj*, lat. Moravius; psal r. 1476. biblí, w nížto se pěkné nákrasy jeho rukau reysované nalezají. Tento exemplár jest nyní w Neapoli we knihowně kláštera Monte Olivero.

Mrkos, *Wáclaw*, Čech, kreslil r. 1797—1802. pro rytce krajoliky.

Mrňák, *Hynek*, Čech, w Polsku, při školách normalních reysownik.

Mrňák, *Jos.*, Čech žijící; w Kamenopisných Dějinách Českých r. 1824. jest od něho obraz: Prorocství Libuše; mimo to malował Mojžiše, Smrt Abelowu; Prosby Otčenáše atd.

Mutina, *Tomáš*, Čech, z Mutiny rozený, neystarší olejní výtečný malíř český. Na konci minulého století nalezeno w Karlově Teyně w Čechách olejové obrazy; na jednom z nich jest nápis:

„Quis opus hoc finxit? Thomas de Mutina pinxit,

Quale vides, lector, Rabisini filius autor.“

Některí držejí jej za Wlacha poslého z Modeny, jenž latině Mutina sluje. Wlach Federici udává město Treviso za jeho rodiště. A však známá staročeská rodina *Mutina*, wes *Mutina*, jméno otce *Rabiš Rabišin*, a sami obrazové w Čechách nalezení, jsau dostatečnými důwody toho, že patří našemu slawočeskému národu a že rozdílný může býti ode Wlaského podobné jméno nosivšího ale později, 1353. žiwšího. Pozůstává po něm oltární obraz P. Marie mezi českými patrony *Wáclawem* a *Palmatiem* představující. S. Wáclaw jest cele w národním českém duchu a slohu představen, w pancíře, w prošívanici, w černém plášti drže korauhaw a štít w rukách. Tento krásný a pamatný obraz, byl až do r. 1780. w Praze, odkudž na rozkaz Marie Theresie do Wídně přenešen, kde se w Belvederu nalezá. Dále Ecce Homo, Madona a jiné. *Wlastimil* 1842. I. r. str. 61. Žil asi 1250—1297.

Myslibek, Čech, malíř, restauruje obrazy.

Náko, *Jan*, Serb, malíř; r. 1842. w Pešti: Stroskotání lodi u twrze St. Malo.

Na wrátil, *Jos.*, akademický malíř w Praze, narozen 1768., obětował se krajowidům s prospěchem. Nejen we kwaši (Quache), než i we stěnomalbě takové nálezy učinil, že se i wodau mýti mohau a pompejským obrazům welice se podobají.

Nečer, *Kaspar*, Čech, narozen w Praze 1636. Oženil se we Francouzsku s dcerau jednoho kupce, osadil se pak w Haagu w Holandsku. Jeden z neylepších malířůw; uměl lesk atlasu a wlašení tureckých kobercůw výborně nápodobiti.

Nejehse, *Jan*, Čech, r. 1839. we Wídni; podobizny.

Newta (či Newet ?), Rus, w Petrohradě, malíř ještě žijící. Kwěty 1838. Příl. 44.

Nicolaus, Čech, z Chotěboře, malowal w Praze we 14 století. Zpomíná se w protokolu 1348.

Niger, *Ambr.*, Čech, Starší malířského bratrstwa w Praze 1445.

Nikitin, *Iwan*, Slaworus, syn podtajemníkůw Petra W. od tohoto w 14. roku do Amsterdámu k učení se malířstwí poslán. Jeho arcidílo jest křižování Krista w kaple Aničkowského palácu.

Nikitin, *Mikuláš*, bratr stawitele tehož jména w Petrowě malující.

Nikono w, *Michael*, učil se 1792. w akademii Petrohradské, kde r. 1792. při wystawě odměnu obdržel. Malowal podobizny.

Nosecký, *Wáclaw*, přímím Wáclawíček, zdržowal se neyprwé w Jihlawě na Morawě, potom w Praze: malowal dějinné předstawy, střední ceny.

Nosecký, *Siard Frant.*, syn předešlého, narozen w Praze 1693. I když do řádu praemonstratského wstoupil pilnowal malířstwí; zanechal četná díla námaziwná i olejná.

Nosek, Noska, *Wáclaw Jindřich*, Čech, w Praze okolo 1697.

Nowák, Čech, vzdělaný na Wídenské akademii, malowal podobizny i na maziwě a zdržowal se r. 1793. w Chotowíně,

Oleščynski, *Ant.*, Polák, professor na akademii we Florencii, malíř a rytec ještě žijící. Wydal Rozmaitości polskie, kde sceny a podobizny z polských dějin, překrásné ryté a s barwami tištěné. Dále podobiznu Kościuškowu.

Opic, *Jiří Emanuel*, Čech, naroz. w Praze 1775; malíř i kreslič. Malowal podobizny, zwláště ale prstonárodní sceny, jmenowitě z Pařížského žiwota; dále Tábor Kozákůw na elisejských polích u Paříže 1814.; Zpomínky na Karlowy Wary; Sceny z Lipského ročního trhu: wšecko výborné práce. Opic, *Jiří*, r. 1809. malowal w Praze podobizny w oleji. Opic, *J.*, snad týž s předešlými; kreslil následující, ze žiwotopisu Lutherowa vážené, w knize Leben und Werke Dr. M. Luthers, von F. W. Genthe, Leipzig 1841. na rytinách se nalezající, slawjanské předměty a osoby: 1. Město *Jutroboh* (něm. Jüterbock), čtyři míle od Wítoboru (Wittenberku), an w něm 1517. Tecel odpustky prodává. 2. Karel *Miletický*

čili z Miletic (něm. Miltitz), slawosorbský šlechtic, papežský vyslanec, an 1519. we Starohradě (Altenburg) s Lutherem rozmmlauwání drží, tohoto k pokoji napomíná, a Wolenci Saskému Bedřichowi Zlatau Růži darem od papeže přináší.

3. Jan *Bernewičko* (něm. Berlepsch), wůdce oněch zakuklených rytířůw, jenž náwodem wolence a knížete Saského Bedřicha, Luthera od papeže i císaře do kletby daného w lese Turinském u wesnice Waltershausen 1521. dne 4 Kwětna z kočáru uchwatiwše na hrad Wartburk pro bezpečnost doprowodili. Rod Bernewičkůw pochodil od Morawskoslowenské hranice. 4. Oddávky Kateřiny *Borské* čili z Boru s Lutherem r. 1525. dne 12. Čerwence, wykonané skrze Jana Bugenhagena.

Orel, *Ondřej*, malíř, jenž w Londýně we službě krále Jindřicha VIII. stál.

Orlow, podobizník, w Petrohradě ještě žijící, jehož díla k neynamenitějším přináležejí.

Oriowski, *Alexander*, Polák, přešel ale wčasné do Petrohradu, kde tamější akademii nawštěwowal, r. 1812. stal se tamže dworním malířem. Proslawil se neywíce malowáním bitew a koňůw. † 1837. Jeho podobizna nalezá se w Dražďanech u dworního malíře Vogla.

Orfelin, Serb, malíř i medirytce, malowal hlawní chrám w Karlowci, ale zemřel před dokončením díla. Shotowil w rytinách podobiznu Lazara, metropolity Nenadowiče a j. (Serb. nar. list).

Osolsobě, *Jan*, Morawan z Holomuce, zemř. w Pešti 1831., malíř dějepisný znamenitý. Wiz o něm Wýklad ku Sláwy Dceře str. 309.

Pačič, *Iwan*, Serb, naroz. 1771. w Bajši, básník a malíř nyní w Budíně žijící; má množství obrazůw vlastní rukau malowaných, slawjanské, zvláště ruské, polské, serbské *kraje a kroje* představujících.

Paliská, Swobodná paní, milownice krásoum a malířka. Mark ryl podle ní Cimona. a Pera.

Palko čili Balko, *Ant.*, Slezák, malíř, we Wratislawě, otec následujícího Frant. Ant. a Frant. Karla; bydlel we Wídni a w Břetislawě; malowal swaté historie, společenské obrazy čili sceny z towaryštwí lidského, w maličkých figurách, z nichž někdy 50 i více na jeden dosti malý list umístiti a sličně wypracowati uměl. † 1754.

Palko, *František Antonín*, starší syn předešlého, jeden z neyslawnějšich malířůw podobizen a dějin; je-

ho ohniwá barwitost, zprávné kreslení, znamenité rozpoložení swětla a stínu wzbudily podiwení; byl we Widni dworním malířem knížete Esterházyho. We chrámě S. Salvatora, jest od něho oltární obraz S. Frant. Xavera a Ignáce: w katedrálním chrámě S. Štěpán, oboje vysoké ceny. W Pražské obrazárně jest od něho Jan Křestitel.

Palko, *Frant. Karel*, malíř i rytec, naroz. 1724. we Wratislawě; učil se malířstwí w Břetislawě u staršího bratra; we Wídenské akademii získal obrazem Judita a Holofernes welkau odměnu; w Italii oddal se zvláště Benátské škole; po návratu bydlel w Břetislawě, kde mnohé oltární obrazy malowal, z nichž se w Břetislawě u Trinitarůw, w Přesowě, w Tátě, w Brně, w Dražďanech a jinde nalezají. R. 1752. stal se král. sasopolským dworním malířem. Pro polskou národní kaplu w Římě malowal S. Kazimíra; w Praze w jezuitském chrámě jest od něho stěnomalba; † 1767. w Praze. Z jeho umy i ducha plných rytin jsau: Kristus a Samaritanka u studny; Madona s dítětem; Adam od Boha žiwot dostávající.

Palkow, Slaworus, malíř prostonárodních scen, okolo r. 1814.

Panic, *Jan, Petr a Wáclaw*, tři čeští malíři, w Praze, okolo r. 1348.

Panic, *Mikul.*, Serb, malíř w Pešti, našeho wěku, kreslil Marka Kralewiče 1827.

Paperic, *Gustaw Bedřich*, narozen w Dražďanech, nepochybně z předkůw slawosorbských (sr. péro, páper, paperi). Malowal krajoliky.

Paudic, Baudis, *Křištof*, naroz. w Nizosasku okolo 1618., žák Rembrandůw. Shotowil některé krásné obrazy pro Řezenského biskupa a Wojvodu Alberta Žigmunda z Bawor. Paudic čili Paudič malowal s Norimberským umělcem, jménem Roster, o závod a ztratil odměnu. Z omrzlosti nad tím i umřel oplakáwán od mnohých. Ostré kritiky w krásoumě wíce škodné než prospěšné býwají. Není jisto, zdali Paudic a Baudic jedna osoba jsau: to jisto, že druhowé malby u nich rozliční jsau; onen malowal obrazy a děje, tento zwířata a mrtvé ptáky. Jméno a koncowka *ic* swědčí že byli potomci Slawjanůw.

Pazaurek, *Matěj*, Čech, malíř w Dobřanech, kde 1729†. Pecka, *Jakub*, Čech, zpomináný w Pražském protokole 1445.

Pecka, *Matěj*, Čech z Klatow, okolo r. 1560. w Praze u slawného Jana Táborského, u něhož české knihy zpěwůw psal a krásnými malbami ozdobil.

Pekel, český malíř podobizen wodními barwami, w Praze. Kreslil křídau podobiznu p. Lad. Čelakowského na kámen.

Perlín, *Ondřej*, malował w Praze okolo r. 1692.

Peroutka, *Frant.*, Čech, we Wídni, malíř; malował 4 částky roka na porceláně, ku spatření w Pešti při umělecké wystawě r. 1841.

Pěšina, *Frant. Ondřej*, naroz. 1723. w Čechách w Nepomukách; malował s pochwalau olejem i na wápně, obzwláště kwěty.

Pěšina, *Jan Hynek*, z Čechorodu, malíř a měšťan w Praze, kde r. 1700. do manželstwa wstoupil.

Pešký, *Joz*, malíř w Pešti našeho wěku, kreslil Serbské kníže Lazara, Cára Dušana, Kastriotiče atd.

Petr, *Wacław*, Čech, narozen w Karlowých Warích 1742., zemř. w Římě 1829. Jeden z neyslawnějších malířůw zwírat; uměl netoliko tělo, barwu, kůži, swaly, ale i powahu a náruživosti zwírat, k. p. zuřiwost tygra, welkomyslnost lwa atd. výborně a živě předstawiť. Obrazy jeho zwírat nalezají se netoliko we všech hlavních městech Europy, ale i w Americě. Množstwí wlkůw shotowil pro Angličany proto, že tohoto zwířete více tam nestává. Jeho arcidílo jest *Ráj*, kde wůkol Adama wšelíjaká zwířata. Byl Professorem akademie Sw. Lukáše w Římě.

Petrák, *Aloys*, malíř podobizen, r. 1838. we Wídni.

Petřík, Čech, štítař čili malíř štítůw w Praze 1348.

Petrus, dva umělcowé téhož jména, jeden malíř, druhý řezbář, asi w prostředku 14 století w Praze. Spomínají se w malířském protokole r. 1348. Malíř měl příjmení Ventrosus (Břichatý?).

Petrowic, *Žiwko*, rodem ze Zemlína, malíř akademický, darował na Maticu serbskau 10 zl. stří.

Philippus, Čech w Praze okolo 1348.

Pietrowský, *Ant. Max*, naroz w Bydgošci we Prusích, učil se w Berlíně r. 1836., kde i mnoho k wystawě malował.

Pigulský, *Jozef*, Polák, malíř okolo 1755. w Berlíně malował podobizny.

Placho, Michal, we Widni, roku 1841. kwětiny we sklenici.

Ples, Jan Bedřich, Čech w Praze okolo 1665.

Pleš, Jan Arnošt Constantin, narož. 1752. w Míšni: potomek Slawosorbůw. Učitel kreslení w Dražďanech. † 1815.

Plešek (něm. Plaeschke), *Maur.*, narož. we Wratislawě. R. 1838. malował děwče s kwítím, ano w lese zaspalo.

Plonský, Maur., Polák, kreslič, malíř i rytec. Ryl zwiřata a pitwořice (karikatury) r. 1802.

Pluh, Čech, reysował a ryl obraz ku knize Zrcadlo šlechtnosti, w Praze 1817.

Poděke (snad Poděka), *Jan Buhoslaw*, w Praze okolo r. 1723.

Pokorný, Čech, z Poděbrad; w druhé polowici 18. stol. w Římě díla hlawních mistrůw odlikował: kde snad i umřel.

Polák, Leopold, Pražan, rodem Žid, w Římě žijící malíř w žiwolikárství téměř světoznámý. Malował: Neyvyššího Purkrabího; Ztracenau Kasajku; nalezené psání od holek za mřížaty; Spící děwče s beránkem; dítě u kolébky. Císař ruský má od něho obrazy.

Polák, Mart. Bohumil, od vlasti své Polské tak zwaný; neznámo we kterém městě narozený, w 17. stol., asi 30 let w Tyrolsku se zdržowawší; jeden z neydokonalejších malířůw. Srow. Tyroler Künstler-Lexikon, a Tyroler Almanach 1803. Obšírněji o něm čti: Cestopis str. 216.

Pollirář, Fab., narož. w Auští nad Labem, miniaturník w Praze; ozdobil podobiznami a jinými okrasami stkwostnau knihu zpěwůw we farním chrámě Teplickém r. 1560.

Popel, Anton, miniaturní malíř w Praze okolo r. 1755.

Popow, Slaworus, w Petrohradě nyní žijící, vynášel jakýsi nowý způsob rychlého malování, dle něhož i nemalíř w několika hodinách weliké obrazy shotowiti může, kteréž ani wlhkostí, ani prachem neb dymem lesku a půwabu netraťjí (Kwěty 1843 č. I.).

Postel, Karel, krajolíkář, rytec, narož. 1768., roku 1808. učitelem malířství na Pražské akademii, stal se zde zkladatelem první krajoličné školy, a byl jeden z neyznamenítějších umělcůw: malował náhledy hradůw Warlika a Baby; okolí Pražské a jiné kraje české.

Potocká, Laura, Polka, w Němcewičowých Histor. Zpěwích jsau od ní čtyři obrazy reysowané, číslo 7. Kazimír

W. čisl. 18. Konstantin Ostrogski, čisl. 29. Žal nad zgonem Štěp. Potockiego, čisl. 31. Król Michal.

Prasic, *Mikul.*, Čech, měšťan w Praze okolo 1391.

Prek, *Xawer*, Polák, malíř našeho věku, kreslil 1825. podobiznu X. Fr. Siarčyňského, kanownika Waršawského, a bibliothekáře národní knihowny jmění Oslolinských we Lwowě.

Pribyl, *Frant.*, r. 1838. we Wídni; malowal Wenuši nad smrtí Adonisowau truchlící; Krista we hrobě.

Procinský, *Jakub*, Polák, r. 1838. we Wídni, podobizník.

Procházka, *Frant. Xav. Ant.*, naroz. w Praze 1740., zemř. tamž 1815.; malíř, w Pražské obrazárně jest od něho: Baurliwé moře se skalnatými břehy: mořské nábřeží s budovami; krajoliky s horami a zbořeninami. Malowal i na wápně.

Procházka, *Jan*, r. 1839. we Wídenské výstavě: podobizna knížete z Colloredo-Mansfeldu we wosku.

Procházka, *Jiří*, Morawan, naroz. 1749.; lékař a professor pytwy we Wídni, spolu i ochotník w malířství, malowal krajoliky, kwěty a owoce.

Prokow čili Brokow, *Jan*, rodilý ze Sedmihradska (?), řezbář, udělal wzor k soše S. Jana Nepom. a několik jiných soch w Praze se nalezajících, k. p. Marii s dítětem a dvěma anjely.

Prokow, *Ferdinand*, syn předešlého, učil se u českého řezbáře Quiteinera a přewyšowal uměním otce; od něho jest 7 soch na mostě Pražském, které ze skromnosti jménem otce poznamenal, jako i jiné sochy. On byl i do Wídně a Slezska pozván. Zemřel w Praze r. 1731., věku 43. Z jeho bratrůw pomáhal mu Antonín spolupracowati; druhý pak Jozef byl u císaře Karla VI. dworním básnířem a ochotníkem malířským.

Prosil, *Wit*, Čech, řádu Benediktinského, žil a malowal okolo r. 1774., naroz. w Litomyšli.

Proš, *Wáclaw*, Čech, naroz. w Praze; malíř, malowal lowy, bitwy, koně atd. Zdržowal se za čas i we Frankobrodě nad M. Jeho obrazy jsau rozšířeny a oblíbeny pro dokonalau známost zvířat, zwláště koní. Zemřel 1762. we Šwabachu. W Pražské obrazárně jsau od něho cwálawé koně s krajolikiem.

Proš, *Magnus*, syn předešlého, malíř zvířat; pracowal 1776. w Norimberku, kde celau knihu lowitebných zvířat w malém folio vydal.

Pučinin, Matwejew, Slaworus w Petrohradě, učeník tamější akademie, cestował w Italii, w Římě; malował Wzkříšení Páně, Alexandra u Diogenesa. Byl professorem na Petrohradské Akademii. † 1797.

Pustota, Petr, Čech, w Praze okolo r. 1348. aud malířského spolku.

Quadal, Mart. Ferd., Morawan, výborný malíř zvířat, zdržował se od r. 1797. až do 1804. w Petrohradě, zemřel w Londýně.

Quast, hodný český malíř na porcelaně a tawě (smaltu), w Praze; má též i syna malíře.

Ráb, Hynek, Čech, naroz. w Nechanicích u Bydžowa, řádu Jesuitského, zemř. r. 1787. we Welehradě. Již we mladosti kreslil na stěny obrazy. Malował mnoho, obzvláště pro chrámy.

Rabuský, Jak., Čech, rodilý z Mostu, žil w Praze r. 1800.

Radauš, Math., Čech, znamenitý malíř, jenž r. 1594. w Královéhradci žil; ozdobil překrásnou knihu zpěwu městského chrámu Královéhradeckého rozličnými podobiznami písařůw a biblickými dějinami.

Radda, Wojtěch, historický malíř we Znojmě na Morawě, malował oltáře i obrazy, r. 1809.

Ragusa (Ragusinus), Felix, Slawodalmat z Dubrowníku, miniaturní malíř, kwetl w prwní polowici 17 století; pracował i w Budíně u dworu krále Matiaše, kde byl představeným odpisovačůw a malířůw knih (Beli Not. Hung. III. 225).

Ragusa, Francesco da, Dubrowničan, malował roku 1618. w Římě, pak w Brescii oltární obrazy.

Rajski, Ferd., umělec posawad žijící, maluje prostonárodní sceny.

Rakowič, krajolikář, nyní w Petrohradě žijící a s welikau chwálaw malující.

Rambaužek, Matanš, malíř a měšťan we Chrudími, r. 1593. malował Krista. anť dítky přijímá a žehná.

Raniš, August, Polák, naroz. we Kdánsku, dějepisný malíř, shotowil oltární obraz pro tamější Dominikanský kostel, jenž křest Kristůw krásně představuje. Jeho vkus a sloh rowná se neyvětším mistrům a bliží se obzvláště k Vandykowi. Zemřel 1670.

Raška (Raschke), *J. F.*, Slezák, z W. Hlohowa, okolo 1812., malował výborné podobizny a děje.

Rawski, *Kazimír*, Polák, z Rawy w Haliči, narozen 1795. malował podobizny.

Rektořík, *Frant. Wawr. Jos.*, Morawan, naroz. w Brně 1793., ku státní službě vzdělán, nyní ředitel expedice u gubernium w Brně; malíř i rytec výborný: od něho jsau 5 listůw s owcemi a krawami; 5 listůw krajolikůw se stádem a chalupami; kraj s owcemi; francauzští wozatajowé na cestě.

Rit, Rus, chowanec Petrohradské akademie, zemřel u konce minulého století.

Rohlík, *Mik.*, Čech, w Praze okolo 1348.

Rojowský, *Jan Jak.*, naroz. w Augšpurku, usadil se w Praze r. 1700.

Romanow, Slaworus, malíř, za času Petra W. (srow. Museo Fiorent. IV. 179.)

Rota, *Martin*, Slawodalmat ze Šibeníku, malíř a medirýte, pracował w Římě, w Benátkách i we své vlasti. Jeho arcidílo jest poslední saud dle Michalangela od r. 1569. On pracował podle Titiana, Rafaele, Zuccera, Pennisa a jiných. Wydal w Benátkách in folio podobizny římských císařůw; též i mappy Dalmatska, a dvě podobizny čili rytiny slavného Ant. Wraniče (lat. Veranzius).

Rubin, Čech, w Praze okolo 1348.

Rus, *Hynek*, Čech z Trutnowa naroz. r. 1736., učil se u otce zvláště malování podobizen a zvířat.

Rybiš (Reibisch), *Bedřich Martin*, naroz. 1782., we Stassfurtě u Děwína, učil se we Dražďanech kde i učitelem kreslení se stal. Wydal r. 1831. Deutscher Rittersaal; potom pamatnosti k. saské Zbrojnice a Sbirky starotin. (*Rybiš Reibisch* jest staroslawská šlechtická rodina w Míšui, w Lužicech, we Slezsku. Jeden z nich, Sebastian Rybiš, život wojwody Sas. Maurice u Peště r. 1542. retował).

Ryška, *Frant.*, kreslič, r. 1840. kreslil plány ku stáweninám, we Widni.

Sacharow, *N.*, ruský malíř za času Petra Welikého.

Salmowa, hraběnka česká, žáčka Manesowa, malowala kwětiny, krajinky, dobře. Newí se zdali ještě pokračuje.

Sedlčanský, *Jan Jakub*, Čech, měšťan Pražský, znamenitý kreslič a krásopisář. Ozdobil žalmy Streycowi, zlatými barwami, kwětinami a okrasami r. 1590., kteráž kniha we Strahowské knihowně se chová.

Segedinac, Serb, malíř, maloval w Nowém Sadě chrám S. Jana. Obrazy jsau krásné ale w poměru na welikost chrámu, přimalé.

Semianowski, *Frant. Xar.*, Polák, r. 1838. maloval we Wídni krajoliky, k. p. Solnohrad.

Schiavone čili vlastně Medola, *Ondř.*, příjmím Schiavone, naroz. w Šibeníku w Dalmacii r. 1522 † 1582. w Benátkách. Jeden z neyznamenitějších malířůw, wiz o něm str. 83. W Pražské obrazárně jest od něho Modloslužba Izraelitůw na paušti; We Florencii w obrazárně Pitti, jest od něho pět obrazůw pod číslem 69, 70, 74, 152 (Kain a Abel), 380: w Benátkách w palácu Galvagnůw jest 20 neylepších jeho obrazůw.

Schiavone, *Hieronym* aneb *Jiří*, kwetl w Benátkách okolo 1512., učil se malířstwí u Jakuba Squarciona. We Sw. Markowské škole w Benátkách jest jeho obraz: Kristus w Getsemane.

Schiavone, *Luk.*, malíř w Medulaně, známý co učitel Hieronyma Delfinona, wýtečného krumpíře w hedbáwě.

Schiavone, *Natale*; Wiz o něm str. 85. R. 1841. byli při Pešťanské wýstawě od něho: Podobizna panny Šodlowy, zpěwkyňe; Přátelstwí; Čtwerácké díwče; Panna we snu od muže očíhaná; Hlawa Pomonina; Myslíci Panna. Dále we Wídni: Venus a Cupido; Sybilla; Odaliska; Obět Abelowa; Judit; Sw. Magdalena; Winoberka; Swod; Pokušení; Spokojenost; Titian a Violanta; Podobizna welkoknížete a nástupce trůnu Ruského.

Schiavone, *Felice*, Wiz o něm Cestop. str. 84.

Schránil, Čech, w našem wěku; maluje podobizny.

Simić, *Pawel*, Serb, Nowosaděan, malíř, ještě žijící.

Skřeta, *Karel*, Čech, Pražan, zemř. 1674 w 70. roku, od sauwěkých českým Apellesem jmenowán. W čas 30leté wálky odebral se do Wlach, kde se neyprwé w Benátkách několik let, pak w Boloni, we Florencii a r. 1634. w Římě zdržowal. W Boloni podáwán mu auřad učitelský na tamější Akademii: který ale nepřijaw do vlasti se wrátil a stal se neyslawnějším českým malířem. Císař Ferdinand III. powýšil ho do stawu šlechtického pod jménem Sotnowský ze Zawořic. Jeho díla nemají nic diwokého a nuceného ani pochlebného a leksawého, plná jsauce prostoty, přirozené krásy a antiky. On se uměl proměnitihned w Carraccia, hned w Michal Angela, hned w Raphaele, hned w Titiana, hned w Pawla Ve-

ronského; hned w Dominichiniho. Guido Rheni však byl jeho neywětším miláčkem. Toto nápodobení wlaských mistrůw tak šťastné bylo, že často i neyumělejší znatelé nebyli we stawu mezi jeho a těchto obrazy rozdílu činiti. Jistý český šlechtic, a znatel malířstwí, dal Skretowi jakýsi obraz shotowiti, tento malowal jej slohem Carracciowým. Šlechtic nejsa tím spokojen s opowržením obraz Skretowi wrátil. Tento nedbaje na to napsaw na skrytém místě obrazu swé jméno poslal jej do Wlach, kde wůbec za dílo Carracia držán byl. Po několika letech cestowaw šlechtic český do Wlach, we Florncii, newěda, tento obraz za drahé peníze koupil tím cílem, aby we vlasti swé Skretu zahanbiti a o tom předswědčiti mohl, že on jen wlaské půwodníky odlikuje a následuje nic vlastního wynalezti neuměje. Jak welice ale zapýřiti se musel tento cizotobažník když mu Skreta jeho jméno na tomto obraze ukázal! — Chrám Pražské plně jsau obrazůw tohoto pilného umělce. We farním kostele Sw. Martina jest od něho Jan Evanjelista, w jehož osobě Skreta sám sebe we 40 roku předstawil. Malowal i národní předměty, k. p. Sw. Wojtěcha, Zawraždění S. Wáclawa; Bohusl Balbina olejnými barwami atd.

Skreta, *N.*, syn předešlého, malíř; nedostihnul však otce swého w dokonalosti a slávě krásoumy.

Skreta, *Matěj*, Čech, malowal r. 1685. pro kníže z Lobkowic w Raudnici

Słowák, *Mikuláš*, malíř w Praze, který se mezi 1438—1445 rokem wyznamenal.

Smicheus, *Anton*, Čech, naroz. w Praze 1704., zemř. w Launeh 1770. Cestowal w Italii, od něho jest stěnomalba chrámu Augustinského w Pročowě.

Smíř (něm. Smirsch), *Jan*, Čech, we Widni, malíř, owoce a mrtwé drůbeže; ještě žijící umělec.

Smíšek, *Jan* otec, a *Jan Kříst.* syn, oba w Praze, od r. 1630—1732. od nich jest podobizna Karla IV., potom rozličné erby a zvířata.

Smuglewicz, *Frant.*, Polák, rodem z Waršawy, malíř za panování Augusta, proslawil se historicko-náboženskými obrazy, okolo 1765.

Sobico, *Jan*, Čech, Pražan, okolo roku 1840; illuminator.

Sobolewský, ruský podobizník z první polowice 19 století.

Sokolow, chowanec Petrolhradské malířské akademie, † 1791.

Solanský, Čech w Praze, okolo r. 1348.

Soukop, *Matěj*, měšťan staropražský okolo r. 1411.

Spork, *Jan Rudolf*, hrabě, Čech, biskup Adratský, suffragan arcibiskupa Pražského, výborný kreslič; po něm pozůstaly tušované kresliny w 7 swazcích we Strahowské knihowně.

Stachowič, *Michal*, Polák, nar. w Krakowě 1768, zemr. 1825. professor malířství w Krakowě, od Polákůw národním malířem aneb malířem národnosti zwaný, a to právem, nebo malował wětším dílem předměty ze slawonárodních a polských dějin wzaté, k. p. Sobotky čili Oheň Swatojanský; Solnice Wieličské; Sněmy Waršawské; Bitwu Boleslawa III. s Jindřichem V.; Bitwu pod Byčinau; Hrob Oyčyzny; Powstání čili přísaha Kościuškowa; Wítězství na polích Racslawských; Tábory polské atd. W bitvě pod Byčinau jeden polský woják sňaw čepici z polehlého Němce psa štěkajícího ní straší. O ostatních obrazech píše Pawel Čajkowski „že na nich od podkówek iskry sypících do čupryny junactwem naježonéy, wšystko jest polskie.“ Obrazy tohoto mistra nalezají se obzvláště w Krakowě, w kostele Dominikánůw: Mučeníci Sandomierští (národní předmět); w kostele Františkanském, u Reformatůw; a neywíce w síni Jagiellonské. Obšírnější jeho Žiwotopis wiz w Ročníku Tow. Nauk XII. w Krakowě 1827.

Staić, *Jan*, Serb, rodem z Mitrowic, umřel we Wídni, okolo 1824. na učení se. Ačkoli ještě mladý byl, však zvláštní schopností w malířství se wyznačil.

Stanislawljewiç, *Jan*, Serb z Nowa Sadu, nar. 1816, učil se malířství w Pešti u Peškého: zdržował se w Římě od r. 1839. kde 1841. dne 24. Ledna zemřel. Malował Oswobození apoštola Petra ze žaláře, za který obraz od Welkoknížete ruského w Římě bywšího 25 dukatůw dostal. Počal též odlikowati pro tože ruské W. kníže 13 obrazůw Raphaelowých, za 5000 rublůw w Římě. Do Pešti poslal krásný obraz Pantheonu římského. Škoda naděje plného mladíka!

Stařina, *Frant.*, Čech, Malo-Pražan r. 1728.

Stay, *Blahoslav*, Slawodalmat z Dubrowníka, malíř, nawštíwil Paříž za času Ludwika XIV. Řím, Neapoli, Bolo-ni; wrátiv se do vlasti w domečku wen z města bydlel kochaje se w samotě a we krásách malby. Obraznost jeho jest

květaucí, veselá, ušlechtilá; formy řeckého vkusu. U jeho wnukůwalezá se mezi jinými obraz představující hrdého starce an chlapečkovi (Milkovi) v klíně jeho sedícímu končetiny křídel obstrihuje. Obraz tento plný wděkůw a síly všickni umělci na první pohled za dílo Carracciowo vyhlašují. Tam se nacházejí i podobizny jeho rodiny: Benedeta Primi, Pierfranceska Staye a jiných. Ve chrámě S. Maria di Castello jest od něho znamenitý obraz ve velkém oltáři. (Appendini)

Stroiński, *Jan*, historický malíř 18 století w Haliči.

Strychýř, *Jos.*, Čech z Kozolupu r. 1802.

Stryla, *Jan*, Čech, malíř w Praze r. 1348.

Suchý, *Wojtěch*, r. 1840. we Wídni, podobizník.

Sulkowská, *Eu.*, kněžna, Polka, w Němcewičowých Hist. Zpěwích jest od ní 8 obrazůw, a síce číslo 1, 4, 8, 9, 13, 14, 20, 26 z polských dějin.

Sum, Čech, w Praze nyní žijící, maluje sw. děje.

Supera, *Thadeus*, Čech, w klášteře Sedleckém byli od něho S. Benedict, Robert, Alberik, 14 pomocníkůw a jiní SS.

Swětecký, *Martin*, Čech z Litoměřic, malowal rozličné věci pro chrám Kapucinský w Raudnici.

Swítíl, *Josef*, dekorační malíř, w druhé polowici 18. století.

Swoboda, *Edward*, w Pešti, r. 1840. Srdcebol; wesení sena; ženská s larwau; dřímající prodavač sádrowých figur.

Swoboda, *Jan*, Čech, naroz. w Turnowě 1737. Od něho jsau stěnomalby chrámovní w Přistaupíně a w Tismicích.

Swoboda, *Rudolf*, we Wídni. R. 1841. byli od něho w Pešti při výstavě: Zwířata we hromadě: kráva a koza u studny; opatství Tihan u Blatenského jezera; Zbořeniny hradu Česnek.

Sycha, Čech, mistr a malíř w Praze r. 1445.

Sýkora, *Hugo*, český malíř staveb, krajůw; mnich praemonstratský, u Litoměřic farářem. Ochotník.

Ščepánko, Čech, okolo r. 1445. w Praze.

Šedrin, *Iwanič*, Rus, professor a direktor Petrohradské akademie, krajolikář ještě žijící.

Šedrin, *Sylwester*, syn předešlého, též krajolikář.

Šewujew, *Wasilij*, Rus, historický malíř a professor na Petrohradské akademii, nyní žijící.

Šimuneti, Illyr z Rjeki, wyučenec Benátské akademie, našeho věku.

Šír, *Frant.*, český posud neyschopnější kreslitel na kameni, w Praze, rodilý z Nowého-Města w Jihlawském kraji, krídau kreslil: pp. Purkyně, Presla, Šafaříka, Jana Husa. Neustává posud zvláště podle Francauzůw se vzděláwati.

Šlechta, *Wojtěch*, Čech, naroz. we Chrudími, podobizník r. 1789.

Štěpánek, Čech, Pražan, okolo r. 1348.

Štur, *Jurian*, malíř w Krakowě, okolo 1665, učitel Theod. Lubienického.

Táborský, *Ján*, Čech z Klokočské hory, r. 1552. w Praze, slawný mechanik, hvězdár a malíř. Psal a obrazmi wyozdobil mnohé knihy zpěwůw k.p. w Launech, w Teplicích, w Českém Brodě a jinde.

Teyček, *Martin*, Čech, malíř, našeho wěku, dostal dwakráte odměnu, kreslil mezi jinými obraz Saturna přírodu co pannu odhalujícího ku Wnešenosti Přírody od Zdir. Poláka.

Teyn aneb *Ján z Teyna*, Čech w Praze okolo r. 1348.

Theodorowic, *Arsa*, Serb, žil i zemřel, co malíř, w Nowém Sadě 1825. Neyslawnější serbský žiwopisec; malowal mnohé chrámy, jako: w Báji, w Nowosadě, w Almáši, w Budíně, w Zemlíně, w Mitrowicích, w Aradu, w Bečkereku, we Weršci a jinde. Od tohoto umělce neywíce obrazůw se w národu nalezá; on malowal i podobiznu Dositheia Obradowiče, Raiče atd.

Tiasný, (snad Šťastný?), *Matauš*, z Prahy, malíř žiwotokusůw, nyní w Brně.

Tkadlík, *Frant.*, nar. w Praze 1787., malíř; w Pražské obrazárně jest od něho Náwrat S. Wojtěcha do Čech

Tkadlík čili Kadlík, *Frant.*, Čech, klassický malíř našeho času a učitel w témž umění; rodilý z Budňan u Karlova Týna, zemř. 183 (?) na suchotiny w 57. roce. Její Majestatnost. císařowna matka Karolina poslala jej na wyšší vzdělání do Říma, kde asi 6 let byl. R. 1836. byl ode Stawůw za ředitele Pražské malířské akademie zwolen. Reysowal přísně, malowal čistotně; mezi jinými jest od něho podobizna Dobrowského; S. Ludmila kněžna česká s jejím wnukem Sw. Wáclawem při službách božích; Kristus wluně Sw. Marie. Wiz Wýklad ku Sláwy Dceře str. 308—309. Mnozí mu wytykají přílišnou nábožnost a wázanost ku mnichům: nic méně w katolicko-náboženských předmětech zůstane on weždy jeden z neypřednějších mistrůw.

Tomáš, z jehož štětce obraz S. Jana Evanj. a S. Wíta císař Mathias pro Pražský hlavní chrám welmi draho kaupil, a na oltáři postawiti dal.

Tomáš, Čech w Třeboni, malował roku 1612. pohřeb knížete Petra Woka z Rožmberku tak, že wšecky tam přítomné osoby z podobizen k poznání jsau.

Tomáš, český historický malíř, učil se pode Tkadlíkem, nyní we Wídny podobiznuje.

Tomeyšl, Antonín, český malíř podobizen; rodilý z Konopiště, w prwních letech došel oblíby, nyní žije znuzený. Genialní člowěk.

Topera, Martin, Čech, w Praze, okolo r. 1695.

Towora, Ant., Čech w Praze, malował příbytky a některé oltární obrazy r. 1787.

Třebecký, Ignác, Čech, naroz. 1727., malował w Praze přezdařilé podobizny w miniatuře, † 1780.

Trešňák, Čech w Praze, od něhož slawný hrabě Ant. Spork r. 1721. malován byl.

Tverskoj, Mikul., ruský malíř dějin, nyní žijící.

Ugrumow, Rus, malíř a professor na akad. Petrohradské; ještě žijící.

Valvasor, Jan Weigant, Swobodný pán w Krajinsku, kreslil některé kraje wojewodstwí Korutanského, jejichž rytiny se nalezají w jeho knize: Topographia Carinthiae 1688. w Norimb.

Wacek, Gustaw, Čech, z Kostelce nad Orlicí, našeho věku, w Praze, malował Paustewníka 1842.: oltární obraz Panny Marie korunován.

Wáclaw, Čech, w Teplicích jest od něho pěkný nešporní obraz

Wáclawík, Čech w Praze okolo r. 1348.

Warnek, Alexander, ruský malíř, nar. 1780. w Petrohradě.

Warnek, Eduard, syn předešlého též malíř tam.

Wasilewský, N., ruský malíř pod Petrem Welikým.

Watienuš, Jan, rodilý ze Štyrského Hradce, zdržował a oženil se w Praze r. 1698

Wečeřík, Wáclaw, Čech, žil w Žatci r. 1719, malował oltární obraz Jana Nepom.

Weleba, Wáclaw, Čech, kreslič w Praze, kde se r. 1777. narodil. Wyznačil se w překrásných krajolících.

Welislaw, Čech, malíř w 13 století.

Wenecianow, ruský malíř a and akademie Petrohradské, ještě žijící.

Wesel, *Jakob*, malíř we Kdánsku okolo 1765., pracoval i w Berlíně i we své vlasti.

Witek, Čech, zdržował se we Wídni r. 1795. W Čechách w Pořížanech jsau od něho: S. Pawel, S. Timotheus, S. Ján. atd. Které mezi 1764 a 1765 malował.

Wodňanský, *J. E.*, Čech, w Praze, kreslil Jana z Boha, a čtyry wítězoslawné brány wystawené Janowi Nepom.

Woják, *Ján*, Čech w Malopraze, kde r. 1615. se oženil.

Wolawka, *Pawel*, Čech w Praze, kde w domě Jana Alše, Rady nowého města Pražského, do knihy album amicorum swau vlastní podobiznu s následujícím nápisem malował: „Koho štěstí wyvyšuje, — Nenadále zbohacuje, — Ten ho hled sobě wážiti, Kdos, odkuds, cos byl? pomněti. — Na budauci památku, podobu obličeje swého, zahodiw se do příbytku pána Jána Alše, sedě za stolem, maje zrcadlo před sebou, sem teď wymalował, jsa tak umění malířského milowníkem a maje jméno Pawel Wolawka, rodem z Draskowic, a to léta 1598.“

Wolkow, *Theodor*, ruský malíř a diwadelník, malował diwadlo w Moskwě, ním založené r. 1746—1763.

Wrabec, *Frant.*, Čech, roz. z Českého Brodu, we mladosti byw strážcem zahrad a rolí otcowských procítla w něm náklonnost ke krásoumě, nebo zde již co samouk wyobrazil okolí swého rodiště ku překwapení swého otce, kterýž jej proto na malířství dal do Prahy. Malował oltární obrazy. I w Břetislawě malował na wápně i w oleji. Oženil se s malířskou dcerau, která sama dobrá malířkau byla. Zemřel r. 1779.

Wratislaw, *Frant.*, hrabě z Mitrowic, nevyšší dědičný Kuchmistr králowství českého, pán w Dirně a Zalši, znamenitý dějinný, krajolikárský i podobiznický malíř. Cestował téměř po celé Europě a nawštěwowal umělecké akademie ku zdokonalení se w malířství. Potom se usadil w Čechách we Stálci w Tábořském kraji, kde se posud po něm drahně obrazůw nalezá. † 1815.

Wrbek, (Verbeck), *Jodok*, Morawan we službě hraběte Popela z Lobkowic r. 1682., malował podobizny.

Wuňanský, malíř w Praze podle jeho kreslin ryl Ant. Birkhart.

Zahradníček, *Jos.*, nyní we Wídni malíř; w Pešti

r. 1840. bylo od něho pálení uhlí; mlýn; r. 1841. krajolik ze Štýrska, a kralowského jezera u Berchtesgaden.

Zbislaw čili Zbyšek z Trotiny, Čech, malíř okolo 1350—1360., maloval pro arcibiskupa Arnošta z Pardubic a pro Jana, bisk. Litomyšlského nábožné knihy na bělpuchu, předměty biblické, jenž swau auprawností, zewrubným kreslením a harmonií barew nic sobě podobného w tom čase nemají.

Zorillo, J., Polák w Němcewičowých Hist. Zpěwích jest od něho obraz pod číslem 17. Žygmont I.

Zumzanda, Čech z Jindřichowa Hradce, podobiznitel wodními barwami.

Zukowa, Jan, podobiznitel we Wídni r. 1838.

Žitawský, Sebastian, Čech rodilý z Jičina, řádu prae-monstratského, jako farář w Auhonicích dal tamější chrám okrášliti a maloval sám dwa obrazy pro korauhwe téhož chrámu. Zemřel 1710.

Žižka, Čech w Malopraze r. 1754.

Žlutický Mikuláš, Čech w Praze r. 1445.

II. Rytcové.

Afanasiew Slaworus, ryl w medi podobiznu dějepisce Karamzina.

Bartholomaeides, Ladislaw, Slowák, nar. 1754. w Klenowci zemř. 1825. w Ochtiné, kazatel ew. církwe; reysowal a ryl w medi zwiřata, podobizny a mappy ke knihám českoslowenským od něho vydaným, jmenowitě ku Historii přírody r. 1798. kde 10 rytin; pak ku Geographii 1798. kde 6 mapp, a ku Jos. Flavii O Walce Židowské 1805. kde rytina města Jeruzalema a mappa Palestiny od něho. Wryl i swau vlastní podobiznu wydanau w knížce Memoria Lad. Bartholomaeides, od jeho syna J. Lad. w Pešti 1828.

Berka, Ant., bratr Janůw, r. 1790 ryl we Wídni pomník Jozefa II.

Berka, Jan Nep., Čech, w Praze, medirytce, nar. r. 1758. ryl děje a podobizny asi 83 kusy, k. p. Fr. Faust. Procházky; Hr. Hvězdohorského (Sternberka), Přemysla Otakara II. w Milíně; litinu čili modlu staroslawskau w Králohradském kraji nalezenau w Dobrowského Slawíně; mistrowská práce jeho jest rozmluwa Peleowa s bohyní Athéne w Nejedlého přeložení Iliady 1802.

Berkowec, Čech, žák Pražské Akademie krásoum, usadil se pak a pracoval we Wídni.

Bersenew, *Iwan*, Slaworus, nar. 1762. w Siberii zemřel 1790. Ryl Jana Evanjelistu dle Dominichina, Pokušitele dle Titiana.

Běs, *Rudolf*, Čech, we chrámě Uršulinek w Praze jest od něho narození Páně.

Blažko aneb Blažek (Blaschke), z počátku přítomného století we Wídni; ryl rány S. Františka dle Rubensa; Uzdrawení pacholety skrze Ježíše; S. rodinu dle Rafaele a mnohé viněty pro Almanachy. Z národních předmětů podobiznu Karla knížete z Dětrichotýnských, kardinála a biskupa Holomuckého 1570†1636. in öster. Plutarch Wien 1807. B. 3. (Rod z Dětrichowa teynu (Dietrichsteinůw), drží se dle starolístin za potomka slavného Morawsko-Slowenského krále Swatopluka jmenovitě jeho syna Swatopluka (něm Zwentobolch Zwetoboch), jež r. 898. Baworští Němci w Morawě jawše se sebau do Korutan přewedli, kdež mu r. 898. dne 31. Srpna w městě Rantesdorfe, král Arnulf rozličné statky a panstwa k. p. Kerk (Gurk), Brezu (Friesach), Žilicu čili Selču (Zeltschach) kolébkku Dětrichotýnských darowal tím cílem aby jej k mlčení a k odřeknutí se práwa na Morawu přiwedl. Srow. Pojednání: Der Grossmährische König Swatopluk, Ahnherr der Dietrichsteine, in Wiener Jahrbücher d. Liter. 1818. B. 2. S. 14).

Boháč, *Tomáš*, Čech, universitský rytec we Wídni, r. 1764—1842: ryl pro Swobodného pána z Wunšwic rodinu Kristowu. Pod Ježíšem, Mariau a Annau čte se následující český nápis: „Swatá Anno přiď k mé smrti s dcerkau i se wnučátkem, ať nejsem zatracen.“ Ryl i Jana Nepomuckého na pražském mostě.

Bonifacio, *Natalis*, (snad půwodně Dobroděj), medirytce ze Šibeníku z Dalmatska nar. 1550, pracowal w Římě, kde r. 1586 obrazy na medishotowil, které mašiny, od Domin. Fontanyho při postawení welikého obelisku potřebowané, předstawují. Na jedné rytině: Pastýři při Narození Páně, dle Th. Zuccara, čte se: Noel Bonifacio Sebenicus fecit Ryl i koně a zwiřata krásně.

Borowský, *G.*, okolo 1799. we Wídni. Jeho rytiny však w Morawě se nalezají.

Budinský, *Joz.*, Morawan, našeho věku, krajolikář.

Budzilowic, ryl w dřewě rozličné obrazy pro knihu Schweitzerischer Robinson v. Wyss 1842.

Collár, w Pešti, ryl Miloše Obrenowiče.

Ctibor, *Jan Jaroslav*, Čech w Praze ryl 1661. mappu království českého.

Čadecký, *Ferd.* Praemonstrat w Praze, ryl w medi okolo 1715.

Čáslavský, *M. Jiří*, Čech, mezi 1670—1700. W knize Předrahý Poklad — jest od něho obraz Kutné Hory, i jinde ryl.

Černín, *Dan. David*, w Holomauci a we Wratislawě, ryl thesim philosophicam pro Otta Oliviera Podstatského na níž 7 krajůw Morawských co bohyně wyobrazeny jsau a jiné věci.

Černín, *Jan*, (něm. Tscherning), syn předešlého medirytce we Wratislawě. Díla otcowa jsau mezi 1634. až do 1678; synowa okolo 1715. Ryl erb království polského a mnohé chrámy i podobizny.

Čepelka, *Frant.* kreslič a medirytce w Praze, kde 1814. se narodil. Wyznačil se obzvláště we zrostlinách, stromích a zvířatech.

Drda, *Ant.*, Čech, Pražské Akademie žák r. 1822. ryl Poprsí Marie; S. Jiří; S. Jozefa; podobizny Ant. Jaros. Puchmajera atd

Drda, *Josef*, Čech, r. 1804. ryl w medi antické Torso (Illioneus) we Mníchowské Glyptothece.

Dwořák, *Adolf*, Čech, rytec w oceli, r. 1838. we Wídni.

Dwořák, *Daniel*, Čech w Praze okolo 1701, ryl Mater dolorosa; Jana křestitele a Swaté.

Dwořák, *Samuel* otec, Čech, jenž r. 1629. w Praze pracowal a tam i 1689. zemřel, výborný umělec. Ryl podobizny, S. Jana Nepom. Žiwot S. Wáclawa na 44 listech atd.

Dwořák, *Samuel* syn a učeník předešlého; ryl Jana Nepom.; Jesus amabilis; Familia S. Wenceslai.

Emukow, Slaworus, ryl podobizny i krajowidy.

Gerazimow, *Dem.* zemřel 1770, ryl podobizny ruských welmožůw a jiné.

Glogowský, *Jiří*, Čech, w rytině jednoho jemně rytého lesu we Strahowské knihowně stojí: Georg. Glogowsky inv. del. sc. in 12

Goloktinow, Slaworus, jeden z neydůwtipnějších, nyní žijících, rytcůw co do krajowidůw; klassická jest jeho rytina Kristus s učeníky na cestě do Emaus

Grekow, *Alexander*, kreslič a rytec w Petrohradě, nar. 1750. Ryl císarownu Kateřinu II., Weliké kníže Pawla Petroviče, názory Petrohradu.

Ha wle, *Jos.*, Čech, w Praze r. 1802. kreslil a ryl krajoliky
Horník, *Erasmus*, pracował 1550 w Norimberce, snad
Čech, ryl vásy a sochy.

Hřebec, *Hieron.*, Čech, we službě hrabat ze Sporku r. 1744.

Hus, *Peter*, Čech aneb Morawan, r. 1571. shotowil rytiny pro Humanae salutis monumenta od Aria Montana.

Chotkow á, *Isabella*, hraběnka, r. 1775. ryla kraje Karlowarské a jiné předměty.

Iwanow, *G.*, žil u konce minulého století a u počátku přítomného. Ryl Narození Páně; Wodospád a krajowidy.

Iwanow, *M.*, w Petrohradě ještě žijící. Rytiny od něho jsau w Pamětinách akademie r. 1822.

Iwanow, *Timoth.*, medailř r. 1770. w Petrohradě způsobný umělec.

Jachimowicz, *Theodor*, snad Polák r. 1842. we Wídni, ryl chrámy, kláštery, ideále.

Janota, *Jan Jiri*, způsobný medirytce, naroz. 1747. w Čechách, pracował we Wídni okolo 1770. Nákladem knížete z Lištan (Lichtenstein) cestował a učil se w Italii, po návratu pak pracował podle obrazůw jeho nádherné galerie. Umělec výborný.

Jareš, ryl we Wídni r. 1824. S. Pannu.

Jašek, *Prokop*, Čech, Benediktin w Břewnowě, a pak Superior w Polici r. 1706. ryl zde welikánskau sochu Šw. Panny.

Jelínek, *Jozef*, Čech w Kutné Hoře, kde minulého století žil. Na jedné rytině čistotu Jozefowu představující stojí: Jos. Jelinek fec. Kutbergae.

Jirš, rytce i řezbář forem w Praze r. 1720.

Kačolow, *Geigl (?)*, w Petrohradě, za času Kateřiny. Ryl podobizny, hrady, krajowidy.

Karkowský, *Michal*, žil a ryl mnoho obrazůw Swatých pod Petrem W. w Rusi.

Kauko, *J. F.*, zpomíná se od Frencla w Katalogu Sbírky hraběte Sternberg-Manderšcida. I. 741. Ryl: Malý bubník, w Dražďanech 1755.

Kobylič, *Koblitz*, ryl obraz 4 ženštiny s dítětem podle Guercina. Více o něm neznámo.

Kojinský (Coinsky), *Eustach*, we Wídni, ryl podobizny.

Kolo (Kohlo), *H.*, Čech, w Praze, kde u počátku minulého století žil. We knize Syntagma hist. gen. domus Woraciczkianae 1716. jsau tři podobizny z této rodiny od něho.

K o l p a k o w, Slaworus, žil minulého stol. Ryl cárownu Natalii, matku Petra Wel.; podobiznu hraběte Watwajewa a jiné.

K o l p a š n i k o w, A., Slaworus, zachována od něho podobizna knížete Alexandra Kurakina.

K o t e r b a, Karel, naroz. w Těšíně r. 1800. Má účastnost na *Galerii dle Belvederu* we Wídni, vydané od C. Haasa; dále ryl Hermana a Tusneldu dle Angeliky Kaufmannowy; Madonnu; w Almanachu: *Gedenke mein*, Wien 1844., jest od něho krásná rytina *Rozwity*.

K y s e l, E., medirytce okolo r. 1650., w anglické zemi sice bydlejší a však původem nepochybně Slawjan. Od něho jest krásný obraz Oliviera Cromvella na koni.

K y s e l, Melchior, Čech w Praze, ryl dle Skretowých nákrešůw S. Františka z Pauly, S. Secundinu.

L e w i c k ý (Lowický), Jirí, žil r. 1732. we Wratislawi. Ryl šwárně obraz Krista, Marii a Jozefa představující.

L i b e n i c k ý (Leibnitz), H., kamenopisec; kreslil a vydal skupinu: *Nechte dítek jíti ke mně*.

M a l e k, Fr., ryl we Wídni Psa sedícího an papír w pysku nese.

M a r c i, Jan Jindřich, Morawan, nar. w Jihlawě 1722.

M a r k, Marek, Quirin, nar. 1753. w Lítawě na Morawě; učil se we Wídni; r. 1793. byl audem akademie, r. 1811. zemřel. Nepočítaje mnohé jednotlivé viněty a obrázky asi 20 výborných rytin zanechal, mezi nimi: Maria se spícím dítětem; Zuzana w kaupeli; Diogenes a Alexander; Herodias; Cleopatra; Venus a Amor; sceny z Iliady Homorowy; Římští císařové; Napoleon; hrabě Jozef Thun atd.

M a s l o w s k ý, umělec našeho věku w Petrohradě. Rytiny od něho jsau w Pamětinách cis. akademie 1800.

M e r z a l o w, G. J., dle Fiorilla w Petrohradě, minulého století pracowavší. Ryl podobiznu neznámé měšťanky.

M i k o v i n i, Slowák, r. 1777. ryl náhledy města Norimberku 37. listech, in fol.

M o c k ý, Vincenc, Čech, w Praze r. 1716.

M o t y č k a, Frant, Čech, w Praze r. 1807., ryl hrady: Kopidno, Lipnice, Raby, Michalowice.

N o w o t n ý, Čech, kreslí a rytec, minulého stol. Ryl: *Welikan lípu* we Wysoké Wsi u Mariánské lázně: znamenitá rytina! pak hrady Litice atd.

Oleš činský, Slaworus, rytec w oceli, ryl podobiznu A. F. Kokorinowa.

Ouchowski, Slaworus, učeník a potom i and akademie Petrohradské. Roku 1814. byl w Paříži, kde sobě sláwu umělce získal.

Ostkyn, Mikuláš, ředitel rytecké školy w akademii Petrohradské a sice první slawjanského národu, anť před ním cizozemci ředitelé býwali. Ode Wlády poslán byl ku zdokonalení se do Paříže a do Anglicka. Ryl podobizny Metropolita Michala w Petrohradě, Karamzina, Suwarowa, knížete Kurakyna, Kateřiny II. atd.

Palcow, C., kamenotiskář w Berlíně ještě žijící; kreslil podobizny a děje.

Panin, G. S., Slaworus, o němž wiz Fiorilla w malých spisech.

Perlaska, Dominik, w Pešti ještě žijící, ryl Arkonu w noci we Wykladě ku Slávy Dceře; Poláka Chlopického; Milutinowiče serb. básníře.

Petrák, Aloys, ryl podobizny we Wídni 1842.

Pěšek, Karel, rodilý w Žitawě 1795, žije a pracuje posud w Dražďanech, potomek wyhnancůw českých. Ryl krajoliky; světozory; okolí Teplické w 21 náhledech; okolí Žitawské; Berlínské.

Pěšek, (něm. Peschke), Karel, rytec w Berlíně, nepochybně český potomek na konci 18. a w počátku 19. století.

Pieteš, Kristian, žil a ryl r. 1650 w Králowci, střední umělec, snad Polák.

Pobuda, W., ocelirytec žijící a pro knihkupce pracující; ryl 24 obrazůw k Wielandovým spisům r. 1840, rodinu Černohorcůw a mapy.

Podolinský, z počátku tohoto století. w Petrohradě, asi 1805.

Poletník, Poletnich, Polienik, J. F. ryl od 1750 —1780. w Paříži, mezi jinými: císařownu Kateřinu II. 1776; Milek mstitel všehomíra; Milek odezbrojený atd.

Popel, Jan, Čech, nyní žijící, výborný řítec w oceli, od něho jsau obrazy w knize: Prag u. seine Umgebungen 1841.

Poradský, Poratzký, w galerii Wídenského belvederu jest od něho rytá wenkowská zábawa. Umělec našeho věku.

Pucherna, A., kreslic a medirytec w Praze roku 1803

až 1810. ryl hrady: Hlawačow, Karlůwteyn, Kunice, Koloděj, Libochowice, Lobkowice, Wyšehrad atd.

P u v a r s k ý, životopis jeho neznámý jest, ryl dvě hlavy východčanůw a bystu východčanky.

R a d z i w i l l, *Anton*, kníže z Olyky a Něswieže. R. 1815 byl k. pruským Místodrzcím we Welkowojewodství Poznańském; jináče bydlel w Berlíně. Učil se w Norimberku rytectwí od hraběte Hallera. Z jeho rytin jsau: Kníže pruský Jindřich, Ferdinand, hrabě Haller, kapelmistr Hummel, baron Sydow, kníže Metternich, Bedr. Ancillon; 8 rytin ku Götheho Faustu atd.

R a g u s i o, *Paolo de*, zlatník a penězorytec, z Dubrowníku; konal své umění we Florencii w první polowici 15. stol. Na jeho medailích se čte: opus Pauli de Ragusio.

R a z w i e s k a, *Konstancie*, rozená kněžna Lubomirská, milownice krásoumy, zanášela se i rytím we druhé polowici 18. stol. We Šbirce hr. Sternberg-Manderšaida byla od ní rytina utěšená, bradatého starce představující.

R e g u l s k i, *F. J.*, Polák, we Waršawě, medailíř čili penězořezbář, okolo 1795.

R i w o l a, *Mich.*, Čech, w Praze tuze dobrý medirytce, r. 1716.

R y b i č k a, *Josef*, Čech, rytec, našeho věku, ryl hrady Žebrák a Točník k Wesně r. 1836.; Annu z Krakowa we Lwowském Slawjanině 1837. a Swatopluka w Almanachu Wesna 1838.

R y b i č k a, *Karel*, otec předešlého, rytec do ocele a medi.

S e d l e c k ý, *Baltazar Žigmund*, nepochybně Čech, medirytce a učeník Ondř. Pfeffela w Augšpurku. Jeho lehký způsob rytby chwalu zaslauží. Ještě žil r. 1767. w 71. roku jeho věku.

S k á l a, Čech, medirytce našeho věku, ryl obrazy we křížových Kapličkách na Petříně u Prahy.

S k o r o d u m o w, *Gabriel*, Rus, vyučenec Petrohradské akad. † 1792.

S o k o l o w, *N.*, Rus, medirytce, pracowal w Petrohradě r. 1750.

S o w i c, *C. A.* Čech, w Praze, r. 1758. ryl Anjela Strážce pro Paulanské bratrstwo.

S t o j s k ý, *Eustach.*, Čech w Malé Praze r. 1740.

S t r a h o w s k ý, *Bartoloměj*, medirytce we Wratislawě, ryl rozličné podobizny, 1721—1757.

Sulima, *Pawel*, Rus (?) medirytce okolo 1804, ryl obrazy ku slawjanské Mythologii od Ondř. Kaysarowa.

Sycha, *Jirí*, Čech, w Praze, ryl titulový list ke knize Balbinowě Historia Sw. Hory 1665.

Štětka, *Slawitěch*, Čech, w Praze, rytce živící.

Teplár, *Ant.*, Čech, ještě živící, kreslil podobiznu P. J. Šafaříka, W. Hanky, hraběte Rościšewskiego a j.

Tolstoj, ruský hrabě, rytce medalií.

Trmal, *Zdenko Rudolf*, Čech w Praze, ryl Jana Křetitele.

Wacka, *Jozef*, Čech w Praze nar. 1676. † 1795; poctěn byl pomníkem w Nowopražském hrobitowě.

Weselý *Wojtěch*, zdržowal se jak se zdá w Horwatsku a Dalmatsku, poněwadž w jedné horwatské knize in fol. titulní list, s rozličnými osobami a figurami, nyní we Strahowské knihowně w Praze od něho zhotowen jest.

Wladi mirow, *S.*, Rus, w Petrohradě, medirytce ještě živící. Ryl r 1825. podobiznu knížete Miloše Obrenowiče.

Wusín, *Dan.*, w Praze 1601—1682. ryl dle Skrety.

Wusín, *Jan Fr.*, w Praze téhož času; ryl podobiznu císaře Josefa I.

Wusín, *Kašp.*, medirytce w Praze r. 1695.

Zarnko, *Jakub*, Polák medirytce; shotowil mezi jiným životopis S. apoštola Jakuba na 16 listech.

Zástera, *Frant.*, we Wídni živící, ryl boj se lwem, 1842.

Žega, *Frant. Aug.*, (něm. Schega), Krajinec nar. 1711 w Nowém Městě. Byl neyprwé zbrojír pak rytce, pracowal we Mnichowě, kde podobiznu Wolence z vosku udělal tak výborně, že za dworního rytce 1738 pozwán byl. Žega shotowil 18 medalií wojewody Baworské představujících. I do Wirschurku, Dražďan a Wídně pozwán byl; zde udělal z vosku podobiznu císařowny Marie Theresie. Jeden z jeho bratrůw následowal jeho příklad.

Želísko, *W.*, Čech, rytce našeho wěku, w Praze živící.

Žembera, *J.*, kreslí krajolíkůw a medirytce našeho wěku.

III. Řezbáři sochaři a litci.

Arca, (*Nicolans dell Arca*), *Mikuláš* z Rakwe, shotowil z pálené země ploskořezbu narození Kristowo představující a oltář we chrámě S. Ducha w Benátkách. Zdá se že on byl, jenž rakew S. Dominika, od Mikuláše Pisana w Boloně zapo-

čatau, dohotowil a odtud jméno dell' Arca dostal. Umřel r. 1494. Slavný Sansovino a jiní jej výslovně Slawjanem jmenují.

Aulíček, *Dominicus*, Čech, w Poličce r. 1734. naroz. řezbář, učil se w Litomyšli u Fr. Batčaka (?) a pracowal we Wídni. Cestowal we Francauzku, Anglicku, w Římě, kde w Akademii S. Lukáše prwní odměnu, a na to od papeže Clementa XIII. rytířský řád zlaté ostrohy obdržel. Skrze jistého, za biskupa z Uher se wydávawšího klamce, ztratil celé swé jmění ze 1200 zl. záležející. Naposledy byl mistrem modelůw w porcelanowé dílně w Nymphenburku w Baworsku. On udělal nejen mnoho krásných modelůw ze hlíny a z vosku, ale i sochy pro tamější wolencoknížecí zahradu.

Bělopotocký, *Alexander*, Slowák z Orawy z Bílého Potoku, řezbář a kamenář našeho věku.

Brokow, *Jan*, Slowák, 1652. we Spišské Sobotě narozen. Usadil se w Praze, kde ještě socha Jana Nepom w kapli ci domu Wunšwického od Sysanga i do medi rytá, od něho se spatřuje. Přijaw katolické wyznání wíry, r. 1718. umřel.

Brokow, *Jan Ferd.*, syn předešlého, r. 1688. w Praze nar. Shotowil S. Trojici na właském náměstí w Praze, mnohé sochy pro most Pražský a jiné.

Brož, *N.*, Čech, řezbář našeho věku w Praze.

Čerowský, *Wáclaw*, řezbář drahých kamenůw w Praze, okolo 1774.

Denich, *Jan Joz.*, řezbowal w Praze okolo 1717. Zemřel we Hlohově we Slezsku r. 1737.

Dlauhý, *Frant.*, kamenorezec, w Praze 1751.

Dománek, *Ant. Mat. Jos.* nar. 1713. we Wídni, nepochybně z českých rodičůw, učil se u Donnera, proputowal mnoho krajín, proto se díla od něho we Francauzích, w Anglicku, we Španielsku a w Němcích nalezají. Pro francauzskou králownu Antoinettu shotowil hrací stolík ze skamenělého dřewa se slupci a broncowinami. Patří k neyznamenítějším umělcům.

Dunajský, *Wawřinec*, Slowák z Libětové, narozen 1782., † 1836. Socha S. Magdaleny we chrámě Libětowském jest jeho arcidílo. Ostatně wiz o něm Wýklad ku Sláwy Dceře str. 309.

Gordejew Gordewic, *Feodor*, sochař w Petrohradě w prwní polowici minulého století, byl Professorem w tamější akademii řezbářské.

Hanuš, mistr, Čech, slavný hwězdář a professor w Praze; r. 1490. shotowil pomocí swého žáka *Jakuba*, nádherné hwězdárské hodiny, které posawad na radnici staroměstské ku spatření jsau a sotwy kde sobě rovné mají.

Chládek, *Jan*, Čech, nar. we Slaném, hotowil sochy pro hrabě Waldšteina a wíce oltářůw pro chrámy. Wyznačil se obzwláště w malých figurách. Umřel 1788. w Turnowě.

Iwanow, *Archip Matwejewič*, aud a rada akademie Petrohradské, pod císařownau Kateřinau II. až do r. 1805. Shotowil sochy, ploskořezby a bysty ruských panowníkůw.

Jablonski, Polák, řezbář a stawitel, rodem z Krakowa; ozdobil w nowějších časih dóm we Gnězdne.

Jakub, Čech, děd slavného Weleslawína dle ženy; w Kutné Hoře, potom r. 1540—1546. w Praze, kde od jednoho obywatela jeho domu, jehož newinnau ženu zastával, kopím probudnut byl. Jeho řezby nalezají se w Kutné Hoře.

Janek, Čech, nadchází jeho jméno w protokole umělcůw we Praze okolo 1348.

Janko, přijmím Malý, w Praze r. 1342. zpominá se w protokole téhož roku.

Jaroš, *Tomáš*, slavný litec, obzwláště zwonůw w Brně w druhé polowici 16 stol. bydlel w Praze. Jeho dílo jest we, liký Žigmundowský zvon na katedralní věži w Praze, krásnými litými obrazy ozdobený r. 1548. Lil i wíce zwonůw a litin.

Jelenius, *Žigmund*, řezbář forem w Báslu w 16. stol. řezal we dřewě mnohé předměty.

Jindra, *Martin*, slavný umělecký litec w Klatowě w Čechách okolo 1579.

Kaborek, *Jan Jozef*, otec i syn, oba u počátku přítomného století w Praze pracowali.

Keynowský, *Leopold*, Čech, kamenorezec, r. 1758.

Klinkoš, *Adam* a *Martin*, Čechowé, způsobní litcowé w Praze, onen r. 1734, tento 1794.

Klot, Swobodný pán, Sławorus, shotowil skupinu koní s wodičem pro admirální plac w Petrohradě.

Kozłowský, Sławorus, řezbář wyučenec Petrohradské akademie, umř. r. 1802.

Křišťan (Cristian) w Praze r. 1348.

Krumpěř, *Hieronym*, Čech, w Praze, w 14. stol. Jméno jeho nachází se we knihách malířského bratrstwa.

Krylow, slavný řezbář našeho času w Petrohradě. Wzdělal se nákladem Wlády w Římě, kde neobyčejné dary ducha wywinul. Zde zhotowil na žádost welkoknížete Michala welikanskau sochu, Hektora, a již předtím bystu alabastrowau samého welkoknížete. Pak hrobní pomníky Kutusowi, hraběti Kutaisowi atd Jeho neywětší dílo jest nádherné Mausoleum Dmitrowi Donskému, oswoboditeli vlasti ze jha Tatarůw. R. 1825 wrátil se do Petrowa kde mnohá mistrowská díla shotowil.

Kudera, *Mat. Ant.* Čech kamenorezec w Praze 1668.

Kunč Kunčo, řezbář, jeho jméno jest w protokole Pražském r. 1348.

Künicowa, *Maria*, Slezanka.

Laška, *Hadrian Žigmund*, Čech měšťan staropražský, okolo r. 1726.

Lazar, *Wacław*, Čech, nar. w Plzni, shotowil minulého století krásná díla z alabastru pro Wrthowskau rodinu; i w Lukawci se výborné sochy od něho nalezají.

Lokaj, *Frant.* Čech, w Praze okolo r. 1808.

Malinský, *Joz.*, Čech, výborný řezbář, nar. w Brňanech 1756., † 1816. Od něho jest model hrobu S. Norberta na Strahowě a anjelé na něm; pomník biskupa Dionysa we Staré Boleslawi.

Malý, Čech, jmenowaný w protokole Pražských umělcůw r. 1348.

Maria, *Fedorowna*, císařowna Ruská, matka panujícího nyní císaře Mikušše, w řezání drahých kamenůw, kolůw a pečeti welmi zběhlá. Ona shotowila podobizny císařské rodiny, co kameje (Cameen) s welikau snadností. Roku 1820. podala jí k. Akademie krásoum w Berlíně diplom, co swému audu, řeč přitom držel sám král, co protektor Akademie. Wznešená umělkyně odewzdala akademii zlatau medaili s podobiznau císaře ruského, pod níž stojí jméno půwodkyně: Maria F. Na druhé straně jest oltář se znaky císařstwu a nápisem: „oswoboditeli národůw Alexandrowi požehnanému.“ U spodku stojí 10 Březen 1814. Druhý pamětný peníz představuje Pawla I. Zemřela r. 1828.

Martos, *Iwan Petrowič*, učil se w Petrohradě, cestowal w Italií a Francauzsku; R. 1794. byl professorem Akademie Petrohradské. Jeho sláva doma i w cizině tak rostla, že jej Alexander císař titulem generále poctil, jiní pak za soka Canowy a Thorwaldsona jej wyhlásili. Jeho díla jsau mnohá, zvláště w Petrohradě, w Petrodwoře a w Pawlowsku. W Paw-

lowsku jest pomník welkokněžny Alexandry, kterak k nebi chvěje, an Hymen ji nadarmo zpátkem drží a pochodni zaháší. Prawé arcidílo, plné krásy a blahoměru. R. 1804. shotowil z medi w Mozkwě pomník slavným přátelům Mininowi a Požarskému, kteří z počátku 17 století Rusko ode zkázy ochránili a dům Romanowský na trůn pozdwihi. (Tento opsán jest w Příloze zur Jenaer Literaturzeitung 1804. č. 67.). Tento utěšený pomník bohužel na zmar přišel r. 1812. při ohni w Mozkwě. R. 1829. pomník broncowý knížete Potemkina; r. 1831. básníře Lomonosowa. † 1835.

Max, *Eman.*, Čech, mladší bratr, nyní w Římě: Archanjela Michala pro dům slepých; Sw. Kateřinu polowypuklina; Mozart.

Max, *Jozef*, Čech, starší bratr, učitel wzorkování u průmyslowé Jednoty w Čechách. Pracowal wzory k podstawci Přemyslowa pomníku na Stadickém poli 1841. Pracuje nyní ze hlíny česká knížata a krále.

Mikeš, jináče Mikuláš, Čech, žil w Praze okolo r 1348.

Mikš, *Jan*, Čech, nar. 1765., hudebník a woskový obrazník, pracowal w Dražďanech.

Mirowský, *Wuclaw*, Čech, w Bawořích pracowawší; shotowil kazatelnici we chrámě S. Tiburtia we Štraubinku.

Nečer, *Jan*, řezbář, zemřel jako wojenský stawitel w Polsku. Otec Kašpara Nečera.

Nejedlý, *Jan*, Čech, litec r. 1524.

Obrocki, *Jan*, Polák z Haliče, na konci minulého století. Znamenity umělec, jeho díla we chrámech jsau plná milostnosti.

Obrý, *Ant.*, Čech, w Praze, okolo 1740.

Orlowský, *Boris Iwanowič*, slowutný řezbář slaworuský, narozen w manstwi, učil se w akademii Petrohradské; r. 1822. cestowal do Římu, kde pod slavným Thorwaldsonem se wycwičil. Nawrátiw se do Petrohradu 1829. toto město mistrownými díly ozdobil, jmenowitě sochau Kutusowa Smolenského; poprsím císaře Alexandra. Byl professorem w akademii, † 1837.

Pacák, Čech, w městě Chrudími, u prostřed náměstí jest od něho socha Proměnění Páně, mistrně wyhotowená.

Petřich, *Frant.*, naroz. 1770. w Třebnici w Čechách; 1795. stalse dworním řezbářem w Dražďanech, později i

professorem na tamější akademii. W jízdnárně Draždanské jsau od něho sliční koňowé, w přirozené welikosti.

Petřich, *Ferd.*, syn předešlého, nar. 1798. W Římě byl w dílnici Thorwaldsonowě. Pamatnější z jeho díl jsau 1823. den a noc; Belizár; Kristus; anjel smrti atd.

Petřík (Petrus), w Praze r. 1348

Petrowic, *Dimitrij*, Serb, z Baje, znamenitý, ještě žijící řezbář čili sošník. W Pešťanské výstavě r. 1841. byla od něho Hlawa Spasitelowa z medi.

Pimenow, *Mik.*, syn též řezbáře w Petrohradě, nar. 1813., učil se tam a cestowal w Němcích a w Italii.

Pokorný, *Wojtěch*, Čech, dělal obrazy z vosku, † w Praze r. 1794.

Polta w cew, Slaworus, w Mozkwě. r. 1839. shotowil krásnau řezbinu, rakew ze stříbra 280 liber ztíží, k chování w ní zůstatkůw Swatého, pro katedráli Kazanskau.

Prchal, *Jan Wacław*, Morawan z Kroměříže, naroz. 1744. učil se od otce, jenž byl řezbářem biskupa Olomauckého; později nawštíwil akademii Wídenskau. R 1774. usadil se w Jihlawě, zemřel 1809.

Prokop, *Filip*, Čech, z Kralohradeckého kraje, nar. 1749; již we mladosti jewil neobyčejnau lásku k řezbářství. U otce se wyučil šewcowství, potom stolářství a teprw we Wídni řezbářství. Z jeho mnohých prací jen některé udáme: skupina Aneáše s Anchisem w Schönbruně při Wídni; odlika medicéjské Venuše pro Swob. p. Palugyayho w Prešowě, bysta císaře Františka w Pešťanském Museum. † 1814.

Radalja, *Franc.*, Slawodalmat w Dubrowníku, mnich řádu Františkanského, žil za času papeže Sixta V., od něhož tak milován byl, že ho chtěl Kardinalem učiniti, kdyby právě w klášteře Slanském nebyl umřel. Benedetto Orsini wlašský spisowatel, nazývá jej „egregio scultore.“ (Appendini).

Rapoz (Rapoš?), *Ferd. J.*, Čech z Umlowic, okolo 1525., shotowil oltáře w Schenkenfeldeně w Rakausích.

Reysek, *Matuš*, Čech, Rector Teynské školy, řezbář a krásostawitel znamenitý. Zdržowal se a pracowal w Praze mezi rokem 1475 a 1493., kde věži stawěl na příkopích za krále Wladislawa, dále chrám Barbory w Kutné Hoře s welikau pochwalau, ačpráwě stawitelství nikdy se neučil; hotowil i pomníky.

Ropáč, *Augustín*, Čech, rodilý z Krumlowa, chowanec

Wídenské akademie; r. 1794. a 95. pracował we škole Zau-
nerowě na pomníku císaře Leopolda II.

Stranský, *Jan*, řezbář a stavitel, okolo 1730.

Strážryba, *Vinc.*, Čech, stawěl kašnu čili studnu w
Launech na náměstí ozdobenau rozmanitými řezbami a so-
chami.

Šerák, *Edw.*, r. 1842. we Wídni: Polští kupci; Bachus
a Satyr; Madona ze slonowiny

Šlanhofský, *T. J.*, Čech, dle jeho nálezku wypra-
cowána jest krásná socha w ulici Štěpánské w Nowem-Městě
Pražském.

Štefanuti, Illyr z Rjegy, vyučenec Benátské akade-
mie, našeho věku.

Teyn, *Jirí*, Čech, měšťan, w Praze, okolo r. 1732.

Treskorný, Slaworus, w Petrohradě, nyní žijící.

Waněk, Čech, w Praze, okolo r. 1348. mistr w řez-
bářství.

Weneš, *Frant.*, Čech, z Wykletic, žil a oženil se w
Praze r. 1692.

Weselý, *Wáclaw*, Čech, w Praze, shotowil r. 1843.
sochu Luthera představující, znamenitau.

Worowec, *Štěpán*, Čech, ze Starého-Sedla, nar. 1699.,
wyučil se řezbářství u slawného Jana Brokowa w Praze r.
1699.

IV. Krásostawitelé.

Batista, *Wojtěch*, Čech, w Jičíně stawitelem; zemř.
r. 1751.

Baženow, *Basiljewič*, w Petrohradě, aud akademie
tamější, zemřel 1798, jako místopředsedník cis. akademie krás-
soun. Budował mnohé veřejné stawiny; shotowil wzor k
opravě Kremlu, však neuskutečněný.

Beneš, Čech, naroz. 1431 w Launech, † 1537., wy-
stawil na hradě Pražském palác krále Wladislawa; dostawil
tak řečený španielský sál tamž, pak stawěl chrámy. Wiz o
něm *Balbin*. Misc. Dec. I. L. 3.

Bezkoj, Bezky, Rus, stawitelský mistr, žil 1763.,
shotowil mnohé veřejné budowy, nové nástroje a machiny,
jako i ostrowtipná diwadla při příležitosti uzavřeného poko-
je s Turky r. 1775.

Brylow, *Alexander*, Rus, professor architektury w

Petrohradě; stawěl r. 1833. krásné Michailowské Diwadlo; i podobizny maluje.

Conval, *Frant.*, krásostawitel w českých Budějowicích okolo r. 1647.

z Daupowa, *Jirí*, Čech, okolo 1114. wodostawitel. Wladislaw české kníže powýšil ho do šlechty.

Drahý, *Jozef*, Slezák, měšťan a stawitel w Těšíně. Jeho dcera wdala se za stawitele Champreza, okolo r. 1790.

Fiala, Čech, ještě žijící, stawěl w Praze Konwikt u Piaristůw atd.

Glinka, Slaworus, krásostawitel we službě ruského císaře, učil se neyprwé w Petrohradské akademii, pak w Italii, kde plány ze starožitných stawení kreslil a wzal, jmenovitě z Mausoleum Hadrianowa a Augustowa. R. 1825. opět domůw se wrátil.

Halířek, *Jakub*, Čech, cis. král. dworní stawitel a měšťan Pražský; † 1751.

Holaubek, *Mik.*, Čech, stawitelský zpráwce při stawení chrámu S. Víta w Praze; † 1355.

Ira, Čech, r. 1509. stawěl hrobitow w Zeměchu, dle nápisu tam na starém kameni.

Iwanow, *Alexiewič*, professor stawitelství w Petrohradě; r. 1760. byl w Římě. Ze slabého zdrawí byl, nemohl při staweních účinkowati, jeho díla záležejí w nákresích a plánech. † 1802.

Jaropkin, Slaworus, setník, žil w prwní polowici minulého století. On založil r. 1730. w Petrohradě, předměstí Wasili-ostrow; řídil stawení chrámu Sw. Panny Kazanské; Zemřel r. 1748.

Jedlička, Čech, učinil plán k Bohdaneckému Kanálu pod císařem Jozefem II.

Kanka, *Frant. Max*, Čech, w Praze, we druhé polowici minulého století. Dowzdělal se w Italii. Po návratu budował chrám Salvatora we Staroměstské jezuitské kollegi; Klášter S. Kateřiny s chrámem w Nowém-Městě Pražském; Hrad hraběte Černína we Winařích u Prahy.

Klinský, *Jan Bohumír*, naroz. w Nowém-Městě w Dražďanech; zdržował se několik let w Praze co mistr kreslení, putował do Římu r. 1793—1795. R. 1827. byl stawitelským Radau w Ulmě. Shotowil pomník Schillerowi. Psal pokus o harmonii budow a krajowidůw. Mezi jeho žáčkami w kreslení byla i česká hraběnka Pachtowa.

Kokorin, Kakarinow, *Alexander*, Slaworus w Siberii nar., učil se w akademii Petrohradské; po cestování stal se Radau, professorem a direktorem akademie. Stawitel pilný a mnohostranně vzdělaný. On shotowil plán k budově akademie na pravém břehu Newy, jehož sauměrnost a krása ku podiwu jest. † 1771.

Kotlík, *Ondřej*, Čech, pod jeho zprávou pokračováno we stawení, metropol. chrámu w Praze r. 1380. pod cis. Karlem IV. Ze wděčnosti a ku zwěčnění jeho jména postaven mu slaup na galerii toho chrámu, s nápisem: „*Andreas Kotlik quartus magister Fabricae 1380.*“

Krabice, *Beneš*, z Weitmile, Čech, stawitelský zpráwce při stawení chrámu S. Víta w Praze, 1355—1375., psal i kroniku.

Kříž, Čech, w Krumlowě, bratr Jana Stanka.

Kwěton, Čech, r. 1474. stawěl hradní věži w Tuho-
raze, jakž to tam nápis na kameni swědčí.

Lobkowic, *Jan*, Čech, naroz. w Madritě r. 1606.; potom jakž w řád Cistercienský wstoupil stal se opatem a naposledy biskupem we Vigevano. Stawitel a znatel matematiky výborný, jehož radu při stawení pewností potřebováno. On upewnil Prahu a jiná města. Psal mnohé knihy, k p. *Cursus mathematicus* 4 Sw., prwní díl obsahuje: *Mathesis Architectonica*.

Lobkowic, *Jiří*, Čech, Swob. pán a zakladatel kláštera jezuitského w Chomautowě, shotowil nákresy ku stawění tohoto kláštera.

Lomnic, *Martin*, Pražský kanowník a zpráwce stawení chrámu S. Víta r. 1455.

Michaelis, *Pasqua'e*, Slawodalnat w Dubrowníku, krásostawitel r. 1484., ozdobil swé rodné město mnohými budowami, on stawěl Pewnost u přístawu morského; klášter Dominikanský, jako nápis swědčí: *Pasqualis Michaelis Ragusinus plura ingenio clara inveniens anno 1485.* (Append.)

Michailow, *Mataris*, starší bratr následného, cwičenec Petrohradský. R. 1794. obdržel zlatau medalii co odměnu; koněčně byl professorem akademie.

Michailow, *Ondřej*, Slaworus, wycwičil se w Petrohradské akademii. Již mladého pojmenowala akademie audem, a nedluho i professorem.

Miloněg, *Petr*, Rus, we 12 století, stawěl tak řeče-

nau Kamennau stěnu w Kyjewě u břehu Dněpra, k udiwení saučasowcůw; pak chrám Wstaupení Páně w Nowgorodě.

Netola, *Petr*, měšťan Pražský r. 1709.

Newole, *Jan*, Čech, našeho wěku, w Praze krásostawitel.

Nikitin, *Alexander*, Slaworuský šlechtic, r. 1816 w Petrohradě nar. 1834. byl w Římě, kde staré Forum Romanum dle zrutin tak předstawiti hleděl, jak půwodně bylo. K wykonání toho poslal mu císař Alexander 200 dukátůw.

Pán, *Jozef*, Čech, nyní w Pešti, kreslil nástin k Salawarské kaple.

Pánek (Panecius), *Jan*, Čech w Praze 1694., r. 1702. stawěl we Starém-Městě chrám S. Jakuba, nímž sobě sláwu získal.

Petr z Brachawic (snad z Prachatic?), jeden z oněch mistrůw, jenž chrám Štěpanský we Widni stawěli. On stawěl wěži až do r. 1429.

Popelka (něm. Poppelken), *Kurt*, zpomíná se w dějepisú města Brema s welikau ctí. On zde stawěl gothickau Radnici, dokončil Dóm, r. 1440., dle jiných 1502.

Prošek, měšťan Pražský, † 1779.

Radec (z Radce), *Wáclaw*, kanowník hlawního chrámu Pražského, pod jehož zprávau druhý díl tohoto chrámu r. 1392. stawěn byl.

Růžička, *Jakub*, Čech, opat Sedlický, r. 1731. stawěl klášter tamž, jemuž podobný sotwa se w Čechách nalezá. Ščedrin, *Apollon*, ruský ještě žijící architekt.

Stanko, *Jan*, Čech, r. 1407 stawěl chrám w českém Krumlowé.

Starow, Rus, wyučenec Petrohradské akademie.

Uprawda, přijmím *Weliký* (lat. Justinianus), Jiho-slawnjan, rodilý z Wedriny r. 483—565., neystarší a posud ještě nepřewýšený slawokřesťanský stawitel. O jeho dílech a stawinách již jinde jednáno; zde toliko ještě důkazy toho přiwedeme, že on nejen milowníkem a ochotníkem, ale skutečným a wycwičeným umělcem w architektuře byl, a to tak wybourným, že neywětší krásostawitele swého času, slawného Anthemia a Isidora, přewýšil a dáwanau jim w auzkosti radau zahanbil. Prokopius všudy píše, že on osobní podíl bral na všech budowách, ním nařízených. Srow. Prokop. de aedif. L. I. C. 1.: „Při stawení chrámu Žofie počali se pilířowé oblaukůw pod náramným břemenem pukati hrozíce zříce-

ním: Anthemius a Isidor stawitelé pospíchali w neywětším strachu se zprávou k císaři, neskládajíce žádné naděje we swém umění. Císař rychle okrauhlost oblauku dokončiti káže, řka: že potom oblauk sám sobě podporau jsa, ani pilířůw potřebowati nebude. Umělci rozkaz ten i hned wykonali; oblauk do nebeské wýsosti wyweden, stal se celistwým a zkušenost potwrdila prawdu dané rady.“ — L. I. 4. „Uprawda wystawil chrám všech Apoštolůw weliký a nádherný. Náwrh a obrys tento udělal: dvě přímé čárky wyznačeny, které se w prostředku wespolek sekaly podobu kříže představujíce. We stredišti stála swatyně. Střecha stojíc na oblaučném klenutí zdála se w powětří wiseti bez podpory ačkoli neywětší pewnost měla.“ — L. V. 6. „W Jeruzalemě dal Uprawda chrám Bohorodice na neywyšším chlumu budowati a *mimo jine* jeho širokost i dlauhlost předeapsal. Toto Uprawda lidskými silami a uměním wykonal: pobožná důwěrnost napomáhala jeho rady a skutky. Obtižnost díla plodila mu péče.“ L. I. C. 3. „Uprawda tolik a tak krásných i stwostných chrámůw nastawěl, že kdyby kdo jedenkaždý z nich obzwlášťe považowal, s podiwením domníwati se bude, že on nic jiného dělati nemusel, celý čas swého panowání na nic jiného newynaložil, mysl swau ničím jiným nezaneprazňowal, než tímto dílem.“ Rownau praktickau způsobnost w architektuře ukázal náš Uprawda i při stawení hradůw a pewností; při pewnosti Dara Prokop II. 1. opisuje nejen wůbec jeho rozkazy a nástiny na celost díla, ale obzwlášťe i na jednotlivé zdi a stěny, věže a bašty, jejich míru a formu a jiné podrobnosti se wzťahující. Slušně tedy byzantický čili Uprawdowský tento sloh slawjanským nazýwati můžeme, nechťby jej Uprawda od swých indoslawjanských předkůw byl zdědil, aneb i sám vymyslel. — Tento nesmrtelný dobrodinec Europy byl ale nejen krásostawitelem, zákonodárcem, hedbáwozdělawatelem, nýbrž i mudrcem, bohoslowcem a hudebníkem. On složil do muzických not řecký nábožný zpěw *Troparium*, o božstwu Páně, který řecká církew při službách božích po dnes zpíwá. Ostatně nemusíme zapomenauti, že péro některých řeckých a římských dějepiscůw, anobrž w pozdějších spisech i samého Prokopa, při opisowání charakteru Uprawdowa nezřídka národní záwist a nenáwist wedla, kterau to mrzelo, že tento cizonárodní *Barbar* na trůn se wyšwihnul a na něm tak znamenité věci konal, tak jako to posawad někteří cizinci wystati nemohau

aby Slawjané něco Velikého w historii měli a swým jmenovali.

Wirch (snad Wrch?), Jan, nar. 1732., stawitel; budował 1764. arcibiskupskau residenci w Praze.

Wlast, Petr, stawěl chrámy we Slezské Wratislawi, w krásném a nádherném slohu, jmenowitě tak řečenau Sandstiftskirche. (Wien. Jahrb II. 68.)

Wolkow, Rus, vyučenec Petrohradske akademie, Zemřel r. 1803.

Zelenka, Frant., Čech, měšťan w Praze r. 1787.

Zemcow, Rus, učil se w Italii pod Petrem Velikým.

D o d a t k y.

Při neynowějších wystawách w Petrohradě byli díla násled. slaworuských umělcůw:

Basin.

Bruni, malíř biblických dějin.

Budlin, malíř podobizen.

Demidow, histor. malíř: malował ruské kníže Wolchonský r. 1610. w boji s Poláky.

Demuta-Malinowský.

Dubowická, slečna, krajowidy Italie a Šweycar.

Dusi, malíř podobizen.

Gajwazowský, malíř; náhledy Neapole; jeskyně; morská bauře.

Chrucký, krajoliky.

Kapkow, malował: Alcibiadesa z hořícího domu utíkajícího.

Karický, malíř: Diogen w sudě.

Kudinow, architektonický kreslič znamenitý: chrámy a hrobitow w Pompeji; paláce.

Masojedow, malíř: římský masopust (výborně).

Swinin, Paul Petrowič, kreslil obrazy Ruska.

Suchodolský, malíř bitew.

Worobjew, malíř: náhledy z Palestiny, Jeruzalemu, mrtvého Moře.

Saučet zde obsažených umělcůw slawjanských:

Malířůw	-	-	507.
Rytecůw	-	-	115.
Řezbářůw	-	-	78.
Krásostawitelůw	-	-	49.
Auhrnkem	-	-	749.

V. Slawjanské předměty od cizonárodních umělcůw shotowené.

Alexy, *Karel*, we Widni, řezbář, bystu jeho Exc. c. k. státního a konferenčního ministra hraběte Kolowrata.

Ammerling, *Bedřich*, malowal Arcibiskupa Strati-mirowiče.

z Arrasu, *Motěj*, francauzský krásostawitel, stawěl pod králem českým Janem r. 1344. chrám S. Víta w Praze, w jehož stawení pak pokračowal Petr Arleri, syn Jindřicha z Gemundu.

Barabáš, *Mikul.*, Sedmihradčan, w Pešti malíř: malowal 1831. generale Kyselewa, někdy adjutanta ruského císaře; generale Starowa a mnoho jiných Rusůw; r. 1839. kněžnu a kníže z Lištan (něm. Lichtenstein); Swobodného pána Alexandra Pronayho; i podobiznu naši, nákladem zboru slowenskéého.

Bause, *Jan Bedřich*, medirytce, naroz. w Dobrosoli 1738.; † we Winařech 1817., ryl: Malý Rus, dle Reynolda, hrabě Černičew; Libenický (Leibnitz); Stanislaw Polský; Petr III. cár; Kateřina II.; Pawel Petrowič; Petr Weliký.

Bendemann, *Eduard*, Němec, w Berlíně. R. 1834. malowal dle serbských národních Písni od Herdera přeložených o Milošowi Obilićowi a Wukowi Brankowićowi: „Prokwitají utěšené růže — W Lazarowě prostranném paláci.“ Tyto růže jsau dcery knížete serbského, ony wdawše se ot-cowský dům opauštěji. Po čase opět přicházejí nawštíwiti matku: a toto wyobrazowal umělec. —

Bö hme, *J. C.*, w Lipsku rytec: Tadeus Kościuško, w Žiwotopisu Kościuшковě od Julliena 1819.

Boutibon, *Ludewit*, Francauz, w Uhrách se zdržowawší, okolo 1824., kreslil krajoliky Gemerské Stolice: Muráň, Krásná Horka, Štitník, Bartkowa, Rožnawa, které kamenotiskem Schmidtowým w Pešti vyšly.

Caroselli, *Angel*, Wlach, malíř, malowal S. Wáclawa, obraz tento jest nyní w Římě we Quirinali; podle něho shotowena jest mozaika pro oltář Swato-Wáclawský we chrámě S. Petra w Římě.

Cranach, *Lukáš*, Němec; 1472—1553., maloval Kateřinu z Boru manželku Lutherovu, který obraz jest nyní w Baworsku, we Šleissheimě w k. galerii.

Delaroche, *Pawel*, Francauz, w Paříži, 1842. maloval obrowský obraz z 8 skupin žáležících, které francauzskau, wlaskau, florentinskau, španjelskau, německau, holandskau, flammandskau a *polskau* malířskau školu představují. —

Döbler, Čech, rytec w medi výborný, ryl noworoční omluwenky a podobizny.

Ehrenreich: Method a Cyrill, w Zoře 1835.

Einsle, maloval mnohé podobizny Stratomirowiče, arcibiskupa serbského.

Engelmann, *Jan Wáclaw*, rytec we Wídni: Jan Hus, Hieronym Pražský, Jan Žižka w Lenfantově Geschichte des Hussitenkrieges, Wien 1683.

Eybel, we Wídni, maloval podobiznu p. Ant. Doležálka, ředitele ústawu slepých w Pešti, kamenotíštěnau u A. Leykum.

Faix, maloval (podle) podobiznu Matauše Blaha, kazatele církwe ev. w Liptowském Sw. Mikuláši.

Falconet, *Stěp. Maur.*, Francauz, řezbář a litec, shotowil r 1767. slawnau ozrutnau sochu Petra Welikého w Petrohradě an na koni přes hada jezdí. Pomocnice jeho w tom byla mladá řezbářka Maria Collotowa. Socha ta jest na ohromné skále co žulové hoře. --

Filaret, *Ant.*, Wlach, w polowici 15 století, wpodobnil w Římě na dveřích chrámu S. Petra we broncu wjezd císaře Žigmunda s komonstem do Říma 1433. a korunování jeho skrze papeže Eugenia IV., kde i páni čeští jsau we zvláštním staročeském, polském podobném, kroji.

Fischer, *Jozef*, Widenčan 1769—1822., malíř, rytec a kreslič; od něho jsau podobizny: hrabě Černičew, Wrba. Krajoliky: podzemní jeskyně u Ostrowu na Morawě; malebná cesta w horních Uhrách, kde mnohé Tatranské kraje a kroje; Malebná cesta na Wáhu, kde 12 krajolikůw, totiž: Podhradí, Hrádek, Ružomberk, Krpelany, Margareta, Staré Hradý, Ilawa, Strečno, Beckow, Lúka, Pišťany, Streda, ryté od W. F. Schlotterbecka, wydané od sw. p. Mednianského 1825. Názory ze Mniškovského panstwi w Morawě, a z Krešowic w Haliči.

Fortner; *Ondř*, Pražan, nyní ve Mnichowě: maloval Bořiwojůw křest.

Friedrich, *Frant.*, we Wídni, obraz z vosku, knížete Lobkowice, praesidenta c. k. dworní komory.

Fürich, Čech, nyní professor malířského skladatelství we Wídni; radiowal w obrazích: *Očie nás*, reysowal na kameni do Dějin českých. Když mu *husitské kázání* ku práci se podávalo, nepřijal je, anť prey tuze nábožensky si počíná.

Fuchsthaler, medirytce w Pešti žijící; ryl Jana Hadziče, zakladatele Matice Serbské 1826.; slawonárodní kraje a nosiwa.

Giorgione, *Barbarelli*, Wlach, malíř; Kateřinu z Boru, Cestop. str. 97.

Glatz, *Theodor*, Spišák, malíř, ještě žijící, malowal w oleji: názory Tater; městečko Rewauca s okolím.

Götzcl-Sepolina, *Jozefina*, malowala podobiznu serbského arcibiskupa Rajačiče; podobiznu hraběnky Kolowratowoy rozené Kynské.

Goitan, malíř cizozemský, malowal w Mozkwě chrám Proměnění K. P.

Holbein, *Hans*, malíř: Kateřina z Boru, co panna; w rytině od M. Steinla (w knize Eichenlaub auf Luthers Grab, Erfurt 1818.); a opět co manželka we starším věku.

Horn, *Wilim*, w Brně 1837. obrazy morawských národních krojůw, 30 listůw.

Kniehuber, kreslil a Jan Höfelich lythografoval podobiznu Sabby Tekeliho, welikého Mecena slawoserbského.

Kraft, *Barbara*, 1764—1825., malířka, od ní jsau: Procházka, advokat Černin, professor Steinský a jiné podobizny w Praze. Stará smějící se Češka s kotlíkem kořalky w ruce. České děvče s kočkau w Solnohradě u kanowníka hraběte ze Staremberku.

Kraft, *Peter*, we Wídni žijící malíř, od něho jsau: Belizár co slepý žebrák, nalezá se u jenerále Knězoboha (Knesebek) poručíka krále Pruského; Mikuláš Zrinský w Sigeti, anť w nádherném rauchu na koni sedě a otcowskau šawli w ruce drže, bránau hradu na Turky se walí, výborný obraz w národním Museum w Pešti. Smrt Mikuláše Zrinského, u hraběte L. Festetiče Tento obraz ryl a vydal Stöber 1836.

Krech, Němec w Pešti a w Horwatsku. od něho jest podobizna Mart. Suchániho a mnohých Horwatůw.

Langer, *Seb.*, ryl podobiznu Jos. Max. Osolinského hraběte z Těčyna, velikého mecena Polského; r. 1820, ve Wídni.

Lessing (Lesník?), *Karel Bedřich*, wnuk bratra známého německého básníře, rodilý ze Sycowa ve Slezsku r. 1808. Maloval *Jana Husa* před sněmem w Kostnici stojícího. Veliký obraz, nyní ve Frankobrodě nad Mohanem w obrazárně Stádelské. Hrabě Račýnský, w dějepisu nowější něm. krásoumy stř. 158. vydává tento obraz za neywytečnější dilo Lessingowo. Tento obraz dlanu ležel co rysina, anť umělec dlanu proti překážkám bojowati musel namítawším jemu jakoby to čelilo proti duchowenstwu a církwi katolické. On sobě weřejně stěžowal: že křesťané jemu překážejí na Husowi Swatého malowati. — Druhý obraz od něho jest w Berlíně we královske obrazárně: ztřeštěný Husita w lese kázící, anť mezitím w podání žhářství a pustošení peleší. Obrys k tomu byl 1832, malba 1836. při výstawě Berlinské; jest tam výše 20 figur w neyzanímawějších postawách, i krajowid jest podiwu hodný.

Lieder, *Fr.*, malowal i lythografowal 1839. podobiznu Alexandra Rudnayho, primasa král. uherského, kardinále a spisowatele slowenského; 1841. podobiznu Jana Hollého, w III. Sw. jeho básní.

Lips, *Jan Jindř.*, ryl 1720. podobiznu ruského maršálka Suwarowa.

Longo, *Martin*, starši, Wlach, stawitel; od něho jest chrám Slawo-Dalmatůw Římě.

Mansfeld, *I. G.*, rytec našeho času, ryl: Mikuláše a Petra Zrinského; Pawla Walaského, kazatele ew. w Jelšawě a spisowatele.

Martini, *Rafael*, Wlach, malíř, Appendiniho Not. Hist. Ragusa 1802., kreslil: Bembegl; woják Dubrownický; Donna di Canali; Turizza; Cioroje; Vila, které všecy w medi ryl Ant. Sandi.

Massard, Francauz, ryl pro knihu „Korona męki pańskiej, Berlin 1842. násl. Swaté a Swětice polské: S. Jacka, † 1257.; Blaženau Bronisławu † 1259: S. Šymona z Lipnice † 1483. a S. Stanisława Kostku † 1568.

Micheli, *Ondř.*, Wlach, malíř: Obležení Zadru, Cest. str. 77.

Milowuk, *Jozef*, Serb, kupec w Pešti, wydal obrazy znamenitých Serbůw, jmenowitě: Kralewič Marko, kreslil

Mik. Panić, ryl *S. Lehnhardt*, Štěpán Dušan cár ruský, kreslil *Jozef Pešky*, ryl *Lehnhardt*; kníže Relja Omutewić; Miloš Obilić, kreslil *Wandza M.* ryl *Lehnhardt*; kníže Lazar, kreslil *Jozef Pešky*, ryl *Lehnhardt*; Plémě Jugowo, kde 11 osob, kreslil *Orbán*, ryl *Lehnhardt*; Kastriot Skenderbek, kreslil *Jozef Pešky*, ryl *Lehnhardt*; Pawel Knez (Kineži) Brankowić, kreslil *Wandza Mich.*, ryl *Lehnhardt*; Jan Raič dějepisc, kreslil *Step. Orbán*, ryl *Lehnhardt* a mnohé jiné.

Molnár, w Pešti, malíř: podobiznu p. Žofie Hwizdákowoy roz. Slawkowské, nákladem Zboru ev. slow. w Pešti.

Mösner, *Jozef*, malíř we Widni: Hrad Boskowitz w Morawě náležející hraběcímu rodu z Dětrichoteynu, potomkůw slavného Morawskoslowenského Swatopluka.

Müller, *Karel*, medirytce w Praze, w 18 stol. od něho jest: 1) Dítě Ježíš we květném košíku sedící, s českým nápisem: „Wem dar Roku Nowého — Od přítele dobrého; 2) Žalář S. Jana Nepom.

Müller, *Krist. Benjamin*, Němec, žák J. Kupeckého, saskopolský dworní malíř w Dražďanech r. 1704.: kreslil Solní Doly we Wieličce; ryté pak od J. E. Nilsona; pomník Petra Welikého, rytý od Geysera.

Müller, *Eliš*, medirytce 1707—1751. w Praze: S. Wáclaw w oslawení s Pažským mostem; Kostel S. Víta w Praze; Hrob Jana Nepom.

Müller, *F.*, ryl podobiznu mistra J. Husa w knize Eichenlaub auf Luthers, Grab, Erfurt 1818.

Müller, *Jan Krist. Arnošt*, medirytce we Winařech r. 1824. ryl, Rozwitu z Gandersheimu; Alexandra císaře Ruského.

Müller *Jozef*, Bawor, malíř: S. Jan Nepomucký we chrámě S. Ducha we Mnichowě.

Müller, *Marek*, medirytce w Praze, † 1738., od něho jest: S. Jan Nepom. s mostem Pražským; Týž Swatý s hradem Pražským; Týž Swatý u prostřed jiných patronůw české země; Blažená Zdislawa, hraběnka z Berky řádu Sw. Benedikta.

Müller, Lewočan, malowal Tatry, k. p. Lomnici atd. Neunlist, *C.*, ryl podobizny archimandrita J. Raiče a Ath. Stojkowiče, Serbůw učených, w Pamjatniku od Laz. Boiče 1815.

Pahl, *Krist.*, malowal: Náhled města Rjegy (Fiume). Passe, *Crispin de*, Holandčan, naroz. 1566. kreslil po-

dobiznu Amosa Komenského od D. Loga w medi rytai w knize: Opera Didactica Comenii, Amstel. 1657.

Prixner, rytec, ryl Serba a Serbkyni předauci, w Pjesnarici od Wuka 1814.

Rembrandt, von Ryn, Pawel, malíř: Jan Sobieski, w Eremitaži w Petrohradě.

Ricci, Wlach, řezbář, shotowil pomník polského hraběte Skotnického we Florencii, sr. Cestop. str. 192

Ruben, Christ., rodem z Prus, žák Corneliusůw, malíř, nyní w Praze, ředitel umělecké akademie. Dělá ku královdworskému Rukopisu ilustrace; Ticho de Brahe; honební zámek krále Wáclawa leniwého; a jiné předměty z českých dějin fresko.

Sansovino, Jakub, Wlach, stawitel: Chrám Slawjanůw w Benátkách, Cestop. str. 89.

Savart, P., Francauz, medirytce, od něho jest: Bohumír Wilim Libenický (Leibnitz), w knize Leibnitii Opera, Genua 1768.; i rytec Bernigeroth shotowil w kamenotisku podobiznu Libenického w knize: Leibnitzens Leben von Guhrauer, Bresl 1842.

Serz a Korn w Norimberce: 15 krásně w oceli rytých obrazůw ze žiwota Petra W. císaře ruského, w knize, Peter d Grosse v. Dr. Reiche, Leipz. 1842.

Staub, kreslil r. 1838. podobiznu Ljudevita Gaje: tisk J. Höfelich.

Sternberg, w Rusku žijící, reysowal a malowal maloruské krajoliky a žiwoliky; swatby, wnitřek chalupy, okoli Kyewa atd.

Sürch, Joz., w Budíně, rytec, ryl Mikuláše Zrinského, w Zoře 1835.

Schadow, řezbář: shotowil sochu Hanuše Joachima Sitenského čili ze Sitna (něm. Ziethen), slawného wítěze, generále jízdy krále pruského, nar. 1696. na otcowském statku Wustrow, † 1766.

Schön, Jozef, podobiznu knížete Františka z Dětrichoteynských.

Schrotsberg, Frant., we Wídni, malowal podobizny hraběny Theresie z Lobkowic a Černínowy.

Schmutzer, Ondřej a Jozef, onen malíř tento rytec, od nich jest Matěj Bel, in Notit. Hung.

Schubert, kreslil, Liebe ryl obraz staroslawjanského chrámu ku L. A. Gebhardiho Geschichte der Wenden, Halle 1789.

Schules, ryl podobiznu Mat. Kaz. Sarbiewského, polského lat. básníře.

Stöckler, *Eman. Rych.* we Widni; malował Zbořeniny Boskowic w Morawě.

Tewrewk, wydal w kamenotisku podobiznu důst. p. Jana Seberiniho, nadzíratele ev. církwí.

Thorwaldsen, *Wojtěch*, dánský řezbář, shotowil model pro sochu Koperníkowu, nákladem towaryšstwa přátelůw wěd we Wařšawě wystawenau a tamž od Jana Gregoire litau r. 1829. I hrabě Sierakowski dal w Krakowě we chrámě S. Anny krásný pomník Koperníkowi wystawiti, s následným biblickým nápisem: „Sta sol, nec moveare!“ —

Timlich, *Karel*, we Widni, wydal: Sammlung der merkw. National-Costume des Königreich Ungarn und Croatien, Wien 1816. kde mnohé slawjanské kroje.

Tintoretto, *Dominik*, Wlach, malíř: Podmanění Zadru, Cestop. str. 77.

Tintoretto, *Jak*, Wlach, malíř: Wybojowání Zadru, Cestop. str. 78.

Torsch, malíř w Pešti, kreslil podobiznu Ljubice Obrenowičowy kněžny, Serbské.

Vanloo, *Jan Bapt.*, Nizozemec we Francauzsku osazený 1684—1742. Malował podobiznu Marie Leščýnské, manželky Ludwíka XV, krále Francauzského; tuto podobiznu ryl w medi Mikuláš Armessin atd.

Vernet, *Horac*, Francauz, malował polského šlechtice Mazepu o koně uwázaného. sr. Cestop. str. 178.

Vicentino, *Oudřej*, Wlach, malíř: Obležení Zadru; Wzetí Kotaru, Cestop. str. 79.

Weinmann, *I.*, rytec, od něho jest: Swatopluk, we G. Fándlyho Hist. Gentis Slavae, Tým. 1793.

Weinrauch, ryl podobiznu Kazimíra W. a Žigmunda Augusta, králůw pols. ku Słotwiňského knize: O Polšce, we Lwowu 1819.

Woher, *T.*, kreslil obrazy k Fortisowě: Reise in Dalmat. Bern. 1776.: Morljak, dvě Morljakyně.

Zimmermann, *Albert*, malował českau Wlastu, sr. Cestop. 229.

Zuccero, *Bedřich*, Wlach, malíř, malował Jindřicha Starosídelského, wiz Cestop. str. 75.

Pozn. Bergler, Fern, Kohl, Meyer, Reiner, Renz, Wolf a mnozí jiní umělci, ačkoli w Čechách žili, poněwadž však ani osob-

ně k našemu národu se nehlásili, ani předmětůw ze slawonárodních dějin nemalowali, zde wynechání jsau; ačkoli wyznati musíme, že tažení čárky a hranice mezi českými a něneckými umělci w Čechách, práce přetěžká téměř nemožná jest, ani mnohý něnecké jméno nosící Čech horlivým vlastencem, naproti tomu mnohý české jméno nosící odrodilcem jest.

VI. Slawjanské předměty od nejmenowaných aneb neznámých umělcůw:

Ambrozi a Hrdlička *Jan*, kazatelé a spisowatelé českoslowenští, jejich obrazy jsau w sakristii ev. chrámu we Středě, Nitr. Stol.

Berzewický, *Emerich*, Slowák, prwní ev. kněz we Wrbici u S. Mikuláše podobizna jeho w tamější sakristii.

Bokač, *Jan*, Lužičan, rektor školy Prešovské w Uhrách r. 1594., slawný swého času latinský básník; Matěj Bel, w Břetislawě měl jeho obraz, co starce u stolíku w knihowně sedícího. (Srow. J. S. Klein Nachrichten von den Lebensumst. ev. Pr. I. 85.). Od koho byl malován a kam se poděl, není známo.

Českých knížat a králůw podobizny, w miniatuře, w Balbini Miscell. Hist. Pragae 1687.

Dobrowského, *Joz.*, hrobní pomník w Brně.

Hruškowič, *Sámuel*, kazatel a nábožný básník slowenský, obraz jeho w Bystřici, w Sakristii chrámu evanj.

Hus, *Jan*, jeho pálení na hranici, w Rojkowě Histor. Sněmu Kostnického, w Praze 1785.

Jan IV., papež římský, jeho podobizna nalezá se w Římě na tribuně chrámu Lateranského, a w medi rytá w knize Gesta Pontificum Roman a Joh. Palatio († 1600.), P. I. p. 300. s následujícím podpisem: „Calices vendidit ut captivos redimeret: Solii iste Longobardi Solon fuit: Longobardos quos non correxit vivens, emendavit Beatus. Exspoliato a Graecis Laterano, Joannes ut spem tolleret barbaris iterum sacros diripiendi thesauros, reliquum misit, teste Anastasio, per omnem Dalmatiam seu Istriam per sanctissimum et fidelissimum Martinum Abbatem in redemptionem captivorum, qui depraedati erant.“

Katančič, *Matěj Petr*, jeho, co 75 letého podobizna kamenotisková jest w knize: Istri accolar. Geogr. Vetus, Budae 1626.

Krasického, *Hynka*, podobizna w I. Díle jeho spisůw skrze J. N. Bobrowiče w Lipsku 1834. vydaných.

Kościuško, *Thad.*, pomník w Krakowě.

Kroje Polského lidu, we Wojcického Pieśni ludu, we Waršawě T. I. 11. 1) Dudař Wielkopolski, 2) Kurp, 3) Kujawjak, 4) Slowák, 5) Postolník z Podlesí, 6) Gorál Kobziar, 7) Mazur, 8) Krakowiaci, 9) Huculy, 10) Sandomieřak. I w J. J. Lipinského Piosňki ludu Wielkopols. w Poznani 1842. jsau tři osoby od Kórnika. Srow. Gołębiowského kroje Polské.

Lech, *J.*, rytina w knize: echus carmen heroicum a Joanne Skorski, Leopoli 1745

Mickiewiç, podobizna jeho jest w jeho w Pařiži tištěných spisech.

Mušický, *Lucian*, biskup serbský a básníř, kamenotisk.

Obličeje a nosiwa slawjanská rozličných, zvláště illyrských, Slávůw u B. Hacqueta Abbildung und Beschreib. d. Wenden, Illyren und Slaven, Leipzig 1801.

Petrowiç, *Petr*, metropolita a arcibiskup Černohorský, kamenotisk.

Pomořanůw, obrazy, a obracování jich na křest. wíru skrze Otta Bamberského, w Bamberku w Ottowě chrámě, tam rozličná starowendická nosiwa, náradí, zbroje; tam obraz oné paní w Kamíně, která w den nedělní žne u prostřed čeládky.

Poniatowského, knížete polsk., pomník w Lipsku nad Elsterau.

Sartorius, *Dan.*, kazatel a spisowatel českoslow. jeho obraz w Sakristii ev. chrámu w Bystřici.

Serb Herzegowac, píewa uz gusle, we Wukových národ. pjesmech, w Lipsku 1824.

Sitenského, *H. J.*, (něm. Ziethen), pomník w Rainberku.

Skarga, *Petr*, slavný Polský kazatel, medirytina w jeho kázaních vydaných od J. N. Bobrowiče, w Lips. 1822.

Sobieski *Jan*, král Polský; podobizna w knize něm. psaní k jeho manželce w čas turecké wojny posílané, obsahující.

Stupický čili ze Stupic, *Jan*, (něm. Staupitz) dohlédač klášterůw Augustinských w Němcích, přítel a ochránce Luterůw: jeho obraz nalezá se we knižce: *Leben u. Wirken Dr. M. Luthers*, Chemnitz 1840, we 4. Swazku.

Swiätynia Sybilly w Pulawach, w Sybille Worončowě, we Lwowě 1818.

Zwěrinský čili ze Zwěrína, *Kurt Kristof*, hrabě, (něm. Schwerin), potomek starobodrické rodiny, neyprw generálmajor wýwody Welehradského (Meklenburského) pak Maršálek krále pruského Bedřicha Wilíma I. padl w boji 1757. nedaleko Prahy; jeho pomník hrobní jest u Prahy asi 1½ hodiny vzdáli u wesnice Šterbohol, socha pak mramorowá w Berlíně. (Když se, s wojskem swým we velikém nebezpečenstwu postawen, krále Bedřicha ptal: kamby ustaupiti měl, jestliby se předsewzetí nezdařilo? „Do Španďawy“ (žalář w Prusích) byla odpověď králowa. Načež hrdinský stavec, uchopiw praporec: „Za mnau druhowé!“ zwolaw do bitwy se wrátil, kde po několika kročejích kartačemi prostřelen byl).

Hojné příspěvky ku dějepisu slawjanské krásoumy, zvláště malírstwí, poskytují:

Znameníť Galerie čili Sbírka obrazůw od wýtečného básníře Hynka Krasického, nyní w Berlíně we král. knihowně se nalezající. Ona zaleží ze 48 Swazkůw, obsahuje wýše 35,000 podobizen, mezi nimiž přemnohé slawjanské, ku př.

z *cechůw*: Beckowský, Broda, Budowec, Daubrawský Jan, Hájek, Harant, Hus, Choterin, Kinští Fr. a Wil., Kolowrat Fr., Kupecký, Lobkowic Boh. a Wacł., Lomnický, Pěšina z Čechorodu, Prokop Holý, Rokycana, Slawata Wil. Stranský Pawel, Středowský, Weleslawín, Žerotín Karel, Žizka atd.

z *Polákůw*: Branicki, Brudzewski Wojtěch učitel Koperníkůw, Cantius Jan Doktor bohosl. w Krakowě (sr. Kant), Chmieleński, Chodkiewič, Kazimír král, Koperník, Dantiscus, Dlugoš, Jablonowští 3., Knapski, Kochanowski Jan, Krasicki Hynek, Leščynští 5., Narušewič, Ořehowski, Po-

niatowští 6., Potočtí 4., Radzivillové 12., Sanguško, Sapieha, Sarbiewski, Skarga, Sobieští 4., Strykowski, Wladisl. Lokietek, Wielhorska, Zaluští 3., Zaręba atd.

z *Rusůw*: Alexis Michail, cár, Alexis Petrowič, syn Petra W., Alžběta císařowna, Anna císařowna, Basil III. cár, Bestužew, Boris Feodorowič, Buchwostow, Černičew, Jan Alexiewič cár, Jan Wasiljewič IV. cár, Kantemir, Kateřina II. císařowna, Kurakin kníže, Michal Feod. cár, Mužikow, Pawel Petrowič cár, Potemkin, Romanow atd.

z *Horwatůw*: Zrinský Petr

z *Cizincůw*: August III., Bátorí, králové polští; Bedřich král český a Alžběta jeho manželka. —

W českém Museum jsau, dle Časopisu mus. následné obrazy: Boleslawa Chrobrého a Mečislawa králůw polských, Čarneckého Stěp., Sierwačyňského hudebníka, Dunina arcibiskupa; Wes Zaręca 47 obrazůw stawitelských 1836 we Wídni; Halič we mnoha obrazech atd. Podobizna Marie Theresie císařowny na číši s českým nápisem; podobizna Františka I. w krepovém hedwábí uměle od hraběnky Rosy Kunické čili z Kunic (něm. Kaunitz) shotowená.

W knize *Nový Plutarch*, w Pešti u Hartlebena 1842., we vyšlých posud dwau Swazcích, nalezají se následující, u Karla Mayera w Norimberce w medi ryté, slawjanské podobizenky: Alexander I. císař ruský; Cosmas Pražský; Čartoryský Adam, kníže; Jozef Dobrowský; Jan Hus; Kateřina I. a II. císařowny ruské; Kościuško; Jan Fedorowič Paskewič; Mikuláš Zrinský.

Oprawy.

Str. 3. rádek 7. zaneswařené čti zanešwařené — str. 4. řád. 2. kterýby čti kterýby — str. 9. řád. 21. blek čti blesk — str. 20. řád. 18. dy htíl čti dychtíl — str. 21. ř. 10. Zupanstwi čti Županstwí — str. 30. řád. 16. čelnějších čti čelnější — str. 31. řád. 9. netoliky čti netoliko — str. 38. řád. 38. wlašský čti wlaský — str. 47. řád. 9. W ach čti Wlach — str. 51. řád. 20. Wlahyněmi čti Wlachyněmi, — str. 74. řád. 6. testo čti těsto — str. 77. řád. 22. zá hwatný čti záchwatný — str. 18. řád. 8. zalárich čti žalárich; tak i str. 8. ř. 9. — str. 88. řád. 18. přicházejících a odcházejících čti přicházejících a odcházejících — str. 112. ř. 4 místo 1811. čti 1841. str. 119. ř. 35. w naši čti w naši — str. 120 ř. 24. wečeři čti wečeři — str. 122. ř. 15. naši čti naši — str. 125. ř. 19. Patarismus čti Patavismus — str. 134. ř. 6. sobe čti sobě; tak i 180 řád. 5. — str. 145. řád. 26. rue čti ruce — str. 163. řád. 16. protśředky č i prostředky — str. 164. řád. 5. mdiobu čti mdlobu — str. 164. řád. 24. za tau čti za tu — str. 177. řád. 39. odluštuje čti odluštuje — str. 190. řád. 32. sestáwají i čti sestáwající — str. 195. řád. 36. cizky čti čizky — str. 198. řád. 19. za slowem *wlas*. dodej: *bajazzo* — str. 198. řád. 38. za slowem cetka cedula *dodej* čtu čet počet číslo (sr. numerus a numus) — str. 207. ř. 17. různ wost čti různiwost — str. 211. řád. 2. připojují čti připojí — str. 216 zdola ř. 1. poledním čti posledním — str. 217. zhora ř. 1. š étee čti stětee — str. 232. řád. 1. zdola W trunní síň čti síni — str. 284. řád. 19. *dodej*: Hlawu tohoto Swatowíta poslal r. 1160. biskup Absalon papeži Alexandrowi III. do Říma, kde se snad ještě nalezá: ostatní tělo spálili Dánové. — str. 288. řád. 9. županůw čti županůw — str. 292 řád. 19. oglądné čti oglądac — str. 308. ř. 8. 167 čti 1678. — str. 317. řád. 24. koranhaw čti korauhew.

